

HOMER

ILIADA

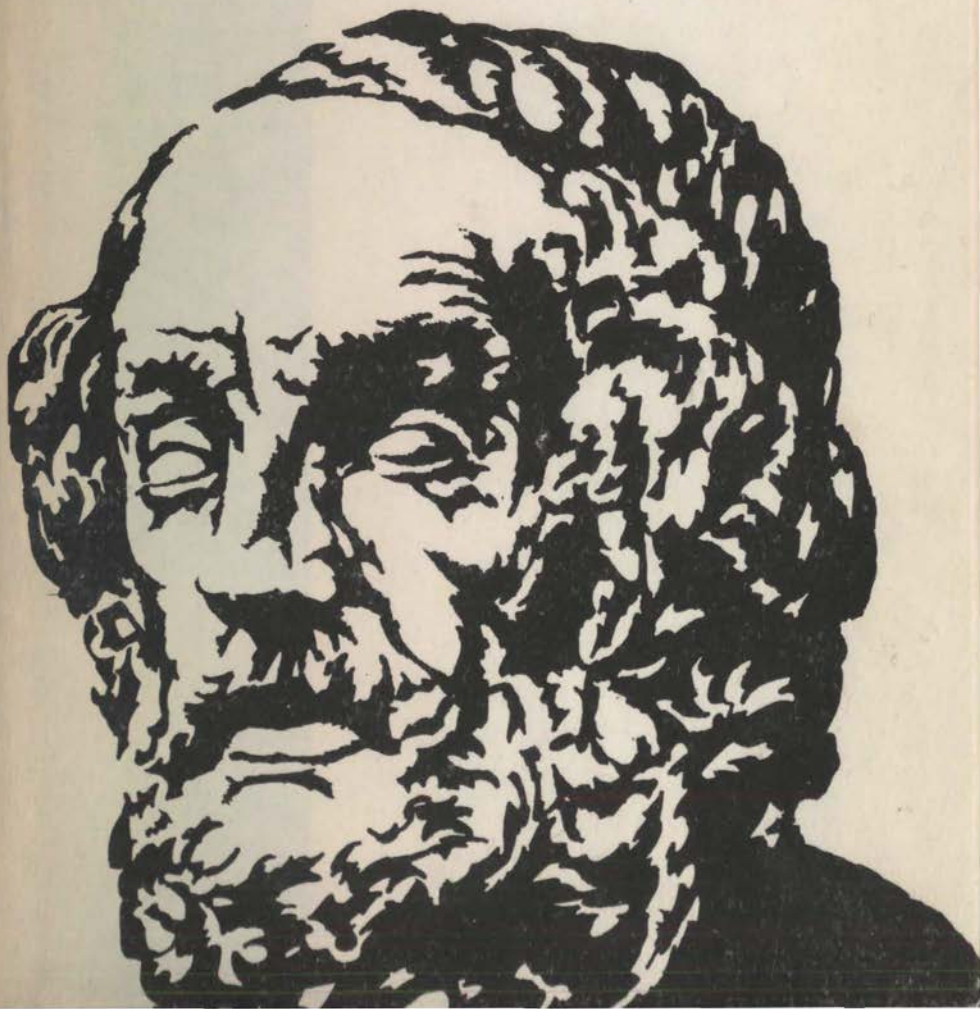
EDITURA UNIVERS

EDIȚIE CRITICĂ

HOMER

ILIADA

EDITURA UNIVERS

HOMER

Introducere de G. I. Ionescu
Amplificat de G. I. Ionescu
20171411

ILIADA

Traducere de

GEORGE IONESCU

19171411

19171411

București — 1965

EDITURA UNIVERS

Coperta, supracoperta
și prezentarea grafică
VAL MUNTEANU

Toate drepturile asupra acestei
ediții sint rezervate Editurii
UNIVERS

HOMER

PROLEGOMENA

ILIADA

Traducere de
GEORGE MURNU
Studiu introductiv,
note și glosar de
LIVIU FRANGA

2. 308

Spre deosebire de arheolog, filologul de azi nu poate rămâne prizonierul spiriturilor exclusive în câmpul de literă al cărții.

Dificultățile apar în cazul operelor literare ale antichității. Cei voia să fie, în general, dintr-o reticență evadare explicabilă pentru mai degrabă motivată printr-un complex de factori obiectivi și subiectivi, de ordin religios și laic, al unei posterității măturătoare asupra propriului trecut de creație. O conștiință a operei imperfecte în raport cu dimensiunile idealului lui determinat pe Vergilius să ceară celor mai apropiați prieteni să îi distrugă sau măcar să opereze pe care nu o putuse realiza înaintea publicării.

București — 1985

EDITURA UNIVERS

αὐτὸν ἀριστεῦειν καὶ ὑπεύροχον ἔμμεναι ἄλλων

Vesnic inițiul să fii, deasupra cu mult tuturor

Z, 208

A ANALIZA, astăzi, poemele homerice, simultan sau separat, echivalează cu munca pe care un arheolog o desfășoară dezvelind, dedesubtul unor ruine mai mult sau mai puțin mărețe, deosebite straturi ale unor culturi suprapuse, tangente nu numai în falia strîmtă care le conține în succesivitate și le ascunde vederii, dar mai ales cuprinse și desfășurate într-un orizont spiritual din care finalmente descind. Reconstrucția fazelor care alecătuiesc și definesc procesul de geneză în cazul unei anumite culturi materiale, subînțelegînd prin aceasta surprinderea tuturor relațiilor cauzale și consecutive implicite într-un astfel de proces, este scopul primordial al cercetării arheologice.

Spre deosebire de arheolog, filologul de azi nu poate rămîne prizonierul săpăturilor exclusive în cîmpul de litere al cărții.

Dificultățile sporesc în cazul operelor literare ale antichității. Cei vechi s-au ferit, în general, dintr-o reticență cvasiineexplicabilă pentru noi (în fond motivată printr-un corolar de factori obiectivi și subiectivi, de ordin religios și laic), să lase posterității mărturisiri asupra propriului proces de creație. O conștiință a operei imperfecte în raport cu dimensiunile idealului l-a determinat pe Vergilius să ceară celor mai apropiați prieteni ai săi distrugerea *post mortem* a operei pe care nu o putuse revizui înaintea publicării.

În cazul poemelor homerice, o analiză globală impune definirea cîtorva dintre direcțiile de cercetare fundamental necesare pentru a depăși criza așa-numitei *probleme homerice*, care a constituit, de secole, un nod

gordian și o placă turnantă a homerologiei. În circumscrierea acestei probleme homerice trebuie să se țină seama de următoarele *premises*:

- 1° poemele atribuite lui Homer nu furnizează nici un detaliu decisiv în legătură cu persoana creatorului lor, biografia acestuia rămânând, practic, necunoscută, în pofida numeroaselor încercări (*bioi, uitae*) datorate gramaticilor-filologi antici și a reconstrucțiilor moderne.
- 2° din analiza detaliată a realiilor conținute în epopeile homerice nu rezultă în mod evident și expres apartenența acestora la un anumit palier cronologic (și numai la acesta), astfel încît, pe baza unei extrapolări legitime în sine metodologic, să poată fi aproximată data creării celor două opere epice.
- 3° *Iliada* și *Odiscea* constituie, în absența unor certitudini de natură cronologică în felul celor menționate mai sus, singura atestare directă, prin scriere, a unei (sau unor?) civilizații reconstituibile altfel pe calea comparației arheologice; de aici, necesitatea analizei în detaliu a universului epic, ca expresie complexă a unui sau a unor stadii de civilizație (aspecte fragmentare ale acesteia, reperabile cronologic, pot fi sesizate și în tăblițele linearului B).
- 4° epopeea homerică în ansamblu constituie faza ultimă a demitizării complexului mitic (așa-numitul *mythos* grec, de sorginte și factură indo-europeană), altfel spus ea reprezintă stadiul final al unui proces pe traiectoria căruia se înscriu, succesiv, mitologizarea realităților cuprinse în *mythos* și epicizarea mitologiei.
- 5° geneza diverselor aspecte specifice epopeii grecești în faza sa inițială stă în legătură directă cu: a) transmisiunea orală a unor fragmente (nuclee) epice preconstituite și b) asamblarea lor, la un moment dat, într-un corpus unitar, resimțit ca atare de auditor. Reconstituirea procesului în urma căruia o serie de fragmente-nucleu epice se articulează într-un tot coerent structurat etic și estetic poate fi realizată — în cazul în care un astfel de demers nu este refuzat *a priori* — exclusiv pe baza textului actual al poemelor.

Avînd în vedere ponderea majoră a acestor aspecte în ansamblul tradițional numitei *probleme homerice*, vom încerca — lăsînd la o parte

diverse chestiuni de ordin formal-stilistic și chiar compozițional, pe care cititorul le va putea întâlni dezbătute pe larg într-o serie de exegeze anterioare, menționate parțial în cursul expunerii — să prezentăm în cele ce urmează o analiză a structurii, funcției și poziției epos-ului la debutul civilizației helenice. Analiza noastră nu își propune a fi descriptivă, ci explicativă. Ea urmărește, chiar și acolo unde expunerea faptelor ia locul interpretării lor stricte, reconstituirea articulațiilor genetice care au contribuit la desprinderea epos-ului din complexul generic specific tiparului de mythos indo-european, pentru a putea surprinde și defini în termenii ipotezei sprijinite de fapte geneza poemului homeric.¹

I. DE LA MINOS LA IAVAN

1. RĂDĂCINI. Hector poartă, într-una din scenele asupra cărora comentatorii antici au revenit în nenumărate rînduri², un coif masiv prevăzut cu o creastă din coamă de cal fluturînd în toiul bătăliei³. Un alt erou troian, Pandaros, este posesorul unui arc de dimensiuni impunătoare, a cărui proveniență și descriere rapidă sînt menționate la începutul *Iliadei*⁴. De altfel, întreg armamentul luptătorilor (și nu e vorba, bineînțeles, numai de troieni) trădează înclinația spre un anumit rafinament militar, al echipamentului în special, dificil de presupus pentru o epocă a cărei existență este plasată, din punctul de vedere strict al istoriei sociale, undeva între limita inferioară a comunei primitive și perioada de tranziție spre societatea ierarhizată pe clase⁵. Astfel, eroii *Iliadei* nu se lansează în luptă (este vorba de cei mai proeminenți, asupra cărora se oprește mențiunea poetului⁶) fără a-și asigura o a doua lance, de rezervă în cazul pierderii celei dintîi sau al imposibilității de a fi recuperată.

¹ Absența unor referințe speciale consacrate *Odiseei* în studiul de față se datorează faptului că, în primul rînd, urmărim analiza semnificațiilor celeilalte epopei. În măsura în care o serie de referințe la *Odiseea* luminesc aspecte ale genezei epopeii care a precedat-o, ele vor fi incluse în mod necesar.

² Cf. Alexis Pierron, *L'Iliade d'Homère*. Deuxième édition corrigée. Chants I—XII. Paris, 1883, p. 237 (scolii, Aristarkhos, Didymos, Nikanor).

³ 15, 600—602.

⁴ 4, 102—111.

⁵ Cf. Fr. Engels, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*. București, 1961, pp. 101, 105, 109; E. Grîntescu, A. Piatkowski, *Agricultura cu ramurile ei în epoca lui Homer*, în *Studii clasice* 5 (1963), pp. 13—20; D.M. Pippidi, *Introducere la Iliada*. București, 1967, p. X.

⁶ Spre exemplu: 10, 70; *Od.* 12, 228 (în original); *Od.* 22, 110 (în original). Exemplele pot continua.

Unii luptători posedă un scut enorm, din piele în mai multe straturi, care le acoperă întreg corpul, de la umeri pînă la glezne⁷. Alții — și aici singurul detaliu confirmat de epopee se referă tot la armamentul unui erou aheean — se servesc însă de un scut mai ușor de manevrat, grație dimensiunilor reduse: este vorba de un mic scut (probabil) bilobat, apărînd parțial zona superioară și inferioară a corpului, după cum putem deduce din descrierea tipului de rănire laterală, prin săgeată, amintită de asemenea la începutul epopeii⁸.

Detalii care permit o deschidere istorică în ceea ce privește *izvoarele* civilizației homerice, înțelegînd prin aceasta stadiul cultural-material și spiritual premergător aspectelor civilizației cotidiene surprinse în fiecare din cele două epopei, oferă nu numai arta militară în *Iliada*. Asupra acestor detalii vom zăbovi în continuare.

În vreme de pace, arta spectacolului pare a fi cunoscut, cu variate forme, o amploare deosebită în lumea eroilor *Iliadei* și, mai ales, ai *Odiseei*. Cu toate acestea, explorările arheologice practicate la Mykene, Tiryns și Orkhomenos nu au atestat pînă acum vreo urmă semnificativă în acest sens. Orizontului cultural descoperit prin săpături vechi de peste un secol la Mykene, spre exemplu, nu îi este caracteristică o sumă de elemente notabile din epopeea despre Troia. Poetul *Iliadei* menționează existența acrobaților⁹, a saltimbancilor pe cai¹⁰, a dansatorilor¹¹, a muzicienilor

⁷ 2, 384 (epitetul „cel păzitor” redă, la Murnu, atributul homeric *amphibrotēs*, v. 389, cu sensul de *care acoperă în întregime*); 7, 212—218 (scutul comparat cu un turn); 15, 635—636 (scutul lung pînă în pămînt aparține — amănunt semnificativ — unui erou aheean originar chiar din Mykene).

⁸ 4, 129—137 și 179—182. Ipoteza existenței unui astfel de scut dublu în formă de opt — nedescris ca atare în *Iliada* — este dedusă de A. Severyns, *Homère I. Le cadre historique*. Deuxième édition revue. Bruxelles, 1944, p. 11 din precizarea, des întîlnită în cuprinsul epopeii, cu privire la solida protejare cu platoșă, pieptar de bronz și cingătoare de piele a părții lateral-mediane a corpului, inutilă altfel în cazul unui scut de tipul celor menționate în notă precedentă. Ipoteza poate fi sprijinită, după opinia noastră, și printr-un argument indirect, dat de frecvența caracterizare a aheilor prin epitetele specifice: *khal-kokhitōnes*, 'ferecași în aramă' (1, 367; 5, 177 etc.), care insistă tocmai asupra protecției speciale acordate de ahei corpului în partea sa mediană, și *eyknēmide*, 'cu frumoase pulpare' (11, 148; 13, 50; 24, 789 etc.), prezența jambierelor de metal reprezentînd o altă modalitate de protejare a corpului în cazul adoptării unui scut de mici dimensiuni.

⁹ 18, 593.

¹⁰ 15, 668—672.

¹¹ 18, 559—560; 581—582 și urm.

instrumentiști (la sirinx¹², kitharis¹³, phorminx¹⁴, flaut¹⁵, liră¹⁶), a războinicilor-choreuți intonând paianul¹⁷; date asemănătoare furnizează și epopeea despre Odysseus¹⁸. Demonstrațiile muzical dramatice, întrecerile sportive (o pasionantă luptă de box¹⁹, spre exemplu, sau palpitanta cursă de care²⁰, alături de numeroase concursuri la alte discipline²¹ oferă cîntul penultim al *Iliadei*), precum și ceremoniile religioase impuneau construirea unor teatre, anexe ale palatelor, sau cel puțin a unor platforme-arene speciale pentru evoluția corurilor, a procesiunilor rituale, pentru întrecerile și demonstrațiile sportive etc., ori tocmai aceste mărturii durabile ale unui stadiu remarcabil de civilizație atestat clar în *Iliada* sînt absente, surprinzător, din structura topografică a cetăților miceniene. Asistăm, în fapt, la un paradox: lumea lui Agamemnon din *Iliada* nu se suprapune întru totul celei descoperite arheologic în însuși regatul marelui rege, la Mykene²².

Revenind la textul celor două epoei, unele aspecte ale fondului mitologic pe care îl conțin, precum și corespondente ale vieții umane reale au ridicat, de milenii, semne de întrebare cercetătorilor. De ce epos-ul grec, reflectînd un stadiu mitic evident anterior în ceea ce privește procesul genezei, perpetuează mitemul înrudirii de gradul întii între Zeus și Hera,

¹² 18, 514.

¹³ 3, 54.

¹⁴ 9, 184.

¹⁵ 18, 483-485; *Od.* 10, 10 (în original).

¹⁶ 18, 483-485.

¹⁷ 1, 468-470.

¹⁸ Cf. *Od.* 1, 153, 159; 6, 57-65; 8, 248 (în original).

¹⁹ 23, 650-685.

²⁰ 23, 355-521.

²¹ 23, 686-878.

²² Istoria descoperirilor de la Mykene este cuprinsă în relatarea autobiografică a lui H. Schliemann, *Pe urmele lui Homer*. Vol. I. Traducere și note de I. Roman. Introducere și comentarii de Radu Florescu. București, 1979, în special capitolele *Micene*. 1. *Topografia Micenei* (pp. 201-219); 3. *Istoria Micenei și a familiei lui Pelops* (pp. 224-230); 4. *Săpături în acropola de la Micene* (pp. 231-242). O descriere arheologică a așezărilor de tip micenian, în structura cărora se pot depista numeroase influențe mediteraneene în general și cretane în special oferă Fr. Matz în *Creta, Micene, Troia*. Traducere de Radu Alexandrescu. Introducere, note de Petre Alexandrescu. București, 1969, pp. 148-176. Dintre sintezele mai recente semnalăm: G. Kehnscherper, *Kreta-Mykene-Santorin*. 2. Auflage. Leipzig, 1975 și J.T. Hooker, *Mycenaeen Greece. States and Cities of ancient Greece*. London, 1976, alături de mai vechea monografie a lui Sp. Marinatos, *Kreta und das mykenische Hellas* (1959).

frate și soră²³, în aceeași măsură ca și Alkinoos și Arete, părinții Nausicaei²⁴? Astfel de „înrudiri“ se pot constata în numeroase alte cazuri furnizate de mitologia greacă. Aceasta din urmă ilustrează, pînă în epoca clasică și ulterior chiar, moștenirea unei cutume străvechi, pre-helenice, în conformitate cu care raporturile dintre frate și soră, mamă și fiu nu sînt excluse, dimpotrivă, ele se justifică prin motivul hierogamiei destinate a întări unitatea celei biologice-sociale²⁵.

2. SENSUL CONCEPTULUI DE „CIVILIZAȚIE HOMERICĂ“.

Aceste cîteva mențiuni succinte ale unor trăsături mai mult sau mai puțin specifice civilizației ilustrate de *Iliada* și *Odiseea* demonstrează caracterul iluzoriu, neconfirmat de realitatea operei epice, al unui stadiu unic și uniform de civilizație în poemele homerice. Atît armamentul unora dintre eroi, cît și arta spectacolului, a vestimentației și a construcțiilor²⁶, dimpreună cu terminologia specifică²⁷, în sfîrșit cîteva aspecte ale mi-

²³ 16, 418 (*Kasignētēn ālokhōn tē*, v. 432 în original, 'soră și soție', primul termen fiind omis în tălmăcirea lui Murnu); 17, 345 (sintagmă identică).

²⁴ *Od.* 7, 54–55 (în original).

²⁵ După observația aceluiași A. Severyns, *op. cit.*, p. 23, în dreptul atic clasic era îngăduită căsătoria între fratele și sora care proveneau din același tată, cu condiția ca mamele să fie diferite, fapt care echivalează cu aprecierea că singurii frați autentici erau, în concepția helenică clasică, doar cei uterini.

²⁶ În legătură cu aceste aspecte, cf. W. Lübke, *Geschichte der Architektur von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart*. Leipzig, 1855, pp. 53–62 (originile arhitecturii helenice); A. Milchhoefer, *Die Anfänge der Kunst in Griechenland*. Leipzig, 1883, pp. 138–156 (reprezentările homerice și arta miceniană); D. Fimmen, *Die kretisch-mykenische Kultur*. Zweite Auflage. Leipzig und Berlin, 1924, pp. 24–68 (arhitectură publică și privată, topografie, material arheologic); A. de Ridder, W. Deonna, *L'art en Grèce*. Paris, 1924, pp. 385–387; R. Cohen, *La Grèce et l'hellénisation du monde antique*. Paris, 1934, pp. 21, 50; A. Severyns, *op. cit.* pp. 14–20; *L'art et l'homme*. Ouvrage en 3 volumes publié sous la direction de René Huyghe. Paris, 1957, vol. I, cap. *Le monde égéen* (pp. 187–202), *Les origines de l'art grec* (pp. 245–250, în special pp. 245–247, dedicate arhitecturii); Johannes Irmscher, Vl. Georgiev, *Minoica und Homer. Eine Aufsatzsammlung*. Berlin, 1961, pp. 31–39 și 51–70; Bogdan Rutkowski, *Arta egeeană*. Traducere de Anca Irina Ionescu. București, 1980, cap. *Arhitectura minoică* (pp. 13–40) și *Arhitectura miceniană* (pp. 41–69). Probleme speciale privind vestimentația eroilor homerici în raport cu aceea miceniană și minoică sînt tratate detaliat în volumul *Archaeologia Homerica. I. A-B: Sp. Marinatos, Kleidung-Haar-und Barttracht*. Göttingen, 1967, pp. 6–35.

²⁷ Printre cele mai importante lucrări dedicate substratului prehelenic în ansamblu menționăm: A. Fick, *Vorgriechische Ortsnamen als Quelle für die Vorgeschichte Griechenlands verwertet*. Göttingen, 1905; Vl. Bănățeanu, *Termes de culture grecs d'origine égéo-asianique*, în *Revue des Etudes Indo-Européennes*, I. (1938), pp. 1–34; A.J. van Windekens, *Le Pelasgique. Essai sur une langue indo-*

tologiei epice și extra-epice grecești atestă incorporarea unor elemente alogene — unele fundamentale — de civilizație și cultură, preluate și transmise pe calea unei îndelungate tradiții, astfel încât, asimilate fațetelor unanim recunoscut al civilizației așa-numite homerice, care este una a bronzului, aceste elemente au sfârșit prin a alcătui fundalul ei istoric cel mai îndepărtat, cu alte cuvinte, originea dinții a civilizației helenice.

Arme precum casca lui Hector, arcul lui Pandaros și scutul lui Aias, sau dubla echipare a eroilor cu lănci au fost confirmate stilistic și motivațional de picturile pe vase descoperite în Creta, la Isopata, Hagia Triada, Knosos. Palatele minoice²⁸, în special cel din Knosos, au

européenne préhellénique. Louvain, 1952; VI. Georgiev, *Problemy minojskogo jazyka. Problèmes de la langue minoenne*. Sofija, 1953; id., *Ninešnee sostojanie tolkovaniia krito-mikenskih nadpisei (État actuel de l'interprétation des inscriptions créto-mycénienes)*. Sofija, 1954; id., *Slovar krito-mikenskih nadpisei. Lexique des inscriptions créto-mycénienes*. Sofija, 1955; P. Chantraine, *Études sur le vocabulaire grec*. Paris, 1956; Aram M. Frenkian, *Remarques sur le déchiffrement du linéaire B des inscriptions proto-grecques*, in *Dacia*, 2 (1958), pp. 425—436; id., *Inscripțiile proto-grecești în scrierea lineară B și descifrarea lor*, in *Studii clasice*, 1 (1959), pp. 207—215; id., *Ideogramele și determinativele în linearul B*, in *Studii clasice*, 2 (1960), pp. 303—307; id., *Le déchiffrement du linéaire B. Sa validité et ses limites*, in *Dacia*, 4 (1960), pp. 455—470. Spyros N. Kontas, *Οι 'Αλβανοί και τὸ πελασγικὸν πρὸςλημμά*. Tirana, 1962; VI. Georgiev, *Les deux langues des inscriptions crétoises en linéaire A*. Sofija, 1963; D.W. Packard, *Minoan Linear A*. Berkeley — Los Angeles, 1974; H. Birnbaum, *Pre-Greek Indo-Europeans in the southern Balkans and the Aegean*, in *Journal of Indo-European Studies*, 2 (1974), pp. 361—383; D. Silvestri, *La nozione di indomediterraneo in linguistica storica*. Napoli, 1974; J. Harvati, *The prehistory of the Greek language*, in *Annales Universitatis Budapestensis de Rolando Eötvös nominatae. Sectio classica*, 3 (1975), pp. 3—10; R. Katičić, *Ancient languages of the Balkans. I—II*. Hague, 1976; M.S. Ruipérez, *Sobre el substrato lingüístico en Grecia*, in vol. *Assimilation et résistance à la culture gréco-romaine dans le monde ancien. Travaux du VIe Congrès international de la Fédération Internationale des Associations d'Études Classiques*, Madrid, septembre 1974, réunis et présentés par D.M. Pippidi. Bucarest, 1976, pp. 529—536; P. Dorsi, *Per una storia della toponomastica cretese antica*, in *Incontri linguistici. Università di Trieste*. Udine, 3, 1 (1976—1977), pp. 41—62; V' Ač. Vs. Ivanov, *Les relations culturelles et linguistiques antiques dans les régions sub-balkaniques, égéenne et d'Asie Mineure (anatolique)*, in *Recueil linguistique balkanique*. Moskva, 1977; L.E. Stephens, J.S. Justeson, *Reconstructing «Minoan» philology. The approach from universals of language and universals of writing systems*, in *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*. Cleveland, 108 (1978), pp. 271—284; A. Bartoněk, *On the chronology in the prehistory of Greek language*, in *Eirene*, 16 (1978), pp. 41—50.

²⁸ Bibliografia arheologiei și artei cretane este, asemenea celei consacrate problemelor homerice, extrem de bogată. Reținem, pentru o minimă orientare, următoarele lucrări cu un caracter general: A.J. Evans, *The Palace of Minos. A comparative account of the successive stages of the early cretan civilization as illustrated by the discoveries at Knossos*. Volume I, II₁₋₂, III, IV₁₋₂. London, 1921—

descoperit, cu multe decenii în urmă, fresce similare pînă la identitate scenelor muzical-coregrafice și sportive cuprinse în cînturile *Iliadei*. Înseși palatele miceniene includ, în ciuda aspectului lor auster, unele elemente de confort și urbanitate (săli de baie, de pildă, la Tiryns) atestate în epopeea Troiei și specifice în cel mai înalt grad urbanismului minoic.

În fond, care este explicația vehiculării acestei bogății a elementelor de civilizație pe un traseu interferent spațial și temporal? Este vorba de un simplu transfer de civilizație între Creta și Argos? În ce condiții a fost efectuat, dacă îl admitem?

3. LUMEA LUI MINOS: O FEREASTRĂ CĂTRE ISTORIE. În stadiul actual al cercetărilor preistorice, se admite îndeobște că triburile purtătoare ale civilizației convențional denumite minoice, respectiv cretane, înrudite îndeaproape cu triburile care au populat Cicladele, au poposit în insulele egeene înainte de anul 4000 î.e.n. Cronologia evansiană a insulei lui Minos pornește totuși, cu prudență, de la milenarul imediat următor, dată de la care se pot recunoaște cu certitudine invariantele civilizației minoice, deși nu peste tot în mod manifest. O uniformitate tipologică relativă a trăsăturilor caracteristice întregului bazin egeean, explicabilă nu numai prin hegemonia ulterioară a Cretei asupra bazinului oriental al Mediteranei, ne determină să considerăm ca aparținînd lumii egeene generice toate elementele culturale și de civilizație atribuite, fie pe calea

1935; G. Glotz, *La civilisation égéenne*. Paris, 1923; D. Fimmen, *op. cit.*, pp. 16—24; Chr. Zervos, *L'art en Grèce des temps préhistoriques au début du XVIIIe siècle*. Athènes, 1934; H. Th. Bossert, *Alt-kreta. Kunst und Handwerk in Griechenland, Kreta und in der Ägäis von der Anfängen bis zur Eisenzeit*. Berlin, 1937; J.D.S. Pendlebury, *Arheologija Krita*. Moskva, 1950 (traducerea rusă a volumului *The Archaeology of Crete*, 1939); J. Forsdyke, *Greece before Homer. Ancient Chronology and Mythology*. London, 1956; G. Thomson, *Frühgeschichte Griechenlands und der Ägäis*. Deutsche Ausgabe besorgt von Erich Sommerfeld. Berlin, 1960; Fr. Chamoux, *La civilisation grecque à l'époque archaïque et classique*. Paris, 1965; L.R. Palmer, *Mycenaeans and Minoans. Aegean prehistory in the light of the Linear B Tablets*. Second, revised edition. London, 1965. Fr. Matz, *Crete and Early Greece. The prelude to Greek art*. London, 1965; H.G. Wunderlich, *The secret of Crete*. Translated by R. Winston. London, 1975; A. Johnston, *The Emergence of Greece*. Oxford, 1976; Ellas, *Greece and the eastern Mediterranean in ancient history and prehistory. Studies presented to F. Schachermeyr on the occasion of his eightieth birthday*. Berlin—New York, 1977; Fr. Schachermeyr, *Die ägäisch Frühzeit. Die Ausgrabungen und ihre Ergebnisse für unser Geschichtsbild*. 3 Bd *Kreta zur Zeit der Wanderungen von Ausgang der Minoischen Ära bis zur Dorisierung der Insel*. Wien, 1979; Sabatino Moscati, *La civiltà mediterranea. Dalle origini della storia all'avvento dell'ellenismo*. Milano, 1980.

atestărilor materiale, fie prin intermediul limbii, așa-numitului substrat prehelenic, „pelasgic“.

Expansiunea minoică în interiorul lumii egeene a constituit elementul catalizator definitoriu pentru preistoria acestei părți a bazinului Mediteranei. Cu mult înaintea sosirii primilor indo-europeni, minoanii, stăpâni deja ai Cicladelor, inaugurează în decursul unui milenar (3000—2000) relații de anvergură pe de o parte cu Orientul Apropiat (Siria, Palestina, Mesopotamia și Valea Nilului), pe de altă parte, prin intermediul Asiei Mici — care a deținut rolul unei platforme de tranzit — cu peninsula heladică.

Indo-europenizarea peninsulei care va deveni mai târziu Grecia a reprezentat momentul de cotitură în preistoria Europei în general. Cine poate bănuși ce tip de civilizație ar fi rezultat în urma unei profunde simbioze minoico-prehelenice care nu ar fi fost întreruptă de sosirea în cavalcadă a proto-helenilor, cunoscuți de obicei sub numele generic de aheii? În orice caz, viitorul facies al Europei antice și, fără îndoială, al celei moderne ar fi cunoscut o cu totul altă distribuție a constituentelor sale.

Între ± 2000 și 1750/1700 prind contur și, ulterior, se definitivează cadrele civilizației indo-europene din Grecia continentală: civilizația ahecană (termenul, consacrat prin convenție, nu acoperă totuși realitatea arheologică a civilizației proto-helenice, desemnând doar un subansamblu al acesteia). Această primă civilizație helenică, echivalată terminologic cu cea miceniană, respectiv aheo-miceniană, cu care coincide în special în a doua sa fază de dezvoltare (cca 1400—1200), este de presupus că a instituit relații de o natură profundă și complexă cu substratul prehelenic și mai recent imigrații minoani. Elaborarea civilizației proto-helenice de tip aheano-micenian a avut loc prin asimilarea, pe etape, a fondului de cultură materială și spirituală prehelenică, într-un proces cuprinzând, cu aproximația necesară în cazul unor astfel de reconstrucții, următoarele faze: a) asimilarea predominant etnică și etno-lingvistică a fondului autohton prehelenic de către indo-europenii strămoși ai grecilor (1900—1700); b) asimilarea treptată și lentă a elementelor civilizației prehelenice, în cursul unui proces a cărui limită superioară este situată aproximativ după irupția indo-europenilor în Grecia (1800), în vreme ce limita inferioară este deplasabilă cu mult peste 1700 (data convențional admisă pentru reluarea raporturilor minoano-aheene, respectiv pentru încheierea definitivă a indo-europenizării Greciei continentale), și anume între 1500 și 1400 î.e.n.

Civilizația insulei lui Minos, mai corect spus, aceea a unei părți importante din bazinul egeean, a inaugurat o eră fecundă pentru devenirea

ulterioară a Europei. Pe parcursul a nenumărate secole, și mai ales către celălalt capăt al evoluției istorice, spre anul 1100, asistăm la conturarea și creșterea fără precedent a unui tip nou de civilizație europeană, definibil prin corelarea binară a acelor coordonate în aparență ireconciliabil opuse în dezvoltarea umană: stabilitatea și deplasarea, traviul (obstinat) și divertismentul (facil), austerul și seninul, profundul și suprafața. Fără a le opune funciar, aceste trăsături, care se completează tocmai în discordanța lor, sînt rezultatele unui status mixt al civilizației proto-helenice, situată exact la confluența dintre cele mai îndepărtate nostalgii în milenarul periplu egeean și primele avanposturi războinice ale stepelor nordului. Între aceleași confinii, *Iliada* se întâlnește cu *Odiseea*.

4. LA PORȚILE TROIEI. Prin urmare, aheii devin noul „pöpor al mării“. Ei se substituie talasocrației cretane și inaugurează forme intense de legătură, inclusiv dominație în interiorul bazinului egeean²⁹. Ca și în cazul minoanilor, expansiunea aheeană pe spații largi — chiar mai largi față de predecesorii lor, care nu au ajuns în Sicilia, de exemplu — a lăsat descoperit frontul continental. Astfel, „imperiul“ aheean (căci termenul hitit *Ahhijawā* se pare că desemnează o atare realitate politică³⁰) se descoperă vulnerabil în aria sa peninsulară. Sub presiunea unor ultimi năvălitori indo-europeni proto-helenici, proveniți din regiunile nord-trace și cunoscuți sub numele generic de „luptătorii cu lancea“ (dorienii, denumire provenind de la termenul grecesc *dóry* „lance“), dominația aheeană este clătinată. Au loc noi dislocări și deplasări de populație în spațiul cuprins între peninsula heladică și litoralul microasiatic, de data aceasta cauzate însă de aspecte politice și sociale mult mai complexe.

²⁹ Între formele de dominație exercitată de proto-helenii peninsulari în sec. XIV—XIII î.e.n. trebuie postulată și aceea a existenței unor micro-regate aheene în Asia Mică septentrională și meridională, depinzînd (în raporturi de subordonare) de marea putere aheeană continentală concentrată la Mykene. Astfel se preludează, grație acestor avanposturi infiltrate în limita statului hitit, expansiunea proto-helenică ulterioară (cf. *infra*). Asupra raporturilor dintre imperiul hitit și aheenii din Asia Mică vezi, succint, considerațiile lui A. Severys, *op. cit.* pp. 63—66 și 70—72, cu bibliografia indicată. Analize speciale au consacrat problemei G. Farina, *I popoli del mare*, în *Aegyptus*, 1 (1920), pp. 8—20 și H.R. Hall, *The people of the Sea*, în *Recueil d'études égyptologiques dédiées à la mémoire de J.F. Champollion*. Paris, 1922, pp. 297—329; Denys L. Page, *History and the Homeric Iliad*. Berkeley and Los Angeles, 1959, pp. 1—40; Alessandra Nibbi, *The Sea Peoples. A Re-Examination of the Egyptian sources*. Oxford, 1972.

³⁰ Cf. F. Sartiaux, *Les civilisations anciennes de l'Asie Mineure*. Paris, 1928, *passim*; P. Dhorme, *Les Achéens dans les textes de Boghaz-Keui*, în *Revue biblique*, 33 (1924), pp. 557—565; L. Forrer, *La découverte de la Grèce mycénienne dans les textes cunéiformes de l'empire hittite*, în *Revue des Études Grecques*, 43 (1930), pp.

Este tocmai epoca în care se plasează celebrul război pentru Troia, legat de către majoritatea istoricilor secolului nostru³¹ de această ultimă și tardivă deplasare de seminții indo-europene dinspre centrul continentului către sudul său prosper. Ca realitate istorică, această „invazie“, mai corect spus migrație a celor din urmă indo-europeni nu poate fi interpretată altfel decât ceea ce a fost, și anume, prin prisma consecințelor sale ilustrate arheologic, o deplasare rapidă însoțită de atacuri și distrugerii mai mult sau mai puțin profunde. Asocierea acestei deplasări torențiale la un moment dat, deși timide în faza sa inițială (respectiv, în jurul anului 1200) cu declanșarea conflictului heleno-asiatic, în decursul căruia epopeea homerică pune față în față două coaliții militare de forțe sensibil egale, cuprinzând tot ceea ce era remarcabil și reprezentativ ca element etnic și de civilizație în momentul dat, ni se pare însă un fapt discutabil. Sintem înclinați să vedem în războiul pentru Troia manifestarea supremă, așadar ultimă, a țelurilor expansioniste caracteristice unui anumit nivel social din structura societății aheean-miceniene (și nicidecum societății în ansamblul ei), expansionism care, în cazul Troiei, a îmbrăcat o formă militară dintre cele mai acute a conflictului. În fond, prin extinderea dominației aheene asupra litoralului microasiatic se continuau vechi tendințe, la origine pașnice, de lărgire a orizontului social, și, în ultimă instanță, uman, tendințe ce izvorau din orizontul minoic. Nu trebuie, de altfel, omis în acest sens faptul că indo-europenizarea minoanilor, respectiv a celui procent de insulari stabiliți definitiv pe con-

279 și urm.; Fr. Schachermeyr, *Zur Frage der Lokalisierung von Achiawa*, în *Minoica. Festschrift zum 80. Geburtstag von Johannes Sundwall*. Berlin, 1958, pp. 365–380; M.P. Nilsson, *The Minoan-Mycenaean Religion and its Survival in Greek Religion*. Lund, 1927, pp. 35–38; pentru dezvoltarea generală a relațiilor dintre etniile proto-helenice și orientul mediteranean, cf. Fr. Schachermeyr, *Ägäis und Orient. Die Überseeischen Kulturbeziehungen von Kreta und Mykenai mit Ägypten, der Levante und Kleinasien unter besonderer Berücksichtigung des 2. Jahrtausends v. Chr.* Wien, 1967, în special pp. 12–22, 30–64.

³¹ Cf. W. Ridgeway, *Who were the Dorians?*, în *Anthropological Essays for E.B. Taylor*. Oxford, 1907, pp. 295 și urm.; M. Neubert, *Die dorische Wanderung in ihren europäischen Zusammenhängen*. Stuttgart, 1920; G. Fougères, *Les premières civilisations*. Paris, 1926, pp. 217–8, 292–4; D.L. Page, *op. cit.*, pp. 97–117; A. Severyns, *Grèce et Proche Orient avant Homère*. Bruxelles, 1960, pp. 179–184; Fr. Schachermeyr, *Kreta und Mykenä. Geschichte der Hellenen bis 356*, în *Historia mundi. Ein Handbuch der Weltgeschichte in zehn Bänden*. München, f.a. 3. Band. *Der Aufstieg Europas*, pp. 118–121; A.M. Snodgrass, *The Dark Age of Greece. An Archaeological Survey of the Eleventh to the Eighth Centuries B.C.* Edinburgh, 1971, pp. 305–311, 311–313; V.R. d'A. Desborough, *The Greek Dark Ages*. London, 1972, pp. 15–25, 29–129, 133–239; pentru perioada de tranziție imediat următoare, cf. J.N. Coldstream, *Geometric Greece*. London, 1977, pp. 295–357.

ținut în urma intenselor legături devenite certe și pașnice după 1700, a avut drept dezvoltare complementară procesul profund și complex al minoizării indo-europenilor proto-heleni, simbioză de excepțională importanță în cadrul general al etnogenezei grecești.

5. IONIA: TIMPUL NOU AL ISTORIEI. Migrația doriană a împins, cum se recunoaște în mod unanim în istoriografia modernă, noi valuri de proto-heleni din peninsula peste Bosfor. Alături de ahei, alte triburi proto-helenice de eolieni și, mai ales, ionieni, infiltrate în peninsula în intervalul cuprins între apariția și apogeul civilizației aheene, sînt dislocate masiv din Grecia septentrională și centrală. Ele se stabilesc, într-un refugiu fragil, fie pe platourile muntoase nefertile și izolate, precum cele din Arcadia, fie în Beoția și Tesalia, fie în Eubeea, în toate cazurile la marginea căii principale de acces și dominație a triburilor doriene. Cea mai mare parte a efectivului uman părăsește însă definitiv continentul, luînd calea mării.

Se deschidea în fapt o eră nouă: aceea a marilor migrații maritime helenice. Celebra *diasporă* helenică își are, în fond, aici originile. Aheenii și eolienii nordici se stabilesc definitiv în partea nordică a litoralului micro-asiatic, în vreme ce aheenii Peloponesului ocupă, corespunzător poziției lor în peninsula heladică, porțiunile sudice, dimpreună cu insulele limitrofe. Între cele două extremități, precum și în majoritatea insulelor, aheenii-eolienii, ionienii și chiar dorienii inaugurează o conviețuire mixtă, asigurată de caracterul comun originar al civilizației și realizată prin juxtapunerea pașnică a elementelor sale specifice.

În Cilicia, Pamfilia, Lidia și Licia, civilizația proto-helenică dobîndește trăsături individualizatoare, marca originalității sale incontestabile în configurația proto-istorică și istorică a Europei meridional-orientale. Civilizația helenică substituită, după un autentic periplu istoric, celei generice și vag denumite proto-helenică, dar în interiorul aceluiași proces de continuitate, dobîndește acum, mai devreme chiar decît pe continentul peninsular, profilul spiritual care o va caracteriza pînă la sfîrșitul antichității.

Simbol al civilizației rațiunii și logos-ului, nouă și veche în aceeași măsură în care se descoperea și civilizația aheilor în raport cu aceea a predecesorilor minoani, Ionia face cunoscut la începutul mileniului întii înaintea erei noastre, în întreg bazinul egeean și chiar dincolo de el, mesajul unei concepții fundamental noi asupra omului, asupra vieții. Noua dominație proclamă victoria spiritului liber. Pînă în Egipt, Israel și îndepărtata Persie se pot întîlni ecouri ale prestigiului ionian, material și spiri-

tual deopotrivă. *Iavan*-ul biblic³², practicînd, după Iezechiel, negustoria cu „suflete“ omenеști, este, dacă reușim să întrevеdem corect adevărata semnificație a plîngerii proorocului israelit, patria exportului de înțeleg_ă, de civilizație pe care o putem deja numi, în nuce, europeană.

Și astfel, la celălalt capăt al unei istorii milenare care descinde din meleaguri minoice deopotrivă de înșorite, Ionia devine simbolul helenic, al unei etnii complexe, eliberate de constrîngerile războiului. El rămîne, treptat, o amintire. În aceste împrejurări se zămislește, perpetuînd o tradiție epică orală seculară, iar mitică milenară, alcătuită din frînturi războinice și reminiscențe aparținînd unor martori cîndva direcți, gesta care, reasamblată pe continentul european, în ținuturile de unde înseși evenimentele porniseră spre istorie, va deveni *Iliada*.

II. GENEZA EPOS-ULUI GREC

1. ILIADA SUB FOCARUL ANALIZEI. Primul epos al literaturii grecești și europene este poemul ce istorisește două faze ale miniei lui Ahile, despărțite printr-o lungă absență. Fazele miniei Peleianului apar, la prima vedere, fără legătură reciprocă: între izbucnirea de orgoliu provocată de Agamemnon și ura față de Hector, ucigașul celui mai bun prieten, altfel spus, între „revoltă“ și „răzbunare“, legătura nu pare a se stabili direct decît în măsura în care ambele stări de spirit coexistă în persoana aceluiași erou.

Tocmai în arta cu care creatorul poemului a reușit să armonizeze cele două teme, transformîndu-le din posibile teme izolate³³ în etape ale evo-

³² Iezechiel, 27, 2—3: *Și tu, fiul omului, ridică plîngerea împotriva Tirului și ză către el: O, tu, cel ce ești așezat la marginea mării și faci negoț cu popoarele a nenumărate insule [...]! (13). Iavan, Tubal și Meșec făceau negoț cu tine, dînd în schimb pe mărfurile tale suflete omenеști și vase de aramă, în piețele tale. Analize deosebit de complexe privind detașarea civilizației ioniene în ansamblul celei micene și ca parte componentă a etnogenezei helenice, într-un proces cu vaste ramificații spațiale dezvoltate în decursul secolelor oferă următoarele monografii: Filippo Cassola, *La Ionia nel mondo miceneo*, Napoli, 1957; Michel B. Sakellariou, *La migration grecque en Ionie*. Athènes, 1958; G.L. Huxley, *The Early Ionians*. London, 1966. Asupra raporturilor cronologice în problema migrațiilor helenice în Ionia, noi precizări aduce M.B. Sakellariou în articolul *Du nouveau des répétitions (nécessaires) et des questions (inévitables) à propos de l'hellénisation de l'Ionie*, în *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*. Ankara Izmir (1973), 1978, vol. I, pp. 142—164.*

³³ Cf. P. Mazon, în volumul *Introduction à l'Iliade*. Paris, 1959, pp. 206, n. 1 și 243.

luției moral-spirituale ale unui singur personaj constă specificul originalității poemului.

Evenimentele cuprinse în *Iliada* se polarizează, în consecință, către cele două centre de gravitate. Minia lui Ahile față de Agamemnon are drept consecință inevitabilă reculul aheilor în fața ofensivei conduse de Hector. De aici, un grup de evenimente solidare între ele (cînturile 2—10). Ofensiva troiană nu poate fi oprită decît prin intervenția lui Patroklos, și aceasta coincide cu moartea eroului, ucis de Hector. De aici, un alt grup de evenimente legate de răzbunarea uciderii prin ucidere (cînturile 11—23). Întreg orizontul *Iliadei* stă sub semnul voinței neștirbite a lui Zeus (cîntul 1), al cărei corolar se află în consensul celorlalți zei cu privire la trupul neînsuflețit al lui Hector (cîntul 24).

Problema de importanță fundamentală care se ridică în fața analizei este dacă aceste nuclee tematice posedînd o unitate relativă a raporturilor dintre ele reprezintă tot atîtea straturi cronologice dînd seama asupra genezei poemului. Cu alte cuvinte, dacă anumite părți ale *Iliadei*, conținînd anumite evenimente, pot fi socotite mai vechi decît altele și, în consecință, dacă *Iliada* este opera unui singur „Homer“ sau a mai multor creatori, cu toate implicațiile decurgînd de aici.

Ne aflăm în miezul celebrei probleme homerice, a cărei soluționare se impune numai din perspectiva datelor oferite de poemul pe care îl posedăm în forma de astăzi.

În structura de adîncime a acestuia, dincolo de multitudinea evenimentelor realmente sau artificial corelate, se poate observa, în cadrul unei analize extrem de detaliate³⁴, raportul dintre noutate și redundanță în interiorul fiecărui cînt, prin relaționare reciprocă și prin raportare la cîntul-pivot al întregului edificiu epic, cîntul 1. Pot fi socotite originare acele cînturi care conțin elemente fundamentale noi, dar legate direct de tema centrală a primului cînt. În funcție de acest criteriu, pe care l-am putea denumi al *promoției epice*, o serie minimală de cînturi atestă împingerea înainte, succesiv-lineară, a acțiunii, preluarea unor elemente ale narațiunii servind pentru construirea unor relații epice noi. Astfel, ideea centrală a cîntului 11 este aceea a intervenției necesare a lui Patroklos

³⁴ Această analiză a fost efectuată încă de acum un sfert de veac, în magistrala introducere la *Iliada* mai sus citată, datorată lui P. Mazon în primul rînd, precum și colaboratorilor săi Pierre Chantraine, Paul Collart și René Langumier. Conținutul analizei (cf. în special pp. 137—230) nu poate fi contestat, în virtutea legăturii permanente a analizei efectuate cu textul și, de asemenea, datorită interpretării adecvate, la obiect, corespunzătoare semnificațiilor fiecărui detaliu util din *Iliada*.

pe lângă Ahile (vv. 638—785). Cîntul 16 relatează intervenția fatală a lui Patroklos, și are ca element central motivul interdicției (vv. 81—94). Cîntul 18 se înfățișează, pe ansamblu, în calitate de dublu deznodămint: direct, al încălcării interdicției din 16, 81—94; indirect, al temei centrale din cîntul 1 (voința lui Zeus). Cîntul 22 este complementarul cîntului 18: morții lui Patroklos din cîntul precedent îi corespunde, în condiții similare, moartea lui Hector.

Prin urmare, cînturile de mai sus au valoarea unor nuclee epice de bază, în sensul promovării (implicit, al augmentării) elementului narativ în punctele nodale. Aceste cînturi esențiale pentru intriga însăși a epos-ului pot fi considerate elementele fundamentale, originar existente în corpul poemului³⁵.

O a doua categorie este reprezentată de acele cînturi care, pornind de la nucleele epice deja existente, prelungesc parțial firul evenimentelor, într-o dependență strictă, am spune chiar condiționată de episoadele conținute în cînturile nodale. Este vorba de o serie de amplificări, respectiv adiiții epice indisolubil legate de punctele-cheie ale intrigii, fără de care aceste dezvoltări nici nu ar fi putut funcționa de sine stătător. Astfel, spre exemplu, meandrele acțiunii din cînturile 13 și 14 converg, prin evenimentele lor particulare disparate, către momentul culminant din cîntul 15, și anume incendiarea primului vas aheean de către Hector, fapt care implică intervenția necesară a lui Patroklos în cîntul 16. Același este cazul cînturilor adiționale 12, 17, 20, 21 și 23.

Reunind cele două categorii rapsodice analizate se obține tiparul unui poem avînd în centru gesta lui Ahile: cauzele, etapele și deznodămintul conflictului ar constitui structura acestei „Ahileide primitive”³⁶ care se poate descifra înapoia labirinticului edificiu al *Iliadei*.

Și totuși, *Iliada* nu este și nu se confundă cu *Ahileida*.

Analiza relevă existența unei duble serii de cînturi (2—7 și 8—10), la care se adaugă unul izolat (19), unde progresia evenimentială este nu numai secundară, dar, mai ales, neracordată la curentul principal al fluxului epic, cu alte cuvinte nenecesară. În aceste cînturi apar numeroși eroi greci și troieni pe care evenimentele nu-i mai menționează în altă parte, pentru că pur și simplu au fost introduși pentru a umple un moment din ansamblul relatării, și nimic mai mult. Caracterul efemer al eroilor epici din aceste cînturi corespunde, de altfel, superfluității unor

³⁵ Cf. P. Mazon, *op. cit.*, p. 244.

³⁶ Sintagma aparține, în aceeași măsură ca și termenii reconstrucției mai sus propuse, lui P. Mazon, *op. cit.*, p. 245.

episoade a căror prezență în epos — cum e cazul *Doloniei* din cîntul 10 — este independentă în raport cu evoluția esențială a evenimentelor.

La o simplă observare a acestor cînturi secundare care se succed, cu excepția cîntului 19, în directă legătură, se vedește coincidența lor cu grupul de evenimente considerat de noi mai sus a fi consecința motivului emblematic al cîntului 1 („voința lui Zeus“). Aceste cînturi au un conținut prin excelență războinic, constituie fundalul ciocnirilor militare pe care se grefează conflictul personal al „Ahileidei“. Fără existența acestor cînturi, *Iliada* nu ar fi *Iliada*. Ar lipsi unul din elementele ei definitorii, care o disting eminemamente de *Odiseea*: războiul.

Spre deosebire de Paul Mazon³⁷, vedem în ansamblul acestor cînturi elementul funcțional necesar demonstrației poemului. Fără reculul aheean înregistrat la capătul acestei serii (cîntul 10) nu ar fi fost posibilă și nu ar fi avut sens intervenția lui Patroklos, respectiv, ulterior, a lui Ahile ș.a.m.d. Din unghi de vedere funcțional, aceste cînturi sînt absolut necesare, ele condiționează ambele motive ale miniei ahileene, ele transformă *Ahileida* în *Iliada*³⁸. Din unghi de vedere genetic, aceste cînturi atestă, grație unor elemente de racord stingaci efectuat la rețeaua poemului, intervenția certă a unei serii de autori, sensibil diferiți prin modalitățile specifice (pentru fiecare cînt, chiar) de compoziție și expresie³⁹. Acești autori nu aparțin numai unei faze recente a genezei poemului. În interiorul celui de-al doilea cînt, spre exemplu, „catalogul vaselor“ (vv. 479—869) s-a constituit pe baza unui tipar geografic extrem de vechi, predoric, chiar „contemporan cu expediția de la Troia“⁴⁰, așadar de sorginte direct aheeană.

Criteriul funcțional al *promoției epice* (raportul dintre noutate și redundanță), din unghiul căruia au fost analizate conținuturile cînturilor *Iliadei*, se impune a fi completat, în vederea reconstrucției condițiilor și fazelor genezei, cu datele furnizate prin corelarea cîtorva dintre principiile liminare ale analizei.

2. PRINCIPIILE ANALIZEI. Un prim aspect al analizei, relevant parțial în subcapitolul precedent, îl reprezintă *compoziția* epopeii, caracterul centrifug sau centripet al episoadelor și unitatea de ansamblu.

³⁷ Cf. P. Mazon, *ibidem*, pp. 245—247.

³⁸ O idee similară la P. Mazon, *op. cit.*, p. 245, însă într-un alt context al demonstrației.

³⁹ Vezi demonstrația apud P. Mazon, *op. cit.*, pp. 155—183.

⁴⁰ Cf. P. Mazon, *ibid.*, p. 154.

Al doilea palier este cel al așa-numitului *stil epic*. Modalitățile specifice de expresie se impun a fi analizate în toate planurile relatării, întrucât oferă indicii certe cu privire la originea și transmisia poemului.

Al treilea nivel al analizei îl constituie relația ce se stabilește între epos și creatorii lui pe de o parte, între epos și public pe de altă parte, într-un cuvânt modalitățile și semnificațiile transmisiei epice.

a) *Iliada* atestă extrem de numeroase scene ale căror conținut și ordine de desfășurare sînt similare, uneori identice: scene de luptă, cu masacre sau deznodăminte miraculoase; scene de întrunire a sfatului războinic; scene de solie; scene de înarmare a luptătorilor și de gătire a femeilor; scene de ofrandă și sacrificii ș.a.m.d. La aceste scene se adaugă numeroase cataloage de eroi (în special ale celor căzuți în luptă) și de femei.

De asemenea, epopeea despre Troia conține anumite scheme de acțiuni, așa cum sînt „aristile“, desfășurate după un anumit tipic, sau scenele de sacrificiu. Aceste scene nu numai că se regăsesc în cursul poemului, dar se regăsesc într-o ordine identică, fapt ce lasă a presupune tipizarea narativității și a modalităților de expresie.

Pe de altă parte, *Iliada* se prezintă asemenea unui edificiu grandios, căruia îi este caracteristică o anumită arhitectonică. *Iliada* rămîne, indiscutabil, o unitate, însă nu absolută, asemenea unei tragedii⁴¹, ci, mai curînd, o unitate liberă, organică⁴², datorată unei concepții generale despre lume recognoscibilă, în datele ei esențiale, atît în scenele de detaliu, cît și în momentele nodale de evoluție epică. Unitatea de ansamblu a epos-ului este însă, după Mazon — a cărui concluzie se impune a fi admisă cu prudență — mult inferioară unității cînturilor luate separat⁴³.

b) Textul fiecărui cînt, al fiecărei scene din *Iliada* conține un număr imens de versuri repetate, fie hexametri în întregime, fie hemistihuri. În interiorul acestor versuri, ca și al celorlalte care nu se repetă, există un număr de asemenea imens de formule de toate tipurile, dintre care asocierile de nume-epitet dețin înțîietatea absolută. În cadrul unei formulări macrocontextuale, asemănările și comparațiile abundă în anumite scene, și anume în acelea care relatează o acțiune, un eveniment uman.

Ansamblul acestor formule alternează însă cu părți izolate din epopee, unde stilul formular este complet absent, ceea ce nu denotă un caracter

* Comparația aparține lui Wolfgang Schadewaldt, *Die epische Tradition*, în volumul *Homer. Tradition und Neuerung*. Herausgegeben von Joachim Latacz. Darmstadt, 1979, p. 534. Ideea unității relative este admisă și de P. Mazon, *op. cit.*, p. 251.

⁴² Cf. W. Schadewaldt, *op. cit.*, p. 534.

⁴³ Cf. P. Mazon, *op. cit.*, p. 232.

neelaborat al acestor din urmă fragmente, dimpotrivă. Între cele două modalități stilistice se poate constata nu o delimitare tranșantă, ci relații de osmoză, de întrepătrundere tocmai datorită flexibilității relatării epice⁴⁴.

Structura versului homeric, a relatării epice în ansamblu este una eminamente orală. Multitudinea repetițiilor, frecvența lor, și, mai ales, mecanismul utilizării acestora în cadrul unei scene sau al unui cânt denotă un înalt grad de tehnicitate a transmisiunii orale, rod al elaborărilor succesive și colective ale aezilor, respectiv ale rapsozilor homerici. Cercetările direcției denumite, printr-o tradiție deja de câteva decenii, *oral poetry*⁴⁵ au scos la iveală un tezaur de modalități expresiv-compoziționale epice aparținând în exclusivitate căii orale de transmisie a textului, respectiv a nucleelor epice. În privința modalităților stilistice, legea fundamentală care guvernează creația epică de tip homeric este următoarea⁴⁶: pentru una și aceeași persoană sau obiect, fenomen etc. inclus în epos sînt utilizate mai multe formule asociative de tip nume-epitet, dar numai atîtea cîte pot fi introduse într-o anumită poziție a versului; așadar, structura metrică exercită asupra artei expresiei stilistice o constrîngere ineluctabilă, deoarece dintr-o pluralitate de formule semantice echivalente sînt admise numai acelea (respectiv, numai una într-un vers oarecare) metric posibile. Această lege a economiei sistemului formular a constituit piatra unghiulară în teoria oralității și tradiționalității stilului epic, fundamentată creator de Milman Parry⁴⁷.

c) Problemele compoziției și stilului capătă o determinare reală — în perspectiva problemei genezei — prin relaționarea datelor oferite de modalitățile transmisiunii epice. O parte din aspectele receptării și transmierii

⁴⁴ Cf. J.B. Hainsworth, *The Flexibility of the Homeric Formula*. Oxford, 1968, pp. 17 și urm.

⁴⁵ O istorie a acestei direcții de cercetare ilustrată prin textele autorilor care o preced în sec. al XIX-lea și o reprezintă în cel următor este, în întregime, volumul lui Latacz citat în n. 41. Refuzînd teoriei *oral-poetry* atît caracterul unei revoluții, cît și aspectul unei simple mode, J. Latacz o proclamă drept „necesitate obiectivă” (p. 39) a stadiului actual al cercetărilor homerice. Ceea ce și este, cu mențiunea că modalitățile globale utilizate în cadrul acestei teorii nu pot avea pretenția de a epuiza domeniul cercetării, de a fi *unica* direcție de rezolvare a problemei homerice.

⁴⁶ Cf. J. Latacz, *Tradition und Neuerung in der Homerforschung. Zur Geschichte der Oral poetry-Theorie*. Originalbeitrag 1977, în volumul mai sus citat (n. 41), p. 38.

⁴⁷ O bibliografie completă a lucrărilor celebrului homerolog american, precedată de absolut toate textele (unele inedite) consacrate de Parry problemelor epice se află în volumul editat de fiul său, Adam Parry, la Oxford, în 1971 și intitulat semnificativ *The Making of Homeric Verse. The Collected Papers of Milman Parry*, editat de A. Parry.

epos-ului au fost mai sus menționate. Nu am relevat faptul că *Iliada* apare străbătută de o autentică rețea de trimiteri la evenimente anterioare și posterioare, ceea ce obligă la presupunerea unui text-cadru deja fixat, numai pe baza căruia ar fi fost posibilă efectuarea unui ansamblu de trimiteri la fluxul epic. Acest text, deja fixat în scris în sec. al X-lea sau cel târziu în secolul următor⁴⁸, în condițiile receptării alfabetului fenician, a circulat pe căi probabil exclusiv orale într-o perioadă anterioară. În această fază a oralității, rolul aezilor în constituirea unei forme unitare a poemului a fost covârșitor. Creatorii epos-ului au fost, în același timp, și transmitătorii lui. În cursul recitărilor publice și private de genul celor menționate în *Odissea*⁴⁹, este de presupus că dimensiunile narațiunii epice din gesta troiană relatată nu puteau depăși șapte sau opt cinturi a câte aproximativ 400 de versuri (dimensiunea relativă a unui cînt odiseic), totul avînd loc în cadrul unei singure zile de recitări⁵⁰. Rapsozii au continuat munca creatoare a aezilor și a corporațiilor aedice. Datorită rapsozilor atestați în epocă istorică (sec. al VI-lea î.e.n.) și, mai ales, regulilor de recitare impuse (vezi, *infra*, subcap. 3), textul *Iliadei* a ajuns, după o evoluție meandrică, subiectivă, din cadrul recitărilor spontane, la forma actuală, cu succesiunea cunoscută a cînturilor și a scenelor din interiorul fiecărui cînt⁵¹.

3. TEXTUL ILIADEI ȘI ISTORIA LUI. Dacă rămîne încă deschisă discuției fixarea limitei inițiale de la care putem admite în mod cert că elementele constitutive ale viitorului angrenaj epic al *Iliadei* funcționau în direcția formării succesive a unui epos complex desprins din magma mitică, în privința limitei finale, respectiv a perioadei în care se acceptă îndeobște că *Iliada* a luat deja ființă ca epos de sine stătător, există dovezi certe, irefutabile.

Este vorba de a doua jumătate a sec. al VIII-lea î.e.n., perioadă pentru care avem mărturia existenței unui poem aparținînd ciclului epic în ansamblu, și anume *Etiopida* atribuită, în consensul tradiției, lui Arktinos

⁴⁸ Cf. W. Schadewaldt, *op. cit.*, pp. 534–536; Alfred Heubeck, *Blick auf die neuere Forschung*, în vol. *Homer. Tradition und Neuerung*, pp. 570–571.

⁴⁹ Cf. *Od.* 1, 326 (text original); 8, 75 și urm. (text original).

⁵⁰ Cf. P. Mazon, *op. cit.*, pp. 233–235.

⁵¹ Nu putem fi de acord cu concluzia extremă și contradictorie (vezi opinii diferite ale aceluiași autor formulate la pp. 250–251) la care ajunge P. Mazon, *op. cit.*, p. 236, asupra lipsei de unitate a *Iliadei* datorită absenței unui „public determinat“ (!). Concluzie forțată, surprinzătoare în contextul unei analize subtile a condițiilor și modalităților de transmisie a textului (pp. 230–237), întrucît nu caracterul „determinat“ al auditorului, capabil sau nu să asculte o derulare epică de aproape 16 000 de versuri (cum este *Iliada*), poate da seama asupra unității poemului.

din Milet⁵². Poemul continuă în mod manifest *Iliada* exact din locul unde aceasta încheiase relatarea epică, respectiv la funeraliile lui Hector, și începe cu un distih a cărui primă parte coincide cu ultimul vers al *Iliadei*. În mod logic, Arktinos nu s-ar fi putut raporta la ansamblul epic al *Iliadei* dacă textul acestuia nu ar fi fost fixat, cel puțin în linii mari, respectind o anumită înălțuire a evenimentelor și succesiune a cînturilor.

La sfîrșitul sec. al VIII-lea și, mai ales, la începutul celui următor, diverse scene din *Iliada* apar pentru prima oară ca motive ceramice⁵³, iar cei dintîi poeți elegiaci și iambografi (Alkman, Semonides, Tyrtaios, Kallinos)⁵⁴ menționează fragmente din epopee, inclusiv numele lui Homer.

Aceste date sînt suficiente pentru a respinge categoric datarea tardivă a creației și apariției poemelor homerice.

Problema care se ridică, totuși, rămîne aceea a formei inițiale a textului. Este forma pe care o posedăm astăzi sau, dimpotrivă, între forma (formele?) originare și *vulgata* actuală se interpune un lanț de „ediții“, de forme ale textului diferite în mod esențial de cea actuală?

Reprezintă un fapt deja cert existența primelor recitări oficiale ale epopeii homerice (inclusiv *Odissea*) la Atena în cursul sec. al VI-lea î.e.n., mai precis chiar de la debutul secolului. Pentru aceeași perioadă posedăm atestări clare în legătură cu organizarea marilor sărbători panatenee. Coincidența celor două evenimente în aceeași epocă este mai mult decît semnificativă. Indiferent dacă inițiativa organizării recitărilor oficiale aparține lui Solon, Pisistrate sau Hipparkhos, este de relevat importanța deosebită care revine din acest moment statului în stabilirea formei oficiale a textului homeric.

Epopeea devine acum un bun public, o valoare culturală fundamentală, care se impune a fi prezervată de intervențiile factorilor subiectiv-alea-

⁵² Cf. Proklos, *Crestomafia*, II (Aethiopis, 171–174): *Întîmplările pomenite în prima carte își află continuarea lor firească în „Iliada“ lui Homer, după care urmează cele cinci cărți ale „Etiopidei“ lui Arktinos din Milet (...) (în Homer. *Imnuri. Războiul soarecilor cu broaștele. Poeme apocrife*. Traducere, prefață și note de Ion Aesan. București, 1971, p. 188). Cf. și A. Severyns, *Recherches sur la Chrestomathie de Proklos. Tome IV. La Vita Homeri et les sommaires du cycle*. Paris, 1963.*

⁵³ Cf. T.B.L. Webster, *From Mycenae to Homer. A Study in Early Greek Literature and Art*. London, 1960, pp. 169–172, 198–199, 203–205, 294; *A Companion to Homer*, p. 235; *Corpus Vasorum Antiquorum. Deutschland. Berlin, Antiquarium (Band 1)*. Bearbeitet von Richard Eilmann und Kurt Geauer. Deutschland, Band 2. München, 1938, planșele 31–33; eventual (deoarece conțin alte scene de război și mitologice raportabile la textul epopeilor homerice) și planșele 11, 17–21, 23, 28–30, 34, 43–44 și 47¹.

⁵⁴ Cf. P. Mazon, *op. cit.*, pp. 264–267.

torii. Aceasta este întreaga semnificație a inițiativei ateniene: instituirea unui canon al formei, care să împiedice operarea de modificări intenționate în text sau fluctuațiile formale datorate, în ambele cazuri, zelului rapsozilor de a înfrumuseța pe cont propriu un fond circulant, anterior nenormat.

Cu alte cuvinte, rapsozii atenieni și greci în general, care concurau în cadrul recitărilor introduse oficial în programul Panateneelor, erau constrinși să respecte o formă fixă, dată. În absența acesteia, Hipparkhos, investit cu puterea supremă către sfârșitul tiraniei lui Solon⁵⁵, delegă probabil o comisie de întocmire a textului definitiv, prin eforturile căreia a fost preluată forma epopeii așa cum circula în mediul homerizilor din Chios, cea mai importantă grupare rapsodică din Asia Mică a acelei epoci (mijlocul sec. al VI-lea î.e.n.). Acest exemplar microasiatic „de import”, atestând superioritatea recunoscută a barzilor ionieni în domeniu, precum și direcția de proveniență a epos-ului homeric constituit într-un mod deja unitar, a stat la baza tuturor recitărilor rapsodice admise ulterior la Panatenee. Respectarea obligatorie a formei textului, impusă prin lege, a dus la dispariția treptată a oricăror variante regionale și, cu atât mai mult, personale, nu numai în Grecia continentală, ci chiar în helenitatea microasiatică⁵⁶.

Ediția-canon ateniană, derivând dintr-un arhetip foarte apropiat ionian, a fost aceea care, confruntată cu exigențele filologiei alexandrine, remaniată ulterior prin propunerile de amendamente aparținând diverselor epoci, s-a transmis, prin intermediul Bizanțului, pînă astăzi.

4. GENEZA ILIADEI. CONCLUZII. Poetul cu numele Homer stă la capătul celei mai lungi tradiții literare cunoscute vreodată în cultura europeană și universală. În spatele *Iliadei* și *Odiseii* se recunosc urmele acelei milenare tradiții a logos-ului, care urcă în cele mai îndepărtate zone ale culturii și civilizației din bazinul european al Mediteranei. Cele două epopei, unite în convenția acestei tradiții prin creația unui singur autor, reprezintă punctul cel mai înalt al evoluției verbului și versului epic⁵⁷.

Între geneza și apariția epos-ului se impune o diferențiere calitativă. La un pol asistăm la nașterea mitului și asamblarea sa în mitologie. La celălalt, ni se oferă principalele elemente pe baza cărora putem desluși procesul de coagulare a epopeii într-o acuratețe a formei apropiată de aceea pe care o posedăm pînă astăzi.

⁵⁵ Cf. P. Mazon, *op. cit.*, p. 270.

⁵⁶ Cf. *id.*, *ibid.*, pp. 276–277.

⁵⁷ Cf. Joseph A. Russo, *Homer gegen seine Tradition* (traducerea articolului *Homer against his Tradition* din *Arion*, 7 (1968), pp. 275–295), în volumul *Homer. Tradition und Neuerung*, p. 425.

Geneza epos-ului homeric stă în orizontul mitic mediteranean. Este insuficient a considera că din acest focar egeean prehelenic au iradiat în epos-ul homeric doar o serie de elemente stricte de civilizație (așa cum am încercat să relevăm în capitoulul întâi), precum și câteva vocabule „pelasgice“ și un tipar metric special. Fundalul mitic aheean, care se deslășește în orizontul deja istoric al *Iliadei*, își prelungește existența într-o lume de *mythos* egeeano-minoic, ale cărei reprezentări despre om, divinitate și viață au constituit, fără îndoială, rădăcina reprezentărilor mitologice aheene. Între lumea Egeii și lumea Mykenei relațiile au fost, de altfel, directe și reciproce, prin contactele pe care marinarii cretani le-au inițiat după anul 1700 pe continent cu aheii de mult descinși dintr-un nord european imprecis de localizat, precum și, în egală măsură, prin reversul direcției, într-o aventură a cunoașterii „odiseice“ practicate de corăbiile ahee pe cea mai importantă insulă a Mediteranei. Așa cum arhitecții și constructorii palatelor aheene s-au „inspirat“ din facies-ul nou, pentru ei, al civilizației cretane, este de presupus că fondul spiritual aheean s-a îmbogățit în urma acestor contacte directe, pe continent și în Asia Mică, cu elemente aparținând tezaurului cultural-spiritual cretan.

Lumea lui Minos a transmis Mykenei și, de aici, tuturor generațiilor proto-helenice și helenice forme ale logos-ului, modalități de expresie și relatare pe care este de presupus că aceștia le posedau, în cel mai bun caz, într-un stadiu embrionar. Dar înainte de toate trebuie presupus că această lume a transmis viitoarei Helade mesajul unei concepții despre viață, despre om și univers, a cărui chintesență a fost asimilată și transformată creator de indo-europenii helenici într-o configurație spirituală inconfundabilă până în zilele noastre.

Grecia continental-miceniană (sau aheeană, cu un termen mai cuprinzător) a constituit însă terenul cel mai fertil pentru apariția epos-ului. În această Grecie asimilind ecourile unei lumi anterioare, pentru care bariera impusă de limbă nu a reprezentat un obstacol insurmontabil, au ieșit la iveală elementele mitologiei în forma pe care o cunoaștem azi, așadar cu zeii, semi-zeii și eroii ei umani fundamentali. Lumea *Iliadei* aparține acestui palier cronologic aheean, prin legendele sale mitologice, prin fondul predominant al civilizației materiale, prin straturile vechi ale limbii. În consecință, putem considera cu legitimitate că epos-ul grec s-a născut în lumea aheeană, într-o perioadă nu cu mult posterioară secolului al XII-lea, legat de care arheologia a conchis că a avut loc distrugerea Troiei (VIIa), respectiv între 1193 și 1183 î.e.n. Epos-ul nu a apărut, evident, dintr-o dată, cu atât mai mult cu cât transmisiunea legendelor și a rudimentelor de narație poetică avea loc oral, prin intermediul aezilor. Analiza *Iliadei*

(vezi *supra*, pp. 17—20) confirmă caracterul eterogen al temelor fundamentale din poem, teme care probabil că existau separat tocmai în această epocă a genezei epos-ului. Reunirea lor succesivă, mai întâi prin racordul direct între teme și motive, ulterior prin amplificarea narației ca urmare a adăunilor de teme noi asamblate pe cînturi sau fragmente de cînturi a constituit un proces îndelungat, care a demarat în perioada declinului supremației politice a aheilor și în ajunul marilor migrații helenice sub impulsul descinderii dorienilor în Pelopones. Operă creatoare a efortului colectiv al barzilor aezi, viitoarea epopee s-a transmis exclusiv pe cale orală, așa cum o dovedește, de altfel fără putință de tăgadă, aspectul oral al configurației *Iliadei* actuale⁵⁸.

Nucleele epice ale gesei pentru Troia, grefate pe un fundal mitologic aheean cu directe emergente în orizontul mitic egecano-minoic, s-au dezvoltat și reunit într-un cadru exterior (similar celui din epopeea pe care o posedăm azi) în cursul translației de durată a unei părți din populația aheeană pe coastele deja cunoscute ale Asiei Mici. Apariția regiunilor intens helenizate ale Asiei Mici, în special conturarea profilului spiritual al Ioniei, a reprezentat, cu multă probabilitate, epoca de maximă efervescență creatoare pentru apariția epopeii. La capătul unei evoluții de două sau chiar trei secole pe teren microasiatic, epos-ul helenic se descoperă Greciei continentale și helenității în ansamblu ca expresia fidelă, ideală de altfel, a aspirațiilor umane către fericire și simplitatea păcii. Pornită dintr-o amintire recentă a războiului și plămădită în febra unor deplasări și căutări de limanuri, materia epos-ului își găsește timpul și spațiul unei fertile expresii în condițiile aceluia ev. de loc obscur al formării Greciei înseși.

Epopeea despre Troia s-a născut o dată cu Grecia însăși, acea arhaică Grecie stînd, prin *Iliada* și *Odiseea* mai mult decît prin orice altă creație, la temelia Europei viitoare.

Homér a fost o lungă generație de aezi și, poate, mai multe generații de rapsozi, care au contribuit, în modalități specifice, azi abia identificabile, la întocmirea cînturilor, la asamblarea lor într-o unitate, la apariția

⁵⁸ Este întru totul posibil ca o societate care cunoaște scrisul, așa cum era cea aheeană, să dezvolte la proporții de mase arta formelor orale, în speță exclusiv poezia orală. Folclorul — căci arta aedică presupune și include o cantitate imensă de material legendar popular — nu impune tălmăciri scrise. Problema capitală care se ridică este, așa cum arată judicios J. Latacz în *vol. cit.*, p. 253 (pe marginea unui text din M. Parry) nu de a ști dacă în epoca homerică era sau nu cunoscut scrisul, ci dacă *Iliada* și *Odiseea* au fost redactate în scris încă de la început. Răspunsul oferit de analiza stilistică respinge însă net o atare ipoteză, ambele epopei atestînd o autentică perfecțiune a expresiei formulate de tip oral.

epopeii⁵⁹. Homer a fost acest infinit șir de aezi care a lucrat și prelucrat un limbaj propriu, atipic în raport cu tot ce s-a scris ulterior în limba greacă veche, unic din perspectivă estetică⁶⁰. Homer a fost, probabil, ultimul creator necunoscut din acest șir de autori necunoscuți, căruia i-a revenit meritul de a fi dat forma definitivă, inegalabilă peste milenii, a textului prelucrat anterior de o întreagă tradiție epică⁶¹. Aceasta s-a petrecut undeva în primă jumătate a sec. al VIII-lea î.e.n. Epopeea greacă pornea către o lungă istorie.

III. GEORGE MURNU ȘI TRADUCEREA „ILIADEI“

S-au împlinit, cu puțin timp în urmă, șapte decenii de când, într-o primăvărată zi de la sfârșitul lui mai, dobîndea cununa celei mai înalte distincții acordate unei opere din câmpul literelor românești — premiul Academiei Române — acea creație care avea să devină, în raport cu toate tălmăcirile românești din cultura universală, monumentul nepieritor, *aere perennius*: *Iliada* poetului, profesorului și savantului George Murnu.

Unghiul permanent creator din care era receptat și redat textul original vechi grecesc a provocat unanima apreciere din partea criticii literare a timpului. De la punctele de vedere elogioase exprimate de discipolii direcți ai lui Titu Maiorescu, între care se reliefează luările de poziție ale lui Mihail Dragomirescu și Ioan Bogdan, pînă la exegezele erudite ale lui Eugen Lovinescu, Tudor Vianu și George Călinescu, critica și istoriografia literară românească au subliniat, pe bună dreptate, caracterul esențialmente novator al expresiei murniene, conchizînd asupra momentului epocal, revoluționar chiar, pentru evoluția limbajului literar, reprezentat de apariția traducerii integrale a *Iliadei* de G. Murnu. Poate mai bine ca în oricare altă apreciere globală se cuprinde, chintesențial, ideea acestui rol fundamental în concluziile lui George Călinescu formulate în cuprinsul grandioasei sale *Istории a literaturii române de la origini pînă azi*: *Apariția „Iliadei“ în românește (Budapesta, 1906), în versiunea macedoneanului G. Murnu [...], constituie un moment fundamental în evoluția limbei literare [...]. Marele poem clasic era în sfîrșit împămîntenit și putea exercita o înrîurire nemijlocită asupra conștiinței estetice [...]. Puține literaturi se bucură de traduceri mai norocoase. Termenul de „traducere“ este cu totul impropriu. Epopeele homerice sînt*

⁵⁹ Cf. W. Schadewaldt, *op. cit.*, p. 535.

⁶⁰ Cf. A. Heubeck, *op. cit.*, în volumul *Homer. Tradition und Neuerung*, pp. 561, 566 — 567.

⁶¹ Cf. A. Heubeck, *op. cit.*, p. 571.

simple basme cu materie universal cunoscută. Interpretatorul n-a tradus, ci a creat din nou poezia lor cu ajutorul cuvîntului [...]. Invenția verbală este extraordinară. Aromânisme, ardelenisme, cuvînte din toate unghiurile țării sînt armonizate în aceeași țesătură cu o virtuozitate deplină. Dar nu e numai un mozaic verbal. Traducătorul a avut un unghi de creație⁶².

Tălmăcirea lui Murnu — după cum remarcabil întuia marele critic — iese de sub unghiul de incidență al unei traduceri obișnuite. Autorul nu reproduce, mai mult sau mai puțin fidel, sintagmele și inflexiunile originalului, aflat de altfel la o depărtare cronologică dintre cele mai considerabile. Tocmai acest decalaj cronologic a impus investigarea unor modalități insolite în arta tălmăcirii, precum și selectarea celor mai adecvate dintre soluțiile investigate. Scopul fundamental urmărit a constatat, pe de o parte, în respectarea spiritului poemului eroic vechi grecesc, pe de altă parte, în aflarea expresiei românești celei mai potrivite pentru narațiunea epic-baladescă, posedînd o tradiție de sorginte folclorică în literatura română.

Prin tălmăcirea *Iliadei* — superioară, din orice punct de vedere, tuturor traducerilor românești din literatura universală⁶³, inclusiv *Odiseii* realizate ulterior —, George Murnu înfăptuiește, ca premieră absolută, inegalabilă încă, în cultura noastră și, îndrăznim a afirma, chiar în literatura universală a genului, saltul uriaș, de la simpla sau complexa *traducere* la actul creator, plurivalent, unic și deopotrivă original artistic, al *echivalenței*. Pentru a ajunge, așa cum preconiza, simbolic, la finele secolului trecut, Eminescu într-o formulare apoftegmatică, la „cuvîntul ce exprimă adevărul“, George Murnu a lucrat și prelucrat de-a lungul întregii vieți verbul poetic autohton, adaptîndu-l, creîndu-l și recreîndu-l după universul interior, de expresie și sens, al poemului vechi grecesc, într-o fericită consonanță cu vîrsta matură a limbii literare românești. Pentru cel ce și-a dorit, ca semn al grandiosului efort poetic prometeic, „să spargem granițele strîmtoarei limbii actuale“, prin urmare să exploateze la maximum capacitățile latente ale graiului românesc multimilenar, peotriva celui helenic, izbînda artistică încununată cu marele premiu al Academiei din 1913 a

⁶² G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru. București, 1982, p. 658.

⁶³ Cea mai completă monografie dedicată problemelor de ansamblu ale artei traducerii, cu aplicație directă la operele literare universale echivate în română de-a lungul timpului, este excelentul studiu al lui Ioan Kohn, *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*, apărut la Timișoara spre finele anului 1983. Asupra aspectelor po(i)etice ale traducerii, considerații generale, structurate într-o viziune unitară a interpretării, oferă exegeza lui Paul Miclău, *Signes poétiques*. București, 1983, cap. VII (*La traduction poétique*), pp. 221–252.

reprezentat recunoașterea meritelor unei opere cu adevărat naționale, care s-a încorporat în însăși ființa culturii românești. Dacă se admite îndeobște că destinul *Iliadei* lui Murnu a conținut, în germene, destinul launtric al limbii române într-o anumită fază a evoluției acesteia, pentru vîrsta de azi a criticii și istoriei literare românești constituie o îndatorire de înalt patriotism cunoașterea și studierea în detaliu a laboratorului poetic murnian, a izvoarelor, straturilor și ecourilor contopite în substanța tălmăcirii.

Căci epopeea despre Troia, gesta pasiunii etern-umane, primul roman⁶⁴ despre dragoste și răzbunare s-a identificat, grație artei inegalabile a lui George Murnu, cu epopeea însăși, autentică și profundă, a limbii române, veche și nouă, pură și impură în același timp și în egală măsură ca și originalul, a cărui lumină o sporește neîncetat cu trecerea timpului.

LIVIU FRANGA

⁶⁴ Despre lectură ca roman a epos-ului homeric iliadesc, vezi Mirela Roznoaveanu, *Civilizația romanului. Rădăcini*, București, 1983, cap. *În spațiul așteptării* (pp. 271—306, în special pp. 273—292), capitol care conține însă o serie de ipoteze puțin probabile referitoare la geneza epopeii grecești și la raporturile cronologice-tipologice dintre *Iliada* și *Odissea*. Cf. Liviu Franga, *Note homerice*, în *Viața Românească*, 1 (1985), pp. 75—81.

altissimo poeta suverano

DANTE

Poctul suveran, patriarhul poezilor, rapsodul nemuritor Homer! Zorile de neîntunecată strălucire a poeziei europene, nu numai căpăٹیiul și eterna mândrie a Eladei, ci și piatra unghiulară a templului culturii literare universale.

Voim să-i cuprindem dintr-o ochire întinsoarea-i epică și ne gâsim în fața unei mări neîărmurite.

Dar, firește, aici nu e vorba despre el, despre rostul lui individual. Din nenorocire (sau din fericire?), Homer n-are stare civilă. Ca și creatorul lumii e impersonal, necunoscut, invizibil. Tradiția antică ne-a împărtășit unele date biografice, dar ele sînt puține, nesigure, protivnice între ele, vădit din cuprinsul fantaziei și legendei. Homer, ca și Dumnezeu, se confundă cu opera-i monumentală, cele două poeme neasemuite Iliada și Odiseia. Ca și Dumnezeu, el nu are numai adoratori, ci și atei. A fost negată chiar existența lui proprie. A avut detractorii lui și-i poate avea oricînd. Puzderii de elucubrații cărturărești au căutat să-i reducă personalitatea pînă la pulverizare. Au ticluit teorii mai mule formaliste, tangențiale și periferice care mai de care mai mioape și arbitrare pentru a mărunți colosul, pentru a irosi minunat iscusita încheietură și măiestritură a acestor clădiri fruntașe, a acestor piramide de granit, care rămîn ca două minuni ale geniului constructiv poetic al omenirii.

Unii au socotit că ele s-au alcătuit ca o împreunare de petece, o cîrpitură de bucăți disperate și nu ca o lucrare unitar plămădită,

bine chibzuită și turnată pe de-a-ntregul de un singur gigantic deniurg.

Cîntece bătrînești populare, anonime, împrăștiate în popor, ar fi fost culese și îmbinate astfel încît să înseleze o unitate de aparență viabilă.

Alții au crezut că numai nucleul sau scheletul, tema fundamentală a poemelor, se datorește unui genial creator și că restul ar fi umplutură sau înăditură, lucrul și adaosul altora.

Prin urmare, în totul un conglomerat, un basin în care s-au scurs pîraiele de jur împrejur sau stalactit înfiripat și crescut dintr-o îndelungată filtrare de ape felurite.

Dacă e și aci un simbur de adevăr, ba chiar mai mult decît un simbur, în genere însă amîndouă creațiile — lăsînd laoparte unele excrescențe datorite, cum s-ar putea crede, unor aluviuni ulterioare — se înfățișează așa de omogen încheiate, ziduite și rostuite, arată o structură așa de vie și organică, autorul lor e așa de dumerit de țința și de efectele urmărite, încît operația aceasta de desagregare, de desmădulare și dumicare a poemelor ne pare un atentat, dacă nu chiar un sacrilegiu săvîrșit de un spirit pospăitor sau exoteric, în orice caz lipsit de experiența și intuiția ce se cere pentru a-și da seama de vigoarea și complexitatea procesului de cristalizare artistică.

Epopeea homerică nu e o operă naivă și populară, nu este folclor. Ea înfățișează o viață destul de înaintată, o mentalitate serioasă și civilizată, care nu rareori trece peste starea mijlocie a zilelor noastre. Îndeosebi se adresa unei elite sociale, clasei domnitoare, curților princiare și regale ale unei epoci de cavalerism asemănător cu acela al evului mediu. Mai presus de toate e artă, dar nu artă anarhic individuală sau eterată, meteorică, abstractă, așa zisă artă pentru artă menită a satisface o minoritate disparentă de esteți și ultrarafinați, ci o estetică complexă sau integrală, caracteristic clasică, adică destinată pentru mulțime, pentru lumea vie și frămîntată de toate nevoile vieții, pentru desfătarea și alimentarea spirituală a acelei colectivități conștiente sau instinctive, a cărei înlănțuire de solidaritate și sănătate sufletească îi legitimează numele de națiune. Homer, ca și oricare distinsă individualitate literară exponentă a unei pături mari de popor, e și recreație estetică, dar totodată și o pedagogie indirectă, justificată printr-o sigură psihologie de ordin artistic, prin urmare educație, școală în sensul cel mai larg și cel mai frumos al cuvî-

tului. De aici trîmbiata-i putere de înălțătoare și edificatoare inspirăție, acea însemnătate națională a poeziei lui, de care toată antichitatea greco-romană nu s-a îndoit niciodată; de aici ridicarea lui pînă la ipostusă de divinitate, pînă la apoteozare, mai ales în epoca elenistică.

Fantazia elină, izvor neistovit de mituri, a văzut în Homer o personalitate reală cum vedea în toți eroii ei legendari. A înțeles perfect de bine intuitiv că o asemenea operă măreață și covârșitor de impunătoare nu poate isori decît din creierul unei mari individualități temperamentale, apariție așa de rară în viața popoarelor. De aceea corifeii literari din toate timpurile au conceput pe Homer ca o personalitate unitară, nu gregară și colectivă. Dovadă aceasta absolut valabilă, peremptorie chiar despre existența reală a nemuritorului aed, cea mai autorizată și categorică desminșire a negațiunii filologice, a pedantismului și criticismului scolastic.

Toți marii inspirați ai muzelor, Virgiliu, Dante, Milton, Goethe, Mistral, au salutat în Homer pe părintele lor și-au fost mîndri și fericiți de-a fi urmașii lui, „homerizi“ după Goethe sau „umble escoulan dou grand Oumero“ după Mistral.

Personalitatea și genialitatea lui n-a deszis-o nici un talent de frunte, nici o forță conștientă de poezie.

Nici unul din acei care fac onoarea și gloria culturală a națiunilor n-a trecut ușor peste Homer și nu l-a nesocotit.

De altfel, adevăratele măriri ale trecutului nu le scad și nu le depreciază decît numai profanii, spiritele înguste și pătimaze, talentele mărunte, sufletele tăvalnice, Zoilii. Generozitatea, respectul și admirația față de tot ce a ilustrat istoria culturii omenеști, omul răspunzător și cuminte, omul pătruns de valoarea umană a tot ce-i mare și frumos le concepe cu atitudini sau manifestări elementare impuse de necesitatea etică primordială pentru continuarea și promovarea progresului, a ascensiunii noastre spre înălțimile năzuite ale idealului unei umanități superioare. Cu atît mai mult cînd aceste măriri sînt și rămîn potențe permanent actuale, cum e cazul cu Homer — îndeosebi pentru școală și scriitorii artiști. O teorie curentă și de-o miopie și mentalitate de miriapod consideră produsele geniului omenesc din vremile apuse ca desafectate, desactualizate sau perimate, întrucît ar reprezenta o sensibilitate străină sau înstrăinată a stărilor și împrejurărilor sociale și omenеști din epoca realizării. Dar noi citim literaturile actuale și din trecut chiar cele mai exotice, cum e bunăoară cea

japoneză și chineză, și totuși le înțelegem și le apreciem nemijlocit, trăim fiorul lor.

Din fericire, de-o bucată de timp, începe a pătrunde și a se potența o reacție sănătoasă, o vedere mai incisivă, mai largă și clarvăzătoare, întemeiată nu pe speculațiuni abstracte istorice sau pe o deplasată aplicare a datelor de evoluție biologică, ci pe considerațiuni și virtualități de ordin pur estetic.

Astfel, criteriile noi actualizează toată arta universală; valorile, simțite și proclamate ca atare, rămân valori de circulație curentă și continuă indiferent de reflexele locale și etnice ca și de distanțele temporale și spațiale.

E drept că o generație are sau poate avea criterii diferite și preferite în materie de artă, deosebindu-se astfel în concepția generațiilor anterioare. Altminteri vede și judecă ea produsele predecesorilor. În genere, însă, operele cu adevărat umane și mai ales cele de primul rang sunt refractare și rezistă fluctuațiunilor prin care trece spiritul public.

Homer face parte din acele creațiuni caleidoscopice sau proteice, în care retina noastră, cu ajutorul oricărui nou criteriu de valorificare estetică, descoperă câte o nouă fațetă de fulgurare a geniului divinator.

Și astfel Homer trăiește, disciplinează, fecundează și înalță pînă și astăzi productivitatea puterilor noastre creatoare.

Eficacitatea lui artistică rămîne în vigoare, mereu activ potențială, de-o vitalitate multilaterală, fiind în cea mai mare parte bazată pe afectele fundamentale ale sufletului universal omenesc.

Nu rareori, în momentele lui cele mai bune, cînd descrie sentimente și pasiuni pure sufletești, Homer rămîne o culme neîntrecută, care poate sta și azi în fruntea oricărei antologii de poezie umană. Iliada, la o primă aruncătură de ochi, pare a fi o epopee monotonă a luptelor, fiindcă adeseori înțeleștări singeroase au loc în ea între cele două tabere, troieni și elini. Dar, cercetînd lucrurile mai de aproape și urmărind desfășurarea faptelor mai departe, ne încredințăm cît mai mult că poema aceasta, în partea ei cea mai înlănțuitoare, e mai curînd imnul celei mai nobile, mai devotate și împătimate prietenii, a dragostei eroului Ahile pentru nedespărțitul său tovarăș de arme Patroclu.

Homer, descriînd peripețiile acestei sfinte legături bărbătești, ne impresionează adeseori pînă la lacrimi și ne dă imaginea sublimului.

În jurul acestei preocupări centrale poetul, de-a lungul acțiunii descrise de el, fixează individualitățile divine ale panteonului elin precum și o mulțime de personaje eroice, care rămân pentru totdeauna reprezentative caractere tipice, și înșiră nenumărate scene din viața lor intimă sau publică, evenimente și episoade de o amploare și măiestrie descriptivă și emotivă, care pe de o parte aruncă o bogată lumină asupra acelor vremuri îndepărtate, iar pe de alta ridică în ochii noștri pe marele aed la înălțimi vertiginoase și explică elementul supranatural ce-l vedeau anticii în rapsodiile homerice.

Familiarizat cu el aproape din copilărie și adâncindu-l tot mai mult, în decursul vremii am ajuns să fiu convins de această excepțională viabilitate și valabilitate a verbului epic și astfel a încolțit în mine gândul neabătut de a-l întrupa în graiul nostru și a-l integra pe cât e cu putință în cultura noastră literară. Încercarea mea era sprijinită și pe alte considerente. Mai întâi țineam prin aceasta să umplu un gol în literatura noastră, întrucât ea e lipsită de o mare epopee națională.

Pe lângă aceasta, în starea noastră de popor tânăr și la răspîntia în care ne găsim noi astăzi, în vremurile tulburi și haotice în care trăim, vremuri de cumplită dezorientare și sărăcire etică și estetică, de intervertire și pervertire a tuturor valorilor valabile, am crezut că o întoarcere ad fontes, o călire a sufletului nostru la fîntîna fîntînilor (de care noi, românii, n-am avut parte mai niciodată în măsura dorită) ar fi putut să aibă o înfrîurire din cele mai binefăcătoare.

Un alt cușînt nu mai puțin hotărîtor care mă silea să îmbrățișez cu preferință ideea de-a româniza poemele homerice era prilejul binevenit ce aveam de-a contribui astfel din răspuțeri la îmbogățirea și largirea expresivității limbii românești și deci la deplina făurire și desăvîrșire a celui mare organ de expresie „valahă“, nu un jargon de suburbie europeană, un mozaic disparat, ticluit dintr-un material de mixtură respingătoare, ci exponentul fonetic de un pronunțat caracter romanic cel puțin în sunete, prin urmare cel mai eufonic, mai plastic și sugestiv al unei rase privilegiate de natură.

Și în adevăr, aceste poeme constituie cele două mai mari și mai grandioase monumente, în care s-au manifestat pentru înfrîntă dată, prin contopirea diferitelor idiome, mirifica putere sintetic expresivă și neîntrecută bogăție dialectală în cea mai frumoasă,

gravă și nobilă tonalitate epică a lexicului elin. Mi-am dat prin urmare îndestul seama că transpunerea lor conștiincioasă și adecvată în limba noastră cea mai neaoșă și mai curată cu putință mi se părea o întreprindere din cele mai anevoioase și îndrăznețe, aproape analoagă cu escaladarea munților Himalaya. De aceea am studiat vreme îndelungată izvoarele limbii românești, din prezent și din trecut, ca și din toate ținuturile locuite de români, și chiar din cele mai depărtate, unde am găsit un tezaur de vocabule noi și adăogind la aceasta, propria mea putere de creație, am întocmit un vocabular, care, judecând după părerea multora, e poate cel mai variat, la care a ajuns verbul românesc; și astfel, aprovisionat și deplin încrezător în virtuțile lui miraculoase, am continuat munca mea, am lucrat zi și noapte cu o bucurie și plăcere unică. N-am cruțat nici o efortare, nici o jertfă de timp și nici o osteneală pentru ca, făcând tot ce-i omenește cu putință, să înfățișez un Homer transfigurat așa încît să fie cu totul al nostru, al poporului nostru și care, dacă se poate, să fie mai bine actualizat decît în orice altă limbă străină.

Această voință și dorință a mea desfășurată în timp o poate constata oricine urmărind fazele multiple prin care a trecut treptat această întreprindere literară în diferitele reviste și volumuri și în care s-a tipărit și retipărit. [...]

Totuși nu pot încheia aceste rînduri fără a-mi rosti adîncă părere de rău că pînă astăzi nu s-a găsit încă acel editor entuziast și mare de suflet (măcar pe un sfert de cît a fost răposatul Vasile Părcan), ca să dea publicului nostru în întregime și în forma potrivită pentru el pe acest Homer, pentru a cărui asimilare am jertfit o bună parte din sîngele și viața mea proprie.

Textul este corectat (14-15). Măsurile ritmice în Apollon în tabelul din (1-12).
 Cuvintele dintr-o altă ediție de Apollon din 1967 și 1968 sunt corectate prin textul dintr-o altă ediție de Apollon din 1967 și 1968.
 Notă asupra ediției (111-112).
 Textul este corectat (111-112).

Notă asupra ediției

Ediția de față reproduce, cu foarte puține modificări — prin care am căutat, în primul rînd, eliminarea tacită a greșelilor de tipar, precum și a inadvertențelor de punctuație și numerotare — textul ultimei ediții a *Iliadei* în traducerea lui George Murnu, apărută în anul 1967, la „Editura pentru Literatură Universală”. Comentariul prezentei ediții n-a putut include și beneficia, datorită unei regretabile întârzieri, de foarte numeroase modificări efectuate de către George Murnu, pe diferite ediții și pe un text aflat în manuscris, pînă în ultimul an al vieții sale. Este util și, în același timp, o îndatorire de onoare ca, în urma unei selecții exhaustive, aceste modificări să fie incluse într-o reeditare ulterioară sau publicate separat.

L.F.

Invocația către muză (1—7). Melima trimisă de Agallon în țară aheă (8—52). Cearsa dintre Ahile și Agamemnon nu poate fi aplănuțată prin intervenția Atenei și a lui Nestor (53—301). Jiguirca adusă lui Ahile și plingerea către Thetis (302—428). Reîntoarcerea filicei lui Khryseia, jertfa de ispășire a aheilor (429—490). Sfatul și hauchetul zeilor în Olimp (491—609).

1 Cîntă, zeiță, mînia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul, Patima crudă ce-aheilor mîi de amaruri aduse;

¹ Primul vers al *Iliadei* plasează chiar la începutul scurtei invocații motivul emblematic al mîniei lui Ahile, indicînd prin aceasta spiritul și tonalitatea întregului poem. Termenul folosit aici este *mênis*, care exprimă, după opinia comentatorilor antici (Aristarkhos din Samothrake, Apollonios „sofistul“ ș.a.) și bizantini (în primul rînd Eustathios) permanența unei stări de spirit agitate, nedomolite, în opoziție cu *orgê*, furia de scurtă durată. Extensiunea stării de încordare generate de conflictul subiectiv a două voințe ieșite din comun are loc treptat și constituie cauza declanșării numeroaselor ciocniri de forțe, culminînd cu uciderea lui Patroklos (cîntul al XVI-lea) și lupta dată în jurul cadavrului său (cîntul al XVII-lea). Mînia lui Ahile nu se suspendă însă o dată cu eșecurile camarazilor săi; ea suferă o mutație esențială la aflarea veștii uciderei celui mai bun prieten, devenind o mînie răzbunătoare, stare de spirit tipic războinică, dominată de norma morală a vendetei arhaice (cînturile XVIII—XXIII). Poemul se constituie, prin urmare, cu excepția ultimului cînt, ca o rapsodiare a faptelor eroice impulsionate de mînie, starea de spirit definitorie a epos-ului iliadesc.

² Aheii (hom. *Akhaiói*) reprezentau o ramură a grecilor eolieni care, la rîndul lor, erau foarte aproape înrudiți cu ionienii. În timpul războiului împotriva Troiei au constituit cel mai puternic bastion grecesc. În privința răspîndirii geografice, aheii ocupau în special Peloponezul, și anume Tesalia (2, 684 — în original —), Laconia, Mesenia (11, 759 — în original —) și Argos (5, 414 — în original —); pe lângă acestea, probabil și legendara insulă a lui Odysseus, Itaca (*Od.* 1, 90 — în original —), apoi Creta (*Od.* 19, 175 — în original —) și

Suflete multe viteze trimise pe lumea cealaltă,
Trupul făcându-le hrană la cîni și la feluri de pasări

Ciprul. Eroul eponim se numea Akhaïos. La Homer, termenul desemnează adesea totalitatea neamurilor helenice reunite la Troia, așadar pe greci în general (cf. și *Od.* 1, 96 — în original —). Cu aceeași accepțiune etnică totalizantă apare folosit și termenul *Panakhaiōi* „neamul ahean“ (vezi 2, 404 — în original —; 7, 73; 23, 236 — *ibid.* —). Unii cercetători ai textelor homerice au încercat să depisteze în *Akhaïōi* trei nivele de referință: 1) semnificația etnică a termenului; 2) semnificația socială (înțelesul de „aristocrație“, „personalități publice“); 3) semnificația politică (pe temeiul unității etnice). După alte opinii, atât în *Iliada*, cât și în *Odiscea*, termenii *Akhaïōi*, *Argēioi* și *Danaōi* sînt utilizați în contexte perfect sinonimice, alegerea unuia sau altuia dintre ei datorîndu-se, în fapt, necesităților metrice și prosodice ale rapso-dierii. Cf. și M.I. Finley, *Vechii greci*. Traducere și studiu introductiv de acad. Emil Condurachi. București, 1974, p. 23.

- 1 „lumea cealaltă“: în original, „la Hades“ (*Aidī*), care pentru Homer reprezintă întotdeauna un teonim, cu excepția cîntului al XXIII-lea din *Iliada* (v. 244 — în original —), unde sensul termenului pare a fi cel locativ: „în lumea de dedesubt“. În mythos-ul grec, Hades devenise, prin împărțirea universului între olimpici, stăpînul morților (*ánax enérōn*, 20, 61; *enérōisîn anússōn*, 15, 188), supranumit și *Zeús katakhthónios* („subteranul“: 9, 457). Numele său se identifică cu sălașul subpămîntean, *Aïdos dómos*, pentru care epos-ul homerice afirmă două poziții geografice distincte: astfel, în cînturile 9, 568; 20, 61; 22, 482 (în original) și *Od.* 20, 81, Hades-ul este plasat sub pămînt, în interiorul acestuia, în vreme ce *Od.* 10, 508 și urm. (în original) și, mai ales, cîntul al XI-lea al *Odiscei* îl situează la marginea Oceanului, acolo unde lumina nu ajunge niciodată. „Geografia“ Hadesului în această parte a *Odiscei* apare mult mai complexă în raport cu subterana sa configurație, altminteri indistinctă, influindu-se munți, văi, cursuri de apă (în număr de patru: Akheron, Pyriphlegethon, Kokytos, Styx), asemenea reliefului terestru. În tradiție direct homerică, Platon, în *Statul*, 10, 614 a — 621 b (cf. volumul Platon, *La république. VIII—X. Tome VII. Texte établi et traduit par E. Chambry. Paris. „Les belles lettres“, 1934*), ulterior Vergilius, în *Encida* 6, 268—335 (cf. Vergilius, *Encida*. Traducere de G. Coșbuc. Note și prefață de Stela Petecel. București, 1980) și, de manieră parodică, Lucian din Samosata, în *Dialogurile morților*, 10 (cf. *Lucian din Samosata, Scrieri alese*. Traducere și note de Radu Hâncu. București, 1959, pp. 217—223) au populat văile Hades-ului cu spiritele eroilor, dar și ale oamenilor obișnuiți,

- 5 Și împlinită fu voia lui Zeus, de cînd Agamemnon,
Craiu născut din Atreu, și dumnezeiescul Ahile
S-au dezbinat după cearta ce fuse-ntre dînșii iscată.
Care fu zeul ce-i puse pe ei să s-apuce de sfadă?
Fiul lui Zeus și-al Letei, Apolon. În ciuda-i pe craiul,
- 10 Molimă grea răspîndise și oastea-i pornise să piară,
Pentru c-Atrid cutezase pe preotul Hrisēs să-nfrunte,
Cînd cuviosul veni la corăbii, în tabăr-ahee,
Ca să-și răscumpere fata cu-o mare mulțime de daruri.
Cîrja de aur ținînd cu podoaba de sfinte cordele,
- 15 Daru-nchinat lui Apolon, de-ahei se ruga deopotrivă,
Dar mai cu seamă de-Atrizi, cele două mai mari
căpetenii:

inaugurînd astfel, la confluența unor variate doctrine filosofice, o lungă tradiție literară ce va culmina prin *Infernul* lui Dante.

- ⁵ Hemistihul cuprinzînd „voia lui Zeus“ pare a fi o reluare a unui motiv existent în poemul ciclic *Cipriile* (atribuit succesiv poeților epici Stasinos, Hegesias [Hegesinos] din Cipru), care relatează evenimentele imediat precedente războiului descris în *Iliada*, deși sensul motivului era diferit: la cererea Terrei (hom. *Gáia, Gē*), apăsată de mulțimea oamenilor al căror număr creștea necontenit, Zeus ar fi hotărît declanșarea unei conflagrații universale, ajungîndu-se astfel la conflictul troian. Motivul decimării umanității se întîlnește, încărcat de sensuri moral-etice, în cunoscutul și deopotrivă complexul *mythos* ebraic (spre exemplu, motivul potopului, distrugerea Sodomei și a Gomorei etc.), precum și în cel grec (refacerea structurii și a bazelor morale ale umanității înșelate prin cutia Pandorei), motiv reluat literar de Ovidius în *Metamorfoze* 1, 253—415 (a se vedea volumul Ovidius, *Metamorfoze*. Traducere și note de David Popescu. București, 1972, pp. 51—58). În invocația *Iliadei*, aceste sensuri mitice nu par a fi prezente: este vorba, de fapt, de hotărîrea lui Zeus de a pedepsi, la rugămintea zeiței Thetis, pe ahei pentru jignirea adusă lui Ahile (vezi, *infra*, vv. 491—523).

- ⁶ „dumnezeiescul“: epitetul homeric *dios*, aplicat la oameni (dar și la lucruri, situații: vezi, *infra*, v. 139), se referă la calitățile ieșite din comun ale eroilor, și mai puțin la originea divină a acestora. În legătură cu tipologia, rolul și tehnica întrebuițării epitetelor homerice, cf. Milman Parry, *L'épithète traditionnelle dans Homère*. Paris, 1928, pp. 45—142.

„Voi căpetenii Atrizi, ahei cu frumoase pulpare,
Fie ca zeii-ntronați în Olimp la război să v-ajute
Troia ușor să luați și cu bine s-ajungeți acasă!”

- 20 Ci-napoiați-mi copila robită primind aste daruri,
Dacă vă temeți de fiul lui Zeus, de-arcasul Apolon.”

Asta vorbi, și cu toții strigau învoindu-se-ahei
S-aibă rușine de preot primindu-i mîndreța de daruri.
Nu i-a plăcut lui Atrid Agamemnon îndemnul acesta,

- 27 Descoperirile arheologice (în special la Mykene și Pylos) au
pus în evidență existența unor jambiere metalice (din bronz
și aliaje) specifice lumii aheene și necunoscute celei cretane,
avînd prelucrate pe partea exterioară diverse motive alegorice
(pentru detalii, cf. A. Severys, *Homère. I Le cadre historique*.
Bruxelles, 1944, p. 42). Sintagma folosită revine destul de
frecvent în ambele epopei, dar mai cu seamă în *Iliada*, făcînd
parte din recuzita formularistică de tip aedic-rapsodie, în care
asocierea periodică a unor termeni în interiorul sintagmei
deja constituite are rolul de a marca anumite pauze în reci-
tare și de a ușura reținerea versurilor în funcție de aceste
repere. Cf. M. Parry, *op. cit.*, pp. 218—238.

- 28 Acest vers sintetizează subiectul celor două epopei Homerice,
fiecare hemistih conținînd chintesenta epică a cite unui poem,
în conformitate cu înălțarea logică a evenimentelor. *Iliada*,
deși nu va relata cucerirea propriu-zisă a Troiei, se instituie
ca o gestă a acestei cuceriri (fără să o cuprindă în totalitate),
în vreme ce *Odiseea*, avînd în centrul ei motivul întoarcerii
(*nóstos*), existent și în alte poeme epice, celebrează întorto-
cheata ajungere acasă a unei părți din vechii luptători de la
Troia.

În legătură cu orașul lui Priam, este interesant de menționat
faptul că, în *Iliada*, cetatea Troia apare cu acest nume (*Troiē*)
doar în trei locuri (1, 129; 2, 141; 21, 544 — în original —),
cetatea fiind denumită, în rest, *Ilios* sau *Ilion*, în vreme ce
primul termen este utilizat de obicei pentru denumirea ținu-
tului care avea drept capitală Ilion, și anume Troada. Pentru
localizarea Troiei, respectiv a Ilion-ului (de la numele eroului
eponim Ilos, întemeietorul cetății), cf., în special, Heinrich
Schliemann, *Ilios. Stadt und Land der Trojaner*. Leipzig,
1881, *id.*, *Troia. Ergebnisse meiner neuesten Ausgrabungen auf
der Baustelle von Troia*. Leipzig, 1884; *id.*, *Pe urmele lui
Homer*. Traducere și note de Ion Roman. Introducere și comen-
tarii de Radu Florescu. București, 1979, vol. 1—2; Friedrich
Matz, *Creta, Micene, Troia*. Traducere de Radu Alexandrescu.
Introducere de Petre Alexandrescu. București, 1969 (biblio-
grafie, pp. 207—210).

25 Și l-a respins fără milă pe preot cu aspra poruncă:

„Vezi, o moșnege, să nu te mai prind pe-aici la corăbii,

Ori între noi zăbovind ori încoace venindu-ne iară;

Mi-e că ți-or fi de prisos toiagul și semnele sfinte.

Nu-ți voi da fata-napoi, ba chiar cărunți-va-n robie

30 Tocmai în Argos acasă la mine, de țara-i departe,
Pinză ținând la război și culcându-se-alături de mine.

Du-te dar, nu mă-ndrîji, dacă teafăr dorești să poți merge.”

Astfel a zis, și bătrînul de teamă, auzindu-i

porunca,

Merse tăcut pe marginea mării bătută de valuri

35 Unde deoparte stătu și rugare rosti către zeul,

Febos Apolon, născutul din Leto, pletoasa zeiță:

„Tu cel cu arcul de-argint, tu paznicul Hrisei,

Sminteus,

⁸⁶⁻⁸⁷ Ipostaza invocată aici de preotul Khryses este în evidentă relație cu funcția punitivă a divinității, exprimată încă din primele versuri ale *Iliadei*. În această ipostază, el posedă arc de argint și tolbă, cu care trimite pe neașteptate moartea asupra celor ce o merită din pricina unei vini directe sau indirecte, așa cum se întîmplă cu fiii și fiicele Niobei, cu molima trimisă în tabăra ahee (vezi, *infra*, v. 45 și urm.). Epitetele homerice corespunzătoare sînt, prin urmare, „purătorul arcului de argint”, „cel vestit prin arcul său”, „cel ce țîntește departe”, „arcașul”, „țintașul” (1, 75 și 385; 7, 83; 20, 71 și 295 etc. — în original —). Prin polarizare funcțională, Apollon reprezintă și divinitatea care alină suferințele morții, un everget paradoxal, convertind durerea în bucurie și clipa în eternitate. Epitetul homeric este, în acest caz, *aganós* — „prietenosul, iubitorul”. O a treia ipostază a divinității apolinice o constituie predicția, inspirația profetizantă, în calitatea zeului de purtător de cuvînt al lui Zeus și oracol ce luminează misterios destinele oamenilor (vezi, *infra*, vv. 71 și 86). Ipostaza de zeu al muzicii nu apare încă la Homer, în schimb e atestată aceea de conducător al muzelor în primul cînt al *Iliadei* (v. 599), unde Apollon apare desfătîndu-i la ospăț pe zei din *phorminx* (instrument cu coarde asemănător lirei), întovărașit de muze. Cele mai vechi sanctuare ale cultului lui Apollon, celebrat inițial ca divinitate a luminii și soarelui (de unde epitetul *Phoibos*), distinct de Helios, care reprezenta divinitatea soarelui ca astru al apariției cotidiene, sezonale și anuale, erau localizate pe coasta de vest și sud a Asiei Mici și în insulele învecinate. În Licia, care era considerată în antichitate țara

Care virtos ocrotești Tenedos și Chila prea sfântă,
 Dacă ziditu-ți-am eu vreun mîndru locaș de mărire,
40 Ori închinatu-ți-am grasele buturi de capre și tauri,
 Glasul auzi-mi-l, Doamne, și-o singură vrere-npli-
 nește-mi:

Stropii de plîns cu săgețile tale plătească-mi danaii!"

Astfel rugatu-s-a el. Auzi săgetașul Apolon
 Și mînios de pe vîrful Olimpului merse la vale

45 Arcul pe umăr avînd și tolba virtos căpăcită.
 Lung zuruiră săgețile-n tolba-i din spate, cînd zeul
 Plin de minie porni, nălucindu-se-asemenea nopții,
 Stete departe de tabăr-apoi și da drumul săgeții.
 Groaznic fu zîngănul arcului cel luminos ca argintul.

50 Zeul întîi nemerit-a în muli și-n ogarii cei sprinteni,
 Dar mai ținti dup-aceea și-n oaste săgeți otrăvite,
 Morții ardeau sumedenii pe ruguri. Și-n vreme de nouă
 Zile, prin lagăr, zburară săgețile dumnezeirii.
 Dar într-a zecea pofți Peleianul la sfat ostășimea,

55 Povățuit el fiind de zîna cu brațele albe,
 Hera, ce fuse-ngrijată că pier de năpastă danaii,
 Cînd laolaltă se strînse și fu așezat-adunarea,
 Iutele-Ahile sculîndu-se așa începu cuvîntarea:

„Cred, o Atride, că noi o să fim nevoiți să

ne-ntoarcem

de origine a cultului, Apollon era celebrat ca divinitate supremă, *Iliada* ne atestă și alte orașe ce îi adoptaseră cultul protector. mai cu seamă în condițiile războiului troian: Iliion, Killa, Khryse, Tenedos. Primul oraș își legase originile mitice de căraușia lui Apollon și a lui Poseidon pedepsiți de Zeus; Killa (forma mai veche, după Eustathios și diverse codice, este Killon), mic oraș în Troada, cu un templu al lui Apollon, era locuit în epoca clasică de eolieni; Tenedos era o insulă (cu un oraș omonim) din Marea Egee în apropiere de țărmul Troadei, care în antichitate fusese renumită pentru vinurile ei (vezi *Eneida*, 2, 21 — în original —).

„Iutele”: epitetul homeric (*pódas ôklys*) semnifică, propriu-zis, „cel iute de picior” și apare foarte frecvent în *Iliada* asociat de numele lui Ahile (vezi, *infra*, v. 146 et pass.). De altfel, eroii homerici sînt apreciați în mod deosebit pentru această îndemnare fizică, așa cum o dovedesc întrecerile funerare date în cinstea lui Patroklos (23, 724—781), precum și concursurile gimnice de la curtea regelui Antinoos (*Od.* 8, 141—352). „Se pare — notează Jean Defradas în *Literatură clină*.

60 Iar înapoi rătăcind, dac-o fi să scăpăm de la moarte,
Căci deopotrivă ne seceră oastea războiul și ciuma.
Să întrebăm dar un preot ori un zodier sau pe unul
Care-i de vise tîlmaci, că și visele vin de la Zeus,
Ca să ne spună de unde-i înverșunul zeului Febos?

65 Ceartă-ne oare dorind juruite prinoase ori jertfe?
Au poate arsura de fripte mioare și capre alese
El dobîndind, ar voi de la noi să-și abată urgia?"

Zise și-ndată șezu. Dar iată, se scoală-ntre dînșii
Fiul lui Testor, întîiul și fala prorocilor, Calha,

Traducere de Ileana Vulpescu. Introducere, antologie și note de Adelina Piatkowski. București, 1968, p. 30 — că în părțile cele mai vechi ale poemului, poetul își reprezintă cu greu ființa omenească în unitatea ei. Ahile nu este iute, ci are picioare iuți; omul nu e încercat ei însuși de sentimente, ci ele îi trec prin diafragmă sau prin piept. Textele mai tîrzii din *Odiscea* atestă descoperirea unei personalități pe care am putea-o numi globală și care atribuie omului sentimente intime, interioare". Pentru o altă interpretare, sugerată de analiza mitemelor ca expresie a unor rituri și ritualuri (pre-)arhaice, cf. nota la 21, 554.

60-65 Textul ilustrează trei categorii de interpreți ai voinței divine, ocupînd poziții diferite în ierarhia social-teologică a lumii homerice: prima categorie grupează persoane înzestrate de divinitate cu o capacitate prospectivă deosebită, în calitate de instrument al voinței zeului, de profet inspirat de divinitate; acesta prezice viitorul fără semne exterioare, uneori sprijinindu-se însă și pe ele (zborul păsărilor, visele, anumite tipuri de jertfă etc.). Termenul grecesc care denumește categoria este *mantis* (în versiunea Murnu, „zodier“). A doua categorie, desemnată sub numele de „preot“ (acuz. *hierēa*), se referă la casta specifică a slujitorilor templelor, posedînd dreptul de a închina jertfe divinității (inițial numai unei anumite divinități) în numele grupului etnic respectiv (vezi, *infra*, 1, 373 și *Od.* 9, 198 — în original —). Pe lângă acestea, ei erau și interpreți ai voinței divine, prin intermediul măruntaielor de animale jertfite la temple (vezi 24, 221 — în original —). Cel de-al treilea termen, „tîlmaci de vise“, se referă la o altă stratificare hiero- și teologică, în legătură cu care trebuie precizat că existau două tipuri de interpreți specializați în vise: *oneirokritēis* „tîlmacii viselor altor persoane“, și *oneiropóloi* „tîlmacii viselor proprii“. În ambele cazuri, visele reprezentau manifestarea voinței divine (vezi v. 63: „visele vin de la Zeus“) și aveau, de obicei, un caracter premonitiv. Aici este vorba de a doua categorie.

- 70** Care știa cite-au fost mai demult, cite sînt, cite fi-vor,
 Și cirmuise ale aheilor vase pe mare spre Troia
 Numai cu darul ghicirii, cu care-l cinstise Apolon.
 Bine cu mintea-i chitînd, luă Calha cuvîntul și zise:
 „Scumpe lui Zeus Ahile, tu-mi ceri să vă spun
 tuturora
- 75** Care să fie necazul arcașului Febos Apolon?
 Eu bucuros o voi spune; ia seama tu însă și jură-mi
 C-ai să fii gata să-mi dai ajutor cu vorba și fapta.
 Mi-e să nu supăr cumva între Domnii ahei pe acela,
 Care-i mai tare ca toți și de care cu toții ascultă.
- 80** Biruie craiu-n minie pe cel care-i stă sub poruncă;
 Ciuda-i, măcar că pe o zi și-o ascunde și-o-nădușă-n sine,
 Colcăie totuși în pieptu-i și cată prilej mai pe urmă
 Ca s-o descarce. Deci juruie-mi tu dacă vrei să mă aperi.“
 Numaidecît a răspuns lui Calha șoimantul Ahile:
- 85** „Inimă prinde, destaină și spune ce cugetă zeii,
 Iată, mă jur pe Apolon, iubitul fecior al lui Zeus,
 Căruia, Calha, rugîndu-te, aheilor taine dezvălui:
 Pînă ce eu mai viez și mai văd pe pămînt, ling-aceste
 Vase adîncate, nici unul din toată aheimea de față
- 90** N-o să te-atingă cu proclata-i mînă, nici chiar
 Agamemnon,
 Care se laudă aci între Domni că e cel mai de frunte.“
 Neprihănitul proroc mai prinse curaj și răspunse:
 „Nu pentru jertfe, și nici juruite prinoase ne ceartă,
 Ci-i supărat el de preot, că tare-l jigni Agamemnon,
- 95** Nu dezrobi pe copilă, nici daruri primi de la dînsul.
 De-asta Țintașul atîtea necazuri ne-a dat și-o să deie.
 N-o să se-ndure s-abată din tabără nenorocirea
 Pînă ce tatălui pe sprîncenata copilă n-om da-o
 Fără de daruri și plată și nu-i vom aduce la Hrisa
- 100** Jertfa spășirii. Așa împăca-vom pe zeu îmblinzindu-l.“
 Zise și-n scaun șezu. Dar iată se scoală-ntre dînșii
 Plin de mîhnire Agamemnon; cernit e de noaptea miniei
 Și-ochii sălbatic aprinși îi ard luminoși ca văpaia.
 Cată hain mai întîi la Calha și astfel îi zice:

105 „Calha, tu cobe, în veci nu mi-ai spus o prielnică
vorbă;

Răul plăcutu-ți-a pururi, și pururi menit-ai a rele.
Nici ai rostit oarecînd și nici făptuit-ai vreun bine.

Chiar și acum prorocînd, danailor spui tuturora
Cum că de-aceea pedepse ne dete Țîntașul olimpic,

110 Numai că eu am respins bogatul răscumpăr al fetei,
Pentru c-aș vrea înadins ca ea să rămîie la mine.

Drept e că-mi place mai mult decît Clitemnestra soția
Din tinerețele mele; doar nu-i mai pe jos ca femeie
De pricepută, de harnică ce-i și de-naltă și mîndră.

115 Totuși voi da-o-napoi la părinți, dac-așa e mai bine.
Nu voi să-mi piară oștirea, ci teafără toată să-mi fie.
Iute-mi alegeți o altă răsplată, ca nu cumva singur
Nedăruit să fiu eu între ahei, că doar nu se cuvine.
Bine eu toții vedeți ce fel de răsplată voi pierde.“

120 Dar îl întîmpin-Ahile șoimanul zicîndu-i: „Atride,
Cel mai slăvit între oameni și mai ahtiat după avere,
Cum și de unde să-ți deie bărbații ahei o răsplată?
Bunuri prea multe de-a obștii noi nu știm păstrate
niciunde;

Cîte-am prădat în orașe la Troia, împărțitu-le-am toate;

125 Nu se mai cade oștirea pe-aceste-napoi să le ceară.
Dă pe Hriseis acuma și-mpacă pe zeu, iar ahei
Te-or dărui întreit și-mpătrit, dacă bun va fi Zeus
Să pustiim a lui Priam cetate temeinică-n ziduri.“

Zise din nou ridicîndu-se craiul Atrid Agamemnon:

¹⁰⁶ E posibil ca aluzia să se refere la jertfirea fiicei lui Agamemnon, Ifigenia, prezisă de Kalkhas, drept cheazășie a declanșării expediției împotriva Troiei (vezi, *supra*, vv. 71–72 și, *infra*, 112–114, deși, după Aristarkhos, autorul *Iliadei* nu ar fi cunoscut legenda Ifigeniei). În acest caz, încă o trăsătură de caracter — ranchiuna — completează portretul moral al lui Agamemnon, creionat în versurile precedente și întregit în continuare de cîntul întîi al *Iliadei*, o adevărată radiografie morală din perspectivă epic-narativă a regelui de la Mykene. Euripide (prin *Ifigenia la Aulis*) nu pare a porni în descifrarea mecanismelor psihologice ale eroului de la datele oferite de Homer în această parte a *Iliadei* și elimină cu totul, din perspectiva responsabilității personale a individului în raport cu destinul, rolul profetului Kalkhas din evenimentele tragediei.

...0 „Nu-mai fi așa de viclean pe cît ești de voinic, o,
Ahile,
Cel arătos ca un zeu, căci n-o să mă birui cu vorba,
Nici vei putea să mă-nșeli. Ori vrei s-ai răsplată tu
singur

Și despoiat să fiu eu, de mai stărui să dau pe femeie?
Doar dacă mărinimoșii ahei îmi vor face pe voie

135 Și mi-or alege pe alta, totuna la preț cu aceea.
Nu mi-o vor da-o, eu însumi atunci voi lua de la tine
Darul cu sila. De nu, de la Aias ori chiar și din corturi,
De la Ulise, și las' să se-nfurie apoi orișicine,
Dar despre asta putem să vorbim între noi și pe urmă;

140 Hai să împingem pe valuri acum o corabie neagră,
Punem într-însa vîslașii mai repede și hecatomba
Și să pornim în corabie pe-mbujorata Hriseis.
Unul să fie mai-marele și purtătorul de grijă,
Aias ori Idomeneu ori dumnezeiescul Ulise;

145 Ba chiar tu însuți, Ahile, tu cel mai cumplit între oameni,
Jertfe s-aduci și să-mbuni pe izbăvitorul Apolon.“

Crunt pe sub gene privind, răspunse șoimantul Ahile:
„Vai, ferecatule-n sfrunt și veșnic pornit pe cîștiguri,
Cum să se-nduplece aheii, plecați la poruncile tale,

150 Drumuri să bată sau tari să tot stea la război cu
dușmanii?

Nu de necaz pe troieni am venit eu cu armia-neoace,
Spre a mă bate pe-aici, doar nu mi-s troienii de vină;
Nu mi-au răpit ei cirezi, nici stave cumva de-ale mele,
Nu mi-au stricat ei nici roadele-n țara bărbaților Ftia

155 Cea cu pămînt roditor, că la mijloc sînt stavile multe,
Munții cu umbre pe văi și marea cu clocot de valuri;
Ci ne-am luat după tine, sfruntate, ca tu să te bucuri,
Că răzbunăm de troieni noi, pe fratele tău și pe tine
Cel fără-obraz! Ci de asta nu-ți pasă și n-ai nici o grijă,

160 Ba chiar mă și ameninți că iei de la mine răsplata,
Rodul atîtor sudori și darul de cîinste al oștirii.
Eu niciodată totuna cu tine n-am parte de daruri,
Cînd cucerim și prădăm vr'o cetate bogată din Troia.

162-3, 165-0 Însușirea inegală a prăzii rezultate din înecursiuni este, abstracție făcînd de posibila exagerare existentă în afirmațiile eroului, calea îmbogățirii păturii gentilice conducătoare și, de aici,

Ba dimpotrivă, în viforul luptei tot greul îl duce

165 Brațu-mi cu arma; cînd vine-mpărțirea pe urmă, tu
capeti

Partea mai mare din daruri, iar eu, mulțumit cu puținul,
Iar la corăbii mă-ntore istovit de războinică trudă.

Plec dar în Ftia, căei mai de folos îmi e-ntorsul acasă
Pe legăunate corăbii. Nu cred că, lovindu-mă-n cîste,

170 Lesne tu singur aci grămădi-vei cîștiguri și-avere.“

Dar se răsti la Ahile, grăindu-i, Atrid Agamemnon:
„Du-te dar, dacă ți-i voia să pleci. Eu nicicînd

cu rugare

Nu-ți voi cădea să rămîi; cu mine mai sînt doar și alții
Care cinsti-mă-vor, Zeus mai mult ca oricine-nțeleptul.

175 Cel mai hulit îmi ești tu între Domnii purceșii din Zeus.

Numai de harțe, de sfezi și bătaî îndrăgit ești de-a
pururi.

Iar dacă ești un viteaz, vreun zeu vitejia ți-a dat-o.

Ia-ți pe ai tăi și-ale tale corăbii și-ntoarnă-te acasă

Și mirmidonilor tăi poruncește. Nu-mi pasă de tine

180 Și de-a ta furie oarbă. Dar eu te-ameninț și zic astfel:

Pentru că Febos Apolon îmi ia pe copila lui Hrisēs,

Am s-o trimit însoțită de-ai mei pe un vas de-ale mele;

Singur apoi mă voi duce la tine, din cort să-ți iau darul,

Pe-mbujorata Briseis, să știi tu cît eu sînt mai tare

185 Față de tine ca Domn și să tremure cel ce cu mine

Una s-ar crede și ar vrea deopotrivă-nainte să-mi steie!“

a destrămării proprietății comune în procesul stratificării
sociale. Cf. Fr. Engels, *Originea familiei, a proprietății private*
și a statului, în *Opere alese*. Vol. II. București, 1967, p. 242.

¹⁷⁹ Mirmidonii erau o seminție aheană și locuiau în regiunea
Tesaliei, avînd capitala la Phthia și Hellas (cf. și *Od.* 4, 9 — în
original —). Ei emigraseră sub conducerea tatălui lui Ahile,
Peleus, din insula Egina.

¹⁸³ „cort“: propriu-zis, „baracă“ sau „colibă“ din lemn. Aici se
adăposteau luptătorii pe timpul nopții, precum și răniții și
roabele. Aceste construcții (net diferite de simplele corturi)
semănau ca structură și aranjament interior cu locuințele
propriu-zise.

¹⁸⁴⁻⁸ Aceste versuri reprezintă chintesența concepției arhaice despre
hybris: agresiune împotriva ordinii umane firești în relațiile
cotidiene, *hybris*-ul atentă, ca urmare a acumulării unei incre-
deri nelimitate în sine, la însăși poziția divinității tutelare a
destinului uman, căruia încerca să i se sustragă individul cu-

- Asta i-a zis, iar Ahile simți negrăită durere,
 Inima-n pieptu-i păros îi stătu îndoită pe gânduri:
 Sau de la coapsă, din teacă să-și smulgă el spada tăioasă
- 190 Și să înlăture-ndată mulțimea, să-njunghe pe-Atride,
 Ori supărarea să-și curme și capăt să puie pornirii.
 Pînă ce el șovăind mai stătu socotindu-se-n sine,
 Pînă ce sabia-și scoase din teacă, deodată și vine
 Palas Atena din cer; o trimise zeița brațulbă
- 195 Hera, căci ea purta grijă și dragoste amîndurora.
 Stîndu-i la spate, ea-l prinse de plete bălane pe-Ahile,
 Lui vederîndu-se numai, fiind nevăzută de alții.
 Cum se întoarce-napoi, el vede uimit pe zeița
 Palas Atena; din ochi ea groaznic îi fulgeră-n față.
- 200 Și glăsuind, o întîmpină Ahile cu vorbe ce zboară:
 „Ce-ai venit oare, tu fiică a vijeliosului Zeus?
 Poate venit-ai să vezi cum știe să-nfrunte Agamemnon?
 Una ți-oi spune, și cred că așa cum îți spun o să fie:
 El în curînd va plăti-o cu viața-i această trufie!“

prins de *hybris*, în ciuda anumitor avertismente semnificative. Este interesant de observat că, în *Iliada*, acest concept apare exprimat ca atare doar în două locuri (1, 203 și 214) și doar în legătură cu persoana lui Agamemnon. În schimb, în *Odiseea* termenul se înfiltează exprimat în mai multe rînduri. Asupra conceptului de *hybris* la Homer, vezi Lileta Stoianovici-Donat, *Hybris în Iliada*, în *Studii clasice*, 8 (1968), pp. 17—25 și, mai ales, monografia lui Robert Payne dedicată acestei probleme, *Hubris. A Study of Pride*. London, 1951 (ed. a II-a, New York, 1960).

²⁰¹ „vijeliosului”: în original, epitetul este *aigiókhōio* „purtătorul de egidă” (lagenitiv). Confectionată de Hephaistos, egida era un scut ce simboliza, alături de fulgere și tunete, atribuțiile omnipotenței lui Zeus. Pe egidă erau reprezentate chipuri și scene înfricoșătoare, precum cele ale Gorgonei, *Eris* („Vrajba”), *Alkē* („Puterea războinică”), *Iōkē* („Vuietul luptei”), pentru care vezi 2, 448; 5, 738 și urm. (— în original —). Prin simpla mișcare a egidei, Zeus producea pe pămînt un zgomot infernal și provoca furtuni violente, groază. În afara lui Zeus, Atena (2, 442—444; 5, 725—729; 18, 195; *Od.* 22, 297 — în original —) și Apollon (15, 302—303) posedau cîte o egidă. Prin urmare, egida a devenit simbolul furtunilor iscate din nori, iar Zeus, în această ipostază, stăpîn (hom. *tamiēs*) al furtunilor și ploilor violente. Epitetul hom. *aigiókhōio* este echivalat *infra*, v. 221, mai aproape de sensul originar, prin „(palatele) împăvezatului Zeus”.

- 205 Dar lui Ahile-i răspunse zeița-nstelată-n privire:
 „Eu am solie din cer, am venit să-ți alin supărarea,
 Dacă m-ascuți; mă trimise la tine zeița brațalbă
 Hera, căci ea are grijă și ține la voi deopotrivă.
 Hai contenește cu cearta și sabia lasă-ți-o-n teacă,
- 210 Numai cu vorbele mustră-l pe el așa cum îți vine,
 Iată cuvîntul îmi dau și el împlinit o să fie:
 Daruri frumoase primi-vei o dată, de trei ori pe-atîta,
 Pentru ocara de azi, deci rabdă și-ascultă-ne sfatul.”
 Zise zeiței atunci Ahile cel iute ca șoimul:
- 215 „Cade-se seamă să știu de al vostru demînd, o zeiță,
 Cît mi-ar fi ciuda de mare, căci asta mai bine-i din
 parte-mî,
 Zeii ascultă mai mult pe acela ce lor se supune.”
 Zise, Minerul de argint cu mîna vîrtoș apăsîndu-l,
 Sabia lungă și-o-mpinse în teacă și dete ascultare
- 220 Zinei Atena; iar ea se întoarse-napoi între zeii
 Cei din Olimp, la palatele împăvezatului Zeus.
 Dar Peleianul din nou începu să-l înfrunte din gură
 Pe Agamemnon Atrid și nu-și potolea încă focul:
 „Tu bețivan, tu obraz de dulău sperios ca și cerbul!
- 225 Nici cu oștirea te bizui vr'odată să ieși la bătaie,
 Nici să te-ații pînditor de dușmani cu vitejii de frunte
 Dintre ahei, că te temi să nu dai de primejdia morții.
 Doar ți-e mai bine să huzuri în tabăra noastră cea largă
 Și să despoi de-a lui daruri pe cine-ți grăiește-mpotrivă.
- 230 Crai care storci pe supuși, fiindcă domnești pe
 netrebnici;
 Altfel, Atride, păcatul de-acum ți-ar fi fost cel din urmă.
 Una ți-oi spune pe față și jur cu sfințenie mare,
 Jur pe toiagul acesta, ce nu mai dă frunze și ramuri,
 Nici înverzi-va, o dată ce trunchiu-i rămase pe munte
- 235 Și o secure-l ciopli, netezindu-l de foi și de coajă;
 Care toiag la județ e purtat de frunțași în Ahaia
 Spre apărarea dreptății și-a legilor date de Zeus —
 Și jurămîntul amar o să-ți fie: veni-va o vreme
 Cînd după Ahile la luptă cu toții ofta-vor Aheii;
- 240 Dar o să fie tîrziu, căci tu chiar, cu toată obida,
 Nu vei putea să le-ajuti, cînd droaie pica-vor sub arma
 Cruntului Hector, și-adînc te va roade necazul că astăzi
 Nesocotit-ai pe cel mai de frunte viteaz din Ahaia.”

- Astfel răstindu-se Ahie trăiește la pământ cu minie
- 245** Sceptrul în aur ținut și îndată se puse pe scaun.
Sta minios și Agamemnon în față-i. Atunci se ridică
Meșterul cuvântător și craiul pilenilor, Nestor,
Căruia graiul din gură mai dulce-i cura decât mierca.
El pînă-n vremea de-atunci văzuse trecîndu-se două
- 250** Neamuri de oameni născute, crescute-n cetatea cea sfîntă
Pilos, și acuma domnea peste vîrsta de-a treia.
Nestor, cuminte gîndind, așa începu cuvîntarea:
„Doamne, ce jale cumplită l-ajunse pămîntul abahie!
Cum bucura-se-va Priam acum și feciorii lui Priam
- 255** Și-o să tresalte troienii, căci mare le-ar fi bucuria,
Cînd o să afle că voi începurați asemenea sfadă,
Voi care-ntreceți pe ahei, cînd e vorba de sfat și de
arme.
Ci ascultați, că mai tineri amîndoi sînteți decât mine.
Eu am mai fost ca tovarăș cu oameni viteji mai de
frunte.
- 260** N-am pomenit în viață bărbați deopotrivă cu dînșii,
Cu Piritou bunăoară, cu Drias, păstor de noroadă,
Ori cu Cheneu, cu Exadiu și cu Polifem uriașul,

261-263 Numele de eroi aparținînd generațiilor anterioare conflictului troian sînt legate, cu excepția ultimului, de legendarul război între centauri și lapiți: Peirithoos, fiul lui Zeus (sau al lui Ixion?), era regele lapiților, popor mitic ce locuia în Tesalia, în zona munților Olimp și Pelion, și despre care nu se amintește nimic în *Iliada*; nunta eroului cu Hippodameia a provocat conflictul cu centaurii, despre care se face parțial aluzie în v. 266. În legătură cu aceștia din urmă, trebuie precizat că în concepția homerică nu apare încă reprezentarea semianimală a centaurilor (cu picioare de cal), aceasta fiind databilă, probabil, pentru o epocă ulterioară (cicluri epice tardive, Pindar), pe baza însușirilor de buni călăreți ale centaurilor. La Homer, ei sînt doar un popor primitiv, sălbatic, de dimensiuni corporale mari (*phêres oreskôoi* „ființe sălbatice locuind în munți”). Despre lapitul Dryas nu se cunosc amănunte, în ciuda epitetului (omis de Murnu) care face din el un personaj ilustru (*poiména laôn* „păstor de noroadă”, de altfel o sintagmă-cliseu în rapsodiarea homerică). De asemenea, nici despre Kaineus și Exadion nu se cunoaște ceva, în afara faptului că sînt eroi lapiți. Polyphemos, care nu trebuie confundat cu ciclopul omonim păcălit de Odysseus (vezi *Od.* 1, 70 și 9,

Cu-a lui Egide odraslă, Tescu, arătos ca și zeii.

N-au mai fost alții pe lume mai tari de vîrte ca dînșii,
265 Foarte puternici în arme au fost și cu cei mai puternici,
Chiar cu centauri din munți, pe care-i stîrpeau fără milă.
Eu ca tovarăș al lor mă dusesem din Pilos, din țara-mi
Cea de departe de tot; mă poftiseră ei de la sine.

După putere luptam singuratic și eu, dar cu dînșii

270 Nimeni n-ar fi îndrăznit să se măsure-n ziua de astăzi.
Totuși de mine-ascultau fiind seamă de spusele mele.
Hai dar și voi ascultați: e mai bine s-ascuți și de altul.
Tu Agamemnon, deși ești puternic, să nu-i iei femeia.
Lasă-i-o; de la-nceput cu ea-l dăruiră danaii.

275 Nu te purta, o Ahile, și tu, dușmănește, cu craiul;
N-a fost vreodată de-asemenea cînte părtaș un al doilea
Domn de toiag purtător, dăruit cu mărire de Zeus.
Dacă tu ești un viteaz și ai pe-o zeiță de mamă,
El e mai mare, fiindcă-i stăpîn pe mai multă oștire.

280 Hai potolește-te, Atride, și tu; eu te rog cu-nadinsul,
Lasă minia și cruță pe-Ahile, căci el este scutul
Nerăzbătut al aheilor, cînd se pornește războiul.“
Zise lui Nestor atunci mai-marele Atrid Agamemnon:
„Vorbele-ți toate sînt bune și drepte, cînstite

bătrîne,

285 Dar mai presus de noi toți vrea dînsul aicea să fie,
Să-i înfrînceze pe toți și la toți să-și întindă domnia
Dînd tuturoră porunci, dar n-o să-l asculte nici unul.
Dacă voinic și războinic făcutu-l-au nemuritorii,
Datu-i-au oare și voia pe alții să-i facă de ocară?“

290 Sare la rîndu-i Ahile și astfel îi curmă cuvîntul:

„S-ar cuveni negreșit să-mi zică mișel și netrebnic,
Dacă pleca-m-aș smerit și orbește la tot ce mi-ai spune.
Altora tu rînduiește, dar mie să nu-mi dai poruncă.
Nici mai îmi trece prin minte s-ascult de poruncile tale.

295 Însă eu una ți-o-i spune și bine înseamnă-ți-o-n minte:
Brațele nu mai ridic să mă-ncaier cu tine sau altul
Pentru femeie, căci dată-i de voi și de voi mi-e răpită;

371 și urm. — în original —), era fratele lui Kaineus și originar din Larissa, fiind, după alte variante mitologice, întemeietorul orașului Kios.

- Însă din tot ce mai am la corabie-n corturi la mine
Nu vei putea tu nimica să-mi iei cu puterea și sila.
- 300** Haide poștește și-ncearcă, de vrei ca să vadă cu toți
Cum șurui-vă pe loc sub lancea mea sîngele-ți negru!”
Astfel cu grele cuvinte amîndoi între ei se sfădiră
Și ridicîndu-se sparseră sfatul de lingă corăbii.
Merse Ahile spre corturi, la vase totuna de-nalte,
- 305** Oastea-i cu sine luînd și pe Menetianul Patroclu.
Iar Agamemnon atunci spre mare o corabie-mpinse,
Puse vîslași douăzeci înăuntru și jertfa spășirii
Pentru Apolon, și-aduse pe fata chipoas-a lui Hriscă,
Iar căpitan pe corabie a fost iscusitul Ulise.
- 310** După ce ei se suiră, plecară pe cale de ape.
Iar Agamemnon da zor să se curețe oștile-n scaldă.
Toți se spălau și aruncau lănturile, zoile-n mare
Și lui Apolon dau jertfe, ardeau hecatombe depline,
Capre și tauri pe marginea mării cea neroditoare,
- 315** Fum de arsură a fripturii la cer se suia-n rotocoale.
Asta făcură prin tabără ei. — Iar Atrid Agamemnon
Nu da uitării ce-n sfadă-l făcu s-amenințe pe-Ahile,
Și s-a întors poruncind lui Taltibiu și lui Evribate,
Crainicii lui, amîndoi slujitori deopotrivă de harnici:
- 320** „Mergeți acuma la cortul pe unde-i Ahil Peleianul,
Pe-mbujorata Briseis de mîină luați și-mi aduceți.
Dacă el nu vrea s-o deie, -nsoțit de mai mulți mă voi
duce
Eu s-o ridic de la el, și-atunci mai amar o să-i fie.”
Astfel le zise pornindu-i cu cea mai grozavă peruncă.
- 325** Ei peste voie pășind pe aproape de marea pustie
Merșeră la mirmidoni, nu departe de năvi și de corturi,
Unde-l aflară la cort pe lingă-a lui navă smolită.
Cum îi văzu pe-amîndoi, el n-avu de loc bucurie.
Crainicii steteră-n față-i cuprinși de rușine și teamă;
- 330** Nu cutezară măcar binețe să-i dea, să-l întrebe,
Dar dumerindu-se, așa-i agrăi ca prieten Ahile:
„Crainici, noroc vouă, soli trimiși de bărbați și
de Zeus!
Haideți încoace. Nu voi, Agamemnon e numai de vină;
El doar pe voi vă trimise pe-aici după fata lui Briseis.
- 335** Du-te și scoate-o din cort, mărite Patrocle, și dă-o
Celor doi crainici s-o ducă. Dar martori să fie-naintea

Preafericiților zei, tuturor muritorilor oameni;

Și a tiranului crai, dae-o fi oarecînd să mai fie

Iarăși nevoie de mine să apăr de cruntă pieire

- 340 Oștile lui. Dar el turbă și-i orh de cumplită minie,
Nu-și mai dă seama, nici călă-napoi și-nainte să vază
Cum la corăbii se pot război fără pierdere-ahiei.”

Astfel a zis, și Patrocla firtatului său se supuse;

Scoase pe dalba Briseis din cort și o dete s-o ducă

- 345 Crainicii. Dinșii luînd-o porniră-napoi spre corăbii;
Silnic femcia pășea împreună cu ei. Iar Ahile
Merse și state plîngînd pe marginea mării albastre;
Singur, departe de-ai săi, privind spre noianul de ape,
Brațele-ntinse și rugă fierbinte rosti către Tetis:

- 350 „Mamă, de vreme ce-mi deteși din naștere zile
puține,
Cinste măcar trebuia să-mi dea mie-mpăratul olimpic,
Carele tună-n văzduh. Dar nu mă cinști el acuma
Cît de puțin, căci marele Domn Agamemnon Atride
M-a înjosit, că luatu-mi-a darul și-l are la dînsul.”

- 355 Astfel a zis lăcrimînd; auzitu-l-a maică-sa Doamna
Toemai din mare, din fund, de pe lîngă bătrînul ei tată.
Grabnică ea ca o ceață răsare din undele albe,
Vine și șade-naintea feciorului ei care plînge
Și-l netezește cu mîna și zice cu drag lui Ahile:

- 360 „Ce plîngi tu, fătul meu scump? Ce jale te-ajunse
pe tine?
Spune-mi tu mie și nu-mi tăinui, ca s-o știm împreună.”
Zise din greu suspinînd viteazul cel iute ca șoimul:
„Știi tu, și ce să-ți înșir cîte toate știute de tine?

- Fost-am la Teba, cetatea de piatră-a-mpăratului Vultur,
365 Am pustiit-o și-adus-am în tabără prăzile toate;
Oameni și-avuturi ahei cinstit împărțiră-ntre dinșii.
Pe-mbujorata Hriseis o deteră lui Agamemnon.
Tatăl ei, Hrisēs, ca preot slujind lui Apolon arcașul,
Vine la vasele aheilor cei ferecați în aramă,

- 370 Vrînd să răscumpere fata-i cu o mare mulțime de daruri.
Preotu-n mîna ținînd pe o cîrjă de aur cununa
Zeului Febos Apolon, de-ahei se ruga deopotrivă,
Dar mai cu seamă de-Atrizi, cele două mai mari
căpetenii.

Cum l-auziră, cu toții strigau învîindu-se ahei

- 375 S-aibă rușine de preot, primindu-i bogatele daruri.
N-a fost îndemnul acesta pe plac lui Atrid Agamemnon
Și fără milă respinse pe Hrises cu aspră poruncă.
Foarte-amărit se întoarse bătrînul și ruga-i rostită
Febos voios auzind, că mult mai ținea el la preot,
- 380 Vajnic începe să tragă-n ahei; de picau din oștire
Morți cu duiumul și-n tabăra mare zburau ucigașe
De pretutindeni săgeți. Dar cum tîlcuitu-ne-a Calha,
Ca un deplin știutor, ce cugetă arcașul olimpie,
Eu cel întîi am dat sfatul pe zeu să-mpăcăm. Dar de asta
- 385 Burzului Agamemnon, sculindu-se-ndată-n picioare,
M-amenință cu o vorbă ce-acuma o vezi împlinită.
Iată că puser-aheii pe fată-n corabia neagră
Și-o petrecură la Hrisa cu jertfe de dat lui Apolon,
Iar pe copila lui Brises, răsplata ce-mi deteră aheii,
- 390 Crainici trimiși de Atrid adînceauri din cort mi-o luară.
Însă, tu mamă, de poți, ocrotește și apără-ți fiul.
Repede du-te-n Olimp și acolo te roagă de Zeus,
Dacă vreodată făcutu-i-ai bine cu fapta ori graiul.
Te-am auzit doar acasă la tata eu însumi adese
- 395 Cum te mîndreai povestind că pe Zeus cel negru de
nouri
Singură tu între zei îl feriși de prăpăd și ocară,
Cînd s-apucaseră-n lanțuri odată să-l ferece zei,
Hera, Poseidon și Palas Atena. Căci tu, o, zeiță,
Dusu-te-ai și-ai izbutit pe marele zeu să-l dezlănțui,
- 400 Iute chemînd în Olimp pe cel cu o sută de brațe,
Căruia zei îi zic Briareu, Egcon muritorii,
Un uriaș care-ntrece-n putere pe tată-său Cerul.

401-402 Există în textul homeric și alte exemple de dublă denumire a unui personaj sau obiect, un nume fiind acordat de zei, iar celălalt de oameni (vezi, spre exemplu, 2, 805). După unii comentatori, primul nume ar trimite la realități epico-rapsodice anterioare stadiului în care circula de obicei al doilea nume. *Briareus* trebuie neîndoios pus în legătură cu apelativul gr. *briarós*, „viguros, violent, plin de putere“, iar acesta din urmă este înrudit, probabil, cu adjectivul *barýs* „greu; puternic“. Celălalt nume, *Aigáion* (*hapax* în *Iliada*) are o etimologie obscură. Divinitate plurimorfă (cu o sută de mîini), *Briareus-Aigaion* era, după unele referințe epice (în speță, scoliile la *Iliada*) fiul lui Poseidon sau fiul mării. Acceptînd varianta propusă de mitograful Apollodoros din Atena (sec. II—I

Diasul alături de Zeus se puse, fălos de mărire;
Zeii, de el îngrozindu-se, nu-l mai legară pe Zeus.

- 405** Ast-amintește-i, în față-i te-așterne și-apucă-i
geuncheii,
Roagă-l de vrea pe troieni la arme cumva să-i ajute
Și cu înfrîngeri pe-ahei să-i împingă spre mal la corăbii,
Pentru ca astfel de craiul lor toți să se bucure-aheii
Și ca să vadă ce orb a fost marele Domn Agamemnon,
410 Când a făcut de rușine pe cel mai viteaz din Ahaia.”
Tetis, cu plînsul în ochi, așa i-a răspuns lui Ahile:
„Vai, o copile, de ce te-am născut și crescut ca să suferi?
Bine ar fi fost să rămîi neatins și neplîns la corăbii,
Căci numărate sînt zilele tale și scurt îți e vacul;
415 Însă, deși ai să mori în curînd, nu-i altul ca tine
Nenorocit, în palat te-am născut să fii pradă ră-triștii.
Eu mă voi duce-n Olimp, pe muntele-n ve-i troieciuitul,
Și-astea le-oi spune lui Zeus străfulgerătorul, și poate
El să m-asculte. Tu stai pînă-atuncea la repezi corăbii,
420 Ține mînia pe-ahei și lupta-ncetează cu totul.
Zeus de ieri a purces și s-a dus la ospete cu zeii
Spre-Okeanos departe la bunul norod etiopic

i.e.n.), și anume proveniența din Cer (*Oyranós*) și Glie (*Gáia*), rezultă că Briareus-Aigaion era, prin urmare, frate cu titanii, la a căror revoltă împotriva Olimpicienilor nu a luat însă parte, deoarece altfel nu l-ar fi ajutat pe Zeus la cererea lui Thetis. În acest fel, Briareus din *Iliada* nu poate fi identificat cu divinitatea omonimă din *Theogonia* hesiodică. În ceea ce privește numărul monstruos de mare al mîinilor, se poate considera că e vorba de o alegorie arhaică a ideii de forță uriașă, incomensurabilă și supra-divină, rezultată din încrucișarea capacităților uranic-telurice.

- 421-422** Ca și în *Od.* 1, 35—41, unde Poseidon se bucură de ospățul poporului etiopian, asistăm la o descindere vremelnică, de data aceasta a întregului panteon olimpic, pe pămînt, la marginile așa-numitului Okeanos, într-un tărîm fabulos. Întrucît la Homer și Hesiod Okeanos este un fluviu din care provin toate celelalte ape curgătoare și stătătoare, inclusiv Nilul (vezi, *infra*, 3, 5 și, mai ales, 14, 196; 305 și 18, 388), era firesc ca etiopienii, locuitori în preajma și de-a lungul Nilului, să se învecineze cu Okeanos. Motivul descinderii tuturor zeilor la etiopieni pare să fi fost virtutea și pioșenia lor. În legătură cu localizarea Etiopiei și a fluviului Okeanos unit, după expresia lui Strabon (1, 1, 6), cu orizontul, vezi Strabon, *Geografia*, 1, 1, 6; 1, 2, 24; 1, 2, 32 (în ediția Felicia Vant-Ștef. Vol. 1. București, 1972, pp. 139—141, 181—182).

Și-are să vie-n Olimp în ziua de-a douăsprezecea.

Eu mineca-voi atunci spre casa de-aramă a lui Zeus

425 Și-l voi ruga în genunchi și poate pe el să-l înduplec.”

Asta zeița grăind, s-a dus părăsind pe Ahile

Mult supărat de Briseis cea bine la mijloc încinsă,

Care cu sila luată i-a fost. — Ulise-ntr-aceea,

Sfintele jertfe ducînd, cu vasul ajunse la Hrisa.

430 Cum au intrat în limanul adînc înaintea cetății,

Pinzele strînseră, le-adăpostiră-n corabia neagră

Și răzimară catargul de furcă dînd drumul la funii

Și-naintară vîslind către mal la popas de corăbii,

Cîngea lăsară-n afund și legară frîngîii de pripoane.

435 S-au pogorît după asta cu toții pe marginea mării

Și au cărat hecatomba menită lui Febos Apolon

Și pe Hriseis au luat-o din vasul, pe mări plutitorul.

Iar chibzuitul Ulise, ducînd spre altar pe copilă,

Tatălui ei cel iubit o încrede și astfel îi zice:

440 „Hrises, aici mă trimise mai-marele Domn

Agamemnon

Fiica-ți iubită s-aduc și să-nchin spășitoare jertfire

Pentru danai, îmblinzind pe Domnul de sus, pe Apolon,

Care ne-aduse prin tabăr-amaruri și vaiete multe.”

Asta rostindu-i Ulise i-o dete, și vesel bătrînul

445 Fata-și primi. Iar oștenii degrabă pe rînd așezară

Lîngă altarul cel bine clădit, ale zeului jertfe

Și se spălară pe mîni și orzul sfințit ridicară.

Preotul brațele-ntinse și-ndată-ncepu să se roage:

„Tu cel cu arcul de-argint, m-ascultă, tu paznicul

Hrisei,

450 Care virtos ocrotești Tenedos și Chila prea sfîntă,

Cum înainte mi-ai dat ascultare la ruga rostită

⁴²⁴ „casa de-aramă”: acest metal figurează foarte frecvent între materialele din care sînt confecționate obiectele lumii homerice. Mai mult, chiar și cerul este din bronz (*khálkeos*, *polykhálkeos*) — dar uneori și din fier —, iar palatul zeilor este întocmit, prin lucrarea lui Hephaistos, în întregime din metal (predominantă rămîind arama). Din acest vers, după unele indicații ale scoliilor, pare să rezulte că pardoseala palatului este din aramă. În legătură cu frecvența și semnificațiile termenului hom. *khálkeos*, cf. C. Săndulescu, *Remarques sur la terminologie du bronze et du fer chez Homère*, în *Studii clasice*, 6 (1964), pp. 277—287.

Aspru pe-ahei pedepsind și cinstindu-mă astfel pe mine;
Iată și-acuma fierbinte te rog, împlinește-mi dorința;
Mintuie-ndată pe-ahei și înlătură neagra urgie.”

- 455 Astfel rugîndu-se zice, și Apolon i-ascultă rugarea.
După ce dinșii se roagă și orzul presară-ntre coarne;
Vitele-njunghe, grumazul sucindu-le, și le jupeaie;
Coapsele taie din trup, le înfășură apoi în grăsimi,
Împăturindu-le-n două, deasupra pun crudele cărnuri.
- 460 Despicături cuviosul aprinde și toarnă vin negru;
Stau împrejur-i feciori și-l ajută cu țepele-n mînă.
După ce arseră buturi și din măruntaie mîncară,
Carnea rămasă tăind-o felii, în frigări o trecură,
O rumeniră frumos și o traseră de pe jeratic.
- 465 Cînd isprăviră cu totul tot și ospățul fu gata,
Benchetuiau; avea parte la fel fiecare-ntre dinșii.
Cînd după asta ei toți potoliseră setea și foamea,
Cănila ochi le umplură cu vin și cu apă feciorii,
Și tuturor în pocale turnau ca să-nceapă-nchinarea.

459-464 Jertfa propriu-zisă este urmată de un prinos către zeu, în descrierea căruia se regăsesc elemente ale unui ritual ancestral codificat etiologic în *Theogonia* (v. 535 și urm., în original). Zeilor li se ofereau de obicei oasele și, uneori, părți din coapsele vitelor jertfite (gr. *mēria* „bucăți, părți”), dar, pentru a avea aparența unei jertfiri totale se proceda astfel: un strat de grăsimi învelea oasele pe dedesubt și pe deasupra, iar peste acestea se puneau bucăți de carne crudă (*ōmá*, lat. *cruda*) și se turna vin. Grăsimi era arsă, fumul înălțîndu-se la zei, iar carnea rămasă tăiată în felii și consumată după ardere. Măruntaiele (hom. *splánkhna*), respectiv inima, plămîni, intestinale, ficatul etc. erau inițial numai gustate, așa cum e atestă chiar verbul utilizat (*epésanto* „gustară”), întregul act avînd originar o semnificație religioasă, de-abia într-o fază ulterioară dezvoltîndu-se aceea de banchet.

463 „cănila”: în original, „cratere”, vase de dimensiuni mari (aproximativ cîțiva zeci de litri), confecționate dintr-o ceramică specială, dar și din argint sau chiar aurite, în care se amestecau în anumite proporții vinul și apa spre a fi turnate în cupe. În *Od.* 21, 145; 22, 333; 341 (în original) etc., aflăm că aceste cratere erau depozitate pe cîte un trepied în sala bărbaților și erau împodobite cu borduri (chenare) de aur. Orice sacrificiu urmat de un banchet trebuia să cuprindă, în final, libația, care consta în ridicarea cupei, în chip de toast, către zeii uranici și vărsarea cîtorva picături închinat divinităților telurice.

- 470 Astfel aheii, pe zeu îmblinzind, cîtu-i ziua de mare
Cîntec măreț îi cîntau și de-a pururi slăveau pe Apolon,
Izbăvitorul de rău; el sta veselindu-și auzul.
Soarele apoi asfințind și lăsîndu-se amurgul de scară,
Ei adormiră cu toții pe lingă odgoane pe maluri.
- 475 Iar dimineața, cînd zorile trandafirii se revarsă,
Dînșii pe mare apucară-napoi înspre tabără-ahce.
Izbăvitorul Apolon un vînt priitor le trimise,
Și ridicară catargul și-ntinseră pînzele albe,
Care suflăte de vînt, se umflau; iar sub talpa de navă
- 480 Călătorindă pe mare vuiau răscolitele valuri;
Vasul, tăindu-și cărare, ușor luneca peste ape.
Cînd mai pe urmă sosiră pe-aproape de tabăra mare,
Dînșii corabia-mpinseră și către mal o dădură
Peste grămada de prund și-i puseră-n juru-i proptele.
- 485 Și dup-aceea răzleți fiecare plecară la corturi.
Dar, stăpînit de necaz, stătea lingă repezi corăbii
Dumnezeiescul, șoimanul Ahile. De acuma
Nu mai umbla nicidecum pe la sfatul ce-nalță bărbații,
Nici la război, ci acolo stătea mistuindu-se-n sine,
- 490 Dornic în suflet fiind după valma și larma bătăii.
Cînd se făcu dimineața în oara de-a douăsprezecea,
Zeii cei pururi atunci spre cer o porniră cu toții
Zeus fiindu-le-n frunte. Dar Tetis nu uită rugarea
Fiului, ei răsărind din afunduri pe undele mării,
- 495 Mîncă-ndată spre-a cerului boltă și suie Olimpul.
Singur îl află pe cel care tună-n văzduhuri, pe Zeus,
Stînd pe-a Olimpului culme, pe cea mai înaltă din toate.
Cade-nainte-i smerit și cu stînga luîndu-i genunchii
Și sub bărbie ușor cu dreapta apucîndu-l, zeița
- 500 Roagă-se astfel și zice-mpăratului celui din slavă:
„Dacă vreodată cumva între zei te-am slujit,
o Părinte,
Fie cu graiul ori fapta, te rog împlinește-mi dorința:
Cînte dă fiului meu, care scris e să moară sărmanul
Mai timpuriu decît alții, și totuși Atrid Agamemnon
- 505 L-a înjosit mai deunăzi, cu sila luat-u-i-a darul.
Tu dar încalte cîntește-mi-l, Olimpiene, nțelepte;
Fă ca troienii pe ahei să tot biruie pînă ce aheii
Cînte arăta-vor feciorului meu și spori-i-vor mărirea.”
Asta i-a zis; nouraticul Zeus nimic nu răspunse.

- 510** Stete tăcut îndelung, iar Tetis, precum s-apucase,
Tot încleștată de el se ținu și-i vorbi rugătoare:
„Spune-mi un singur cuvânt, învoiește-te ori mă respinge,
N-ai doar vreo teamă de asta, că vreau să știu bine
Cît de puțin prețuită sînt eu între zei și zeițe.”
- 515** Dar îi răspunse grozav îndrjit nouraticul Zeus:
„Ai să pui vrajbă-ntre mine și Hera, și-i vai ce-o să fie
Cînd mă va scoate din fire, rostindu-mi cuvinte de-ocară.
Doar și așa între zei îmi tot caută price și-ntr-una
Mă-nvinuiește că eu îi ajut pe troieni la războaie.”
- 520** Tu depărtează-te acum, căci poate să prindă de veste;
Eu îngriji-voi de vorba ce-mi spui, ca să fie-implinită.
Iată, ca tu să mă crezi, eu capul mișca-voi, plecîndu-l.
Semnul acesta-ntre mine și zei e destulă-ntărire;
Neșelător și cu totul statornic și-urmat de-implinire-î
- 525** Orice voi spune c-un semn ce voi face din cap
întărindu-l.”
Zise și semn de-nvoire făcu din sprîncenele-i negre;
Pletele-i dumnezeiești din creștetul cel fără moarte
S-au revărsat pe obraz, și-a vuit de cutremur Olimpul.
După ce ei s-au vorbit, au plecat despărțindu-se.
Tetis
- 530** Din luminosul Olimp a sărit în adîncul de mare;
Zeus în sală-a intrat la palatu-i, iar zeii cu toții
S-au ridicat înaintea părintelui lor de pe tronuri
Ca să-l întîmpine, necutezînd să-i aștepte sosirea.
Astfel șezu el pe tron. Dar Hera-l pîndise cu ochii
- 535** Și-a priceput că la sfat tănuise-mpreună cu Tetis
Cea cu picioare-argintii, copila Bătrînului mării.
De-asta din gură-ncepu să înghimpe deodată pe Zeus:
„Spune-mi, cu care din zei ai stat iarăși la sfat,
o viciene?
Veșnic plăcere găsești, cînd eu sînt departe de tine,
540 Planuri ascunse la cale să pui, dar din tainele tale
Tu niciodată nimica nu vrei să-mi dezvălui și mie.”
Zice-mpotrivă-i părintele zeilor și-al omenirii:
„Hero, nu trage nădejde ca tot ce voi pune la cale
Tu să cunoști; îți va fi cu-anevoie, deși-mi ești soție.

545 Ce se cuvine s-auzi, nici unul din zei și din oameni
N-are s-o știe-nainte ca tu s-o cunoști de la mine.
Dar ce eu euget să fac înadins, fără a zeilor știre,
Asta să n-o cercetezi și să nu mă întrebi de-amănuntul."

Hera ochioasa, velita zeiță, răspunse lui Zeus:

550 „Ce fel de vorbă mi-ai spus, amarnice fiu al lui Cronos?
Nu te întreb niciodată și nici te mai scormon pe tine;
Ba dimpotrivă, tu chibzui în tihnă și faci după voie.
Însă mi-e teamă grozav să nu mi te-nșele copila
Lui moș Nereu de sub mare, zeița cu talpa-argintie,

555 Care din zori a venit și-a căzut la picioarele tale.
Pare că chiar înadins te-ai legat să-l înalți pe Ahile
Și o mulțime de-ahei fără milă să pierzi la corăbii."

Dar supărat o întâmpină așa furtunaticul Zeus:

„Nenorocito, mereu cu prepusuri, mereu pînditoare;

560 Totuși nimica tu n-ai să poți face, ba mai oropsită
Fi-vei de mine, și asta cu mult mai amar o să-ți fie.
Dacă-i așa cum îmi spui, să știi tu e-așa-mi place mie.
Șezi și taci molcom acolea și vorba mi-ascultă mai bine;
Nu vor putea nicidecum să te-ajute toți zeii din slavă,

565 Cînd voi veni și-oi întinde la tine cumplitele-mi brațe."

Asta grăi, și fiori au cuprins-o pe ochioasa zeiță;

Molcom tăcu și se puse pe tronul-i cu inima frîntă.

Jalnic oftară toți zeii cerești în palatul lui Zeus.

Numai vestitu-ntre meșteri, Hefest, luă-ndată cuvîntul,

570 Doar ca să-și mîngie mama, zeița cu brațele albe;

„Mare blestem o să fie, jălanie nesuferită

Dacă, de dragu-unor oameni, voi nu veți curma sfădălia,

Zarvă-ntre zei aducînd. La urmă se duce tot gustul

Mesei bogate de-aici, dacă-ncepe să biruie răul.

575 De-asta un sfat îi dau mamei, măcar că și ea e
cuminte,

Bînd să se poarte cu tata, să facă pe voia lui Zeus,

Și să-l împace pe el ca să nu ne mai tulbure-ospățul.

Numai să vrea cumva el, străfulgerătorul olimpic,

Ne-ar și zbura de pe tronuri, căci el e cu mult mai

puternic.

580 Ia-l cu frumosul și spune-i cuvinte blajine, că-ndată

El ne va fi-ndurător, părintele Olimpianul."

Asta-i grăi, și apoi, repezindu-se, mamei întinse

Cupa cu gemene toarte și-adause el după-aceea:

„Fii cu răbdare și-ndură, o mamă, cît ești de mîhnită;

585 Inima-mi plînge de dragă ce-mi ești, cînd te văd
toropită.

Nu voi putea să-ți ajut, cu toată nespusa-mi durere;
E-ngrozitor cînd te pui cu-Olimpianul. Știi bine,
Am încercat mai demult și-am vrut să te apăr de dînsul,
Dar m-a luat de picior și din pragul ceresc mi-a dat
drumul,

590 De m-am dus cît e ziua de mare, ci numai spre seară
Bietul căzut-am în Lemnos, și-abia era suflet în mine.
Cum am picat la pămînt, bărbați sintieni mă luară.⁶⁰

Zise, și asta-auzind zîmbi cea cu brațele albe
Și de la fiul ei cupa primi cu zîmbet pe buze.

595 Dînsul apoi începu de la dreapta pe rînd în pahare
Zeilor dulce nectar să le toarne din cîmile pline.
Zei în hohote lungi la rîs se porniră cu toții,
Cum îl văzură pe șchiop gîfuind și trudindu-se-n sală.

Astfel ei veselii din zorile zilei și pînă spre seară

600 Benchetuiau și-avea parte de masă la fel fiecare.
Cîntec frumos le cînta și Apolon din lira-i măiastră,
Muzele toate cu farmec în viers le cîntau dup-olaltă.

591-592 Insula Lemnos, situată în partea de nord a Mării Egee, reprezenta în mitologia helenică sediul atelierelor zeului-făurar, aflate pe muntele vulcanic Mosykhlos. De aici, și nu din cer (considerat o boltă de aramă în epoca homerică), se pare că a furat Prometeu focul pentru oameni (vezi, în această privință, Hesiod, *Theogonia*, 507-569). În epoca homerică exista și un oraș omonim, așa cum o atestă versul 230 din cîntul al XIV-lea al *Iliadei* (*Lēmnos, pólis Thóantos*), ceea ce ne indică faptul că tradiția după care Philoktet a fost părăsit pe insula pustie Lemnos trebuie interpretată în sensul abandonării eroului pe o parte a insulei rămasă nelocuită, deoarece (după *Il.* 2, 467-471) insula cunoștea în epoca războiului troian o civilizație înfloritoare. Cei mai vechi locuitori ai insulei Lemnos erau sintienii (hom. *Sinties ándres*) care, după diverși comentatori, par a fi o seminție tracă emigrată în Marea Egee. În legătură cu prezența tracilor la Homer, cf. M. Vasilescu, *Les Thraces dans les épopées homériques*, în *Actes du IIe Congrès International de Thracologie* (ACIT), I. Bucarest, 1980, pp. 151-164.

601-602 Instrumentul cu coarde (de regulă, în număr de șapte — heptacordul —, dar și mai multe sau mai puține) din care cîntă Apollon, și anume hom. *phórminx*, este identic cu *kitharis*

Dar mai pe urmă, cînd soarele apuse cu dalba-i lumină,
Zei s-au dus fiecare grăbit în iatac să se culce,

605 Unde vestitu-n tre meșteri Hefest cel cu brațe vînjoase
Curte zidi fiecărui cu șart și pricepere multă.
Merse și fulgerătorul, Olimpicul Zeus în patu-i,
Unde, somn dulce dormea și-nainte. Suindu-se-acolo,
El adormi lîngă Hera, slăvita cu tronul de aur.

„lăuta, chitara“. Cîntul era executat alternativ, prin reluarea (sub formă de răspuns) și amplificarea motivelor lirice, într-un dialog continuu pe fondul acompaniamentului instrumental.

CÎNTUL II

Zeus trimite un vis amăgitor lui Agamemnon (1—40). Acesta convoacă adunarea aheilor (41—107), dar, pentru a-i pune la încercare, dă ordin de retragere la corăbii (109—152). Intervenția lui Odysseus, la inițiativa Atenei (153—206). Opoziția lui Thersites (207—272). Aheii se decid să continue lupta și se pregătesc de bătălie (273—478). Catalogul corăbiilor grecești (479—752). Catalogul troian (753—869).

Toți peste noapte dormeau și zeii ceilalți și oștenii
Războitorii din car, numai Zeus n-avea parte de tihna
Somnului. Sta chibzuind cum el să-l înalțe pe Ahile
Cinstea mărindu-i cu pierderea multor ahei la corăbii.

- 5 Una din toate la urmă-i păru că e mult mai cu cale,
Lui Agamemnon Atride un vis momitor să trimită.
Visul la sine chemînd, îi zise cuvinte ce zboară:

„Du-te, tu, vis momitor, pe la repezi corăbii ahee,
Unde adormit e sub cort Atrid Agamemnon, și spune-i

- 10 Toate și-ntocmai așa după cum mi-e porunca; zorește-l
Să înarmeze pe-ahei, să bată cu toată greimea,

²⁻³ În original: *însă pe Zeus nu-l stăpînea somnul profund*. Topica ilustrează nu numai raportul dintre obiectul și subiectul acțiunii, ci și în contextul mai larg al alegoriei somnului (vezi v. 6), un fapt de mentalitate. Personificarea fenomenelor, obiectelor și chiar a stărilor fiziologice, respectiv atribuirea unui comportament inițial animat, ulterior uman diverselor alcătuiți ale universului face parte dintr-o concepție mult mai largă, de tip animist, regăsită într-o multitudine de viziuni mitice de origine indo-europeană, constînd în apropierea succesivă și configurarea specifică a realității exterioare în funcție de orizontul uman (pre-) arhaic. Epopeile vechi indiene atestă faza în care sinteza esențializată a ideii morale, de „bine” și „rău”, capătă întru chiparea materială și atributele divinității. Cf. Walter Ruben, *Die homerischen und die altindischen Epen*. Berlin, 1975, pp. 21—22.

¹⁰⁻¹¹ Autorul versiunii românești introduce și, simultan, elimină anumite pasaje în raport cu originalul: aheii poartă „părul

Poate chiar azi să ia Troia cu ulițe largi pietruite,
Nu stau cu vrerea-ndoită, ci una de-acuma sînt zeii,
Domnii cei mari din Olimp, căci Hera-i rugase și-nfrînsese
15 Pregetul lor, de-amenință nori grei peste neamul din
Troia.”

Zise, iar Visul porunc-auzindu-i îndată purcesc.
Neamînat el ajuns la repezi corăbii ahee,
Unde sub cort adormit îl găsi pe Atrid Agamemnon;
Somnul cu farmec ambrozic deasupra-i plutea ca un
nour.

20 Stete la creștetul lui, în făptură ca Nestor, pe care
Mai cu temei îl cinstea între sfetnicii săi Agamemnon.
Astfel întocmai fiind, grăi vestitorul lui Zeus:

„Dormi, tu viteze născut din Atreu călărețul
războinic?”

Nu-i dat să doarmă cît noaptea-i de mare un sfetnic
al obștii,

25 Căruia soarta-i încrede norodul cu grijile-i multe.
Ia tu aminte ce-ți spun: eu sînt vestitorul lui Zeus,
Care-i departe și tot are grijă și milă de tine.

El porunci să pornești cu întregă oștirea-narmată,
Poate chiar azi să iei Troia cu ulițe largi pietruite;

30 Nu mai au vrerea-ndoită, ci una de-acuma sînt zeii,
Domnii cei mari din Olimp, căci Hera-i rugase și-nfrînsese
Pregetul lor și nori grei pe troieni i-amenință din partea
Marelui Zeus. Deci adu-ți aminte și nu da uitării
Spusele mele de cum părăsi-te-va dulcea somn.”

bogat” și trebuie înarmați „cu cea mai mare iuteală” — detalii omise de Murnu; în schimb, al doilea hemistih al v. 11 este creația tălmăcitorului.

¹² Existența pavajului în cetățile aheene, cît și la Troia, poate fi presupusă în mod legitim. Contactul dintre cretană, exponenții unciă din cele mai străvechi civilizații mediteraneene, și aheii, ultimul val de cuceritori, a avut neîndoios drept consecință o anumită cizelare a culturii materiale aheene reflectată, spre exemplu, în proporțiile grandioase ale edificiilor publice și private, în ornamentarea acestora cu fresce, pavaje, incrustații etc. Asimilarea și reflectarea în manieră proprie a civilizației cretane este comparată de unii exegeți cu efectele produse asupra concepției și modului de viață roman ca urmare a contactului istoric cu civilizația elenistică. Cf. A. Severyna, *op. cit.*, pp. 30—31.

- 35 Asta rostindu-i, s-a dus. În cori a rămas Agamemnon
Singur în sine gândind la fapte ce n-aveau să fie:
Și-nchipuia că-ntr-o singură zi cuceri-va cetatea.
Nesocotitul, el nu știa gândul ascuns al lui Zeus,
Încă mai fuse menit ca troienii și-aheii să-ndure
- 40 Vaiete multe și-amaruri în valma cumplitelor lupte.
Craiul din somn se deșteaptă și glasul zeiese fi
răsună,
Iute se scoală-n picioare și-mbracă o nouă și moale
Haină, frumoasă, și mantia mare și-aruncă deasupra-î
Și o mîndrețe de tălpi și-nnoadă pe dalbe picioare,
- 45 Spada țintată-n argint își prinde de umăr și-apucă
Trainicul sceptru ce-avea din străbuni și în grabă se
duce
Unde stau vasele aheilor cei ferecați în aramă.
Tocmai suia pe Olimp și-a zorilor zîină Aurora,
Zeilor veste să dea tuturor de ivirea luminii.
- 50 Dete viteazul poruncă strigacilor crainici să cheme
Oastea, ca toți să s-adune feciorii pletoși din Ahaia.
Crainicii-ndată crăiniră și-n pripă se strînser-aheii.
Sfat mai întîi sfătuiră oștenii de frunte, bătrînii,
Lîngă smolita corabie a craiului Nestor din Pilos.
- 55 După ce-i strînse, rosti o povață cuminte Agamemnon:
„Dați ascultare, prieteni. Venitu-mi-a-n tainică
noapte
Visul de sus de la zei. Era la vedere ca Nestor,
Tocmai ca el după stat, după chip, după toată făptura.
Stete la creștetul meu și-mi zise cuvintele aceste:
- 60 „Dormi, tu viteze născut din Atreu călărețul
războinic?
Nu-i dat să doarmă cît noaptea-i de mare un sfetnic
al obștii,
Căruia soarta-i încrede norodul cu grijile-i multe.
Ia dar aminte ce-ți spun, eu sînt vestitorul lui Zeus,
Care-i departe și tot are grijă și milă de tine.
- 65 Poate chiar azi să iei Troia cu ulițe largi pietruite.
Nu mai stau zeii pe gînduri, căci Hera la toți cu rugarea-î
Mintea le-ntoarse și-i vai ce-o să pată troienii din partea
Marelui Zeus. Tu nu uita asta. La vorbele aceste
Visul se duse zburînd și somnu-mi fugi de pe pleoape.

70 Hai dar pe ahei să-i pornim cu armele. Dar mai-nainte
Eu am să-i pun la-ncercare vorbindu-le cum mi se cade
Și-o să-i îndemn la corăbii să fugă, să plece pe mare.
Voi repeziți-vă care-ncotro și opriți-i cu gura.“

Asta grăindu-le Atride șezu. Între dinșii se scoală

75 Domnul prundosului Pilos, bătrînul, cumintele Nestor
Și sănătos chibzuind, așa începu să cuvinte:

„Voi căpetenii și Domni ai oștirii din Argos, prieteni,

Dacă venea să ne spuie de visul acesta un altul,

Noi puteam zice că minte și nu i-am fi dat ascultare;

80 Visul e însă visat de mai-marele nostru; de aceea

Hai să vedem de se poate pe-ahei să-i pornim la bătaie.“

Asta vorbi și întîiul din sfat se grăbi să se ducă.

Sfetnicii toți, purtătorii de sceptre, urmînd pe păstorul
Armicii, se ridicară și gloate veneau cu grăbire.

85 Cum se pornesc cîteodată-mbulzindu-se roiuri de-albine,
Mișună-ntruna, ieșind din laturea stîncii scobite,
Zboară și-n chip de ciorchine s-așază pe flori primăvara,
Unele flutur-aicea grămadă, altele acolo;

Astfel și oștile atunci roind din corăbii, din corturi,

90 Se îmbulzeau și în cete cu vuiet curgeau spre adunare,
Pe-așezătură la mal. Ardea între dinșii zorindu-i

Vestea trimisă de Zeus. Se strînseră toți, dar soborul

Nu se putea mulcomi și pămîntul gemea sub povara

Gloatelor cînd s-așezau, căci valmă era și vreo nouă

95 Crainici umblau să-i potoale cu strigăte tari și s-aline
Zgomotul lor ca s-asculte pe Domnii, purceșii din Zeus.

⁹⁶ Estetica modernă a remarcat caracterul particular realist al poemelor homerice, care pun în prim planul narațiunii oameni, fapte, bucurii în forma și desfășurarea lor proprie, manifestă, fără explorarea unor zone mai adînci ale existenței, fără son-daje interioare sau sugestii psihologice. În acest sens, comparația homerică poate fi explicată drept unica și cea mai înaltă formă de apropiere și reflectare asociativă a realității: „În toată arta greacă lipsește, în chip izbitor, fundalul natural. Nu vedem (în *Iliada*) nici zidurile înalte ale Troiei, nici Scamandru sclipind în depărtare. Nu știm unde se ține adunarea grecilor, dacă într-un cort, pe o costișă sau la corăbiile lor. Întocmai ca în figurile de pe vase grecești, întreaga noastră atenție este concentrată asupra ființei omenești. Așa se întîmplă și în tragedia greacă. Lumina soarelui și furtunile lui Shakespeare lipsesc aici în întregime“. (H.D.F. Kitto, *Grecii*. Stuttgart, 1957, p. 83 apud T. Vianu, *Începuturile realismului în anti-*

- S-au așezat ei la urmă și-a stat fiecare la locu-și.
 Liniște apoi se făcu și atunci se sculă Agamemnon,
 Sceptrul în mână ținând, toiag făurit de Hefestos,
 100 Care-l dădu împăratului Zeus, născutul lui Cronos;
 Zeus îl dete lui Hermes, al zeilor sol, al lui Argus
 Ucigător, iar acesta l-a dat lui Pelop călărețul,
 Iar Pelop lui Atreu, vestitul păstor de noroade,
 Care murind îl lăsă lui Tieste, bogatul în turme;
 105 Craiul Tieste la rindu-i îl dete să-l poarte Agamemnon
 Spre a domni peste Argos întreg, peste multele ostroave.
 El sprijinindu-se-n sceptrul acesta, vorbi adunării:
 „Voi, vitejime, danai, tovarăși de luptă, prieteni,
 Mare și grea e osînda ce-mi dete părintele Zeus,
 110 Neînduratul. Deși se-nvoise cu semne că-n țară
 Nu m-oi întoarce de-aici înainte ca Troia s-o spulber,
 Totuși acum a s-a pus să mă-nșele grozav; mă silește
 Calea spre țară s-apuc rușinos după pierdere multă.
 Astfel e voia lui Zeus, a zeului cel mai puternic,
 115 Care-a surpat așa multe cetăți cu mîndrețe de ziduri
 Și o să surpe mereu, căci nebiruit e-n putere.
 Vai, e-o rușine s-audă urmașii cumva că danai,
 Oaste așa multă și-atît de vitează, luptară zadarnic
 Vreme-ndelungă pe-aici, și deși se bătură cu oameni
 120 Mult mai puțini decît ei, biruința lor tot e departe.
 Dacă-nvoindu-ne noi cu troienii ne-om pune să facem
 Numărătoare-ntre noi de-o parte și alt-a oștirii
 Și la un loc de s-ar strînge acci care au vetrele-n Troia,
 Noi de ne-am pune cu toții în cete-mpărțiți cite zece
 125 Și ne-am alege pe cîte-un troian să ne fie paharnic,
 Multe zecimi de-ale noastre ar fi de paharnic lipsite;

chitate într-o prezentare modernă, în *Studii clasice*, 4 (1962), pp. 349—358).

- 124—126 Sistemul numeric decimal, avînd la bază pe cel cvinevenal (a cărui unică atestare o aflăm în *Od.* 4, 412 — în original —), este curent în epoca homerică și își are originea în modalitatea primitivă de percepere a realităților individuale, pe baza unor analogii antropomorfizante. Acest sistem a fost cu certitudine moștenit de la cretani, fapt confirmat de numerele din scrierea lineară, de numărul de 10 dactili, 100 de cetăți ale Cretei și ale Thebei, precum și de cele 100 de luni ale anului; concomitent existau și alte sisteme (bazate pe numerele 3, 4, 5 și 6) care înlesneau divizibilitatea. Pentru detalii, cf. Paul Faure,

Iată cât eu socotesc că întrecem la număr dușmanii
Care-și au casele-n Troia. Dar dinșii mai au de-ajutoare
Oaste din multe orașe, bărbați care luptă cu lancea

130 Și cu putere m-abat și nu-mi dau răgaz să pot bate
Troia, să calc și să nărui cetatea cea trainică-n ziduri.
Nouă sînt anii trecuți cu voia lui Zeus, și iată,
Putrede-s grinzile, rupte odgoanele de la corăbii.
Dincolo-n țară tînjind tot stau așteptîndu-ne acasă

135 Dragii copii și soțiile, rudele noastre, iar gîndul
Care ne-aduse pe-aici, tot neizbîndit ne rămîne.
Deci auziți-mă toți și să facem cum eu vă voi spune:
Hai să fugim cu corăbii cu tot spre iubita-ne țară,
Nu mai e chip să luăm a lui Priam întinsă cetate."

140 Astfel Atride grăi și îndată stîrni în mulțime
Dorul de ducă la toți care nu-i auziseră sfatul.
Gloatele strînse s-au pus în mișcare ca niște talazuri,
Nămile ce le răscoală pe Marea Icarică austrul
Și băltărețul, lăsîndu-se repezi din norii lui Zeus;

145 Ori ca munteanul cînd vîjîitor se învîforă aprig
Peste bogatele lanuri și vîntură spicele dese;
Astfel a fost cînd soborul s-a spart și cu țipete-n pripă
Toți spre corăbii fugeau. Ca un nour plutea peste dinșii
Pulberea de sub picioare și se îndemneau îndesine

*Viața de fiecare zi în Creta lui Minos. 1500 î.e.n. Prefață de
acad. Em. Condurachi. Traducere de acad. Em. Condurachi
și Cireașa Grecescu. București, 1977, pp. 437—438.*

143—145 A doua comparație homerică de mari dimensiuni creează
unul din tablourile cele mai dinamice, exploataînd la maximum
valențele sonore ale limbii și utilizînd legături sintactice comple-
xe, capabile să sugereze tensiunea și grandoarea mișcării. Alite-
rațiile și asonanțele din original, efectele sonore ale rimei înte-
rioare, altenanța celor două planuri ale comparației își găsesc o
echivalență meșteșugită în textul tălmăcit, astfel încît, în an-
samblu, tabloul recreat de Murnu oferă aceleași efecte vizuale
și acustice, rivalizînd cu originalul. Notăm însă, ca detaliu,
una din trăsăturile specifice artei tălmăcirii *Înțelepciunii* de Murnu:
authtonizarea, direcție esențială de apropiere și comprehen-
siune a textului, îmbrăcînd forme variate. Aici, authtonizarea
se manifestă în doracniul strict lexical, „băltărețul” și „mun-
teanul” reprezentînd echivalențele românești ale termenilor
gr. *Nótos* și *Zéphyros*.

- 150** Vase s-apuce din prund, de zor să le-mpingă spre mare,
 Șanturi au prins să desfunde, proptele trăgeau de sub vase,
- Chiotul lor pîn' la ceruri vuia de plăcerea plecării.
 Oastea din Argos atunci, cu totu-mpotriva ursitei,
 S-ar fi întors, dacă n-ar fi zis Hera zeiței Atena:
- 155** „Vai mie, fiică ne-nvinsă a vijeliosului Zeus,
 Ce fel? Așa au să plece în scumpa lor țară,
 Fuga danaii luînd pe spetele largi ale mării
 Și-or părăsi pe Elena din Argos spre fala lui Priam
 Și a supușilor lui, măcar că din pricina dînsei
- 160** Mulți mai pieiră pe-aici, departe de scumpa lor țară?
 Du-te la tabără-ahelilor cei înarmați în aramă,
 Ține în loc pe tot insul cu graiul domol și pe nimeni
 Nu pășui de pe mal să împingă corăbii pe mare.”
- Zice, și-Atena din ochi scînteind îi ascultă cuvîntul.
- 165** Pleacă de sus din Olimp, și zburînd de pe culme la vale,
 Se pomenește în clipă la repezi corăbii ahee,
 Unde și dă de Ulise, potrivea lui Zeus la minte.
 Stă el acolo nevrînd să s-atingă de bine podita-i
 Neagră corabie, pieptu-i fiind copleșit de mîhnire.
- 170** Zîna din ochi scînteind, s-apropie-ndată și-i zice:
 „Laertiene purcese din zei, iscusite Ulise,
 Ce fel? Așa veți tuli-o-napoi spre iubita-vă țară
 Fug-apucînd în corăbii vîslite de mulți, și la Troia
 Veți părăsi pe Elena din Argos spre fala lui Priam
- 175** Și a supușilor lui, măcar că din pricina dînsei
 Mulți din ai voștri pieiră departe de scumpa lor țară?
 Nu mai sta nici un minut, dă fuga prin tabără iute,
 Ține în loc pe tot insul, vorbește-le blînd, și pe nimeni
 Nu pășui de pe mal să împingă corăbii pe mare.”
- 180** Zise, iar el după glas cunoscă că e graiul zeiței.
 Mantia și-o lepădă și porni; de pe jos o culese
 Crainicul itacian Evribate venindu-i din urmă.
 Dînsu-i ieși lui Atrid înainte și-n grabă din mînă-i
 Sceptrul domniei primind se duse-ntre ahei la corăbii.
- 185** Cum el în față-i vedea căpetenii și oameni de frunte,
 Calea pe loc ațîindu-le așa le zicea cu blîndețe:
 „Nu stă, sărmane, frumos de frică să fugi ca mișei.
 Hai și rămîi tu pe-aici și pe alții oprește-i din fugă.
 Nu știi tu bine ce gînd avu azi cu vorbirea-mpăratul,

- 190 Și apoi nici n-auziră cu toții a lui cuvîntare.
El îi încearcă pe-ahei, curînd o să-i certe pe dinșii;
Neîndurată-i mînia-mpăratului, care-i din Zeus,
Cinstea-i purcede din Zeus și-i drag înțeleptului Zeus.”
Dar pe ostașul de rînd, care-n față-i da fuga cu țipăt
- 195 El îl pocnea cu toiagul și tot porunca fiecărui:
„Stai, ticăloase, pe loc și ascultă mai bine porunca
Celor mai mari decît tine, netrebnice tu, și mișele,
Care nimic nu plătești, dacă-i vorba de sfat ori războaie.
Nu deopotrivă pe-aicea cu toții domni-vor aheii;
- 200 Rău e cînd Domnii sînt mulți, numai unul să fie-ntre
oameni
Cîrmuitor și stăpîn, numai cine primi de la Zeus
Sceptru, putere și legi, de care s-asculte supușii.”
Oștile așa stăpînind din nou le mîna spre-adunare.
Toți alergară-napoi de la vasele lor, de la corturi,
- 205 Și era vuietul mult întocmai ca vuietul mării,
Cînd se bat valuri de mal și fierbe și urlă noianul.
Toți s-așezară la loc și cu toții tăcere făcură;
Numai Tersit, un flecar, răstîndu-se tot făcea gură,
El care-a fost priceput la necuviinți de tot felul
- 210 Și la bîrfeli rușinoase în veșnica-i sfadă cu Domnii,
Cum îi părea că stîrni-va cu vorbele-i hazul oștirii.
N-avea pereche de slut în oștirea venită sub Troia;
Spanchiu era el și olog; mai avea dup-aceea și umeri
Strîmbi și la pieptu-i aduși și-i stătea țuguia peste
umeri
- 215 Creștetul lui, și abia niște fire de păr pe la creștet.
Tare era urîcios lui Ulise și chiar lui Ahile,
Numai cu ei se certa, îns-acum pe Atrid Agamemnon
El tăbăra cu batjocuri țîvlînd; iar aheii din juru-i
Strașnic erau supărați și-aveau ciudă grozavă pe dinsul.
- 220 Totuși el tare zbierînd, îl mustra pe Atrid Agamemnon:
„Ce te mai jălui și ce vrei, născutule tu din Atreus?
Corturi ai pline de-aramă și ai tu la tine prin corturi
Multe și-alese femei, care noi ți le dăm după pradă,
Ție-naîntea oricui, dacă noi eucерim vreo cetate.
- 225 Ori mai duci lipsă de aur, comoara cu care te-mbie
Vr'un bogătaș de la Troia, voind să-și răscumpere fiul
Care în lanțuri de mine-i adus sau de altul de-ai noștri?

- Ori îți mai trebuie vreo tinerică s-o ții pentru tine
 Colea departe, s-o tot drăgostești? Dar nu se cuvine,
- 230 Tu, căpitanul, să-i duci pe bieții ahei la pieire.
 Oameni molli și de-ocară! Muieri, nu bărbați din Ahaia!
 Hai în corăbii să mergem în țară, lăsându-l pe-acesta
 Singur în Troia, pe-aici să se-mbuibe de daruri, să vază
 Dacă-i sîntem de-ajutor noi armia, ori dimpotrivă,
- 235 El care chiar pe Ahile, viteaz mai de seamă ca dînsul,
 L-a înjosit, că luatu-i-a darul și-l are la sine.
 Fierca-i lipsește de tot lui Ahile și prea-i de tot moale;
 Altfel acest-ar fi fost păcatul tău cel mai din urmă.”
- Asta zicea dojenind pe craiul Atrid Agamemnon;
- 240 Dar îl ajunsese pe el repezindu-se asupra-i Ulise
 Și, pe sub gene privind, așa-l strășnici de aproape:
 „Nesocotite flecar, cît ești tu de meșter la vorbă,
 Mintuie; nu te sfădi cu mai-marii, Tersite, tu singur.
 Mai ticălos, mai mîrșav eu nu cred că-i altul ca tine
- 245 Printre oștenii veniți cu Atride sub Troia. De aceea
 Taci și să nu le mai porți tu prin gură a mai-marilor
 nume,
 Nici să-i bîrfești ca un prost și să cauți prilejul plecării,
 Nu știm aieve deplin cum drumu-napoi o să fie,
 Oare cu bine sau rău, și totuși pe Atrid Agamemnon
- 250 Tu-l ponosești că vitejii danai îl încarcă cu daruri
 Și-l amărăști cu ale tale batjocuri în faț-adunării.
 Una ți-oi spune din parte-mi și-ntocmai așa o să fie:
 Cum te-oi mai prinde din nou prostindu-te pîn-ntr-atîta,
 Capul să nu și-l mai poarte mai mult peste umeri Ulise,
- 255 Nici să mă cheme mai mult părintele lui Telemahos,
 Dacă eu nu mi te-nșfac, dacă nu te despoi de veșminte,
 De-astă manta și cămașă sub care-ți ascunzi goliciunea
 Și ciomăgindu-te apoi și făcîndu-te așa de rușine,
 Nu ți-oi da drumul de-aici cu vaiet să pleci la corăbii.”
- 260 Asta rostind, l-a izbit peste umăr, pe spate cu
 sceptrul;
 S-a-ncovoiat el atunci și din ochi i se scurseră lacrimi.
 Sîngele-i s-a năădit și bolfă crescutu-i-a-n spate,
 Unde-l pocnise cu sceptrul. Și-a stat ghemuit de
 cutremur
 Și de durere, cu ochii bleojdîți și ștergîndu-și obraji.

265 Riser-ahiei cu poftă de dînsul, cu toată mîhnirea
Și a lor caznă ce-aveau, și așa cuvîntau între dînșii;
„Doamne, că multe frumease isprăvi mai făcu și
Ulise,

Ori sfătuindu-ne bine ori oastea gătind-o de luptă,
Însă nimica mai bun decît fapta ce-acum a făcut-o,
270 Gura-nchizîndu-i acestui limbuto birfitor și obraznic.
Mult va mai trece de-acum pînă el să cuteze vr'odată
Să mai înfrunte pe Domni, jîgnîndu-i cu vrobe de-
ocară.”

Asta grăi fieceare. Iar euceritorul Ulise
Scoală-se, sceptrul ținînd; alături de dînsul Atena
275 Fulgerătoare din ochi, întocmai la chip ca un crainic,
Gloatelor strigă tăcere, ca toți, de la-ntîile rînduri
Pînă la cele din urmă, s-audă vorbirea-i, domnescul
Sfat să priceapă. Și-a zis după asta chititul Ulise:
„Doamne Agamemnon, aheii ar vrea între Domni
de astăzi

280 Cel mai de-ocară s-ajungi, să fii de batjocura lumii.
Nu se mai țin de tocmeala ce singuri făcură cu tine
Încă de cînd au pornit ca să vie încoace din Argos,
Cum că ei nu se întorc fără numai cînd năruie Troia.
Nu vezi cum dînșii, întocmai ca niște copii ori vădane,

285 Plîng și se tînguie dornici de ducă. E drept că oricine,
Prins de alean, mai la urmă dorește întorsul în țară,
Chiar de lipsește de-o lună de-acasă, de lîngă femeie,
Omul își iese din fire-n corabia multelor vise,
Dacă-l bat vifore iarna și mări vinzolute de valuri,

290 Darmite noi care stăm pe aice zăbavnici de nouă
Ani rotitori. De aceea doar nu-i cu bănat că aheii
Suferă lîngă corăbii. Dar totuși ar fi cu rușine

²⁸⁵ „plîng și se tînguie”: dezvoltare a unui singur verb din original, *odýrontai* „a se jelui, a deplînge”. Este omis din traducere pronumele *allêloisîn* „între ei”, „unii față de ceilalți”. Motivul acestor nemulțumiri îl reprezintă, după cum arată D. Marmeliuc, în *Interpretări homerice, din Studii clasice*, 5 (1963), p. 284, războiul, și nu pur și simplu dorul („aleanul”) întoarcerii acasă. De aceea, propunerea de modificare a tălmăcirii, sugerată de autorul citat (*ibid.*), ni se pare justificată: *E drept că războiul / Este un chin care face să vrei a te-ntoarce acasă.*

Vreme-ndelungă s-adaste și goi să se-ntoarne pe-acasă.
Mai păsuiți, o prieteni, și stați o bucată de vreme

- 295 Ca să vedem dacă-i drept ce Calha prorocul ne spuse.
Bine v-aduceți aminte de-o pildă, căci martori cu ochii
Furăți voi toți care teferi scăparați de iesmele morții.
Parcă-i deunăzi, când vasele noastre s-au strîns în

Aulida,

Gata să ducă pieire dușmanilor noștri din Troia.

- 300 Noi împrejur la un șipot jertfeam pe altarele sfinte
Nemuritorilor jertfe depline de boi, sub platanul
Mindru, de unde curgea din izvor așa limpede apă.
Groaznic atunci o minune, balaur cu spetele roșii
Ochilor noștri s-arată, sfetit după vrerea lui Zeus.

- 305 El din altar, dedesubtu-i, tușind, s-a urcat în platanul,
Unde pe ramura cea mai de sus, zgriburite sub frunze,
Stau pitulate în cuib piscuind vrăbiuțe plăpînde;
Opt erau toate-mpreună, cu muma-le nouă. Și puii
El i-a-nghițit, pe cînd ei țiuiau sărăcuții a jale.

- 310 Muma tîrcoale pe-acolo dădea și-și bocea pușorii,
Dar se roti și o prinse de-o arip-atunci și pe dînsa.
După ce fiara-nghițit-a și puii și vrabia, zeul,
Care pe ea o sfetise, atunci făptui o minune.
O prefăcu doar în stană de piatră născutul din Cronos.

- 315 Noi uluiți am rămas la asta privind cu mirare,
Astfel de-amarnice semne curmară jertfirile noastre.
Calha atunci tilcuind ale zeilor gînduri ne zise:

„Ce stați uimindu-v-așa, o, aheilor? Zeus, izvorul
Înțelepciunii, ne-a dat o năprasnică piază de-o faptă

- 320 Care va fi mai tîrziu și cu slavă ce n-are s-apuie.
Tocmai cum fiara-nghițit-a o vrabie și pușorii,
Opt păsărele golașe-mpreună cu vrabia muma,
Astfel în vremuri atîtea și noi vom tot duce războiul,
Iar în al zecilea an cuceri-vom întinsa cetate.

²⁹³ Deoarece sensul versului homeric este *a se întoarce acasă cu mîinile goale (fără nici un rezultat)*, se impune îmbunătățirea tîlmăcirii, adoptîndu-se versiunea lui Marmeliuc, *op. cit.*, p. 285: *Dar totuși ar fi cu rușine / Dup-așa lungă rîbdare fără ispravă-a ne-ntoarce acasă.*

²⁹⁷ „iesmele morții“. Homer se referă la divinitățile numite *Kêres*, care reprezentau personificarea puterii absolute a morții, cu diferitele înfățișări ale acesteia.

325 Asta fu vorba lui Calha, și iată-mplinitu-s-au toate.
Stați dar aicea cu toții, aheilor voi, să ne batem
Pînă ce noi cucerim vom orașul măreț al lui Priam."

Zise, iar ei chiotiră virtos și grozav răsunară
Vasele jur împrejur, cînd deteră chiot aheii

330 Și laudară vorbirea rostită de craiul Ulise.

Nestor atunci, călărețul gerenic, sculîndu-se zise:

„Doamne, că tare sînteți de-o seamă cu pruncii
la sfaturi,

Negrăitorii copii care n-au de războaie vreo grijă.

Unde sînt oare-nvoielile și jurămintele noastre?

335 Arză-le focul atunci sfătuirii și-nțelegerii făcute,
Strînsul de mîni și-nchinătele vinuri, chezașii credinței!
Numai cu vorbe de clacă ne batem și n-avem putință
Să iscodim vreun mijloc, cu toată-ndelunga zăbavă.

Tu neînfrînt, o, Atride, cu vrerea ce-avut-ai-nainte

340 Pune-te-n frunte și du-i pe ahei în bătaia cea cruntă.
Lasă pe unul, pe doi ca să piară, pe cei ce de-o parte
Umblă răsniți de la oaste și năzuie acum de pomană
Calea spre țară s-apuce-nainte de-a ști dacă Zeus
Ne înșelă cu vestirea sau nu după semnele date.

345 Eu însă pot să vă spun că marele Zeus ne dete
Toată-nvoirea în ziua cînd oștile noastre-n corăbii

^[32] Localitatea Gerenia (sau Gérena, Gérenon, cu diverse atestări la Strabon, Eustathios și lexicografi), era o cetate situată în zona Messeniei din Laconia, pe malul mării. Aici Nestor și-a petrecut copilăria și tinerețea, deoarece Herakles, într-una din muncile pe care trebuia să le efectueze, distrusese orașul de baștină al lui Nestor, Pylos. Termenul de „călăreț” (*hippóta*) atribuit, în afară de Nestor, pe lingă care apare constant, și altor eroi, ca Phyleus (2, 621), Tydeus (5, 126; în original), Oineus (14, 114) are înțelesul de „luptător de pe car”, „conducător de car”.

^[33] Imprecația homerică nu este numai expresia imediată a unei indignări legitime, ci, după cum observă A. Pierron, *ed. cit.*, p. 62, nota la v. 340, ea conține un sens mai profund: jurămintele și libațiile aveau loc înaintea vetrei în care ardea focul unui sacrificiu; Nestor îi acuză pe greci de a-și fi încălecat jurămîntul, rămas pecetluit în acel foc.

^[34] Din tălmăcire apare omis frecventul epitet al lui Zeus, purtătorul de egidă.

^[35] În original, atotputernicul fiu al lui Kronos.

^[36] Sensul acestui vers, ușor modificat de Murnu, este: Căci vă spun, așadar, că fiul lui Kronos ne-a dat semn și asigurare.

- Se înaluntrară să ducă pierzare și moarte la Troia;
 El fulgera de la dreapta vădind o prielnică piază.
 De-asta nici unul să nu puie grabă la-ntorsul în țară
- 350** Pină ce n-ar avea parte de câte-o nevestă troiană,
 Numai așa răzbuna-veți oftatul și dorul Elenei.
 Însă de-o fi între voi oarecine ahtiat de-a se-ntoarce,
 Pas dar, atingă-și corabia neagră și bine vîslită,
 Dacă dorește să-și vadă pe loc nenorocul și moartea.
- 355** Chibzuie bine, o, Doamne, și tu și de alții ascultă;
 Nu este de lepădat un cuvînt ce eu ți-l voi spune:
 Armia tu întocmește-ți acum după neam și-nrudire,
 Neamul pe neam să s-ajute la luptă și ruda pe rudă.
 Asta de faci, Agamemnon, și dacă te-ascultă danaii,
- 360** Ști-vei tu care din frunte și care din gloată-i netrebnic
 Sau inimos la război, căci ei osebit se vor bate;
 Ști-vei și dacă de vină sînt zeii că nu iei cetatea
 Sau că nevrednică-i oastea și nu se pricep căpitanii."
 Zice lui Nestor atunci mai-marele Atrid Agamemnon:
- 365** „Birui pe ahei, cînd e vorba de sfaturi, cinstite,
 moș Nestor.
 Zeus părinte, tu Palas Atena, tu Febos Apolon,
 De-aș fi avut eu asemenea sfetnici vreo zece cu mine!
 Iute cădea mai demult a craiului Priam cetate,
 Lesne luată fiind și dărmată de mîinile noastre.
- 370** Dar numai patimi ne-a dat viforaticul fiu al lui Cronos,
 Zeus, căci el m-a împins la zadarnică vrajbă și sfadă,
 Pentru-o femeie doar eu și Ahile cu grele cuvinte
 Ne dezbinarăm și chiar de la mine porni supărarea.
 Dacă noi doi îns-Ahile și eu, am fi una vreodată,
- 375** N-o să-ntîrzie o clipă-a troienilor nenorocire.
 Hai să-mbucăm din merinde, ca-n urmă să-ncepem
 războiul.
 Sulița bine s-ascută și pavăza dreagă-și oricine,
 Hrană să dea cu deavolna la caii cei iuți de picioare
 Și să-ngrijească de car gîndindu-se la bătălie,
- 380** Ca să putem cît e ziua de mare să ducem tot greul.
 Nu vom avea noi răgaz nici chiar într-o cîrtă de vreme,
 Pină ce n-o veni noaptea să-mpiedice avîntul oștirii.
 Pieptul la mulți asuda-va-nfocat de purtatul curelii
 Scutului cel păzitor și de lance trudit va fi brațul

- 385 Și-năduși-vor și caii de trasul strujitelor care.
Dacă pe vr'unul vedea-voi răznit de pe cîmpul de luptă
Și năzuind să rămîie cumva oploșit la corăbii,
Are să scape cu greu mai pe urmă de cîini și de vulturi.”
Zise, și-aheii dau chiot grozav; așa urlă talazul,
- 390 Care, cînd austrul vine și-l saltă, se sparge la maluri
De un colțan răsărit, seninare ce veșnic o bate
Valul stîrnit de tot felul de vînturi venite de-oriunde.
Oastea sculîndu-se s-a-mprăștiat la corăbii; din corturi
Fumul ieșea de la focuri și toți ospătau din merinde.
- 395 Unul făcea unui zeu închinare și altuia altul
Și se rugau să-i ferească de moarte, în crîncena trudă.
Craiul Atrid a trimis să aducă de jertfă un mare
Taur cîncar încălat prea-tarelui fiu al lui Cronos,
Și a poftit pe Bătrîni, mai-marii oștirii ahee,
- 400 Mai înainte pe Nestor, pe Idomeneu dup-aceea
Ca și pe Aias cei doi, după ei pe Tidid Diomede,
Șase cu cel deopotrivă cu Zeus la minte, Ulise.
Numai oșteanul războinic Menelau veni de la sine
Ca să-l ajute, știind că frate-său are de lucru.
- 405 Taurul împresurată și orzul sfințit ridicară,
Iar Agamemnon, în mijlocul lor, începu să se roage:
„Zeus prea-nalte, slăvite de sus, din senin și din
nouri,
Soarele nu-l asfinți și nu grăbi noaptea să vie
Pînă ce eu n-am să surp al lui Priam palat cu tavanul
- 410 Negru de fumuri și porțile-n pară de foc să-i pot arde
Și să pot rupe cu lancea pieptarul de-aram-al lui Hector
Și să-l prăvăl și pe el, și-alături de el cu duiumul
Soții în colb să-i răstorn, să muște din țarnă cu dinții!”
Zise, dar nu-i fu-implinită rugarea din partea lui
Zeus;
- 415 El închinarea-i primi, dar cazna-i spori mai departe.
După rostirea rugării și-a orzului sfînt presărare,
Vitele-njunghie grumazul sucindu-le și le jupoaie,
Coapsele taie din trunchi, în prapuri apoi le-nfășoară
Împăturindu-le-n două, deasupra pun carnea cea crudă
- 420 Focuri aprind și le ard pe despicături retezate
Și măruntaiele-nfipte-n frigare le frig pe jeratic.
Cînd erau coapsele scrum și din măruntaie gustară,

Carnea rămasă tăind-o felii în frigări o trecură
 Și rumenită frumos o traseră de pe jeratic.
 425 Cînd isprăviră cu totul tot și ospățul fu gata,
 Benchetuiău, și aveau cuvenitul mertic fiecare.
 După ce ei potoliră cu toții și setea și foamea,
 Vorba-ncepu călărețul dibaci din Gerenia, Nestor:
 „Tu, preamărite mai-mare al oștirii Atrid

Agamemnon,

430 Vremea să nu ne mai pierdem cu vorba și nici să mai
 punera

Piedică lucrului care ni-i dat cu-ajutorul lui Zeus.
 Hai dar mai repede pune pe crainici să buciume veste
 Armiei noastre, ca toți să s-adune pe loc la corăbii.
 Noi s-o pornim după asta prin tabăra mare, să mergem
 435 Toți laolaltă de-aici, s-aprindem mai iute războiul.“

Nestor așa le vorbi, și craiul Atrid se supuse;
 Numaidecît porunci el la pristavi, bărbații cu glasul
 Răsunător, să dea strigăt, să cheme pe-ahei la bătaie.
 Ei începură să strige, și-n pripă se strînseră-aheii.

440 Craii, născuții din Zeus, porniră grăbiți cu Atride
 Oastea să-și puie la rînd. Cu ochi lucii Atena-ntre dînzii
 Scutu-și purta, un odor care-nfruntă și vreme și moarte,
 Și de sub care tot filiiie o sută de ciucuri de aur,
 Bine-mpletit fiecare și-n preț de o sută de tauri.

445 Grabnică, scutul clătind, ca fulgerul trece prin oaste
 Și o silește la mers, și-n inima fieștecărui
 Pune tărie de fier, ca neobosit să tot lupte.
 Și le era mai în voie lor astfel decît pe corăbii
 Călea s-apuce-napoi spre scumpa lor țară străbună.

450 Cum arzătorul pîrjol o pădure nămornic-aprinde
 Sus pe o culme de munți și vilvoarea i-o vezi de departe,

459-479 Cele patru comparații dezvoltate succesiv, care se referă în
 exclusivitate la mulțimea trupelor aheene în momente diferite,
 pregătitoare pentru începerea luptei, servesc, prin aceasta,
 drept argument pentru trecerea în revistă a etniilor grecești
 din finalul cîntului și oferă un tablou grandios al maselor în
 mișcare. Trăsătura caracteristică tuturor comparațiilor home-
 rice întîlnite în acest cînt, ca de altfel majorității compara-
 țiilor homerice, o reprezintă dimensiunile evasi-cosmice ale
 comparației, respectiv ale elementului cu care se compară,
 dar și ale elementului comparat. Comparația nu reunește ter-

- Astfel și luciul armelor dalbe ale oastei pornite
 Strălumina în văzduh și departe ajungea pîn' la ceruri.
 Cum, cîteodată venind din alte meleaguri o droaie
 455 De zburătoare, de giște ori cucoare ori lebezi gîtoase
 Peste livada-asiană la riul Caistru pe maluri,
 Unde și unde tot zboară și vesele bat din aripe,
 Lărmuitoare s-așază și lunca de freamăt răsună;
 Astfel și multele gloate ieșind din corăbii, din corturi
 460 Lingă Seamandru pe cîmp se revarsă. Bătut de picioare
 Și de copitele cailor duduie groaznic pămîntul.
 Ei la Seamandru pe cîmp și pe lunca cea verde-nflorită
 Stat-au puzderii ca frunza și floarea ce dă-n primăvară.
 Toemai ca multele roiuri de muște ce zboară-mbulzite,
 465 Și forfăiesc bîzîind pe la stîna de oi și de capre,
 Cînd primăvar-a venit și-s vasele pline de lapte;
 Mulți și aheii, sodom, tot astfel s-au pus împotriva
 Oastei troiene pe cîmp și stau gata să zvînte dușmanii.
 Cum răvășitele turme de capre pe dealuri, căprarii
 470 Repede și le despart, în amestec, fiind la pășune,
 Astfel încoace și-ncolo oștirea și-mpart căpitanii
 Și o pornesc la război. Între ei Agamemnon cu capul
 Și cu privirea măreț ca și Cel care fulgeră-n nouri,
 Lat ca Poseidon la piept și la mijloc întocmai ca Ares.

meni individuali, ci colectivități de mari proporții, ansambluri, văzute într-o mișcare perpetuă, contradictorie și conflictuală. Ca unități de articulare a fluxului epic (funcționalitate pe care nu o mai întîlnim în nici una din marile creații epice ale lumii), comparațiile homerice alcătuiesc micro-unități structurale, independente, în care ponderea diferită acordată elementului de comparat și celui cu care se compară conferă profilul specific fiecărei unități comparative. Drept urmare, în ansamblul ei, comparația se vedește a fi nu atît un simplu analogon al realității, cît model transfigurat al acesteia. În legătură cu raportul direct (discutabil, de altfel) dintre gradul de monotonie a textului și necesitatea revigorării lui prin introducerea (sau sporirea) numărului comparațiilor, așadar despre funcția de plasticizare a comparației, cf. P. Creția, *Epos și logos. 25 de studii și interpretări*. București, 1981, pp. 7—16.

480 Caistru (gr. *Kaístrios*) era un rîu din ținutul Lidiei, care se vărsa în apropiere de Efes în Marea Ionică (azi, *Akkarsu*). Cimpia, plină de bălți, străbătută de acest rîu purta numele unui legendar rege al Lidiei, Asias, de unde numele pe care îl va primi întreaga regiune, Asia.

475 Cum pe cîmpie s-arată mai mare-n cireadă buhaiul,
Capul și-naltă fălos și s-arată-ntre multele vite,
Astfel și Zeus atunci făcu pe Atrid Agamemnon
Mare să pară-ntre mulți și să fie a vitejilor frunte.

Spuneți acum mai departe, voi Muzelor olimpiene,

430 Voi doar zeițe sînteți și ea martore totul cunoașteți;
Veștile noi auzim, dar faptele nu le cunoaștem —

Spuneți-mi care erau între-ahei căpitanii și Domnii?
N-aș putea eu să-i înșir și nici să dau nume mulțimii,
Chiar dac-aveam înzecită din fire și limba și gura

435 Și-mi era glasul de-oțel și-n pieptu-mi plămîinii de-aramă
Dacă zeițele olimpiene, ale lui Zeus copile,
Muzele, n-ar pomeni cîtă oaste venise sub Troia.
De-asta și număr pe toți căpitanii și vasele toate.

Peste beoți, pe de o parte, domneau Penelaos și
Leitos.

490 Cloniu, apoi Protoenor și Arcesilau. Iar beoții,
Unii din Hiria, alții erau din Aulida stîncoasa,

480 Catalogul etnic debutează cu beoțienii (de aici, și numele de *Boiotia* atribuit în antichitate întregului catalog), datorită, probabil, faptului că expediția împotriva Troiei a pornit din cel mai important port al Beoției, Aulis, menționat în v. 491. Pe de altă parte, poziția mediană din punct de vedere geografic în care apar situați beoțienii în raport cu celelalte etnii din Grecia centrală determină o ordine concentrică a relatării, în direcția vest-nord-est-sud (cf. P. Mazon, în ediția *Homère. Iliade*. Tome I (Chants I—VI). Texte établi et traduit par P. Mazon, P. Chantraine, P. Collart, R. Langumier, Paris, 1937, p. 48, n. 1). Se remarcă faptul că în acest catalog sînt inserate diverse variante mitologice locale, legate de practicarea anumitor culte specifice și conținînd episoade mai puțin cunoscute, sau chiar necunoscute marilor cicluri (vezi, spre exemplu, *infra*, episodul Ares-Astyokhe, similar cuplului Zeus-Alkmene, Zeus-Lede, Zeus-Danae etc.).

Referitor la originea tardivă a catalogului în raport cu restul *Iliadei*, la funcționalitatea acestei treceri în revistă la debutul poemului, precum și în legătură cu realitățile miceniene conținute, sînt de menționat, selectiv, următoarele lucrări: G. Jachmann, *Der homerische Schiffskatalog in die Ilias*. Köln und Opladen, 1958; A. Toynbee, *The Homeric Catalogue of the Contingents in Agamemnon's Expeditionary Force*, în *Some Problems of Greek History*. Oxford, 1969, pp. 1—12; A. Giovannini, *Étude historique sur les origines du Catalogue des Vaisseaux*. Bern, 1969.

- Din delurosul oraș Eteonos, din Sheinos și Scoles,
Din Micalesos cel larg, din Tespia, chiar și din Graia;
Alții din Harma erau, din Ilesiu, apoi din Eritra;
- 495 Din Eleon mai departe, din Hila și din Petcona,
Din Ocalea, din bine-ziditul oraș Medeona,
Din Eutresis, din Tisba, bogată-n porumbi, și din Copa
Și din Coronaia, din Haliart, unde-i pașiștea verde;
Alții erau din Platea și-o seamă-ntre dinșii din Glisas,
- 500 Din Hipoteba cea bine-zidită, din Nisa preasfântă
Și din sfântitul Onhest, pe unde-i dumbrava cea dalbă
A lui Poseidon, din Midia, din podgoreana cetate
Arne și din Antedona, orașul de lângă hotare.
Ei cu cincizeci de corăbii purceseră, și în tot vasul
- 505 Tineri beoți au venit de două ori zece și o sută.
Iar pe acei din Aspledon și din Orhomen îi mînuară
Doi, Ascalaf și Ialmenos, feciorii lui Ares, pe care
Mindr-Astiohe-i născu pe la curtea lui Actor Azide;
Cînd se suise ea, fată fecioară,-n iatac să se culce,
- 510 S-a furișat într-o noapte la patu-i puternicul Ares.
Dinșii veniră vîslind cincizeci de scobite corăbii.
Pe focieieni îi ducea la război Epistrofos și Shediū,
Ai lui Ifitos feciori, nepoți lui Naubol inimosul;
Din Chiparisos o parte erau și din Piton stîncosul,
- 515 Alții din Daulis, locuitori din Iampolis, și alții
Locuitori de pe malul Chefisului sfînt, și în urmă
Cei din Lilea, pe unde își are izvorul Chefisul;
Negre corăbii cu toate de patru ori zece vîsliră.
Pe focieieni i-așezau în șireaguri acum căpitani
- 520 Șirguitori pe lângă beoți rînduindu-i, la stînga.
Iar peste locri stăpîn era Aias cel iute, Oilidul;
Nu era el răsărit ca Aias Telamonianul,
Ci mai mărunt decît el și de in avea platoșa dînsul,
Dar între ahei și elini era-ntîiul la-ntrecerea-n sulist.
- 525 Locrii veniră din Chinos și din Caliar, din Opunta,
Parte din Besa, din Augia cea drăgălașă, din Scarfo,
Și de la rîul Boagriū, din Tarfo, din Troniū.
Aias aduse de patru ori zece corăbii cornite,
Pline de locrii din fața ostrovului sfînt Eubea.

- 530** Din Eubea suflind a minie abanții, din Halchis
 Și din Eretria, din Histiea cea darnică-n struguri,
 Și din Cherint de la țarm, din-nalta cetate Dionul,
 Și din orașul Carist și locuitorii din Stire —
 Fură conduși de-al lui Ares ortac Elefenor, feciorul
- 535** Lui Halcodonte, mai-marele abanților tari de virtute.
 Iuți și cu pletele-n spate dau zor după dînsul abanții
 Plini de războinic avînt și cu sulii de frasin întinse,
 Gata să dea în dușmani și platoșa să le sfișie.
 Ei au venit cu de patru ori zece smolite corăbii.
- 540** Iată și cei din Atena, cetatea cea bine zidită
 Unde domnea Erehteu cel mare de suflet, pe care
 Palas Atena-l crescuse ca mladă a pămîntului rodnic
 Și-l așeză la-nchinat după-aceea-n bogatul ei templu,
 Unde de dragu-i jertfesc, încheindu-se anul, feciorii
- 545** Atenieni o mulțime de miei timpurii și de tauri.
 Pe-atenieni îi ducea Menesteu din Peteos născutul;
 Nimeni, afară de Nestor, căci el era cel mai în vîrstă,
 N-a fost ca dînsul așa încercat la război ca să mîne
 Și telegarii și armia lui înarmată cu sulii

⁵³⁰ Abanții formau un grup etnic a cărui origine grecească nu este certă. După unii comentatori (cf. Mazon, în *ed. cit.*, p. 50, n. 2), ei au locuit inițial numai în centrul insulei Eubea (vecină cu Beotia), fapt confirmat și de *Od.* 3, 174 (în original), dominația lor asupra întregii insule extinzîndu-se ulterior. Nu este exclus ca acest neam să reprezinte o ramură sudică a tracilor, eventual a macedonenilor, emigrată timpuriu în nordul Greciei și, de acolo, spre est, deja elenizată în epoca redactării poemului. Dovezi ale originii neautohtone a abanților reprezintă mărturia lui Aristotel, citat de Strabon, 10, 1, 3, după care aceștia ar fi de neam trac, emigrați din orașul focian Aba în insula Eubea și, de aici, în Chios și Ionia (cf. Herodot, 1, 146), precum și atestarea lui Eustathios, care îl citează, cu o opinie identică, pe Arrianus. Din punct de vedere lingvistic, radicalul etnonimului este identic cu acela întîlnit și în alte nume proprii trace. Cf. D. Detschew, *Die trakischen Sprachreste*. 2. Auflage, mit Bibliographie 1955—1974 von Živka Velkova. Wien, 1976, p. 1; M. Vasilescu, *art. cit.* pp. 161—163; T. Spiridonov, *La géographie historique des terres entre les Carpathes et la mer Égée pendant la période du XIIIe au IIIe siècle av. n. ère*, în ACIT, I, pp. 143—145; V. Velkov, *Thraker und Friger nach den Epen Homers*, în *Studia Balcanica*, 5 (1971), pp. 279—285.

- 550 Și Menesteu a venit cu cincizeci de corăbii smolite.
 Douăsprezece corăbii cu armie aduse și Aias
 Din Salamina și stete pe-alături de cetele Atenei.
 Cei de prin Argos apoi, din Tirintul cu prețmet
 de ziduri,
 Din Hermiona și Asina, cetăți cu limanuri afunde,
 555 Din Epidaur mănosal în vii, din Trezena, Eiona,
 Și din Egina, din Mases, cu toții feciori din Ahaia,
 Stau sub porunca viteazului nenfricoșat Diomede
 Și-a lui Stenelos, odrasla vestitului Domn Capaneus,
 Și ca un zeu sta alături de ei Evrialos, feciorul
 560 Lui Mecisteus, al cărui părinte fu craiul Talaos.
 Dar peste toți porunca ortomanul Tidid Diomede,
 Care la Troia veni cu optzeci de smolite corăbii.
 Alții pe urmă din bine-zidita cetate Micena
 Și din avutul Corint, din Ornia și din Cleona
 565 Bine-zidita, din Aretirea, plăcuta cetate,
 Din Siciona, pe unde-nainte domnise Adrastos,
 Din Iliperesia, din Gonoesa-nălțata pe stîncă
 Și din Pelene, din Egion și din lățita Elice
 Și de pe țărnul întreg în o sută de vase veniră
 570 Subt Agamemnon. Cu el erau trîmbele cele mai multe
 Și mai viteze; narmat în lucii veșminte de-aramă

552 Aceste versuri reprezintă o dovadă certă a interpolărilor tardive, dictate de interesele și rivalitățile diverselor cetăți grecești, în cuprinsul textului homeric care, în epoca lui Solon sau Pisistrate, era deja definitiv fixat. După mărturia lui Strabon (9, 1) și Quintilianus (5, 11, 40), precum și pe baza manuscrisului *Venetus*, unde acest vers nu apare datorită excluderii sale de către Aristarkhos, atenienii au introdus versul pentru a-și justifica pretențiile de supremație asupra Salaminei în dauna Megarei. Interesant este că, la rîndul lor, megarienii operaseră o modificare similară introducînd, prin două versuri, în subordinea lui Aias Telamonianul cîteva cetăți megariene, așa cum atestă autorii menționați mai sus. Lecțiunea atenienilor, ca urmare a victoriei lor militare, a primit în ediția definitivă a *Iliadei*.

562 Micena (gr. *Mykēnai*, *Mykēnē*), capitala regatului lui Agamemnon, a fost centrul de iradiere a celebrei civilizații care îi poartă numele. În legătură cu descoperirile arheologice din acest leagăn de civilizație și cultură al Europei, vezi Fr. Matz, *Creta, Micene, Troia*. București, 1969 (cu o bibliografie esențială).

Cel mai fălos și mai mare a fost el între toți căpitani,
Însuși fiind un viteaz și avînd și oștire mai multă.

Locuitorii din Lacedemona rîpoas,-albiata,

575 Unii din Faris, din Mesa cu mulții porumbi și din Sparta,
Alții din Brisia, ba și din Augia cea desfătă
Și din Amicle, din Helos, oraș de pe marginea mării,
Și din Oitilos, din Laas, ei toți în șaizeci de corăbii
Fură conduși de Menelau, de fratele lui Agamemnon.

580 Ei osebit se oștiră. Părea între dinșii Menelau
Plin de încredere-n sine, cu inima gata de harță,
Și-mbărbăta la război. Mocnea el de furie-ntr-însul
Ca să răzbune mai repede dorul și plînsul Elenei.

Locuitorii din Pilos precum și din dalba Arena

585 Și din Trion de pe lîngă Alfeu și din Epi-ntăritul,
Din Amfigenia și din Pteleos, din Chipariseis,
Din Dorion și din Elos, pe unde pe tracul Tamiris
Muzele l-au întîlnit și luatu-i-au darul cîntării,
Cînd de la craiul Evrit din Ehalia el călătorul

590 Se-ncumetase la drum să întreacă în cîntec pe Muze;
Fiicele împlătoșatului Zeus. De-aceea și-n cale
Zinele atunci l-au orbit de necaz și luatu-i-au darul

⁵⁸⁹ Thamyris, unul dintre legendarii aezi traci, alături, în primul rînd, de Orpheus, este victima unui conflict cu divinitatea similar mitului lui Marsyas, un alt personaj de origine traco-frigiană, inventatorul fluierului. În ambele cazuri, divinitatea (muzele, respectiv Apollon) sancționează nu atît aroganța eroilor, cît întîietatea descoperirii și desăvîrșirea artei lor. Esența mitului pare a fi dată de existența la neamurile trace a unei arte a poeziei orale foarte rafinate și, de altfel, extrem de vechi, asimilată și adoptată, cel puțin în cadrele ei exterioare, de arta recitării grecești. Interpretarea prin *orbire* a pedepsei date de muze pentru orgoliul lui Thamyris face parte, neîndoios, dintr-un loc comun al poeticii arhaice grecești, care atribuia barzilor lipsa vederii, compensată de luminarea dinăuntru, de viziunea interioară. Demodokos, aedul *Odiseii*, și însuși Homer erau, conform tradiției epice, orbi. În realitate, pedeapsa muzelor viza, cum interpretează Aristarkhos, privarea lui Thamyris de orice facultate poetică, uitarea, de către acesta, a artei în care era neîntrecut. Sensul figurat al acestei pedepsi pare a fi, după opinia noastră, preluarea și transferul unei străvechi arte în perimetrul civilizației noi, grecești, care concurează și elimină definitiv formele tradiționale premergătoare.

Dumnezeiesc și făcut-au cu totul să uite de liră —

Dinșii cu toții erau sub porunca lui Nestor bătrânul,

595 Și aduceau nouăzeci de negre adâncate corăbii.

Cei din Arcadia, locuitori de sub plaiul Chilenei,

De la mormîntul epitic, pe unde-s luptașii de-aproape,

Cei din Feneos și din Orhomen cel cu multele turme

Și din Stratia, din Ripa, Enispa, bătuta de vînturi,

600 Și din Tegea și cei din orașul plăcut Mantinea,

Cei din Parasia și din cetatea Stimfelos, cu toții

Fură-n șaizeci de corăbii conduși de-al lor crai

Agapenor,

Al lui Ancaios fecior; și mulți se suiră-n tot vasul,

Oamenii arcadieni deprinși la purtatul de arme.

605 Craiul Atrid Agamemnon le dete el însuși corăbii

Bine podite spre-a merge pe luciul mării albastre,

Nesțiutori ei fiind de călătoria pe mare.

Cei din Buprasiu apoi și toți cei din sfînta Elida

Cît se cuprinde de unde-i orașul hotarnic Mirsinos

610 Pîn'la Hirmina și stîncă Olenică și la Alesiu —

Patru mai mari căpetenii aveau, fiecare cu zece

Repezi corăbii, și-n ele erau cu duiumul epei,

Unii din ei sub porunca lui Talpiu și-a lui Amfimahos,

Ai lui Evrit și Cteatos feciori și nepoți de-ai lui Actor;

615 Alții erau sub Diores, feciorul lui Amarinceus,

Și sub voinicul cu fața de zeu Polixenos, vlăstarul

Lui Agasten, care avut-a de tată pe craiul Augias.

Cei din Dulihiu și cei din Ehinele sfînte ostroave,

Care se află așezate pe mare în dreptul Elidei,

620 Ei căpetenie aveau pe Meges, potrive lui Ares,

Os din Fileu, călărețul iubit al lui Zeus. De ciuda

Tatălui Meges de mult se mutase-n ostrovul Dulihia.

Dînsul aduse la Troia de patru ori zece corăbii.

Iată și-Ulise. Supuși veniră sub el Chefalenul

625 Cei inimoși din Itaca și din pădurosul Neritos,

Din Crochilea o parte și alții din asprul Egilip

Și din ostrovul Zachint și din Samos, și locuitorii

De pe uscat, de pe țărîmul de dincelo de la ostroave.

Ei ascultau de Ulise, potrive lui Zeus la minte;

630 Douăsprezece corăbii aveau și erau rumenite.

Toas al lui Andremon sub mînă-i avea pe Etolii

Cei din Plevron, din Olenos, apoi din Pilene, din Halchia

Cel de la mare și din Calidon de pe stîncile-nalte.
Nu mai trăiau acum fiii viteazului mare Oineus,

- 635 Nu mai trăia nici Oineus și nici Meleagru bălanul,
De asta Etolii ca Domn îl aleseră acuma pe Toas.
El patruzeci de corăbii smolite aduse la Troia.

Idomeneus vestitul în sulii mîna pe cretanii
Cei din Gortina cea bine încinsă cu ziduri, din Cnosos

- 640 Și din Miletos, din Lictos, din albul Licastos,
Din Riton și din Festos, tihnite și largi amîndouă;
Și-alții din Creta, din insula mare cu o sută de orașe.
Idomeneus, vestit la război, li-era căpitanul
Și Merione leit ucigașul bărbaților, Ares.

- 645 Ei au venit aducînd optzeci de smolite corăbii.

Iar Tlepolem Heraclidul, oșteanul puternic și mare,
Nouă corăbii aduse cu oameni delii din ostrovul
Rodos, pe unde trăiau împărțiți locuind în ținuturi
Trei, Ialisos și Lindos și albul Camiros. La dinșii

- 642 Centru al unei înfloritoare și încă nu pe deplin elucidate civilizații din bazinul egeean, punte între Orientul străvechi, multimilenar, și mai tînărul continent al Europei, insula Creta a jucat un rol esențial în apariția primei civilizații helene din întreg bazinul Mediteranei, respectiv civilizația mikeniană, ale cărei aspecte primordiale sînt reflectate și (uneori) reactualizate în poemele homerice. Pentru analiza raporturilor dintre cele două civilizații, semnalăm următoarele sinteze esențiale: H. van Effenterre, *La Crète et le monde grec de Platon à Polybe*. Paris, 1948; Spyridon Marinatos, M. Hirmer, *Crete and Mycenae*. London, 1960; Fr. Matz, *La Crète et la Grèce primitive*. Paris, 1962; L.R. Palmer, *Mycenaeans and Minoans*. Geneva-Paris-München, 1966; A.R. Burn, *Minoans, Philistines and Greeks*. London, 1969. Ca leagăn al apariției celei dintii și a celei mai strălucitoare civilizații din Europa vremii, cunoscută sub numele generic de civilizație minoică (minoană), Creta a exercitat pentru oamenii de știință, cit și asupra pasionaților de antichități o fascinație permanentă. Astfel, după cum arată P. Faure, *op. cit.*, p. 41, florentinii, la îndemnul lui Petrarca, au fost primii exploratori ai universului cretan. Un alt poet italian, Giovanni Gherardi da Prato, plămăiește, în manieră dantescă, o călătorie fantastică în regatul lui Saturnus și în Creta (caracterizată prin străvechiul său epitet homeric) *centopula* „(cea împodobită) cu o sută de orașe“. Cf. și P. Faure, *La Crète aux cent villes*, în *Kretika khronika* (1959), pp. 171—217, unde se indică o statistică foarte apropiată de datele homerice.

- 650 Comănduia Tlepolem, vestitul în lupta cu suliți;
Tată Heracle i-a fost și Astiohia mama, pe care
Tată-său o dobîndi din Efira, la rîul Seleis,
Cînd pustiau la cetăți de oameni voinici apărate.
Cum a crescut Tlepolem la curtea cea bine-zidită
- 655 Numaidecît a răpus pe-al tatălui unchi după mamă,
Om cărunțit pe atunci, pe Licimniu, răsadul lui Ares.
Iute corăbii clădind și-adunînd și mulțime de oameni,
El luă fuga pe mare, fiind în primejdie acolo;
Rudele-l amenințau, Heraclizii, nepoții și fiii;
- 660 Și rătăcind, după multe necazuri, ajunse la Rodos,
Și, cucerindu-l, îl dete la trei seminții osebite
Scumpe lui Zeus, al lumii și-al zeilor Domn. Și de-aceea
Dumnezeiești avuții s-au tot revărsat peste dinșii.
Iar de la Sime veni în trei vase totuna de-nalte
- 665 Fiul Aglaii și-al lui Haropos, Nireu domnitorul,
Care sub Troia-ntre ahei după neîntrecutul Ahile
Fu cel mai chipeș, dar nu și viteaz și-avu oaste puțină.
Cei din Nisîros, din Casos, apoi din Crapatos,
din Coos,
- Unde domnea Evripil, din ostroavele zise Calidne
- 670 Fură sub doi căpitani Fidip și Antifos, feciorii
Craiului heracleian, seminție slăvită, Tesalos;
Ei cu treizeci de corăbii veniră să lupte la Troia.
Locuitorii din Argos, ținutul pelagic, oștenii
Cei din Alope, din Alos și cei din Trahina, din Ftia
- 675 Și din Helada, din țara femeilor mîndre; bărbații
Căror ahei le ziceau, mirmidoni și elini deopotrivă —
Ei în cincizeci de corăbii aveau căpitan pe Ahile;
Dar își uitaseră acum de zingănul groaznic de arme,
Nemaîavînd pe nici unul în frunte să-i ducă-n bătaie.
- 680 Tot la corăbii mocnind ședea încă iutele Ahile
Plin de mînie că-i fuse răpită Briseis, femeia-i
Scumpă robită de el după multe trudiri la Lirnesos,
Cînd cele două cetăți, Lirnesos și Teba, luase
Și ucisese pe Mines și pe Epistrofos, feciorii
- 685 Meșteri în suliți ai craiului Evenos Serepianul.
Zace de ciudă, dar el în curînd o să fie-n picioare.
Cei din Pirasos, cetatea cu pajiști în floare, cu sfîntă
Prejmuitur-a Demetrei, și cei din Filache, din Iton,
Maică de turme, și cei din Antron de la marginea mării

690 Și din Pteleos, bogatu-n pășuni, ascultau de vultanul
Protesilau, dar el mort zăcea pe sub neagra țărână
Și cu obraji sfișiați îi rămase nevasta-n Filache,
Casa lui neisprăvită, căci fuse ucis de săgeata
Unui dardan pe cînd el sări din corabie-ntiul

695 Între aheii sosiți pe malul troian. Și măcar că
Oastea-i avea căpitan, ea tot după el ducea dorul.
Doar o stoli la război răsadul lui Ares Podarches,
Al lui Ificlos, fecior din Filache, bogatul în turme,
Frate mai tînăr de ani al lui Protesilaos voinicul,

700 Nu și mai bun ca oștean; de-accea și oastea-i de-a
pururl

Jalnic ofta după el, deși avea cine s-o mîne.

Ei au venit aducînd patruzeci de smolite corăbii.

Locuitorii din Fera, de-aproape de lacul Boibeic;
Cei din Glafira, din Boibe, din dalbul Iolcos, în unspre-

705 Zece corăbii veniră și-n frunte-le aveau pe Eumelos
Care-avea tată pe-Admet și mamă pe-Alcesta slăvita,
Cea mai frumoasă din fetele craiului nobil Pelias.

Cei din Metona și cei din orașul vecin Taumachia,
Din Melibea și din Olizon de prin țara stîncoasă

710 Fură conduși de arcașul dibaci Filoctet, care aduse
Șapte corăbii la fel, cu cincizeci de vîslași fiecare,
Bine cu arcul deprinși a se bate vîrtos. Dar de patiml
Greu suferind, Filoctet rămase în Lemnos ostrovul,
Unde-l lăsară aheii muncit de-o amarnică rană:

715 Fuse doar el mursicat de un șarpe hain, și de-accea
Stete pe-acolo gemînd; dar fost-a venit ca danaii
De la corăbii curînd să-și aducă aminte de dînsul.
Oastea-i ofta după el, deși avea cine s-o mîne;
O întocmise Medon, copilul din flori al femeii

720 Rena născut cu Oileus cel pustiitor de orașe.

Locuitorii din Trica și cei din Itome stîncoasa

Și din Ehalia cea cîrmuită de craiul Evritos,
Fură porniți la război de meșterii vraci ai oștirii,
Cei din Asclepiu născuți amîndoi, Podalir și Mahaon.

725 Dinșii aduseră-n Troia treizeci de scobite corăbii.

Cei din Ormeniu apoi, din Iperia, unde-i fîntîna,
Cei din Asteriu și cei din Titanos cu creștete albe
Domn au avut pe sfătosul bărbat Evripilor, feciorul
Lui Evemon, care aduse cu el patruzeci de corăbii.

- 730** Cei din Argisa, pe urmă, și cei din orașul Girtona,
Cei din Elona, din Orta, din Oloosona cea albă
Merg la război sub oșteanul luptaci Polipete, feciorul
Lui Piritous, al cărui părinte fu veșnicul Zeus.
Pe Polipete-l născu Hipodamia mândra, vestita,
- 735** Când Piritous bătu pe centauri, păroasele fiare,
Și-i izgoni de pe muntele lor Pelion spre ținutul
Eticienilor; nu era singur, ei cu-al lui Coronos
Fiu, Leonteu Chenianul, răsadul lui Ares.
Iar Polipete aduse cu el patruzeci de corăbii.
- 740** Vase-a mînat douăzeci și două din Chifos Guneus
Și l-au urmat enienii precum și perebii războinici
Cei din prejurul Dodonei, din țara cu iernile grele
Și din olatul pe unde e riul plăcut Titaresiu,
Care-și-ndrumă-n Peneus frumos curgătoarele-i unde,
- 745** Nu și-le-amestecă însă de loc cu-a lui apă argintie,
Doar pe deasupra de tot se scurge smolit ca uleiul,
Pentru că-i brațul lui Stix, grozavul șivoi al jurării.
Peste magneti era Domn Protous Tendredonianul.
Ei de la riul Peneus veniră și din pădurosul
- 750** Plai Pelion; fi ducea la bătaie Protous cel iute,
Care adusese cu el patruzeci de cernite corăbii.
Iată ce mulți la corăbii erau căpitanii și craii.
Muză, mai spune-mi tu care din toate și toți fu
mai vrednic
Fie oștean ori sirep în tabăra lui Agamemnon?
- 755** Feretiades Eumelos avut-a, mînate de dînsul,
Cele mai aprige iepe, ca paseri de repezi la fugă,
Toate de-o vîrstă, totuna la păr și totuna de-nalte,
Doar le păscuse-n Pereia el însuși arcașul Apolon.
Iepe au fost ele amîndouă, dar spaimă stirneau în
războaie.
- 760** Aias Telamonianul era mai viteaz decît alții
Cît a mœnit de minie, departe de tabără, Ahile,
Care fu cel mai viteaz și avea telegarii de frunte.
Dar la corăbii acum stătea la o parte Ahile
Tare-nciudat pe Atrid Agamemnon, păstorul oștirii.
- 765** Cetele lui de voinici petreceau pe la marginea mării,
Unii cu discul zvîrlind și alții cu lancea, cu arcu;
Iar telegarii stăteau pe la carele lor ficcare

Și la trifoi hrăpăiau și la țelină crescută prin smîrcuri.
Carele bine-nvelite stau trase-n domneștile corturi.

770 Dornici de-al lor căpitan, în pogheazuri umblau
miraidonii

Unde și unde prin tabără, neluînd parte la luptă.
Armia-n urmă porni ca pîrjol ce-ar aprinde
pămîntul;

Duduie cîmpul și geme la fel ca în vremea cînd Zeus
Fulgerătorul răzbubuie muntele Arima, în jurul

775 Lui Tifoeus, pe unde se zice că-i iasma culcată;
Astfel la mersul oștirii gemea sub picioare pămîntul

759 „trifoi”: este vorba de planta denumită *trifolium melilotus* (cf. Vergilius, *Georg.* 2, 84) sau *trifolium repens* „trifoi alb”, o plantă înrudită cu varza, care se întîlnește în regiunile mlaștinoase ale Greciei și ale Asiei Mici. Ea se deosebește de fructul omonim, care dă numele țării lotofagilor (*Od.* 11, 84: în original). În legătură cu originea prehelenică, mediteraneeană, a lotusului, principala plantă furajeră, precum și cu accepțiunea mai largă, de „fineață”, acordată termenului hom. *tó sêlinon* „țelină sălbatică, coșitel” cf. E. Grîntescu, A. Piatkowski, *Agricultura cu ramurile ei în epoca lui Homer*, în *Studii clasice*, 5 (1963), pp. 30 și 33–34; date suplimentare legate de practicarea agriculturii preheleneice aflăm în cap. *Viața la țară al velumului* citat al lui P. Faure, cu indicații bibliografice esențiale la p. 512, n. 22.

775 Mitul lui Typhoeus reunește izvoare aparținînd unor stadii cronologice diverse, denotînd caracterul eterogen al ipostazelor mitice. Un stadiu arhaic, apropiat de mythos-ul de tip indo-european, îl concepe ca o divinitate monstruoasă, posedînd o sută de capete și un trup uriaș, apărat de șerpi (descrierea lui se întîlnește la Hesiod, *Theogonia*, 823 și urm.). În această ipostază, el apare ca rod al pămîntului (Gaia) sub impulsul celor mai tenebroase forțe ale adîncului (Tartaros). O fază ulterioară a mitului îl opune noii vîrste teogonice, reprezentată de Zeus și generația olimpienilor. În epocă istorică, Pindar, *Pythica*, 1, 32, și Eschil, *Prometeu*, 351 atestă o variantă tardivă a tradiției mitologice, în conformitate cu care locul de naștere al lui Typhoeus era Cilicia; de aici, alungat fiind de Zeus care îl învinge în luptă, se refugiază în Sicilia, sub vulcanul Aetna, așa cum atestă Eschil, *ibid.*, 365 și Vergilius *Aen.* 3, 578–580. Se remarcă faptul că aspectele recente ale mitului implică și reprezintă, în ultimă instanță, ipoteze etilogice ale unor fenomene naturale (cutremure, erupții etc.) frecvente pe litoralul Asiei Mici (Lidia, Cilicia), precum și în sudul italic. Localizarea muntelui (după alți comentatori, a ținutului sau chiar a poporului) Arima este necunoscută, oscilîndu-se între Cilicia, Mysia, Lidia și chiar Syria.

Greu duduind, așa iute cu toții dau zor pe cîmpie.

Vințea Iris ca sol grăbită din partea lui Zeus
Iute la Troia veni să aducă o tristă solie.

780 Tineri troieni și bătrîni la porțile craiului Priam
Stau adunați în sobor și sfaturi țineau între dînșii.
Zîna fugace, oprindu-se aproape, ncepuse a le spune.
Ea semăna la vorbire cu fiul lui Priam, Polite,
Care-n iuteală-ncrezut, pîndea ca o strajă pe culmea

785 Unci înalte movile, mormîntul lui moș Esiete,
Gata să afle cînd da-vor aheii năvală spre dînșii.
Astfel la chip prefăcută, da veste lui Priam zeita:
„Taică, tu stai la taifas și înșiri la povești ca în

vremca
Cînd era pace și nu știi că strașnic încins e războiul.

790 Fost-am adese de față la lupte de oameni războinici;
Oaste mai mare, mai vajnică n-am pomenit eu ca asta.
Tocmai ca frunza de mulți, ca nisipul pe marginea
mării,

Șesul străbat și tot vin să se bată cu noi spre cetate.

De-așa te sfătuiesc mai cu seamă pe tine, o Hector,

795 Ai tu în marea cetate a lui Priam destule ajutoare,
Oameni cu grai felurit din neamuri și țări osebite;
Fieștecare fruntaș să dea semn la supuși și să-i ducă
Drept la război, întocmindu-și pe oamenii săi fiecare.”
Zise, iar Hector îndată-nțelese că-i graiul zeiței,

800 Sfatul încheie pe loc și aleargă cu toții la arme,
Poarta deschid pe de-a-ntregul și ies năvălind cu
duiumul

Valmeș pedestri, călări, și larma și zarva-i nespusă.

S-află-naintea cetății un deal, pe cîmpie departe,
Drept-răsărit și umblat în tot chipul de-o parte și alta;

805 Oamenii-l cheamă Batia, iar zeii Mormîntul Mirinei,
Sprintenă fată amazoană. Acolo pe-aproape-n șireaguri
Se înglotiră troienii și armia lor de-ajutoare.

Peste troieni era Domn al lui Priam fecior, încoifatul
Hector, oșteanul măreț. Subt el oștiră bărbații

810 Cei mai viteji și mai mulți și gata la luptă din suliți.
Iar pe dardani îi ducea căpitanul războinic Eneas,
Al lui Anhise fecior și al dalbei zeițe Afrodita,

Zina unindu-se-n văile Idei cu el, muritorul.
Nu era singur Encas, ci cu Arheloh și Acamas,

815 Antenorizii, voinicii destoinici în orișice luptă.

Cei din Zeleia, oraș de la poalele Capului Idei,
Oameni cuprinși care beau din apa cernită Esepos
Fură conduși ca troieni de Pandaros, al lui Licaon
Fiu arătos, dăruit cu arcul de însuși Apolon.

820 Cei din orașul Adrastia și din Apesos precum și
Din Pitiea și din răsărita Terea, cu toții
Fură sub cirna lui Amfios și-a lui Adrast, care avură
Tată pe craiul Merop din orașul Percote, prorocul
Neîntrecut, care oprea pe feciori de-a porni la războiul

825 Mistuitor de vieți; dar n-au vrut s-audă voinicii,
Ademeniți ei fiind de zînele negre-ale morții.

Cei din Percote pe urmă, din jurul lui Practiu,
din Sestos

Și din Abidos precum și din falnic-Arisba stătură
Sub ascultarea lui Asios Hirtacianul, alesul

830 Cap de războinici purtat de roibii cei mari și sălbatici;
El din orașul Arisba veni, de la râul Seleis.

Iar Hipotoos ducea la bătaie pelasgi de tot felul,
Vrednici în lupta cu lănci, din țara mănoas-a Larisei.
Și ca tovarăș avea pe ortacul lui Ares, Pilaios.

835 Ei erau fiii lui Letos, fecior lui Teutamos pelasgul.

Pirus viteazul apoi și Acamas conduse pe tracii,
Numai pe care îi împrejmuie iutele-n val Helespontul:
Pe sulițașii ciconi sub poruncă-i avea Eufemos,
Al lui Trezenos fecior, nepotul măritului Cheas.

840 Iar pe arcașii peoni îi duse la Troia Pirschmes
Din Amidon de departe venind, de la Axios, râul
Lat-curgător și cu apele cele mai mîndre din lume.

Armia de paflagoni o ducea Pilemene bărbatul,
Din a eneților țară ce crește catîrui sălbatici;

⁸³² Prezența pelasgilor în ținutul troian reprezintă rezultatul expansiunii acestei seminții străvechi, probabil prehelenice, din teritoriul lor inițial, situat în Grecia continentală, în Epir (cu o localizare restrînsă în zona Dodonei, pentru care vezi, *supra*, v. 742), înspre Tesalia, Beoția, Atica, Pelopones (respectiv Argos și Arcadia) și, de aici, în Asia Mică.

- 845** Locuitori din Chitorea alături cu cei din Sesamos;
 Care pe mal la Parteniu zidiseră case vestite;
 Din Egialos, din Cromna și din Eritinele-nalte.
 Pe alizoni îi minau la război Epistrofos și Odiu;
 Ei de departe veneau, din Aliba, de unde-i argintul.
- 850** Hromis avea sub poruncă pe mizi, și Enom ghicitorul,
 Care, cu toate ghicirile-i, nu fu să scape de moarte,
 L-a toropit Eacidul Ahile-n Scamandru, prin sorbul
 Riului, unde viteazul pe-atîția troieni mai ucise.
 Forchis și-Ascaniu, un zeu în faptură, duceau de
 departe;
- 855** Chiar din Ascania, pe frigienii cei gata de harță.
 Mestles era, și Antifos, în capul meonilor, fiii
 Lui Talemenes voinicul și-ai zinei din lacul Gigaia;
 Ei porunceau la meoni, la cei de sub muntele Tmolos.
 Nastes mina la încaier pe carii de limbă steaină,
- 860** Care-n Milet locuiau și pe muntele Ftiri pădurosul
 Și pe la rîul Meandru și sus pe-nălțimi la Micale.
 Nastes pe ei i-aducea la război și Amfimahos, feciorii
 Lui Nomion, o mîndrețe amîndoi, și ales Amfimahos,
 Care cu aur gătit ca o fată la luptă purcese,
- 865** Prostul; dar nu l-a ferit avuția de jalnică moarte.
 El a căzut mai la urmă strivit de șoimanul Ahile,
 Care-a prădat de pe el și toată podoaba-i de aur.
 Pe licieni îi minară Sarpedon și Glaucos alesul;
 Din depărtare, din Licia, unde se-nvolbură Xantos.

840-850 Se atribuia unei populații denumite *halybi* descoperirea mește-
 sugului prelucrării argintului (preluat ulterior de greci), extras
 din minele aflate în vecinătatea orașului microasiatic Alybe.
 Mysienii, înrudiți îndeaproape cu moesii din sudul Dunării
 și cu dacii, se stabiliseră în urma unor migrații anterioare
 sec. al IX-lea î.e.n. pe coasta Asiei Mici, în ținutul cuprins între
 fluviul Aisepos, muntele Olympos din Frigia și lacul Askanios.

860 Din versiunea românească este omisă sintagma care indică
 locul săvîrșirii masacrului de către Ahile, și anume chiar în
 apele fluviului Xanthos (Skamandros) de lângă Troia, diferit
 de fluviul omonim menționat în ultimul vers, fluviu lician,
 izvorînd din munții Tauros și vărsîndu-se în Mediterana.

CÎNTUL III

Alexandros — Paris îi provoacă la luptă pe cel mai vitej dintre greci, dar la apăsarea lui Menelaos se retrage (1—37). Ocăritul lui Hector îl determină pe Paris să-și măsoare puterile într-o luptă decisivă cu Menelaos, victoria urmînd să hotărîască esorta întregului război (38—119). Armistițiul încheiat dă prilej Elenei, aflată împreună cu bătrîni, troieni pe un turn al Porții Scheleane, să arate lui Priam principalele căpetenii ahree (120—242). Încheierea convenției de pace și pregătirea luptei (243—337). În bătălia ce se dă (338—377), Paris este salvat de Afrodita, care îl readuce în camera Elenei (378—444). Agamemnon cere troienilor aplicarea convenției încheiate (445—457).

După ce se întocmără în cele cu-a lor căpetenii,
Deteră chiot atunci și cu larmă pornără troienii;
Tipă sub cerul întins tot astfel un stol de cucoare,
Care de iarnă fugind și de vlog, de pluina tomnă,
5 Zboară cu strigăte peste Ocean și se lasă departe,
Unde amenință pe oameni pitici cu omor și pieiro

⁵ În original, epitetul atribuit Oceanului („cel care curge de jur împrejur”) sugerează o concepție geo-cosmică extrem de veche, în conformitate cu care pămîntul, reprezentat în forma unui disc, era înconjurat de brîul unui fluviu imens, hotarul lumii locuite și al lumii în general.

⁶ Pigmeii erau cunoscuți, așadar, încă din cele mai îndepărtate timpuri, ca urmare a călătoriilor pe mare efectuate curent în epoca homerică și, mai ales, datorită dezvoltării unei autentice civilizații nautice în bazinul mediteraneeu începînd cu epoca minoică. Pigmeii locuiau în partea centrală și orientală a Africii de nord (în special în Etiopia). După Aristotel, *Istoria animalelor* (*Τὸν περὶ τῶν ζῴων ἱστορίῳ*), 8, 597 a 4 (cf. ediția L. Dittmeyer, Leipzig, „Teubner”, 1907, pp. 319—320), legenda conflictului dintre pigmei și cocori pare a fi avut o temelie real, care consta în instinctul de apărare contra agresorilor umani a terenurilor luate în posesiune de păsări după migrațiile în țările calde. Ecouri tîrzii ale legendei se întîlnesc la Claudius Aelianus, *Istoria animalelor* (*Peri zōōn*), 15, 29 (cf. ediția R. Hercher, Leipzig, „Teubner”, 1864, pp. 386—387) și Rutilius Namatianus, *Poesmul întoarcerii sale* (*De reditu suo*), vv. 291—292 (cf. ediția J. Vessereau și Fr. Préchac, Paris, „Les belles lettres”, 1933, p. 16). Mitologema se află și la Ovidius, detaliată în cartea a șasea a *Metamorfozelor*;

Și năpădindu-i din zori due vajnică hartă cu dinșii.
Însă danaii păseau pe tăcute suflind a turbare,
Gata să-și deie ajutor, să se apere unii pe alții.

- 10 Cum pe la munte, cînd austru-ntinde o negură tristă
Pentru păstori, dar hoților mai priitoare ca noaptea,
Beznă-i și-atîta zărești cît bate o piatră zvîrlită;
Toemai așa se lățise virtejul de colb de pe urma
Celor porniți, că ei repede înaintau pe cîmpie.

- 15 Cum împotrivă pășind s-apropie oștile-n față,
Iat-arătos ca un zeu la troieni luptător înainte,
Paris cu-o blană de pardos în spate, cu paloș și areul
Încovoiat și-nvîrtind două sulți cu bolduri de-aramă,
El pe frunțașii ahei îndeobște-i poștea, cîte unul

- 20 Singur să vie, cu el să se-mpieptuie în bătălie.

Cînd luă seama Menelau războinicul cum înaintea
Armiei Paris venea înspre el cu pași mari de mîndrie,
Se bucură ca un leu care dă peste-o pradă mai mare,
Cînd se brodește să fie un cerb ori o capră de munte
25 Și e flămînd; el o-nghiorțâie hulpav, măcar că pe dînsul
Sprinteni ogari și voinici vinători îl alungă; tot astfel
S-a bucurat și Menelau cînd dete cu ochii de Paris.

nesocotind-o pe Iuno, regina pigmeilor, Gerana, se lăsase
adorată de supușii ei; metamorfozată în cocor (numele ei
înseamnă, de altfel, în grecește, „cocor“), Gerana a încercat
să se întoarcă din nou în propriul ei palat, de unde lupta de-
clanșată între pigmei și însoțitorii-păsări ai Geranei: *Muma
Pigmeilor, soarta-i de plîns într-alt colț se arată: / Vrînd s-o
întreacă pe Iuno, zeîța o schimbă-n cocoară / Și-o oșîndește
să poarte război cu poporul ei însuși.* (vv. 91—93, în ediția
Legende mitologice din opera poezilor greci și latini. Antologie,
prefată și note de Ion Acsan. București, 1972, p. 294).

- 17 Originalul conține, ca de altfel în majoritatea cazurilor, supra-
numele atribuit celui mai chipeș fiu al lui Priam: Alexandros.
Scoliile homerice explică antroponimul prin verbul *aléxō*
„a da ajutor; a apăra“ și *andros* (genitivul lui *anēr*), „bărbat“,
legînd acest nume de ecourile legendei în conformitate cu care
Paris, sortit de Priam a rămîne cioban pe muntele Ida pentru
a evita dezastrul deja prevestit al Troiei, era un luptător viteaz
împotriva hoților de turme. În conexiune cu aceste ecouri
legendare sugerate de Homer, apariția pe cîmpul de luptă a
lui Paris, decis să tranșeze, prin monomahie, soarta războiu-
lui, nu mai poate fi considerată surprinzătoare sau, cu atît
mai puțin, ridicolă, așa cum au interpretat diverși comentatori
încă din antichitate.

- Și-nchipuia că el poate pe proclețul să se răzbune;
De-asta deodată cu arma sări din cotigă la dînsul.
- 30 Dar păunașul de Paris, îndată ce-l vede-naintea
Oastei în frunte ivit, de spaimă cuprins fără voie,
Repede, numai să scape de el, în mulțime-a dosit-o.
Cum pe ponoare la munți, dacă-ntîmpini un șarpe
balaur;
- Pasul în lături izbești, că o groază te-apucă zărindu-l
- 35 Și să te-ntorci înapoi cu obrazul palit de cutremur,
Tocmai așa se dă-n lături în gloata troienilor Paris,
Cel ca un zeu de chipos, sperîindu-se de Menelaos.
Hector îl vede și tabără-asupra-i cu grele cuvinte:
„Famene tu, numai chip de viteaz, al muierilor lotru
- 40 Și-amăgitor, mai bine pieresai fără nuntă, mai bine
Nu te nașteai! Aș fi vrut-o și mult ar fi fost mai cu cale
Asta decît de ocară să fii și batjocura lumii.
Cum vor mai rîde în hohot dușmanii de noi și de tine!
Ei și-or fi zis după față că ești luptător mai de frunte,
- 45 Tu care n-ai nici un pic de vîrtute și inimă-n tine.
Totuși, molatic cum ești, cu oameni aleși ca tovarăși,
Cale pe ape ai bătut în corăbii drumețe pe mare
Și, pripășit la străini, răpit-ai din țări depărtate
Mîndra femeie-nrudită de-aproape cu oameni războinici,
- 50 Greu osîndindu-ți părinții, norodul întreg și cetatea
Ca să îmbucuri dușmanii, iar tu să ajungi de rușine.
N-ai vrea cumva să te pui cu Menelau? Poștește,
că-ndată
Ști-vei atunci de la cine furat-ai nevasta în floare.
N-ar fi putut să-ți ajute nici cîntecul tău de gitară,
- 55 Nici dăruinț-Afroditei, podoaba de chip și de plete
De ai fi zăcut tu prin colb. Fricoși mai sînt, doamne,
troienii,
Altfel mi te îmbrăcau în haină de piatră plătindu-ți
Pacostea ce le-ai adus.“ Dar Paris lui Hector răspunse:
„Hector, ai toată dreptatea, muștrarea ți-e
intemeiată,
- 60 Dar ești la fire de-a pururea crud ca tăișul securii
Care răzbate-n copac fără milă, cînd meșterul harnic
Taie bușteni și s-ajută-n silință să-și facă corăbii;
Tocmai așa ți-i și sufletul neîmblînzit. Dar ascultă,
Nu mai da vină rîvnitelor daruri ce-mi dește-Afrodita,

- 65 Zina de aur, că nu-s de-aruncați aste daruri de cinsto
Date de zei și de nimenea volnic așa dobândite.
Dacă tu vrei chiar acuma ca eu să mă pun la bătaie,
Fă pe troienii ceilalți și pe ahei la o parte să steie
Și între armii la mijloc apoi să mă puneți pe mine
- 70 Pentru Elena și-avutu-i întreg să mă bat cu Menelau.
Cine o să biruie atunci și mai tare va fi, pe femeie
Și avuția-i luând să le ducă la dînsul acasă.
Voi, încheind legătură și prietenie, rămîneți
Unii în rodnică Troia, ceilalți să se-ntoarne în Argos,
- 75 Unde pasc roibi, și-n Ahaia, pămîntul femeilor mîndre.”
Astfel îi zice, iar Hector se bucură foarte auzindu-l
Și, între armii pășind, cu sulița prinsă la mijloc
Cetele oprește din mers. Ai lui conteniră cu toții,
Numai aheii asupra-i dau tot mai departe cu arcul
- 80 Și căutau să-l doboare, ațintind cu săgeți și cu pietre.
Dar cu un strigăt prelung așa mijloci Agamemnon:
„Stați, voi argiilor! Nu vă mai bateți, feciori din
Ahaia!

Hector dă semne din creastă, că-i gata ceva să ne spuie.”

Zise, și-aheii stătură din luptă și parc-amuțiră

- 85 Numaidecît, iară Hector așa învrăjbitelor taberi
Le cuvînta: „Voi ahei și troieni, auziți de la mine
Vorba lui Paris acel care-aduse-ntre noi învrăjpire.
Roagă-se el ca troienii ceilalți și aheii să lase
Armele lucii pe jos; între armii apoi cu Menelau
- 90 Pentru Elena și-avutu-i întreg în duel să se bată.
Care din doi o să biruie atunci și-o să fie mai tare,
El pe femeie să ia cu averea-i acasă la dînsul,
Iar ceilalți să-ncheiem legătură de prietenie.”

Hector așa le vorbi, ei molcom tăcură cu toții.

- 95 Dar după dînșii atunci luă și Menelau cuvîntul:
„Dați-mi și mie-ascultare, căci nimenea altul ca
mine

Nu-i necăjit. Mi se pare c-aproape-i de-acum
despărțirea,

Dintre ahei și troieni după-atîtea nevoi și necazuri
Ce-ați pătimit de la mine din sfada-ncepută de Paris.

- 100 Piară dar unul din noi, după cum vrea ursita și moartea,
Iar ca prieteni ceilalți mai repede să se despartă.

Hai dar aduceți încoa un miel alb și o neagră micară,
 Târnei și Soarelui jertfă, noi altul aducem lui Zeus.
 Vie și Priam cu jertfe să-ncheie-ntre noi legămîntul;
 105 El, căci obraznici și fără credință-i sînt fiii și poate
 Vr'unul să calce cumva legătura jurată lui Zeus.
 Nu pun temei pe cei tineri că mintea le flutură-ntr-una,
 Dar mijlocind un bătrîn, care vede-napoi și-nainte,
 Lucrul, de-o parte și alta, se pune mai bine la cale."

110 Asta le zise; și se învoiră troienii și-aheii
 Toți socotind că se curmă războiul cu jalea-i cumplită.
 Căii și-opriră la rînd și din care săriră oștenii,
 Armele scoaseră apoi și-acolo pe jos le-așezară
 Lîngă olaltă; puțin era cîmpul rămas între taberi.

115 Hector îndată trimise doi crainici la Troia-n cetate,
 Grabnic s-aducă doi miei și îndată pe Priam să cheme.
 Dar și Agamemnon Atrid pe crainicul său, pe Taltibiu,
 Iute-l porni la corăbii, un miel poruncindu-i s-aducă.
 El se supuse voios la porunca ce-i dete-mpăratul.

120 Iris veni într-aceea ca sol la Elena brațulba;
 Zina leită era Laodice, cumnata Elenei,
 Cea mai frumoasă din fetele craiului Priam, soția
 Unui fruntaș domnitor Helicaen Antenorianul.
 Ea în cămară găsi pe Elena țesînd la o pînză

125 Mare veșmînt porfiriu îndoit, unde ea-mbrebenase
 Alesături ce-arătau o grămadă din luptele date
 Între ahei și troieni și-ndurate de ei pentru dînsa.
 Iris cea iute la mers s-apropie-ndată și-i zice:

„Vino, surato, să vezi ce minune făcură troienii

130 Buni la strunitul de cai și aheii-narmați în aramă.
 Ei care-ntîi pe cîmpie duceau între dînșii războiul
 Cel lăcrimos și doreau numai arme, potop și pieire —
 Stau potoliți răzimîndu-se acuma de scuturi și-alături
 Lăncile și le-au înfipt, căci gata-i de-acum bătălia.

143 Celor două tabere vrăjmașe li se opun, într-un cuplu opozi-
 țional similar, Pămîntul și Soarele, ca divinități cosmice
 primordiale, aparținînd unui strat ancestral al mitologiei de
 tip indo-european. Între elementele antitetice ale cuplului se
 află situată divinitatea antropomorfă, Zeus, exponent al unei
 faze ulterioare din evoluția mitului, aici în ipostază de jude-
 cător și garant suprem al jurămintelor (Zeus hórkios) și, tot-
 odată, ca mijlocitor al unității contrariilor.

- 135 Numai doi singuri, Menelau și Paris al tău împreună
 Stau să se-ncește din sulii, de dragul tău numai,
 și cine
 Are să-nvingă chema-te-va singur pe tine soție.”
- Zise, și vorbele ei ca un farmec în piept îi treziră
 Dorul să-și vadă înțiiul bărbat și părinții și țara.
- 140 Repede-n vâl argintiu învelindu-se, ea din odaie
 Fuga ieși, iar din ochi i se scurseră fragede lacrimi.
 Singură nu era dînsa pe drum, ci urmată de două
 Șerbe, ochioasa Climena și Etr-a lui Pites copilă.
 Ele sosiră degrabă la zid, pe la Poarta Scheiană.
- 145 Stau împrejurul lui Priam acolo Timoitoe și Pantus,
 Clitiu și Lampos, apoi al lui Ares răsad Hichetaon
 Și-Ucalegon și Antenor, cei doi înțelepți deopotrivă,
 Sfetnicii lui adunați pe un turn de la Porțile Schee
 Oameni bătrîni și de arme scutiți, dar în rostul vorbirii
- 150 Mestieri ca roiul de greieri ce stînd pe copac în pădure
 Glăsuie blind și desfată cu larma lor dulce pădurea;
 Astfel acolo-mpreună ședeau și bătrînii din Troia.
 Cum pe Elena văzură spre turn că venea din cetate,
 Ziser-așa între dînșii domol în cuvinte ce zboară:
- 155 „Nu e păcat că de mult două neamuri, troienii
 și-aheii
 Pentru-o femeie ca asta se luptă și patimi îndură,
 Tare-și aduce la chip cu o zeiță. Dar cît de frumoasă-i,

144 Poarta Scheiană (vezi și, *supra*, 2, 801: o poartă dublă) reprezenta calea de acces în cetate dinspre vest și nord-vest, avînd deschiderea chiar în fața cîmpului de bătălie. Numele i se datora, după tradiție, unui vechi erou troian, *Skaiós*, nume care provine însă în greacă dintr-un apelativ ce semnifică „stîng, -ă”, de unde înțelesul de „poarta din stînga”, „poarta stîngă” conferit acestei intrări.

În legătură cu o altă etimologie posibilă, Strabon (13, 1, 21) oferă următoarea explicație, interesantă și prin faptul că se utilizează o comparație inedită cu onomastica tracă: *Tracii și troienii au multe nume identice, ca, de pildă, tracii scai — riul Scaios, Zidul Scaion și porțile Skeie din Troia.* (în volumul *Strabon, Geografia. III. Traducere, notițe introductive, note și indice de Felicia Vanț-Ștef. București, 1983, pp. 18—19).*

155-157 Diversi comentatori au remarcat, încă din antichitate, acest elogiul vibrant adus frumuseții umane, a femeii cu precădere. Sinceritatea și obiectivitatea lui a subliniat-o Quintilianus: „Căci nu proclamă frumusețea Elenei Paris, care a răpit-o,

Ducă-se-n țară la ea în corăbii, ca nu cumva dinsa
Pacoste apoi să ne fie și nouă și fiilor noștri.“

- 160 Asta grăiră, iar Priam cu glas a chemat pe Elena:
„Vino, copila mea-ncoace, și-n față-mi așază-te
aproape,

Vezi-ți bărbatul dintîi, prietenii, rudele tale.
Nu-mi ești tu doar vinovată, ci singuri de vină sînt zeii,
Care-mi aduseră amarnic război cu aheii. Dar spune-mi,

- 165 Vezi tu prin oaste pe unul ce-acolo răsare ca bradul?
Cine-o fi oare-ntre ahei un bărbat așa falnic și mare?
Alții, bag seama, sînt mai răsăriți decît el, dar eu unul
N-am pomenit în viață bărbat așa vrednic de cinste
și vederos; măreția-l arată că-i Domn în putere.“

- 170 Zise lui Priam atunci Elena, slăvita femeie:
„Dragul meu socru, rușine și teamă mi-e față de
tine.

Doamne, mai bine muream de moarte năprasnică-n
ziua

Cînd m-am luat după fiu-ți, lăsîndu-mi și casa și neamul
și pe copila mea dulce și soațele mele iubite.

- 175 N-a fost aceasta să fie și-n plîns mă tot mistui de jale.
Dar voi răspunde la tot ce mă-ntrebi și vrei s-aflî.

Acesta
E-al lui Atreus fecior, e marele Domn Agamemnon,
Tot așa bun la domnie, pe cît e de vrednic în arme,
Mie nemernicei fostul cumnat, dacă fost-a vreodată.“

- 180 Asta grăi, iar bătrînul așa minunîndu-se zice:
„O fericite Agamemnon, tu plin de noroc și de
daruri,

Cît e de multă oștimea supusă poruncilor tale!
Fost-am pe vremuri în Frigia, țara mănoasă-n podgorii,
Nenumărați frigieni am văzut pe acolo, și caii

- 185 Sprinteni ai lor: era oastea mînată de-Otreu și de
Migdon

Cel ca un zeu, care tabăr-aveau la Sangariu pe maluri;
Doară și eu între dînșii eram socotit ca tovarăș

nici vreun alt tînăr sau cineva din mulțime, ci oameni bătrîni,
și foarte chibzuiți, și care se află așezați în același rînd cu
Priam“. Cf. *Arta oratorică (De institutione oratoria)*, 8, 4, 21
(în ediția Maria Hetco, București, 1974, vol. II, p. 342).

Cînd năvăliseră acolo hordii de bărbați amazoane.
Nu erau nici frigienii atîta de mulți ca aheii.“

- 190 Cum a văzut pe Ulise, din nou a-ntrebat-o bătrînul:
„Spune-mi, copila mea, cine-i și-acela de acolo?

El nu e

Nalt ca Atrid Agamemnon, mai lat însă pare de umeri
Și mai pieptos decît el. Pe jos și-a lăsat armătura
Și înarmatele șiruri cutreieră ca un herbec:

- 195 Eu după mers îl asemăn pe el cu lînosul arete,
Care tot umblă prin turma cea mare-ntre oile albe.“

Fiica lui Zeus, Elena, din nou îi răspunse lui Priam:

„El este Laertianul, e mult iscusitul Ulise,

Care a crescut în Itaca, stîncosul ostrov, e viteazul

- 200 Mare la sfatu-nțelept și la măiestrii de tot felul.“

Sare și-adaug-atunci cumintele sfetnic Antenor:

„Tocmai așa e cum spui, nemerită ți-i vorba, femeie.

Odinioară a venit el la noi, luminatul Ulise,

Sol după tine trimis, cu Menelau Atrid împreună.

- 205 Fură chiar oaspeții mei și stătură în gazdă la mine
Și cunoscui mai de-aproape priceperea lor și făptura.
Cînd au venit amîndoi în sobor și la sfat cu troienii,
Cum stătea oblu, Menelau vedea că-l întrece din umeri;
Dar de pe scaun Ulise părea mai măreț la vedere.

- 210 Cînd după asta-ncepură să-și depene vorba și gîndul
Și cuvîntau adunării, Menelau rostea mai în pripă
Grainuri puține, dar foarte apriate, căci nu-i vorbă-lungă,
Nici bate cîmpii vorbind, deși e mai tînăr ca dînsul.
Cînd de pe scaun apoi se sculă cumpănitul Ulise,

- 215 Stete cu ochii plecați la pămînt, cu privirea boldită;
Nu-și mai clinti el toiagul măcar înapoi ori-nainte,
Ci îl ținu-nțepenit ca un nepriceput. După față
Astfel era, de părea că e și-ori e crunt de minie.
Cum însă prinse din pieptu-i puternicul glas să răsune,

- 220 Vorbele-i line să curgă din rostu-i ca fulgi de zăpadă,
Nimenea n-ar fi putut să se-ntreacă din grai cu Ulise.
Dar de făptura-i atunci noi nu ne mirarăm atîta.“

Cînd dup-aceea pe Aias văzu, întrebă împăratul:

„Cine e oare celalt totuna de falnic și mare,

- 225 Care răsare între ahei cu-al lui creștet și umere late?”

Zise-nzeita Elena-nvelită în lungă maramă:

„El este Aias novacul, aheilor turn de tărie.

Idomeneu, al cretanilor Domn, ca un zeu îi stă-n față;
Cei înșirați pe aproape sînt toți căpetenii cretane.

230 Odinioară de cîte ori nu-i avu-n gazdă Menelau
Cînd ne soseau de departe, din Creta, ca oaspeți acasă!
Văd și pe-aheii ceilalți, pe voinicii cu ochii de vultur,
Lesne aș putea să-i cunosc, ha chiar și pe nume i-aș
spune.

Numai pe doi căpitani nu-i văd între dînșii, pe Castor,
235 Bun călăreț, și pe Polux, dibaciul în luptă cu pumnii,
Scumpii mei frați, de o mamă cu mine amîndoi.

Oare dînșii
N-au părăsit cu ceilalți moșia lor cea desfătăată,
Lacedemonul? Ori poate au venit în corăbii pe mare,
Însă ei nu îndrăznesc să ia parte de-acum la bătaie
240 Între oșteni și li-i groază de multele ocări și ponoase
Ce-ar auzi despre mine.“ Dar ei zăceau morți pe
pămîntul

Darnic în hrană,-n Laconia, scumpă lor țară.

Crainicii se întorceau din cetate cu jertfe menite
Celor de sus, doi miei și rodul cîmpiei, vin negru

245 Veselitor în burduful de piele de capră. Ideos
Cu-o lucitoare pârnaie în mînă și-o cupă de aur
S-apropie de bătrînu-mpărat și-ncepu să-l îndemne:
„Scoală, tu fiu al lui Laomedonte; te cheamă
fruntași;

Cei de la tabără, ai noștri și-aheii; te-așteaptă cu toții
250 Să te cobori pe cîmpie, să-nchei învoială-ntre dînșii.

Fiul tău Paris acum și Menelau cel aprig în armă
Singuri, de dragul Elenei, din sulite lungi se vor bate.
Cine-o să biruie are să ia pe femeie și-averea.

Noi, încheind legătură și pace, rămînem în Troia

255 Domni peste rodnică țară; ceilalți o să plece în Argos,
Unde pasc roibi, și-n Ahaia, pămîntul femeilor mîndre.“

Ast-a grăit și bătrînul, cuprins de cutremur,
demîndă

Soților cail să-nhame, și-ndată-implinită-i porunca.
Priam urcîndu-se trage din hățuri; alături Antenor

260 Suie-se-n chelna cea dalb-a telegii. Apoi împreună
Cailor repezi dau zor spre cîmpie pe Poarta Seheiană.
Cînd au sosit dup-accea-ntre ahei și troieni, din cotigă

- S-au coborât pe pământu-nverzit de pășuni, și pedestri
 Au-naintat pîn'la mijlocul oștilor, unde-n picioare
 265 S-au și sculat căpetenia oastei Atrid Agamemnon
 Și iscusitul Ulise. Și jertfe aduceau împreună
 Crainicii vrednici de cinste și vin mestecau în ulcioare,
 Crailor apă turnau după asta pe mîni să se spele.
 Iute Agamemnon Atrid își scoase din teacă jungherul
 270 Cel aninat pe la șold alături de spada cea lungă,
 Și tăie smocuri din creștetul mieilor; ele de crainici
 Fură-mpărțite mai-marilor oastei troiene și ahee.
 Mînilé-naltă Agamemnon și roagă-se așa cu glas
 tare:
 „Zeus, părinte prea-nalte, slăvite stăpîn de pe Ida,
 275 Soare tu cel care totul cuprinzi cu privirea și-auzul,
 Și tu, Pămînte, voi riuri și voi cei din lumea cealaltă
 Care osîndiți pe cei morți, dacă-n viață ei strîmb se
 jurară,
 Voi ne fiți martori acum și păziți jurămintele noastre.
 Dacă la luptă cumva pe Menelau răpune-va Paris,
 280 El pe Elena să fie stăpîn și pe-averile-i toate;
 Noi cei din Argos apoi să ne-ntoarcem pe mare-n
 corăbii.

271-272 Fiecare sacrificiu includea, ca un moment obligatoriu al ritualului, tăierea cîtorva fire de păr din creștetul victimei: acest fapt devenea simbolul gestului tanatic, suprem. Distribuirea firelor de păr principalelor căpetenii aheene și troiene indică — spre deosebire de modalitatea curentă, prin care părul era ars — caracterul ieșit din comun al ceremoniei, faptul că aceasta, desfășurată în prezența unei asistențe numeroase și eterogene etnic, nu reprezenta un sacrificiu obișnuit, ci un jurămint expiatoriu, unde nu focul servea la jertfirea victimelor, ci pămîntul (prin îngropare) sau marea (a se vedea, în această privință, scena din *Il.* 19, 263—265, a aruncării unui mistreț în mare). Publicul participant la sacrificiu devenea, în același timp, chezaș al jurămîntului, deoarece intra în posesia firelor de păr (în alte cazuri, a boabelor de orz: cf. *Il.* 1, 445, 454; 2, 405) care garantau îndeplinirea obligatorie a jurămîntului prestat.

275-276 Cuplul antitetic primordial Soare (hom. *Ēlios*) și Pămînt (hom. *Gaia*) invocat anterior (vezi *supra*, 3, 103) este redimensionat, prin lărgirea cadrului de invocare, cu elemente din lumea terestră și sub-terestră (rîurile și, mai ales, cuplul Hades-Persephone, martorii vindicativi ai jurămîntelor încălcate).

- Dacă Menelau cumva îl omoară pe chipeșul Paris,
 Da-vor troienii atunci pe Elena și-averile-i toate,
 Da-vor așisderea plata războiului ce se cuvine,
- 285** Pildă să fie și celor ce vin după noi, tuturoră.
 Despăgubiri de război dacă nu vor plăti de la sine
 Priam și fiii lui Priam, de-ndată ce mort ar fi Paris,
 Eu mă voi bate și-atunci și cere-voi prețul pedepsei
 Și-am să tot stărui pe-aici pînă voi isprăvi cu războiul."
- 290** Zice și mieii înjunghie cu arma cea crudă de-aramă
 Și le dă drumul pe jos, iară ei se tot zbat din picioare
 Pînă ce nu mai răsufală, căci arma le stoarce puterea.
 Vin din ulcioare luînd îl toarnă drept paos pe țarnă,
 Zeilor veșnici înaltă rugări, tuturoră se-nchină
- 295** Și oarecine așa între ahei și troieni se mai roagă:
 „Zeus prea-nalte, slăvite, voi zeilor cei fără moarte,
 Care din doi cuteza-va să calce tocmeala făcută,
 Piară cu creierul seurs întocmai ca vinul de față,
 El și ai lui, iar nevasta să-i fie răpită de alții."
- 300** Astfel urară, dar n-a fost urarea primită de Zeus.
 Priam, nepot lui Dardanos, luînd după asta cuvîntul,
 Zise: „Ascultați, o troieni și ahei, voi cu dalbe pulpare,
 Eu sînt silit a mă-ntoarce la Troia bătută de vînturi;
 Greu mi-i cu ochii să văd încheștarea ce are să fie
- 305** Între Menelau, dușmanul războinic, și fiul meu Paris.
 Știe părintele Zeus și zeii ceilalți deopotrivă,
 Care din doi e ursit în bătaie să-și vadă căderea!"
- Zice și mieii-njunghiați și-i pune-n teleagă bătrînul
 Cel ca un zeu de arătos, și urcîndu-se trage din hățuri;
- 310** Suie-se alături Antenor în lucia dalbă teleagă
 Și amîndoi dup-aceea iau calea-napoi în cetate.
 Hector, odrasla lui Priam, atunci și măritul Ulise
 Măsură-al luptei hotar și-n chivăra cea ferecată
 Sorții aruncă și scutură chivăra ei ca să știe
- 315** Care dintr-înșii cu lancea va face-n bătaie-nceputul.
 Zeilor oștile iarăși se roagă cu brațele-ntinse
 Și-unii din suflet așa între ahei și troieni cuvîntează:
 „Zeus părinte, preanalte, slăvite stăpîn de pe Ida,
 Care din ei amîndoi e pricina-nvrăjbirii grozave
- 320** Fă-l tu să cadă zdrobit și-ndată să-l mistuie iadul.
 Iar legătura de pacc-ntre noi neclintită să fie."

- Clatină coiful atunci, privirea-ntorcându-și, mărețul
Hector, și iată că sare din chivără sorțul lui Paris.
Stete mulțimea pe rînd fiecare pe-aproape de caii
325 Cei săltăreți și de armele-i cele-nflorate-n aramă.
Prinse să-și puie podoaba de arme pe umere Paris
Cel ca un zeu de chipos, Alexandru, bărbatul Elenei.
Pulpile-nfășură-ntii în dalbe pulpare de-aramă
Bine-ncheiate în sponce de-argint; ca să-și apere pieptul,
330 El și-l încinse cu platoșa fratelui tiner Licaon.
Platoșa-i vine turnată pe trup, și aninî de umăr
Spada de aramă, țintată-n argint, și pe urmă ridică
Marele, țeapănul scut, și-ndeasă pe creștetu-i zdravăn
Luciul coif cel cu tuiuri din coadă de cal, iar pe creastă
335 Tufa de păr, vînturată mereu, filfiia ngrozitoare.
Țapăna sulii-apucă și bine cu pumnul o strînge;
S-a înarmat ca și el Menelau, la arme poraitul.

- După ce ei se-narmară de-o parte și alta-a mulțimii,
Între ahei și troieni pe la mijloc pășind, se iviră
340 Crunt și sălbatic privind, de-i prinse pe toți un cutremur,
S-apropiară-n hotaru-nsemnat și acolo stătură
Lăncile mari răsucind, amîndoi căpiați de minie.
Paris întîiul a dat lovitura cu sulița-i lungă
Și-a nimerit pe Menelau, în scutul rotat, pe deasupra;
345 Sulița nu l-a împuns, căci ea pe la vîf, de tăria
Scutului, s-a-ncovoiat. Menelau cu arma la rîndu-i
Tabăr-asupra lui Paris și astfel se roagă de Zeus:
„Doamne, tu fă să-mi răzbun pe mișelul acel

- care-ntîiul
Rău mi-a făcut, să dobor cu mîna eu însumi pe Paris,
350 Viță de domn, ca oricine pe urmă să tremure-n lume,
De-ar cuteza să s-atingă de-o gazdă ce bine-l primește.”

[¹] Invocarea de către Menelaos a lui Zeus nu este întîmplătoare. Aici, el apare într-o dublă ipostază vindicativă: în calitate de apărător al legăturilor de ospetie (gr. *xeniai*) pe care Paris le încălcase ca oaspete al lui Menelaos: prin urmare, Zeus Xenios („găzduitorul”, „protectorul ospitalității”: cf. și *Od.* 9, 348 — 350; 14, 382, în ediția A. Părvulescu, București, Univers, 1979, pp. 217 și 336) trebuia să răzbune în primul rînd jignirea adusă lui Menelaos în calitate de gazdă; în al doilea rînd, Zeus apare și în ipostaza de apărător al căminului, al vetrei familiale, pe care Paris o necinstise prin înșelarea bunei-credințe a soțului. Asupra acestor aspecte ale relațiilor moral-reli-

- Zice, și-ndată rotind el sulița mare și-aruncă,
 Și pe-al lui Priam fecior în scut îl ajunge, și scutul
 Scinteietor și rotat i-l străpunge puternica lance,
- 355** Și dup-aceea răzbind în platoșa lui măiestrită,
 Virfu-i de aramă pe lingă deșerturi îi rupe veșmîntul,
 Paris s-apleacă pe loc și scapă de neagra pieire.
 Spada țintată-n argint și-o trase Menelau din teacă
 Și, ridicînd-o, și-n creastă pe coiful lui Paris izbind-o,
- 360** Sfarmă-se-n două și-n trei și țânduri îi cade din mînă.
 Geme viteazul privind spre a cerului boltă întinsă:
 „Doamne, tu Zeus, nu-i nimeni așa de amarnic ca
 tine.
 Vruî doar necazul să-mi scot plătînd mișelia lui Paris;
 Iată că ruptă mi-i sabia în mînă și sulița lungă
- 365** Mi-o repezii în zadar, căci nu-l nemerii.“ Și, cum zice,
 Sare și-nhață pe Paris de-a coifului coadă stufoasă
 Și, întorcîndu-l, îl trage spre-ahei, de era să-l sugrume,
 Strîns la grumazu-i fiind gîtarul, cureaua-nflorată
 Care sta prinsă de coif și trecea sub bărbie; și astfel
- 370** El l-ar fi dus și ar fi dobîndit biruință nespusă.
 Dar a lui Zeus copilă, Afrodita pe loc luînd seama,
 Rupse cureaua din piele de taur ucis cu putere.
 Gol îi rămase în mîna vînjoasă a viteazului coiful;
 El învîrtindu-l apoi l-a zvîrlit spre ahei, iar acolo
- 375** Cei mai de-aproape tovarăși ai lui de jos îl luară.
 Totuși Atride-napoi să răpede cu lancea de-aramă
 Ca să-l omoare, dar lesne pe Paris îl smulge Afrodita
 Ca o zeiță pe-ascuns și-l duce prin negură acasă,
 Într-o cămară-n iatac, unde fumegă dulci mirodenii.
- 380** Singură apoi Afrodita s-a dus pe Elena s-o cheme,
 Și-a nimerit-o la turn, unde sta între multe troiene.
 Și apucînd-o de straiul ei îmbălsămat a mișcat-o
 După ce ea se schimbase la chip, de părea că-i bătrîna,
 Roaba ei cea mai iubită și harnica ei toreătoare,

gioase din mythos-ul arhaic se oprește, în cîteva rînduri, și
 Eschil în *Agamemnon*, punînd în relief consecințele subiective
 și semnificația general-umană a actelor atribuite unor eroi
 de legendă (în special vv. 60 și urm.; 367 și urm.; 699 și urm.,
 în ediția H. Weil, Leipzig. „Teubner“, 1907).

- 335** Care în Lacedemon îi torcea frumusețe de lână.
Astfel la față fiind, îi zise zeița Afrodita:
„Repede vino, te cheamă bărbatul tău Paris acasă.
El în odaie, pe patul strujit te așteaptă pe tine,
Ca un lucefăr de mîndru și împodobit. Pareă nu e
- 390** Din bătălie întors, ci e gata să meargă la horă
Ori că din horă abia e desprins și mai stă să răsufle.“
Astfel îi zise, și-n suflet adînc tulbură pe femeie!
Dar după gîtul frumos de minune și-al pieptului farmec
Și după ochii cei mari lucitori cunoscînd pe zeița,
- 395** Ea se uimi și răspunse așa cu mîhnire și ciudă:
„Nemilostivo, de ce mai vii iar să mă-nșeli cu ispita?
Au mai departe tu vrei să mă porți în orașe bogate
Poate prin Frigia ori în Meonia, țara plăcută,
Dacă și-acolo cumva între oameni ți-i drag oarecine?
- 400** Oare fiindcă Menelau acum, biruind pe-Alexandru,
Vrea să mă ia înapoi pe săraca-mi de mine oropsita,
De asta tu-mi vii cu momeli și umbli cu gînduri viclene?
Du-te și stai lingă el, din a zeilor cale te-abate,
Nu-ți mai întoarce piciorul spre culmile olimpiene,
- 405** Poartă-i nevoia și-aleanul, ai grijă și apără-l bine
Pînă ce dînsul va face nevastă sau roabă din tine.
Nu mai vreau eu să mă-ntorn, ar fi doar mai mare
rușinea
Patul cu el să-l împart; femeile toate din Troia
M-ar defăima după asta din nou și destul mi-i amarul.“
- 410** Dar, de necaz clocotînd, răspunse zeița Afrodita:
„Procleto, nu mă-ndrîji, că eu pot să te las în minie,
Multa-mi iubire de-acum s-o schimb în urgie mai multă
Și să-i aprind pe troieni și pe ahei la o strașnică sfadă,
Cărei tu jertfă să cazi și să pieri de-o grozavă pieire.“
- 415** Asta-i grăi, și-a lui Zeus copilă Elena-ngrozită
Se-nvălui în veșmîntul ei alb strălucit și purcesc
Printre femei pe furiș; înainte mergea Afrodita.
Cînd după asta sosiră la curtea cea mîndră-a lui Paris,
Roabele ei se grăbiră să-și cate de trebi fiecare;

¹⁹⁵ Autorul versiunii românești utilizează uneori — cum este aici cazul — sintagme inexistente în original; vom propune, așadar, o variantă mai apropiată de spiritul și litera versului homeric: *Ea se uimi și îi zise așa începînd a răspunde.*

- 420 Ea se sui în cămara-i cea-naltă, zeciasca femeie,
Zina cea dulce la zîmbet, un scaun luînd, îl aduse
Singură ea, o zeiță, și-l puse-naintea lui Paris.
Fiica lui Zeus Elena cu sila pe scaun s-așază,
Fața-și-ntoarce-napoi și astfel își mustră bărbatul:
- 425 „Mi-ai și venit din război, mai bine piereai tu acolo,
Biete, răpus de acel care-mi fuse bărbat înainte.
Tu te mîndreai altădată că-l poți dovedi pe Menelau
Oricum te-ai bate cu el, cu vîrteala, cu brațul, cu
lancea.
- Hai și poștește-l acuma din nou pe viteazul Menelau
- 430 Și te măsoară cu el. Ba eu te sfătuiesc să te-astîmperi,
Pofta de harță să curmi și să nu mi te-apuci nebunește,
Luptă pieptișă să dai cu Menelau, ca nu cumva-ndată
Sulița-i să te doboare.” Dar Paris îi zise-mpotrivă:
„Nu mă jigni cu asemenea aspre dojeni, o, femeie,
- 435 Azi dacă el a învins, e doar cu-ajutorul Atenei;
Bate-voi mine și eu, că zeii ne-ajută și nouă.
Haide mai bine-n crivat amîndoi să ne dăm la iubire;
Nu-mi fu de dragoste inim-așa niciodată cuprinsă,
Nici chiar în oara dinții cînd eu părăsind desfătosul
- 440 Lacedemon te-am răpit și, plutind în corăbii pe mare,
Te-am drăgostit la popasul făcut în ostrovul Cranae.
Ard după tine mai mult și mă biruie dulcea văpaie.”
Zice și-ntîiul se duce spre pat, îl urmează soția,
Și amîndoi în crivatul cel bine strujit se culcară.
- 445 Aprig Menelau atunci prin oaste umbla ca o fiară
Și-adulmeca între rînduri pe chipeșul Paris. Dar nimeni,
Nici un troian din oștire și nici un tovarăș de arme,
Nu l-a putut arăta lui Menelau pe el în mulțime;
N-ar fi fost unul măcar cu drag să-l ascundă pe dînsul.
- 450 Dacă-l zărea, că ei toți îl urau deopotrivă cu moartea.
Zise Agamemnon atunci cu glas învrăjbitelor taberi:
„Dați-mi acum ascultare, troieni și dardani și
tovarăși;
Biruitoare cum se vede-i Menelau, viteazul meu frate.
Dați-ne dar pe Elena din Argos și averile-i toate,
- 455 Dați pe deasupra și plata războiului cît se cuvine,
S-o pomenească pe veci tot omul ce-n urmă-ne vine.”
Astfel Atride vorbi și-aheii ceilalți se-nvoiră.

CÎNTUL IV

Lupta se reia ca urmare a hotărîcii lui Zeus, la îndemnul Herei (1—93). Atena îl îndeamnă pe troianul Pandaros să încalce înţelegerea de pace (94—149). Menelaos primeşte îngrijirile lui Makhaon (149—212). Agamemnon trece în revistă trupele aheilor, încurajându-le şi trimiţându-le la luptă (213—412). Bătălia începe (413—534).

Zeii şedeau împreună cu Zeus, în sala de aur
Şi sfătuiau. Între ei mărita zeiţă paharnic
Hebe-i cinstea cu nectarul. Iar zeii din cupe de aur
Beau şi-nchinau între ei cu privire-aşintită la Troia.

5 Fiul lui Cronos îndată-ncepu s-o întarte pe Hera
Vorbe ghimpoase rostind şi-n pildă-i zicea pe de lături:
„Zinele care-l ajută-n război pe Menelau sînt două.
Hera slăvita în Argos şi Atena în Alalcomene.
Dar mulţumite sînt ele să cate la el de departe;

10 Numai zeiţ-Afrodita cea galeşă-l tot împresoară
Şi-l ocroteşte pe Paris, păzindu-l de iezmele morţii;
Ea l-a scăpat şi-adineauri, cînd fuse pe pragul pieirii.
Biruator este totuşi Menelau cel gata de arme.
Dar să vedem noi acum cum poate mai bine să fie:

15 Oare s-aprindem războiul şi crîncena încăierare?
Au între ahei şi troieni s-aducem odată-mpăcare?
Dacă ne place cumva şi-i mai bună părerea din urmă,
Las'să mai stea locuită a-mpăratului Priam cetate
Şi pe Elena din Argos s-o ducă Menelau acasă.“

20 Asta le zise, şi prinse să murmure-Atena şi Hera,
Steteră aproape urzind a troienilor nenorocire.
Palas tăcu şi nimica nu zise, deşi ea pe Zeus
Se înciudase şi-a fost de minie sălbatic-aprinsă.
Hera ea singur-apoi izbucni de neez biruită:

- 25 „Ce fel de vorbă mi-ai spus, o, cumplitule fiu al
lui Cronos?
Vrei tu să-mi faci fără rost, zadarnică munca să-mi fie
Cum și atâtea trudiri cu sudori? Obositu-mi-am caî
Oaste adunînd să dobor eu pe Priam și-a lui semînție;
Fă cum vrei tu, dar nici unul din zei n-o să-ți dea
învoire.“
- 30 A suspinat din adînc și-a zis furtunaticul Zeus:
„Nefericito! Ce rău așa mare ai văzut de la Priam
Și de la fiii lui Priam, de tot năzuiești și te strădui
Troia să surpi și să spulberi temeinic zidita cetate?
Numai de-ar fi să te furiși pe porți și pe-naltele ziduri
- 35 Și să-l înfulici pe Priam de viu și pe fiii lui Priam
Și pe troienii ceilalți, ca așa să-ți astîmperi urgia!
Fă tu cum vrei și poțtești, ci mi-e că din astă gîlceavă
Sfada cumva între noi să nu fie cu mult mai grozavă.
Eu însă una ți-o spune și-n minte înseamnă-ți-o bine:
- 40 Dacă vreodată și eu mă voi pune să darm o cetate,
Unde vor fi locuind ființe iubite de tine,
Nu-ndelunga răzbunarea-mi, ci lasă-mă volnic în vrere.
Iată, deși pe nevrute, și eu îți fac ție pe voie.
Multe-s orașele care sub ceru-nstelat și sub soare
- 45 Sint locuite de oameni, dar mult mai iubită de mine
Și prețuită mi-i Troia, la fel cum îmi fură-ntre oameni
Priam și neamul lui Priam, destoinic în lupta cu sulii.
Nu-mi fu vreodată la dînșii altarul lipsit de prinoase,
Nici de jertfiri și de paos, de care avem parte noi zcii.“
- 50 Hera ochioasa cinstita zeiță pe loc îi răspunse:
„Trei sint orașele, care mi-s peste măsură de scumpe,
Argos, Micena cu largile-i uliți și Sparta; pe-acestea
Darmă-le-ndată ce-or fi oropsite cu totul de tine,
Nu le mai stau înainte scutindu-le, nici nu te-mpiedic.
- 55 Chiar de m-oi pune-mpotrivă și nu te-oi lăsa să le nărui,
N-aș izbuti eu de fel, că tu ești mai tare ca mine.
Dar se cuvine și mie să nu-mi faci deșartă trudirea,
Neam de zeiță și eu sint, ba chiar din același părinte;
Tată mi-e Cronos mintosul și sint cea mai mare din toate
- 60 Fetele lui, înălțată prin naștere-ntîi și fiindecă
Eu ți-s nevastă, iar tu ești mai mare-ntre zei
și-mpăratul.

Hai dar, într-ast-amîndoi ascultîndu-ne unul pe altul,
Să ne supunem eu ție, tu mie, și-ndată urma-vor
Nemuritorii ceilalți. Deci spune-i zeiței Atena

- 65 Iute să plece la cîmpul din Troia și-acolo să-mpingă
Ea pe troieni ispitindu-i, să calce-nvoiala făcută,
Lupta să-nceapă din nou cu danaii cei beți de mărire.“

Asta grăi, iar părintele zeilor și-al omenirii
Se învoi și îndată el dete poruncă zeiței:

- 70 „Repede du-te la tabără-n Troia și-acolo încearcă
S-ademenеști pe troieni, să calce-nvoiala făcută,
Lupta să înceapă din nou cu danaii cei beți de mărire.“

Asta rostindu-i, zori pe Atena ce-atîta dorise.
Ea năvălind de pe piscul Olimpului, merse la vale

- 75 Ca și o stea luminoasă, de Zeus ca semn arătată
Corăbierilor sau unei tabere mari de oștire;
Steaua se lasă-n văzduh și împrăstie o ploaie de raze —
Repede-așa spre pămînt se coboară și Palas Atena
Pînă ce sare-ntre armii, de-au stat uluite amîndouă

- 80 Oștile, ahei și troieni. Se uitau și ziceau între dînșii:
„Iarăși pesemne va-ncepe războiul avan, se

va-ntinde

Valma cea cruntă sau pace o să-ncheie-ntre tabere Zeus,
Cel care este cîrmaciul războaielor toate ale lumii.“

Asta ziceau între dînșii troienii și-aheii, iar zîna

- 85 Se furișă la troieni în chip de bărbat, cu făptura
Lui Laodocos Antenorianul, un meșter în sulii,
Și căuta pe viteazul de-o seamă cu zeii, pe craiul
Pandaros. Ea nimeri la o parte pe fiul puternic
Al lui Licaon, prin cetele lui înarmate cu scuturi,
90 Care-l urmau de departe, venind de la riul Esepos,
Stete pe-aproape de el și așa începu să-l îndemne:

„Vrei tu un sfat să-mi ascuți, voinice Licaoniene?
Dacă-n Menelau te bizui să tragi cu săgeata cea iute,
De la troieni vei avea, de la toți, mulțumită și cinste

- 95 Și-ndeosebi de la Paris, fecioru-mpăratului Priam,
Care-mbia-te-va-ntîiul pe tine cu daruri bogate,
Cînd va vedea pe Menelau ucis de săgețile tale,
Pus ca să ardă pe rug. Deci hai și ochește-l pe dînsul
După ce jurui lui Febos, vestitul arcaș, Licianul,
100 Jertfă măreață de-o sută de miei timpurii la întorsu-ți
De la război acasă-n cetatea cea sfîntă Zeleia.“

Astfel îi zice și-nduplecă mintea-i nebulă, iar
dînsul

- Grabnic ia netedul arc din coarnele unui sălbatic
Și săltăreț căprior ce însuși cîndva de la pîndă,
105 Cînd a ieșit de sub peșteră, -n piept îl chiti cu săgeata;
Țapul, de moarte lovit, pe spate căzu de pe stîncă.
Coarnele lui răsărite din creștet de paisprezece palme
Meșterul le meșteri și cu șart le-mbină amîndouă
Și, lustruindu-le bine, le puse o verigă de aur.
110 Pandaros arcul acesta-l plecă la pămînt și-l întinse
Bine-apăsîndu-l. Tovarășii buni țineau scuturi în față-i
Și-l apărau să nu-i sară șoimanii ahei înaintea,
Pînă ce n-o fi de dinșii rănit Menelaos Atride.
Pandaros tolba deschise și scoase de-acolo săgeata
115 Cea neatins-, aripată, de negre dureri iscătoare.
Și-o potrivea el îndată pe strună săgeata-i amară
Și juruind lui Apolon, arcașul vestit, Licianul,
Jertfă bogată de-o sută de miei timpurii la întorsul
De la război acasă-n cetatea cea sfîntă Zeleia,
120 Trage deodat-apucînd creștătura și vîna de taur,
Struna de sînu-i s-apropie, fierul de arc, și cînd arcul
Mare rotat se deschise, pe loc îi dă drumul, și cornul
Zbîrnie, coarda răsună vîrtos, iar săgeat-ascuțită
Gata-i să zboare-n duium. Dar nu te uitară pe tine
125 Zeii, Menelau, și-ntîi purtătoarea izbîndei Atena,
Ea, înainte punîndu-se, abate din cale săgeata

107-109 Înălțimea coarnelor este, în realitate, de șaisprezece palme (nu paisprezece, așa cum apare eronat în text), adică — apăsînd o palmă la aproximativ opt-zece centimetri — aproape un metru și jumătate. Veriga (gr. *korónē*) montată la arcul confecționat din aceste coarne de o mărime și soliditate impresionantă are rolul de a lega și întinde la maximum coarda fixată de celălalt capăt.

121 Săgeata era de obicei confecționată din trestie și împodobită cu pene. Pentru a nu fi prea grea și, în același timp, pentru a putea străpunge obiectul asupra căruia se trăgea, săgeata avea vîrf din fier, spre deosebire de vîrfurile lăncilor, care erau din bronz. În legătură cu alte obiecte confecționate din fier și cu semnificația prezenței acestui metal în contextul civilizației „homerică”, care este în mod esențial una a bronzului, cf. C. Săndulescu, *art. cit.*, pp. 277—287 (în special p. 284, cu bibliografie la n. 13).

Și de la trupu-i o-nlătură-așa, precum maica cea bună
De la copilul ei dulce adormit depărtează o muscă.
Zina împinse săgeata pe unde cu toate de aur

- 130** Stă încheiat săbierul și platoșa cea îndoită;
Prin cheutorile platoșei vârful de fier se prelinse
Și răzbătu săbierul frumos înflorat, după asta
Platoșa cea măiestrită, ba chiar dedesubtul ei briul,
Care, pe piele purtat, apăra de loviri și mai bine
- 135** Trupu-i ferea, și pe el ascuțișul ușor îl străpunse;
Numai deasupra de tot zdrelind a viteazului piele,
Repede prinse din rană să-i picure sângele negru.
Cum o femeie meoană ori cară vopsește-n porfiră
Fildeșul alb, o găteală ce poartă pe fâlci telegarii;
- 140** El e păstrat în cămară, dar mulți călăreți îi duc jindul,
Și de-mpărați doar e vrednic odorul, că stă deopotrivă
Calului mîndră podoabă și celui ce calul instrună;
Tocmai așa înroșite ți-au fost, o, Menelau, și ție
Binecrescutele șolduri și gleznele, pulpele tale.
- 145** Stă îngrozit Agamemnon cînd vede că-i șuruie rana,
Nu mai puțin și Menelau cuprins e de groază, ci-n
urmă,
Cînd luă seama că-i nodul și clenciul săgeții afară,
Dînsul în ori își veni. Țiindu-l de mîn-Agamemnon
Prinse a ofta din adînc și zise-nsoțit de tovarăși:

130-135 Partea inferioară a trunchiului unui războinic era apărută cu ajutorul următoarelor elemente: a) un briu (gr. *mîtră*) aplicat direct pe piele, în jurul taliei și al părții de jos a trunchiului, confecționat din lînă sau piele și întărit cu plăci de bronz (cf. *infra*, vv. 182 și 209); b) o centură din piele în mai multe culori (gr. *zōstēr*) aplicată deasupra briului și petrecută în jurul taliei, fixînd una peste cealaltă; c) partea inferioară a platoșei (gr. *thōrēx*) și d) partea de sus a șortului de metal (gr. *zōma*) purtat de războinic pînă la genunchi. În acest fel, pe dedesubtul centurii din piele se suprapuneau două părți din metal, de unde epitetul „îndoită“ (= dublă) acordat platoșei ce-l protejează pe Menelaos.

147 Vârful săgeții era legat printr-un nod de trestia săgeții propriu-zise cu ajutorul unui șnur subțire confecționat din tendoane de animale. În continuarea vârfului se aflau niște croșete (aripioare) care, odată pătrunse, puteau fi extrem de greu extrase din carne (vezi *infra*, v. 207: „ascuțitele cîngi“).

- 150** „Oare spre moarte ți-a fost învoiala încheiată
de mine,
Frate iubit, cînd am pus să te bați cu troienii tu singur?
Iată cum ei te loviră și sfînta credință călcără!
Nu e-n zadar jurămîntul, nici strînsul de mîni laolaltă,
Sîngele mieilor și închinatele vinuri, chezașii credinței.
- 155** Dacă de asta nu-i bate pe loc împăratul Olimpic,
Fi-vor bătuți mai tîrziu și scump vor plăti-o troienii
Toți au să piară, și ei și nevestele lor și copiii.
Știu doar eu bine, mi-o spune și mintea și inima-ntr-una
Are să vie o vreme cînd Troia cea sfîntă pieri-va,
- 160** Priam el însuși și neamul lui Priam, în suliți vestitul.
Zeus din slavă de sus, unde-și are locașul și tronul,
Înfuriat de amăgire porni-va-mpotrivă-le însuși
Pavăza-i neagră clătînd și trădarea va fi răzbunată.
Dar după tine jăli-voi amar, o iubitul meu frate,
- 165** Dacă muri-vei cumva împlinindu-ți sorocul vieții.
Cel mai de-ocară voi fi la întorsu-mi în Argos setosul,
C-au să-și aducă aminte curînd de-a lor țară danaii
Și-om părăsi pe Elena la Troia spre fala lui Priam
Și a norodului său, și pe cîmpul troian putrezi-vor
- 170** Oasele tale, măcar că nimica noi nu izbîndirăm.
Poate cumva la troieni, semeți cum ei sînt, oarecine
Zice-va stînd pe mormîntul slăvitului frate Menelau:
Fie ca pururi așa să-și răzbune pe toți Agamemnon
Fără folos ca și acuma, cînd oștile-neoace și-aduse.
- 175** Iată cum el se întoarce la dînsul în țară ducîndu-și
Goale corăbii și-n urmă lăsînd pe voinicul său frate.

¹⁶³ Autorul versiunii românești a omis al doilea hemistih din v. 168 al originalului. Propunem, astfel, modificarea v. 163 în conformitate cu hexametrul homeric: *Pavăza-i neagră clătînd: căci nimic nemplinit rămînea-va*. În legătură cu pavăza (egida, gr. *aigis*) purtată de Zeus, Atena și alți zei, precum și despre rolul acesteia în concepția mitică, vezi I, 201 și 221.

¹⁷² În original, *sărînd pe mormîntul*: în credința arhaică, perpetuată în anumite cazuri pînă astăzi, mersul și, mai ales, sărîtura sau jocul pe un mormînt reprezentau profanarea supremă a rămășițelor mortului, respectiv ultragiunea memoriei acestuia. Mărturie, în acest sens, ne furnizează și Euripide în *Electra* (*Ēléktra*), v. 327 (în ediția L. Parmentier, H. Grégoire, Paris. „Les belles lettres”, 1942, p. 204).

Astfel va rîde, și-atunci mai bine-nghiți-m-ar
pămîntul."

Ci-l îmbărbată pe el Menelau și astfel îi zice:

„Inimă prinde și nu speria încă oastea; săgeata

- 180 Nu mă pătrunse morțiș; întîi mă păzi săbierul
Cel împestrit, apoi briul de-aramă subț el și în urmă
Platoșa cea făurită de fauri." Răspunse Agamemnon:
„Doamne, de-ar fi numai astfel, iubitule! Vindecătorul
Va îngriji de-a ta rană și pune-va leacuri ce-alină

- 185 Cele mai crude dureri." Cum zice și strigă la crainic:
„Fuga, Taltibie, cheamă-l încoa pe Mahaon, feciorul
Vraciului cel mai destoinic al oastei Asclepiu, să vadă
Iute pe fratele meu, pe Menelau, fruntaș al oștirii
Care-i rănit de un meșter arcaș lician sau din oastea
190 Celor din Troia spre lauda lui și a noastră mîhnire."

Asta porunca i-a fost. El, cum auzi, se supuse.

Fuga prin tabără-ahailor cei ferecați în aramă

După Mahaon porni. Pe el îl zări mai încolo:

Sta între cetele lui cele tari și cu paveze-n spate,

- 195 Care-l urmară din Trica, din țara păscută de stave.
Crainicul apropiindu-se așa-l îndemna pe Mahaon:
„Asclepiene, tu hai, că te cheamă mai-marele nostru
Să îngrijești de-al lui frate Menelau Atrid, căpitanul;
El e rănit de un meșter arcaș lician sau din oastea

- 200 Celor din Troia spre lauda lui și a noastră mîhnire."

Astfel îi zise și inima-n piept îi sări lui Mahaon.

Ei o porniră de-acolo prin tabăra mare, și-ndată

Cum ei sosiră pe unde stătea săgetatul Menelau —

Și-unde în juru-i acum s-adunaseră toți căpitani

- 205 Îngrijați și în mijlocul lor ca un zeu sta rănitul —
Din cheutoarea curelii Mahaon îi smulse săgeata,
Rupse ascuțitele-i cîngi cînd o scoase cu mîna-i din
rană,

Și desfăcu săbieru-mpestrit și apoi de sub dînsul
Briul și platoșa cea făurită de meșterii fauri.

- 210 Locul apoi nimerind, pe unde săgeata-l brodisese,
Sîngele a stors și i-a pus cu pricepere leacuri ușoare,
Date pe vremuri părintelui său de prietenu-i Hiron.

Pînă ce ei aveau grijă să vindece acolo pe craiul,
Trîmbe troiene sodom năpădiră cu scuturi întinse;

215 Armele-ncinser-aheii din nou și-ncepură bătaia.

N-ai fi văzut pirotind pe marele Domn Agamemnon,
Nici tupilindu-se acuma și nici șovăind a se bate,
Ci fără preget zorind spre lupta ce-nalță bărbații.
Caii-și lăsase deoparte cu caru-nflorat în aramă;

220 Ei sforăiau mai încolo pe cînd îi mîna vizitiul
Evrimedonte, al lui Ptolemeos fecior, pireianul,
Că-i poruncise-nadins după el să se ție oriunde
Va osteni după umbletul lui la strunirea mulțimii;
Merse pedestru apoi să colinde a bărbaților rînduri,
225 Și-unde vedea că dau zor cu sirepii cei repezi aheii,
Ștîndu-le-aproape,-ncepea să-i încinte virtos la bătaie;
„Nu vă lăsați, o danai, și nu mai slăbiți în putere,
N-o să-i ajute părintele Zeus pe cei care-nșală.

Vulturii au să îngrășe din trupul lor tiner mișeii
230 Care-și călcară întîi jurămîntul și păcătuiră,
Iar pe nevestele lor cu fiii lor prunci îi vom duce
Pradă la noi în corăbii, cînd face-vom spulber din
Troia.”

Însă pe care-i vedea părăsind fîroasa bătaie,
Tare-i mustra împăratul răstîndu-se: „Voi luptătorii

235 Numai cu arcul, ahei! Fricoșilor, nu vi-i rușine?
Ce-mi stați acolo de teamă-mpietriți ca și puii de ciute
Cînd după goana cea multă pe-ntinsa cîmpie, de trudă
Nu mai pot merge, ci stau fără vlagă sleiți de putere?
Tochmai așa-ncremenirăți și nu vă urniți la bătaie.

240 Ori așteptați mai aproape să vie troienii, pe prundul
Mării albastre, pe unde sînt trase ale noastre corăbii,
Ca să vedeți dacă cerul vă-ntinde o mîna de pază?”

Astfel la toți poruncind între rînduri umbla

Agamemnon

Și prin desime pășind, veni unde fost-au cretanii;

245 Ei se-narmau sub porunca lui Idomeneu încercatul,
Idomeneu sta în șirul din față nenfrînt ca mistrețul,
Iar Merione mîna înglotirile-i cele din urmă.
Cum îi văzu pe cretani al oastei păstor Agamemnon
Se bucură și deodată blajin își rosti bucuria:

²¹⁵ Versiunea lui Murnu apare întrucîtva modificată în raport cu originalul. Vom propune, așadar, următoarea formă a versului: *Armele ceilalți încinser-apoi amintîndu-și de luptă.*

- 250 „Dintre danai care zboară-n telegi mai pe sus
doar pe tine,
Idomeneu, te socot la război și la trebi de tot felul
Și la ospete, la care mai-marii oștirii spre cinste
Mestecă vinul pe-alese și-l toarnă din oluri și-nchină.
Însă, în vreme ce toți căpitani ceilalți își beau partea
- 255 După măsură, de-a pururea plin îți stă ție paharul
Tot ca și mie, și-ai dreptul să bei după poftă și vrere.
Hai dar la luptă și arată-te tocmai așa ca-nainte.”
Domnul cretanilor Idomeneu lui Atrid îi răspunse:
„Față de tine Agamemnon, tovarăș statornic cu
totul
- 260 Fi-voi așa cum întâi m-am legat și mi-am dat învoirea.
Mină pe-aheii ceilalți, ca noi mai curînd cu dușmanii
Hartă să-ncepem din nou, căci ei au stricat legătura.
De-asta pîrjol și potop e tot ce-i așteaptă de-acuma,
Ei își călcară întîi jurămîntul și-al lor e păcatul.”
- 265 Asta i-a zis, și Atride voios a pășit mai departe.
Și-ntre șiraguri umblînd, ajunse pe unde au fost Aias,
Care amîndoi se-narmară urmați de un nor de pedestri.
Tocmai ca norul ce-l vede cîndva un păstor de pe-o
culme
- Cum aburînd din apus tot se-ndrumă pe apele mării
- 270 Și de departe s-arată mai negru, întocmai ca smoala
Peste noianuri plutînd, căci poartă cu el vijelia;
Înfricoșat el dă fuga și-și huie sub peșteră turma;
Negre-ndesite tot astfel porniră, mîinate de Aias,
Cetele de luptători ca zeii de tari la războiul
- 275 Cel năpăstos, o pădure zburlită de lănci și de scuturi.
Cum îi văzu și pe ei fu vesel Atrid Agamemnon
Și-amîndurora le zise: „Fruntași ai aheilor, Aias,
Nu vă mai trebuie vouă îndemn și poruncă; de sine
Voi îndemnați îndestul pe-ai voștri la luptă vitează.
- 280 Dare-ar părintele Zeus, Atena și Febos Apolon
Inima asta să aibă prin tabără toți luptătorii!
Iute-a lui Priam cetate ar cădea cucerită
Și prefăcută fiind de noi în morman de cenușă.”
Zise și-ndată pe ei părăsindu-i purcese spre alții.
- 285 Dete de Nestor în cale, cînd el, al pilenilor meșter
Cuvîntător, întocmea pe ai săi și-i silea la bătaie.

- Hromiu alături stătea, Pelagon cel înalt și Alastor
 Și căpitanul Hemon și Bias, păstorul de oaste.
 Nestor-nainte stoli călărimea cu cai și cotige,
290 Iar după ea o mulțime de buni pedestrași ca să fie
 Stavilă, zid la război; pe codaci îi împinse la mijloc,
 Silnic măcar să se bată, de nu vor cu tot înadinsul.
 Puse la cale întâi călărimea și-i dete povață
 Caii să-nfrîne la mers și să n-o mai ia razna prin valmă;
295 „Oricît ar pune pe sine temei și ar ști hățuitul,
 Nimeni asupra dușmanului singur să nu se răpeadă,
 Nici să se deie-napoi, mai lesne bătut o să fie.
 Cine din caru-i putea-va s-ajung-a vrăjmașilor care,
 Lancea să-ntindă lovind, c-așa-i folosește mai bine.
300 Numai așa făptuind, cu gîndul și inima asta
 Și-naintașii putură să surpe orașe și ziduri.“
 Asta zicea întetîindu-i bătrînul, călitul în arme.
 Fu bucuros și de el văzîndu-l Atrid Agamemnon
 Și se grăbi să-l întîmpine așa în cuvinte ce zboară:
305 „Hei, de-ar fi fost, o moș Nestor, cum ești tu la
 inimă, verde,
 Tapăn să fii și la trup și genunchii ușor să te poarte!
 Dar te-ngreun-al obștii necaz, bătrîneța. Mai bine
 Altul povara-i ducea și tu azi erai floare-ntre tineri!“
 Dar călărețul bătrîn, cumintele Nestor îi zise:
310 „Cum aș dori, o Atride, și eu să fiu azi ca pe vremea
 Cînd am răpus pe mărețul Ereftalion. Dar nu toate
 Cele dorite de om sînt date de zei împreună.

³¹¹ Relatarea amănunțită a luptei lui Nestor cu Ereuthalion, un nobil arcadian, se află în 7, 129—152. Se remarcă — fapt întîlnit și în alte cazuri — modificarea formei antroponimului, pe care Murnu o realizează constant în conformitate cu modalitatea reuchliniană de lectură a alfabetului vechi grecesc, și anume prin analogie cu pronunția limbii grecești moderne: *au*, *eu*, ca *av*, *ev*, (*af*, *ef*), *ē*, *ai*, *oi*, *y* etc. ca *i*, ș.a.m.d. Această modalitate a fost, în general, azi abandonată în favoarea așa-numitei lecturi erasmice, care menține pronunțarea sunetelor limbii vechi grecești în conformitate relativ strictă cu grafia acestora.

³¹¹⁻³¹² Cuvîntările lui Nestor, cel mai bătrîn participant la războiul troian, cuprind adesea reflecții exprimate apoftegmatice, așa cum sînt cea de față și expresia proverbială din v. 315, făcînd parte din tezaurul gîndirii filosofice de sorginte populară.

Tinăr eram pe atunci, dar azi bătrîneţea m-ajunse.

Merge-voi totuşi cu oastea, din car voi mîna-o la luptă

- 315 Numai cu sfatul şi vorba, căci asta e dat bătrîneţii.
Las pe cei tineri acum să se avînte cu lancea, voinicii
Care de arme sînt buni şi pot să se bizuie-n sine."

Asta grăi, iar Atride purcese voios mai departe,
Unde găsi pe vultanii războiului, atenienii,

- 320 Pe-al lui Peteos fecior Menesteus strunind telegarii.
Sta pe aproape isteţul Ulise şi-alături de dînsul
Gat-aşteptau înşiraţi chefalenii cei tari de vîrtute.
Încă ei nu auziseră strigătul, larma de goană,
Doar se porniser-abia îmbulzindu-se-n cete troienii,

- 325 Domolitorii de cai, şi aheii; ei stau mai deoparte
Şi aşteptau pîn-ar trece vreun alt şir de-ahei înainte
Şi-ar năvăli la duşmani, ca pe urmă să-nceapă ei a se
bate.

Cum îi văzu neurniţi, la dînşii sărind Agamemnon

Prinse să-i certe el astfel răstindu-se: „Tu, Menesteus,

- 330 Care te lauzi că eşti odraslă din Craiul Peteos
Şi tu, Ulise, viclene, tu marele meşter în renghiuri,
Ce staţi așa tupilaţi la o parte voi doi şi pe alţii
Tot aşteptaţi? Vi se cade doar vouă să mergeţi în frunte
Cu-naintaştii, s-o rupeţi-nainte prin clocotul luptei.

- 335 Eu doar pe voi înainte vă chem totdeauna la masa
Care e dată de-ahei întru cinstea mai-marilor, nouă,
Şi-unde mînceaţi la fripturi şi beţi din paharele pline
Vin ca şi mierea de dulce, la fel amîndoi după vrere.
Totuşi aci bucuros aţi vedea că vă trec înainte

- 340 Zece şiraguri de-ahei spre-a se bate cu arma cea cruntă!"

Se încreţi de necaz şi răspunse isteţul Ulise:

„Ce fel de vorbă din gură-ţi ieşi, o, Atrid

Agamemnon?

În cazul cugetării de faţă, nuanţa exprimată de adverbul *hîma* din original impune modificarea versiunii Murnu după cum urmează: *Dar nu toate cele dorite de om sînt date de zei în acelaşi timp (dintr-odată, deodată)*, în sensul că omul nu poate beneficia, de obicei, de cumulara mai multor însuşiri într-un anumit moment al vieţii, ci aceste virtuţi se dobîndesc treptat, o dată cu experienţa.

Cum poți să spui că fugim de război? Când noi
înteți-vom

Lupta cea crâncen-acuma și ne-om încleșta cu troienii,
345 Tu ai să vezi dacă vrei și-ți pasă și-ai grijă de asta,
Cum se pricepe părintele lui Telemah să se bată
Cu-naintașii dușmani, ei acum ți-i zadarnic cuvîntul.”
Dar se muie și zîmbi lui Ulise Atrid Agamemnon,
Cum îl văzu oșerit, și astfel întoarse vorbirea:

350 „Laertiene Ulise-nălțate și prea iscusite,
Nu-ți mai dau nici un îndemn și nu te mai mustru pe
tine,

Sufletul eu ți-l cunosc și știu că tu ai pentru mine
Gînduri prielnice numai și una sîntem în părere.
Hai dar, acum dac-am spus ceva rău, mai pe urmă
cîta-vom

355 Răul să-l dregem, ei dare-ar în vînt să-l împrăstie zeei.”

Asta rosti, și lăsîndu-i pe ei el purcesse-nainte
Și întîlni mai încolo pe mult inimosul Tidide
Care stătea între cai în teleaga cea bine-ntocmită
Lîngă Stenelos, al lui Capaneus fecior, vizitiul.

360 Cum îl văzu Agamemnon, așa-l dojeni: „Diomedede,
Tu cel născut din Tideu, viteazul de cai strunitorul,
Ce stai acolo pe-ascuns și cauți la cîmpul de luptă?
Nu i-a plăcut lui Tideu să se pitule așa, ei de-a pururi
Sta înaintea-alor săi și tot se lupta cu dușmanii.

365 Martori sînt toți care-n luptă-l văzură, eu n-am dat
de dînsul
Nici l-am văzut, dar se zice că fost-a mai bun decît
alții.

Pașnic o dată ca oaspe-n Micena s-a dus cu voinicul
Cel ca un zeu, Polinice, s-adune oștire pe vremea,
Cînd se oștiser-aheii sub murii cei tari de la Teba.

370 Ei se rugară-nadîns să le deie ajutoare pe-alese,
Micenienii primiră și se învoiră cu dînșii;
Dar în deșert, că pe ei, vădînd neprielnice semne,
Zeus i-a-ntors și de acolo pe cînd s-au tot dus dup-aceea
Pînă ce-au fost la Asop, unde-i mană de stuf și de iarbă,

375 Și de aci pe Tideu îl trimiser-aheii la Teba
Veste să ducă, și dînsul în cale-ntîlni o mulțime
De cadmeeni care se ospătau împreună la curtea

- Lui Eteocle. Dar nu se temu el, de loc ortomanul,
Vrednicu-ți tată Tideu, oricît de străin era dînsul
380 Și singuratic pe-acolo-ntre mulți nepoți de-ai lui
Cadmos,
Și la tot felul de lupte-i poști la întreceri, și-n toate
Lesne-i învinse pe toți, așa i-a dat sprijin Atena.
Dar mîniindu-se atunci, bolditorii de cai, cadmeenii
Pus-au pe drum pînditori la întorsu-i o droaie de
oameni
385 Tineri oșteni vreo cincizeci sub doi căpitani, unul Meon
Fiul lui Emon, bărbat ca un zeu de fălos, și feciorul
Lui Autofon, Polifonte cel dat la război, ci le dete
Groaznică moarte și lor Tideu, că pe toți îi ucise;
Numai pe unul, pe Meon, acasă-napoi îl trimise
390 Dup-arătări de la zei. Așa ți-a fost tata etolul,
Dar a născut un fecior cu mult mai prejos la războaie,
Însă de gură mai bun.“ El zise, tăcu Diomede
Spre a cinsti cuvîntarea-mpăratului vrednic de cinste.
Numai Stenelos atunci grăi lui Atrid Agamemnon:
395 „Ce ne spui neadevăr, cînd știi cum stă lucrul aieve?
Noi ne fălim că stăturăm cu mult mai viteji ca părinții.
Noi după semne cerești și cu ajutorul lui Zeus
Teba cu șaptele-i porți cucerirăm, deși mai puțină
Oaste pe acolo-mprejur minasem sub zid la cetate.
400 Dar pe părinți îi pierdură păcatele; de-aste pe dinșii
Nu-i socoti deopotrivă cu noi după cinste și vază.“
Crunt la Stenelos privind, așa se răsti Diomede:

1° Episodul expediției lui Polinice, fiul cel mai mic al lui Oedip, împotriva fratelui său, Eteocle, face parte din ciclul de legende referitoare la luptele date de cei șapte eroi mitici pentru cucerirea Tebei și include participarea tatălui lui Diomedes, Tydeus, bun prieten cu Polinice. Acest episod, despre al cărui dezno-dămînt se amintește mai jos, vv. 397—399, prelungește cuvîntarea lui Agamemnon dincolo de limitele unei simple exhortații la luptă: ea reprezintă dezvoltarea (firească pentru originea rapsodică a epopeii) a unor nuclee narrative care largesc cadrele expositive, și nu trebuie considerate neapărat simple interpolări în țesătura evenimentelor; scurta intervenție a lui Nestor (*supra*, vv. 310—317) conține, spre exemplu, și ea un simbur epic, neexploatat pe moment, dar reluat și amplificat, aparent fără legătură și continuitate, în realitate într-un context similar, în cîntul al șaptelea. (cf. nota la v. 311).

- „Taci din gură, bădie, și-ascultă o vorbă ce-oi spune.
 Mie de loc nu mi-e ciudă pe craiul Atrid Agamemnon,
 405 Dacă zorește pe-ahei la întrecere în bătălie;
 Drept e că numele-i fi-va de slavă-nsoțit, dac-ai noștri
 Vor potopi pe troieni și pune-vor mâna pe Troia,
 Dar negrăită și jalea-i va fi, dac-ai noștri pieri-vor,
 Hai dar să începem și noi să dăm iureș și goană nebună.”
- 410 Zice și sare din car Diomede-narmat, și în saltu-i
 Zornăie groaznic arama ce pieptu-i și spatele-ncinge,
 Și-ncremeneai auzind, oricît ai fi tare la suflet.
 Cum răscolite de vîntul de-apus ale mării talazuri
 Repezi și dese spre mal cu vuiet pornesc dup-olaltă;
 415 Ele-nainte se-ncreastă venind și apoi cu putere
 Gem sfărîmate de stînci și se-ncovăie-nalte la maluri
 Și pe uscat risipindu-se-mproașcă săratele spume;
 Astfel în dese șiraguri pe rînd se mișcau și aheii
 Gata fiind de război, căci tot îi zoreau căpitani.
- 420 Ei-naintau pe tăcute, de n-ai fi crezut că mulțimea
 Asta e glăsuitoare. Mergeau pe-ntrecute de teama
 Celor mai mari, și pe ei strălucea ca și soarele arama.
 Dar și troienii dau zor. Cum oile strînse în țarcul
 Unui oier mai cuprins, cînd laptele alb li se mulge,
 425 Behăie-ntr-un-auzind al mieilor glas de departe —
 Astfel și strigătul lor răsuna din tot largul oștirii.
 N-aveau nici glasul la fel, nici graiul totuna cu toții,
 Feluri de limbi mestecate fiind și bărbați de tot felul.
 Ares pe unii-i asmute și Palas Atena pe alții,
- 430 Teamă și Groaza și Vrajba cea aprigă peste măsură,
 Bună tovarăș-a cruntului Ares și soră de-un sînge.
 La început ea răsare puțină, pe urmă tot crește
 Pînă la cer, unde-și razimă capul, și umblă pe țărână.
 Gloata străbate, se furîș-acuma-ntre cete și-aprinde
- 435 Turba de-o parte și alta, sporindu-le jalea și plînsul.
 Cum în același cuprins se întîmpină unii cu alții,
 Paveze iute se-ncăieră atunci și puteri de războinici
 Tari, ferecați în aramă. Se-ndeașă, se bat între ele
 Scuturi boltite rotunde și-i vuiet și larmă cumplită.
- 440 Gemete auzi laolaltă și chiot de fală e glasul
 Celor ce cad sau omoară, și sîngele scaldă pămîntul.
 Cum repezite din munți două riuri, zăpor de zăpadă,

- Varsă din hoagele largi năvalnic puhoi în aceeași
 Albie, înfundătur-adîncată de văi, și departe
- 445 Clocotul lor îl aude păstorul; tot astfel în valma
 Luptei răsună încordul și strigătul lor de minie.
 Cel mai întîi Antilohos brodi pe troianul potrivnic,
 Al lui Talisiu fecior, Ehepolos din fruntea oștirii.
 Pe acesta, el înainte în coifu-nerestat îl ajunge
- 450 Și miruindu-l acolo, prin os îl împunge cu arma,
 Moartea-i grăbindu-i, iar lui Ehepol i se-nnegură ochii
 Și răsărit ca un turn se prăbușe-n toiu-nceștării.
 Cum a căzut, de picior îl ia Elefenor, odrasla
 Lui Halcodonte, mai-marele abanților cei fără preget.
- 455 El din bătaia de lănci afară-l țira, fiind lacom
 Cît mai în grabă să-l prade, dar scurtă i-a fost năzuința.
 Cum îl văzu că țira el pe mort, inimosul Agenor
 Sulița-n coaste-i înfipse, cînd el se plecase lăsîndu-și
 Coastele-n vază sub scut, și-i frînse țaria cu totul.
- 460 Sufletu-i astfel s-a dus, și-n juru-i se-ncinse măcelul
 Între ahei și troieni. Ca o haită de lupi laolaltă
 S-au năpustit, și bărbat cu bărbat se izbeau între dînșii.
 Marele Aias trînti la pămînt pe un tînăr în floare,
 Fiul lui Antemion, Simoisiu, a căruia mamă,
- 465 Cînd se depuse din Ida, pe mal îl născu la Simois
 Unde-nsoți pe părinți, ca turmele-acolo să-și vadă;
 De-asta-l chema Simoisiu. Dar grija părinților dînsul
 Nu le-a plătit-o ca fiu, căci zilele-i fură puține,
 Viața-i curmată fiind de lancea viteazului Aias.
- 470 El înainte la sîn îl picni, în gurguiul din dreapta,
 Umărul cu strămurarea-i de-aramă-i străpunse cu totul;
 Se prăvăli el atunci, flăcăul, întocmai ca plopul
 Care sădit într-o umedă pajiște mare, crescuse
 Neted la trunchi și-abia-nrămurit înflorise la creștet
- 475 Dar cu tăișul de fier lucietic îl taie rotarul
 Meșter, ca lemnu-i să-ndoaie, să-l facă obezi la teleagă;
 Stă dup-aceea uscîndu-se plopul pe marginea apei;
 Astfel a fost Simoisiu ucis de puterea lui Aias,
 Dumnezeiescul viteaz. Dar fiul lui Priam, Antifos,

47* Traducătorul a omis primul hemistih al v. 480 din original:
Aias îl lovi pe el, care pornise întîiul la atac, drept în piept,
 ș.a.m.d.

480 Mîndru cu platoșa-neins, îl ochi în mulțime cu lancea;
Ținta-i greși, nimerind în vîntre pe Leucos, tovarăș
Bun cu Ulise, cînd el tîra la o parte pe mortul;
Leucos căzu peste el cu prada-i scăpată din mînă.

Plin de mînie Ulise, cînd vede căderea lui Leucos,

485 Tabără-n șirul întii înarmat în strălucie aramă.
Stînd pe aproape de tot, el sulița-ndată-și răpede,
Ochii-mprejuru-i rotind. Înapoi se dădură troienii,
Cum îl văzură țintind, dar nu-i fu deșartă țintirea;
Pe Democoon păli, pe copilul din flori al lui Priam,

490 Care veni din Abidos, din țara sirepelor iepe.
El de mînie-l lovi pe la tîmplă, mîhnit de tovarăș
Și pîn-la tîmpla cealaltă-i ajunse țuguil de-aramă.
Fiul lui Priam atunci cu ochii-nnoptați de durere,
Cade cu bufnut pe jos și zornăie arama pe dînsul.

495 Hector se trase-napoi împreună cu oastea-i din frunte,
Și chiotiră danaii și morții luară spre dîșii
Și-naintară vîrtos. Dar furia-l prinse pe Apolon,
Cum îl văzu din Pergam, și zori pe troieni cu glas tare:
„Iureș-nainte, troieni, dați zor și struniți telegarii!

500 Nu vă feriți de danai, nici fier nu li-i trupul, nici piatră,
Nu pot nici ei dar să rabde tăișul de-aramă. Pe urmă
Nici nu ia parte la luptă feciorul zeiței, Ahile,
Încă tot stă la corăbii și-și mistuie-amarul mîniei.“

Asta grăi din cetate năprasnicul zeu. Dar zeița,

505 Fiica lui Zeus, Atena slăvită, umbla în desime
Și-nflăcăra pe ahei, oriunde slăbeau. Pe Diores,
Fiu al lui Amarinceu, urista-l robi pe vecie,
Cînd pe la glezne, la pulpă în dreapta-l izbi la bătaie
Cu un pietroi ascuțit pe fiul lui Imbrasos, Pirus,

510 Care pe traci adusese, venind de la Enos pe mare.
Osul îi sparse și vinele de la picior amîndouă
Nemilostivul pietroi, și-acolo prin pulbere-n spate
Cade Diores și brațele-ntinde spre bunii tovarăși
Dîndu-și suflarea din urmă. Dar cel care-așa îl lovise,

⁵⁰⁹ Versiunea Murnu cuprinde o mică eroare de traducere, care face însă textul neinteligibil. Pirus (hom. *Petrōs*) este cel care îl lovește cu un pietroi pe Diores, nu invers, așa cum rezultă din prezența prepoziției „pe“ în acest vers. Vom restitui, așadar, cu o ușoară modificare, forma reală a hexametrului astfel: *Cu un pietroi ascuțit chiar fiul lui Imbrasos, Pirus.*

515 Pirus, aleargă și-l spintecă, moare Diore, din pîntec
Curg măruntaiele lui, și pe ochi i se lasă-ntuneric.

Toas etolul, cînd Pirus cu lancea la leș s-azvîrlise,
L-a nimerit pe la piept, arama-i străpunse plămîinii.
Merse apoi Toas la el pe-aproape și, după ce trase

520 Tapăna lance din piept, cu sabia scoasă din teacă
Însăbie pe dușman și viața-i curmă pe vecie.

Armele nu-i le desprinse, sosiră doar soții lui Pirus,
Tracii moțați, și-l încinseră-ndată cu lungile sulii.
Cît era Toas de mare și plin de vîrtute și fală,

[1] „tracii moțați”: propriu-zis, cu părul în creștetul capului. Acest epitet (*akrókomos*, un „hapax legomenon” homeric) lasă loc unei duble interpretări: tracii purtau părul strîns în creștetul capului și legat cu un nod în coc, asemeni altor popoare indo-europene; sau, fapt posibil în egală măsură, își lăsau părul să crească numai în creștet, restul capului fiind ras. Pentru prima interpretare pledează o serie de mărturii etnografice de ordin comparativ-istoric: abanții (cf. 2, 536 și nota), respectiv cei mai vechi locuitori ai insulei Euboea, un neam de sorginte posibil tracă, și, în al doilea rînd, unele triburi germanice (după mărturia lui Tacitus, *Germania*, 38, în ediția H. Goelzer, Paris. „Hachette”, 1899, p. 54) purtau părul strîns într-un coc; în sfîrșit, asemeni acestora, grecii înșiși, într-o perioadă arhaică, practicau această coafură, așa cum atestă unele monumente sculpturale, precum și Pindar, în *Pitice* (*Pythiká*), 4, 306, cf. ediția A. Puech, Paris. „Les belles lettres”, 1922, p. 78. În ceea ce-i privește pe traci, absența mărturiilor antice ulterioare referitoare la acest port rămas caracteristic îndreptățește ipoteza unui specific exclusiv arhaic trac, limitat, de ordin tribal, așadar negeneralizat. Obiceiul a fost, se pare, abandonat în epocă istorică de majoritatea seminișilor trace: în afară de Homer, doar Arkhilokhos (fr. 2, 4, în *Anthologia Lyrica Graeca*, edidit E. Diehl, Leipzig. „Teubner”, 1936, vol. 2, p. 4) mai menționează coafura de tip *akrókomoi* a tracilor, mărturiile posterioare (Aristotel, *De anim. gener.* 5, 5; Anaxandrides, *Protesilaos*, în *Comicorum Atticorum fragmenta*. Edidit Th. Kock, Leipzig. „Teubner”, 1884, fr. 41, pp. 151—153 și Ovidius, *Tristia* 5, 7, 18; 7, 50; 10, 32, în ediția R. Ehwald, Fr.W. Levy, Leipzig — Berlin. „Teubner”, 1922, pp. 128, 130 și 135) descriindu-i pe traci, respectiv geți ca avînd părul neted (*eythýtrikhēs*) sau vîlvoi, dezordonat (*aykhmērókomoi*). Cf. I.I. Russu, *Limba traco-dacilor*. Ediția a II-a. București, 1967, pp. 23—24. Dacii (daco-geții) e de presupus că nu au cunoscut niciodată coafura tracă, cu părul strîns în jurul capului, obicei abandonat de tracii înșiși în epocă istorică: „[...] Despre înfățișarea fizică a geto-dacilor avem unele mărturii

- 525 Tot îl respinseră ei, și el o dosi de cutremur.
 Astfel acolo prin colb căzur-amîndoi căpitani,
 Unul al tracilor Domn, celălalt al epeilor cei cu
 Platca de-aramă, și-alături mai fură uciși o mulțime.
 N-ar fi putut să defaime nici unul atunci a lor trudă,
 530 Dacă la mijlocul harței venea și da raită pe-acolo,
 Teafăr de arcuri și lănci, și Palas luîndu-l de mînă
 Sigur prin toi l-ar fi dus și ferit de furtuna cea cruntă;
 Droaie de-ahei și troieni căzuseră-n ziua aceea
 Și se lungiră pe brînci în pulbere lîngă olaltă.

literare, exagerate sau contradictorii uneori, controlabile totuși cu reprezentările figurate de pe Columna lui Traian și monumentul de la Adameliști sau cu figurile de daci păstrate în diferite muzee. O descriere autentică și necontroversată a tipului daco-getic nu există încă. Ceea ce putem spune e că atît bărbații, cît și femeile au statură înaltă și mindră. Bărbații purtau părul și barba bogate, nu fără oarecare îngrijire: părul tăiat pe frunte și pe temple, iar la spate potrivit într-o coamă (chică), modă, de altfel, generalizată la foarte multe popoare." (*Istoria României*, vol.1, București, 1960, p. 267 apud I.I. Russu, op. cit., p. 25, n. 2). Cf. și I.I. Russu, *Daco-geții în Imperiul Roman (în afara provinciei Dacia traiană)*. București, 1980, cap. *Daco-geții în arta plastică romană*, pp. 65—97. Cf. și Cantemir Rîșcuța, *Le caractère anthropologique des Thraco-Daces*, în ACIT, III, pp. 449—453 (în special, p. 452); Velisar Velkov, op. cit., pp. 279—285.

CÎNTUL V

Oerotit și sprijinit de Atena, Diomedes învinge în luptă numeroși troieni (1—365). Rănirea Afroditei (305—421). Apollon, Ares, Atena și Hera intervin în luptă (422—626). Lupta lui Diomedes cu Ares (827—889).

Palas Atena din nou înteeți pe Tidid Diomede;
Inimă-i dete și-mbold ca în tabără el să se-nalțe
Mult mai presus de ahei și să capete-naltă mărire.
Pară nestinsă pe coif și pe scut îi aprinse zeița;

- 5 Tocmai ca Rarița, steaua de toamnă ce noaptea răsare
Mai luminoasă lucind după scaldă ei în Ocheanos —
Astfel i-ardea lui Tidid din creștet, din umăr văpaia.
Palas apoi îl împinse pe unde-a fost toiu-neleșării.

Preot slujind lui Hefestos era la troieni unul Dares,

- 10 Om cumsecade și-avut, și avea doi feciori, pe Ideos
Și pe Fegeu, amîndoi încercați în tot felul de lupte.
Ei se curmară din șiruri și-o-ntinseră spre Diomede;
Dînșii pe sus în teleagă, iar el a dat iureș pedestru.
Cum împotrivă pășind războinicii s-apropiară,
15 Sulița-ntii repezi în Tidide Fegeu, însă boldul
Cel ferecat la stînga trecîndu-i ușor peste umăr,
Nu-l nimeri. Dar asupra-i sărind îl ochi Diomede.
Nu vîji în zadar din mîna viteazului lancea,
Ci-ntre gurguie la piept îl împunse din car zdupăindu-l.
20 Lasă Ideos atunci podoaba-i de car și ia fuga,
Nu mai cutează să-și apere fratele care căzuse.
Nu scăpa teafăr nici el de pierzanie, dacă Hefestos
Nu-l izbăvea ocrotindu-l în ceață noptie, de teamă
Nu cumva tata-i bătrînul să moară de prea multă jale.
25 Caii goni dup-accea Tidide ca pradă și-i dete
Soților săi ca să-i mîne la tabără lîngă corăbii.

Cum îi văzură-nainte troienii pe fiii lui Dares,
Pe-unul fugind, pe celalt omorît lingă dalba-i teleagă,
Tare s-aprinseseră toți. Și-a zis cea cu ochii de fulger,

30 Palas, de mîna luîndu-l pe zeul războiului Ares:

„Ares, tu crîncene, biciul orașelor, spulberul lumii!
Hai să lăsăm pe troieni și pe-ahei între ei să se bată
Pînă ce tatăl ceresc după voie va da biruința;
Noi să ne dăm la o parte fugind de mînia lui Zeus“.

35 Asta grăi, și îl scoase din toi pe vifornicul Ares;
Ea îl pofti după-aceea să șadă pe mal la Scamandru.

Biruire-aheii atunci pe troieni, și ucid căpitanii
Cîte-un dușman fiecare. Din caru-i întii Agamemnon
Sursă pe trupeșul Odiu, de care ascultau halizonii.

40 Tocmai cînd el o întoarce la fugă, deodată-i împlintă
Sulița-n spate-ntre umeri și pieptu-i răzbate cu totul.
Cade voinicul bufnind și zornăie arama pe dînsul.

Fulgeră Idomeneu pe fiul lui Boros meonul,
Festos, venitul la Troia din Tarna cea mult roditoare;

45 Meșter la suliți vestit în umărul drept îl împunge
Idomeneu, pe cînd Festos era să se urce-n cotigă,
El se prăvale de sus, și noapte cernită-l cuprinde;
Soții lui Idomeneu apoi îl despoaie de arme.

Fiul lui Strofiu, Scamandriu, fiind nimerit

după-aceea,

50 Cade din lance răpus de Menelau Atride, Scamandriu,
Bun vîntor, învățat de ea însăși zeii-Artemida
Bine s-așinte tot felul de sălbăticiuni în pădure.
Nu-i fu acum de-ajutor nici meștera săgetătoare,
Nici dibăcia-n ochire, din care pe toți întrecuse.

55 Căci lăudatul lăncier Menelau, cînd el o zbughise
Pe dinainte-i să scape cu fuga, în șira spinării
L-a-nsulțat și la piept îndată răzbitu-i-a boldul;
Cade Scamandriu pe brînci și zornăie arama pe dînsul.

Iar Merione ucise pe unul Fereclu, pe fiul

60 Lui Harmonides, un maestru dibaci la tot lucrul de
mîna

Meșteșugit, că de Palas Atena iubit era foarte.
El și lui Paris durase corăbii totuna de-nalte,
Izvoditoare de rău, care neamul troian îl pierdură
Ca și pe sine, căci nu bănuise ce cugetă zeii.

- 65 Iute din goană sosindu-l, atunci Merione-i înfipse
Sulița-n bucă la dreapta și boldul trecu la bășică
Unde subț os îl ajunsese; gemind de durere, Fereclu
Cade deodată-n genunchi și-l învâluie bezna pieirii.
Meges răpuse pe unul Pedeos născut din Antenor
- 70 Nelegiuit, dar pe care mărita-i soție Teano
Ca pe un fiu îl crescău și-avu grijă de el mulțumindu-și
Soțul; dar Meges Filide, vestitul lăncier, năpădindu-l,
Iute sub cap îl împunge, cerbicea cu arma răzbindu-i,
Boldul îi trece prin dinți și limba din gură-i rătează;
- 75 Cade Pedeos pe țarnă mușcând din arama cea rece.
Și Evripil a chitit pe înaltul Hipsenor, pe fiul
Lui Dolopion, bărbat care-a stat slujitor lui Seamandru
Preot la Troia, cinstit de norod deopotrivă cu zeii.
Cînd înainte-i da fuga Hipsenor, cu sabia fiul
- 80 Falnic al lui Evemon sărind îl ajunge din goană,
Umăru-i taie și-i curmă puternicul braț, care-i cade
Roșu de sînge pe cîmp, și zarea-i învâluie moartea
Cea-ntunecată și cea mai înaltă putere, Ursita.
Astfel aceia se tot opinteau în vultoarea cea cruntă.
- 85 Nu știi acum la război cu cine ia parte Tidide,
Oare-i alături de ahei ori umblă cumva cu troienii?

83-84 Termenul grecesc, *Moira* (vezi și *infra*, vv. 601, 617), format ca nume propriu de la numele comun *moira* (la rîndul lui, derivat de la un verb cu sensul de „a împărți”) desemna puterea implacabilă a sorții, care decide cursul vieții oamenilor încă de la naștere, împărțindu-le fiecăruia o anumită cale a vieții. Ca și *Aisa* (vezi 1, 444; 3, 59; 5, 206; 20, 120—124 etc.), *Moira* reprezintă o divinitate fără mitologie, un concept abstract al necesității supraordonate voinței oamenilor (cf. 2, 153, 6, 483) și, uneori, chiar celei a zeilor (vezi, în această privință, dependența divinităților de puterea de neocolit a destinului, ilustrată în 8, 68—74; 20, 287; 22, 204—209). La Homer, termenul apare, cu o singură excepție (*Il.* 24, 49, în original), cu formă de singular, ceea ce nu exclude caracterul tardiv, posthomerice al reprezentărilor celor trei *Moire* (la romani, *Parcae*), fiicele lui Zeus și Themis, pe nume Atropos, Klotho și Lakshesis, dintre care prima torcea, a doua depăna, iar a treia curma firul vieții muritorilor. În legătură cu *aisa* și *moira*, analize complexe și de detaliu întîlnim la W.C. Greene, *Moira: Fate, Good and Evil in greek thought*. Cambridge, Massachusetts, 1944; Ugo Bianchi, *Dios Aisa. Destino, uomini e divinità nell' epos, nelle teogonie e nel culto dei greci*. Roma, 1952; B.G. Dietrich, *Death, Fate and the Gods*. London, 1967.

- El pe cîmpie s-avîntă ca riul sporit de puhoaic,
 Care tot curge sălbatic, potoape și rupe zăgazuri;
 Nici ale podului tari stăvilare nu pot să-l ație,
- 90** Nici să-l împiedice garduri pe luncile bine-nverzite,
 Cînd se pornește năprasnic în urma furtunii din slavă,
 Vezi după asta culcate-o grămadă de mîndre ogoare;
 Culcă tot astfel Tidid îndesitele trîmbe troiene,
 Care, deși vin sodom, nu-i chip să-l abată din cale.
- 95** Dar îl văzu arătosul viteaz, din Licaon născutul,
 Cum se răpede pe cîmp și-mpărăstie-n față-i oștirea;
 Pandaros arcul îndată-l struni și ochi în Tidide
 Cel repezit și la umărul drept îl chiti-n scobitura
 Platoșei lui; săgeata-i acolo-ntre plăci i se-nfipse
- 100** Pînă la carne-n adînc, de sînge-i fu platca stropită.
 Pandaros biruitor dă chiot puternic și strigă:
 „Iureș-nainte, troieni. Zoriți, o, voinici, telegarii!
 Cel mai de frunte dușman e rănit. La virtoasa-mi
 lovire
 Nu cred că poate s-o ducă el mult, dacă-i drept că
 Apolon,
- 105** Fiul lui Zeus, din Licia noastră pe-aici mă trimise.“
 Dînsul așa s-a fălit. Nu moare Tidid de săgeată;
 Fuga purcede-napoi și oprindu-se-n fața telegii,
 Cheamă pe soțu-i Stenelos, pe care-l născu Capaneus;
 „Sai din cotigă mai iute, tu, dragul meu
 Capaniene,
- 110** Vino și scoate-mi din umăr săgeata ce-amarnic
 mă-mpunse.“
 Asta grăi, și Stenelos deodată sări din cotigă,
 Merse degrabă la el și din umăr îi scoase săgeata;
 Sînge prin zale-i țîșni și atunci se rugă Diomede:
 „Fiecă ne-nvîns-a lui Zeus, stăpînul furtunii,
 m-ascultă!
- 115** Dacă vreodată ne-ai fost prielnică-n fierberea luptei
 Mie și tatălui meu, tu iară priește-mi, Ateno.
 Fă să-l omor pe dușman, să-mi vie cumva la-ndemină,
 El care-ntîi mă lovi și se laud-acum și cu fală
 Zice că nu mai vād mult lumina cea dalbă de soare.“
- 120** Astfel eroul se roagă și-Atena i-ascultă rugarea;
 Ea mădularele-i face ușoare, genunchii și brațul,

Și-i cuvîntează venindu-i aproape de tot: „Diomede,
Luptă vîrtos cu troienii, că-n pieptu-ți am pus vitejia
Ne-nfricoșat-a părintelui tău, cum a fost cînd pe
vremuri

125 Pavăza-n caru-i clătind da năvală cu arma Tideus.
Ba de pe ochi ți-am luat și negura ce-i aburise,
Bine să fii dumerit dacă-i om, dacă zeu ți-e dușmanul.
Deci, dacă vine pe-aici vreun zeu și te-ncearcă pe tine,
Nu căuta să te-ncaieri cu el, cu nici unul din zeii

130 Nemuritori. Dacă însă cumva ar veni a lui Zeus
Fiie-Afrodita, să n-o cruți, lovește-o cu arm-ascuțită.“

Asta rostindu-i, se duse pierind cea cu ochii de fulger,
Iar Diomede pătrunse din nou între rînduri în frunte.
Aprig era și-nainte și gata să tabere-n luptă,

135 Inim-acum i s-aprinse de trei pe atît, parcă-i leul
Care, la țară cînd sare-n obor unde-i turma lînoasă,
Nu e de moarte rănit, ci abia de-l julește păstorul,
Furia-i doar întetîind, și ne îndrăznind să-l înfrunte
El se înfundă prin țarc și oile fug părăsite

140 Și-nghesuindu-se, cad năvălind peste-olaltă, iar fiara
Lacomă și-nverșunată s-aruncă din strunga cea-naltă;
Toemai așa în troieni se îndeasă turbat și Tidide.

Tîntuie-ntii pe-Astinou și pe Hiperon căpitanul;
Pe-unul în piept la gurgui îl potricăli, iar pe altul

145 El la undrea pe la umăr cu-o sabie mare tăindu-l,
De la grumaz și din spate de-a lungul tot umăru-i
rupse.

Morți părăsindu-i apoi, o porni spre Polide și Abas,
Fii ai lui Evridamante moșneagul, tîlmaciul de vise.
Visele nu tilcuise bătrînul cînd fiii plecară,

150 De-asta și fură uciși amîndoi de bărbatul Tidide,
Tabăr-apoi la Toon și la Xantos, copiii din urmă,
Dragi lui Fenop care duce-va jalnice zile bătrîne,
Bietul, că n-are pe altul să-l lase moștean pe avere;
Sulița lui Diomede-l trînti la pămînt și-i răpuse

155 Pe amîndoi, de rămase moșneagul cu plîns și cu jale;
Nu-i mai primi pe feciori în viață întorși de la luptă,
Și de cîmotii i-a fost împărțită la urm-avuția.

Mai doborî el pe Hromiu și pe Ehemon, ai lui Priam
Fii care stau amîndoi laolaltă-n aceeași teleagă.

160 Cum în cireadă s-aruncă un leu și-ncolțind în cerbice
Sfișie-o juncă, un bou, care pase undeva în pădure;
Astfel dînd buzna, Tidide cumplit de pe car îi răstoarnă
Pe amîndoi și pe urmă-i despoaie de arme și-ncrede
Soților săi telegarii să-i mîne la ei, la corăbii.

165 Cum îl văzu pustiind a troienilor pîlcuri, Eneas
Repede-n luptă se duse prin zborul de lănci repezite;
Dînsul umbla după Pandaros. Cum îl găsi pe arcașul
Falnic și plin de vîrtute, ieșind înaintea lui zise:

„Pandare, unde ți-e arcul, săgețile înaripate,

170 Slava ta neîntrecută pe-aici și în Licia? 'Naltă
Brațele tale spre cer și pune la țintă dușmanul,
Care tot biruie aici și pagubă multă ne-aduse
Nouă troienilor, că ne ucise pe mulți și pe-alese.
Tare mă tem să nu fie vreun zeu înciudat pe ai noștri,

175 Unul de jertfe lipsit, și-i amar cînd se mînie zeii.“

Pandaros, al lui Licaon fecior, îi răspunse:

„Tu, căpitane mărite, al troienilor sfetnic, Eneas!

El mi se pare leit bătăiosul Tidid Diomede,

Doar îl cunosc de pe scut, de pe coiful cu

creastă-ntreită,

180 Căii și carul îl vād; de-i un zeu însă, nu pot ști bine.
Iar dacă-i el, cum socot, dușmanul Tidid Diomede,
N-ar fi așa căpiat, dacă n-ar fi pe-aproape de dînsul,
Ca să-l ajute, vreun zeu. Cu umere ascunse sub nourii,
El mi-abātu într-aiurea săgeata, cu care-l ochisem.

¹⁷⁹ Coiful lui Diomedes are o formă alungită, fiind mai larg la bază și ascuțit la vîrf, așadar de formă conică. Termenii din original (*αὐτόπιδι τρυφάλειῃ*) permit însă și o altă interpretare, datorită obscurității sensului primului cuvînt, precum și datorită posibilității înlocuirii lui *tryphalēiē* cu *triphalēiē* „cu trei panașe, cu trei creste“ (versiune adoptată de Murnu): această interpretare, afirmată de lexicografii antici, se referă la aspectul vizierei, prevăzută cu deschideri de o anumită formă. Expresia homerică mai sus notată a fost aproape literal tradusă de Vergilius, *Aen.* 3, 468 prin *conum insignis galeae* „casca semeată în formă de con“, fapt ce pledează pentru prima interpretare a expresiei homerice. Pentru o altă variantă a traducerii, a se vedea D. Marmeliuc, *Interpretări homerice. Pe marginea Iliadei lui Homer în traducerea lui G. Murnu.* III, în *Studii clasice*, 7 (1965), p. 380.

- 185 Mai adineaure pe el l-am ținut, și în umăr la dreapta
 L-am nimerit; fu împuns în platoșă prin scobitură,
 De-am și gândit după asta că dus e pe lumea cealaltă.
 Totuși el n-a fost răpus, e doară vreun zeu în minie.
 Și-uite că nu sînt pe-aici telegarii și carele mele
- 190 Ca să mă urc, ei se află departe pe-acasă la tata,
 Unspre'ce care frumoase și nouă, abia isprăvite,
 Și-acoperite cu țoale sînt ele și-n jug la tot carul
 Rumeg-alac și orz alb, cum stau cîte doi telegarii.
 Tot stăruia lîngă mine bătrînul meu tată Licaon,
- 195 Cînd de la mîndra lui curte era să iau drumul încoace,
 Povățuia în teleagă de-a pururi să umblu cu arma
 Cînd voi mîna pe troieni prin focul bății. Eu însă
 Nu vrui să știu, și ce rău am făcut! Mi-a fost numai
 Caii să-mi cruț, ca să nu le lipsească nutrețu-n cetate,
- 200 Dacă ne-ncercuie-aheii, deprinși fiind ei cu belșugul.
 De-asta și eu i-am lăsat și pedestru venit-am la Troia.
 M-am bizuit doar în arc, dar nu vrea nici el să m-ajute.
 Am săgetat adineaure în doi neprieteni de frunte —
 Unul era Diomede, Menelau celalt — și făcut-am
- 205 Sînge să curgă din ei, cu asta mai tare-ndîrjindu-i.
 Nenorocit a fost ceasul cînd soarta mă-mpinse pe mine
 Arma din cui să desprind ca să vin să duc oaste la Troia,
 Numai de dragul lui Hector. De-ar fi să mă-ntorc,
 s-am norocul
- Țara să-mi văd și nevasta și casa cea mare și-naltă,
- 210 Capu-mi răteze pe loc un dușman, dacă nu mi-l fac
 țânduri

Arcul acesta, nu-l lepăd în para din foc, că zadarnic
 Mă însoțește." Eneas lui Pandaros astfel îi zise:

„Pandare, nu vorbi asta. Nici n-are să fie doar
 altfel

Pină ce nu vom ieși amîndoi în teleagă-nainte

- 215 Lui Diomede și n-om încerca să ne batem cu dînsul.
 Hai dar, tu urcă-te alături de mine să vezi mai degrabă
 Ce fel sînt caii lui Tros, ce bine știu ei pe cîmpie
 Goană să dea în dușmani, ca vîntul de iuți, și să fugă.
 Dînșii ne scapă pe noi, o să zhoare-napoi spre cetate,

¹⁹² Carele de război erau acoperite cu huse din pînză pentru a fi protejate de diversele intemperii. Cf. 2, 769.

- 220 Chiar dacă Zeus din nou o să-i dea lui Tidid biruință.
Ia de la mine și ține lucioasele hățuri și biciul.
Eu în teleagă mă sui ca să-l iau pe dușman în primire,
Ori mi-l întâmpină tu, iar eu să am grija telegii.”
- Pandaros se-mpotrivi lui Eneas și astfel îi zise:
- 225 „Ține-ți, prietene, frîul și hățuie caii tu singur;
Dinșii mai bine vor trage teleaga arcuită sub biciul
Unui stăpîn cunoscut, dac-am vrea să fugim de Tidide;
Mi-e să nu stea îndărătnici de spaimă cumva și să nu
vrea
Ei, dacă nu-ți aud glasul, napoi să ne poarte din luptă;
- 230 Tabăr-asupră-ne atunci vultanul Tidid și ne-omoară
Pe amîndoi și ne pradă și caii cei tari de copită.
Du-ți înaintea mai bine cum știi telegarii și carul,
Eu îl întâmpin cu arma pe el, dacă vine-mpotrivă.”
- Asta vorbir-amîndoi și în caru-mpestrit se suiră,
- 235 Și-nviforați spre Tidide goneau telegarii cei repezi.
Cum îi zări de departe venind, arătosul Stenelos
Iute vesti pe tovarăș rostindu-i cuvinte ce zboară:
„Tu Diomede Tidid, prea scumpe tu inimii mele,
Văd furtunatici venind să se bată cu tine doi oameni
- 240 Peste măsură de tari: e Pandaros unul, un meșter
Săgetător care i-al lui Licaon fecior, licianul,
Iară celalt e Eneas, vestit că el are de mamă
Pe Afrodita zeița și tată pe mîndrul Anhise.
Urcă-te-n car să fugim împreună și nu mai da astfel
- 245 Buzna-naintea oștirii, că-ți pui în primejdie viața.”
Dar sub gene privind la el se răsti Diomede:
„Nu-mi grăi mie de fugă, că n-am să mă iau după
tine.

222-223 O eroare de amănunt în tălmăcire modifică înțelesul alternativei propuse de Aeneas: acesta îi oferă lui Pandaros carul pentru a lupta de la distanță, în vreme ce el ar angaja o luptă corp la corp cu Diomedes; sau, dacă preferă, va rămîne el în car, iar Pandaros se va angaja în luptă directă. Vom restitui, în conformitate cu originalul, următoarea formă a v. 222: *Eu din teleagă cobor, ca să-l iau pe dușman în primire.*

233 Pandaros îl întâmpină pe Diomedes cu lancea (hom. *doyri*: vezi, explicit, și *infra*, v. 274), nu cu areul, întrucît arcașii nu puteau lupta decît pedestru, pentru a putea efectua mișcările necesare montării arcului și pregătirii loviturii, descrise în 4, 110-124.

- Eu s-o dosesc de la luptă, să stau tupilat ca un famen
Nu sînt din fire deprins. Virtutea nu-mi şovăie încă.
- 250** Silă mi-e-n car să mă sui. La dinşii, chiar astfel, pedestru
Eu mă răped. Să tremur nu-ngăduie Palas Atena.
N-o să-i mai ducă pe ei înapoi telegarii cei repezi,
Nu-i vom slăbi doar o clipă şi-abia dacă unul ne scapă.
De-asta cu una-ţi demînd şi tu să-mi ţii minte
demîndul:
- 255** Dacă-nțeleapta zeiță Atena-mi dă cînstea să-i zdrumec
Pe amîndoi, tu aicea în loc să opreşti telegarii
Nezăbovind să anini la cotigă lucioasele hăţuri,
Sai dup-aceea degrabă la caii aduşi de Eneas,
De la duşmani să-i goneşti şi să-i duci pe la noi la
corăbii;
- 260** Doar s-au prăsit ei din zmeii ce Zeus îi dete răsplată
Craiului Tros, că-i luase pe fiul iubit Ganimede,
Pentru c-au fost o minune de cai cum pe lume
Soarele nu mai văzuse. Din soiul acestor-Anhise
Craiul avut-a prăsilă furată lui Laomedonte,
- 265** Caii unindu-şi cu iepele lui, care-apoi la palatu-i
Minzi îi fătară vreo şase. Anhise păstrat-a dintr-înşii
Patru şi-n grajd i-a crescut. Pe doi, cei de-acôlo, ca
tată
I-a dăruit lui Eneas să-mprăştie spaimă-n războaie.
Ce izbîndire frumoasă, de-om pune noi mîna pe dinşii!"
- 270** Asta zic ei, iar duşmanii s-apropie, caii gonindu-şi
Pandaros cel arătos întîi începu s-ameninţe:
„Tu, inimoase Tidid, viteze din viţă mărită,
Nu te răpuse săgeata cea crud-aruncată de mine,
Iată-ncerca-voi acuma cu suliţa să te dau gata."
- 275** Zice şi lancea rotind o zboară din mîină spre dinsul
Şi-l nimereşte la scut, prin pături acolo răzbate
Lancea cu boldul de-aramă şi pînă la platoşă ajunge.

²⁵⁷ Carul de luptă avea înfipt, în partea anterioară, unde se afla lăcaşul vizitiului şi al războinicului (gr. *ántyx*), un cui de dimensiuni mai mari, de care se agăţau hăţurile atunci cînd carul era gol: vizitiul sau războinicul obişnuia să întindă hăţurile prinzîndu-le cît mai repede de cui, pentru a nu permite vreo mişcare a cailor în absenţa conducătorului de car. Cf., *infra*, v. 315.

Chiuie atunci bucuros și se laudă Pandaros astfel:

„Iată-te-n vintre răzbit. Socot că de-acuma e gata,
280 N-o mai duci mult, și ce laudă mare îmi vei da cu-a ta
moarte

Netulburat îi răspunse lui Pandaros dîrzul Tidide:

„Ținta greșită ți-a fost. Dar nu veți avea voi
astîmpăr

Pînă ce unul din voi nu cade zdrobit și pe Ares

Crîncenul n-o să-l îmbuibe cu sîngele-i scurs pe cîmpie.“

285 Zice și lăncii dă zbor. Atena o-ndreaptă spre nasul,
Ochiul lui Pandaros. Trece puternică arma prin șirul
Dinților albi, îi seceră din rădăcină pe urmă

Limba și tocmai în capul bărbiei răsare țuguil

Și se prăvale din chelnă voinicul și zornăie asupra-i

290 Armele-i împodobite și lucii; se sperie caii

Sprinteni și fug, iar el moare și-i seacă tăria vieții.

Sare Eneas din caru-i cu lancea-narmat și cu scutul,

Teamă fiindu-i ca nu cumva trupul să-i smulgă dușmanii.

Deci ca un leu ce se bizuie-n sine, pe mort ocolindu-l,

295 Lancea și scutul rotund îi ține-nainte de pază.

Gata să culce pe-oricine spre el ar păși, amenință

Strașnic răcnind. Ci de jos înșfacă Tidide cu mîna

Un bolovan, ba un stei ce în vremea de astăzi doi

oameni

N-ar fi în stare a-l urni; el singur ușor învîrtindu-l,

300 Iute-l pocni pe Eneas cu dînsul în partea pe unde

Coapsa se-mbucă în șold, de aceea și noadă se cheamă;

Osul îi frînse și vinele-i rupse amîndouă, și pielea

I-o scrijăli cu muchiatul pietroi. Viteazul atuncea

Cade-n genunchi și-n pămînt își sprijină mîna vînjoasă,

305 Noaptea-i învăluie ochii. Pierea dacă nu-l vedea grabnic

Fîica lui Zeus, iubita lui mam-Afrodita, zeița

Care-l născu însoțită fiind cu oierul Anhise.

Ea îl cuprinse cu brațele albe și-n față-i întinse

Faldul veșmîntului ei strălucit ca să-l apere astfel

310 De lovituri; se temu nu cumva să-l împungă cu lancea

Și să-l omoare danaii. De-aceea și-l scoase din luptă.

Capanianul atunci și-aduse aminte de spusa

Lui Diomede Tidid și caii cei tari de copită

El și-i opri mai departe de clocotul harței și-acolo

- 315 Hățul de cercul cotigii și-l prinse și-n urmă sări el
 La telegarii comoși cu care venise Eneas,
 De la troieni le da goană spre tabără-aleilor, unde
 Lui Deipil i-a-nerezut, căci el între soții de-o seamă
 Mai de la inimă-i fuse, fiind potrivii laolaltă,
- 320 Iar Deipil i-a minat la corăbii. Pe urmă Stenelos,
 Repede-n caru-i suind, luă sclipitoarele hături
 Și asmuți telegarii grăbindu-se după Tidide.
 El se luase cu arma cea crudă pe urm-Afroditei
 Și-o urmărea dușmănos, știind-o că-i slabă de fire,
- 325 Nu e doar zîna cîrmace a oștenilor la bătălie,
 Nu e nici Palas Atena, nici pustiitoarea Enio.
 Cum o ajunsese din goană prin marea-imbulzeală-a
 oștirii,
 Fiul aceluia viteaz preamărit Tideus, întinse
 Arma și năvălind, o împunse pe gingașa mină
- 330 La-ncheietură în palmă, și-n piele-o pătrunse prin
 haina
 Cea strălucită, măiastră, țesută de zînele Grații;
 Prinse pe loc după asta să picure singele zînei,
 Sucul ce curge în vinele zeilor, pentru că zeii
 Nu beau vin negru, nu gustă bucate și pînc, de-aceia
- 335 Fără de sînge sînt ei și nemuritori. De durere
 Tip-Afrodita vîrtos și pe fiu și-l aruncă departe.
 Dar îl apucă pe el în brațe din norul cel negru
 Febos Apolon ca nu cumva-n piept să-l înlepe cu
 lancea
 Și să-l omoare danaii. Ci strigă vîrtos Diomede:
 „Lasă războiul, tu fiic-a lui Zeus, și du-te. Ori poate
 Nu ți-e destul că ademeni femeile slabe din fire?
 Dacă mai umbli pe-aici, ia seama să n-ajungi să
 tremuri
 Chiar de departe auzind că-i vîfor de cruntă bătaie.”
 Zise, iar zîna se duse amețită de-otrava durerii;
- 337 În conformitate cu originalul, reconstituim hexametru după
 cum urmează: *Dar îl apucă în brațe-nvălindu-l în norul cel
 negru.* Cf. și D. Marmeliuc, *op. cit.*, p. 383, care propune o
 versiune asemănătoare, cu modificarea mai pronunțată a con-
 textului.

- 345** Vinteșă Iris o prinse și-o scoase din deasa-nglotire,
Învinețită de chin și cu mâna-nroșită de sînge.
Ea nimeri pe năvalnicul Ares la aripa stîngă,
Unde ședea odihnind prin ceață cu lancea și caii,
Și-ngenunchind ea se roagă de fratele-i Ares și-i cere
- 350** Caii gătiți cu fruntare de aur și astfel îi zice:
„Dragul meu frate, fii bun și-ndură-te, dă-mi
telegarii,
Ca să mă sui pe Olimp la zei în cetate, căci prea mult
Sufăr de rana ce un muritor mi-a făcut, Diomede,
Cel care acum ar da piept cu însuși părintele Zeus.”
- 355** Zise, și el îi dă caii gătiți cu fruntare de aur.
Zîna se suie-n cotigă cu sufletul plin de mîhnire,
Suie-se alături și Iris și ia sclipitoarele hățuri,
Biciuie caii apoi. Ei zboară voios și se urcă
Numaidecît pe Olimp, pe culmea de zei locuită.
- 360** Iris cea iute oprește acolo din zbor telegarii,
De la teleagă-i deshamă și hrană cerească le-aruncă.
Cade-Afrodita-n genunchi înaintea zeiței Diona,
Mama-i, iar dînsa uimită-și cuprinde în brațe copila

362-363

În legătură cu nașterea Afroditei sînt cunoscute două tradiții mitologice diferite. Prima, care consideră ca părinți ai zeiței pe Zeus și Dione, este atestată aici de Homer. După a doua, Afrodita era fiica cerului (gr. *Oýranos*); acesta din urmă, mutilat de fiul său, Kronos, ar fi dat naștere Afroditei în urma unirii cu apele mării. Platon, în *Kratylos*, 406 C și *Symposion*, 180 D sqq., reunește cele două tradiții, imaginîndu-și existența a două divinități diferite: Afrodita Urania (gr. *Oyranía* „născută din cer”) și Afrodita Pandemos (gr. *Pándēmos* „din popor, vulgară”), între care exista deosebirea dintre dragostea ideală, pură, întruchipată de Urania, și dragostea trupească, insuflată de Pandemos. Cf. Pierre Grimal, *Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*. Paris, 1969, s.v. *Aphrodite*; *Pauly's Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*. Herausgegeben von Georg Wissowa. Erster Band. Stuttgart, 1894, s.v. *Aphrodite*, col. 2771. Tradiția posthomerică a nașterii Afroditei din spuma mării se regăsește la Hesiod, *Theogonia*, v. 190 și urm. (în ediția P. Mazon, *Oeuvres*. Paris, 1928), Apollodoros, *Bibliothēke historike* (în ediția G. Frazer, London — New York, 1921), 1, 9, 17; 1, 4, 4; 3, 2, 2; 3, 12, 2; 3, 14, 4; *Epitome* 4, 1 (în aceeași ediție); și Antoninus Liberalis, *Transformations* (în ediția Westermann, *Mythographi Graeci*. Brunsvig, 1843, pp. 200—238). Acestei tradiții antice îi aparține o serie de reprezentări picturale celebre din Renaștere și epoca

Și netezind-o cu mîna o-nireabă: „Copila mea,
spune-mi,

365 Care din zeii cerești făcutu-ți-a asta degeaba
Și pe nedrept, ca și cînd tu faci cuiva răul pe față?“
Iar Afrodît-a răspuns: „Trufașul Tidid Diomede,
El mă împunse, căci eu furișîndu-m-am scos din bătaie
Și-am ocrotit pe Eneas, feciorul meu scump ca nici
unul.

370 Nu mai e doară-ntre ahei și troieni opintire cumplită,
Chiar și cu zeii se-nucumet-acum să dea luptă danaii.“
Dar începu să o mîngîie astfel zeița Diona:

„Rabdă, copilo, și inimă prinde, măcar că te doare,
Nu numai tu, ci mai mulți care șed pe-a Olimpului
culme

375 Am pătimit de la oameni și ne-am chinuit fără milă
Noi înde-noi. A pățit-o chiar Ares odată, cînd fiii
Lui Aloeu, Efialt și Otos, puternic în lanțuri
L-au ferecat și la temniță-n chiup de aramă-l ținură
Peste un an, de era să se mistuie aci Războiă.

380 Dar Eribea, frumoas-a lor vitregă mamă, lui Hermes
Dete de știre, și el pe ascuns îl desprinse din lanțuri
Și de necaz îl scuti și de greul osîndeii. Și Hera
Biat-a pățit-o cînd fiul lui Amfitrion, oțelitul
Hercule, asupra-i țintind săgeata-ntreit ascuțită,

385 O nemeri pe la sîn. Nespusă i-a fost pătimirea.
D-apoi năprasnicul Hades, cînd fătul lui Zeus, același
Hercule, îl nemeri și pe el cu săgeata la poarta
Morților, jos pe tărîmul celalt, și-l supuse durerii.
Hades atunci pe Olimp a venit la palatul lui Zeus,

390 Plin de mîhnire și tare de schingiuri pătruns, că săgeata
Umăru-i țapăn răzbise și nu-i da răgaz suferința
Pînă ce Peon pe rană-i presară tot leacuri ușoare
Și, nefiind muritor, la urmă se vindecă zeul.
Un ticălos și hain și nelegiuit e oricine

modernă, cunoscute sub denumirea generică de *Nașterea lui Venus* sau *Venus Anadyomene*, cum sînt tablourile lui Rafael, Botticelli, Ingres, Cabanel ș.a.

375-383 Episoadele relatate aparțin unor cicluri mitice evident anterioare *Iliadei*, dintre care se disting: o titanomachie restrînsă avînd drept scop anihilarea lui Ares, una din pirghiile esențiale ale dominației olimpienilor asupra vechilor divinități

- 395 Trage cu arcul în zei și sufletul le amărăște.
 Palas pe-acela-l împinse să vie la tine-mpotrivă.
 Nesocotitul de el, nu știe că prea sînt puține
 Zilele aceluia care în vrajbă se pune cu zeii.
 N-o să-i mai stea pe genunchi, nici tată i-or zice copii,
- 400 Veseli primindu-l acasă la-ntorsu-i din lupta cea cruntă.
 Deci să ia seama Tidid, oricît e de mare și tare,
 Nu cumva unul mai zdravăn ca tine să tabere asupră-i,
 Și apoi vai de nevasta cea bună, copila cuminte
 A lui Adrast, Egialia! Cum ea bocind peste noapte
- 405 O să deștepte din somn pe-ai săi și-și va plînge bărbatul,
 Cel mai de frunte viteaz din Ahaia!“ Astfel Diona
 Zice și sîngele-i stoarce cu mîinile ei amîndouă.
 Rana-i se vindecă atunci și marea-i durere s-alină.
 Hera și Palas Atena, cum văd pe Afrodita rănită,
- 410 Vin cu ispită de vorbe și-ncep să-l întarte pe Zeus;
 Graiul întîi ticlui cea cu ochii albaștri Atena:
 „Tată, tu n-ai să te superi pe mine de tot ce voi
 spune?

Zău, că-i de vin-Afrodita, căci ea pe troieni îi iubește
 Prea de tot mult și-o fi-mpins pe vreo fat-aheiană
 să fugă

de tip în general teriomorf; în al doilea rînd, un ciclu heraclid, al cărui erou, deși direct înrudit cu stăpînul olimpienilor, reia vechea luptă împotriva acestora, din motive nu întru totul lămurite, cel puțin în cazul lui Hades. Aceste fragmente epice aparținînd tradițiilor străvechi aedice, în mod cert pre-homerice, conțin o serie de contradicții lesne de remarcat: în v. 379 se afirmă că Ares, zeu nemuritor, ca orice divinitate, era pe punctul de a muri, fapt imposibil de conceput pentru întreaga tradiție mitologică greacă; în v. 383, Herakles este numit „fiul lui Amfitrion“, iar peste două versuri, „fătul lui Zeus“, ultima denominație fiind, conform tradiției generale, cea reală. În legătură cu Pean (gr. *Paiḗōn*), trebuie precizat că la Homer acesta este o divinitate distinctă de Apollon, deși cîntul în cinstea acestuia din urmă se numește chiar *paiḗōn* (cf., în original, 1, 473); Apollon este invocat însă, în „pean“, nu în calitate de izbăvitor de suferințe, de „medic“, ca divinitatea numită *Paiḗōn*, ci în calitate de ocrotitor, apărător de orice contaminare impură. Paieon este, așadar, în conformitate cu mărturia furnizată de Homer, singurul medic al zeilor, el fiind ulterior, în epocă alexandrină (Zenodotos), identificat cu Apollon.

415 Iar după ei, și pe cînd dezmierda pe frumoasa gătită,
Mina molcuță și-o fi înțepat de vreo sponcă de aur.“

Ast-auzind, a zîmbit al zeilor tată și-al lumii,
Și pe-a iubirii zeiță de aur chemînd-o la dînsul,
„Fata mea,-i zise, războiul nu te privește pe tine;

420 Grija ta fie mereu legăturile dragi ale nunții.
Armele și bătălia sînt date lui Ares și Palas.“

Asta grăi, și în vreme ce zeii vorbeau laolaltă,
Nepregetat se aruncă Tidid la Eneas de-a dreptul,
Nu vrea să știe că scutul asupra-i Apolon întinse;

425 Nesocoti și pe marele zeu și-i ardea să doboare
Sulița lui pe dușman și să prade vestitele-i arme.
De-asta și tabăr-asupra-i de trei ori turbat să-l omoare,
Însă de trei ori Apolon izbindu-l în scut îl respinse,
Cînd mai încearcă viteazul sărind ca un zeu de puternic,

430 Astfel virtos l-amenință pe dînsul arcașul Apolon:
„Tu, Diomede, ia seama și-n lături ferește. Cu zeii
Nu căuta să te-asemeni, că nu sînt totuna cu neamul
Zeilor, oamenii cei muritori care umblă prin tină.“

Asta grăi, iar Tidide se trase doi pași mai în urmă

435 Și se feri de mînia țintașului Febos Apolon.
Zeul apoi pe Eneas, din valmă luîndu-l, îl duse
La cetățuie-n Pergam, unde capiștea-i fuse zidită.
Leto și meștera-n arc Artemis acolo, în sfîntul
Mare locaș, lecuindu-l, îi deteră iarăși tărie.

440 Plăsmuie însă Apolon în locu-i o umbră ce-arată
Parcă-i Encas aidoma-n arme și-n toată făptura,
Și se încaier-alături de umbră, de-o parte și alta,
Și pe la piepturi în față își sfarmă izbindu-și într-una
Paveze mari și rotunde de piele sau scuturi ușoare.

445 Febos Apolon atunci îl chemă pe vifornicul Ares:
„Ares, tu crîncene, biciul orașelor, spulberul lumii!
Vino și-nlătură din bătălie pe-acest Diomede
Care trufindu-se acum și cu tata-ne Zeus s-ar bate.
Dînsul impunse cu lancea la mîna întîi pe-Afrodita,

450 Și dup-aceea la mine sări ca un zeu în putere.“
Asta rosti și stătu el apoi în Pergam la cetate.

Ares veni căpiat și crunt ca o fiară-ntre rînduri
Și-nflăcăra pe troieni. La față părea că e Domnul
Tracilor, iutele Acamas, și astfel pe fiii lui Priam

- 455 El îi zorea: „Priamizi, răsaduri din viță mărită,
 Încă lăsa-veți așa pe ahei să vă secere oastea?
 Ori aștepta-veți ca ei să ajungă la poarta cetății?
 Dus e bărbatul, pe care-l cinsteam ca pe Hector, Eneas
 Cel din Anhise născut. Deci hai, pe voinicul tovarăș
 460 Noi măcar mort s-apărăm, să-l scoatem din clocotul
 luptei.“

- Asta grăi, și trezi-n fiecare curaj și vîrtute.
 Craiul Sarpedon atunci pe Hector începe să-l mustre:
 „Unde ți-e, Hector, acum vitejia ce-aveai înainte?
 Zis-ai cîndva că de n-ai avea alte oștiri și-ajutoare,
 465 Singur cu mulții cumnați și cu frații tu aperi cetatea.
 Dar pe nici unul din ei eu nu văd pe-aici nicăirea:
 Stau îndosiți ca ogarii de teamă cînd leul răsare.
 Noi, îns-aci ne tot batem, măcar că sîntem ajutoare.
 Iată eu unul, ca soț de război, am venit de departe,
 470 Toemai din Licia, de lîngă apa învolbat-a lui Xantos,
 Și mi-am lăsat copilașul acolo, lăsat-am nevasta
 Și o mulțime de-avuturi dorite de cel care n-are.
 Armia-mi totuși silesc să se bată și stărui eu însumi
 Tot încolțind pe dușman, cu toate că n-am eu pe-aproape
 475 Bunuri să-mi jăfuie aheii și rude să-mi ia în robie.
 Însă tu stai huzurind, nu sprijini la trudă pe oameni
 Ca să se-mpizmuie-n harță, să-și apere casa și-avutul.
 Mi-e doar să nu fiți cuprinși de un năvod ce mrejuie
 totul

- Și să ajungeți vînatul și prada vrăjmașilor voștri;
 480 Ei după asta curînd vă spulberă mîndra cetate.
 Tu ești dator să ai grijă de-acestea și ziua și noaptea
 Și să te rogi de noi toți căpitonii de oaste ajutoare
 Bine să ținem mereu să nu fii hain la muștrare.“

Zice, iar Hector, mușcat ca de șarpe de vorba
 ce-i spuse,

- 485 Sare din chelna telegii cu armele toate pe dînsul.
 Lăncile el răsucind, cutreieră tabăra-i toată
 Și-o îmboldește din grai și aprinde cumplită bătaie.
 Oastea-i se-ntoarce-napoi și aheilor stă împotrivă.
 Dar și danaii țin piept, se îndeasă și nu se-nspăimîntă.
 490 Cum adierea de vînt prin arie-mprăstie pleava
 La treierat, cînd a vîptului zîină bălaie Demetra

Hoaspa desparte de roadă ușor la bătaia de vânturi,
Clăile-albesc de pospai pe deasupra; tot astfel aheii
Se înălbiră de pulberea ce-o ridicau între-olaltă

495 Pină la cer din copite pământul izbind telegarii
Iarăși întorși la război, că dau roată-napoi vizitiții.
Toți năzuiau înainte cu bicele. Ares da sprijin
Celor din Troia, și-umbla de minie turbat pretutindeni.
Noapte lăcea-nvăluind bătăliștea toată și astfel

500 Voia-implini lui Apolon, încinsul cu paloș de aur,
Care-l rugase pe el să însuflete oastea troiană,
Cînd a văzut că Aten-a danailor paznică-i dusă.
Febos el însuși atunci din templu-i bogat lui Eneas
Drumul îi dete și-n inimă-i puse curaj și tărie.

505 El se ivi la tovarășii săi, care, cum îl văzură,
Tare se înveseliră că el mai viează și-i teafăr
Și de vîrte tot plin, dar nu-l întrebară pe dînsul;
N-aveau răgaz ei de grija trezită de-Apolon și Ares,
Spulberătorul de vieți, și de vrajba cea pururi aprinsă.

510 Aias cei doi, Diomede Tidid și Ulise la luptă
Tot îi sileau pe danai, dar și ei de la sine cu toții,
Nesperiați de răzbirea și chiotul oastei troiene,
Stau fără preget ca norii cei puși de stăpînul furtunii
Sus, pe o culme de plai, să s-ație statornici, pe-o vreme

515 Cînd alinat e văzduhul și-adoarme sălbaticul crivăț
Și viforoasele vînturi ce bat vijîind și răsfiră
Norii noptatici din munți; tot astfel aheii-naintea
Gloatei troiene adăstau cu-ndirjire și neșovăielnici.
Dar Agamemnon umbla în duium și da zor pretutindeni:

520 „Fiți, o prieteni, bărbați, în pieptu-vă puneți tărie,
Fie-vă unii de alții rușine în toiu-nceștării.
Scapă mai mulți decît mor, dacă-i teamă-ntre voi și
rușine,

Cei care-o zbughe de frică își pierd și vîrteua și slava.“

Zice și vîntuie lancea, ochind pe oșteanul din frunte,

525 Mare de suflet și drag lui Eneas, pe Deicoonte
Pergasianul, la care troienii țineau ca la fiii
Craiului Priam, căci el sta gata să lupte prin șirul
Celor întii. Îl însuliță-n scut Agamemnon Atride,
Ne-mpiedicată fiind prin pavază sulița-i trece

- 530** Și pe la pîntece-n briu pe bietu-l străpunge. Deodată
Cade voinicul bufnind și zornăie arama pe dinsul.
- Dar și Eneas în schimb răpune doi oameni de frunte,
Pe Orsiloh și Creton, vlăstarele lui Diocleus
Care trăia cu lăcașul în Fera cea bine-zidită.
- 535** Foarte cuprins era el și neamu-și trăgea de la zeul
Apei Alfeu, care-n țara pilenilor curge așa mare.
Zeul născu pe-Orsiloh, un Domn pe-o mulțime de
oameni,
Fiul acestuia a fost Diocleus, iar el era tatăl
Lui Orsiloh și Creton, doi gemeni deprinși la bătaie.
- 540** Tineri fiind amîndoi, s-au oștit și-au plecat în corăbii
Ca să răzbune pe-Atrizi, cu oastea din Argos la Troia,
Unde ursita lăți peste ei întunericul morții.
Cum o pereche de lei de la munți, de pe plaiuri înalte,
Unde-i creșcu o leoaică-n desişul adîncilor codri,
- 545** Staule multe deșartă răpind de la turme oi grase
Și o poiadă de boi pînă cînd, biruiți de puterea
Unor bărbați vînători, cad morți la lovirea din sulți;
Astfel oștenii cei doi, cu lancea răzbiți de Eneas,
Cad prăbușiți la pămînt ca brazii cei nalți în pădure.
- 550** Cum îi văzu răsturnați, cuprins de-a lor milă, Menelau
Se azvîrli strălucind în arme de-aramă prin șirul
Celor dintii. Minios el arma-și roti, că-l împinse
Ares, al armelor zeu, ca să-l vadă răpus de Eneas.
Dar îl zări Antiloh, feciorul măritului Nestor,
- 555** Și se luă dup-Atrid, căci tare-i era să nu piară
Craiul și-o dată cu el și-ntreag-a războiului țintă.
De-asta, cînd ei amîndoi s-au ajuns și țineau împotriva
Brațele, lăncile-ntinse, ahtiați amîndoi să se-nclêste,
Vine Antiloh și s-alătur-aproape de tot de Menelau
- 560** Ca să-l ajute. Dar cît era dornic de luptă, Eneas
Datu-s-a-n lături cînd el a văzut că-i stau doi împotriva.
Ei, părăsiți de Eneas, spre tabără-n pace-și luară
Morții vintriș și după ce-acolo-i dădură pe mîna
Soților, se înturnar-amîndoi la-nclêstarea din frunte.
- 565** Dinșii uciseră pe Pilemen, a lui Ares potrivă,
Domnul oștenilor tari, paflagonii-narmații cu scuturi.
Toemai cînd el în cotigă sta oblu, Menelau,

- Meșter în lance, -l brodi în undreaua din umăr chitindu-l.
 Fiul lui Nestor atunci păli pe Midon, vizitiul
- 570** Lui Pilemen, pe voinicul născut din Atimniu,
 Când telegarii-și coti. La cot cu o piatră pocnindu-l,
 Frânele-i albe de fildeș în colb îi căzură din mină
 Și Antiloh năvălind îi sparse cu sabia tîmpla.
 Dînsul atunci, horcăind, pe loc se răstoarnă din chelnă,
- 575** Cade prin colb și s-afundă cu creștetul pînă la umăr.
 Astfel o vreme stă el afundat în nisipul cîmpiei
 Pînă ce caii, zvîrlind, din car îl dau jos pe de-a-ntregul.
 Biciuie caii apoi Antiloh și spre-ahei îi alungă.
 Cum îi văzu pe-amîndoi între rînduri, s-avîntă spre dînșii
- 580** Hector răcnind, și ca turma-i vin cete puternice-n urmă
 Călăuzite de Ares, mîinate de crunta Enio;
 Ea e-nsoțită de Valma războiului cea-ngrozitoare.
 Ares, cu mîna-nvîrtind o lungă năprasnică lance,
 Ba înaintea lui Hector se poartă, ba-n urma lui Hector.
- 585** Când Diomede pe Ares văzu, îl cuprinse fiorul.
 Cum rătăcit oarecine, cînd merge pe-o-ntinsă cîmpie,
 Stă uluit dacă vede un rîu care curge spre mare
 Repede, spumegător clocotind, și-napoi o pornește;
 Astfel se trage Tidid și zice oștirii: „Prieteni,
- 590** Tot ne mirăm de cutezul și războinicia lui Hector,
 Veșnic alături îi stă cîte un zeu și-l păzește de moarte.
 Iată și-acuma pe-aproape în chip de bărbat îi stă Ares.
 Hai dar, purcedeți încet înapoi cu privirea-ndreptată
 Tot spre dușman și feriți-vă lupta să-ncepeți cu zeii.”
- 595** Zice Tidid, iar troienii vin tot mai aproape de dînșii.
 Hector însuliț-atunci doi tineri destoinici în arme,
 Care-n aceeași cotigă erau, Anhial și Menestes.
 Milă-l cuprinse pe Aias, cînd el îi văzu la cădere,
 Merse pe-aproape de tot și puse la țintă pe Amfiu
- 600** Selagianul, al căruia tată Selagos, în Pesos
 Locuitor, era foarte bogat moșier, ci ursita
 Vru să se ducă și el, să ajute la Troia pe Priam
 Și pe-ai lui Priam feciori. Dar Aias, sub brîu nimerindu-l,
 L-a spintecat pe oștean. Îndată, trăsnet după asta,
- 605** El a bufnit la pămînt. Și Aias s-aruncă la dînsul
 Gata să-l jăfuie, dar îl împroască troienii c-o ploaie
 De zburături ascuțite, de care-l mai apără scutul.

- Puse el totuși piciorul în mormânt și smunci dintr-însul
 Lancea-i înfiptă. Din toată podoaba-i de arme nimica
610 Nu mai putu să desprindă, lovirile tot se-ndesiră
 Și se temu el atunci să nu-l cotopească troienii
 Care cu lăncile-n mână-i dau ghes fiind mulți și pe-alese.
 De-asta și cît era el de mare și zdravăn și falnic,
 Tot l-au respins de la ei, iar el șovăind se dă-n lături.
- 615** Astfel aceia se tot străduiau în cumplitul încaier
 Cînd pe bărbatul fecior al lui Hercule, pe Tlepolemos
 Soarta-l împinse să-nfrunte pe dumnezeiescul Sarpedon.
 Cum împotriva pășind, ei s-apropie unul de altul,
 Fiul de-o parte al lui Zeus, nepotul lui Zeus de alta,
- 620** Vorba începe întîi Tlepolemos și zice: „Sarpedon,
 Tu, căpetenia oastei din Licia, ce te silește
 Dosnic să tremuri pe-aici, tu nepriceputul în arme?
 Mare minciună că tu ești născut din părintele Zeus!
 Tare departe mai ești de acei care în vremea trecută
- 625** Fură din osul lui Zeus! De loc nu te-asemeni cu dinșii.
 Altfel se zice c-a fost părintele meu în putere,
 Hercule, nepregetat la război și la fire ca leul.
 El și pe-aici a venit oarecînd ca să capete caii
 Lui Laomedon, cu oameni puțini și cu șase corăbii,
- 630** Totuși, cetatea o sparse și-n uliți întinse pustiul.
 Tu însă nu ești bărbat, de aceea și armia-ți piere.
 Deci anevoie să poți ajuta pe troieni, pentru care
 Ai și venit de departe, din Licia. Chiar de-ai fi tare,
 Totuși de mine zdrobit, vei merge pe lumea cealaltă.”
- 635** Dar căpitanul Sarpedon așa-i cuvînta împotriva:
 „Hercule, o, Tlepolemos, ce-i drept a luat Ilionul
 Numai în urma prostiei slăvitului crai Laomedon,
 Care, deși îl slujise, grozav îl jigni cu mustrarea.
 Nu vru să-i dea ca răsplat-acei cai după care venise
- 640** El de departe. Dar eu îți răspund: de la mine găsi-vei
 Moartea cernită pe-aici. Străpuns de-a mea lance,
 tu da-vei
 Iadului sufletul tău, și mie-mi dai astăzi mărire.”

641-642. Prezența epitetului acordat divinității supreme a spațiului
 subteran este greu de explicat și pare a fi legată de existența
 unui ciclu mitic extrem de vechi, ilustrat în episodul răpirii

Zice. Dar el, Tlepolem, dădu strămurarea de frasin
 Grabnic în sus și deodată din mână le zboară-mpotrivă
 645 Lăncile lor. Sarpedon întâi în cerbice-l ajunse
 Pe Tlepolem, și amar pe acolo-l împunse țuguil;
 Beznă de noapte pe loc îi acoperă zarea vederii.
 Iar Tlepolem îl chiti pe Sarpedon în coapsă la stînga,
 Lacom, al sulitei bold îndată prin coapsă-i pătrunse,
 650 Osul abia scrijălind, de moarte feritu-l-a Zeus.

Dar pe Sarpedon luînd, îl scoaseră din bătălie
 Mindri tovarăși de-ai lui; iar lancea pe jos trăgănată
 Rău îl muncea pe viteaz, ci nimenea n-a luat seama,
 Nici s-a gîndit să i-o smulgă din șold ca să poată el
 merge,

655 Tare grăbiți ei fiind de grija ce-aveau ca să-l scape.
 Pe Tlepolemos așîderea-l scoaseră-ahiei din luptă
 Și-l depărtară din toi. Îl văzu pe Sarpedon Ulise
 Neșovăielnicul și de minie îndată s-aprinse.
 Stete-ndoios: să se ia după fiul lui Zeus Sarpedon

660 Ori pe mai mulți să omoare din armia cea liciană?
 Dar să doboare cu arm-ascuțită pe fiul lui Zeus
 Nu-i fu de soartă menit lui Ulise, de-aceea și Palas
 Furia-i spre licieni o îndreaptă. Și-acolo s-aruncă
 El în mulțime, doboară pe-Alastor, pe Hromiu,
 pe-Alcandru,

665 Pe Noemon, pe Coiran și chiar pe Pritan și pe Haliu.
 Și-ar fi ucis pe mai mulți Ulise din oastea dușmană,
 Dar luă seama deodată-ncoifatul și marele Hector,
 Merse prin șirul întii lucind în veșminte de-aramă
 Și-nfricoșă pe danai. Văzîndu-l aproape, Sarpedon

670 Se-nvioră și așa începă să se roage de dînsul:
 „Nu mă lăsa să fiu pradă danailor, tu, Priamide.
 Vino și dă-mi ajutor și las' dup-aceea-n cetate
 Duhul să-mi dau, dacă nu mi-a fost dat mie bietul
 Ca să mă-ntorc înapoi pe-acasă-n iubita mea țară

675 Și să aduc bucurie copilului meu și femeii.”
 Asta rugarea i-a fost, iar Hector nimic nu răspunse,

Persephonei de către Hades prin intermediul unor cai deo-
 sebit de viguroși, precum și în mitologema carului tras de cai
 înaripați al lui Poseidon. Cf. nota la 7, 434, 444.

- Ci se grăbi pe de lături voind pe ahei să-i împingă
 Tot înapoi și pe mulți să doboare. Tovarășii mindri
 Ai lui Sarpedon pe el îl luară și-l duseră-n umbră
- 680** Pe sub stejarul crescut de minune la poarta cetății.
 Iar, de la coapsă, din stînga rănitului sulița-i scoase
 Unul din ei, Pelagon, voinicul, iubitul prieten.
 Prinse să leșine-atunci și ceață pe ochi i se puse,
 Dar învie după-aceea, și încet la bătaia de vînturi
- 685** Sufletu-i greu zbuciumat începu să mai prindă tărie.
 Oastea din Argos acum, încolțită de Hector și Ares
 Nici se pornea înapoi luînd fuga spre negre corăbii,
 Nici prididea în opint, de aceea și tot se da-n lături,
 Cum oblici că se bate de partea troicienilor Ares.
- 690** Oare pe cine dintîi și pe cine la urmă doboară
 Hector, odrasla lui Priam, și zeul războiului Ares?
 Pe vizitiul Orest, pe Teutras, un zeu în făptură,
 Pe Enomaos, pe Trehos, dibaciul în arme, etolul,
 Pe enopidul Helen, pe Oresbios, cel cu șerparul
- 695** Luciu pestriț, care-n Hila trăia lîngă lacul Chefisos
 Numai de-avere-ngrijind și avea și pe alții aproape
 Beoțieni, care aveau pe acolo mînoase pămînturi.
 Hera, zeița de sus, cea cu brațele albe, cînd vede
 Cum pologeau pe ahei în valma cea cruntă troienii,
- 700** Iute spre-Atena se-ndreaptă cu vaiet de vorbe ce
 zboară:
 „Vai mie, vai, neînvinsă tu fiic-a lui Zeus,-zadarnic
 Am juruit lui Menelau că are să năruie Troia
 Și-nvingător se va-ntoarce, că vezi cum lăsăm noi
 acum
 Volnic pe Ares să turbe, să-mprăștie groază și moarte.
- 705** Haide la lucru și noi, să fim gata de iureș și hartă!“
 Asta ea zice și Palas de loc nu se pune-mpotrivă.
 Grabnică merge să-nhame doi zmei cu fruntare de aur
 Hera, velita zeiță, născută din marele Cronos,
 Pune și Hebe la osia cea fermecat-a cotigii
- 710** Roate rotunde de-aramă cu spițe de două ori patru;
 Veșnice sînt ale roatelor cercuri durate din aur
 Și cu obezi de aramă-ntărite, minunea vederii.
 Și rotunziți de argint străluce la roate butucii,
 Chelna se-ntinde-mpletită-n curele de argint și de aur

715 Și-are deasupra pieptarului ei două margini de-aramă.
Oiștea-n față de-argint. La capătu-i leagă zeița
Hamul de aur frumos de poveste și prinde de dînsul
Dalbe hamuturi de aur, pe care le trece la pieptul
Cailor Hera-nfocată de setea-nvrăjbirii și luptei.

720 Dar și născuta din Zeus de scut purtătorul, Atena,
Merge-n odaia părintelui ei, de pe sine desprinde
Dalbul ei strai împestrit și cu mîna-i țesut de ea însăși
Și se îmbracă în platoșa vijeliosului Zeus,
Arme încinge gătindu-se de bătălie. Pe spate

725 Ea își aruncă năprasnica pavază înciucurată
Și-ncercuită de Spaimă, de jur împrejur, ca de-un
șarpe.

Vrajbă-i pe dînsa și Sila și Goana cea mult firoasă,
Capul Gorgonei, dihania-nfricoșătoare, la mijloc,
Mărmuritor de cumplită și groaznică iasm-a lui Zeus.

730 Pune și coiful de aur, crestat și cu patru gurguie,
Care-ar putea ocroti pedestrime-a o sută de-orășe.

Suie-se în focuria teleagă și-mpumn-apoi lancea
Mare și grea, oțelită, cu care-a bărbaților rînduri
Fulgeră ca mînioasă, născută din tată puternic.

735 Repede Hera dă bici telegarilor și, de la sine,
Poarta cerească trosnind pe loc se deschide-nainte:
Străjuie Horele acolo tot cerul și-Olimpul, ridică
Norii cei deși și-i coboară, fiind în Olimp portărițe.
Caii, cu sfichiul mînați de zeițe pe poartă trecură.

713-717 Carul descris de poet avea două garnituri de metal (aici, aramă), al căror rol nu pare a fi fost, după indicațiile furnizate de o serie de scolii, altul decît ornamental. Caii erau legați prin intermediul unui jug curbat (hom. *zygón*), atașat la gîtul cailor cu ajutorul unor curele (hom. *lépadna*), aici de aur.

736-738 Poarta (în original, *porțile*) cerului sînt norii, pe care Horele (hom. *Hōrai*) îi adună sau îi împrăstie, în funcție de anotimpuri: în acest fel, Horele deschid sau închid porțile cerului și, în același timp, ale Olimpului, deoarece culmile acestuia depășesc norii și se situează propriu-zis în cer. Din acest motiv, Horele trebuie să dea la o parte porțile cerului pentru a îngădui zeitelor trecerea de la o culme la alta a Olimpului. Avînd în vedere că reședința lui Zeus se afla pe cea mai înaltă culme a Olimpului, iar Hera și Atena veneau de acolo (cf., *supra*, v. 721), se impune modificarea versiunii românești a v. 741 în conformitate, de altfel, cu indicațiile din comentariul lui Aristarkhos: *Stînd pe-a Olimpului culme, pe una foarte înaltă*.

- 740** Ele, de zei osebit, la o parte găsiră pe Zeus
 Stînd pe-a Olimpului culme, pe cea mai înaltă din toate.
 Hera cu brațele albe opri lingă el telegarii
 Și începu să-l întrebe pe cel mai deasupra zeimii:
 „Cum nu te minii, Părinte, de sălbăticia lui Ares?”
- 745** Ce mai vieți de viteji prin tabăr-aheilor stinse
 Fără de cale și drept! Mi-e jale de ei, dar Apolon
 Și Afrodita se bucură fără muștrare de cuget
 Și pe nebun îl asmută de nu mai cunoaște vreo lege.
 Oare, părinte, tu, Zeus, te superi acum pe mine,
- 750** Dacă pe Ares, amarnic bătut, îl voi scoate din luptă?”
 Se învoui și răspunse zeiței stăpînul furtunii:
 „Hai și trimite-mpotrivă-i pe Palas cea biruitoare,
 Care-i deprinsă lui Ares să-i dea lovituri dureroase”.
 Astfel îi zise, și Hera voios se supune poruncii.
- 755** Biciuie caii pornind, iar ei se îndeamnă cu zborul
 Repede între pămînt și-a cerului boltă cu stele.
 Cît de lătită e zarea ce-o vede cu ochii neștine
 Cînd de pe-o culme se uită pe-ntinderea mării albastre,
 Saltă deodată pe-atîta și caii iau vînt și nechează.
- 760** Cînd după asta sosiră-n curînd pe cîmpie la Troia,
 Unde Simois și-amestecă apa cu rîul Scamandru,
 Hera cu brațele albe din fugă opri telegarii
 Și-i slobozi de la car și în negură deasă-i ascunse;
 Scoase-ambrozie Simois atunci și le dete să pască.
- 765** Zînele apoi, cu pășit de sfioși porumbei, înfocate
 Merseră alături de-ahei. Și cum între cete sosiră
 Unde erau luptători mai mulți și mai vrednici în jurul
 Lui Diomede, toți aprigi în luptă ca lei prădalnici
 Sau ca sălbaticii vieri cari nu mai slăbesc în putere;
- 770** Hera oprindu-se acolo, se schimbă la față, -mprumută
 Chipul lui Stentor, viteazul cu glasul de-aramă, ca
 dinsul
 Tipă cît oameni cincizeci și-i muștră pe dinșii: „Rușine
 Vouă, nevolnici ahei, păunașilor, voi fără suflet!
 Pînă ce-Ahile umbla împreună cu voi la bătaie,
- 775** Nu cutezau nici pe Poarta Dardană să iasă troienii,
 Căci tremurau de cumplita lui lance, dar iată că astăzi

⁷⁷⁵ Poarta Dardană (sau a lui Dardanos) este aceeași cu Poarta Scheiană, ultimul nume apărînd mai frecvent în *Iliada*.

Vin să se bată cu voi la corăbii, departe de ziduri.“

Asta grăindu-le aprinse la toți vitejia și-avântul.
Palas zbură spre Tidide. La car îl găsi răcorindu-și

780 Rana făcută de arcul lui Pandaros. El de sudoare
Sta chinuindu-se acolo sub larga curea de la scutu-i
Mare frumos cereuit, și brațu-i de chin amorfise;
Dinsul în lături cureaua ținea și ștergea de pe rană
Sîngele negru. Zeița de ham răzimîndu-se-i zise:

785 „Tare puțin lui Tideu la inimă-i seamănă fiul.
Mic de statur-a fost el, dar mare la suflet și-n arme.
Cînd bunăoară de mult eu nu-i dam răgaz să se bată
Și să se-ntreacă nebun pe vremea cînd el se dusesse
Singur la Teba-ntre mulții cadmei ca trimis de oștire,

790 Și-l sfătuisem în tihnă să-și cate de masă la curte,
Dar inimos el fiind, cum fuse-nainte de-a pururi,
Prinse a-i chema pe cadmei și-i învinse-n tot felul
de lupte

Lesne pe toți, că așa i-am fost eu de-ajutor la nevoie.
Iată și ție tot astfel ți-ajut și te apăr de-aproape

795 Și stăruiesc înadins din nou să te bați cu troienii.
Dacă tu însă-n putere-ai slăbit după multă năvală
Ori mi te ține în loc mișeleasca codire din frică —
Nu-ți este tată Tideu, nici șoimul Oineus bunicul.“
Dar Diomedee Tidide răspunse zeiței Atena:

800 „Eu te cunosc, o, zeiță, pe tine, tu fiic-a lui Zeus.
De-asta vorbi-voi deschis și nu-ți voi ascunde nimica.
Nu o mișelnică teamă mă ține pe-aci șovăielnic,
Țin numai seamă de sfatul ce tu mi l-ai dat înainte;
Nu m-ai lăsat să mă-ncaier cu nimenea din fericirii

805 Nemuritori, ci de văd pe-a lui Zeus copil-Afrodita
Parte luînd la război, să tabără asupra-i cu arma.
De-asta și eu mă tot dau înapoi și întreaga-mi oștire
Tot o silesc să s-adune și-ncet să se-nghesuie-ncoace,
Știu doar că Ares el însuși acum cîrmuiește bătaia.“

781-793 Relatarea faptelor de vitejie (gr. *aristéiai*) ale lui Tydeus, care fac parte dintr-un ciclu epic extrem de vechi, identificat de unii cercetători (P. Mazon, în *ed. cit.*, p. 145, n. 1) cu epopeea *Thebaida*, reia unele detalii cuprinse într-un pasaj similar din 4, 367-382.

- 810** Dar cea cu ochii albaștri așa-l îndemnă pe Tidide:
„Tu, Diomede Tidide, prea scumpe tu inimii mele,
Nu te mai teme de Ares și n-avea tu grijă de zeii
Nemuritori, căci eu stau alături aici și te sprijin.
Mină spre Ares întâi telegarii acolo de-a dreptul,
- 815** Bate-l de-aproape și nu te sfii de năvalnicul Ares
Cel apucat și cu totul hain, schimbător ca și vîntul,
El care-ntîi s-a legat juruind către mine și Hera
C-are s-ajute pe ahei și-o să se lupte mereu cu troienii,
Dar de ahei a uitat și acum e-nhăitat cu dușmanii.”
- 820** Asta zeița vorbea. Pe urm-apucînd pe Stenelos,
Ea îl împinse din car; deodată sări el din chelnă.
Grabnică ea se sui pe alături de craiul Tidide.
Osia cea de stejar trosni apăsată de greul
Care-l ducea, de cumplita zeiță și cel mai de frunte
- 825** Dintre bărbați. Luînd apoi biciul și frînele, Palas
Iute spre Ares întâi porni telegarii de-a dreptul.
Ares atunci omora pe un mal de bărbat, pe Perifas,
Cel mai șoiman din etoli, chiposul fecior al lui Ohes.
Zeul setos de măcel da zor pe acolo, iar Palas
- 830** Cușma lui Hades și-a pus să n-o vadă puternicul Ares.
Cum îl văzu pe Tidide, lăsă ucigașul de oameni

⁸¹⁸ Versul este greoi tradus, devenind, după observația judicioasă a lui Marmeliuc, *ibid.*, p. 393, un heptametru. Adoptăm varianta corectă propusă de autorul citat: *C-are s-ajute pe-ahei, luptîndu-se doar cu troienii.*

⁸³⁰ Ciclopîi îi făuriseră lui Hades o cască a cărei purtare îl făcea pe zeu invizibil, de unde și originea teonimului (gr. *a* „fără”, *idēin* „a vedea, vedere”). Această cască reprezenta atributul puterii supreme a zeului subterestru, în aceeași măsură în care fulgerele simbolizau supremația lui Zeus, iar tridentul pe aceea a lui Poseidon. În aceste condiții, nici chiar privirea unui zeu nu reușea să distingă prezența unei persoane care purta casca, probabil datorită întunericii lui ce se lăsa în jur, așa cum atestă un fragment din poemul hesiodic *Scutul lui Heracles*, vv. 226–227: *Cască grozavă-a lui Hades cuprinde-ale regelui tîmple, / Cască în care se stringe bezna cea deasă a nopții* (în ediția *Hesiod. Opere*. Traducere, studiu introductiv și note de Dumitru T. Burtea. București, 1973, p. 93). După unii cercetători (a se vedea comentariul la P. Mazon, *ibid.*, p. 146, n. 1), este vorba aici de o temă folclorică generală, regăsită și în creațiile populare din epoca modernă.

- Mort pe zaplanul Perifas la locul pe unde-l ucise
 Și năvăli înspre el. Și-ndată ce s-apropiără
 Unul de altul, se-ntinse cu suliț-atunci peste hamul
- 835** Cailor Ares întâi căpiat pe Tidid să-l omoare.
 Sulița însă din zboru-i zeița i-o prinse și iute
 I-o-nlătură de la car, de-i fu în deșert lovitura.
 Dar se răpede-n al doilea rînd Diomede cu lancea,
 Și ajutat de zeiță-l împunge pe zeu în deșerturi
- 840** Unde-i păzit de colan, de-i sfîșie pielea rănindu-l,
 Trage apoi arma spre el. Dă țipăt atunci ferecatul
 Ares cît ar țipa în război pîn' la nouă sau zece
 Mii de bărbați luptători, cînd setea de harță-i aprinde.
 Cum l-auziră troienii și-aheii stătură de groază
- 845** Toți tremurînd, așa groaznic fu răcnetul cruntului Ares.
 Ca un văzduh înnoptat, matahală de nori ce se-nalță
 Cînd după arșită-ncepe să vijie viforul, astfel
 I s-a părut lui Tidid și zeu-mbrăcat în aramă
 Ares pe cerul întins suindu-se-n slavă prin nouri.
- 850** Repede ajunse-n Olimp, al zeilor scaun. Acolo
 Stete mîhnit lingă Zeus s-arate cum curge din rană
 Sîngele-i nemuritor și așa tînguîndu-se-i zise:
 „Cum nu te mîinii, Părinte, cînd vezi cumplitate
 ca asta?
 Cele mai crude dureri pătimirăm noi zeii de-a pururi,
- 855** Noi din al nostru imbold, ca să facem la oameni pe
 voie.
 Toți avem sfadă cu tine, căci tu ai născut pe-o smintită
 Și ticăloasă de fată ce cugetă numai blăstemuri.
 Zeii ceilalți din Olimp se pleacă doar ție cu toții
 Și fiecare din noi cu supunere ascultă de tine.
- 860** Numai pe ea niciodată din grai ori cu fapta tu nu vrei
 S-o înfrîncezi, ci în voie o lași totdeauna, fiindcă
 Ea, urgisita, născută-i din tine. Chiar astăzi împinse
 Pe Diomede trufașul cu zeii orbiș să s-apuce.
 El mai întâi pe Afrodita răni din aproape la mînă
- 865** Și dup-aceea la mine sări ca un zeu în putere.
 Tălpile-mi iuți au putut să mă scape, căci altfel acolo
 Rău o pățeam, că stam mult în mormanul scîrboaselor
 hoituri

Sau rămîneau în viață nevolnic în urma lovirii.”
Dar îl privește pieziș și-i zice stăpînul furtunii:

870 „Nu-mi sta în față scîncind, zvînturatrice, nu te
mai plînge.

Mai urficios în Olimp nu-mi este nici unul ca tine,
Tu îndrăgit ești de-a-pururi de sfezi, de bătaî și
războaie,

Neîmblînzit și-ndărătnic la fire și aprig ca Hera,
Maica-ți ce-abia pot struni-o cu vorba. Desigur că asta-i

875 Urma povețelor ei. Eu nu te las totuși să suferi,
Doar ești odraslă din mine și mie născutu-te-a Hera.
Dacă vr'un altul cumva ți-ar fi dat urgisita viață,
Ai fi ajuns tu de mult în iad mai afund ca Titanii.”

Astfel îi zice și-ndată demîndă să-l vindece Peon.

880 El pospăi pe-a lui rană prielnice leacuri ușoare
Și-l lecui pe deplin, căci nemuritor este zeul.
Iute cum laptele alb cu suc de smochin se încheagă,
Dacă-nainte-l clătești, deși-i apăsos cînd l-amesteci —
Iute tot astfel pe zeu îl tămăduie doftorul Peon.

885 Hebe îl spală pe Ares și-n haine frumoase-l îmbracă.
Dînsul apoi lingă tatăl său stete fălos de mărire.

Iată, se-ntoarser-atunci pe Olimp la palatul lui
Zeus,

Hera cu hramul în Argos, și Palas în Alalcomene,
După ce de la război l-alungară pe crîncenul Ares.

882-883 Unul din străvechile procedee de coagulare rapidă a laptelui,
cunoscut și practicat la majoritatea popoarelor mediteraneene,
consta în amestecarea laptelui cu seva de smochin (de obicei,
sălbatic), obținută prin creșterea scoarței copacului. Înche-
garea laptelui avea loc instantaneu.

CÎNTUL VI

Armata troiană cedează treptat în luptă (1—74). Hector se înapoiază la Troia pentru a cere femeilor din cetate organizarea unei ceremonii în cinstea Atenei, (75—118). Înfruntarea dintre Diomedes și Glaukos se transformă în legământ de prietenie (119—236). Procesiunea troienelor (237—311). Întilnirea lui Hector cu Paris și Elena (312—366). Revederea dintre Hector și Andromaca (367—497). Paris se reîntoarce în luptă (498—523).

Singuri în luptă rămaser-acuma troienii și-aheii.
Unde și unde mai tare se tot războiau pe cîmpie;
Lănci ferecate zburau, azvîrlite de-o parte și alta,
Între prelinul Simois și riul vulturilor Xantos.

5 Aias Telamonianul întii, meterezul oștirii,
Rupse șiragul troian și soților zare deschise,
Cum zdupui la pămînt pe al tracilor Domn, pe
Acamas
Cel din Evsoros născut, om bun de virtute și mare.
El mai întii nemerindu-l la chivără-n creastă-i
înfipse

10 Boldul în frunte, în os îi trecu ascuțita-i aramă
Și peste ochi într-o clipă-i se puse-ntunericul morții.
Și Diomede ucise pe unul cu numele Axilos,
Fiul lui Teutras, venit din orașul temeinic Arisbe.
Tare bogat era el, ci iubit era totuși de oameni;

15 Casele avîndu-și la drum, în gazdă primea pe oricine.
Însă din oaspeții lui nu vine să-l scape nici unul
Dîndu-i acum ajutor, și-i curmă suflarea Tidide,
Lui și ortacului său, mînarul telegii, Calesiu;
Astfel pe-acești amîndoi la urmă-i înghite țărîna.

20 Iar între aceste Evrialos răpuse pe-Ofelt și pe
Dresos

Și năvăli la Esep, la Pedasos, feciorii Naiadei
Abarbarea și-ai unui ales muritor Bucolion,

Care-a fost fiul măritului crai Laomedonte,
Cel mai în vîrstă copil născut din ascunsă iubire.

- 25 Turma de oi păstorind pe o nimfă-ndrăgi Bucolion;
Ea însoțită cu el îi născu pe accia, doi gemeni,
Căror acum le strivi mădularele zdravene dalbe
Mecistead Evrialos, pe urmă-i goli de-armătură.

Iar bătbiosul oștean Polipoit omori pe-Astialos,

- 30 Craiul Ulise străpunse cu lancea-i pe unul Pidite
Percoțianul și Teucru la fel îl strivi pe Aretaon.
Iar pe Abderos cu lucia lance-l lăți Antilohos,
Fiul lui Nestor, Atrid Agamemnon pe unul Elatos,
Care ședea-n prăvălatul Pedasos, aproape de riul
35 Lin-curgător Satniois; din fugă răzbi pe Filacos
Leitos viteazul, pe cînd Evripil omora pe Melantiu.

Iar după asta pe-Adrastos îl prinse de viu

luptătorul

Aprig Menelau; de spaimă pe cîmp i-apucaseră caii
Și-mpiedicîndu-se caru-n tufișuri de cîtin-acolo,

- 40 Oiște-a-n față la capăt se rupse, și caii luară
Vînt spre cetate, pe unde-o zbughiră de spaimă și
alții;

Iar căpitanul Adrast, din car lunecînd peste roată,
Cade pe brînci și cu gura prin pulbere. Dar îl ajunge
Craiul Menelau Atrid cu sulița lungă; de teamă

- 45 Roagă-se Adrast și se milcuie așa apucîndu-i genunchii:
„Zilele cruță-mi, Atrid, și ia-ți cuvenita răsplată.
Tata-i bogat și la dînsul odoare găsești o grămadă,
Aur și-aramă și fier făurit anevoie-n tot chipul.
Tata din toate o să-ți dăruie ție o groază de daruri,

- 50 Dac-auzi-va că eu sînt teafăr și viu la corăbii.”

Astfel îl roagă pe el și inima-i mișcă cu graiul.
Gata-i Atride să-l dea vizitiului său ca să-l ducă
El la corăbii pe-Adrast. Atunci Agamemnon în pripă
Vine-ntr-un suflet acolo și-l muștră și țipă la dînsul:

- 55 „Ce cruți așa pe dușmani cu firea ta moale, Menelau?
Tare frumos se purtară troienii acasă la tine.

Nimeni acum de la ei să nu scape de moarte haină,
Nici să ne fugă din mîină; nici pruncul ce-n sînu-i îl
poartă

Mama să nu ne mai scape, ci toți și cu totul, de-a valma

- 60 Fără-ngropare și urmă să piară mișei din Troia!“
Astfel îi zise viteazul și fratelui mintea i-o-ntoarse,
Doar îi vorbise cu drept. De aceea-l împinse cu mîna
Dinsul îndată pe-Adrast, iar craiul Atrid Agamemnon
Cu-o lovitură-n deșerturi îl dă peste spate și iute
- 65 Pune picioru-i în piept și lancea de frasin își smulge.
Nestor într-asta pe-ahei așa îndemna cu glas mare:
„Dragilor mei, voi tovarăși de arme, vultani din
Ahaia,
Nimeni să nu stea-napoi repezindu-se acum după
pradă,
Gata să care cu el cît poate mai mult la corăbii,
- 70 Ci pe dușmani să-i ucidem întîi și apoi, pe-ndelete,
Voi despoia-veți pe morți care s-află răzleți pe cîmpie.“
Asta le zise și-aprinse la toți vitejia și avîntul.
Oastea troiană, din nou de gloata de-ahei cotropită
Și în vîrtute slăbind, sta gata să fugă spre ziduri,
- 75 Dar la Eneas atunci și la Hector se duse Helenos,
Fiul lui Priam, fruntaș ghicitor, și le zise: „Tu Hector,
Și tu Eneas, pe voi doar v-apasă mai tare tot greul
Dus de ai noștri, de toți, că în fruntea lor sînteți de-a
pururi
Cînd vă sumeteți la trebi, dacă-i vorba de sfat ori
bătaie —
- 80 Stați, și luînd-o la dreapta, la stînga, opriți
înainte
Porților oastea, ca ea la femei să nu cadă în brațe
Dîndu-se tot înapoi, și în hohot să rîdă dușmanii.
Cînd după asta trezi-veți curaju-nglotirilor toate,
Noi stărui-vom aici și ne-om bate morțiș cu danai,
- 85 Cît om fi noi de obosiți; nevoia de-acum ne silește.
Tu însă, Hector, dă fuga-n cetate și du-te la mama,
Spune-i s-adune pe doamnele noastre, să meargă cu ele
La cetățuie pe deal, unde-i templul zeiței Atena.
Poarta locașului sfînt să deschidă cu cheia, și acolo
- 90 Straiul ce ea socoti-va că-i mai arătos și mai mare,
Mai prețuit și mai scump decît orice veșminte din casă,
Ea pe genunchii pletoasei zeițe frumos să-l așeze
Și-n rugăciune să-i juruie jertfă de douăsprezece
Tinere junci neațînse de bold, dacă ea se îndură

- 95 Și-are să cruțe orașul, femeile noastre și fiii
 Și de la ziduri, de-aici, o să-nlătore pe Diomede,
 Războitorul cumplit care-mpărăștie grozile fugii.
 El între ahei mi se pare că-i neîntrecut în putere.
 Nu ne temurăm atîta vreodată de însuși Ahile,
- 100 Care se zice că-i fiu de zeiță, dar el, Diomede,
 Prea-i căpiat luptător și cumpănă nimeni nu-i ține."
 Zise și Hector cu drag îi ascultă frățeștile

sfatuiri,

- Iute s-aruncă din chelnă cu toată-armătura pe sine,
 Tepe ascuțite rotind prin oaste da zor pretutindeni
- 105 Și-ntărita la război și-o crîncenă harță se-ncinse.
 Armia-i, învîrtejită spre-ahei, stătu împotrivă;
 Deter-aheii-napoi și îndată slăbiră din arme:
 Și-nchipuiau că din slava-nstelată un zeu coborîse
 Și-i ajută pe troieni, c-așa le-a fost grabnic întorsul.
- 110 Hector acuma silea pe ai săi și zicea cu glas tare:
 „Voi, inimoșilor mei, și voi, ajutoare slăvite!
 Fiți, o, prieteni, bărbați și porniți înainte năvală
 Pînă ce eu în cetate m-oi duce să spun la bătrînii
 Sfetnici ai noștri, să spun și femeilor noastre

de-acasă

- 115 Rugă să-nalțe la zei și să juruie jertfe bogate."
 Asta rostindu-le, Hector îndată porni spre cetate.
 Pavăza-i cea gurguiată cu marginea negrei curele,
 Lungă fiind, i-ajungea la călcîi și la ceafă deodată.
 Glaucos Hipolohianul atunci și Tidid Diomede
- 120 Se întîlniră în mijlocul oștilor, gata de luptă.
 Cum împotrivă pășind se-apropie unul de altul,
 Zice întîi Diomede cel aprig în toiul luptării:
 „Cine ești tu și din ce neam de oameni, alese

voinice?

- Nu te-am văzut înainte vreodată pe cîmpul mării.
- 125 Prea te încumeți acum, ba nici nu e altul ca tine
 Cutezător, de te bizui să-ntîmpini amarnica-mi lance.
 Vai de părinții acelor ce vin să-mi înfrunte mînia!
 Dacă din cer te cobori și ești vreun zeu fără moarte,
 Spune-mi; cu cei din Olimp eu nu-s bucuros să

mă-ncai,

- 130 Nici al lui Drias fecior, șoimanul Licurgos odată
Nu mai trăi îndelung, dacă-n vrajbă se puse cu zeii;
El fugări oarecînd pe zînele-doice-a lui Bacchus
Cel amețit la un chef de pe Nisa cea sfîntă, iar ele
Bețele și-au lepădat, că din urmă le-ajunse cu boldul
- 135 Ucigătorul Licurg. Luînd fuga și Bacchus în mare
S-a scufundat sub talaz, și acolo primitu-l-a-n brațe
Tetis pe el tremurînd, că mare-i fu spaima de gura
Și-nfricoșările lui. Dar zeii ce-n tihnă duc traiul
S-au supărat pe Licurg, și-orbitu-l-a fiul lui Cronos.
- 140 N-a mai trăit apoi mult, de cum urgisitu-l-au zeii;
N-aș vrea dar eu a mă pune cu zeii cei pururi ferice.
Numai de ești muritor și hrană ți-e rodul cîmpiei,
Vin'mai încoa să te-ajungă mai repede-arcanel

pieirii."

Fiul cel falnic al lui Hipolohos la asta răspunse:

- 145 „Ce mă-ntrebi oare de neam, inimoase Tidid
Diomede?

Cum e cu frunzele, așa-i și cu neamul sărmanilor
oameni;

Unele toamna le scutură vîntul și cad ofilite,
Altele codrul le naște-nverzind, dacă dă-n primăvară:
Astfel pe lume și valul de oameni se naște și moare.

132-133 Homer are în vedere aici un fragment din ciclul dionisiac, despre care posedăm o serie de date. Atacul lui Lykoorgos, regele tracilor edonieni, asupra lui Dionysos și a cortegiului format din doicile sale se petrece într-un loc împădurit de pe muntele Nysa, acesta din urmă fiind identificat ulterior cu numeroase culmi muntoase și chiar cetăți, din Tracia pînă în Egipt. Lykoorgos refuzase să-l găzduiască pe Dionysos în timpul peregrinărilor acestuia și, urmărindu-i cortegiul, îi interzicea peste tot celebrarea cultului. Legenda luptei lui Lykoorgos împotriva lui Dionysos a constituit subiectul unei trilogii eschileene, din care s-au păstrat numai cîteva fragmente. Doicile lui Dionysos, „Hiadele” (gr. *Hýades*, numite astfel de la fratele lor, Hyas), erau șapte nimfe surori, fiice ale lui Atlas și nepoate ale zeiței Tethys, la care se refugiază urmărite de Lykoorgos. Dat fiind faptul că Homer utilizează terminologia dionisiacă proprie cultului, considerăm necesară modificarea versiunii românești a v. 133, unde Dionysos nu este, pur și simplu, „amețit la un chef de pe Nisa”, ci zeul *căzut în extaz, cuprins de frenezie, de patimă, de delir, așadar: Zeul cuprins de extaz, pe Nisa cea sfîntă, iar ele ș.a.m.d.*

150 Iar dacă vrei să cunoști și aceea ce-ntrebi, o, viteze,
Neamul din care sînt eu și pe care-l știu mulți: e în
fundul

Tării pascute de cai, prin Argos, orașul Efira.

Cel mai șiret muritor a trăit pe acolo, Sisifos.

El s-a născut din Eol, Sisifos născut-a pe Glaucos,

155 Glaucos apoi a născut pe vrednicul Belerofonte,
Căruia zeii de zestre mîndrețe i-au dat și virtutea
Fermecătoare. Dar Proitos îi puse gînd rău și din țară
El pe voinic îl goni, că fuse mai tare ca dînsul
Printre argii, că de sus el avea peste aceea domnie.

160 Antia, mîndra nevest-a lui Proitos, de patim-aprinsă,
Vru să s-apropie-n taină de el; însă Belerofonte,
Bun și cuminte fiind, învinse ispita femeii.

Dînsa lui Proitos atunci îi zise scornind o minciună:
„Una din două, sau mori sau ucide-mi pe Belerofonte,

165 Dragoste silnic-a vrut cu mine să facă mișelul.”
Zise, și craiul de ciudă s-aprinsese auzindu-i vorbirea,
Dar se feri să-l omoare, din teamă de sus, îl trimise
Totmai în Licia, unde pieirea să-și ducă el însuși
Semne de moarte scriind o mulțime pe-o placă-udoită

170 Și poruncind s-o arate crăiescului socru să-l piarză.
Bine de zei ocrotit, făcu pînă-n Licia drumul.
Cum el ajunsese în Licia, țara udată de Xantos,
Craiul acolo voios îl cinsti cu ospete de nouă
Zile și jertfe de nouă juncani îi aduse pe-altare.

175 Doar într-a zecea, cînd zorile trandafirii răsăriră,
El începu să-l întrebe, ceru chiar dovezi ca să vadă
Ce fel de sarcină-i dete iubitul său ginere Proitos.

Cînd a primit el tăblița-ndoită cu semnele morții,
Craiul l-a pus să omoare întîi pe Himera, o iasmă

180 Nebiruită, din viță de zei, nevăzută de oameni;
Leu înainte, în spate un balaur și capră la mijloc,

¹⁸⁰⁷ „din teamă de sus”: această interpretare îi aparține traducă-
torului. Originalul conține numai ideea de teamă și respect
față de Belerofon, insuflată de un comportament pînă atunci
ireproșabil. Se poate restitui forma versului, în conformitate
cu semnificațiile contextului, după cum urmează: *Dar se feri
să-l omoare, cu teamă în suflet, și-l duse.*

¹⁷⁹⁻¹⁸⁰ În original se afirmă că himera nu avea înfățișare omenească,
nu era din neamul oamenilor, ci al divinităților; de aceea,
sintagma „nevăzută de oameni” se impune a fi înlocuită, deoa-

Groznic din gură pufnind văpăi de minie-arzătoare.
 Dar în cerești arătări bizuindu-se, el o răpuse.
 Și cu slăviții solimi mai avu de luptat dup-aceea,
 185 Și asta-i fu cea mai grozavă din luptele date. La
 urmă

El se bătu și zdrobi pe-Amazoanele cele bărbate.
 Totuși la-ntoarcerea-i craiul o cursă vicleană-i întinse:
 Dinsul alese din țara-i cea largă și puse la pîndă
 Oamenii tot unul și unul. Din ei însă nimeni acasă
 190 Nu se întoarse-napoi; pe toți îi ucise viteazul.
 Cum înțelese că Belerofonte se trage din neamul
 Zeilor, craiul acasă-l opri și pe frică-sa-i dete.
 Cîntea domniei pe urmă cu el împărți pe din două,
 Iar licienii-i dădură pămînt minunat de moșie,
 195 Loc de răsad și-arătură, ca el s-aibă parte deplină.
 Belerofonte avut-a trei fii din această-neuscire:
 Pe Hipoloh, pe Isandru și pe Laodamia, care,
 Împreună cu Zeus, avu de fecior pe Sarpedon
 Cel ca un zeu de-arătos înarmat în veșminte de-aramă.
 200 Bietul Sarpedon la urmă, de cum urgisitu-l-au zeii,
 Singur a tot rălăcit pe cîmpia ce-i zice Aleus.
 Pasuri de om ocolind cu inima ruptă de jale.
 Iar pe Isandru-l ucise al armelor zeu cel de-a pururi
 Nesățios de război, cînd el se lupta cu solimii;

rece s-ar putea deduce că himera era invizibilă, ceea ce nu rezultă din text. Propunem următoarea versiune: *Nu arătare de om, ci viță de zei, neînfîntă*. Hesiod, *Theogonia*, 321 și urm. o descrie într-un mod oarecum diferit, deși păstrează trăsăturile esențiale ale portretului homeric: [...] *Himaira ce suflă ne-nfîntă văpaie, / Crîncenă și uriașă, sprintenă-n mers, vîguroasă, / Gîtu-i trei capete-avea: unul de leu în mînie, / Altul de capră, al treilea de șarpe, puternic balaur. / (Leu deci în față, la mijloc capră, balaur la coadă). / Împrăștiind pretutindeni suflare de-aprinsă văpaie [...]* (trad. D. Burtea, în ed. cit., p. 34).

184 Solimii (hom. *Sólymōi*) erau un popor războinic ce locuia în Licia, după această mărturie din *Iliada*. În *Od.* 5, 283 (text reluat de Strabon 14, 3, 10) ei sînt plasați ca vecini ai etiopienilor. Alte referințe se întîlnesc la Herodot, 1, 173, (în ediția *Herodot. Istorii*, vol. I. Traducere, notițe istorice și note de Adalina Piatkowski și Felicia Vanț-Ștef, București, 1961, p. 95), după care solimii erau cei mai vechi locuitori ai Licieii, și Strabon 13, 4, 16 (în ediția citată, vol. III, p. 223).

200-205 Versiunea lui Murnu reprezintă o interpretare mai puțin plauzibilă a originalului. Nu despre Sarpedon se afirmă că l-au

- 205 Sora-i se stinse deodată trăsniță fiind de Artemida,
Iar Hipoloh mi-e părinte, și iată de unde mi-i neamul.
El mă trimise la Troia și-mi dete-nadins o povață.
Veșnic întiul în arme să fiu și să-ntrec pe oricine,
Neamul părinților mei să nu-l fac cumva de rușine,
- 210 Doar a fost neam strălucit și în Licia și în Efira.
Vezi dar de unde sînt eu și din ce fel de viță mărită."
Glaucos așa povesti și fu vesel Tidid Diomede.
Lancea-și înfipse îndată-n pămînt și cu graiul
Molcom și prietenos căpitanului astfel răspunse:
- 215 „Tu-mi ești prieten ca oaspe legat cu părinții
din vremuri;
Știu că Oineu răposatul în gazdă-l ținu ca pe-un oaspe
Trei săptămîni oarecînd pe vrednicul Belerofonte,
Daruri frumoase schimbă din prietenie-ntre dinșii.
Moșu-mi Oineu dăruî un chimir de porfiră din parte-i,
- 220 Belerofonte o cupă de aur cu gemene toarte.
Cupa și-acum o păstrez, la plecare-am lăsat-o acasă.
Ce-a fost cu tata-mi Tideu după asta, eu nu mai știu
mîinte,
El m-a lăsat un copil, cînd ai noștri la Teba pieriră.
Fi-vei tu dară de-acuma prin Argos iubitul meu
oaspe,
- 225 Eu ți-oi fi oaspe în Licia, dacă veni-voi pe-acolo.
De-asta și să ne ferim înde-noi de-a ne bate cu arma,
Sînt doar atîția troieni și tovarăși de-ai lor pentru mine
Ca să dobor, numai zeii să vrea și picioarele mele.
Sînt și aheii destui, doboară pe cine putea-vei.

„urgisit“ zeii, ci despre Belerofon, din motive neprecizate de Homer. În acord cu sensul autentic conținut în original, vom modifica tălmăcirea pasajului astfel: *Dar, din ziua în care și el [Belerofon] își atrase minia tuturor zeilor și începu să meargă, singur, rătăcind pe cîmpia aleiană și ocolind, plin de jale, cărările oamenilor, pe Isandru-l ucise [...]* După mărturia lui Herodot, 6, 85 (ed. cit.) și Strabon 14, 5, 21, (ed. cit.), cîmpia „aleiană“ (în grecește termenul semnificînd „ogor fără sămînță, nesemănat, nefertil“) se afla în apropiere de orașul Mallos din Cilicia, la întretăierea rîurilor Pyramos și Sinaros. O traducere exactă, în hexametri, a acestui fragment se întilnește la Cicero, *Tusculanae disputationes* 3, 26 (în ediția *Cicéron Tusculanes*. Tome II. Texte établi par Georges Fohlen et traduit par Jules Humbert. Paris, „Les belles lettres“, 1931, pp. 37—38).

230 Hai dar să facem noi trampă de arme-ntre noi ca să

Toți de pe aici că ne leagă o prietenie străveche.^{stie}

Asta vorbiră amîndoi, săriră din care și mîna
Prieteneste și-o strinseră și întăriră credința.

Glaucos, atuncea de Zeus orbit, a făcut cu Tidide

235 Schimb luînd arme de aramă în preț de vreo nouă
Boi și dînd armele-i scumpe aurite de-o sută de tauri.

Hector într-asta sosi la stejar pe la Porțile

Schee.

Iute spre el alergară neveste și fete din Troia,

Care de care să-ntrebe de frați și de fii și de rude

240 Și de bărbați; el pe rînd le tot îndemna să se roage
Toate de zei, c-aveau multe să fie bătute de soartă.

Hector ajunse pe urmă la mîndrul palat al lui

Priam,

Case ce-aveau netezite pridvoare cu stîlpi și năuntru
Înșiruite cincizeci de dalbe iatacuri zidite

245 Toate din piatră cioplită, și-n care pe paturi strujite
Fiii lui Priam dormeau cu nevestele lor împreună.

Altele-n dreptul acestora-n fund, în aceeași ogradă

Douăsprezece iatacuri zidite din netedă piatră

Stau înșirate la fel, și-n ele dormeau ai lui Priam

250 Gineri alături de-a lor închinete cînstite neveste.

Iese-naintea lui Hector blajina și darnica-i mamă,

Cînd se ducea ca să vadă pe fiica ei cea mai frumoasă,

Pe Laodice, de mîna-l luă și-ncepu să-l întrebe:

„Ce-ai venit, fiule, aici părăsind bătaia cea

cruntă?

255 Tare ne-or fi prididind cu armele-n preajmă la ziduri
Nesuferiții de-ahei și inima-ncoace te mîna,

Rugă lui Zeus să-nalți la altarele din cetățuie.

Stăi însă tu să-ți aduc înainte vin dulce ca mierea,

Paos întîi să închini părintelui Zeus și altor

260 Nemuritori și apoi să bei tu, că-ți va fi cu priință;

Vinul, cînd omu-i trudit, grozav îi priește de bine,

Și tu ești prea obosit de cînd aperi pe-ai tăi de

primejdii.“

Zise crăiesei atunci încoifatul și marele Hector:

„Nu-mi da vin dulce, iubita mea mamă, să nu-mi

iei

- 265 Vlagă din piept și să-mi puterea și-avântul din mine.
Nici nu cutez să închin lui Zeus cu mîni nelăute
Paos de vin; e păcat să te-apuci a rosti rugăciune
Celui din nourii, de sus, cu mășșeala de sînge pe tine.
Du-te tu, maică, mai iute la templul zeiței Atena
- 270 Dăruitoarea izbindei, ia jertfe și doamnele-adună.
Ia și cu tine un strai, care-i cel mai frumos și mai
mare,
Și dintre toate mai scump din cîte păstrezi în cămară,
Și pe genunchi la icoana pletoasei Atena-l așază,
Juruie apoi că în templu dai jertfe de douăsprezece
- 275 Tinere junci neatinse de bold, dacă ea se îndură
Și-are să crute orașul, femeile noastre și fiii
Și de la ziduri de-aici o să-nlătore pe Diomede,
Cel mai avan luptător care împrăstie grozile fugii.
Du-te tu dar, la templul zeiței ce dă biruința.
- 280 Eu mă voi duce la Paris să-l chem la război, dacă
dînsul
Vrea să asculte ce-i spun, mai bine-nghiți-l-ar
pămîntul!
- Ceru-l crescă doar pe el, ca o pacoste mare să fie
Tatălui nostru și nouă, copiilor lui și cetății.
Dacă sub țărână pierind vedea-l voi cu ochii vreodată,
- 285 M-oi ușura de necaz și uita-voi amarul vieții.”
Asta viteazul grăi, iar mama-i se duse prin casă,
Dete poruncă la roabe s-adune pe doamne-n cetate.
Ea după asta-n cămara cu dulce miros se depuse;
Pinze o grămadă pe-acolo erau înflorate-n tot felul,
- 290 Lucrul de mîn-al femeilor sidoniene, pe care
Paris acasă la el le-adusese de unde-i Sidonul,
Cum adusese-nainte pe mare la fel pe Elena
Cea din părinte mărit. Hecuba, de dragul zeiței,
Ia din veșminte pe cel mai frumos înflorat și mai mare,
- 295 Strălucitor ca o stea, care-ntins se afla pe sub elitul
De țesături, și ia drumul de multe femei însoțită.
Cum laolaltă pe deal sosiră la templul Atenei,
Poarta pe loc le deschise frumoasa la față Teano,
Fiica lui Chises, pe care o ținea călărețul Antenor;
- 300 Ea preoteasă era de troieni rînduită la templu.
Brațele-ntinseră toate bocindu-se-n fața zeiței.

Straiul în mină luind după asta cucernic Teano
Cea-mbujorată l-a pus pe genunchi la icoana zeiței
Și-a început să se roage fierbinte de fiica lui Zeus:

305 „Sfintă zeiță, tu, stîlpul cetății, cunună-ntre
zîne,

Sfarmă tu sulita lui Diomede Tidid și pe dînsul
Fă-mi-l să cadă pe brînci înainte la Porțile Schee
Ca să-ți aducem îndată o jertfă de douăsprezece
Tinere junci nesupuse la jug, dac-ai milă de Troia

310 Și de bărbații troieni, de bieții lor fii și neveste.“

Astfel în rugă rosti, dar nu vru s-audă zeița.
Pînă ce ele pe deal se rugară de fiica lui Zeus,
Hector în grabă se duse la curtea cea mîndr-a lui
Paris,
Curte zidită de el cu meșterii cei mai de frunte,

315 Care trăiau pe atunci ca zidari în acele meleaguri.

Dînșii făcură palatul cu sală, iatac și ogradă,
Sus în cetate pe lingă palatul lui Priam și Hector.
Intră viteazul în casă. În mină ținea el o lance

320 Lungă de unsprezece coți, și-n fața-i lucea ascuțișul
Lăncii lucrat din aramă și-neins cu-o verigă de aur.

El în odaie-l găsi îngrijind de frumoasele-i arme;
Tot căuta pipăind ba platca, ba arcu, ba scutul.
Iar mai încolo, Elena stetea-mpresurată de șerbe
Și îndemna lucrătoarele ei la mîndrețe de lucru.

325 Cum dă cu ochii de Paris, începe să-l mustre viteazul:

„Nenorocite, nu-i drept să te mîinii așa pe ai
noștri,

Oamenii pier, ca să apere zidul înalt și orașul,
Și numai tu ești de vină că-n jurul cetății ne-ncinse
Foc și potop. Deci nu eu, ci tu s-ar cădea pe oricine

316 În legătură cu arta construcțiilor civile în epoca miceniană, precum și cu raportul dintre izvoarele epice (în speță, Homer) și mărturiile arheologice, detalii inedite sînt furnizate în monografiile *Minoica und Homer. Eine Aufsatzsammlung*. Herausgegeben von Vladimir Georgiev und Johannes Irmscher. Berlin, 1961 (în special articolul *Zum Problem des Thronraumes in Knossos*, de Helga Reusch, pp. 31—39), și *Diedrich Finnen, Die kretisch-mykenische Kultur*. Leipzig—Berlin, 1924, cap. *Die Wohnbauten*, pp. 39—54.

330 Să-l dojenești, dacă-l vezi că fuge de greul luptării.
Seoală și hai, să nu cadă cetatea topită în flăcări.”

Paris așa i-a răspuns: „Ai drept să mă-nvinui,
tu, Hector.

De-asta și eu îți răspund, ia seama tu dară și-ascultă:
Nu de minie cumva într-atita și ciudă pe-ai noștri

335 Șed eu în casă, ci vrut-am să stau cufundat în durere.
Dar m-a luat adineauri nevasta cu graiuri plăcute
Și m-a urnit spre război. Socot și eu însumi că asta
E mai cu cale, că nu stă la unul mereu biruința.

Deci mă așteaptă puțin să pun armătura, ori du-te;

340 Eu după tine am să viu, că doar te-oi ajunge din
urmă.”

Asta fu zisa lui Paris, iar Hector nimic nu

răspunse.

Dar îl opri cu grai dulce Elena: „Sărmane cuminate
Cu o sfruntată că mine, unealtă de rău și de groază,
Bine-ar fi fost dacă-n ziua când eu fui născută de
mama,

345 M-ar fi luat să mă zboare pe munte un vifor năprasnic
Ori să m-arunce departe în elocotul mării, căci vaful
M-ar fi-nghițit înainte ca toate aceste să fie.

Dar dacă zeii ursitu-mi-au astfel să duc osîndire,
Soțul măcar să-mi fi fost bărbat mai cu suflet, să
simtă

350 Hula, mînia și multa batjocur-a lumii. Dar dînsul
N-are nici astăzi curaj și nici o să aibă vreodată,
De-asta și mie mi-e teamă că-și ia cuvenita răsplată.
Intră tu însă, cumnate, poștește pe seaunul ăsta
Și mai răsuflă, că prea ești trudit de război și de griă

355 Numai din vina lui Paris și-a mea păcătoasa; de-aceea
Și ne-a fost dat de la Zeus ursită din cele mai triste,
Chiar după moarte pe lume s-ajungem a fi de poveste.”

Se-mpotrivi însă marele Hector la asta și zise:

„Cît m-ai pofit de cu drag, tu n-ai să mă-ndupleci,
Eleno.

360 Mi-e doar cu mult mai în grabă s-ajut și să sprijin
pe-ai noștri,

Care grozav după mine tînjesc și mi-așteaptă sosirea.
Tu mai urnește-l pe Paris și el să dea zor să m-apuce

Până mai stau în cetate, că eu intru-n casă la mine
Ca să mai văd pe ai mei, pe soția-mi iubită și fiul.

- 365** Nu știu de-acum dacă eu înapoi m-oi întoarce vreodată,
Sau poate capul mi-or pune cu mîna dușmanilor zeii!“
Asta rostindu-i, se duse-ncoilatul și marele

Hector.

Numaidecît el ajunse la curtea-i cea bine-zidită.
Nu întîlni el acasă pe dalba-i soție-Andromaha;

- 370** Ea își luase pe prunc și cu o șerbă bine gătită
Sta peste poartă la turn jălind și bocindu-se acolo.
Neîntîlnindu-și în casă femeia cea plină de daruri,
Hector în prag se opri și-ncepu să întrebe pe șerbe:
„Fetelor, spuneți-mi drept și nu-mi tăinuți
adevărul;

- 375** Oare-ncotro s-o fi dus Andromaha lăsindu-și odaia?
Poate se duse cumva la surori, la cumnatele mele?
Sau însoți pe femeile care-s la templul Atenei,
Parte la rugă să ia și să-mbune temuta zeiță?“

Harnica lui chelăriță așa la-ntrebare-i răspunse:

- 380** „Dacă-nadins poruncești să-ți spun adevărul,
stăpîne,

Află că nu-i la surori și nici la cumnatele tale,
Nici cu femeile care sînt duse la templul Atenei
Parte la rugă să ia spre-a-mbuna pe temuta zeiță,
Ci o porni înspre turnul cel mare auzind că troienii

- 385** Sînt copleșiți de dușmani și că tare mai biruie aheii.
Repede dînsa tehuie fugi înspre zid și acuma
Poate va fi pe la turn, cu fata ce-i poartă copilul.“

Asta grăi chelărița, iar Hector în pripă din casă
Plecă pe unde venise, pe uliți frumos pietruite;

- 390** Trece prin marea cetate, și cînd apucase în dreptul
Porților Schee, pe unde avea drum înapoi spre cîmpie,
Grabnică-i iese-nainte soția-i bogat înzestrată,
Alb-Andromaha, copila bărbatului Domn Aetion,
Care ședea în cetate la Teba sub muntele Placos

- 395** Cel păduros și domnea peste cilicieni. A lui fiică
Fu însoțită cu Hector, viteazu-mbrăcat în aramă.
Dînsa în cale-i ieși împreună cu-o fată de casă

Care pe brațe purta pe-al lui Hector odor, copil
fraged,

Nevinovat și la față frumos ca luceafărul. Hector

- 400 Îl poreclise Scamandriu, ceilalți îi ziceau Astianax,
„Domnul cetății“, că tată-său singur ținea Ilionul.
Cum îl văzu pe copil, zîmbi și-l privi pe tăcute;
S-apropie Andromaha de el, podidită de lacrimi,
Mina i-o strinse, pe nume-i grăi, apoi zise lui Hector:

- 405 „Inima ta te va pierde, sărmane, și n-ai măcar
milă

De un copil care-i prunc și de mine, o biată femeie.

Văduvă fi-voi curînd, că toți au să tabere-n tine

Și-au să te-omoare vrăjmașii îndată; iar dacă te-oi
pierde,

Fi-mi-ar mai bine să intru-n pămînt, că vr'o altă
nădejde

- 410 N-o să-mi rămîie, cînd tu vei muri, fără numai
Plîns și suspinuri. Că nu mai trăiește nici tata, nici
mama.

Știi că pe bietul meu tată-l ucise cumplitul Ahile,

Cînd pustii a cilicilor largă bine-zidită cetate,

Teba cu-naltele-i porți. Pe tata-l ucise, dar totuși

- 415 Față de zei se feri să-l despoaie; cu toat-armătura
L-arse pe rug și-i făcu un mormînt, iar în juru-i
sădîră

Ulmi ale munților zîne, copilele marelui Zeus.

Șapte-mi fuseseră frații acasă la noi și tussapte

Ei într-o zi mai demult plecară pe lumea cealaltă,

- 420 Fură uciși de Ahile la turma de boi și oi albe.

Numai pe mam-a cruțat-o, pe biata crăiasă din Teba,

Și c-o mulțime de pleanuri încoace-o aduse robită

Și pe o groază de daruri el dezrobînd-o, ci-n urmă

Ea de năprasnă muri: Artemid-a trăsînt-o cu arcul.

- 425 Tu-mi ești dar, Hector, și tată și mamă cîstită și
frate,

Tu-mi ești bărbatul în floare. Deci rogu-te acumă,
te-ndură,

Stai în cetate pe-aceia la turn, ca să nu-ți lași în urmă
 Fiul lipsit de părinte și văduvă biata-ți femeie.
 Oastea-ți oprește pe lângă smochinul sălbatic, pe unde
 430 Lesne se urcă-n cetate și zidul se sparge mai lesne;
 Doar pe acolo de trei ori veniră să-ncerce dușmanii,
 Aias cei doi cu oștirea și Idomeneus vestitul,
 Frații Atrizi cu ai lor și viteazul Tidid Diomede,
 Ori că le spuse vr'un om știutor de-ale zeilor taine
 435 Sau poate așa cum le-a fost de la sine îndemnul și
 sfatul."

Iar încoifatul și marele Hector atunci îi răspunse:
 „Grijiile aceste, femeie, mă bat și pe mine, dar
 tare
 Mi-ar fi rușine de-ai mei, de bărbați și femei de la
 Troia,

Dacă-aș fugi de război și aș sta tupilat ca mișchul.
 440 N-am vr'o pornire spre asta, căci eu m-am deprins să
 fiu pururi
 Gata de luptă și-n frunte mercur la război să mă-ncalier
 Pentru a părintelui meu și a mea înaltă mărire.
 Bine știu totuși, mi-o spune doar mintea și inimă-adesă:
 Are să vie o vreme când Troia pieri-va, și Priam
 445 Și al lui Priam norod. Dar nu-mi este mie-ntr-atita
 Nici de durerea troienilor, nici de a tatei și-a mamei,
 Nici de a fraților mei care, citu-s de mulți și puternici,
 Tot o să cadă prin colb la iureșul oastei dușmane;
 Cât mi-e de tine în oara când fi-vei smuncită de
 vr'unul

450 Dintre ahei și vei plînge răpită fiind în robie.
 Dusă prin Argos, vei țese știind de porunca stăpînei
 Și din Hiperia sau din Meseis, tu apă căra-vei
 Fără să vrei, că silită vei fi de cumplita nevoie.
 Zice-va, cum te-ar vedea oarecine cu lacrimi pe față:
 455 Asta-i femeia lui Hector, întâiul viteaz, căpitamul
 Oastei troiene din vremea războiului cel de la Troia.

⁴²⁹ În apropierea Porții Scheiene și a zidurilor Troiei, la o distanță mică de dubla fîntînă pe unde țîșnește Scamandru, se afla un smochin sălbatic sau, după interpretarea dată de Strabon (13, 4, 15, în *ed. cit.*, vol. III, pp. 223-4), o colină acoperită cu smochini sălbatici. Descrierea detaliată a împrejurimilor se află în 22, 143-154.

Asta va zice, și amarul din nou te va frînge de jalea
Soțului care putea să te scape din jugul robiei.

Dar să m-acopere țărna mai bine, să n-aud nainte

460 Vaietul tău de durere, cînd silnic te-or duce-n robie.”

După ce asta vorbise, spre fiul său brațele-ntinse
Falnicul Hector, dar el cu țipăt se-ntoarse la sînul
Fetei cu brîul frumos, de spăimă lovit la vederea
Haimei de aramă și a crestei făcute din coamă

465 Lungă de cal care-n chivără tot filfiia-ngrozitoare.

Rîse privind pe copil și tatăl și mama-i cîstită.

Coiful îndată și-l scoase din cap după asta mărețul
Hector și-l puse pe jos, de-a stat orbitor de sclipire.

După ce-apoi își sărută copilul și-l leagănă-n brațe,

470 Roagă-se așa el de Zeus și zeii ceilalți deopotrivă:

„Zeilor, faceți voi toți ca iubitul meu, fiu să

ajungă

Cel mai de frunte bărbat la troieni și ca mine, tot
astfel

Vrednic și tare să fie și-n Troia domnească puternic.

Și oarecine la întorsu-i din luptă să zică vreodată:

475 „Bate pe tata-i cu mult. S-aducă și prăzi sîngerate

De la vrăjmașul ucis, să se bucure sufletul mamei.”

Asta el zise și-ntinse pe prunc la nevastă-sa-n

brațe;

Ea bucuroasă la sînul ei plin de mireasmă-l primise,

Dulce cu lacrimi zîmbind. Iar Hector, privind-o cu milă

480 Și netezînd-o cu mîna, pe nume o cheamă și-i zice:

„Sufletul nu-ți amări fără cumpăt, sărmană

femeie.

Nimenea, dacă nu-i scris, viața nu-mi poate răpune;

Doar e știut, de ursită nu poate să scape nici unul,

Fie voinic ori mișel, o dată ce-n lume se naște.

484 Deoarece în versiunea lui G. Murnu acest vers nu este un
hexametrul, propunem următoarea modificare a traducerii,
în conformitate relativă cu originalul: *Tatălui său, în aramă-
mbrăcat, și a crestei din coamă.*

482-484 În legătură cu concepția homerică a forței implacabile cu
care soarta cîrmuiește viața oamenilor, a se vedea referiri
supra, 2, 153 și, mai ales, 5, 83-84 (cu nota corespunzătoare);
cf., de asemenea, notațiile pertinente despre semantica adver-

485 Du-te-napoi liniștită și-ți cată de treburi acasă,
Vezi de vâdale și furcă și-ndeamnă pe roabe să fie
Harnice-alături de tine și las'că de arme purta-vor
Grijă bărbații troieni și eu mai presus decît alții."

Astfel îi zise și coiful luă de pe jos și se duse

490 Falnicul Hector, iar scumpa-i soție pornind spre acasă
Fața mereu înturna înapoi năpădită de lacrimi.

Repede ajunse la curtea frumos locuit-a lui Hector,
Unde găsi pe mai multe din roabele ei, care toate,
Cum o văzură pe ea, începur-a boci și a plinge.

495 Tot îl jăleau încă-n viață pe Hector în casă la dinsul,
N-aveau doar ele nădejde că el înapoi o să vie
De la război, neatins de focul și brațul ahaic.

Nu întârzie după-asta nici Paris în casele-i nalte,
După ce-și puse podoaba de arme lucrate-n aramă,

500 Tare-n picioarele-i repezi, el fuga porni în cetate.

Cum odihnit și în iesle cu orz îndopat bidiviul
Rupe căpăstrul în grajd și în tropot s-așterne cîmpiei,
Unde fusese deprins la rîu curgător să se scalde;

Capul cu fală nespusă și-l poartă pe sus, iar pe umăr

505 Flutură coama-i în vînt și-i vesel de dalba-i făptură,
Astfel și Paris, pornind de la el, de pe dealul

Pergamos,

Mindru ca soarele sub armătură lucind se coboară

Vesel și iute, purtat de picioarele-i repezi. Îndată

Dă peste Hector, cînd el sta gata să plece din locul

bului gr. *hypérmoron* (*hypér aisan*), ca reflex al unei mentalități originale, extrem de vechi și specifice epocii homerice, la D.M. Pippidi, *Variații pe teme clasice*. București, 1981, p. 61.

491-503

Această celebră comparație homerică se găsește, în termeni identici, în 15.258-263, unde autorul versiunii românești realizează o tălmăcire mai apropiată de original; în acest scop, vom propune modificarea celui de-al doilea hemistih din v. 505, precum și introducerea necesară a unui hexametrul, omis de Murnu în mod inexplicabil din tălmăcire; așadar: *Flutură coama în vînt și-i mindru de-a sa strălucire, / Iute-nspre cîmp și pășuni purtîndu-l picioarele-n goană*. Tabloul homeric a fost transpus, în manieră proprie, de Ennius într-unul din pasajele celebre ale *Analelor* (cf. *Annales, Libri incerti*, 514-518 apud *Istoria literaturii latine de la origini pînă la destrămarea Republicii*. Ed. a II-a București, 1972, p. 158), precum și de Vergilius, *En.*, 11, 493-498 (în ediția D. Murărașu și H. Mihăescu. București, 1956, p. 271).

- 510** Unde stătuse vorbind cu nevastă-sa lângă ieşire.
Paris i-apucă-nainte cu vorba şi-i zice: „Bădic,
Iartă, că tu eşti grăbit şi în loc te ținui cu zăbava;
Nu venii, poate, la vreme cum tu ai cerut de la mine.”
Clatină Hector din coif şi fratelui său îi răspunde:
515 „Dragul meu, drept judecînd, nu e nimenia care
să scadă
Faptele tale de oştean, te ştiu că în arme eşti vrednic.
Dar tu te laşi înadins şi nu vrei să lupţi, iar pe mine
Straşnic mă doare auzind cum tot te defaimă troienii,
Care de dragul tău numai se străduie amarnic şi-asudă.
520 Dar s-o întindem la drum, că toate-ntre noi vor fi bune,
Dac-ajuta-ne-va cerul vreodată la vetrele noastre
Zeilor noi să-nchinăm paharul în voia cea bună,
După ce vom alunga pe duşmani din hotarele ţării.”

Inspirat de dialogul zeilor, profetul Helenos îi propune lui Hector o luptă cu războinicul cel mai viteaz dintre ahei (1—39). Aias Telamoniianul este desemnat reprezentant prin tragere la sorți (90—198). Lupta nedecisă dintre Aias și Hector (199—263). Armistițiul încheiat are loc pentru împlinirea datoriilor funerare față de cei căzuți în luptă (264—421). Aheii își construiesc un zid de apărare fără a-i consulta pe zei (422—470).

Asta grăi și pe poartă ieși repezindu-se Hector.
Fratele-i Paris mergea după el și erau deopotrivă
Gat-amîndoi să dea buzna cu arma, să stea la bătaie.
Cum e prielnicul vînt adiat de un zeu după voia

- 5 Bieților corăbieri care-ntr-una cu netede vîsle
Apele mării tot bat și nu mai pot de-obosire;
Astfel și ei s-arătară troienilor după dorire.

Paris întîiul cu arcul lăți la pămînt pe Menestiu
Beoțianul din Arne, feciorul lui crai-Areitoos

- 10 Cel purtător de măciucă și-al Filomedusei. Cu lancea
Hector chiti în cerbice pe Eioneu, sub chenarul
Meșteșugit de la coif și-i frînse tăria. Iar fiul
Lui Hipoloh, căpetenia celor din Licia, Glaucos
Dete cu sulîța-n toiu-nceștării de arme și-n umăr
15 Pe Ifinou nimeri, pe-al lui Dexiu vlăstar, la urcarea
Lui în cotigă, iar el de pe ea toropit se prăvale.

Cînd a văzut pe troieni cu ochii ei ageri Atena
Cum doborau pe ahei în toiu-nceștărilor crunte,
Iute de sus din Olimp se coboară și vine la Troia.

- 20 Însă din dealul Pergam, cum dete cu ochii de dînsa,
Fehos în față-i ieși, că voia să învingă troienii.
Se întîlnir-amîndoi la stejarul de lîngă cetate.
Fiul lui Zeus Apolon întîi începu s-o întrebe:
„Fiic-a lui Zeus cel mare, de ce vii așa de-ahtiată

- 25 De pe Olimp? Și de unde această pornire-nfocată?
Vrei să ajuți pe danai și lor să le dai biruință?

Știu că de bieții troieni nu-ți pasă, de-ar fi chiar să
piară.

Dacă tu însă m-ascuți, ar fi mai cu cale să punem
Capăt războiului azi și vărsării de sânge, iar mine

- 30 Pot să se bată din nou între dînșii troienii și-aheii
Pînă ce Troia dărmată va fi, dacă asta vă place
Vouă zeitelor, să pustiți a lui Priam cetate."

Palas Atena îndată răspunse lui Febos Apolon:

„Bine, Țintașule, fie. Și eu doar cu gîndul acesta

- 35 Am și venit din Olimp între ahei și troieni să iau parte.
Spune-mi dar cum socotești că se poate curma bătălia?"

Domnul Olimpic Apolon la asta răspunse zeitei:

„Hai să trezim al lui Hector năprasnic avînt

spre bătaie,

C-are să cheme apoi singur cu el să s-apuce vreunul

- 40 Dintre danai, să se-ncingă la crîncenă luptă piepțișă.
Și, îndîrjindu-se atunci la chemarea lui Hector, aheii
Au să ridice pe unul de-ai lor spre a se bate cu dînsul."

Ast-a zis Febos și-l ascultă mulțumită zeita.

Fiul lui Priam Helenos cu mîntea ghicindu-le sfatul

- 45 Celor doi zei și știind ce puseră dînșii la cale,

Iute se duse la Hector, s-apropie și-i cuvîntează:

„Fiu al lui Priam, tu, Hector, la minte potrivea

lui Zeus,

Vrei tu acum să m-ascuți? Că tu ești iubitul meu frate.

Fă pe troieni și pe ahei să-nceteze cu a lor bătălie;

- 50 Cheamă tu singur apoi să te măsoari cu unul tot singur,
Cel mai viteaz din ahei, la vajnică luptă piepțișă.

Nu ți-i merit încă ție să mori împlinindu-ți ursita,

Am auzit-o chiar eu, cînd zcii acum se vorbiră."

Zice, iar Hector se bucură foarte auzindu-i

cuvîntul

- 55 Și între armii pășind cu sulița prinsă de mijloc,

Cetele opri el din mers și-ndată stătură cu toții.

Și Agamemnon atunci făcu să s-așeze danaii.

Febos cu arcul de-argint și Palas Atena șezură

Ca o pereche de pajuri pe-naftul stejar al lui Zeus,

42 Datorită dificultății de a scanda acest vers, propunem următoarea modificare a hexametrelui, într-o variantă mai apropiată de original: *Asta Febos a zis, l-ascultă ochioasa Atena.*

- 60 Și bucuros se uitau la bărbați, ale căror șiraguri
 Stau îndesite, o pădure de coifuri, de sulii și scuturi.
 Ca undișoare mișcate de vîntul de-apus cîteodată,
 Cînd el apucă să sufle și-ntunecă luciul mării;
 Dese tot astfel pe cîmp de-o parte și alta s-așază
- 65 Șiruri de-ahei și troieni. Iar Hector așa cuvîntează:
 „Dați ascultare, troieni și ahei, să vă spun
 după-ndemnul
 Inimii mele. Ați văzut că Zeus în slavă-ntronatul
 Nu vru-mpăcarea-ntre noi, ci semnuie și ne vrea răul
 Pînă ce ori pe cetate cu arma voi pune-veți mîna
- 70 Ori veți cădea copleșiți de ai noștri pe lîngă corăbii.
 Iată, fruntașii aheilor toți sînt aicea de față.
 Cine se bizuie acum între ei să se puie cu mine
 Vie din mijlocul lor încoace-mpotriva lui Hector.
 Una mi-e însă-nvoiala și Zeus să fie ca martor:
- 75 Dacă pe mine cumva mă doboară cu lancea-i de-aramă,
 Poate să-mi prade armătura, cu sine s-o ia la corăbii;
 Vreau numai trupul să-mi deie acasă napoi, ca troienii
 Jalnici, bărbați și femei, după moartea-mi, pe rug
 să mi-l ardă.
 Iar dacă eu îl omor și Apolon îmi dă biruința,
- 80 Armele-i am să le prad și ducîndu-le apoi în cetate,
 Am să le spînzur în templul arcașului Febos Apolon.
 Leșul în schimb înapoi îl voi da să-l luați la corăbii,
 Să-i îngropați rămășițele și un mormînt după asta
 Să-i ridicați pe la marginea mării întinse, Elespontul.
- 85 Zice-va cine va trece pe-acolo cîndva dup-aceea
 Călătorind în corabie pe-ntunecatele valuri:
 Iată mormîntul aceluî bărbat care-odată, pe vremuri,
 Fost-a vestit ca viteaz și pierit-a de arma lui Hector;
 Asta va zice cîndva, și slava mea veșnică fi-va.”
- 90 Dinsul așa le vorbi, iar ei molcom tăcură cu toții.
 Teamă le-a fost a primi, rușine a-i respinge chemarea.
 Dar se seculă mai tîrziu și de ciudă-ncepu să țipe
 Ceartă rostind Menelau și ocară cu grele suspine:
 „Lăudăroșilor voi, muieri, nu bărbați din Ahaia!
 95 Vai ce rușine va fi, ce mare, cumplită rușine,
 Dacă nici unul acuma nu iese-naintea lui Hector!

- Dar vă prefaceți mai bine voi toți în pământ și în apă
 Colec pe loc unde stați fără suflet și simțul mării!
 Mă înarmez atunci eu, că la luptă norocul e-n mîna
- 100** Zeilor.“ Astfel grăi și încinse mîndrețe de arme.
 Gata cu tine ar fi fost, o, Menelau, atunci, dacă Hector
 Mina pe tine ar fi pus, că era cu mult mai puternic.
 Dar căpitanii ahei te apucară de mîni și chiar însuși
 Fratele tău Agamemnon de dreapta te prinse și zise:
- 105** „Oare nebun ești tu frate? Dar nu se cuvine din
 parte-ți
 O nebunie ea asta. Cu toată mîhnirea, mai rabdă.
 Nu încerca să te măsoari cu unul mai tare ca tine,
 Cu al lui Priam fecior care așa-i de temut și de alții.
 Se-nfiora să-l înfrunte cu arma pe cîmpul mării
- 110** Însuși Ahile, deși el cu mult te întrece-n putere.
 Șezi liniștit la o parte acolo-ntre mulții tovarăși;
 Las' că ridică pe altul aheii asupra lui Hector.
 Și-oricît de aprig și nesățios o fi el la bătaie,
 Cred eu că tot o să-și plece voios spre odihnă
 genunchii,
- 115** Dacă-ar putea să mai scape din focul războiului crîncen.“
 Asta zicînd Agamemnon, pe fratele său îl abate,
 Drept și cuminte vorbind; deci el se supune și-ndată
 Oamenii lui bucuros de pe umeri îi scot armătura.
 Scoală-se Nestor și astfel aheilor el cuvîntează:
- 120** „Doamne, ce mare durere-l ajunse pămîntul ahaiei!
 Ce-ar mai ofta călărețul destoinic, bătrînul Peleus,
 Al mirmidonilor Domn, bun meșter la grai și la sfaturi,
 El care acasă la dînsul, cînd eu i-am fost oaspete-odată,
 Mă întreba de tot neamul și fiii vitejilor noștri,
- 125** De-ar auzi el acum că stau tupilați și de Hector
 Tremură toți! De zei s-ar ruga el cu brațele-ntinse
 Viața să-i curme și umbră să fugă pe lumea cealaltă.
 Dare-ar puternicul Zeus și Palas Atena și-Apolon,
 Tinăr acum să fi fost ca odată cînd arcadienii
- 130** Pe la Cheladon la rîu amarnic luptau cu pîlenii
 Și-mpresuraseră Fea, cetatea pe apa Iardanos!
 Erehtalion în fruntea dușmanilor sta ca o fiară
 Și înarmat era el cu armele lui Aretoos,
 Craiul acela vestit, de toți poreclit Măciucașul,

- 135** Astfel femei și bărbați îi ziceau, că viteazul
Nu se bătea ca ceilalți cu arc și cu suliță lungă,
Ci cu măciuca-i de fier spărgea înarmatele rînduri.
Dar îl ucise Licurg hoștește și nu cu puterea
La o strîmtoare, pe unde cu greu mai putea de picire
- 140** Viața să-i scape măciuca. Licurg i-apucă înainte
Și-l zdupui la pămînt c-o spîntecătură din lance.
Armele-i, darul lui Ares, ca pradă luă de pe dinsul
Și le purta după asta el însuși în luptele grele.
Ci-mbătrînind mai tîrziu Licurg și-odihnindu-se acasă,
- 145** Armele a dat să le poarte tovarășu-i Ereftalion.
El dar, cu ele-narmat, pe toți îi poștea la bătaie;
Ei tremurau îngroziiți și nimenca nu-i sta-mpotrivă.
Numai eu singur atunci cu inima ne-nfricoșată,
Eu îndrăznii să-i răspund și eram între dinșii mai tînăr.
- 150** Lupta cu el începui și Atena-mi dădu biruința,
Și-ntre bărbați răpusei pe cel mai puternic și mare:
Dat ca o namilă-ntins la pămînt se zbătea uriașul.
Hei, de-aș fi tot așa tînăr acuma și-ntreg în putere,
Lute ar avea el pe cine cu arma să-ntîmpine, Hector.
- 155** Iată, de față-s aici fruntașii din toat-aheimea,
Totuși, nici unul nu sare voios împotriva lui Hector.“
Astfel îi ceartă moș Nestor, și nouă s-avîntă cu toții.
Scoală-se cel mai întîi chiar craiul Atrid Agamemnon
Și după el se ridică bărbatul Tidid Diomede.
- 160** Aias, cei doi luptători înarmați cu tărie de vifor,
Idomeneus apoi și bunu-i ortac Merione,
Cel deopotrivă cu Ares, apoi Evripilos și Toas,
Al lui Andremon fecior, și în urmă slăvitul Ulise,
Toți erau gata cu Hector să lupte, dar zice moș Nestor:
- 165** „Sortul acum aruncați să vedem noi îndată pe-alesul,
Care va face pe-ahei să se bucure ca și pe sine,
Dacă putea-va cu bine să scape din crîncena luptă.“
Asta le zice, iar dinșii înseamnă un sort fiecare
Și după-aceea l-aruncă în chivăra lui Agamemnon.
- 170** Oștile-n tabăr-atunci rugarea și brațele-naltă.
Ochii spre cer ațintind, așa se ruga fiecare:
„Doamne, fă sortul să cadă lui Aias ori lui Tidide,
Ori viteazului erai din Micena, bogata în aur.“
Astfel urează mulțimea, și elatină coiful moș Nestor

- 175** Pînă ce sortul lui Aias pe loc după voia oștirii
Sare din el, și un crainic îl duce-n duium pretutindeni
Și de la dreapta-l arată frunțașilor cei din Ahaia;
Nimenea însă nu-l știe, de-accea-l respinge. Dar iată,
Cînd dup-accea, purtîndu-l așa în duium pretutindeni,
- 180** Vine la cel care-l scrisese și-n chivără-l puse, la Aias,
El se și-ntinde cu mîna și, cînd de la crainic ia sortul,
Semnul îl vede și cum îl cunoaște se bucură, sortul
Leapădă jos la picioarele lui și voios apoi zice:
„Sortul, prieteni, i-al meu, de aceea cu voi împreună
- 185** Tare mă bucur și eu; socot că voi bate pe Hector.
Hai dar, cît eu m-oi găti și-oi pune pe mine-armătura,
Voi să roștiți rugăciune-mpăratului celui din slavă,
Dar pe tăcute-ntre voi ca să nu ia de veste troienii;
Ori glăsuiți-o pe față, că n-am nici o teamă de nimeni.
- 190** Numai să vreau, că nici unul aici nu mă sperie-n luptă
Cu meșteșug ori cu sila; doar cred că așa nerăzboinic
Nu m-a născut și crescut la sînul ei scump Salamina.”
Asta el zise, iar ei se rugau împăratului Zeus,
Și cu privirea spre-nalturi așa cuvînta fiecare:
- 195** „Zeus părinte, prea-nalte slăvite stăpîn peste Ida,
Dă biruință lui Aias și-ncinge-l cu fala mării,
Dacă tu ții și la Hector și-ți pasă la fel și de dînsul,
Fă s-aibă parte amîndoi de aceeași putere și slavă.”
Asta rugară cînd Aias punea sclipitoarele-i arme.
- 200** După ce el și le puse pe toate-narmîndu-se bine,
Iute porni și în mersu-i părea uriaș ca și zeul
Amelor cînd la război s-alătură printre bărbații,
Care, de Zeus împinși, se-neaieră cu-nverșunare
Moarte lăînd; tot astfel și turnul aheilor, Aias,
- 205** Mare și-nfiorător răsare c-un zîmbet în față;
Pașii spre Hector mărind și-nvîrte puternica-i lance.
Cum îl văd astfel pe el, nespus se mai bucur-aheii.
Dar pe troieni îi cuprinde un tremur grozav pe tot
trupul,
Prinsă de teamă se zbate chiar inima-n pieptul lui
Hector;
- 210** Însă nu poate de-acum să ia fuga pieziș, să s-ascundă
Printre mulțime-napoi, căci el a stîrnit bătălia.
Aias s-apropie atunci și poartă ca turnul de mare

- Pavăză, care din piele de bou e lucrată de Tilin,
 Cel mai dibaci curelar din toți care fuseră-n Hila;
- 215** Pavăza lucie el i-o durase din pieile-a șapte
 Boi încălați și-o-ntărise în ferecătură de-aramă.
 Pavăza asta ținând-o-nainte și pieptul păzindu-și,
 Aias de Hector s-apropie atunci și așa-l amenință:
 „Hector, în luptă cu unul acum dumeri-te-vei bine
- 220** Ce fel de oameni viteji mai au între dinșii danai,
 Nenumărînd pe-acel leu, spărgător de șiraguri, pe-Ahile.
 Dacă el încă la tabăra lui de pe lingă corăbii
 Șade mocnind de mînie pe craiul Atrid Agamemnon,
 Dar mai sînt alții pe-aici, șoimani care pot să te-nfrunte.
- 225** Și-ncă sînt mulți. Ci haide, tu-ncepe lovitul și harța.”
 Clatină Hector din coif și neșovăind îi răspunde:
 „Aias Telamoniene, mărite păstor de oștire,
 Nu căuta să mă sperii ca pe un copil care-i firav
 Sau ca pe-o biată femeie ce nu se pricepe la arme.
- 230** Eu doar știu bine luptatul și cum se omoară bărbații,
 Știu să dau scutul de piei argășite la dreapta, la stînga,
 Și să mă apăr cu el și să fiu neînvins la bătaie.
 Știu să dau buzna cu carul în valma de cai și de care,
 Știu să mă prind și pedestru la jocul războiului crîncen.
- 235** Totuși cît ești de voinic, eu nu voi să-ți dau ca mișelul
 Crunta-mi lovire pe-ascuns, ci pe față de pot să te
 birui.”
- Zice și lancea rotind, o vîntuie Hector; ea însă
 Nu-l nimeri pe dușman, ci numai în scutu-i de piele,
 Tocmai deasupra de tot prin pătur-a opta de-acioae.
- 240** Șase din pături pe toate le rupse țepușa de-aramă
 Și-nțepeni într-a șaptea din piei de la scut. După asta
 Aias răpede al lui bold și-n scut îl împunge pe Hector,
 Lancea răzbate prin scut și trece prin platcă, și-acolo
 Ea se infundă zdrelind veșmîntul la vîntre. Dar Hector
- 245** Iute se-ncovăie atunci și scapă de neagra urgie.
 Lăncile lungi dup-accea smuncind amîndoi, laolaltă
 Tabără-ntocmai ca lei ce mistuie carnea de crudă
 Sau ca sălbăticii vieri care nu mai slăbesc în putere.
 Fiul lui Priam întîiul cu suliț-ajunse la mijloc
- 250** Scutul lui Aias, dar nu-l putu rupe, căci dete de-aramă
 Sulița și se-ndoi. Dar Aias se saltă, străpunge

Scutul cu lancea și-mpinge-napoi pe năvalnicul Hector,
Ceafa-i rătează ușor și ciuruie sânge dintr-însa.

Nu stă din lupt-al lui Priam fecior, ei, cu toată rănirea,

255 El se dă-n lături puțin și cu mîna-i vînjoasă ridică
Un bolovan colțuros și negru ce sta pe cîmpie
Și, repezindu-l asupra lui Aias, îi zguduie scutul
Vajnic de piele de bou și zăngăne arma-i ciocnită.
Aias la rîndu-i luă un mai mare pietroi și-nvîrtindu-l,

260 Tare-l izbi peste el cu o strașnic de mare putere;
Scutul îi sparse pocnindu-l cu steiul ca piatra de moară
Și-l vătămă în genunchi, că îndată căzu el pe spate,
Scutul de sine-apăsînd; îl sculă însă repede Apolon.
S-ar fi luat acum ei la harță pieptișă din săbii,

265 Dacă doi crainici, doi soli trimiși de bărbați și de Zeus,
N-ar fi venit cîte unul de-o parte și alt-a oștirii,
Oameni cuminți amîndoi, Ideu și Taltibiu. Toiagul
lute-și întinseră acolo-ntre ei și oprindu-i pe dinșii,
Astfel le zise Ideu, chibzuitul, cumintele crainic:

270 „Dragii mei fii, încetați și nu vă mai bateți acuma,
Cel care tună prin nori vă iubește pe voi deopotrivă.
Vrednici sînteți amîndoi, o vedem și o cunoaștem cu
toți;

Iată că s-a înnoptat și e bine să știm și de noapte.”

Aias Telamonianul așa lui Ideu îi răspunse:

275 „Crainice, puneți pe Hector acestea din gură să-mi
spuie,

El doar pofti pe viteji, pe toți de la noi, la bătaie.

Facă-nceputul și cu m-oi supune întocmai ca dînsul.”

Zise lui Aias atunci crestatul și marele Hector:

„Aias, de vreme ce datu-ți-au zeii mărime, putere

280 Și chibzuință, de ești în fruntea voinicilor voștri,

Să încetăm cu bătaia pe ziua de azi, apoi mîne

Iar ne vom prinde amîndoi cu armele pînă ce zeii

Ne vor desprinde pe urmă, și-or face să biruie unul;

Iată că s-a înnoptat și-i bine să știm și de noapte.

285 Tu mulțumi-vei așa pe ahei care stau la corăbii,

Dar mai ales pe ai tăi și oștirea venită cu tine;

Eu deopotrivă la mine, în marea cetate-a lui Priam,

- Înveseli-voi pe-ai mei, bărbați și femei de la Troia,
Care-nălța-vor apoi prin temple la zei mulțumire.
- 290** Hai să ne facem și daruri, un schimb de slăvite odoare,
Ca între ahei și troieni să zică de noi oarecine:
„Vrajba, ce mistuie vieți, silitu-i-a la încheștare,
Dar se desprinseră ei împăcați amândoi ca prieteni.”
- Astfel îi zise și spada țintată-n argint i-o întinse,
- 295** Teaca-mpreună cu spada și chinga-i frumoasă de piele.
Aias îi dade și el un șerpar sclipitor de porfiră.
El dup-aceea se-ntoarse-napoi între ahei la corăbii,
Hector se duse-n duium la troieni care se bucurară,
Cum îl văzură pe el că vine spre tabără teafăr,
- 300** Nevătămat de-a lui Aias putere și mină cumplită.
Veseli îl duseră-n Troia, căci n-aveau nădejde să scape.
Dar și pe Aias aheii tot veseli îl duseră-n cortul
Lui Agamemnon Atrid, care s-a bucurat deopotrivă
De biruință. Iar cum ei la corturi în urmă sosiră,
- 305** Le înjunghie Agamemnon în cinstea lui Aias un taur
Mare, cincar, mulțumind celui neîntrecut în putere.
Ei îl jupiră, l gătiră, îl îmbucățiră și bine
Carnea tăind-o felii și o trecură-n frigări și-o prăjiră
Peste jeratic și-o traseră apoi de pe foc rumenită.
- 310** Când isprăviră cu toate la urmă și masa fu gata,
Benchetuiau, și avea cuvenitul mertic fiecare.
Spetele late ale boului datu-le-a-n cinstea lui Aias
Însuși mai-marele Domn, viteazul Atrid Agamemnon.
După ce foamea și setea la masă ei toți potoliră,

²⁹⁰ Sintagma homerică *theion agōn*, reprodusă de G. Murnu: *prin temple (la zei)*, desemnează o adunare solemnă consacrată prinosului de răgăciuni înălțate zeilor, așadar o procesiune religioasă, de felul celei descrise anterior, în 6, 301–310. Acest sens al sintagmei este asigurat, de altfel, și de comentariul lui Aristarkhos la vers, în care se definește sensul lui *agōn* prin „adunare, întrunire” (*synagōgē*). Această reuniune solemnă avea loc într-un spațiu destinat numai ceremoniilor religioase și denumit ulterior, în epocă clasică, *koinobōmīa*: este vorba de un altar de mari dimensiuni, construit în fața unei încinte în care erau plasate statuile celor douăsprezece mari divinități olimpiene. Se remarcă faptul că între solemnitățile religioase grecești și cele troiene nu există, la Homer, nici o deosebire, aceștia din urmă adorând aceleași divinități și în aceeași modalitate de organizare ca și grecii; a se vedea, spre exemplu, prezența sanctuarului Atenei pe cetățuia Pergam (6, 297).

315 Nestor, întruia la sfaturi, un plan iscodi și cu mintea-i
Binevoind, le luă înainte cuvîntul și zise:

„Doamne-Agamemnon și voi ceilalți căpitani ai
oștirii,

Sînt o mulțime de-ahei care s-află căzuți pe cîmpie;
Crîncenul Ares stropitu-le-a sîngele lîngă Scamandru

320 Și-a azvîrlit a lor suflete biete pe lumea cealaltă.

De-asta și trebuie mîne din zori să-nceteze bătaia,
Ca să putem, adunați împreună, s-aducem în care
Morții cu boi și cu muli, și să ardem apoi a lor trupuri
Lîngă corăbii, ca noi fiecare să ducem acasă

325 Oasele lor la copii, de-o fi să ne-ntoarcem în țară;
Și să durăm după asta din țărână la rug o moviță

Mare, un singur mormînt, și să înălțăm pe aproape
Ziduri cu turnuri înalte, adăpost pentru noi și corăbii,
Și la tot turnul să facem noi tari și virtos încheiate

330 Porți ca să poată să umble telegile noastre și caii,

Și să săpăm pe la zid un șant mai afund în afară;
Șantul, săpat împrejur, va opri călăreți și pedestri,
Dacă vom fi năpădiți cumva de troieni la bătaie.”

Zise, și craii cu toții primîră povața lui Nestor.

335 În cetățuie troienii țineau pe atunci adunare

Strașnică, plină de larmă, la poarta din curtea lui
Priam.

Vorba deschise întîi înțeleptul Antenor și zise:

„Dați ascultare, troieni, dardani și tovarăși de arme,
Ca să vă spun două vorbe din inimă povățuite.

340 Haide mai bine să dăm pe Elena din Argos și-averea-i

Ca să le ducă Atrizii cu ei. În zadar ne mai batem;
Noi am călcat jurămîntul și n-o să ne fie spre bine,
Ba dimpotrivă, socot, dacă n-om vrea noi-asta s-o
facem.”

Zice și-ndată s-așază. Dar Paris se scoală-ntre dinșii

345 Și în cuvinte ce zboară, spre el își îndreaptă necazul:

„Tare mă superi, Antenor, cînd vîi tu cu sfaturi
de-aceste;

Știi să ne spui doar și altă povăță mai bună ca asta.

Dacă tu însă cu tot inadinsul dai sfatul acesta,

Nu mai încape-ndoială că zeii luat-ți-au mintea.

- 350 De-asta vorbi-voi deschis și nu m-oi sfii a vă spune
Una și bună din parte-mi: eu n-o dau-napoi pe femeie.
Numai averile aduse de mine din Argos acasă,
Toate le-aș da bucuros și chiar le-aș spori de la mine.”
Zice și-n scaun s-așază. Se scoală-ntre ei apoi Priam
- 355 Dardanianu-mpăratul bătrîn ca un zeu de cumințe,
Și sănătos chibzuind, ia cuvîntul în faț-adunării:
„Dați ascultare, troieni, dardani și tovarăși de armă,
Vreau să vă dau o povață din inimă povățuită.
Mergeți acum și cinați cum vă este obicei-u-n cetate
- 360 Și s-aveți grijă de pază, vegheați fiecare. Iar mîne
Crainicul nostru Ideu să mînece drept la corăbii,
Lui Agamemnon să-i spuie și fratelui său, lui Menelau,
Vorba lui Paris, feciorul meu începătoru-nvrăjbirii;
Și să întrebe cu grai cumpănit, dacă vor să-nceteze
- 365 Cu bătaia-ntre noi pîn-om strînge și arde-vom morții;
Dar după asta din nou război-ne-vom pînă ce soarta
Ne va desprinde din arme și unor-ar da biruința.”
Asta le zice, iar ei auzindu-l, cu drag îl ascultă.
Oastea prin tabără-n cete-mpărțită s-a pus să cîneze!
- 370 Iar dimineța Ideu cu solie porni spre corăbii
Și pe bărbații danai îi găsi adunați laolaltă,
Tocmai în dosul corăbiei lui Agamemnon, și-acolo,
Stînd pe la mijlocul lor, el așa cu glas tare le zise:
„Crai Agamemnon și voi căpetenii mai mari din
Ahaia,
- 375 Priam, al meu domnitor, și marii fruntași de la Troia
Mi-au poruncit să vă spun, de-ar fi să vă placă și vouă,
Vorba lui Paris, acel care e-ncepătoru-nvrăjbirii,
Cum e-avuția ce dînsul aduse-n corăbii la Troia—
Bine-ar fi fost dacă el pierrea înainte de asta! —
- 380 Toată v-ar da-o voios și chiar de la sine-ar spori-o.
Dar pe Elena, soția slăvitului vostru Menelau,
Nu vrea s-o dea înapoi, măcar că-l îndeamnă troienii.
Mai îmi dădură poruncă să-ntreb, dacă vreți să-nceteze
Crunta bătaie-ntre noi pîn-om strînge și arde-vom
morții,
- 385 Dar după asta din nou război-ne-vom pînă ce soarta
Ne va desprinde din arme și unor-ar da biruința.”
Crainicul asta vorbi, ei molcom tăcură cu toții.

Rupse tăcerea la urmă bărbatul Tidid Diomede:

- „Nici a lui Paris avere să nu mai primiți de la Troia,
390 Nici pe Elena; de-acum e știut și un nerod o pricepe
Cum că-i ajuns la grumazul troienilor ștreangul pieirii.”

Zice, și-aheii cu el învoindu-se toți chiotiră
Plini de mirare, auzind ce le spuse Tidid călărețul,
Și domnitorul Atrid așa lui Ideu îi răspunse:

- 395 „Singur tu crainice-auzi cuvîntul aheilor. Iată
Cum ei acuma-ți răspund; îmi place și mie răspunsul.
Cit despre arderea morților nu mă pun eu împotrivă.
Nu e nimic de cruțat, dacă-i vorba de morți, și se cade
Să-i împăcăm mai devreme dînd focului moartele

trupuri.

- 400 Iată, iau martor pe Zeus, al Herei bărbat, tunătorul.”

Zice și-ndată spre zei ridică el sceptrul. Trimisul,
Calea luînd înapoi, se-ntoarse la deal în cetate,
Unde troienii ședeau în sobor cu dardanii, cu soții,
Și așteptau pe Ideu, înțeleptul lor crainic, să vie.

- 405 Dînsul în urmă venind, stătu pe la mijloc și spuse
Vestea ce-aduse cu el. Deci repede ei se gătiră
Unii să care la leșuri, iar alții la trunchiuri de lemne.
Dar și aheii la fel se tot sîrguiau la corăbii
Leșuri s-aducă și ei, și sarcini de lemne să care.

- 410 Soarele abia apucase pe cîmp să reverse lumina
Și să se-nalțe în slavă din apele lui Ocheanos
Line și-afunde, cînd ei pe cîmpie, troienii și-aheii,
Se întîlneau. Ci cu greu cunoșteau pe ai lor fiecare.
De-asta spălau de pe ei măceșala de praf și de sînge

- 415 Și în căruțe-i urcau cu fierbînte plînsoare stropindu-i.
Nu-i lăsa Priam să plîngă; de aceea și ei pe tăcute
Morții pe rug îi ticseau cu inima frîntă de jale,
După ce-i arseră,-ndată plecară cu toții la Troia,
Dar și aheii la fel se tot străduiau între dînșii,

- 420 Morții pe rug îi ticseau cu inima frîntă de jale.
După ce-i arseră,-ndată plecară și ei la corăbii.

Încă-naainte de zori, cînd noaptea cu ziua se-ngîină,
Cete de-ahei pe alese la rug s-adunară și grabnic
Tărna săpau împrejur și-ncepură să-nalțe-o movilă

- 425 Mare, un singur mormînt, și-n preajmă pe urmă durară
Ziduri cu turnuri înalte, adăpost pentru ei și corăbii

Și la tot turnul pe rînd făcură vîrtos încheiate,
Porți ca să poată să umble telegile și telegarii,
Iar pe aproape de zid și de-a lungul săpară ei șanțul
430 Mare și lat și afund, și pari înăuntru bătură.

Asta lucrură danaii atunei pe acolo. Iar zeii,
Care stăteau împreună cu Fulgerătorul din nouri,
Se minunau în Olimp de fațnica lor zidărie.

Zise cu ciudă-ntre ei Poseidon, al lumii cutremur:

435 „Zeus, părinte, mai poate pe largul pămînt

oarecine

Zeilor nouă să-și spuie de-acum chibzuirea și gîndul?
Nu vezi tu cum pe cîmpie pletoșii oșteni din Ahaia
Pentru corăbii un zid cu șanț și palan ridicară
Fără ca zeilor jertfe bogate-nainte să-nchine?

440 Zidului vestea-i va merge departe, cît soarele ajunge
Și-o să se uite acel zid ce eu cu Apolon în slujba
Lui Laomedon făcui împrejurul orașului Troia.“

Zeus, stăpînul furtunii, grozav necăjit îi răspunse:

„Ce-ai zis, tu Doamne, puternice care cutremuri
pămîntul!

634-444 Poseidon pare a fi fost, la origine, o divinitate cu atribuții universale în plan cosmic, un suveran pe potriua lui Zeus, probabil chiar deasupra acestuia, cel puțin — după unele tradiții mitologice — în plan cronologic (cf. Hesiod, *Theogonia*, 456): protestul împotriva „abuzului de putere“ manifestat de Zeus în raporturile cu olimpienii (*IL* 15, 195 — în original —), precum și mai vechi comploturi ale lui Poseidon, avînd drept scop înlăntuirea și detronarea zeului suprem (cf. 1, 400 sqq., în original) constituie, după Mircea Eliade, „amintirea rezistenței unui vechi zeu suveran împotriva ascensiunii unui zeu mai tînăr și mai norocos“ (*Istoria credințelor și ideilor religioase. I. De la epoca de piatră la misterele din Eleusis*. Traducere de Cezar Baltag. București, 1981, p. 278). Poseidon reprezintă o divinitate indo-europeană prehelenică, atestînd un străvechi cult al pămîntului, în conformitate cu etimologia numelui său (*Posis* „Das „bărbatul, soțul pămîntului“, după U. Willamowitz — Moellendorf, în *Der Glaube der Hellenen*. I. Berlin, 1931, p. 212, admis și de alți lingviști și filologi, între care P. Kretschmer, Fr. Schachermeyr, A.B. Cook, ș.a.). În orice caz, triburile indo-europene care au adus în Grecia cultul lui Poseidon nu cunoșteau, venind din regiuni central-septentrionale, marea, fapt atestat de absența trăsăturilor specifice marine ale zeului într-o serie din locurile de cult în Grecia, de exemplu în Arcadia, unde apare exclusiv

- 445 Numai un alt zeu putea să se teamă de una ca asta,
Unul cu mult mai puțin avîntos și puternic ca tine.
Vestea-ți va merge doar ție departe cît soarele ajunge;
Las' dar și fii liniștit. Ci după război, cînd aheii
Au să se-ntoarcă-napoi cu corăbii în scumpa lor țară,
- 450 Sparge-le zidul atunci și surpă-l în apele mării,
Malul oricît e de mare, cu prund mi-l acopere iară
Urmă să nu mai rămîie din strașnicul zid de-apărare."
- Asta vorbiră-ntre ei, și așa se-nțeleseră zeii.
Pînă ce soarele apuse gătiră lucrarea și-aheii,
- 455 Boi înjunghiară la corturi și prinser-apoi să cîneze.
Multe corăbii cu vin încărcate sosiră din Lemnos;

ca zeu al cailor (*Hippios*). Ipoteza cea mai verosimilă în legătură cu originea mitului lui Poseidon este cea avansată de Fr. Schachermeyr în *Poseidon und die Entstehung des griechischen Götterglaubens*. Salzburg, 1950, pp. 65—108, 189—203: indo-europenii, sosind în Grecia, aduc cu ei calul; autohtonii preheleni, adoratori ai unei zeițe suverane *Da* „(mama) Pămînt“, căsătorită cu un zeu echipotent, îl identifică pe acesta din urmă cu divinitatea adusă de cuceritorii indo-europeni, adică „zeul-cal“, suveranul apelor, al fertilității și al lumii infernale. Poseidon devine astfel soțul pămîntului, inclusiv al dedesubturilor abisale, al lumii infernale. Pe această cale, așadar în calitate de „stăpîn al pămîntului“, predecesor pe plan mitic al lui Hades, se poate justifica ipostaza aparent curioasă, în realitate extrem de veche, originară, a lui Poseidon „cutremurul lumii“ (hom. *enosikthôn, ennosigaios*). Acest zeu adus de indo-europeni poate fi comparat, la sugestia lui M. Eliade, *op. cit.*, p. 279, cu „zeii suverani și fecundători, „stăpîni ai Pămîntului“, ai religiilor mediteraneene și orientale“, avînd drept simbol calul, mitema atotputerniciei sale asupra pămîntului. Rolul extrem de important pe care l-a deținut calul în cadrul expansiunii indo-europenilor se poate explica pe baza caracterului originar al civilizației acestora, situată într-un spațiu labil, fără delimitări fixe, de unde importanța maximă a evedelor într-o mito-ideologie arhaică de acest tip. O analiză detaliată comparativă, subordonată viziunii sistemice de ansamblu, oferă Georges Dumézil în *Rituels indo-européens à Rome*. Paris, 1954, cap. *Bellator equos*, pp. 73—91; cu referiri directe la *Iliada*, cf. E. Delebecque, *Le cheval dans l'Iliade, suivi d'un lexique du cheval chez Homère et d'un essai sur le cheval préhomérique*. Paris, 1951.

- 450 Despre dărîmarea zidului și distrugerea tuturor construcțiilor aferente aheene, cf. 12, 3—32, fragment ce reprezintă unica referință a epopeii la evenimentele ulterioare, neincluse în subiectul acesteia.

Mai trimisese de-acolo Euneos, feciorul lui Iason
Și-al Hipsipilei, Atrizilor, lui Menelau și Agamemnon,
Vedre o mie de vin, un dar osebit și aheii

- 460 Vin de băut neguțau ducându-se pe la corăbii,
Unii pe fier sclipitor, iar alții în schimb cu aramă,
Alții cu piei și cu vite și oameni căzuți în robie,
Și-mbelșugat-a fost masa ce dinșii făcură. De-aceea
Benchetuiau peste noapte voinicii pletoși din Ahaia;
465 Dar și troienii la fel petreceau cu ai lor în cetate.
Cel care tună-n văzduh menindu-le-a rău peste noapte
Tot bubuia-ngrozitor și, galbeni de teamă, danaii
Vin picurau la pământ din paharele pline. Nici unul
Nu bea-nainte de-a fi închinat neînvinsului Zeus,
470 Dar mai la urmă ei darul somniei primind, adormiră.

CÎNTUL VIII

Zeus pune în balanță soarta aheilor și a troienilor (1—77). Neavînd dreptul de a mai lua parte directă la luptă, ceilalți zei asistă la biruințele vremelnice ale celor două tabere (78—265). Iscusința lui Teukros este zădărnicită de Hector (266—327). Zeus oprește violent încercarea Herei și a Atenei de a interveni din nou în luptă (328—476). La căderea nopții, luptele încetează (477—557).

Zorile-n vâl șofraniu pe pămînt se iviră, cînd Zeus,
Fulgerătorul ceresc, a făcut adunare cu zeii
Sus pe-a Olimpului culme, pe cea mai înaltă din toate.
Prinse-a vorbi el apoi și zeii stau toți să-l asculte:

- 5 „Zeilor toți și zeițelor toate, auziți de la mine
Vorba ce voi să vă spun dup-a inimii poftă și vrere.
Nimeni să nu se-neumete acuma porunca să-mi calce,
Nici o zeiță, nici unul din zeii ceilalți, ci cu mine
Una să fiți ca mai iute să-nchei începuta lucrare.
- 10 Cum o să simt că vreunul e dus de la noi și mai umblă
Una din armii s-ajute, pe-ahei ori pe cei de la Troia,
El pe Olimp se va-ntoarce bătut și făcut de ocară;
Ori îl apuc și-i dau drumul în bezna Tartarului negru,
Colo departe sub glie-n prăpastia cea mai afundă,
- 15 Temnița oarbă cu poarta de fier și cu pragul de-aramă,
Jos pe sub lumea cealaltă pe cît pe sub cer e pămîntul.

¹³⁻¹⁶ Pasajul constituie textul cel mai reprezentativ pentru concepția homerică despre alcătuirea cosmosului. Pămîntul este centrul universului. Deasupra acestuia, aerul, pătura atmosferică vizibilă de pe pămînt (gr. *aēr*), alcătuieste cerul. Deasupra cerului, dincolo de limita vizibilului, începe eterul (gr. *aithēr*), sălașul zeilor găzduiți în Olimp, acesta din urmă fiind unicul vîrf muntos de pe pămînt care străpunge bariera cerului, pătrunzînd în invizibil. În sens invers, dedesubtul pămîntului, așadar în profunzimea straturilor subterane, se află incorporat Hadesul, pe toată întinderea pămîntului. La nivelul cel mai de jos, dincolo de limita pămîntului, începe Tartarul (gr.

Ști-va el astfel cât eu pe voi toți vă întrec în putere.
Spre încercare, poftim, dacă vrea fiecare s-o știe:

Dacă de cer atârna-veți un lanț cu belciuge de aur

20 Și vă veți prinde de el împreună voi zei și zeițe,

Nu veți putea din Olimp să trageți la vale pe Zeus,

Sfetnicul vostru mai-nalt, oricât v-ar fi cazna de multă.

Dar dacă lanțul l-o-i trage spre mine și eu cu-nadinsul,

Repede am să vă salt spre cer cu pământul, cu marea

25 Și am să leg dup-aceea de piscul Olimpului lanțul,

Jur împrejur și în slăvi au să spînzure toate ale lumii;

Iată cât sînt eu mai tare decît muritorii și zeii.“

Asta le zise Cronid; ei molcom tăcură cu toții

Și se uimără auzind ce strașnic vorbi. Numai Palas

30 Cea cu privirea-nstelată putu mai tîrziu să-i răspundă:

„Fiu al lui Cronos, al nostru părinte, tu vîrf

puterii,

Bine cunoaștem și noi, că puterea ta-i nebiruită,

Tartaros), care reprezintă extremitatea inferioară a universului, zona corespondentă și diametral opusă Olimpului, cu care contrastează, de altfel, și în planul absenței totale a luminii. O descriere plastică, sugerată de acest text, a celor trei nivele superioare și inferioare ale universului întîlnim la Hesiod, *Theogonia*, 722–725 (în edit. cit., p. 46).

2 Demonstrația de forță propusă de Zeus celorlalți olimpieni reprezintă, în termeni figurați impuși de codul epic, transpunerea unui joc practicat în mod curent în epoca clasică (gr. *dielkysmós*) și perpetuat pînă în zilele noastre: singura diferență este dată de întinderea corzii pe verticală, nu pe orizontală, așa cum se practică în mod obișnuit. Pe marginea acestei imagini reflectînd o simplă comparație concretă între puterile divine, o serie de filosofi greci, începînd cu Platon (cf. *Theaitetos*, 153 c-d în ediția Platon. *Oeuvres complètes*. Tome VIII, 2e partie. Texte établi et traduit par Auguste Diès. Paris, „Les belles lettres“, 1924, p. 173) au elaborat un autentic eșafodaj de interpretări speculative, în conformitate cu care „lanțul“ de aur ar reprezenta soarele, de a cărui forță termonegetică și circuit global depinde întreg universul. A se vedea, în acest sens, comentariile la vers apud A. Pierron, în ediția *L'Iliade d'Homère. Chants I–XII*. Paris, 1883, p. 271; P. Mazon, în ed. cit., vol. II, pp. 26–27, n. 1; Pierre Lévêque, *Aurea catena Homeri*. Paris, 1959; Mircea Eliade, *Méphisophèles et l'Androgyné*. Paris, 1962, cap. *Cordes et marionnettes* (pp. 200–237); id., *Istoria credințelor și a ideilor religioase*, pp. 265–266.

- Însă ni-e jale de bieții danai, de oștenii războinici,
Care la Troia tot pier împlinindu-și ursita lor tristă.
35 Noi ne-om lăsa de război, dac-așa ți-e porunca și voia,
Numai cu sfatul îi vom sprijini, poate bine le-ar prinde;
Mi-e să nu piară cu toții, că prea înciudat ești pe
dînșii."

Zeus zîmbi părintește și zise zeiței Atena:

„N-avea tu grijă, copila mea scumpă. Eu nu ți-am
spus asta

- 40 Ție cu totu-nadins; tot bun voi fi iară cu tine."

Zice, și-nhamă la caru-i doi cai cu copite de-aramă
Repezi ca vîntul în zbor și cu falnice coame aurite;
Haină de aur îmbracă pe trup și ia biciul de aur,
Care-i frumos răsucit, și în chelnă suindu-se Zeus

- 45 Șfichiuiie zmeii de drum. Voios ei zburînd, apucară
Calea-ntre cer și pămînt, și-ndată sosi pe Gargaros,
Creștetul muntelui Ida cel plin de izvoare, adăpostul
Fiarelor, unde-i e templul și-i fumegă altarul. Acolo
Caii din zbor și-i opri al lumii și al zeilor tată

- 50 Și de la car slobozindu-i, ticsi niște nori peste dînșii,
Și bucuros de mărire șezînd după asta pe-o culme,
Ochii-ncepu să și-i plimbe spre tabără și spre corăbii.

Iată, prin corturi atunci pletoșii ahei din merinde
Se ospătară în pripă și-ncinseră arme viteze.

- 55 Se înarmară-n cetate o dată cu ei și troienii,
Care erau mai puțini, dar totuși stau gat-a se bate
Pentru copii și femei, nevoia-i silca deopotrivă.
Vraiște poarta-au deschis, și oastea roia, pedestrime
Și călăreți, și grozav era durătul lor pe cîmpie.

- 60 Cînd dup-aceea s-apropie oștile cele-nvrăbite,
Prind să se-ncaiere paveze, lănci și puteri de războinici,
Toți ferecați în aramă. S-ajung buricatele scuturi
Și se izbesc laolaltă și-i vuiet și larmă cumplită.
Groaznic amestec de vaier și chiot s-aude din gura

- 65 Celor ce cad ori înving și learcă de sînge-i pămîntul.
Cît mai era dimineată și-n creștere ziua cea sfîntă,
Ploaie de-o parte și alta curgeau zburături și într-una
Oameni din cete picau. Dar cînd era soarele-n cruce,
Tatăl olimpic atunci destinase cîntaru-i de aur,

- 70 Puse în talgere două din sortile morții amare,
Un-a troienilor, alt-a danailor; prinse de mijloc

Cumpăna și o țină în văzduh. A danailor soartă
Se-neovoie spre pământ și dete de rodnică glie,
Iar a troienilor merse în sus pînă-n bolta din slavă.

- 75 Zeus atunci de pe Ida virtos începu să detune
Și fulgera între ahei. Iar dinșii, cînd asta văzură,
Fură uimiți și cuprinși de galbenă spaimă cu toții.

Nu cutezau să mai stea Agamemnon și Idomeneus,
Nu mai stăteau împotriva vultanii războiului, Aias.

- 80 Veghea danailor, Nestor, el singur 'napoi rămăsese,
Dar de nevoie, că-i fuse de Paris rănit telegarul.
El cu-o săgeată-l pâlise la creștet în cap, unde crește
Șuvița coamei dintîi și lovirea-i urmată de moarte.
Boldu-i pătrunse în creier și calul săltă de durere;

- 85 Rostogolindu-se apoi el făcu să se-nvalmească caii.
Pînă ce însă moșneagul să taie cu sabia șleaul
Calului său lăturaș, îl ajunseră caii lui Hector,
Care duceau pe stăpînul lor aprig. Era dar să piară
Bietul bătrîn dacă nu lua seama pe loc Diomede,

- 90 Care, sălbatic răcnind, așa-l întetî pe Ulise:

„Laertiene, -neotro ca mișei prin gloat-ai dosit-o?
Nu mai fugi, că te poate străpunge vreo sulită-n spate,
Stai s-apărăm pe moș Nestor de fiara ce vine spre
dînsul.“

Asta tipă Diomede, dar nu vru s-asculte Ulise,

- 95 Ci o luă la picior spre tabăra de la corăbii.

Dar Diomede, chiar singur, în fruntea oștirii pătrunse,
Stete-naintea telegii lui Nestor și astfel îi zise:

„Prea-ți dau de furcă ostașii cei tineri în luptă,
moș Nestor,

Nu mai ești doar în putere, căci greu bătrînețea te-apasă

- 100 Și vizitiul ți-i slab și caii ți-s grei de picioare.

Urcă-te dar în teleagă la mine să vezi cum e felul
Cailor mei, telegarii lui Tros, care știu pe cîmpie
Repede goană să dea și să fugă-napoi și-nainte.

Eu i-am luat lui Eneas și-mprăstie spaimă prin luptă.

- 105 Las' pe tovarăși să cate de-ai tăi, iară noi împreună
Vin' să zorim pe ai mei spre dușmani ca să știe și Hector
Cît de amarnic mai bate și sulita-n mîinile mele.“

Asta-i vorbi, și moșneagul voios se grăbi să-l

asculte,

Grijă de caii lui Nestor avur-amîndoi vizitiu,

- 110** Oameni puternici, Stenel și Eurimedonte bărbatul.
Ei se urcară pe urmă-n teleag-,amîndoi căpitani;
Nestor luînd dup-aceea lucioasele hățuri în mîna,
Dă telegarilor bici și îndată erau lîngă Hector.
Cum el venea-nspulberat, cu lancea-l ochi Diomede.
- 115** Nu-l nimeri pe viteaz, ci pe Eniopeus Tebanul,
Care era vizitiul lui Hector, pe cînd telegarii
El și-i mîna. Și împuns cu lancea fiind la gurguiul
Pieptului, fu răbufnit de pe car, de se deteră-n lături
Caii de spaimă, iar viața și vloga secară dintr-insul.
- 120** Moartea lui Eniopeu îl duru peste seamă pe
Hector.
El pe tovarășul mort, cu toată mîhnirea-i, lăsîndu-l
Lat pe țărîină, căta un deliu minător de teleagă.
Nu lipsi el îndelung, că Hector îndată pe-acolo
Dete de Arheptolem, al lui Ifitos fiu fără teamă.
- 125** El îl pofti să se urce și frînele-n mîină-i întinse.
Pacoste mare, urgie cumplită ar fi fost dup-aceea
Și, ca o turmă de oi țărăuită, dînd fuga troienii
S-ar fi închis în cetate, de nu vedea Zeus din slavă.
El între nori bubuind, deodată zvîrli sclipîtorul
- 130** Fulger, de-ajunse-naintea sirepilor lui Diomede.
Flacăra groaznic-atunci pufni din aprinsa pucioasă
Și, speriați, amîndoi telegarii sub car se pitiră.
Scapă din mîna lui Nestor lucioasele hățuri de piele,
Și, de cutremur cuprins, el astfel dă zor lui Tidide:
- 135** „Hai, Diomede, -napoi s-o rupem la fugă cu caii,
Nu vezi că nu ne mai vine de-acum ajutor de la Zeus?
Azi, biruința din parte-i e dată dușmanului nostru.
Mine ne-o dă el și nouă la fel, dacă vrea să ne-o deie.
Gîndul lui Zeus nu poate pe lume să-l mute nici unu,
- 140** Cît ar fi el de puternic, pe toți doar îi biruie Zeus.“
Dar Diomede răspunse așa împotriva lui Nestor:
„Vorbele tale, moș Nestor, sînt bine grăite și
drepte,
Dar mă muncește un cuget și tot mai amarnic mă
scurmă.
Zice-va Hector odată troienilor săi cu mîndrie:
- 145** „Eu l-am gonit pe Tidid și de mine fugi la corăbii.
Astfel mîndri-se-va el, mai bine-nghiți-m-ar pămîntul!“

Caii eu mîna strunind moș Nestor la asta răspunse:
„Aleii, ce vorbă mi-ai spus, tu fiu de viteaz!

Dacă Hector

Zice-va chiar că tu ești bărbat neviteaz și nevrednic,

- 150 Tot n-o să-l creadă pe el troienii precum și dardanii
Și mai cu seamă nevestele atîtor oșteni de la Troia,
Tineri în floare ce-n pulbere tu i-ai trîntit la bătaie.“

Asta bătrînul grăi, și teleaga întoarse la fugă
Iute prin valmă-napoi. Din urmă c-un huiet năprasnic

- 155 Hector și armia lui improșcau lovituri dureroase,
Și chiui după el încoifatul și marele Hector:

„Prea te cinsteau la ospete danaii pe tine, Tidide,
Ei îți dau locul de frunte, friptură și pline pahare.
Cinstea vei pierde de-acuma, căci iată, tu ești o muiere.

- 160 Cară-te, famene tu, că din cale tu n-ai să mă-nlături,
Zidul tu n-ai să ni-l sui, femei de-ale noastre robite
N-ai să mai duci la corăbii; mai iute ți-oi pune eu
capul.“

Hector așa-l ocăra; la cumpănă stă Diomede,
Caii s-asmută-napoi, să ia în primire pe Hector,

- 165 Asta de trei ori gîndi și de trei ori la cumpănă stete,
Dar de pe Ida, din munți, de trei ori tună Înteptul,
Semn că trecu la troieni biruința mereu schimbătoare.

Hector atunci chiuind, pe-ai săi începu să-i

întarte;

„Voi licieni și troieni și dardani, luptători din

aproape,

- 170 Fiți, o prieteni, bărbați și nu mai slăbiți în vîrtute.
Știu doar că Zeus e bun și el îmi vesti izbîndire
Și înălțare în slăvi, iar aheilor prăpăstuire.
Niște nebuni, se căzniră ei ziduri de-acestea să-nalțe,
Șubrede și de nimic; zăgaz doară nu mi-or fi mie.

- 175 Șanțul de-alături de zid sări-l vor ușor telegarii.
Iar după asta, cînd eu voi sosi la corăbii, voi gata
Focul acolo s-aveți, îngrijiți să-mi aduceți tăciunii,
Foc la corăbii să pun și să tabăr cu sulița-ntr-înșii,
Cînd, uluiți la corăbii de fum, or da buzna să fugă.“

- 180 Zise și caii pe urmă așa începu să-i asmută:

„Tu Pintenogule, Murgule, Șargule și tu Bălane,

- Hai și plătiți-vă astăzi de multa-ngrijire ce-avurăți
 Odinioară, când fiica măritului crai Aetion
 Vouă plăcutul nutreț înainte v-a pus și ea însăși
- 185** Vin v-a turnat, dac-avurăți voi poftă, mai repede vouă
 Chiar decît mie, cu toate că eu sînt bărbatul ei tînăr.
 Hai dar, cu mine-mpreună grăbiți să luăm de la Nestor
 Pavăza neprețuită, că pomina-n cer îi ajunse,
 Doar e leită în aur, și toartele ei pe de-a-ntregul,
- 190** Și de pe umerii lui Diomede noi astăzi să smulgem
 Platoșa cea măiestrită, lucrată de zeul Hefestos.
 Dacă noi astea luăm de la dînșii, eu cred că aheii
 Chiar astă-noapte se suie și pleacă-napoi în corăbii.”
 Asta el zise fălos. Pe loc tresări de minie
- 195** Hera pe tronu-i ceresc și vui de cutremur Olimpul.
 Zeului mare Poseidon apoi cuvînta îndirjită:
 „Vai preaputernice zeu, Cutremurul lumii, cum oare
 Inima nu ți se frînge că pier pe cîmpie danaii,
 Ei care tot îți aduc în orașul Helica și-n Eghe
- 200** Daruri frumoase și multe? Voiește-le dar biruința.
 Dac-am voi dinadins, noi toți care sîntem cu dînșii,
 Să-nlăturăm pe troieni și să ținem în strună pe Zeus,
 Singur ar sta el pe Ida și-acolo și-ar plînge norocul.”
 Zeul Cutremur atunci răstit îi răspunse zeiței:
- 205** „Ce spui tu, Hero, așa îndrăzneață la limbă?
 Eu n-aș vrea,
 Doamne ferește, vreodată noi zeii ceilalți să ne punem
 La încercare cu Zeus, căci el e cu mult mai puternic.”
 Asta Poseidon și Hera vorbir-amîndoi între dînșii;
 Cît era locul întins de la zidul cu șanț la corăbii
- 210** Plin era numai de cai cu telegi și de oaste cu scuturi
 Care se tot îmbulzeau, căci Hector, ca zeul de sprinten,
 Și-i înglоти pe troieni, cînd Zeus îi dote mărire.
 Vasele el ar fi ars, dacă nu-i punca Hera în minte
 Lui Agamemnon ca oastea-i, cînd tot se silea și el
 însuși,
- 215** Iute s-o-ndemne la luptă. Cu mîna-i vînjoasă țîindu-și
 Mantia roșie mare, porni între vase și corturi
 Și-ntr-o corabie de-a lui Ulise suindu-se acolo,
 El se opri pe la mijloc, de unde puteau amîndouă
 Părțile oastei s-audă deplin, de la cortul lui Aias

- 220 Pină la cort la Ahile, căci ei aveau trase la capul
Taberei năvile lor, bizuindu-se în vitejie.
Tipă Agamemnon de-acolo spre armia toată: „Rușine
Vouă, netrebnici danai, numai fața-i de voi, numai gura.
Unde e lauda voastră și fala? Ziceam noi că sintem
- 225 Oameni viteji. V-amintiți de palavrele voastre din
Lemnos;
Vă îmbuibăți pe acolo cu cărnuri de boi și când lacomi
Beați din ulcioarele rase de vin, cu ce mare mândrie
Vă lăudați că dușmani cîte-o sută și două veți bate
Fieștecare-n război, dar astăzi nu facem cît unul
- 230 Singur, cît Hector, că iată, el vasele ni le va arde.
Zeus părinte, e oare-ntre Domnii cei mari oarecine
Astfel de tine bătut și surpat de pe culmea mării?
- 235 Totuși altarul tău mîndru eu nu-l ocolii niciodată
Cît m-am cărat în corabie-ncoace, ba într-una
Ți-am închinat orișunde grăsimi și buturi de tauri,
Numai ca Troia să surp și să spulber făloasele-i ziduri.
Dar împlinește-mi încalte dorința de astăzi. Fă,
Doamne,
Teferi de-aici să fugim și fuga pe noi să ne scape,
Nu-i mai lăsa pe ahei ca să-i zdrumece astfel troienii.”
- 240 Zise, iar tatăl ceresc cu milă se-ntoarșe la plînsu-i,
Se învoi la aman să-i mîntuie oastea și-ndată
El îi trimise un semn, cea mai sigură piază, un vultur
Care ținea încheștat între gheare un pui de fugarnic
Cerb și pe el l-azvîrli spre altarul măreț unde-aheii
- 245 Pururea jertfe aduceau lui Zeus atotmenitorul.
Cum au văzut zburătoarea venind de la Zeus, săriră
Toți mai aprins la troieni, din nou se-nfocară la luptă.
Nimenea între danai, deși erau mulți, dup-aceea
Nu se mîndri c-a trecut înainte cu caii mai iute
- 250 Ca Diomede sărind peste șanț și dînd piept cu dușmanii.
El mai înainte pâlindu-l, strivi pe-Agelaos troianul,
Fiul voinic al lui Fradmon, cînd el o dosi cu teleaga;
Sulița-n spatele-ntors între umeri la fugă-i înfipse
Pieptu-i cu totul răzbind. De moarte rănit Agelaos
- 255 Cade cu bufnet din car, și-i zuruie-arama pe diusul.
După Tidid, Agamemnon urma și Menelau, Atrizii,
Aias cei doi, ferecați în războinicie, pe urmă

Idomeneu și-al lui soț Merione, întocmai ca zeul
Armelor ucigător, și fălosul oștean Evripilos.

260 Arcul strunind, a venit pituliș pe sub scutul lui Aias
Teuceru al nouălea. Aias da scutul în lături și Teuceru,
lute cu arcul ochind, săgeta în duium pe oricine.

Cînd la pămînt fără viață pica din săgeată vreunul,
El ca și fiul sub poalele mamei se da înspre Aias,

265 Care sub lucia-i pavază tot îl lua-n apărare.

Cine fu-ntîi răbufnit de arma țintașului Teuceru?

Ormenos cel mai întîi, apoi Orsiloh și-Ofeleste,
Detor pe urmă și Hromiu și cel ca un zeu Licofonte
Și Melanip și al lui Poliemon fecior Amopaon;

270 Repede Teuceru pe toți îi trînti la pămînt cite unul.

Cînd luă seama la el cum sparge șiraguri dușmane
Cu-nfricoșatul lui arc, fu vesel Atrid Agamemnon,
Merse la dînsul aproape și astfel îi zise: „Iubite
Teucere Telamoniene, fruntaș de oștire, -nainte!

275 Bate tot astfel și fii mîntuirea danailor, fala
Tatălui tău Telamon; că el avu grijă de tine
Și te creșcu de copil, deși ești născut fără lege.
Nață-i tu numele-n slavă, cu toate că stă el departe.
Iată, eu una ți-oi spune și-ntocmai așa o să fie:

280 Dacă m-ajută părintele Zeus și Palas Atena
Pînă la urmă să spulber orașul temeinic în ziduri,
Tu vei primi mai întîi după mine răsplata de cinste,
Ori un triped ori vreo doi telegari împreună cu carul
Sau ca părtașă la pat o femeie din cele robite.“

285 Neîntrecutul arcaș la îndemnul acesta răspunse:

„Tu, preamărite Agamemnon, de ce mă împinteni
pe mine?”

Doar mă silesc și eu însumi și nu încetez a mă bate
După putință. De cînd i-am împins pe troieni spre
cetate,

Eu după dinșii m-așin și culc la pămînt cite unul.

290 Opt ascuțite săgeți cu arcul am tras înainte;

Toate pătrunseră-n carnea dușmanilor. Numai pe
Hector,

Cinele acela turbat, eu nu-l pot ajunge cu arcul.“

Asta vorbi, și din strună zvîrli el o altă săgeată
Iarăși pe Hector ochind, că tare-i ardea să-l doboare.

- 295 Nu-l nimeri, ci lovi pe alesul oștean Gorgition,
Vladnicul fiu al lui Priam și al Castianirii, femeia
Cea din Esima, frumoasă ca zinele la-nfățișare.
Teucru pe el cu săgeata-l împunse în piept și-l ucise.
Cum în grădină o floare de mac se încovăie-n lături,
- 300 Când e ticsită de rod și ploile o bat primăvara,
Astfel, sub coif apăsător, și capul răpusului cade.
Teucru din nou după-aceia dă drumul săgeții să
zboare
Iarăși pe Hector ochind, că tare-i ardea să-l doboare.
Dar, abătută de Apolon, ea nu nimeri pe-al lui Priam
- 305 Fiu, ci pe Arheptolem, vizitiul deliu al lui Hector,
Când la bătaie o pornise, și-n piept cu săgeata-l
împunse.
El se răstoarnă din car și de spaimă se dau la o parte
Sprintenii cai, iar tăria și viața se curmă dintr-însul.
Pierderea asta grozav îl pătrunse la suflet pe Hector,
- 310 Și, pe tovarășul mort cu toată mîhnirea-i lăsîndu-l,
Iute de-aproape chemă pe fratele său Chebrione
Căii s-apuce de frîu; el n-a pregetat să-l asculte.
Hector apoi se repede de unde stătea el în carul
Neted și scînteietor și răcnind ca o fiară, înșfacă
- 315 Un bolovan de pe jos și dă busta la Teucru de-a dreptul,
Gata să-l zvînte pe el. Din cucură scoate o săgeată
Teucru și-o pune pe strună; și-n vreme ce-ntinde
Struna spre umărul drept ca să tragă la țintă cu arcu,
Hector atunci cu o bocnă-l pocni în andrea, unde pieptul
- 320 E despărțit de grumaz și rana primită-i de moarte.
Struna i-o rupse, la mîna pe loc i-amorți-ncheietura,
Și el căzu în genunchi și arcu-i se smulse din mîna.
Aias, cum vede căzut pe frate-său, nu stă în față-i
Nepăsător, ci aleargă, îl apără, ține deasupra-i
- 325 Pavăza, pînă ce-n spate îl iau, furișîndu-se acolo,
Doi de-ai lui Teucru tovarăși Mecist Ehiianul și-Alastor,
Care-l și duc la corăbii, iar Teucru gemea de durere.
Olimpianul din nou întări pe troieni la bătaie
Și-nghesuiră pe-ahei spre șanțul adînc de la ziduri.
- 330 Hector în frunte cu alții mergea încrezut în putere.
Cum un zăvod cu picioarele repezi dă proașcă și-alungă
Vreun mistreț ori un leu și nu-l mai slăbește din urmă,

- Tot îl înhață din bucă, din coapse pîndindu-i întorsul;
Astfel pe-ahei urmărind și Hector izbea pe oricine
- 335** Sta mai zăbavnic napoi, de tot luau fuga danai.
Numai cînd ei în risipă trecură palanca și șanțul
Și o mulțime pieriră străpunși de săgeți și de sulii,
Pe la corăbii făcură popas și stătură-mpotrivă.
Se îndemneau înde-ei la război și cu brațele-ntinse
- 340** Zeilor tare strigau și rosteau rugăciuni tuturoră.
Caii cei mîndri comoși de la caru-i rotea Priamidul
Crunt ca Gorgona privind, ca urgelnicul zeu Războiulă.
Hera din cer îi văzu pe ahei și-avu milă de dînșii,
Și spre Atena se-ntoarse și zise cu graiuri ce zboară:
- 345** „Vai mie, fiic-a lui Zeus, ce-i oare cu noi
amîndouă?
N-o să ne pese de-ahei nici astăzi în clipa din urmă?
Trista ursită-implinind, ei pier coplesii de avîntul
Unui bărbat. E de nesuferit cum feciorul lui Priam,
Hector, se-ndeașă nebun. Ce rău le făcu pîn-acuma!”
- 350** Dete la asta răspuns cea cu ochii albaștri, Atena:
„El isprăvea mai de mult cu înverșunul și cu
năvala,
C-ar fi pierit el de brațul danaic în țară la dînsul,
Dar mînios îmi e tata și nu vrea să cugete a bine;
Crudul, de-a pururi nedrept, stă în calea dorințelor
mele.
- 355** Uită ce-ades am scăpat de nevoi pe fecioru-său Hercul,
Cînd l-a supus Euristeu la pedepsele muncilor grele.
Cerului el, pătîmind, se tot jăluia. Și pe cine
Zeus din cer îi trimise să-l apere? Numai pe mine.
Dacă știam eu de asta, și doar aveam cap într-atîta,
- 360** Cînd fu silit el în iad să coboare s-aducă din beznă
Cinele, paznicul rău de la poarta tiranului Hades,
Nu mai scăpa el de apele adînci ale Stixului negru.
Zeus acum mă urăște și-i face pe voie lui Tetis,
Care-i căzu la genunchi și-l atinse de barbă rugîndu-l
- 365** Cîinste să dea lui Ahile cel pustiitor de orașe.
Las'că odată el tot îmi va zice copilă iubită.
Hai dar, înhamă mai repede caii cei tari de copită
Pînă ce eu o să intru în casa părintelui Zeus
Și mă-narmez de război, ca să văd după asta la Troia:

370 Oare mai poate cumva să se bucure fiul lui Priam,
Cînd amîndouă la hartă ivi-ne-vom noi între rînduri?
Cîinii și vulturii au să se-mbuipe de sînge și carnea
Multora dintre ai lui, care-n tabăr-atunci o să cadă.“

Astfel Atena-i cuvîntă, și Hera se ia după dînsa.

375 Repede merge și-nhamă doi zmei cu fruntare de aur,
Hera, velita zeiță, născută din marele Cronos.

Fiica lui Zeus Atena într-asta se furișă-n casa

Tatălui său, unde dînsa desprinde și lasă să-i curgă

Haina-nflorată frumos, țesută cu harnica-i mînă,

380 Și-nlocuind-o cu straiul lui Zeus, stăpînul furtunii,
Armele-ncinge ea gata de lupta cea plină de-amaruri.

Și-n luminoasa teleagă se suie proptită de-o lance

Grea, ferecată și lungă, cu care-a vitejilor rînduri

Fulgeră, cînd furioasă-i născuta din tată puternic.

385 Grabnică Hera cu biciul la drum își porni telegarii.

Poarta cerească trosnind de la sine ușor se deschise.

Horele sînt portărite și străjuie cerul și Olimpul;

Lor li s-a dat să deschidă, să-nchidă canaturi de nouri.

Zinele, caii plesnind, pe poarta de-acolo ieșiră.

390 Zeus văzu de pe Ida și-ndată grăbi după ele,

Plin de mînie pe Iris, zeița cu aripi de aur:

„Du-te și-ntoarce-le repede, Iris, să nu-mi

vie-ncoace.

Nu va fi bine, cînd noi dușmănia-ntre noi vom începe.

Iată cum eu le-ameninț și întocmai așa o să fie:

395 Caii trăsîndu-le-i voi ologi, și pe ele din chelnă

Le-oi răsturna pe-amîndouă și țândări le-oi face teleaga.

Ani se vor scurge vreo zece, rotindu-se, și-ncă cu totul

N-au să se vindece rănile lor din arsura de fulger

Și-are să știe Atena ce-nseamnă să lupte cu tata.

400 Nu mi-e așa de necaz și de ciudă pe Hera, ea veșnic

E năvălită să-mi strice tot planul ce-oi pune la cale.“

Zise și vînșea Iris porni ca să ducă solia

Și luă zborul spre-naltul Olimp de pe muntele Ida.

Le întîlni înainte la poarta rîposului munte

405 Și le opri de la mers și le spuse porunca lui Zeus:

„Oare-ncotro apucarăți și ce nebunie vă prinse?

Nu vă dă voie prea naltul pe-ahei s-ajutați la bătaie.

Iată cum el v-amenință și-ntocmai așa o să fie:

Caii trăsîndu-vă-i va ologi, și pe voi vă răstoarnă

410 Pe amîndouă din chelnă și țândări vă face telega.
Ani se vor scurge vreo zece rotindu-se și-neă cu totul
N-au să se vindece rănile pricinuite din fulger.
Ști-vei tu astfel, Ateno, ce-nseamn-a te pune cu tata.
Nu-i este așa de necaz și de ciudă pe Hera, ea veșnic

415 E năvălită să-i strice tot planul ce pune la cale.
Dar tu avană și nerușinată vei fi, dac-aieve
Sulița vei cuteza s-o ridici împotriva lui Zeus.“

Asta zicîndu-le, Iris se duse mai iute ca vîntul.
Hera, de frică muindu-se, zice așa către Atena:

420 „Vai mie, fiic-a lui Zeus. Eu nu las, nici vreau ca
noi două,
Numai de dragu-unor oameni, cu el să ne punem la
sfadă.

Las' să mai piară din ei care-o fi și să viețuie alții
Cum li-i norocul, iar dînsul, așa cum în sine socoate,
Judece între ahei și troieni după cum se și cade.“

425 Zice și caii cei tari de copită-napoi și-i întoarce.

Zinele Hore, venind, de la carul zeiței deshamă
Caii cei netezi la păr și-i leagă de iesle mărețe;
Carul îl sprijină de lucitorul perete din grajduri.
Iar amîndouă zeițele merg între zei, și în sală

430 Ele cu inima frîntă s-așază pe tronuri de aur.

Carul frumos înrotat și caii gonind de pe Ida
Vine-n Olimp și părintele Zeus și intră-n locașul
Zeilor. Caii-i sloboade Poseidon, cutremurul lumii,
Carul i-așază-n podiș și-ntinde deasupra-i o pînză

435 Fiul lui Cronos apoi s-așază pe tronul-i de aur,
Iar sub picioarele lui vui de cutremur Olimpul.

Singure Atena și Hera pe-alături de Zeus șezură;
Nu-l întrebară nimica și nu mai vorbiră cu dînsul,
Dar înțelese prea-naltul și astfel zeițelor zise:

440 „Ce stați așa amărite, tu Hera și Palas Ateno?
Nu vă trudirăți de-ajuns în luptă pe cîmpul mării
Ca să-i zdrobiți pe troieni, pe care aveți pizmă
nebună?

Dar în deșert, că puterea-mi și brațele-mi sînt
neînvînse.

Nu m-ar putea dovedi toți zeii ce-i poartă Olimpul,

445 Darmite voi, ale căror picioare-ncepură de groază
Să se-nfioare-nainte ca voi să vedeți bătălia
Și grozăviile ei. Dar eu și acum vă voi spune
Ce-avea să fie: 'n teleagă trăsute fiind amîndouă,
Nu vă-nturnați înapoi în Olimp la palatele voastre."

450 Zise, iar Palas și Hera cu murmur de ciudă
amîndouă

S-apropiară urzind troienilor cugete rele.

Palas tăcu și nimic nu răspunse, deși ea pe Zeus

S-a supărat și ardea de mînie sălbatică-n sine.

Hera, ea singură, așa izbucni de necaz biruită:

455 „Ce fel de vorbe ai rostit, cumplitule fiu al lui
Cronos?

Bine cunoaștem și noi că puterea ți-i nebiruită,

Însă ni-e jale de bieții danai, de oștenii războinici,

Care la Troia tot pier împlinindu-și ursita cea tristă.

Noi ne lăsăm de război, dac-așa ți-e porunca și voia.

460 Numai cu sfatul îi vom ajuta, poate bine le-ar prinde;
Mi-e să nu piară cu toții, că prea înciudat ești pe
dînșii."

Vijeliosul Cronid răspunse la asta zeiței:

„Mîne din zori, dacă-ți place și vrei, tu ochioaso,
slăvită,

Hera, ai să vezi pe puternicul fiu al lui Cronos

465 Mai nemilos potopind și mai multă oștire din Argos.

Nu va-nceta cu danaii să lupte feciorul lui Priam

Pînă ce nu s-ar ivi la corăbii șoimanul Ahile,

Și asta în ziua cînd ei, ca să apere mort pe Patroclu,

Bate-se-vor la corăbii în cea mai grozavă strîmtoare.

470 Astfel ursit e să fie. Nu-mi pasă de-a ta supărare

Nici dacă tu rătăcind pe uscat și pe mare ai ajunge

Pînă la marginea lumii, pe unde Iapetos și Cronos

Stau osîndiți și n-au parte de razele mîndrului soare,

Nici de răcoarea adierii, că-n fund îi cuprinde Tartarul.

475 Dacă sosi-vei și-acolo în oarbecul tău de mînie,

Nu vreau să știu, că de rea și obraznică n-ai tu pereche."

Astfel îi zise Cronid, iar Hera nimic nu răspunse.

471-472 În original se afirmă că Hera ar putea, de mînie, să ajungă la
limita inferioară a universului, așadar a pămîntului și a mării,
respectiv acolo unde se sfîrșește Hadesul, care este incorporat

Soarele atunci luminos peste ape asfințea; iar în urmă
Peste pământul mănos se lăsă întunericul nopții.

480 N-a fost pe voia troienilor dusul luminii, dar noaptea
Pentru danai a sosit priitoare, de trei ori dorită.

Fiul lui Priam atunci cu oastea-i făcu adunare
Lângă vultoarea lui Xantos, departe de vase ducînd-o,
Unde curat era locul, că nu era sînge și leșuri.

485 Descălecară troienii și-acolo stătură s-asculțe
Sfatul lui Hector, iubitul de Zeus. Ținîndu-și el lancea
Lungă de unspre'ce coți cu vîrf ascuțit de aramă,
Unde era-ncolăcită-mprejur o verigă de aur,
Și sprijinindu-se-n lance, așa el vorbi adunării:

490 „Dați ascultare, troieni și dardani și tovarăși
de arme,
Azi socoteam că strivind pe ahei și arzînd a lor vase,
Biruatori ne-om întoarce la Troia, bătută de vînturi.
Dar ne-apucă întunericul nopții, și el mai cu seamă
I-a mîntuit pe ahei cu vasele lor de pe maluri.

495 Noi îns-acuma să facem cum noaptea ne povătuiește.
Cina întii să gătim. Deci hai, de la care dați drumul
Cailor netezi la păr și-n față le puneți nutrețul;
Repede apoi să v-aduceți oi grase și boi din cetate,
Vin desfătos în burdufuri și pîne destulă de-acasă,

500 Alții s-alerge-n păduri ca s-adune pe-aici lemnărie,
Focuri s-aprindem și pînă spre zori, cît e noaptea de
mare

Dese focare să arză și-n slavă s-ajungă văpaia,
Mi-e doar ca nu cumva pe întunericul nopții aheii
Fuga să ia și să plece pe spetele largi ale mării,

în straturile pământului (cf., *supra*, vv. 13—16), și unde începe
Tartarul; considerăm necesară, în consecință, modificarea
tălmăcirii după următoarea variantă îmbunătățită a versurilor
lui Murnu: *Nici dacă tu, rătăcind, al ajunge la marginea lumii-n, /*
Fundul pământului, -al mării pe unde Iapetos și Cronos etc.
487-488 Este omis din tălmăcire hemistihul secund al v. 494 din ori-
ginal: *iar vîrful de bronz al lăncii îi sclipea în față*. Versiunea
Murnu poate fi modificată, în acest sens, ținînd cont de amă-
nuntele furnizate de textul original: *Lungă de unspre'ce coți*
cu vîrf ascuțit de aramă / Care nainte-i sclipea, la vîrf pe acolo
pe unde / Jur împrejur colăcită era o verigă de aur, ș.a.m.d.

- 505 Nu cumva ei să se-ntre în tihnă și fără de zbucium,
Vreau și la dinșii în țară să-și mistuie încă amarul
Pricinuit de-o săgeată de-a noastră, de-o lance ascuțită
La repezirea-n corăbii, ca astfel să tremure oricine
S-ar mai lua la război cu noi, luptătorii din Troia.
- 510 Crainicii, dragii lui Zeus, să deie de veste-n cetate:
Toți care-s oameni cărunți și tineri băieți să s-adune
Jur împrejur pe la ziduri, să străjuie la metereze
Întemeiate de zei, iar femeile acasă să steie,
Cea mai sfioasă s-aprindă foc mare și neadormită
- 515 Paza să fie, să nu se strecoare-n cetate dușmanii,
Oaste pe-acolo lipsind. Să fie întocmai cum vouă
Eu v-am grăit, o viteji. Ce-i bun peste noapte să facem
V-am lămurit; despre ziua de mine oi vorbi dimineăta.
Plin de nădejde eu rog pe zeimea din cer să m-ajute
- 520 Să măturăm de pe-aciei pe cînii de-ahei, care-ncoace
Pacostea și nenorocul i-aduse pe mare-n corăbii.
Dar să veghem peste noapte păzindu-ne unii pe alții.
Iar dimineăta din zori înarmîndu-ne iară să-ncepem
Crîncena valmă și harță în tabăra lor la corăbii.
- 525 Și-o să vedem noi atunci dacă el, Diomede voinicul,
De la corăbii spre zid ar putea să m-alunge pe mine
Ori eu pe el îl dobor și-i prad armătura-nerușită.
Mine o să-ncerce puterea-i de poate veni să-mi înfrunte
Sulița. Dar eu socot că el între cei mai din frunte
- 530 Are să cadă străpuns, cu un pîlc de tovarăși alături,
Mine cînd soarele va răsări. De-aș fi eu într-atîta
Nemuritor și de-a pururea tînăr în zilele mele,
Cinste să am pe cît are Apolon și Palas Atena,
Cum va fi ziua de mine topenia oastei danae."
- 535 Asta fu zisa lui Hector; cu chiot primiră

troienii,

- Și telegarii, de trudă asudați, de la ham sloboziră
Și la teleagă tot insul apoi îi legă de curele.
Repede ei din cetate și-aduseră boi și oi grase,
Vin, băutură microasă, și pîne de-acasă-ngrijiră
- 540 Toți să-și aducă și mare mulțime de lemne cărară,
Zeilor jertfe depline apoi închinară, iar vîntul
De pe cîmpie purta înspre cer mirodenia cărnii
Arse pe-altare de ei, dar nu voiau zeii s-o guste;
N-aveau plăcere, urau pe troieni și pe Priam și Troia.

- 545** Dar cu încredere-n sine pe cîmpul de luptă troienii
Stau peste noapte păzind de la multele focuri aprinse.
Cum se arată pe boltă mîndrețea de stele în jurul
Lunii frumos luminate, cînd molcom, senin e văzduhul;
Văile atunci, singuratece piscuri și culmi răsărite
- 550** Ies la lumină, că nemărginit se dezvăluie cerul;
Stelele toate se văd, de se bucură-n sine păstorul;
Tot așa multe la număr păreau între vase și Xantos
Vetrele aprinse de oastea lui Hector 'naintea cetății,
Mii de jeratice ardeau pe cîmpie și-aproape de ele
- 555** Cîte cin'zeci de oșteni privegheau cît e noaptea de mare,
Caii pe-alături din orz și alac ronțăiau la tot carul
Și așteptau Dimineța să vie pe tronu-i de aur.

CÎNTUL IX

La sfatul de noapte al căpeteniilor ahece, Nestor propune trimiterea unei solii de înduplecare, cu daruri, a minici lui Ahile (1—171). Primită în cortul acestuia, solia formată din Odysseus și Aias, la care se adaugă Phoinix și doi cretinici, împotrivă rezistența îndârjită a Peleianului (172—613). Întoarcerea solii în țară (614—705).

Astfel troienii atunci vegheau străjuind, iar aheii
Fură cuprinși de cutremur, tovarășul fugii grozave,
Și de alean coplesii stau toți căpitani oștirii.

Tocmai cum apele mării bătute deodată de vîntul

- 5 Miazănoptiu și-apusean din Tracia, cînd de năprasnă

Vine pe loc vijiiind și se-ncrestuie negre talazuri,

Malduri de ierburi afară zvirlind peste maluri, tot

astfel

Inima-n pieptul aheilor se smicura de durere.

Nu mai putea Agamemnon de inimă rea și duiumul

- 10 Cutreiera poruncind la toți strigătorii s-adune

Armia, pe fiecare să-l cheme la sfat pe șoptite;

Însuși se tot sîrguia între toate ale lor căpetenii.

Toți cu mîhnire ședeau în sobor. Între ei Agamemnon

Sta în picioare și lacrimi din ochi îi curgeau ca izvorul

- 15 Care-și prelinge pe-o lature-a stîncii șiroaiele negre.

El începu cuvîntarea-i din greu suspinînd și le zise:

„Voi, căpetenii danai, cîrmaci ai oștirii, prieteni,

Neîndurat a fost Zeus cu mine și-n cleștele-osîndeii

Grele mă-nceise. Deși se-nvoise cu semne că-n țară

- 20 Nu m-oi întoarce-nainte ca Troia s-o văd năruită,

Totuși acuma s-a pus el amar să mă-nșele; mă-ndeamnă

Plin de-njosire spre Argos să plec după pierdere multă.

Astfel îi place pesemne lui Zeus atotșitorul,

Care-ntăririle-nalte ale multor cetăți năruit-a

- 25** Și năru-i-va mereu, căci nebiruit e-n putere.
Deci ne supuam cu toții la vorba ce eu vă voi spune:
Hai să fugim cu corăbii cu tot în iubita-ne țară,
Nu mai putem cuceri a lui Priam întinsă cetate.”
- Asta vorbi împăratul și molcom tăcură cu toții;
- 30** Parc-amuțiră o vreme de atîta mîhnire danaii.
Vorba la urmă luînd, răspunse Tidid Diomede:
„Eu, Agamemnon, cu tine întîi mă voi pune la
sfadă
Cum se cuvine la sfat. Ai greșit și să nu mi te superi.
Față de-ai noștri pe mine de rău m-ai grăit mai
deunăzi,
- 35** M-ai defăimat c-aș fi slab și nevrednic în arme. De asta
Știu doar în oaste cu toții, bătrînii și tinerii noștri.
Tu dăruit ești de sus, de la Zeus, cu una din două:
Sceptrul îți dete să fii în domnie mai mare ca alții,
Nu și tăria de suflet, în care stă culmea puterii.
- 40** Oare-ți închipui, sărmane, că toemai așa sînt aheii,
Slabi și nevrednici în arme, cum tu apriat ai și spus-o?
Dacă-ți dă inima zor și vrei să iai calea spre țară,
Du-te, ți-i drumul deschis și gata te așteaptă pe maluri
Multele tale corăbii, cu care-ai venit din Micena.
- 45** Au să rămînă pe-aici luptătorii ceilalți din Ahaia
Pînă ce Troia vom da-o de mal. Dacă nu vor nici dînșii,
Las' pe corăbii să fugă în țară; dar eu cu Stenelos
Ne-om război pînă da-vom de capăt orașului Troia;
Nu de pomană venirăm pe aici, că ne aduseră zeii.”
- 50** Asta vorbi, și povața-i primiră cu chiote aheii,
Plini de uimire auzind cuvintele lui Diomede.
Scoală-se Nestor atunci și începe-ntre ei să cuvînte:
„Nu ești tu numai în arme bărbat neajuns,
Diomede,
Ba mai întreci și la sfaturi pe toți cei de-o seamă cu
tine.
- 55** Nimenea între ahei nu poate să-ți scadă cuvîntul,
Nici să-l dezică; dar nu e deplin, îi lipsește-ncheierea.
Tînăr ești încă, ce-i drept; ba tu ai putea să-mi fii mie
Chiar și copilul mezin, și totuși cuminte în sfatul
Celor mai mari sfătuiești, că bine ai vorbit și cu cale.
- 60** Eu însă-acuma, ca unul ce sînt mai în vîrstă ca tine,
Spune-voi tot și-o să-nchei și nimenea n-o să mă scadă,

Sfatul meu nesocotind, nici însuși Atrid Agamemnon.
Nelegiuit și nemernic și-a neamului lepădătură-i
Cine dorește război între cei de un neam și o țară.

65 Noapte-i acum, întuneric, să facem cum noaptea
ne-nvață,

Cina întâi să gătim, iar toți păzitorii de noapte,
Străjile afară de zid, unde-i șanțul săpat, să s-adune.
Asta demînd celor tineri; încolo, mărite-Agamemnon,
Orînduiește tu singur, că tu ești fruntașul de frunte.

70 Cheamă la masă pe sfetnicii tăi, ți se cade și-i bine,
Pline-s bogatele-ți corturi de vin care zilnic pe largul
Mării din Tracia-l cară la noi în corăbii aheii,
Și-orice primire poți face, că prea mulți ascultă de tine.
Dacă sînt sfetnicii mulți, urmează pe cine dă sfatul
75 Cel mai cu rost, că aheilor sfatul cel bun și cuminte
Tare le trebuie acum, cînd alături de vase dușmanii
Focuri aprinseră atîtea, și cine se bucură de-asta?
Noaptea de față-i topenia ori mîntuirea oștirii."

Asta le zise, iar ei l-auziră cu drag și-l urmară.

80 Iute străjerii de noapte-narmați au zorit sub porunca
Lui Trasimed căpitanul, destoinicul fiu al lui Nestor.
Alții plecară-mpreună cu Ialmenos și Ascalafos,
Fii de-ai lui Ares; apoi Deipir, Afareu, Merione
Și Licomed al lui Creon cu cetele lor împreună,

85 Șapte erau căpetenii de străji și avea fiecare
Tineri o sută, cu sulite lungi înarmați deopotrivă.
Ei între ziduri și șanț se depuseră și conăciră.
Foc își aprinser-acolo și cina-și găti fiecare.

Iar Agamemnon Atride, luîndu-și cu sine pe sfetnici,

90 Merse cu dinșii la cort și o masă pe poftă le-ntinse,
Mîinile ei și-mbiau la bucatele gata din față.
Iar mai pe urmă, cînd setea și foamea de-ajuns potoliră,
Cel mai întâi începu să înșire din gură bătrînul
Nestor, a cărui povață păru totdeauna mai bună.

95 Om chibzuit el fiind, așa cuvînta între dinșii:

„Precainălțate mai-mare-al oștirii, Atrid

Agamemnon,

Eu voi începe cu tine, -nceia-voi cu tine, căci tu ești
Domn peste cete mai multe și ție-ncrezutu-ți-a Zeus
Sceptrul și dreptul să judeci și să cîrmuiești după
sfaturi:

- 100 De-asta și cată părerea să-ți dai și s-asculți, și povața
Altora să-ndeplinești, de cumva ei se îndeamnă să spuie
Ce-i de folos, că ce-i drept să biruie-ți stă în putere.
Eu îți voi spune ce mie îmi pare că este mai bine.
Nu e nici unul să aibă vreo altă părere mai bună
- 105 Ca sfătuirea ce-acuma o dau și am dat-o-nainte,
Cînd, o mărite, te-ai dus și-ai luat de la cort lui Ahile,
Toată minia-i stîrnind, cu sila pe fiica lui Brises
Fără de-a noastră-nvoire. Eu tare stătui împotrivă
Vrînd să te abat de la rău. Orbit cum erai de trufie,
- 110 Tu pe viteazul de frunte, pe care-l cinstiră și zeii,
L-ai înjosit despoindu-l de darul oștirii. Dar încă-i
Vreme și-acum de gîndit, oare nu e cumva cu putință
Sufletul să-i îmblînzim cu grai dulce, cu daruri plăcute?
Dar Agamemnon Atrid bătrînului Nestor răspunse:
- 115 „Nu e minciună ce spui; orbirea-mi văd bine, moș
Nestor,
Păcătuit-am, așa-i; plătește-o mulțime de oameni
Numai un singur bărbat, dacă prea ține Zeus la dînsul,
Cum a ținut el acum la Ahile zdrobind pe ai noștri.
Pentru că eu sînt de vină și-urmat-am ispita pierzării,
- 120 Voi să mă-mpac și să-i dau de la mine o mulțime de
daruri.
Eu vi le număr aici ca odoarele să le cunoașteți.
Șapte tripeduri nepuse pe foc și o sumă de aur,
Zece talanți, douăzeci de cazane și doispre'ce zdraveni
Cai de-alergare ce-avură la jocuri răsplata izbîndei.
- 125 N-ar fi un om fără rost, lipsit de avere și aur,
Cine-ar avea norocirea să aibă răsplățile toate
Cîte-mi aduseră mie acești șoimuleni de la-ntreceri.
Da-voi și șapte femei care știu o minune de lucru;
Sînt lesbiene, pe care, cînd el luă Lesbos frumosul,
- 130 Eu le-alesei, că erau ca femeii fără seamăn de mindre.
Eu și pe-acestea-i le dau; între ele va fi și Briseis,
Roaba-i luată de mine. Și jur cu sfințenie mare:
N-am fost în patu-i vreodată și n-am avut parte de
dînsa
Cum este firea și datina între bărbat și femeie.
- 135 Astea cu toate urma-vor pe loc. Dacă însă pe urdă
Face-vor zeii să cadă măreața lui Priam cetate,

- Poate corabia el să-și încarce cu aur și aramă,
 Când o să-mpartă prădatele averi între dinșii aheii.
 Poate s-aleagă chiar el douăzeci de femei de la Troia,
 140 Cele mai gingașe după Elena, frumoasa din Argos.
 Când o să fim în Ahaia, în țara-ne îmbelșugată,
 Poate fi ginere al meu; îl voi prețui ca pe Oreste
 Cel care drag îmi e foarte și crește-n prisos de avuție.
 Am eu în țară trei fete-n palatele-mi bine-zidite,
 145 Pe Hrisotemis, pe Ifianasa și pe Laodice.
 Una, pe care-ar dori-o, s-o ia fără daruri de nuntă
 Și la Peleus acasă s-o ducă. Eu da-voi ca zestre
 Bunuri cum nici-un părinte n-a dat unei fete mirese;
 Șapte orașe frumos locuite i-oi da pe deasupra,
 150 Ira bogată-n pășuni și sfînta Enopa și Fera
 Și Cardamila și Antia spornică-n pajiști, Pedasos
 Cea cu belșug de podgorii și Epia, o frumusețe.
 Toate-s aproape de țărm la hotarul prundosului Pilos
 Și locuite de oameni cu turme de oi și de vite.
 155 Oamenii ca la un zeu închina-se vor lui cu plocane,
 Ba ca supuși i-or plăti ei și dări felurite și grase.
 Iată cu ce-l dăruiesc, dacă el se dezminție acuma.
 Fie mai blînd; numai Hades e neîmblînzit, fără milă,
 De-asta și e-ntre zei de oameni hulit ca nici unul.
 160 Plece-se mie-ntru citu-s mai mare ca el în domnie
 Și mai trecut decît el." La asta răspunse moș Nestor:
 „Tu Agamemnon Atrid, mărite păstor al oștirii,
 Nu sînt de nesocotit aste daruri ce-i dai lui Ahile.
 Hai dar s-alegem noi solii, prieteni de-ai lui și tovarăși,
 165 Care mai iute să meargă la cort, unde stăruie Ahile
 Ori, dacă nu,-i voi alege chiar eu, numai ei să mă-asculte.
 Fenix, iubitul lui Zeus, pășească-naintea soliei,
 Aias cel mare pe urmă și dumnezeiescul Ulise;
 Crainicii Odiu și Euribat să-i urmeze pe dinșii.

vv. 197-149 Aceleași comentarii homerice aparținînd lui Aristarkhos atrag atenția asupra componentei și numărului solilor înțilbite în *Iliada*: niciodată acestea nu depășesc cifra de doi membri. Iată cum explică Aristarkhos componența acestei prime delegații: Phoinix, în calitate de educator al lui Ahile, este numai o rudă (spirituală) a acestuia, și nu deține, propriu-zis, un rol oficial; Aias ilustrează forța și demnitatea armatei aheene, iar Odysseus este trimis în calitate de reprezentant

170 Apă turnați-ne acumia pe mâini și să faceți tăcere,
Pînă ruga-ne-vom Celui de sus, de noi să se-ndure."

Asta le zise bătrînul și vorba-i plăcu tuturoră.
Crainicii apă turnară, pe mâini să se spele mai-marii;
Vasele-ndată cu vin pînă sus le umplură feciorii

175 Și de la dreapta pe rînd ei la toți împărțiră potire.
După ce Domnii stropiră din vin și băură cît vrură,
Soliile plecară din cort, de la craiul Atrid Agamemnon.
Tare pe dînșii i-a tot dăscălit la plecare moș Nestor,
Ochii țintind la tustrei, dar mai osebit la Ulise,

180 Și-a stăruit ca să facă tot chipul să-mbune pe Ahile.
Merșeră solii pe marginea mării bătută de valuri
Și se rugară fierbinte la zeul Cutremur al lumii.
Ei îl găsiră pe-Ahile cu armia lui la corăbii;
Sta veselindu-se acolo cu dulcele sunet din lira-i

185 Cea cu călușul de-argint, frumoasă și meșteșugită,
Pradă luată de el la spargerea Tebei, cetatea
Craiului Vultur. Cînta, veselindu-se, fapte viteze,
Singer Patroclu în față-i ședea; aștepta în tăcere
Pînă ce-Ahile să-ncheie cîntarea din viers și din strune.

190 Solii pășiră spre cort, tustrei cu Ulise-nainte
Pînă ce-n față-i se-opriră. Cu lira-i în mînă viteazul
Sare-n picioare uimit, și scaunu-n cortu-i și-l lasă.
Cum îl văzu, se sculă și Patroclu deodată din scaun.
Zise cu drag apucîndu-i de mînă șoimanul Ahile:

195 „Bine ați venit, o prieteni, voi care, cu toată
mînia-mi,
Dragi îmi sînteți mai presus decît alții, nevoia v-duceți"
Asta grăindu-le,-i duse sub cortu-i și-acolo le dete

al regelui, intruchipînd așadar misiunea politică, pur diplomatică, ce li revine în esență lui, de unde și insistența cu care Nestor îl sfătuiește (cf., *infra*, v. 179) înainte de a pleca la Ahile; crainicii nu fac parte, propriu-zis, din solie, rolul lor fiind în exclusivitate acela de a conferi un caracter strict oficial demersului inițiat; după remarca lui Pierron, *ibid.* p. 317, dintre crainici lipsește Talthybios, vestitorul particular al lui Agamemnon, tocmai pentru a se sublinia aspectul oficial, politic al misiunii. În consecință, doar Aias și Odysseus reprezintă solii desemnați de Nestor.

¹⁸² G. Murnu a eliminat din tălmăcire v. 184 al originalului, care avea următorul înțeles, redat aproximativ în încercarea noastră: *Sufletul prea înciudat să poată-l învinge-n Ahile.*

- Scaune cu așternut porfiriu ca să șadă pe ele.
 Repede-apoi îndemnă pe Patroclu, fiindu-i aproape:
- 200** „Adu-ne-ncoace o cană de vin, o Patrocle, și lasă
 Vinul mai tare să fie și dă un pocal fiecărui;
 Iată, prietenii cei mai iubiți îmi sînt oaspeți în casă.”
 Astfel îi zice, Patroclu-l ascultă pe el, iar Ahile
 Ia un trunchi mare, un fund, la zarea din vatră-l așază;
- 205** Pune pe el o spinare de oaie și una de capră,
 Pune și-un spate de vier care-i îndoldorat în grăsime.
 Automedonte ținea și din carne tăia Peleianul
 Și-nfeliind-o frumos, o trecea după asta-n frigare.
 Repede-aprinde foc mare Patroclu și lemnele-aprinse
- 210** Ard, se prefac în jeratic, și cînd pălălaia se stinge,
 Scormone jarul întreg și asupra-i frigările-ntinde,
 Sare presară,-n crăcane le sprijină și le-nvrîște.
 După ce carnea el frige și pe tocătoare o răstoarnă,
 Pine împarte pe masă Patroclu-n panere frumoase,
- 215** Iar Peleianul friptura, și-n față cu Laertianul
 La un perete s-așază și spune la soțu-i să-nchine
 Zeilor jertfe; el însuși aruncă în foc măruntaie.
 Mîinile apoi și le-ntind la bucatele gata din față.
 Cînd potoliră ei foamea și setea, din ochi atunci Aias
- 220** Semn îi făcu lui moș Fenix. Luă însă seama Ulise
 Și cu paharul umplut îi ură lui Ahile și-i zise:
 „Fii sănătos, o Ahile. Dar nu după mese bogate
 Ducem noi jindul în cort pe lingă Atrid Agamemnon
 Ca și acuma pe-aici; mereu ne tot stau la-ndemînă
- 225** Multe bucate. Deci nu la dorite oște ni-e gîndul,
 Ci tremurăm, o slăvite, de pacostea mare ce vine.
 Nu știm, mai scapă cumva de pîrjol ale noastre corăbii
 Au vor pieri, dacă nu vîi pe loc înarmat spre apărare,
 Tare pe-aproape de zid și de vase și-au masul troienii
- 230** Cu ajutoarele lor și ard focuri în tabără multe.
 Nu-i mai oprește nimica, năvală vor da la corăbii.
 Fulgeră Zeus în cer și le-arată prielnice semne.
 Nu-și mai încape în piele de tare ce-i Hector acuma;
 El bizuindu-se-n Zeus se-nverșun-amarnic și-nfruntă
- 235** Zei și bărbați deopotrivă, cuprins de-nciudare nebună,
 Roagă-se numai să vie mai repede ziua de mîine

Și amenință să taie-ale vaselor coade crestate
Și să dea vaselor foc să le arză, și-alături de ele
Oastea de-a valm-amețită de fum să ne-o spulbere
toată.

240 Foarte mă tem, o Ahile, că zeii-mplini-vor dorința
Și-amenințările lui și scrisă cumva ne-o fi nouă
Moartea-n pustia de Troia, departe de scumpa-ne țară.
Scoală și vino de vrei, și acuma tîrziu, să dai sprijin
Armiei noastre, ferind-o de greul furtunii dușmane.

245 Însuți amar mai pe urmă vei plînge, dar nu-i chip
să afli

Leac unui rău făptuit. De aceea cu mult mai-nainte
Vino să-i aperi pe-ahei de ziua cumplită ce vine.
Te sfătui doar, iubite, părintele-ți cînd te trimise
Lui Agamemnon pe tine din Ftia și astfel îți zise:

250 Fiule, da-ți-vor Atena și Hera tărie să birui,
Dacă pe voie le-ar fi, dar marea mîndrie din tine
Tu în zăbale s-o ții, fii prietenos, că-i mai bine,
Și te ferește de vrajba-nciumată, de vrei să fii pururi
Mai prețuit de ai noștri, de toți, de bătrîni și de tineri.

255 Asta părintele-ți spuse, tu însă uitatu-i-ai sfatul.
Mîntuie barem acuma și lasă otrava mîniei.
Dezmîniindu-te, daruri de preț o să-ți dea Agamemnon:
Ia dar aminte și-ascultă, căci eu îți voi spune de-a
rîndul

Ce fel de daruri din parte-i îți juruie Atrid Agamemnon:

260 Șapte tripeduri nepuse la foc și o sumă de aur,
Zece talanți, douăzeci de cazane și doispre'ce zdraveni
Cai de-alergare ce-avură la jocuri răsplata izbîndei.
N-ar fi un om fără rost, lipsit de avere și aur,
Cine-ar avea norocirea să aibă răsplățile toate

265 Cite-i aduseră lui acești șoimuleni de la-ntreceri.
El mai dă șapte femei care știu o minune de lucru;
Sînt lesbiene pe care, cînd tu luași Lesbos frumosul,
El și le-alese fiind ca femei fără seamăn de mîndre.
El ți le dă și pe-aceste; între ele va fi și-a lui Brises

²³⁷ „coade crestate”: după mărturia scoliaștilor, este vorba de ornamentele (hom. *kôrymba*, gr. scol. *akrostolia*, lat. *aplustra*, *aplustria*) care împodobeau pupele corăbiilor; prin smulgerea lor se obțineau trofeele de război, ce urmau a fi consacrate zeilor.

- 270 Fiică luată de el. Cu sfințenie jură că n-a fost
Dînsul în patu-i vreodată și n-a avut parte de dînsa
Cum este firea și datina între bărbat și femeie.
Astea cu toate urma-vor îndată. Pe urmă cînd zeii
Face-vor să pustiim cetatea și averea lui Priam
- 275 Vom împărți noi aheii, corabia umple-ți cu aur
Și cu aramă de-ajuns și singur alege-ți din Troia
Și douăzeci de femei, pe cele mai mîndre din toate
După Elena din Argos. Iar cînd o să fim în Ahaia,
Mana pămîntului, socru-ți va fi și-o să ție la tine
- 280 Ca la mezinu-i Oreste hrănit în belșug de-avuție.
Are în țară la el trei fete-n palatele-i dalbe,
Pe Hrisotemis, pe Ifianasa și pe Laodice.
Ia fără daruri de nuntă pe care dorești ca soție
Și la Peleus acasă s-o duci. O să-ți dea el de zestre
- 285 Bunuri atîtea cum nimeni n-a dat unei fete mirese:
Șapte orașe frumos locuite-ți mai dă pe deasupra,
Ira bogată-n pășuni și sfînta Enopa și Fera
Și Cardamila și Antia spornică-n pașisti, Pedasos
Cea cu podgorii și Epia, o frumusețe. Sînt toate
- 290 Cele din urmă din partea prundosului Pilos la mare
Și locuite de oameni cu turme de oi și de vite.
Oamenii ca la un zeu cu plocioane-nchina-se-vor ție,
Ba ca supuși ți-or plăti ei și dări felurite și grase.
Iată cu ce dăruie-te-va el, dacă tu te dezmînii.
- 295 Chiar dacă și după asta-l urăști și ți-e silă de dînsul
Și de-a lui daruri, aibi milă înalte de biat-aheime
Care se zbuciumă-n tabăr-acum. Închina-se-va ție
Ca la un zeu, că din parte-i avea-vei înaltă mărire.
Doar vei ucide pe Hector acum cînd el căpiatul
- 300 Are să-ți vie pe-aproape de tot, că el crede că nimeni
Nu e ca dînsul viteaz între noi cei aduși de corăbii.”
Ia după asta cuvîntul Ahile cel iute ca șoimul:
„Îndemînatice Laertiene Ulise, răsad al lui Zeus,
Trebuie de la-nceput să vă spun fără-nconjur, pe față,
- 305 Tot ce în sine-mi socot și cum între noi o să fie,
Doar ca să nu-mi îstați pe cap asurzindu-mă cu
miorcăitul.

Ca și de-a iadului poartă lehamite mi-e de tot omul,
Carele una vorbește și tăinuie-n sufletu-i alta;
De-ast-apriat vă voi spune ce-mi pare că-i mult mai
cu eale

- 310** N-o să mă-nduplece nici Agamemnon Atride, nici altul
Dintre danai, că eu nu văd la voi mulțumire nici una
Față de cine se bate vîrtos și mereu cu dușmanii.
Ori ești om bun, ori netrebnic aceeași ți-e partea de
cîinste.

Una ți-e plata de stai sau din răspuțeri te încalieri.

- 315** Moare cel trîndav la fel cu cel care-n viață a fost harnic.
Nici un folos n-am avut, oricîte dureri pătimit-am
Zilele-mi primejduind de-a pururi în zbuciumul luptei.
Ca zburătoarea ce puilor nezburați le tot duce
Hrana ce-o prinde cu pliscul, oricît ar fi răul ce-ndură,

- 320** Astfel și eu petrecui o mulțime de nopți nedormite
Și răzbătui în vîrtejul războiului zile de singe,
Tot cu vrăjmașii luptîndu-mă pentru femeile voastre.
Douăsprezece orașe surpai însoțit de corăbii,
Unspre'ce altele de pe uscatul mînos de la Troia,

- 325** Și de la toate am luat puzderii de-averi și scumpeturi,
Dar le-am adus și pe toate eu datu-le-am lui

Agamemnon.

Care ședea huzurînd pe la tabără lîngă corăbii.

El le primi, împărți cîteva și opri o grămadă,
Parte mai dete la Domni și la capii oștirii ca daruri.

- 330** Ei neatinse și-acum le păstrează la cort, numai mie
Dintre ahei mi-o răpi și stăpîn e pe scumpa-mi femeie.
Dragostea fie-i de bine! Dar oare de ce cu troienii

207-308 Aspectul concis al ideii exprimate în aceste versuri le-a conferit, în literatura antică, valoarea unei apoteogme clasice, a cărei sorginte folclorică rămîne însă indiscutabilă. Un singur exemplu de reluare a sentinței în opere literare posterioare (cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 325): *Aliud clausum in pectore, aliud promptum in lingua habere*, „A avea una-n suflet, alta pe buze” (Sallustius, *Bellum Catilinae* 10, în ediția Theodor Opitz, Leipzig, „Teubner”, 1926). De altfel, cuvîntările lui Odysseus și Ahile abundă în astfel de sentințe, explicabile datorită caracterului accentuat oratoric și epideictic al acestui cînt în ansamblu (spre exemplu, cf. vv. 245-246, 252, 313, 315, 378 etc.).

- Ducem noi lupta de mult? De ce-ntrulocate și-aduse
Oștile-ncoace Atrid? Nu oare de dragul Elenei?
- 335** Au între toți muritorii iubescu-și femeile singuri
Cei din Atreus născuți? Dar cine-i om bun și cuminte
Dragoste poartă și grijă de-a lui. Tot astfel aceea
Dragă și mie mi-a fost, deși dobîndită cu arma.
Dacă luatu-mi-a darul și m-a înșelat el odată,
- 340** Geaba mă-ncearcă,-l cunosc; el n-o să mă-ndoaie pe
mine.
- Ba el mai bine, Ulise, cu Domnii ceilalți și cu tine
Chibzuie cum de pîrjol să-și apere stolul de vase,
Doar o mulțime de trebi isprăvi fără mine-Agamemnon:
Mur de-apărare zidi, îl încinse c-un șanț dinafară,
- 345** Mare și larg și cu șiruri de pari întări apoi șanțul.
Totuși nu poate zăgaz să puie puterii lui Hector.
Cît am stat eu la război cu armia, fiul lui Priam
Nu îndrăzni să dea luptă departe de zidul cetății,
Ci s-aținea numai pîn' la Stejar și la Poarta Scheiană.
- 350** Singur acolo cîndva m-aștepta și abia la năvală
El mi-a scăpat. Ci acum nevrînd a mă bate cu dînsul,
Mine lui Zeus și zeilor jertfe voi da tuturoră
Și voi da drumul pe mare-ncărcatelor mele corăbii.
Însuți vedea-vei atunci, de vrei și de-ți pasă de asta,
- 355** Cum dimineața de tot ale mele corăbii-și-nvoaltă
Pînzele pe Helespont, în grabă vîslite de oameni.
Dacă prielnic la drum ne-o fi zeul puternic pe mare,
Noi în trei zile vom fi în mănoasa-ne țară, în Ftia.
Ce bogății am lăsat, cînd naiba mă-mpinse încoace!
- 360** Altele-oi duce-napoi, roșietică-aramă și aur,
Fier alburii și femei încinse frumos, care toate
Parte de pradă mi-au fost, însă darul ce însuși îmi dete
Mi l-a luat înapoi în batjocur-Atrid Agamemnon.
De-asta și toate, cum eu vi le-nșir, să le spuneti pe față,
- 365** Bine s-o știe cu toții ceilalți ca să-și iasă din fire,
Dacă el umblă cumva și pe altul așa să-l înșele,
Nerușinat el de-a pururi fiind. Dar n-o să cuteze
Neobrăzatul măcar să se uite la mine în față.
Nu voi cu el să iau parte la sfat și la fapte. Odată
- 370** El m-amăgi și păcat își făcu; acum iară cu vorba
Nu mă mai poate smomi să mă-mpac; e destul și cu
pace

- Ducă-se naibii, căci mintea-i luă Cel-de-sus înțeleptul.
 Silă mi-e daruri să iau de la el, îl socot de nimica,
 Chiar dacă-mi dăruie el de zece ori încă pe-atîta
- 375 Și douăzeci, ba și tot ce mai are și ce-agonisi-va
 Și avuțiile din Orhomenos ca și cele din Teba
 Cea din Egipt, ce-ascunde prin case comorile lumii,
 Teba cu-o sută de porți, pe care bărbați două sute
 Ies dintr-o dată cu cai cu telegi, osebit pe oricare;
- 380 Chiar de mi-ar da bogății cît este nisipul și colbul,
 Nu va putea să mă-nduplece Atrid Agamemnon pe
 mine,
 Pînă ce nu-mi va plăti el deplin dureroasa jignire.
 Fată de-a lui Agamemnon eu nu voi lua-n căsnicie,
 Chiar dacă ea s-ar întrece de mîndră cu dalb-Afrodita
- 385 Și-ar fi dibace la lucru de mînă ca Palas Atena,
 N-o voi lua nici atunci. S-aleagă-ntre-ahei pe vr'un
 altul,
 Care-i se cade mai mult și este mai mare-n domnie.
 Dacă păzi-mă-vor zeii și acasă voi merge cu bine,
 Las' c-apoi tata Peleu îmi pețește el însuși femeie.
- 390 Cîte-aheiene nu sînt la noi în Helada și-n Ftia,
 Fete de Domn și de crai domnitori peste țări și orașe!
 Care o să-mi placă din ele, pe-aceea mi-o iau de nevestă.
 Doamne, de cîte ori nu mi-a dat ghes mie sinea-mi
 bărbată,
 Fată să-mi iau de soție, de tot potrivită cu mine,
- 395 Și să mă bucur de-averea ce-a strîns-o bătrînul meu
 tată!
 Nu cumpănesc cît viața mea toate avuțiile care,
 Zice-se c-ar fi avut Ilionul, bogata cetate,
 Cît a fost vreme de pace și nu năvăliser-aheii,
 Nici bogăția ce pragul de piatr-al lui Febos Apolon
- 400 Ține închisă în templu sub 'naltele stînci de la Pito.
 Boi și oi grase cu armele poți dobîndi la războaie
 Și agonisi-vei cu munca pe lume și cai și tripeduri;
 Sufletul însă, o dată ce scapă din stavila gurii,
 Dus e și nu-l mai apuci și nu-l cucerești pe vecie.
- 405 Maică-mea Tetis, zeița, mi-a spus-o demult și mi-o
 spune

Sorti îndoite mă poartă pe căi osebite spre moarte.
Dacă la Troia statornic rămîn și mă-neaier sub ziduri,
N-o să mă-ntorc înapoi, dar slava-mi în veac o să fie;
Iar dacă eu voi ajunge acasă în scumpa mea țară,

410 Pierde-voi slava cea mare, dar îndelungate-o să-mi fie
Zilele, nu mor de moarte prea repede și timpurie.

Dar și pe voi, pe ceilalți, vă povățuiesc în corăbii
Marea să bateți 'napoi, că nu-i dați de capăt cetății
Troia cu zidul înalt, căci Cel care bubuie-n nouri

415 Pavăz-asupra-i întinse și se îndîrjiră dușmanii.
Mergeți acuma și spuneți la toți căpitanii oștirii
Vestea ce duceți ca soli, căci asta e slujba de sfetnici,
Mintea să-și puie la sfat și să caute-o cale mai bună,
Care să mîntuie-n tabără armia toată, să scape

420 Vasele lor. Măsura ce dinșii găsiră cu cale
Nu-i poate duce la țintă, că nu-mi trece mie necazul.
Fenix aici să rămîie, cu noi împreună să doarmă.

Vreau în corăbii tovarăș să-mi fie la-ntoarcerea-n țară
Miine, de-o fi bucuros, căci nu-l iau de-a sila cu mine."

425 Astfel Ahile vorbi. Ei molcom cu toții tăcură
Plini de uimire auzind ce amarnică-i fu cuvîntarea.
Dar mai tîrziu i-a răspuns călărețul destoinic, bătrînul
Fenix cu calde plînsori, căci teamă i-a fost de corăbii:
„Dacă tu, falnice Ahile, în minte ți-ai pus cu
'nadinsul

430 Ca să te-ntorci și nu vrei să-nlături de loc de la vase
Pustiitorul pîrjol, fiind stăpînit de mînie,
Cum pot eu, fiule, singur aici să mai stau fără tine?
Ție mă dete bătrînu-ți părinte Peleus în ziua
Cînd te trimise din Ftia la craiul Atrid Agamemnon.

435 Încă erai un copil și n-aveai știință de arme
Și de vorbire-n sobor, prin care se-nalță bărbații.
De-asta și el mă trimise, ca eu să te-nvăț cum se cade
Meșter la vorbă să fii și vrednic la fapte. Deci n-aș vrea,
Fătul meu drag, să mă văd părăsit într-o doară de
tine,

440 Chiar dac-ar fi ea un zeu să-mi juruie acum că mă
schimbă

Și din moșneagul acesta m-ar face voinicul în floare
Cum eram eu în Helada, în țara femeilor mîndre,

Cînd am lăsat-o fugind de părintele meu, de Amintor
Care de dragul ibovnicei lui se-neiudase pe mine.

- 445** Tata, de ea îndrăgit, înjosea oropsindu-și nevasta,
Biata mea mamă. Ea tot mă ruga în genunchi să
m-apropi

Eu de ibovnica lui, ca așa pe bătrîn să-l urască.

Eu m-am luat după dînsa, ci-ndată simțitu-m-a tata
Și blestemîndu-mă greu, s-a rugat fioroaselor Furii

- 450** Pînă la moarte să nu-i stea în brațe copil de la mine.
Parte să nu am de fii, și blestemu-mplinitu-i-a zeul
Cel întronat sub pămînt și neîndurata-i soție.

Eu m-am gîndit să-l omor cu arm-ascuțită, dar ciuda
Mi-a potolit-o un zeu aducîndu-mi aminte de vîlva

- 455** Care s-ar face-n popor și vorbele rele ale lumii;
Teamă-mi era să nu-mi zică-ntre-ahei ucigaș de părinte.
Dar după asta eu n-aveam plăcere de fel, cîtă vreme
Tata era necăjit, să stau într-o casă cu dînsul.

Rudele-mi însă și soții morțiș se țineau după mine

- 460** Și mă rugau și umblau să mă-mpiedice oprindu-m-acolo.
Cîte oi grase și boi cu păr lîns și cu mersul agale
Au mai junghiat și ce vieri dolofani, încălați în grăsimi,
Puși la frigare, pîrliră și fripseră peste jeratic!
Ce mai vînațuri băură din chiupuri la tata! Vreo nouă

- 465** Nopti petrecură păzind și steter-alături de mine.
Paza schimbau între ei și ardeau două focuri într-una.
Unu-n pridvorul ogrăzii cea împrejmuită cu ziduri,
Altul 'naintea iatacului meu lîngă ușă în tindă.

Dar mai apoi, cînd veni întunericul nopții a zecă,

- 470** De la iatacul meu sparg cele două-îmbucate canaturi,
Repede eu ies de acolo și sar peste zidul ogrăzii
Și mă strecor nevăzut de paznicii mei și de roabe.
Fuga pe urmă o iau prin Helada cea-ntinsă, departe
Pînă ce-ajuns-am în Ftia cea rodnică, a turmelor mamă

- 475** La domnitorul Peleu, iar dînsul primitu-m-a bine
Și m-a iubit cum un tată iubește pe fiul său însuși,
Singurul fiu care-i crește cu drag în prisos de avuție.
Stare-mi dădu și avere și locuitori o mulțime,
Peste dolopi eram Domn în vecinătate de Ftia,

- 480** Și te-am crescut așa mare, din suflet iubindu-te, Ahile,
Tu, cel chipos ca un zeu, căci n-aveai plăcere cu altul,

Nici la ospete să mergi și nici să iai hrană pe-acasă,
Pină ce-n brațe pe tine eu nu te luam și-nainte
Nu-ți dam friptură tăind-o și nu-ți duceam vinul la
gură.

485 Haina la pieptu-mi de cîte ori tu mi-ai stropit-o cu
vinul

Care din gură-l vărsai în mult necăjita-ți pruncie!

Cîte necazuri și trude în viaț-am răbdat pentru tine,

Teamă fiindu-mi că zeii stîrpiră sămînța din mine.

De-asta și eu, o, voinice arătos în făptură ca zeii,

490 Te-am înfiat să mă aperi cîndva la vreo cumpănă
mare.

Deci domolește-ți a ta semeție. Nu trebuie, Ahile,

Fără-ndurare să fii. Se împacă la urmă și zeii

Care-s mai vrednici, mai mari și mai tari decît noi
muritorii,

Doar și pe ei cu prinoase, cu dulci juruinți, cu arsura

495 Jertfelor și cu stropitul de paos i-apropie oricine,

Dacă se roagă de ei, cînd cade-n greșeli și-n păcate.

Sînt și zeițe ale rugii, născute din marele Zeus.

Chioambe sînt ele, la față zbîrcite de păsuri și șchioape

Și-ngrijorate se poartă și-adulmecă Vina, dar dînsa

500 Tare-i de trup și picioare, și-ntrece din fugă pe toate

Rugile peste pămîntul întreg și apucă-nainte

Rău cășunînd omenirii, dar Rugile vindecă răul.

Cine s-arată cucernic, cînd ele s-apropie-n cale-i

Mult folosește din parte-le, ruga cu drag îi ascultă,

505 Dacă el nu le ia-n seamă și-n fața lor nu se supune,

Zînele aleargă la Zeus și-l roagă s-asmută spre dînsul

Vina, să-l vateme pînă ce el ispăși-va greșeala.

Deci, o Ahile, cinstește pe-aceste copile a lui Zeus;

Și-alții ca tine de mari se mlădie față de ele.

510 Eu, dacă nu-mbia daruri și nu-ți juruia Agamemnon

Și-altele și rămînea el cu inima nemlădiată,

Nici nu veneam cu îndemnul ca tu dezbărat de minie

Oștile noastre să sprijini, cu toată nevoia. Dar dînsul

Multe-ți dă ție pe loc și altele-ți juruie încă

515 Și să te roage trimise la tine tot oameni de frunte,

Chiar de el însuși aleși, și prieteni ai tăi, o Ahile,

Cei mai iubiți între-abei. Să nu le faci chiar de rușine

- Drumul și vorbele lor; pîn-aci aveai drept să te superi.
Din auzite noi știm cum fost-au vitejii pe vrémuri,
- 520** Cînd pe vreunul din ei l-apuca viforoasă mînie.
Lesne puteai să-i îndupleci cu daruri, cu vorba cea bună.
- Însumi aminte mi-aduc de o faptă nu nouă, ci veche
Și-o povestesc tuturoră să știți cum a fost, o, prieteni.
Luptă duceau cu etolii cei aprigi odată cureții
- 525** Și la cetatea Calidon se tot omorau între dînșii.
Unii, etolii, cu arme apărau a lor dragă cetate,
Iară cureții cătau în tot chipul s-o ia și s-o prade.
Răul veni de la zîn-Artemida-ntronată în aur
Ea se-nciudase pe-Oineu, căci el, puind secera-n holdă,
- 530** Nu-i dete pîrga de rod. Toți zeii primiseră jertfe,
Numai pe fiica lui Zeus uitase ori poate la dînsa
Nu se gîndise de fel, de aceea-i fu mare păcatul.
Deci, supărată pe el, stîrni împotrivă-i zeița,
Vajnic-arcașă, un vier colțat, o năprasnică fiară,
- 535** Care,-nnădită la cîmp, mult rău cășuna lui Oineus,
Pomi răsăriți o grămadă sălbatic smucea din adîncuri
Cu rădăcină cu tot, irosindu-le mana de roadă,
Dar îl ucise voinicul născut din Oineu, Meleagru,
După ce-a strîns vînători și ogari din mai multe orașe.
- 540** Nu puteau oameni puțini să-i vie de hac unei fiare
Mari ca aceea; pe mulți mai urcase pe rugul durerii.
Dar după asta zeița iscă bătălie și zarvă
Între etoli și cureți, fiecare cerînd ca răsplată
Pielea cu blana cîltoas-a mistrețului și căpățîna.
- 545** Cît se bātu între-ai săi bărbatul luptaci Meleagru,
Rău pătimiră cureții; ei nici nu putură să ție
Piept în afară de zid, cu toată mulțimea. Ci-n urmă
Fu Meleagru cuprins de mînie, de patima, care
Și-altora-nvăluie mintea, deși au temei la gîndire.
- 550** Și clocotind de necaz pe maică-sa însăși, pe-Altea,
Sta huzurind la nevasta cea chipeș-a lui, Cleopatra,
Fiica sulegetei fete a unui Evenos, Marpesa,
Și a lui Idas, un om care-n vremile acele pe lume
Cel mai puternic a fost, că chiar și asupra lui Febos
- 555** Arcul întinse de dragul frumoasei mirese, pe care
Înșiși părinții, atunci cînd ea în palatul lor fuse,

- O poreclir-Alciona, căci mama-i lovită de soarta
 Păsării triste, alcionul, jelea de durere ca dînsa,
 Cînd a ei fiică fusese răpită de-areaşul Apolon.
- 560** Sta Meleagru la ea mistuindu-şi amarul mîinii,
 Tare-ndîrjit de blestemele mamei, căci ea de mîhnire
 Mare cuprinsă, că el pe fratele ei omorîse,
 Zeii chema şi izbind cu pumnul adese pămîntul
 Sta istovită-n genunchi şi cu sînul stropit de plînsoare.
- 565** Dînsa cerea de la zeii din iad, Persefona şi Hades,
 Fiului moarte să-i dea. O asculta din beznă hoinara
 Umbrelor, Furia răzbunătoarea cea cruntă, şi iată,
 Larmă şi pocnet la porţi, la Calidon răsună, cureţii
 Bat în cetate la turnuri. Se roagă de dînsul bătrînii
- 570** Etolieni şi preoţi trimit după el ca să iasă
 Şi să-i ajute, şi-i juruie o mare răsplată: pe unde-i
 Mai roditoare cîmpia cetăţii, acolo-l îmbie
 Ei să-şi măsoare mîndreţe de ţarină pentru moşie,
 Loc de pogoane cin'zeci, jumătate să-l aibă de vie,
- 575** Iar jumătatea cealaltă să-i fie pămînt de arătură.
 Tot stăruia şi Oineu călăreţul, bătrînul său tată;
 Sta el în pragul iatacului 'nalt şi ale uşii canaturi
 Le zguduia şi-n genunchi pe fiu-şi ruga să-l ajute.
 Mama, surorile tot îl rugau; în zadar, că mai tare
- 580** Sta împotrivă, în zadar îi făcură fierbinte rugare
 Chiar şi prietenii lui mai iubiţi şi mai vrednici de ciuste,
 N-a fost putînţă şi chip să înduplece pe Meleagru
 Pînă ce nu izbutiră să-i bată-n odaie cureţii,
 După ce zidul urcară şi aprinseră marea cetate.
- 585** Cade bocindu-se atunci şi-l roagă pe el Cleopatra,
 Spune ce rău i-ameninţă, cum intră-n cetate duşmanii,

v. ⁵⁶³ Gestul lovirii pămîntului are, după Aristarkhos, semnificaţia de a atrage atenţia divinităţilor infernale (aici Hades şi Persephoneia) în vederea răzbunării unei crime; din versurile următoare rezultă însă că misiunea vindicativă a revenit Furiei (hom. *Erîny's*), divinitatea prin excelenţă a răzbunării (amînită şi *supra*, v. 449: acolo însă la plural), despre a cărei formă, număr şi nume specifice Homer nu oferă informaţii certe. După ipoteza unor indo-europenişti (A. Kuhn, M. Müller, J. Pokorny), termenul hom. *Erîny's* provine din acelaşi etimon indo-european (IE* *er*, **ere-i* „a se pune în mişcare“, „a urmări“) ca şi v. ind. *Saranju*, numele unei zeităţi din Rig-Veda; cf. şi P. Grimal, op. cit., p. 146, s. v. *Érinyes*.

Cum pe bărbați îi ucid, cum spulberă-n flacări orașul,
Cum pe copii îi robesc și femeile-ncinse pe șolduri.
Inima lui tresărind la auzul atîtor amaruri,

- 590 El luă armele atunci și îndată ieși la bătaie
Și izbăvi pe etoli de ziua cea neagr-a picirii,
Numai de sine știind. De-aceea nu-i deteră daruri
Multe și atît de frumoase, măcar că-i feri de năpastă.
Vezi dar să nu faci la fel, să nu mi te-aducă ispita,
595 Dragă prietene, aici. Mai rău e de vii să ne aperi
Năvile-n clipa cînd ard, ci darul primește și vino,
Scapă-ne; ca la un zeu închina-se-vor ție aheii.
Dacă tu nedăruit veni-vei pe cîmpul de sînge,
Nu-ți va fi cinstea totuna, măcar de-ai abate prăpădul“.
600 Zise lui Fenix atunci Ahile cel iute ca șoimul:
„Tată moș Fenix, purcese din Zeus, nu-mi trebuie
mie

Astfel de cinste, că ea mi-este dată s-o am de la Zeus
Și s-o păstrez pe aici la corăbii mereu cîtă vreme
Suflet în piept îmi rămîne și pot să mă țin pe picioare.
605 Ia îns-aminte tu bine de-o vorbă ce eu îți voi spune:
Nu căuta să mă-ndoi cu jălanii și ofturi de dragul
Lui Agamemnon Atrid, că nu se cuvine pe dînsul
Tu să-l iubești, ca să nu te urască dup-atîta iubire.
Cade-se să dușmănești pe oricine e-n vrajbă cu mine;
610 Fii dar alătura-mi Domn și ia-ți jumătatea domniei,
Ducă-și solia ceilalți. Rămîi tu, și-n patul cel moale
Culcă-te acoloa frumos, și-apoi mîine, în zorile zilei,
Ne-om socoti dac-aicea mai stăm ori ne ducem în țară.“

- Zise și semn lui Patroclu tăcut îi făcu din sprîncene
615 Pat cu de toate s-aștearnă lui Fenix, ca asta să vadă
Solii ceilalți și mai iute să plece din cort de la dînsul.
Aias Telamonianul luă mai pe urmă cuvîntul:
„Îndemînatice Laertiene tu viță din Zeus, Ulise,
Hai, că degeaba ni-e vorba și drumul acesta; eu nu cred
620 S-aibă doritul sfîrșit. Noi trebuie cît mai în grabă,
Oastei să ducem răspunsul, oricît e de rău, căci acum
Nerăbdători ne așteaptă cu toții, Ahile, vezi bine,

⁶¹⁸ Decarece în tălmăcire acest vers apare ca heptametrul, considerăm necesară transformarea lui normală în hexametrul prin eliminarea numelui la vocativ, *Ulise*.

Fără de milă, sălbatic ajunse de-atîta trufie,
Răul, și nu se îndură de dragul acestor prieteni,

625 Care-l iubeam la corăbii cum n-am mai iubit pe nici
unul.

Crudul! Dar chiar de la un ucigaș oarecine primește
Despăgubiri, cînd el pe un fiu ori un frate-i ucide,
Și ucigașul acasă rămîne plătind șugubina;
Inima lui de bărbat și-astîmpără atunci primitorul

630 Răscumpărării de sînge. Dar neîmpăcată, haină
Inimă puseră zeii în tine, și numai de dragul
Unei femei; noi acum îți dăm șapte din cele mai mîndre
Și pe deasupra o groază de daruri. Deci fii mai cu milă,
Casa cîstește-ți, Ahile; ca oaspeți veniram la tine.

635 Dintre ahei și dorim să rămînem, mai mult decît alții,
Cei mai de aproape prieteni ai tăi și mai dragi din
Ahaia.“

Dar i-a grăit și lui Aias Ahile cel bun de picioare:

„Aias Telamoniene, mărite fruntaș al oștirii,
Vorbele tale, mai toate, din inimă-mi par că sînt spuse.

640 Dar copleșește necazul în mine aducîndu-mi aminte
Cum Agamemnon Atrid mă făcu de batjocură-n fața
Oastei întregi ca pe un venetic fără cîste și drepturi.
Mergeți acum și dați-i din parte-mi răspunsul acesta:
Eu la bătaia cea crîncenă nu am de gînd să iau parte

645 Pînă ce Hector, cosind pe ahei și arzîndu-le flota,
Nu va ajunge pe-aici la vasele noastre, la corturi.
Dar la corabia mea și la cortul meu aprigul Hector,
Cît de năvalnic o fi, pe loc o să stea din bătaie.“

Zise, iar ei luînd cupa cu gemene toarte-nehînară

650 Și la corăbii se-ntoarseră călăuziți de Ulise.
Dete poruncă Patroclu la oamenii lui și la roabe
Cît mai în grabă s-aștearnă un pat cu de toate lui Fenix.
După poruncă femeile patu-i gătiră; așternură
Gingașă pînză de in și blană de pat și velință.

655 Fenix acolo se culcă cu gîndul la ziua de mine.
Peste puțin și Ahile se culcă și-adoarme în fundul
Cortului bine-ntărit, iar alături de el Diomeda
Cea-mbujorată, copila lui Forbas, adusă din Lesbos.
Culcă-se-n partea cealaltă Patroclu și-alătura Ifis,

560 Cea cu colanul frumos, dăruită de-Ahile pe vremea
Cînd luă Schiros, a lui Enieu răsărită cetate.

Cînd după asta trimișii sosiră la tabără-n corturi,
Fiii aheilor se ridicară de ici și de colo, și iute,
Care de care venind, le urau cu pahare de aur

665 Și întrebau. Dar întii începu să întrebe Agamemnon:

„Mult lăudate Ulise, a neamului mare mîndrie,
Spune-mi, vrea el să ne ajute-n primejdia de la corăbii?
Ori ne respinge și încă-i semet și nu-i trece mînia?“
La întrebare răspunse pătitul, măritul Ulise:

670 „Prea înălțate mai-mare al oștirii, Atrid

Agamemnon,

Nu vrea Ahile să-și lase mînia, ba chiar și mai tare
S-a-ntăritat și cu daruri cu tot te respinge pe tine.
Te sfătuieste să chibzui cu sfetnicii tăi și să cauți
Chip ca să mîntui pe-ahei și toate ale noastre corăbii.

675 Cît despre el, amenință că mine, în zorile zilei,
Vaselor sale dă drumul pe mare și pleacă spre Ftia.

Dar și pe noi, pe ceilalți, ne povățuieste din parte-i
Marea să batem'napoi, că nu-i dăm de capăt cetății
Troia cu zidul înalt, căci Cel care bubuie-n nourii

680 Scutul asupra-i întinse și se îndîrjiră dușmanii.

Asta ne spuse; sînt martori și cei care-mi fură tovarăși,
Aias și crainicii noștri, cei doi înțelepți. Iar bătrînul
Fenix acolo rămase să doarmă, cum însuși Ahile
L-a îndemnat, ca să plece cu el la întoarcerea-n țară

685 Mine, de-o fi bucuros, că n-are să-l ia cu de-a sila.“

Asta Ulise rosti, și molcom tăcură cu toții,
Plini de mirare auzind ce-amarnic îi fuse răspunsul.
Dar după asta luă între ei Diomede cuvîntul:

„Prea înălțate mai-mare al oștirii, Atrid

Agamemnon;

690 Bine ar fi dacă nu te rugai de Ahile și nu-i dai
Multele daruri; că el și așa e semet, dar acuma
Tu l-ai făcut mai semet încă și mai zăcaș în mînie.
Lasă-l în pace mai bine să facă cum vrea, să se ducă
Sau să rămîie, că nu va veni la război fără numai

695 Dacă-i dă inima-mbold sau zeii-l îndeamnă pe dînsul.
Noi s-ascultăm un cuvînt, să facem așa cum voi spune;
Mergeți acuma la somn, ei întii potoliți-vă pofta

Toți cu bucate și vin, căci asta-i curaj și putere.
Mine când zorile apoi răsări-vor cu degete roșii,
700 Iute stolește călări și pedestri, și de la corăbii
Du-i la bătaie pe toți și bate-te însuți în frunte.“

Asta vorbi și cu strigăte tari se-nvoiră frunțașii,
Toți cu uimire auzind cuvintele lui Diomede.

Vinul pe țărână stropind, se duse la cort fiecare

705 Și adormiră cu toții primind ale somnului daruri.

După ce inspectează garda de noapte, fruntașii oștirii aheene se adună din nou, hotărînd trimiterea unei iscoade la troieni, formate din Diomedes și Odysseus (1—235). De partea troienilor, Hector decide același lucru, iar Dolon se oferă să infăptuiască misiunea (236—323). Prins de Odysseus și Diomedes, Dolon trădează secretele armatei sale, înlesnind astfel pătrunderea celor doi în tabăra troiană,uciderea unui mare număr de traci și răpirea cailor lui Rhesos, căpetenia tracă (324—510). Odysseus și Diomedes se reîntorc victorioși în tabără (511—563).

Toți căpitani ai ahei prin corturi, pe lângă corăbii,
Noaptea dormeau domoliți în brațele moi ale-odihnei,
Numai pe craiul Atrid Agamemnon nu vine să-l fure
Dulce prielnicul somn, că-l bate tot felul de gînduri.

5 Cum cîteodată tot fulgeră soțul pletoasei zeițe
Hera o grindină poate vestind ori puhoinică ploaie
Sau vreo ninsoare ce fulguie și înălbește cîmpia
Sau un război care mistuie totul în gușa-i cea mare,
Astfel adeseori tot mai ofta și-Agamemnon din adîncul

10 Inimii și un cutremur întrecăgă ființa-i cuprinse,
Cînd se uită la troienii rămași înaintea cetății.
El se uimea de mulțimea de focuri ce-ardeau pe cîmpie
Și de cîntarea din fluier și nai și de larma de oameni.
Cînd apoi iar se uita și vedea pe ahei la corăbii,

15 Smocuri de păr de la plete cu mîna-și smulgea și lui
Zeus

Tot se ruga și din greu suspina el în sine-a-i bărbată.

Una-i păru mai cu cale din tot ce cu mintea-i

gîndise,

Însuși să meargă la Nestor, întîiu-nțelept al oștirii,
Dear va putea să înjghebe cu el vreun plan de minune,

* Pentru a da versului forma cuvenită de hexametru, propunem modificarea tălmăcirii după cum urmează: *Astfel adesea ofta Agamemnon atunci din străfundul.*

20 Care să mîntuie acum de primejdie toat-alecine.

Nu mai puțin tremura și Menelau, și somnul de gene
Nu-i se lipa nicidecum, de grijă cumva să nu piară
Oștile, care de dragu-i veniră să lupte la Troia.
El mai întîi 'și-nveli cu o blană vîrstată de pardos

25 Spatele-i lat și își puse un coif cercuit în aramă
Și după asta luînd cu mîna-i vînjoasă o lance,
Merse să scoale din somn pe frate-său, cel mai
puternic

Domn peste ahei îndeobște cinstit deopotrivă cu zeii,
El îl găsi la-mbrăcarea mîndreții de arme în dosul

30 Unei corăbii în cort, și bine-i păru de venire.

Și începu să-l întrebe Menelau întîi: „Frățioare,
Ce te-ai sculat și-ți pui armele? Oare-ai trimite
Pe un tovarăș de-ai noștri cumva la troieni ca iscoadă?
Mie mi-e teamă grozav că n-are să fie nici unul

35 Care s-ar prinde să meargă pe noaptea cea tainică
singur

Spre-a iscodi pe troieni, că prea i-ar fi mare cătezul.“

„Nouă, răspunse Agamemnon, ne trebuie, frate
Menelau,

Spornicul sfat ce ne poate ajuta mai curînd să ne scape
Oastea și stolul de vase, căci altul e gîndul lui Zeus,

20-21 În mod inexplicabil, G. Murnu a omis din tălmăcire un fragment al textului original situat între aceste două versuri (vv. 21 — 24 în original), de unde și decalajul evident în privința numărului versurilor dintre original și tălmăcire în cursul întregului cînt. Vom restitui pasajul în forma următoare: *El atunci se sculă și-ncinse pe umeri o haină, / Iar pe picioare își trase mîndrețe de lucii sandale, / Blană de leu roșcată puîndu-și de jur împrejuru-i, / De la umeri căzînd la călcîi, și-mpumnuie lancea.*

23 Acest vers condensează — după cum întîlnim procedeul utilizat în numeroase cazuri în cursul întregii tălmăciri — două versuri din original, prin eliminarea a ceea ce Murnu considera redundant pentru semantica de context. Noi propunem, totuși, o reflectare mai adecvată a textului homeric prin redarea anumitor nuanțe omise: *Oștile ce pe marea întînsă veniră la Troia / Luptă gîndind, din pricina lui, vitează să-nceapă.*

32 Restituim forma de hexametru a versului care, în tălmăcire, apare redus la pentametru: *Spune-mi ce te-narmezî? Trimite-vei oare acumă etc.*

- 40 Inima-l trage pe el mai tare spre jertfa lui Hector.
Nu mai văzui eu în viața mea, nici auzii că un singur
Om a putut oarecui cîndva să pricinuiască atîtea
Cazne și nenorociri cum astăzi făcutu-ne-a nouă
Hector în luptă, măcar că el nu-i fiu de zeu ori zeiță.
- 45 Vreme-ndelungă și pînă tîrziu pomeni-vor danaii
Relele ce-au pățimit de la Hector, atîtea-s de multe.
Du-te dar, cheamă pe Idomeneu și pe Aias, aleargă
Pe la corăbii; eu însumi mă voi rezezi pîn'la Nestor
Ca să-i dau zor să se scoale, să-l chem, dacă el vrea
să vie
- 50 Ceata voinică de paznici să sprijine; ea doar de dînsul
Are s-asculțe mai mult, fiind peste dînșii mai mare
Fiul lui Nestor și soțul lui Idomeneu, Merione,
Căroră îndeosebi noi paza de noapte-ncrezurăm.”
Dar mai întreabă Menelau pe fratele său Agamemnon:
- 55 „Ce fel mă povățuiești și care-ți mai este porunca?
Oare să stau împreună cu ei așteptîndu-te acolo,
Ori să dau fuga-napoi, de-ndată ce-i pun eu la cale?”
Zise și orîndui după-aceea din nou Agamemnon:
„Stai împreună cu ei, mi-e teamă cumva
pe-ntunerie
- 60 Drumul să nu rătăcim, că-n tabără căile-s multe.
Strigă pe-oriunde vei trece și-ndeamnă pe toți să
vegheze,
Zi-i fiecărui pe nume și chiar după neam și părinte,
Laudă, 'nalță-i pe toți și lasă mîndria deoparte.
Cată și noi să ne tot ostenim, că așa ni-i din fașă
- 62-63 Obiceiul de a se chema diferiți eroi după numele strămoșilor
acestora (în primul rînd al tatălui, patronimicul) adăugat
la numele lor propriu, foarte frecvent întîlnit în cuprinsul
Iliadei, reprezenta, după cum o dovedește acest fragment, o
modalitate de elogiare a personajului respectiv, a cărui ascen-
dență nu rămînea astfel obscură înaintea camarazilor de arme.
Acest obicei s-a perpetuat în epoca clasică și chiar ulterior,
așa cum o indică numeroasele mărturii epigrafice grecești
și, în special, un fragment din *Istoriile* lui Tucidide (7, 69),
unde Nikias își încurajează trrierarii în manieră homerică,
numindu-i „după numele tatălui lor și după numele propriu”
(gr. *patrôthen te eponomázôn kat' aytoýs onomastí*), în ediția
Thucydidis Historiae. Recensuit Carolus Hude. Vol. II Libri
V—VIII. Leipzig. „Teubner”, 1914, p. 201.

65 Dat de la Zeus de sus să ducem povara osîndei."

Asta vorbi și pe frate-său bine-ndrumat îl trimise
Și luă drumul și el și se duse la Nestor, pe care
Lângă corabia neagră la cort îl găsi, pe un moale
Pat așternut odihnind, alături podoaba-i de arme,

70 Pavăza, sulite două și chivăra cea sclipitoare
Și cingătoarea cu feluri de fețe, pe care bătrînul
O încingea, dacă-n fruntea oștirii pornea la războiul
Sîngerător, nîciodată dînd pas bătrînețelor triste.
Capu-și ridică deodată și-n cot răzimîndu-se Nestor

75 Lui Agamemnon îi zice și nedumirit îl întrebă:

"Cine ești tu care singur în tabără pe la corăbii
Noaptea, cînd toți odihnesc, îmi horhăi așa
pe-ntuneric?

Cauți un tovarăș ori umbli cumva după paznici de
noapte?

Ce vrei? Vorbește. Tăcut să nu te apropii de mine."

80 Craiul Atrid Agamemnon îndată lui Nestor

răspunse:

"Nestor al meu Neliene, tu mare-a danailor față,
Află că eu sînt Atrid Agamemnon, sînt nenorocitul
Căruia-i dat să mă zbucium mai mult decît alții, de-a
pururi

Cît mai am suflet în piept și pot să mă țin pe picioare.

85 Umblu, că dulcea somnie de loc nu se prinde de mine,
Cuget meru la război și mă doare cum sufer' ai noștri;
Tare mi-e teamă de bieții danai și mi-e liniștea dusă,
Parcă-s din fire ieșit, se zbate să iasă din mine
Sufletul și am un tremur pe trup și pe dalbe picioare.

90 Dacă tu vrei să te miști, dacă n-ai și tu pace și-odihnă,
Haidem de vale la străji, să dăm raită pe-acolo-mpreună,
Ca să vedem dacă ei, obosiți de nesomn și de trudă,
Nu adormiră cumva și uitară cu totul de pază.

Prea sînt dușmanii aproape de noi și nu știm aieve,

95 Dacă nu-ncearcă cumva astă-noapte să dea bătălie."

Zise moș Nestor atunci: „Tu crai preamărite-

Agamemnon

78 Versul se poate scanda ca hexametrul dacă se elimină un
cuvînt de prisos, ce îngreunează lectura: *Cauți tovarăș ori
umbli cumva după paznici de noapte?*

- Nu tot ce cugetă Hector și tot ce-și închipuie dînsul
 Va împlini Cel-de-sus, ba-mi pare că chiar dimpotrivă,
 Dînsul va fi cotropit de mai multe nevoi, cînd Ahile
- 100** Va lepăda de pe suflet povara mîniei cumplite.
 Eu te urmez bucuros, dar hai să trezim și pe alții,
 Pe Diomede, vultan la război, pe dibaciul Ulise
 Și pe șoimanul de Aias precum și pe vladnicul Meges.
 Ba să dea fuga pe loc cineva și să cheme pe craiul
- 105** Idomeneu și pe Aias Telamonianul, că nu li-i
 Tabăr-aproape, ci prea e departe și-i drum pîn-acolo.
 Dar pe Menelau, oricît mi-i de drag și de vrednic de
 cinste,
 Chiar de ți-ar fi cu bănat, voi spune-o deschis de la
 mine,
 L-aș dojeni că el doarme și singur te lasă la lucru.
- 110** Ba era dînsul dator ca să stăruie acuma, s-alerge
 Pe la fruntași, să se roage de toți, că e mare nevoia.”
 Craiul Atrid Agamemnon îndată răspunse lui
 Nestor:
 „Eu ți-aș da voie oricînd să-l învinui, moș Nestor,
 pe dînsul,
 Căci lăsător e din fire și preget-adese la muncă;
- 115** Nu doar că nu se îndeamnă de lene și nu-l taie capul,
 Ci se tot uită la mine și adastă din parte-mi îndemnul.
 El îns-acum s-a trezit și a venit mai-nainte la mine.
 Eu l-am trimis ca să cheme pe-aceia pe care tu-i cauți.
 Hai dar să mergem. Pe ei i-om găsi între paznici-naintea
- 120** Porții, pe unde la cale pusei să s-adune cu toții.”
 Zise bătrînul atunci: „Numai astfel în tabăr-ahcii
 Au să-l asculte pe el și n-o să se-mpizmuie nimeni
 Cînd o să-i mîne la arme și o să le dea lor poruncă.”
 Asta zicîndu-i moș Nestor își pune cămașa pe dînsul,
- 125** Leagă pe dalbe picioare mîndrețe de tălpi și încheie
 Haina deasupra-i cu sponci: e mantia cea porfirie,
 Largă, mișoasă, țesută-ndoit; și luînd apoi lancea
 Pleacă prin tabăr-ahcilor cei îmbrăcați în aramă.
 Dînsul acolo găsind pe Ulise mintosul ca Zeus,
- 130** Strigă și-l scoală din somn. Îndat-auzindu-i strigarea
 Iese Ulise din cort și răstit îi întreabă pe dînzii:
 „Ce hoinăriți voi așa între corturi aici la corăbii,

Singuri în tainica noapte? Ce mare nevoie v-ajunge?"

Zise călarnicul Nestor: „Ulise, tu, Laertiene,

- 135** Nu fi pe noi supărat, că mare-i strîmtoarea oştirii.
Vino cu noi să trezim pe oricine-i dator să dea sfatul
La sfătuit, dacă-i fuga mai bună cumva ori războiul."

Asta bătrînul grăi și în cortu-i se-ntoarse Ulise,
Scutul pe umăr luînd se duse-mpreună cu dîșii

- 140** După Tidide. Pe el în afară de cort îl găsiră
Unde dormea înarmat. Alături dormeau deopotrivă
Soții cu scutul sub cap, și lăncile lor pe aproape
Stau cu mînerul înfipte-n pămînt și scîlpea de pe ele
Boldul de aramă departe ca fulgerul tatălui Zeus.

- 145** Sta Diomede culcat pe o blană de taur sălbatic,
Iar pe sub cap el avea așternut un covor de minune.
Merse moș Nestor la el și cum îl clinti cu piciorul,
Iute din somn îl trezi și-ncepu să-i dea zor și să-l certe:
„Scoală și hai, Diomede. Ce dormi cîtu-i noaptea și
sforăi?

- 150** N-auzi c-aici pe tăpșanul cîmpiei troienii și-au masul
Lîngă corăbii și-o palmă de loc ne desparte de dîșii?"
Asta-i grăi, iar Tidid sări în picioare și zise:

„Moșule, strașnic mai ești. Tu n-ai niciodată odihnă.
Nu erau oare prin tabără alții de-ai noștri mai tineri,

- 155** Care puteau mai curînd să dea fuga la crai orișunde
Și să-i deștepte pe toți? Tu nu știi de trudă, moș Nestor."
„Dragul meu, zise bătrînul, e drept ce spui tu și
cuminte,

Am și copii cumsecade și oameni destui în oștire
Și unul din ei negreșit ar putea după crai să alerge,

- 160** Dar e grozavă nevoia ce-apasă pe-ahei astă-noapte,
Doar pe tăișul de brici ne stă de acum nouă norocul:
Vorba-i ori jalnic pierim ori abia scăpa-vom cu viața.
Du-te dar repede acum și scoală pe Aias mai iute,
Scoală pe Meges, că tu ești mai tînăr, ai milă de mine."

- 165** Astfel îi zice, iar el își aruncă pe umere blana
Roibă de leu ce-l acoperă pîn' la picior, și cu lancea
Pleacă, și după ce-i scoală-i aduce cu sine viteazul.
Cînd după asta la străji se duseră ei împreună,
Nu mai găsiră dormind pe unul măcar dintre capil

- 170 Străjilor; ba ei stau treji și gata-narmați laolaltă.
Cum pe la strungă dulăii stau neadormiți după turmă,
Cînd aud ei de vreo fiară temută ce noaptea răsare
Dinspre pădure la munți, și mare e larma de oameni
Și de dulăi după fiară, de aceea și nu pot dormi peste
noapte,
- 175 Astfel acuma și străjilor dus de pe pleoape li-i somnul
Alinător, că veghează în noaptea cea tristă și-ntr-una
Ochii-și înhoalbă spre cîmp și așteaptă să vie troienii.
Cum îi văzu, bucușii cu vorba moș Nestor începe
Să-i îmbărbate pe ei: „Voi fiilor, tot așa bine
- 180 Pază să țineți acum, pe nime din voi să nu-l fure
Somnul cumva și s-ajungem de rîsul dușmanilor
noștri.“

Zise și șanțul sări; urmau după el împreună
Domnii ceilalți care fură chemați la sobor să s-adune.
S-alăturară la ei Merione și fiul lui Nestor,

- 185 Care mai fură poftiți să ia parte la sfat împreună.
După ce șanțul trecură, ei roată pe cîmp s-așezară
Unde curat era locul și nu erau trupuri căzute,
Tocmai în partea de unde plecase năvalnicul Hector,
Cînd pe ahei risipind, veni să-l învâluie noaptea.
- 190 Ei, așezîndu-se acolo, țineau cuvîntări laolaltă.
Vorba deschise întîi călărețul gerenic moș Nestor:
„Dragii mei, nu-i oarecine cu inima cutezătoare,
Care se bizuie pîn' la troieni să se furișe-acuma
Și de la marginea taberei lor pe vreunul să prindă
- 195 Sau de la dinșii din zvon să afle cumva, să ne spuie
Ce-o fi gîndind să mai facă troienii? Vor ei să mai steie
Lîngă corăbii, departe de Troia, sau poate-ntr-acolo
Nu vor purcede 'napoi pînă nu vor putea să ne bată?
Astea să afle și teafăr la noi să se-ntoarcă pe urmă.
- 200 'Naltă mărire sub soare-l așteaptă pe el între oameni,
Doar o să-l laude toți și un dar prețuit o să-i deie
Domnii cu toții atunci, mai-marii acestor corăbii,
I-or dărui, fiecare din ei osebit, cîte o oaie
Neagră cu miel și răsplata-i va fi cea mai bună din
toate:
- 205 Fi-va de-a pururi poftit pe la praznice și la ospete.“
Astea bătrînul vorbi, ei molcom cu toții tăcură.

Rupse tăcerea și zise bărbatul Tidid Diomede:

„Inima cutezătoare pe mine mă-ndeamnă, moș
Nestor,

Să mă strecor la dușmani prin tabăra care-i aproape.

210 Dacă-ai fi totuși cumva oarecine să-mi fie tovarăș,
Mai cu nădejde și mai fără teamă mi-ar fi încercarea.
Dacă-mpreună merg doi, mai vede-nainte doar unul
Cum e mai bine; dar cînd este unul, de vede prin
noapte,

Ochiul pătrunde mai greu și mai puțin ager e gîndul.“

215 Asta grăi, și o seamă voiau pe Tidid să-l urmeze,
Gata erau amîndoi vultanii războiului Aias,
Gata era Merione, mai gata feciorul lui Nestor,
Ba și Menelau Atrid, vestitul în lupta cu sulii,
Și încercatul Ulise voia să răzbată în gloata

220 Celor din Troia, căci veșnic era inimos la bătaie.

Dar mijloci între dînșii Atrid Agamemnon și zise:

„Scumpe tu inimii mele, viteze Tidid Diomede,
Ai să-ți alegi ca tovarăș pe care-i pofti și vei crede
Dintre aceștia mai bun, că mulți vor să vie cu tine.

225 Tu, de rușine, să nu lași pe cel mai voinic și pe altul
Mai puțin vrednic să iei de rușine cumva ca tovarăș,
Neamu-i în seamă luînd, de-o fi chiar mai mare-n
domnie.“

Zise temîndu-se el de Menelau. Tidid îi răspunse:

„Dacă voi țineți ca eu după plac să-mi aleg un
tovarăș,

230 Cum pot eu oare din parte-mi să uit pe slăvitul Ulise,

Care la orișice treburi cu sufletul și cutezarea

Stă ne-ntrecut și pe care-l iubește și Palas Atena?

Dacă-nsoți-mă-va el, prin foc și potop de vom trece,
Teferi venim înapoi, că-i prea cumpănit și cuminte.“

235 Lui Diomede la asta-i grăi încercatul Ulise:

„Nici să mă lauzi prea mult și nici să mă scazi,

Diomede,

Doar mă cunosc îndestul aheii și nu e nevoie.

Hai să purcedem, că noaptea-i pe ducă, s-apropie ziua,

Stelele-n cer asfințesc, trecură mai bine de două

240 Părți ale nopții și numai o parte de-acum mai rămîne.“

Asta vorbir-amîndoi și încinseră strașnice arme,

Lui Diomede Tidid i-a da Trasimede voinicul
Spadă cu două tăişuri, căci el își lăsase la corturi
Spada, i-a dat și un scut. Și în cap el 'și-ndesă-apoi
coiful

- 245 Fără de creastă și tui, o căciulă din blană de taur,
Cușmă ce apără capul voinicilor. Iar Merione
Sabia, arcul și tolba ce-avea le dădu lui Ulise.
El îi mai puse pe cap și o cușmă făcută din piele,
Bine-nnădită-năuntru cu împletituri de curele;
250 Pe dinafară de jur împrejur avea cușma podoabă
Numai colți albi de mistreți și tare-ndesiți erau colții
Bine de tot rînduiți. Iar la mijloc era pîsluită
Cușma, pe care-o prădase Autolicos cîndva lui Amintor,
Fiul lui Ormenos din Eleona, cînd hoțu-i călcase
255 Curtea cea bine-zidită, iar el în Citera o dete
Lui Amfidamas din Scandia, iar Amfidamas ca oaspe
Cușma o dete lui Mol și fiului său Merione
Ca să o poarte, și acuma pe cap îi veni lui Ulise.

După ce astfel își puseră armele înfricoșate,

- 260 Ei și pornir-amîndoi, fruntașii rămaser-acolo.
Cum ei pășeau, un bîtlan trimis de Atena, la dreapta
Lor le zbură pe aproape; nimie nu văzură cu ochii,
Noaptea cernită fiind, numai țipătul lui auzîă.
Vesel de semnul acesta, Ulise-ncepu să se roage:
265 „Ruga-mi ascultă, tu fiică a vijeliosului Zeus,
Care de față-mi ești pururi la toată trudirca și orice
Pas îmi cunoști; mai ales acum ocrotește-m, -Ateno,
Fă tu-napoi să ne-ntoarcem în tabără plini de mărire,
După vreo mare ispravă, ca bine s-o simtă dușmanii.”
270 Roagă-se apoi după el Tidid Diomede bărbatul:
„Ruga mi-ascultă și mie, tu fiică ne-nvins-a lui
Zeus,

Mă însoțește cum tu însoțit-ai pe tata Tideus
Odinioară la Teba, cînd sol îl trimiser-alecîi.
El la Asopos pe-ahei înarmați i-a lăsat și de-acolo

- 275 Pașnică vorbă le-aduse tebanilor. Dar la întorsu-i
Fapte viteze de pomină puse la cale prin tine,
Naltă zeiță, că stat-ai alături de el cu priință.
Fii tu tot bună și mie, păzește-m-acum și m-ajută.
Eu mulțumi-voi jertfindu-ți o tînără juncă frumoasă

- 230 Nedomolită ce încă la jug nu o puse plugarul;
Junca eu am să ți-o-nchin poleind-o pe coarne cu aur.”
Astfel în rugă ziceau și fur-ascultați de Atena.
După ce ei se rugară de-a marelui Zeus copilă,
Ca o pereche de lei năntară în beznă de noapte
- 235 Printre măceluri și leșuri și arme și cheaguri de singe.
Nu da nici Hector odihnă troienilor somnul să
guste,
Ci-și colăci pe frunțași dup-aceea, pe toți laolaltă,
Care erau căpetenii și oameni cu grija oștirii.
Cum îi chemă, iscodi el un plan potrivit și le zise:
- 290 „Cine ar putea jurui că va duce la capăt o treabă,
Dac-ar primi un dar mare? De-ajuns o să-i fie răsplata,
I-oi dărui o teleagă și doi telegari de cei mindri,
Lungi la grumaz, care ar fi mai de soi la corăbii,
Dacă un nume voind să-și capete, o să cuteze
- 295 Pe la corăbii să meargă pe-ascuns ca să prindă de veste,
Oare mai stau priveghind și-și apără tabără-aheii
Sau de-astă dată, bătută pe de-a-ntregul de minile
noastre
Gata sînt ei să ia fuga pe mare și nu mai vor noaptea
Pază să ție, fiind istoviți dup-atîta trudire.”
- 300 Zise al lui Priam fecior, ei molcom tăcură cu toții.
Fost-a la ei un bărbat, unul Dolon, fecior lui Eumedes,
Crainicul dumnezeiesc, bogat în aramă și aur.
Dînsul la chip era slut, dar neîntrecut de picioare;
Singurul frate la cinci surori era tînărul Dolon
- 305 Care lui Hector atunci în fața troienilor zise:
„Inima cutezătoare pe mine mă-ndeamnă, o, Hector,
Pe la corăbii să merg după știrea dorită de tine;
’Naltă dar sceptrul în sus și jură că-mi dărui aieve
Caii și carul frumos ferecat care poartă pe-Ahile.
- 310 Nu-ți voi fi eu de prisos ca iscoadă, ci după dorință;
Am să mă furiș prin tabără pîn-oi ajunge la vasul
Lui Agamemnon, pe unde s-or fi adunînd căpitani
Sfat între ei sfătuind să fugă-napoi ori să lupte.”
Zise, iar el luă sceptrul în mînă și prinse să jure:
- 315 „Martor să-mi fie chiar Zeus, acel care tună-n
văzduhuri

N-are să umble cu caii aceia nici unul de-ai noștri,
Jurui că numai tu singur pe veci o s-ai parte de dinșii.”

Astfel îi jură-n deșert; dar Dolon, stîrnit după asta,
Arcul sucit își aruncă pe umăr îndată și tolba;

320 Pe dinafară se-mbracă cu-o blană de lup cenușie,
Capu-ntr-o piele de jder și-l înfundă și-o lance ascuțită
El apucînd, o porni spre corăbii, dar n-a fost să vie
De la corăbii-napoi, răspuns să-i aducă lui Hector.
Cum părăsi el atunci diumul de oameni și care,

325 Drumul în pripă luînd, purcesul din Zeus, Ulise,
Pe întunerice îndată-l zări și ortacului zise:

„Uite colea, Diomede, că vine din tabără unul.
Nu știu de vine cumva ca iscoadă la noi, la corăbii,
Sau să despoaie de arme pe morții rămași pe cîmpie.

330 Dar să-l lăsăm o bucată să treacă pe șes înainte,
Repede apoi, năpustindu-ne asupra-i, să punem îndată
Mîna pe el. Dacă însă cumva din picior ne va-ntrece,
Sai tu cu lancea la el și rupe-l de tabăr,-alungă-l
Tot spre corăbii să nu dea el fuga-napoi spre cetate.”

335 Asta ziceau, și din cale cîrmind s-aplecară-ntre
leșuri.

Făr' a-și da seama iscoada în grabă trecu pe de lături.
Cînd fu departe de ei ca de-o brazdă ce-o trage catîrul,
Doar mai destoinici ca boii sînt numai catîrii la trasul
Plugului din răsputare prin țelină — dinșii la Dolon

340 Se repezică, iar el se opri auzind tropotitul;
Și-nchipsea că vin de la oastea troiană niseaiva
Soți să-l întoarcă-napoi, după altă porunc-a lui Hector.
Cînd depărtarea de dinșii era de-o bătaie de lance
Ori mai puțin, el văzu pe dușmani și o rupse de fugă.

345 Ei năvăliră spre el și iute-l luară la goană.
Cum citeodată ogarii colțoși și deprinși la vînături

³³⁹ Plugul homeric menționat aici cuprindea patru elemente componente asamblate (de unde și denumirea acestuia, *pēktôn droltron* „plug legat, îmbinat”) și anume, după comentatori — a se vedea, spre exemplu, P. Mazon, *ed. cit.* p. 96 — oiștea, grindeiul, talpa (plazul) și mînerul. Hesiod, *Munci și zile*, vv. 432—434 (în *ed. cit.*, p. 71) menționează existența și a unu tip de plug simplu, primitiv, alcătuit dintr-o singură bucată utilizat în muncile agricole de dimensiuni reduse (gr. *aytōgyon*),

Dau de vr'un iepure sau de vr'un cerb și luându-l în
goană

Nu-l mai slăbesc în păduri, el țipă și fuge-nainte;

Astfel Tidid Diomede și cuceritorul Ulise,

- 350 Cum îl răzniră de oaste, mereu s-ațineau după Dolon.
Cînd, spre corăbii luînd-o, el sta să se bage-ntre paznici,
Palas Atena-i adause inima lui Diomede,

Teamă fiindu-i să nu-și facă fală-ntre ahei oarecine

Că-l nimeri înainte și numai pe urmă Tidide.

- 355 Deci se răpede la dînsul cu lancea și-i strigă viteazul:
„Stai, ori cu sulita dau. De mîna mea n-ai să scapi
lesne

Și-ndelungat, că pe loc te ajunge năprasnică moarte.”

Zise și lancea zvîrlind, el nu-l nimeri cu 'nadinsul.

Capătul netedei lănci îi trecu peste umăr la dreapta

- 360 Și-nțepeni în pămînt. El stete cuprins de cutremur
Și dîrdîind, că prinse să-i clănțane dinții în gură,
Galben de spaimă, iar ei gîfiind îl ajunseră-ndată
Și-l apucară de mîini. Cu lacrimi în ochi el se roagă:
„Nu mă ucideți, eu zilele am să-mi răscumpăr.

Acasă

- 365 Am și eu aur și-aramă și fier făurit în tot chipul;

Tata v-ar da ca răsplată o mare grămadă din ele,

Dacă va ști că sînt viu și trăiesc pe aici la corăbii.”

Astfel îi zise lui Dolon atunci iscusitul Ulise:

„Fii liniștit despre asta, să n-ai nici o grijă de moarte.

- 370 Numai atîta răspunde-mi și spune-mi curat adevărul:
Unde-ai pornit-o din tabără singur așa spre corăbii
Pe întunericul nopții, cînd doarme-n odihnă tot insul?
Vii după pradă la morți care zac răspîndiți pe cîmpie?
Ori la corăbii, la noi, te trimise chiar Hector, ca toate

- 375 Să iscodești și să vezi? Sau tu vii așa de la tine?”

Dolon atunci a răspuns cuprins pe picioare de-un
tremur:

„Hector mă scoase din minte gnomindu-mă bietul
de mine,

Că-mi jurui telegarii cei tari de copită și carul

Sciateietor de aramă ce poartă pe-Ahile slăvitul,

- 380 Și-mi porunci să pornesc prin neguri de noapte fugară
Și să mă furis pe lingă oștirea dușmană, să aflu

Dacă mai sînt ca-nainte apărate ale voastre corăbii
Sau poate voi, cutropiți fiind de puterile noastre,
Gata de fugă sînteți și nu mai voiți astă-noapte

385 Paza să țineți, fiind istoviți după marea trudire.“

Dar iscusitul Ulise la asta zîbind, îi răspunse:

„Hei, că la daruri prea mari lăcomit-ai rîvnind
telegarii

Unui viteaz ca Ahile! Dar tare anevoie pe dînșii
Oamenii cei muritori să-i poată struni ori să-i mîne

390 Alții afară de-Ahile, născutul din mamă zeiță.

Ia mai răspunde-mi tu iară și spune-mi curat adevărul:

Unde lăsași la plecare pe Hector, a oștilor frunte?

Unde sînt armele lui așezate și unde-i sînt caii?

Cum stă cu paza și locul de mas al oștirii troiene?

395 Ce gînd mai au după asta? Mai vor ei pe loc să rămîie

Lîngă corăbii, departe de-ai lor, și spre zidul cetății

Nu se vor trage-napoi pînă nu-i vor înfrînge pe-ai
noștri?“

Eumedianul atunci din nou lui Ulise-i răspunse:

„Și despre asta ți-oi spune eu drept și curat
adevărul.

400 Hector își strînse pe sfetnici și ține cu ei adunare

Lîngă mormîntul lui Ilos, departe de zgomotul oastei.

Cît despre paza ce-ntrebi, să știi că nici una, viteze,

Nu-i osebită să apere armia și să vegheze.

Locuitorii troieni, siliți de nevoie, la focuri

405 Stau priveghind și mereu între dînșii se-ndeamnă la
pază.

Numai tovarășii lor, care fură chemați de departe,

Dorm fără grijă și lasă troienilor paza oștirii,

Nefiind doar pe aproape nevestele lor și copiii.“

Iar după asta-l întreabă pe Dolon istețul Ulise:

410 „Ce fel acum dorm ei, de-a valma cumva cu troienii

Sau mai încolo, departe? Mai spune și-nvață-mă
și-asta.“

Eumedianul atunci din nou lămuri pe Ulise:

„Și despre aceea ți-oi spune eu drept și curat
adevărul.

Pe de o parte, spre mare sînt carii, peonii arcașii,

415 Dumnezeuieştii pelasgi, cauconii precum şi lelegii;
Iar despre Timbra sînt mizii tari de vîrtute, licienii
Şi strunitorii de cai frigienii precum şi meonii
Cei care luptă din care. Dar ce mă-ntrebaţi

de-amănuntul

Voi despre asta? De vreţi să pătrundeţi în tabăra
noastră,

420 Tracii, veniţi de curînd, se află la marginea oastei;
Resos li-i Domnul, odrasla lui Eioneu, şi-i acolo.
Caii văzutu-i-am eu, n-au seamăn de mari şi de mîndri,
Albi ca zăpada sînt ei şi la fugă sînt repezi ca vîntul.
Şi ferecat îi e carul cu aur şi argint, şi mai are

425 Arme grozave de aur ce par la vedere-o minune.
Dînsul cu ele a venit. Parcă nici nu se cade pe lume
Oamenii arme de aceste să poarte, ci numai zeii.
Însă pe mine vă rog la corăbii acum să mă duceţi
Ori, cetluindu-mă ţeapăn în lanţuri, lăsaţi-m-aicea

430 Şi apucaţi înaintea, ca singuri, cu-a voastră-ncercare
Voi să vedeţi dacă-i drept sau neadevăr v-am spus
vouă.“

Dar se încruntă la el şi-i zice bărbatul Tidide:

„Nu te-nşela socotind că fuga scăpa-te-va, Dolon,
Chiar dacă nu ne-ai minţit, cînd tu eşti în mîinile
noastre.

435 Dacă răsplata primind te vom slobozi noi acumă,
Tu negreşit mai pe urmă veni-vei la noi, la corăbii,
Ori ca iscoadă pe-ascuns ori chiar ca potrivnic pe faţă.
Iar dacă eu te-oî răpune pe tine cu mîinile mele,
N-o să mai poţi să ne-aduci vreo pagubă oştilor
noastre.“

440 Zise, şi Dolon era să s-atingă cu mîna-i de barbă
Vrînd să se roage de el, dar sare cu sabia dînsul
Şi la cerbice-l ajunge şi vinele-i taie amîndouă;
Capul i-alunecă-n colb şi bolboroseşte din gură.
Ei după asta-l despoaie de cuşma-i din piele de dihor

⁴³⁴ „Chiar dacă nu ne-ai minţit“: în original, *fiindcă veşti bune ne-ai dat*; propunem modificarea versiunii în conformitate cu acest sens: *După ce totul bine ne-ai spus: eşti în mîinile noastre.*

- 445 Și de cojocul de lup, de arcul strunit și de lance.
 Astea luându-le-n mână, le-nalță spre Palas Atena,
 Dăruitoarea izbîndei, și astfel se roagă Ulise:
 „Vezi și te bucură, zîno. Pe tine întii între zeii
 Nemuritori din Olimp te chemăm să ne dai ajutorul,
 450 Iară-nsoțește-ne-n drum spre a tracilor care și
 corturi.“

- Zice Ulise, și iute-armăturii dă vînt și-o aruncă
 Peste o cătină; asupra-i ca semn văditor din departe
 Trestii și tinere ramuri, din cătine rupte de dînsul,
 Pune spre-a nu rătăci la întoarcerea lor pe-ntunerie.
 455 Dînșii apoi-naintează-ntre arme și cheaguri de sînge;
 Merg mai departe și-ndată-s la cetele tracilor, care,
 Rupti de obosire, erau adormiți; pe alături de dînșii
 Armele lucii frumos rînduite stăteau în trei rînduri.
 Resos dormea pe la mijloc și aproape de el, telegarii
 460 Iuți de picior cu căpestre-i legase de marginea chelnei.
 Cum înainte-i Ulise-l zări, începu să-l arate:
 „Uite colea, Diomede, pe unde-i bărbatul și caii
 Cei despre care vorbitu-ne-a Dolon, de noi omorîtul.
 Hai dovedește și-acum vitejia. Cu armele-n mînă
 465 Nu ți se cade să stai de pomană. Dezleagă dar caii
 Ori tu ucide pe oameni și-n grija mea caii să fie.“
 Zise. Și însuflețit de Palas Atena, Tidide
 Moartea lățea împrejur. Fioros răsuna horecîitul
 Celor de sabie atinși; pămîntul roșise de sînge.
 470 Cum peste capre sau oi, cînd ele sînt nepăstorite,
 Lacom s-aruncă un leu ahtiat să le sfișie toate,
 Astfel acum și Tidid dă busta la traci și ucide
 Repede doispre'ce inși. Într-asta dibaciul Ulise
 Stă după el și îndată ce-omoară pe vr'unul Tidide,
 475 Dînsul îl ia de picior și grabnic îl dă la o parte;
 Curăță locul de morți, ca lesne să treacă pe acolo
 Mîndra pereche de cai, că puteau să se sperie caii,

458 G. Murnu a omis două treimi din versul 473 al originalului, pe care îl reproducem în următoarea tălmăcire, avîndu-și locul imediat după v. 458, care se continuă prin virgulă. Așadar: *Armele lucii frumos rînduite stăteau în trei rînduri, / Și, lîngă ei priponiți, cîte doi cai de fiecare.*

- Nefiind încă deprinși să umble ușor peste leșuri.
Cum după asta la craiul ajunge Tidid Diomede,
- 480 Spada-i împlintă și lui și-i curmă viața cea dulce;
Moare și el horcăind, căci noaptea la creștet îi stete
Visul cel rău, Diomede, trimis după sfatul Atenei.
Caii-ntr-aceea-i desprinsе Ulise și după ce-i leagă
Bine amîndoi de curele,-i pornește din mijlocul oastei
- 485 Cu-o plesnitură de arc, uitase doar el să ia biciul
Scînteietor care-a fost în meșteșugita teleagă;
Șuier-apoi și dă semn, vestind pe tovarăș, Ulise.
El rămăsese gîndind: oare ce-ar fi mai strașnic din parte-i,
Carul de rudă s-apuce, cu toată podoaba-i de arme,
- 490 Și peste morți să-l împingă sau chiar și pe spate să-l
poarte?
Ori o mulțime din armia tracilor să mai omoare?
Pînă ce el stă pe gînduri și cugetă asta,-i răsare
Palas Atena pe-aproape și povățuindu-l, îi zice:
„Nu sta, ci ia-o-napoi la corăbii, viteze Tidide;
- 495 Mi-e doar să nu mi te-ntorci cumva fugărit mai pe
urmă,
Dac-ar trezi pe troieni vreun zeu care ține cu dînșii.“
Astfel îi zise, iar dînsul aminte ia sfatul zeiței;
Iute se aruncă pe cai și alături de dînsul Ulise,
Care îi mină cu arcu, de zboară sirepii spre vase.
- 500 Febos arcașul atunci, care nu sta de veghe zadarnic,
Cum a văzut pe Atena la luptă-nsoțind pe Tidide,
Plin de mînie pe dînsa, răzbate prin oaste și scoală
Pe Hipocoon, voinicul nepot al lui Resos, un sfetnic
Și căpetenie a tracilor. Sare dar el și cînd vede
- 505 Golul în partea pe unde stăteau telegarii cei sprinteni
Și-nfricoșatul omor și pe eameni în zbuciumul morții,
Geme din suflet adînc și-și cheamă pe scumpul tovarăș.
Tipăt se-nalță și larmă cumplită, cînd noaptea troienii
Valmeș dau fuga spre el și văd cu uimire măcelul

479 Tălmăcitorul a omis întreg versul 495 din original. Propunem inserarea lui după v. 479 și modificarea corespunzătoare a numerotării versurilor: *Cum după asta la craiul ajunge Tidid Diomede, / Astfel din omul al treispre'celea-acum alungînd respirarea ș.a.m.d.*

503 „nepot“: în original, *văr*.

- 510** Cel fioros făptuit de vitejii cei duși spre corăbii.
Cum ei sosiră amîndoi pe unde iscoada lui Hector
Fuse răpusă, Ulise oprește în loc telegarii,
Iar Diomede coboară, ia armele însingerate
Și lui Ulise le-ntinde și iară se suie-n cotigă.
- 515** Biciuie apoi telegarii, iar dinșii cu drag își iau zborul
Înspre corăbii, și-acolo se-ndeamnă mai iute s-ajungă.
Tropotul cailor Nestor aude întiul și zice:
„Voi căpetenii și sfetnici ai oastei din Argos,
prieteni,
Oare mă-nșel ori e drept? Îmi dă inima ghes a vă spune;
- 520** Tropot îmi sună-n auz, un tropot de repezi copite.
Doamne, de-ar fi să se-ntoarne cumva Diomede și-Ulise
De la troieni și să mîne cumva telegari la corăbii!
Însă eu tare mă tem să nu dea de poznă vitejii,
Dacă vor fi-mpresurați de valu-nglotirii troiene.“
- 525** Nu-și isprăvisе vorbirea, cînd ei amîndoi și sosiră
Și din teleagă se deteră jos. Îi primiră cu toții
Veseli aheii, și mîna le strînseră și-i laudară.
Cel mai întii începu între ei să întrebe moș Nestor:
„Mult laudate Ulise, tu fala danailor, spune
- 530** Cum ați pus mîna pe cai? Intrarăți în oastea dușmană
Ori vă-ntîlni vreun zeu și vouă prielnic vi-i dete?
Tare s-aseamănă ei cu soarele, atîta-s de mîndri.
Știi că iau parte și eu la război și mă bat cu troienii,
Nu huzuresc pe aci, măcar că-s albît la războaie;

⁵²⁴ În original, versul (535) se caracterizează printr-o armonie imitativă deosebit de complexă, rodul unor asonanțe meșteșugit rînduite, pe care tîlmăcitorul le-a reprodus sub forma unor aliterații și repetiții lexicale. De altfel, acest vers, devenit model de eufonie ritmică pentru Ennius și Vergilius (a se vedea Pierron, *ed. cit.*, p. 382), deține o istorie anecdotică proprie fiind legat, după mărturia biografilor latini (în primul rînd Suetonius, *Nero*, 49, în ediția C. Suetonius *Tranquillus, Viețile celor doisprezece Cezari*. În românește de David Popescu și C.V. Georoc. București, 1958), de moartea lui Nero care, auzind tropotul călăreților aflați pe urma lui, își străpunge, ajutat de libertul Epaphroditus, gîtul cu sabia, nu înainte de a recita acest vers.

535 Totuși cu n-am mai văzut șoimuleni mai frumoși ca
aceștia.

De-asta socot că vi-i dete vr'un zeu întâlnindu-vă-n
cale,

Doar vă iubește la fel pe-amîndoi Cel-de-sus și-a lui
fiică

Palas Atena.“ Ulise la asta răspunse lui Nestor:

„Viță mărită din Zeus, a neamului mare mîndrie,

540 Numai să vrea Cel-de-sus, că lesne ar putea să ne deie
Cai mai de soi decît ei, mai sînt doar și alții mai chipeși.
Caii aceștia, de care mă-ntrebi,-i aduseseră tracii
Proaspeți de tot. Diomede ucise pe craiul lor Resos
Și pe vreo doispre'ce inși, tot oameni de-ai lui mai de
seamă

545 Dar mai întîi omorîsem pe lingă corăbii pe unul
Care-nainte fusese trimis ca iscoadă de Hector
Și de fruntașii troieni pe aici ca să vadă ce facem.“

Zise, și-apoi peste șanț da cailor drumul Ulise,
Mindru și vesel; ceilalți bucuroși îi luară din urmă

550 Sărbătorindu-i. Iar cînd cu alaiul sosiră la cortul
Lui Diomede, ei, caii, cu meșteșugite curele
Prinseră acolo la iesle, pe unde stăteau telegarii
Lui Diomede hrănindu-se bine cu grîul cel dulce.

Iar armătura lui Dolon, Ulise o puse în dosul
555 Unei corăbii de-a lui, ca apoi să o-nchine zeiței;
Ei după asta în apele mării intrară să-și spele
Coapsele, pulpele, ceafa de multă sudoare. Și-n urmă,
După ce valul albastru spală de pe ei nădușeala
Și-i răcori pe deplin, se duseră să-și îmbăieze

560 Trupul; în netede căzi se puseră și se scăldară.
Cînd au fost gata, cu trupul curat și frecat cu uleiuri
Ei s-așezară la masă, și din cana cea plină turnîndu-și
Vinul ca mierea de dulce,-nchinau din pahare zeiței.

541 Sensul autentic al celui de-al doilea hemistih este: *căci* [zeii] sînt cu mult mai puternici (*epeiê polý phérteroi eisin*, v. 557); drept care, se impune modificarea tălmăcirii astfel: *Cai mai de soi decît ei, căci zeii-s cu mult mai puternici*.

562 Conjunecția *și*, redundantă din punct de vedere prosodic, întrucît împiedică lectura versului ca hexametrul, poate fi, după opinia noastră, eliminată din tălmăcire, fără repercusiuni asupra sensului în frază.

La reluarea luptelor, Agamemnon se distinge prin biruințe neîncetate asupra troienilor (1—246). Rănit, este nevoit să se retragă, din prilej lui Hector să precia ofensiva (247—306). Diomedes și Odysseus restabilesc vremeliu echilibrul, fiind răniți la rîndul lor de troieni, a căror biruință crescîndă aduce aheilor numeroase victime (307—579). Prima intervenție a lui Ahile se mărginește la trimiterea lui Patroklos în tabăra răniților (580—636). Cuvîntarea lui Nestor (637—735). Frămîntarea lui Patroklos (736—831).

Cînd Aurora din pat, de la soțul ei falnic Titonos;
Zboru-și luase s-aducă lumină la zei și la oameni,
Zeus trimise la vasele-aheilor pe fioroasa
Zîn-a-nvrăjbirii. Ea' semn de război avea-n mîna și
merse

5 Pînă se-opri pe corabia cea burdioasă smolită
A lui Ulise la mijlocul oastei, de unde putea s-o audă
Lagărul tot, de la cortul lui Aias Telamonianul
Pîn' la Ahile la cort, căci ei și-aveau trase la capul
Taberei, vasele lor, bizuindu-se în vitejie.

10 Oblu stătu pe podiș și de-acolo-ncepu cu putere
Zîna să strige grozav și-aheilor să le însufle
Multă vîrtute ca tot să se bată mereu cu dușmanii.
Strigătul ei auzind, deodată le-a fost tuturor
Lupta mai bună decît pe corăbii să plece în țară.

15 Glas înălța Agamemnon atunci și da strigăt la
arme.

Merse de-și puse și el lucioas-armătură de-acioaie,
Pulpele-și-nfășură în frumoase pulpare de aramă
Bine-ncheiate cu sponce de-argint; după asta
Spatele, pieptul și-ncinse cu-o platoșă, care

⁶ Pentru a reda forma de hexamtru a versului, se impune modificarea versiunii după cum urmează: *A lui Ulise, la mijlocul oastei, putînd s-o audă.*

¹⁰ Aici, hexametrul este redus, prin omiterea unui picior, la pentamtru; propunem, în consecință, modificarea lui corespunzătoare: *Pieptul apoi și-l încinse, puindu-și o platoșă, care.*

- 20** I-o dăruise de mult din prietenie Chinires,
Craiul ostrovului Chipros; și-acolo doar se răspîndise
Zvonul e-aveau să pornească pe mare la Troia danaii.
De-asta, voind lui Atride să placă,-i făcuse el darul.
Ea-i ferecată în zece fișii din oțelul cel vinăt
- 25** Din cositor douăzeci și douăsprezece de aur.
Vineți balauri, de o parte și alta, spre gît se ridică
Și se-ncovoiaie întocmai ca un curcubeu ce-l întinde
Zeus pe nori după ploaie ca semn muritorilor oameni.
Sabia el și-o anină de umăru-i, ținte de aur
- 30** Luce bătute pe dinsa, iar teaca-n argint e lucrată
Și săbierul de piele în aur. Pe urmă ia-n mînă
Scutul frumos măiestrit care-ntreg îl acoperă-n luptă
Și blehuit e-mprejur cu cercuri de-aramă vreo zece
Și douăzeci de gurguie ce albe scilipesc făurite
- 35** Din cositor și-ntre ele din vinăt oțel încă unul,
Iar pe la mijloc podoabă e capul Gorgonei cea cruntă,
Groaznic cu ochii holbați. La margini e Groaza și
Spaima
- Iar scutierul lucrat e-n argint, și pe el un balaur
Vinăt făcut e cum stă-ncolăcit și în lături și-ndoaie
- 40** Capete trei pe un gît răsărite. Și-n cap el își pune
Chivăra cea gurguiată de o parte și alta, cu patru
Creste și-o eoadă de cal care filfiie îngrozitoare.
Ia și-o pereche de țapene suliți cu vîrful de-aramă
Care străluce și-mpărăstie pînă la cer strălucirea.
- 45** Prinseră nourii să tune, să bubuie Hera și-Atena
Și să dea cinste-mpăratului cel din bogata Micena.
Neamînat porunci vizitiului său fiecare
Caii la șanț să-i înstrune și-n rînduri afară să-i ție.
Ei după asta-narmați o porniră-nainte pedestri;
- 50** Tropot și vuiet prelung din zori începu să răsune.
Dinșii la șanț înaintea se duseră și se-nșirară;
Peste puțin și ceilalți cu caii sosiră. Dar Zeus
Larmă stîrni între ei, că trimise de sus, din văzduhuri,
Pieuri de ploaie cu sînge, ca semn că voia din oștire
- 55** Suflete multe și tari să trimită pe lumea cealaltă.

S-au înglotit și troienii mai sus, pe tăpșanul

cîmpicii,

Marele Hector în frunte cu ei, Polidamas alesul
Și-al lui Anhise fecior cinstit de troieni ca și zeii
Și-Antenorizii cei trei, Polibos, măritul Agenor

- 60 Și ca un zeu de puternic și tânăr flăcăul Acamas.
Hector cu scutul rotund pășea între-ai săi înainte.
Cum neprielnică steaua din zodia cînelui noaptea,
Ba strălucind de prin nouri răsare, ba-n nouri se pierde;
Astfel și Hector acum, zorind pe troieni la bătaie
65 Strălucitor se ivea ba în fruntea, ba-n urma oștirii;
Fuse deplin înarmat și lucea el întreg ca un fulger.

Cum pe la țară venind din laturi potrivnice argații
Seceră brazde prin holda de grâu sau de orz pe pămîntul
Unui bogat gospodar și poloagele cad îndesite;

- 70 Astfel troienii și-aherii se tot secerau cu grămada
Unii la alții sărind și nimenea nu se da-n lături.
Toți deopotrivă luptau și dau busta ca lupii. Iar

Vrajba,

Maica durerilor mari, căuta fericită la dinșii;
Singură ea din Olimp a venit la război să ia parte.

- 75 Nemuritorii ceilalți, departe de armie, acuma
Stau pe la casele lor în ținutul pe unde tot zeul
Mindru palat își zidise pe-nalt-a Olimpului culme.
Dinșii dau vina cu toții lui Zeus, stăpînul furtunii,
Care-ajuta pe troieni să biruie în bătălie,
80 Nesocotindu-i pe ei. Acum el se trase deoparte
Și singuratic pe-acolo ședea bucuros de mărire
Și se uita la corăbii, la Troia, la luciul de arme
Și la mulțimea ce moare sau bate pe cîmpul de sînge.

Cît era soarele-n cer și în creștere ziua cea sfîntă,

- 85 Tot mai avan se luptau și de-a pururi picau luptătorii.
Dar pe la oara cînd șade la prînz tăietorul de lemne,
După ce brațele și-a ostenit pe o vale de munte
Arborii mari doborînd și, fiind istovit, îl apucă
Pofta mîncării plăcute, danaii cu toată virtutea
90 Rupseră cete atunci. Întîi la dușmani Agamemnon
Se repezi și ucise pe doi; mai întîi pe Bianor,

¹⁰ Din tălmăcire sînt omise două treimi ale v. 91 (original), avînd înțelesul *îmbărbătîndu-și camarazii între rînduri*. Considerăm necesară modificarea, în consecință, a pasajului (vv. 90-91) astfel: *Rupseră cete adînci și îmbărbătîndu-se-n șiruri / Se aruncară-n dușmani. Agamemnon întîi deodată ș.a.m.d.*

Cap de oștire, pe urmă pe-al lui vizitiu, pe Oileus,
Care sârise din car și în față-i stătu să-l înfrunte,
Ci-l mirui Agamemnon cu sulița sa năpădindu-l.

- 95 Geaba i-a fost cozorocul de-aramă, căci nu-i opri arma,
Ea doar pătrunse prin el și osul îi sparse; țîșni dar
Creierul tot și căzu toropit avîntatul Oileus.

Craiul Atride în pulbere acolo-i lăsă laolaltă,
După ce el îi prădase de platoșa cea sclipitoare,

- 100 Și se grăbi să omoare pe alții, pe-Antifos și Isos,
Doi de-ai lui Priam feciori; legiuit era unul, al doilea
Nelegiuit, și-n teleagă mergeau. Vizitiu era Isos
Și luptător lăudatul Antifos. Pe ei, cînd odată
Turma de oi pășunau pe la poalele Idei, Ahile,

- 105 După ce-i prinse, cu vergi de răchită-i legă, dar pe
urmă

Drumul le dete pe plată. Pe unul acum Agamemnon
Peste gurgui pe la piept îl însuliță, iar pe Antifos
Pe la ureche pâlindu-l cu spada din car îl răstoarnă,
El se răpede pe urmă să prade făloasele arme,

- 110 Care-i erau cunoscute, că-n tabără el le văzuse,
Cînd de pe Ida legați îi adusese șoimanul Ahile.
Tocmai ca leul cînd vine pe neașteptate în cuibul
Cerbului sprinten și puii de cerb îi înhață și-i rupe
Lesne cu colții virtoși și frageda viață le sfarmă;

- 115 Cerbul, de-o fi chiar aproape, nu poate nimic să le
ajute,

Doar e și dînsul cuprins de-o strașnică spaimă, de aceea
El o tulește-n pădure și-acolo răzbate desîșuri
Și se zorește și-asudă, gonit de puternica fiară:
Astfel pe fiii lui Priam de moarte să-i apere nimeni

- 120 Nu îndrăzni la troieni, fugeau doar de spaimă cu toții.
Stau mai-napoi Hipolohos cel dîrz și Pisandru,
feciorii

Lui Antimahos războinicul, care primise mai multe
Daruri bogate de aur din partea lui Paris și-n Troia
Se-mpotrivi ca Elena să fie bărbatului dată.

- 125 Dar îi ajunse din fugă pe el Agamemnon și-i prinse
Unde stăteau într-un car și în loc își opreau telegarii;
Frînele lucii din mîni le scăpase și caii, de spaimă,

Razna porniră pe cîmp. La dînşii Atride deodată
Se năpusti ca un leu, iar ei se rugau din teleagă:

130 „Cruţă-ne Atride, şi ia de la noi cuvenita răsplată,
Are destul-avuţie Antimahos la dînsul acasă,
Aur şi-aramă şi fier făurit anevoie-n tot felul.

Tata din astea, din toate, o să-ţi dăruie mari sumedenii,
Cînd o să afle că noi vom fi teferi şi vii la corăbii.”

135 Astfel, cu lacrimi în ochi, grăiră-mpăratului
dînşii

Vorbe duioase şi dulci, dar el fără milă răspunse:

„Ştiu că sînteţi amîndoi mlădiţele lui Antimahos,
Care-ntr-o vreme, pe cînd se dusesese la Troia Menelau
Sol cu Ulise, silea în sobor pe troieni să-mi ucidă

140 Fratele acolo, să nu-i mai dea drumul 'napoi spre
Ahaia;

Voi dar plăti-veţi acum mişelia părintelui vostru.”

Asta le zice şi suliţa-n piept lui Pisandru-i
împlintă.

El se îmburdă din car şi cade pe spate-n ţărînă.

Sare din car Hipoloh, ci-l culcă pe jos şi pe dînsul,

145 Braţele-i taie cu sabia, capu-i rătează şi-n urmă
Trunchiu-i împinge, de merge ca sulul de-a dura prin
gloată.

Dînsul îi lasă pe morţi şi dă busta pe unde se-ndeaşă
Cele mai multe-nglotiri; îl urmează năvalnici aheii.

Unii, pedestri, dau moartea-n pedestri siliţi să ia fuga,

150 Alţii din care îmburdă pe cei care luptă din care;
Praful de sub ei se ridică din cîmpul bătut de copite
Tropotitoare de cai. Dar craiul Atride-i alungă
Tot pologind pe duşmani şi oştirea şi-ntartă la harţă.
Cum cîteodată cînd focul pustiu izbucneşte-n adîncul

155 Codrului şi e purtat de vîrtejul de vînt pretutindeni,
Arborii din rădăcină tot cad mistuiţi de văpaie;
Cad şi troienii tot astfel în fugă loviţi de puterea
Lui Agamemnon Atrid, şi goale telegi după şine
Huruie mulţi telegari cu coamele zburle-n bătaie,

160 Dornici de vrednicii lor vizitii, ci ei zac în ţărînă
Mult mai doriţi de vultani decît de-a lor scumpe
neveste.

Hector de Zeus ferit, din ploaia lovirilor scapă
Teafăr din colb, din măcel, din sînge, din valma bății.
Vajnic Atride s-aține pe-ahei întetînd, iar troienii

- 165 Fug înapoi spre movila — mormîntul bătrînului Ilos
Dardanianul pe cîmp — și o-ntînd spre smochinul

sălbatic
Tot năzuind la cetate. Din urmă-i tot bate și țipă
Marele Domn și se-mproașcă de sînge cumplitele-i
brațe.

Dar mai apoi, cînd ajung la stejar pe la Poarta
Scheiană,

- 170 Pasul acolo-și opresc și unii așteaptă pe alții.

Tot mai fugeau ei pe cîmp întocmai cum fuge-o cireadă
Care se-mprăstie toată cînd noaptea se furișă leul;
Dar cîte o vită rămasă-napoi își găsește peirea:
Fiara-i sfîșie cerbicea cu zdravenii colți și pe urmă,

- 175 Sîngele-i soarbe și-nfulecă toate-ale ei măruntaie;
Toemai așa-i urmărea pe troieni și Atrid Agamemnon,
Pe urmăretici strivind; ceilalți o zbugheau mai departe.
Mulți din cotige căzură pe brînci sau pe spate de mîna
Lui Agamemnon, căci el cu arma răzbea înainte.

- 180 El era toemai s-ajungă la zidul înalt sub cetate,
Cînd de pe cer pogorîndu-se al lumii și-al zeilor tată
Stete pe-o culme din muntele Ida cel plin de izvoare,
Fulgeru-n mîină țînd. De acolo porni pe zeița
Iris cu aripi de aur, să ducă solie zicîndu-i:

- 185 „Du-te tu repede, Iris, și dă o povață lui Hector.
Pînă ce el va vedea pe Atride-mpăratul în fruntea
Oștilor tot năvălînd și cetele-n cale rărîndu-i,
Lupta din parte-i să-nceunjure, numai oștirea să-ndemne
Piept să mai ție dușmanilor în bătălie. Cî-ndată

- 190 Cum Agamemnon, rănit de vreo sulită ori săgeată,
O să ia fuga-n teleagă, eu da-voi tărie lui Hector
Chiar la corăbii s-ajungă, să biruie și să tot zvînte
Pînă ce apune-va soarele și va veni întuneric.“

Asta grăi Cel-de-sus. Voios auzindu-i porunca,

- 195 Vînteșă Iris din munți, de pe Ida, se duse la Troia.
Ea nemeri pe feciorul lui Priam, pe falnicul Hector,
Unde stătea în cotiga-i cea bine-mădită. Și-acolo

Zina oprindu-se aproape-ncepu să dea astfel solia:

„Hector, odrasl-a lui Priam, tu cel înțelept ca și Zeus,

200 Tatăl ceresc mă trimise la tine să-ți dau o povață:
Pînă ce tu vei vedea pe Atride-mpăratul în fruntea
Oștilor tot năvălind și cetele-n cale rărindu-ți,
Lupta din parte-ți să-ncunjuri și oastea silește-ți încolo
Piept să mai ție dușmanilor în bătălie. Ci-ndată

205 Cum Agamemnon, rănit de vreo suliță ori de săgeată,
O să ia fuga-n teleagă, de sus ai să capeți tărie
Chiar la corăbii s-ajungi, să omori pe dușmani și să
birui

Pînă ce soarele apune-va și va veni întunerie.“

Iris, acestea rostind, zbură și se duse ca vîntul.

210 Hector cu armele sare deodată din chelna telegii;
Lăncile-n mină-nvîrtind, cutreieră tabăra-i toată
Și-o îmboldește la harță și-aprinde cumplită bătaie.
Armia-i, învîrtejindu-se, aheilor stă împotrivă,
Dar și accia se-ncheagă mereu îndesînd a lor rînduri,

215 Lupta se-ncege din nou, stau unii cu alții-mpotrivă;
Tabără-ntîi Agamemnon și năzuie tot înainte.

Muzelor sălășluite pe vîrfurile Olimpului, spuneți

Cine-l întîmpină-ntîi pe Atrid Agamemnon

De la troieni răsărind sau de la vestiții tovarăși?

220 Unul vlăjgan și de soi, Ifidamas Antenorianul,
Care crescuse în Tracia, rodnic-a turmelor mamă.
El de copil în palat a crescut la bunicul său Chises,
Care născu pe Teano, pe maică-sa cea-mbujorată.
Cum el ajunsese flăcău, mîndrește de tînar în floare,

225 Chises la el îl opri și pe-o fiică-i dădu de soție,
Ci-nsurățel cum a fost, cu oaste plecă în corăbii
Douăsprezece, auzind că la Troia veniser-aheii.
Dar în liman la Percote lăsă cumpănitele vase
Și de acolo pedestru la luptă el merse s-ajute.

230 Dînsul acuma-nainte-i ieși lui Atrid Agamemnon.
Cum, împotrivă pășind, s-apropie unul de altul,
Nu-l nimerește Atrid și sulița-i vîjîie alături.
Dar Ifidamas atunci sub platoșă-n brîu îl împunge,
După ce dă el virtos bizuindu-se-n brațu-i puternic;

- 235** Totuși nu-l poate străpunge, că sulița dete de-argintul
Briului cel înflorat și se-ntoarse strîmbată cu plumbul.
Marele Domn o și-apucă degrabă și-o trage spre sine
Nepregetat ca un leu, ba chiar i-o și smulge din mînă;
Sabia-n ceafă-i înfige și curmă tăria dintr-însul,
- 240** Cade pe loc Ifidamas, somn greu ca de plumb îl cuprinde
Bietul, pe ai săi străjuind și departe fiind de femeia-i
Cea legiuită, nainte ca el mulțumirea să-i vadă
Pentru bogata lui zestre ce-i dete, o sută de tauri,
Și-i jurui în-o mie de oi și de capre din turme
- 245** Nenumărate ce-avea la pășuni. Îl ucise Agamemnon
Și armele-i dalbe luînd, le duse-napoi în mulțime.
Coon, oșteanul ales, întîiul născut din Antenor,
Cum văzu pacostea-n față-i, căderea iubitului frate,
Noaptea durerii afunde simți că-i întunecă ochii;
- 250** Deci pe alături pășind și fără să-l vad-Agamemnon
El pe la mijloc de braț, sub cot, îl impunse, și boldul
Lăncii pe partea cealaltă-i ieși. Împăratul Atride
Se-nfioră la lovire, dar nu se feri de bătaie,
Ci năvăli la dușman cu lancea hrănită de vînturi.
- 255** Coon pripindu-se atunci tîra de picior pe-al lui frate
Bun, Ifidamas și tare striga la viteji să-l ajute.
Dar pe sub scutu-i boltit cum el îl tîra prin oștire,
Iute cu lancea-l ochi Agamemnon și-i frînse puterea;
Stete pe-aproape de el și acolo-l junghie peste leșul
- 260** Fratelui. Astfel, uciși de Atrid, se topiră prin beznă
Antenorizii cei doi împlinindu-și ursita cea crudă.
Pînă ce sîngele cald din rană-i curgea, Agamemnon
Nu înceta să cutreiere alte șiraguri dușmane,
Mari bolovani azvîrlind, cu lancea și sabia-n mînă.
- 265** Dar mai pe urmă cînd sîngele stete și rana-i secase,
Tot mai amar începură a-l împunge dureri otrăvite.
Cum în femeia ce naște pătrunde săgeat-ascuțită
Și dureroasă ce-o dau Ilitiele, zînele-moașe,
Fiicele Herei la nașteri în veci iscătoare de chinuri;
- 270** Astfel de crude dureri îl pătrund și pe-Atrid
Agamemnon.

El se repede la car și cu inima îndurerată
Dă vizitiului zor spre tabără-ndată să mîne,

Iar după asta danailor strigă virtos și le zice:

„Dragi căpetenii danai, povățuitori ai oștirii,

- 275 Dați mai departe și-abateți acuma voi singuri potopul
De la corăbii; vedeți doar că mie din partea lui Zeus
Nu mi-a fost dat cu troienii să lupt cât e ziua de mare.“

Asta el zice, și biciuie caii comoși vizitil
Și spre corăbii-i asmută. Deci zboară voioși telegarii,

- 280 Pieptul le-albește de spumă și colbu-i împroașcă sub
pîntec,

Cînd de la luptă departe îl duc chinuit pe-Agamemnon.

Hector, îndată ce vede că s-a-ndepărtat

împăratul,

Prinde cu strigăte mari să încinte pe-ai săi la bătaie:

„Voi licieni și troieni, dardani luptători din

aproape,

- 285 Dragii mei, fiți voi bărbați și-ncepeți năvala.

Dușmanul

Cel mai viteaz este dus și mare-i izbînda ce-mi dăte

Fulgerătorul. Deci hai și dați goană cu caii de-a

dreptul

Peste voinicii danai, să vă fie mărirea mai-naltă.“

Asta grăindu-le aprinde la toți vitejia și-avîntul.

- 290 Cum vînătorul colțosii ogari undeva în pădure
Tot și-i asmută și hăituie vierul sălbatic ori leul;
Astfel și Hector atunci, asemenea cruntului Ares,
Mină spre-ahei pe troieni, pe cei mai bărbați și cu
suflet.

Merge el însuși semeț în capul oștirii și-n luptă

- 295 Tabără-ntocmai ca viforul care tot suflă prin nouri
Și se aruncă pe mare și-nvolbură apele-i negre.

Oare pe cine doboară întîi și pe cine la urmă

Hector acuma cînd Zeus îi dăruie slava puterii?

Cade Autoonos întîi, Asaios apoi și Opites

- 300 Și Agelaos și-Ofeltiu și fiul lui Clitiu, dolopul,
Și Hiponos, oștean bătaios, și Esimnos și Oros,
Tot căpetenii danai, dar mulți și din gloată pieră.

Cum dacă vine cu toată puterea furtunii

Munteanul,

Apele val după val se rostogolesc și prin aer

305 Spulberă spume suflarea de vînt care vîntură marea;
Capete multe din gloată tot astfel doboară Hector.
Pacoste atunci ar fi fost și neocolită pieirea,
C-ar fi luat-o la fugă-napoi în cerăbii aheii,
Dacă Ulise, oprindu-se, n-ar fi dat zor lui Tidide:

310 „Hei, Diomede, ce-i asta? Uitarăm de tot vitejia?
Hai dar încoace cu mine, prietene, că e rușine
Hector să puie acum mîna pe vase.” Tidid îi răspunse:
„Iată mai stau și țin piept, dar vreme puțină
mai fi-vom
Armiei noi de-ajutor, căci Domnul stăpîn peste nouri

315 Nu ne dă nouă, ci numai dușmanilor azi biruință.”
Zise și-ndată din caru-i trînti la pămînt pe
Timbreos

Sînul la dreapta cu lancea răzbindu-i, la fel și Ulise
Pe vizitiul acestui fruntaș, pe novacul Molion.
Ei după asta-i lăsară, curmîndu-i așa din bătaie,

320 Și s-aruncară amîndoi furtunatici în toiu-nceștării.
Cum doi mistreți bizuindu-se-n sine se-ndcasă prin
haită,

Ei înapoi năvălind omorau pe troieni, iar aheii
Veseli puteau să răsufle de goana cea crunt-a lui Hector.
Prinseră dînșii atunci pe doi mai viteji cu teleaga;

325 Fiii lui Merop erau ei, ai Percosianului, care,
Neîntrecut ghicitor, își oprise pe fii să ia parte
La singerosul război, dar nu-l ascultară voinicii,
Ademeniți ei fiind de negrele zîne-ale morții:
Amînduror Diomede le frînse tăria vieții

330 Și-i despoie de-armătura strălucie, iar Ulise
Pe Hipodamas alături și pe Hiperoh mai ucise.
Zeus din Ida privind pe unde-a fost treierul

morții

Cumpănă dreaptă într-asta făcu el să fie între armii.
Pe Agastrof, al lui Peon războinic fecior, îl împunse

308 Versul se poate citi ca hexametrul dacă adăugăm o silabă:
Capete multe din gloată tot astfel doboară-atunci Hector.

312 Forma de hexametrul a versului se poate restitui adoptînd
următoarea modificare a tălmăcirii: Hector s-ajungă acum la
vase.” Tidid îi răspunse:

335 Cu-nsulițarea-i în coapsă Tidid, că el n-avea pe-aproape
Caii să fugă-napoi, și singur de cap își făcuse.
Roibii deoparte-i ținea vizitiul, iar dînsul pedestru
Dete-nainte năval și viața-și pierdu. Dar îndată
Hector ochi pe viteji și la ei s-azvîrli între rînduri

340 Tare răcnind; după el bulucuri veniră troienii.
Cum îl zări,-nfiorat Diomede grăi lui Ulise:
„Uite talazul spre noi se învolbură, vajnicul

Hector.

Dar să ne-aținem aici, să ne punem virtos împotrivă.”

Astfel îi zice și lancea rotind o și zboară la dînsul.

345 Nu dă el greș, ba chitindu-l la cap nimeri în țuguilul
Chivărei lui, ci-arama răsaltă lovită de aramă
Neteda-i piele ferind, căci ea e păzită de coiful
Cel cu trei plăci de metal și cu ochi, dăruit de Apolon.
Hector deodată se trage departe-napoi și prin oaste

350 Fuge și cade-n genunchi, se lasă pe glie proptindu-și
Mîna vînjoasă și noapte cernită-i îmbrobode ochii;
Pînă ce însă Tidide s-alerge departe prin șirul
Înaintașilor și de pe jos să ia lancea-i zvîrlită,
Dezmeticindu-se Hector se suie în car și dă goană

355 Printre mulțime-napoi și scapă de neagra ursită.

Dar după el se repede și strigă bărbatul Tidide:

„Iar de la moarte, tu, cîne,-ai scăpat. Și ți-a fost
nenorocul

Chiar la un pas, te-a păzit din nou însă Febos Apolon,
Căruia poți să te rogi, pornind la bătaia cu sulii.

360 Las'că noi iar ne vedem și-ți vin eu de hac mai în
urmă.

Tabăr-acum peste alții pe care îi omor pe brodite.”

Zice, și pradă pe fiul în lance vestit al lui Peon.

Paris atunci, Alexandru, bărbatul pletoasei Elena,
Sta răzimat de un stîlp la movila-nălțată lui Ilos

365 Dardanianul, un sfetnic și mare fruntaș de pe vremuri,
Și de acolo la țintă luă pe Tidide și-n clipa
Cînd, pe-Agastrof răpuind, îl despoaie de
întreag-armătură,

360-361 G. Murnu a omis un vers din original (366), pe care îl restituim
sub forma de față: *O, de mi-ar sta ca sprijin și mie vreun zeu
pe aproape!*

- Platoșă, pavază, coif, cu arcu asupra lui trase.
Nu-i fu ochirea-n zadar, căci el îi pări cu săgeata-î
- 370** Talpa piciorului drept. Într-însa pătrunse-ascuțișul
Și se înfipse-n pământ. Cu poftă dar rîse Alexandru
Și, de la pîndă ieșind, da strigăt fălindu-se astfel:
„Tu ești rănit și zadarnică nu-mi fu săgeata. Ce bine
- Dacă-n deșerturi adînc lovindu-te, eu te dam gata!
- 375** Numai așa de necaz ar putea să răsufle troienii,
Care de tine se tem și tot fug ca o turmă de capre
Cînd li s-arată un leu.“ El nesperiat îi răspunse:
„Lăudărosule arcaș, tu cîrlionțată muierce,
De-ai încerca să te bați cu toat-armătura pe față,
- 380** Nu ți-ar sluji la nimica săgețile multe și arcu.
Geaba te lauzi acum; zdrelitu-mi-ai talpa. Nu-mi pasă,
Mi-e ca și cînd m-ar pîeni o muierce, un pîci nebunatic.
Slabă-i lovirea ce dă luptătorul mîrșav și netrebnic.
Altfel e însă din parte-mi. Oricît pe-oarecine aș atinge,
- 385** Veșnic lovirea-mi în carne-i pătrunde și moartea-i grăbește,
Văduvă-i plînge nevasta și jalnic își rupe obrazii,
Pruncii sărmani îi rămîn, iar el putrezește pe cîmpul
Ud de-al lui sînge stropit și e-mpresurat de mai multe
Pasări decît de femei bocitoare.“ La zisele acestea
- 390** Vine Ulise și-n față-i se pune. Din spate-i Tidide
Trage din talpă săgeata, de-l trece-o tăioasă durere.
Deci se răpede la car și cu inima îndurerată
Dă vizitiului zor spre tabără iute să mîne.
Sîngur în luptă rămase Ulise, în suliți vestitul;
- 395** Nu-i stătu nimeni alături, că spaima pe toți îi pâlise.
El suspină din afund și-și zise în sine-i bărbat:
„Vai mie, ce-i de făcut? Să fug speriat de mulțime?
Prea-i rușinos, dar e și mai grozav să m-apuce dușmanii
Sîngur, cînd Zeus pe-ai noștri, pe toți, îi sili să ia fuga.
- 400** Însă de ce stau în cumpănă așa socotindu-mă-n sine?
Știu doar că numai mișei purced înapoi de la luptă.
Cine-i viteaz la război, se cade să stea vitejește
Și să tot lupte, nu-i pasă de moare ori bate pe alții.“
Pînă ce stă el pe gînduri și-n inimă cugetă asta,

405 Vin în şiraguri asupra-i cu lănci şi cu seuturi troienii
Şi-l împresoară pe el, luindu-şi la mijloc năpasta.
Cum câteodată voinici vînători împreună cu haita
Repede-ncing un mistreţ, care iese din fundul pădurii
Colţii săi albi ascuţind între fălcile încovoiate;

410 Dinşii asupra-i se-aruncă, sălbatic ei crişcă cu dinţii,
Dar vînătorii ţin piept, deşi fioros e gliganul;
Tocmai aşa pe Ulise-l înconjur-acuma troienii.
Sare viteazul întâi la vrednicul Deiopite

Şi pe deasupra la umăr cu sulita-i tare-l împunge,
415 Culcă pe Toon apoi şi alături de el pe Enomos.
Cînd după aceea s-aruncă din carul său jos Hersidamas,
El pe sub scutul rotund îl spintecă, şi Hersidamas
Cade stîlcit la pămînt şi apucă ţărîna cu pumnul.

Lasă Ulise pe morţi şi cu sulita trage-n Haropos,
420 Al lui Hipasos fecior şi frate de-o mamă cu Socos,
Tînăr de neam; ci aleargă la el ca să-l apere Socos
Cel ca un zeu, de Ulise s-apropie foarte şi-i zice:

„Tu lăudate şi neobosite mehenghiule-n luptă,
Una din două: ori astăzi te lauzi cu noi, că putut-ai
425 Pe-ai lui Hipasos feciori să ucizi şi să-i jefui de arme,
Ori de-a mea lance străpuns, suflarea de viaţă vei
pierde.“

Zice, şi pavăza-i cea rotunzită el bate cu arma;
Lancea-i puternică trece prin pavăza-i scînteietoare,
Dar pironită-i în platoşa cea măiestrită; doar pielea

430 I-o jupui peste tot pe la coaste, căci Palas Atena
Nu-ngădui-n măruntaiele lui să pătrundă tuguilul.
Dar înţelese Ulise că nu-i fu de moarte lovirea;
El se şi trase-napoi şi lui Socos acest fel îi zise:

„Las'că îndată, sărmane, te-ajunge grozavă pieire,
435 Drept e că tu m-ai făcut să-ncetez de-a mă bate cu-ai
voştri,

Dar de la mine pe aici prăpădul şi moartea cernită
Are să-ţi fie chiar azi: răpus de-a mea sulită da-vei
Morţii biet sufletul tău şi mie a învingerii fală.“

Asta el zise, iar Socos se-ntoarse şi-o rupse de fugă,
440 Dar la întorsu-i Ulise-i înfipse în spate la mijloc
Lancea şi pieptu-i străpunse; căzu dar pe ţărână cu
bufnet

Socos, și-i zise mîndrindu-se astfel Ulise: „Tu Socos, Fiul viteazului și călărețului vrednic Hipasos, Iată că moartea te-ajunse și nu mai scăpași de pieire.

- 445 Biete, tu mori și părintele tău și-a ta mamă cinstită Pleoapele n-au să-ți închidă și pasări prădalnice ochii Ți-i vor ciupi-nghesuindu-te cu îndesitele aripi: Mie nu-mi pasă de mor, căci au să mă-ngroape danaii.“

Asta Ulise grăi, și țapăna lance-a lui Socos

- 450 Trase din trup și din pavăza-i cea rotunzită; deodată Sînge din rană țîșni și în inimă prinse să-l doară. Cum înfocații troieni pe el sîngerat îl văzură, Se îndemneau înde-ei și asupra-i porneau cu duiumul. Dînsul se dete-napoi și-ncepu a striga pe tovarăși
- 455 Tare de trei ori cît poate să strige un om, și de trei ori

Fu auzit de Menelau și-acesta lui Aias îi zise, Dînsul aproape fiind: „Tu, Aias Telamoniene, Glas îmi ajunse-n auz, desigur că strigă Ulise; Seamăn-a glas de bărbat care singur se bate. Pesemne

- 460 Calea-i troienii tăind, îl încinseră-n strașnică luptă. Haidem prin gloată la el, să-i dăm ajutor, e mai bine. Mi-e să nu pată ceva-ncercuit de dușmani cum e singur, Cît o fi el de viteaz, c-amar îl vor plînge danaii.“

Zice și pleacă-nainte, l urmează nămornicul Aias.

- 465 Ei pe Ulise-l găsiră; zoreau după dînsul troienii Și-l urmăreau cum șacalii cei roibi urmăresc pe la munte

Cerbul cornaci care fuse rănit de un om cu săgeata, Dar îi scăpase fugind cîtă vreme a putut să-l ajute Sîngele cald și genunchii, ci-n urmă, cînd rana-i secase,

- 470 Lacomi de carne șacalii pe plaiuri în umbra pădurii Dau să-l înhape, cînd iată, un leu de năprasună le-aduce Pacostea, fug ei de groază, șacalii, și leul ia prada; Toctmai așa-l urmăresc pe dibaciul, călitul Ulise Mulți și puternici troieni, ci tot se repede cu lancea

- 475 Și de primejdie-și-apără viața viteazul, dar iată, Aias s-apropie atunci cu pavăza-i-naltă ca turnul Și stă pe-alături de el; iau fuga de spaimă troienii

Care-neotro, iar Menelau luind pe Ulise de mină,
-L scoase din toi pînă unde-i veni vizitiul cu caii.

480 Aias sărind la troieni, cu arma trînti pe Doriclos,
Fiul din flori al lui Priam, apoi nimeri pe Pandocos
Și pe Lisandru, precum pe Pirasos și pe Pilartes.
Cum de pe munte un rîu care crește din neaua topită
Și prididit de puhoai coboară vîind spre cîmpie,

485 Duce la vale ciolpane de pini și stejari cu grămada
Și tăvălește mormane de lut și nomoluri spre mare;
Astfel și falnicul Aias pe cîmp o ia razna și-nvalmă
Și potopește și oameni și cai. Dar de asta nu știe
Hector nimica, fiindcă se-nharță în aripa stîngă

490 Lîngă Scamandru pe mal. Pe-acolo se face mai multă
Moarte de om și e vuietul nepotolit împrejurul
Marelui Nestor și Idomeneu care luptă-mpreună.
Hector încoace venind se îndeasă cu carul, cu arma,
Seceră țeste de oameni trezind pretutîndenea groază.
Nu s-ar fi dat înapoi bărbații ahei, dacă Paris

495 N-ar fi pus capăt avîntului unui fruntaș ca Mahaon,
Umăru-i drept nimerind cu săgeata întreit vîrfuită.
Prea se temură-nfocații ahei să nu cadă Mahaon,
Dacă se-ntoarce războiul. De aceea și zise lui Nestor

500 Idomeneus atunci: „Tu, fala danailor, Nestor,
Urcă-te-n carul tău iute și-alături să șadă Mahaon
Care-i rănit și dă repede cailor bici spre corăbii:
Face cît oameni mai mulți un om care vindecă oameni,
Taie din rane săgeți și cu leacuri alină durerea.“

505 Asta grăi, și moș Nestor îndemnul atunci
auzindu-l,

Iute se suie-n teleagă și-alături Mahaon, răsadul
Vraciului bun fără seamăn Asclepiu. Bătrînul ia hățul,
Biciuie caii, iar dinșii iau zborul voios spre corăbii,
Unde popasul li-i drag. Dar cum luă seamă-al lui Hector

510 Soț Chebrione că fug în risipă troienii îi zise:

„Hector, în vreme ce noi în pustia de luptă, la
margini

Ne războim cu danaii, ai noștri ceilalți mai departe
Fug risipiți de dușmani, de-a valma văd oameni și care.
Aias Telamonianul îi vîntură, eu îl știu bine,

- 515 Are doar pavăză mare pe umăr. Deci hai într-acolo
 Noi să purcedem cu caii, să mergem pe unde pedestrii
 Și în telegi luptătorii se bat mai avan, și mai crâncen
 Moarte își dau și pe unde li-i larma lor nepotolită.”
- Asta el zice și-ndeamnă cu biciul pocnind telegarii
- 520 Cei cu păr neted și lins. Când ei aud pocnetul, zboară
 Printre ahei și troieni și-n urmă-le poartă telega
 Peste mulțimea de trupuri și scuturi. Stropită-i de sânge
 Osia toată și chelna telegii de stropii ce-mproașcă
 Parte copitele cailor, parte obezile roatei.
- 525 Hector, acolo sosind, s-aruncă și cată-n desime
 Drum să pătrundă, să rupă șiragul, și-aduce-mbulzire
 Strașnică printre danai cu arma mereu încolțindu-i.
 El mai cutreier-apoi celelalte șiraguri dușmane
 Și le tot bate cu lancea, cu sabia, cu bolovanii,
- 530 Dar se ferește de harță cu Aias, ca nu cumva Zeus
 Ciudă să prindă pe el, că luptă cu unul mai mare.
 Dar mai la urmă cerescul părinte înspaimă pe Aias:
 Stă uluit el atunci și cu pavăza dată pe spate
 Fuge spre-ai săi și ia seama cu ochii pîndind ca o fiară,
- 535 Roată se uită-mprejur și-și perindă genunchii
 pe-ncetul.
 Tocmai ca leul cel roib, cînd oameni și haite la țară
 De la un staul de vite departe-l alungă și nu-i dau
 Pas să se-nfrupte din carnea cea grasă de boi, peste
 noapte
 Tot priveghind; hămesit cum e leul se-ndeară-nainte
- 540 Geaba, căci zboară spre el, azvîrlite de brațe viteze,
 Droaie de suliți și facle. Se teme dar fiara, slăbește
 Și supărată-și ia talpa-napoi dimineața; tot astfel
 Aias atunci fără voie, cu inima tristă se duce
 De la troieni, fiind tare-ngrijat de ai lui, de corăbii.
- 545 Cum îndărătnicul asin pe lîngă un lan, dacă scapă
 Unor băieți, deși multe ciomege i-au spart pe spinare,
 Intră și paște din holda cea-naltă; zadarnic băieții
 Dau cu ciomegele-n el, că vlaga li-i slabă și nu-l pot
 Scoate din griu, fără numai cînd vita-i sătulă de hrană;
- 550 Astfel acum și pe Aias troienii cu mulții tovarăși
 Tot îl gonesc de la ei ciuruindu-i cu lăncile scutul.
 Nu se dă Aias. Aci-nvăpăiat de avîntul războinic

- Iară se-ntoarnă și cetele-abate, aci se dă-n lături,
 Pune zăgaz tuturor în iureșul lor spre corăbii,
- 555 Tabără între ahei și troieni și acolo s-aține
 Singur, iar multele suliți, zvîrlite de brațe viteze,
 Parte în pavăza-i mare se-nfig năzuind înainte,
 Parte prin țărână s-afundă și n-ajung să guste din
 carne-a-i
- Albă de bieți luptători din care doreau să se-mbuibe.
- 560 Cum îl văzu Evripil în mijlocul luptei pe Aias
 De lovitori coplesit, veni mai aproape de dinsul,
 Trase cu lancea, răni pe-al lui Fausias fiu Apisaon,
 Chiar în ficat pe sub prapuri, și coardele-ndată-i
 slăbiră.
- Sare la el Evripil, de pe umăr îi scoate armătura.
- 565 Cum luă seam-Alexandru ce-i zice și Paris, că
 pradă
 Pe Apisaon atunci Evripil, fără preget întinde
 Arcul și trage spre el, îl săgeată în coapsă la dreapta,
 Trestia-n carne-i se frînge și greu îl apasă prin coapsă.
 Deci, ca să scape de moarte, se trage spre-ai săi între
 pileuri,
- 570 Strigă virtos după asta danailor ca să-l audă:
 „Voi căpetenii și Domni ai oștirii din Argos,
 prieteni,
 Stați și vă-ntoarceți-napoi, apărați de primejdii pe
 Aias;
 E coplesit de loviri și anevoie ar putea să se smulgă
 Din fiorosul măcel. Deci haide, dați piept cu dușmanii
- 575 Și-mpresurați-l pe Aias cel mare Telamonianul.“
 Asta zicea Evripil rănit, și sărindu-i ortacii
 Steter-aproape de el cu scuturi proptite de umăr,
 Cu strămurările sus. Din față venindu-le Aias,
 Stete și el între ei și se-ntoar-se, cu fața-mpotrivă.
- 580 Astfel acolo ei aprig luptau ca văpaia cînd arde,
 Iar pe moș Nestor atunci din toi îl duceau nădușite
 Iepele lui și cu el pe al oastei fruntaș, pe Mahaon.
 L-a cunoscut pe bătrîn de departe zărindu-l Ahile,
 Care stătea în picioare pe marginea latei corăbii
- 585 Și se uita la încaierul greu și la jalnica fugă.
 De asta, de-acolo de sus, pe bunul prieten Patroclu

El cu glas mare-l chemă. Patroclu din cort auzindu-l
Se repezi ca un zeu, de unde-i purcese și răul,
Și începu el întâi să-l întrebe voinicul Patroclu:

590 „Ce mă poștești, tu, Ahile? Ce vrei de la mine?”

Iar dînsul

Zice: „Mărite Patrocle, tu dragostea inimii mele,
Cred că aheii de-acum o să-mi cadă smeriți la picioare
Ca să mă roage, că-i greu să mai rabde nevoia ce-i bate.
Dar te repede la Nestor, tu dragul lui Zeus, și-ntreabă-l,
595 Cine-i acolo rănitul, pe care-l aduce din luptă?
El după spate, ce-i dreptul, arată deplin ca Mahaon
Asclepianul, dar nu l-am văzut și la față, că roibii
Care-l duceau îmi trecură prea repede pe dinainte.”

Asta grăi, și Patroclu fîrtatului său se supuse

600 Și luă fuga spre tabăr-aheilor, de la corăbii.

Nestor atunci cu Mahaon sosise la cortu-i; din caru-i
Dînșii se deteră jos, vizitiul lor Evrimedonte
Caii desprinse și-i duse, iar ei de sudoare-și uscară
Hainele stînd la bătaia de vînt pe la marginea mării

605 Și după asta se-ntoarseră-n cort și pe scaun șezură.
O torocală găti de băut pentru dînșii copila
Lui Arsinou, Hecamedă cea cîrlionțată, o roabă
Ce-o dobîndise bătrînul ca dar din Tenedos pe vremea
Cînd fu luat de Ahile ostrovul; i-o deter-aheii,

610 Sfetnicul cel mai de frunte fiind. Ea le-ntinse o masă
Dalbă, strujită, cu negre picioare, și-o tavă de aramă;
Spre a da gust udăturii, el puse într-însa o ceapă,
Miere gălbuie și sfîntă făină de orz și alături
Puse-o mîndrețe de cupă, de Nestor adusă de-acasă.

615 Cupa cu ținte de aur bătută era și-avea patru
Toarte lucrate de jur împrejur cu podoabe de aur,
Doi porumbei ciugulind; sta cupa pe două picioare.
Altul abia de pe masă cu-o mîină putea s-o ridice,
Plină fiind, dar Nestor putea fără trudă s-o ție.

620 Prinse s-amestece-n cupă vin negru din Pramne femeia
Cea ca o zîină de mîndră, și brînză de capră să farme

⁶³⁰ Vinul din Pramne (hom. *Prámneios oínos*), care, după informația lui Athenaios, *Deipnosophistai* (*Banchetul înțelepților*), 1, 28 (în ediția *Athenaei Deipnosophistae Libri XV*. Ed. Carolus Tauchnitius, Leipzig, 1834, p. 51) era un vin roșu, tare, deși

Cu un răzuș de aramă, să presure albă făină;
Și băutura gătind, ea îndată-i pofti ca să beie.

Dinșii băură și după ce-și stinseră-a setei arsură,

625 Stau veselindu-se-n cort cu vorb-amîndoi împreună.

Tocmai atunci ca un zeu se arată la ușă Patroclu;

Sare din luciul jilț moș Nestor îndată ce-l vede

Și apucîndu-l de mină, în cort îl îmbie să șadă.

Nu se-nvoiește Patroclu, ci zice așa împotrivă:

630 „Nu e de stat, luminate moș Nestor, și n-ai să
mă-ndupleci.

Trebuie doar să cinstesc și chiar să am frică de-acela,

Care pe-aici mă trimise să-ntreb de rănitul pe care

Tu l-aduseși, dar și eu îl cunosc, văd că este Mahaon.

Las' să mă duc înapoi, de știre să-i dau lui Ahile;

635 Știi tu prea bine, mărite moș Nestor, ce-amarnic e
dînsul,

Gata-i să-nvinuie chiar și pe cel care n-are vreo vină.”

Dar călărețul gerenic moș Nestor atunci îi

răspunse:

„Ce-i astă jale pe-Ahile, de plînge pe-oricare de-ai

noștri

E-n bătălie rănit? Nu știe ce mare-i restriștea

640 Care cuprinse pe-ahei. Căpitanii, vitejii de frunte,

Zac la corăbii cu toții din lance răniți ori cu arcul.

E săgetat de dușmani bărbatul Tidid Diomede,

E-nsulițat și Ulise precum și Atrid Agamemnon,

Și Evripil e împuns în coapsă la fel din săgeată.

645 N-au fost destui, acum vezi și pe-acesta, pe care din
luptă

Eu l-adusei, de-o săgeată asemeni rănit. Lui Ahile,

Cît e de bun și viteaz, nu-i pasă, nu-l doare de-ai noștri.

Ori mai așteaptă el oare cînd focul dușman o să-nghită

Vasele noastre pe mal, cu toată-ndîrjită-ne luptă,

650 Pină ce înșine noi vom pieri cîte unul? Tu vezi doar,

Nu mai sînt eu ca-nainte cu brațele tari și vînjoase.

puțin acrișor, provenea dintr-o regiune învecinată cu Smirna, așa cum ne informează și Plinius cel Bătrîn, *Naturalis Historia*, 14, 6 (în ediția *C. Plini Secundi Naturalis Historiae Libri XXXVII*. Vol. II. Edidit Carolus Mayhoff, Leipzig, „Teubner“, 1909, p. 480). După scoliaști, Pramne era o zonă viticolă montană din insula Ikaria sau din ținutul Efesului.

Hei, de-aș fi tânăr și-ntreg în putere cum fost-am odată,
Cînd se iscase o sfadă-ntre noi și norodul Elidei
Pentru răpire de boi și am zdrumicat pe voinicul

- 655** Itimoneus Hiperohianul din țara Elidei,
Ca să-mi răscumpăr răpirea. Venise să-și apere boii
Și sta în șirul întii. Pe-acolo cu lancea răzbindu-l,
Eu îl trîntii la pămînt și-o tuliră de groază cîmpenii.
Pradă nespus de bogată făcurăm atunci pe cîmpie,
660 Cincizeci de ciurde de vaci și turme de oi, mai atîtea
Și-altele atîtea de porci precum și de capre răzlețe
Și-o herghelie de cai, o sută cin'zeci și mai bine
Iepe bălane, ba multe din ele cu mînzii. Și pe toate
Noi le-am mînat peste noapte la Pilos, orașul în care
665 Domn era tata Neleu. Voios fu și el de cîștigul
Mare ce-avui în război, la care plecasem ca tânăr.
Crainicii, cum se crăpase de ziuă, obștiră să vie
Toți păgubașii ce-aveau de primit de la cei din Elida
Despăgubiri. S-adunară fruntașii pileni și-ncepură
670 Prada să-mpartă, căci multor-aveau de plătit epeenii.
Noi doar, fiind mai puțini, mai mult pătimisem în
Pilos,

Pentru că Hercule ne pustiise venind înainte
Și seccerase în Pilos pe-ai noștri, a bărbaților floare.
Doisprezece feciori lăudați avusese Neleus

- 675** Numai eu singur trăiesc, ceilalți i-au pierit înainte.
De-asta cuprinși de trufie și bine-narmați epeenii
Se-obrazniciră cu noi și blestemății iscodiră.
Tata din pradă o turmă de boi și de oi își alese
Vite trei sute de capete și cu păstorii-mpreună.
680 Mare fiind datoria ce-aveau să-i plătească-n Elida,
Cîștigători telegari trimiși să se-ncure la jocuri,
Patru la număr ce-aveau de primit un triped ca răsplată.
Caii aceștia cu caru-n Elida i-oprise Augias
Craiul, și pe vizitiul mîhnit înapoi îl trimise.
685 De-asta și tata-nciudat de-a lor fapte și vorbe de-ocară,
Vitele cele mai multe-și-alese din turme, iar partea
rămasă

⁶⁸⁶ Se impune transformarea heptametrului în versul epic obiș-
nuit, prin cîteva modificări nesemnificative: *Partea cea mare-și*
alese din turmă, iar partea rămasă.

- Obștii o dete s-o-mpartă la oameni cu toată dreptatea.
 Prăzile noi le-mpărțirăm atunci și pe urmă-n cetate
 Jertfe-nchinarăm la zei. Dar după trei zile, dușmanii
- 690 Iar năvăliră cu toate puterile lor și cu caii
 Tari de copite, glotiș. Cu dînșii erau Molionii
 Tineri de tot amîndoi și nendeminatici în arme.
 Este pe-un deal răsărit o cetate ce-i zice Trionul
 Lingă Alfeu, la hotarul prundosului Pilos, departe;
- 695 Dînșii o-ncinseră și căutau să o darme cu totul.
 Însă abia străbătură cîmpia și Palas Atena
 Grabnică noaptea veni din Olimp să ne cheme la arme.
 Strînse pe locuitori; voios alergară cu toții,
 Gata de luptă fiind. Dar numai pe mine Neleus
- 700 Nu mă lăsa să pornesc, ba chiar îmi ascunse și caii
 El socotea că eu n-aveam destulă știință de arme.
 Dar eu pedestru m-am dus cu sfatul zeiței Atena.
 Am întrecut pe ai noștri pe toți luptătorii din care.
 Este un rîu Minieos ce apele-și varsă în mare
- 705 Lingă Arena. Pe-acolo sosiră pilenii cu caii, și ziua
 Cea următoare așteptam, venea pedestrima din urmă.
 Și cu puteri întregite-narmați o pornirăm de-acolo
 Și spre amiazi poposim la Alfeu cel cu apele sfinte.
 Jertfe frumoase-nchinarăm aici neînvinsului Zeus,
- 710 Cîte un taur jertfirăm apoi lui Alfeu și Poseidon
 Și din cireadă o juncă zeiței cu ochii albaștri.
 După ce-n tabăr-apoi împărțindu-ne-n cete cinarăm
 Noaptea pe-acolo dormirăm de-o parte și alta pe malul
 Rîului, toți înarmați. Într-asta dau zor epeenii
- 715 Cutezători împrejurul cetății, dorind să o darme,
 Deteră însă de-o mare și crîncenă împotrivire.
 Cînd pe pămînt se ivi strălucita lumină de soare,
 Noi ne-apucarăm de luptă, pe-Atena chemînd și pe
 Zeus
- În ajutor. Și cînd focu-ntre noi și dușmani se aprinse,
- 720 Eu mai întii am ucis un bărbat, pe războinicul Muliu,
 Și i-am luat telegarii. El ginere a fost lui Augias,

703-706 Datorită formei de heptametru a v. 705, considerăm necesară
 modificarea pasajului după cum urmează: *Lingă Arena.*
Pe-acolo-așteptam ca zorii să vină / Noi în telegi zăbovind;
venea pedestrima din urmă.

Fata-i mai mare fiindu-i soție, bălan-Agamedă,
Care știa buruiene de leac cîte crește pămîntul.
Cum mi-a venit mai aproape, i-am dat lovitură cu
lancea,

- 725 Dinsul în colb a căzut, iar eu am sărit la teleagă
Și între cei mai din frunte am ieșit. Îngroziți, epeenii,
Care-ncotro o zbughiră, cînd mort îl văzură pe Muliu,
Care mina călărimea și-nțiul era în bătaie.

Eu năvălit-am atunci după dinșii ca viforul negru,

- 730 Cin'zeci de care-am prădat și bărbați cîte doi la tot
carul,

Fură de mine răpuși și cu dinții mușcară pămîntul.

I-aș fi ucis și pe fiii lui Actor atunci, Molionii,

Dacă părintele lor Poseidon, al lumii Cutremur,

Nu-i furișa din război în negură deasă-nvelindu-i.

- 735 Mare a fost izbîndirea ce-o dete pîlenilor Zeus,
Și-am urmărit pe vrăjmași departe, pe-ntînsa cîmpie,
Tot hărțuindu-i pe drum și luîndu-le armele lucii
Pîn-am ajuns în telegi la Buprasiu, mănosul în grîne,
Și pe la stîncă Olenică, dealul ce-i zice Alesion;

- 740 Dar de pe aici abătută fu oastea de Palas Atena.

Cel mai din urmă ucis acolo-l lăsaî, iar aheii

De la Buprasiu-napoi o porniră cu caii cei repezi.

Toți laudau pe Cronide-ntre zei și-ntre oameni pe

Nestor.

Astfel am fost ca viteaz, dac-am fost oarecînd. Dar

Ahile

- 745 Singur se bucură de vitejie, nu-i pasă de alții.

Cred că amar va mai plînge odată cînd oastea pieri-va.

Dragul meu, știi tu cum tatăl tău povățuitu-te-a-n
ziua

⁷³⁸ După cum afirmă exegeții *Iliadei* și *Odiseii* (P. Mazon, V. Bérard ș.a.), insulele grecești ale Mării Egee se aprovizionau în epoca homerică din interiorul peninsulei, și anume de pe coasta occidentală a Peloponesului, unde existau o serie de centre comerciale deosebit de active în direcția schimburilor de mărfuri. Avînd în vedere etimologia toponimului, care semnifică *Tîrgul de boi*, hom. *Boyprásion* reprezenta unul din aceste centre comerciale deosebit de căutate de insule în aprovizionarea cu vite. Amintită de Strabon (8, 3, 8; 17, în *ed. cit.*, vol. II., pp. 253–254), localitatea pare a fi dăinuit încă pînă în epoca romană.

- Cînd te trimise din Ftia de mult lui Atrid Agamemnon.
 Eu și măritul Ulise, în casă fiind, auzirăm
- 750** Bine povețile-i toate ce el ți le spuse-n odaie.
 Noi pe atunci după strînsul de oaste umblam prin
 Ahaia,
- Rodnică țară, și-așa poposisem atunci la palatul
 Lui moș Peleu, unde noi am găsit pe viteazul Menețiu
 Și pe Ahile cu tine. Măritul Peleu, călărețul,
- 755** Sta în ogradă și-ardea pe altaru-i în cinstea lui Zeus
 Grasele buturi de bou, și jertfele-n foc mistuite
 El le stropsea cu vin negru turnînd cu o cupă de aur.
 Tu cu Ahile vedeai de friptura de bou, cînd pe poartă
 Noi am intrat în pridvor. Ahile uimit se repede,
- 760** Iute de mîna ne duce-năuntru, să stăm ne poștește
 Și bunătați ca la oaspeți ne pune frumos înainte.
 După ce noi cu plăcere mîncarăm atunci și băurăm,
 Eu începui a zori să veniți la război împreună,
 Voi erați buni-bucuroși și părinții vă povățuiră.
- 765** Știu că măritul Peleu sfătui pe Ahile să fie
 Veșnic întîiul viteaz și veșnic să-ntreacă pe alții.
 Fiul lui Actor Menețiu așa te-nvăța și pe tine:
 Fiule,-Ahil după neam te întrece pe tine, tu însă
 Ești mai în vîrstă ca el; iar dacă-i cu mult mai
 puternic,
- 770** Poți cu grăire așezată să-l iei și pe calea cea bună
 Să-l sfătuiesti, să-l îndrumi, iar el o s-asculte spre bine.
 Astfel îți zise bătrînul, dar tu ai uitat. Mai e vreme
 Încă s-o spui lui Ahile, de-ar vrea cumva el să te-asculte,
 Ce știi, tu inima poate să i-o-nduioșezi, să-l îndupleci
- 775** Cu ajutorul de sus; e bun doară sfatul și-ndemnul
 De la prieteni. Iar dacă de-un rău prorocit se ferește
 Și i-o fi spus de la Zeus vreo vorbă închinată lui mamă,
 El să te lase pe tine să vii cu o parte din oastea
 De mirmidoni ca s-aduci mîntuire danailor noștri.
- 780** Armele-i mîndre să-ți dea, să te porți la bătaie cu ele;
 Poate, vădindu-te asemenea lui, să se tragă troienii
 De la război, să răsufle voinicii ostași din Ahaia
 Care se sbuciumă și abia de au răgaz între armii.
 Oaste odihnită, voi lesne pe cei obosiți de luptare
- 785** Da-veți spre ziduri, -napoi departe de vase și corturi."
 Asta bătrînu-i vorbi, și cu inima înduioșată

- Pleacă Patroclu-napoi, se-ntoarce grăbit la Ahile.
 Dar mai încolo, sosind pe la vasele ce le-adusese
 Craiul Ulise, la locul pe unde făceau adunarea
- 790** Și judecata și-altarele zeilor stau înălțate,
 Iese-nainte-i rănit Evripilos, răsadul lui Zeus,
 Evemonidul. Venea din război săgetat pe la coapsă
 Și se tîra șovăind; șiroaie-i curgeau de pe umeri
 Și de pe capu-i sudori; șuruia din amarnica rană
- 795** Singele negru, dar totuși el nu se pierduse cu firea.
 Cum îl văzu, inimosul Patroclu de el avu milă
 Și jăluindu-se astfel îi zise cuvinte ce zboară:
 „Bieți căpitani și fruntași ai danailor, doamne,
 ce soartă
 Dată vi-i vouă, departe de-ai voștri, departe de țară,
800 Cîinii pe-aici să hrăniți cu-a trupului albă grăsime!
 Rogu-te totuși să-mi spui, voinice din viță mărită,
 Oare mai pot ținea piept cu zaplanul de Hector aheii?
 Ori o să fie bătuți și aici o să piară cu toții?”
 Iar Evripil îi răspunse viteazului astfel:
- 805** „Nu mai e nici o nădejde din partea danailor,
 scumpe
 Nalte Patrocle, ei bieții pieri-vor aici la corăbii.
 Iată prin tabără toți căpitanii, fruntașii oștirii,

785-790 În conformitate cu observațiile diversilor comentatori moderni ai *Iliadei*, tabăra ahee nu cuprindea doar corăbiile trase la mal și corturile aferente. Avînd în vedere durata prelungită a războiului, spațiul în care fusese amplasată tabăra apărea divizat într-o serie de porțiuni teritoriale cu funcționalitate precisă. Astfel, în mijlocul taberei se delimita un spațiu destinat adunărilor căpeteniilor, dar și ale oastei ahee, precum și anumitor operații (de regulă, tranzacții) comerciale; tot aici se judecau, de către fruntașii armatei, diferite pricini și neînțelegeri. Un alt spațiu, prevăzut cu altare, probabil în imediata vecinătate, era rezervat sacrificiilor închinat zeilor cu ocazia încheierii unor tratate sau armistiții, precum și înainte de redeschiderea luptelor. Vasele lui Odysseus se aflau în centrul taberei și în apropierea lor se puteau ține uneori scurte adunări sau transmite mesaje, cum este cel al lui Agamemnon (8, 217-221) sau al zeiței „învrăjbirii” (*supra*, vv. 5-10). Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 429.

804 Întrucît acest vers este, în tălmăcire, un pentametrul, propunem următoarea variantă, care adaugă unele detalii omise: *Și îi răspunse, la rîndu-i, rănit Evripil deîndată:*

Zac deopotrivă, -i rănireă troienii din arc și din suliiți,
Iar la năvală spre noi dușmanii tot cresc în putere.
310 Scapă-m, -ai milă și du-mă curînd la corabie acolo,
Scoate-mi săgeata din coapsă și spală-mi cu

apă-ncropită

Sîngele negru și leacuri pe rană presară-mi, tot bune
Și-alinătoare ce zice-se c-ai învățat după-Ahile
315 Care-a-nvățat de la Hiron, Centaurul cel mai cuminte.
Nu-i chip acum să-mi ajute cei doi mai isteți ai oștirii
Vraci, Podalir și Mahaon, că-mi pare că unul acuma
Zace de rană la corturi și lui chiar îi trebuie un meșter
Vindecător, iar celalt dă valului piept pe cîmpie."

320 Asta grăi, și din nou începu să-l întrebe Patroclu:
„Vai mie, ce-i de făcut? Cum pot să te ajut,
Evrpile?

Eu mă grăbesc să duc la Ahile cu vorba și vestea
Încredințată de Nestor, al armiei turn de tărie.
Totuși pe tine eu n-o să te las chinuit de durere."

325 Zice și de subțiori apucîndu-l, la cortu-i îl duce
Pe căpitan. Un tovarăș îl vede și-o blană-i așterne.
După ce-l culcă, Patroclu săgeata i-o taie din coapsă
Cu un cuțit, apoi sîngele-i spală cu apă-ncropită,
Freacă deasupra-i cu mîinile o rădăcină amară,
330 Mulcomitoare ce curm-a rănitului crudă durere,
Sîngele-i face să steie și coajă să-i prindă pe rană.

CÎNTUL XII

Asaltul troian continuă în preajma zidului (1—103). Rezistența lăpșilor (104—139). Infruntarea dintre Hector și Polydamas (190—242). În urma unor lupte grele, Sarpedon și Hector reușesc să dărîme o porțiune din zid, provocînd deruta aheilor (243—459).

Astfel la coru-1 a fost Evripil vindecat de Patroclu Meneșianul, în vreme ce tot mai luptau pe cîmpie Trimbe de-ahei și troieni. Dar n-aveau de-a pururi
s-ație

Drumul atîtor dușmani danaii cu șanțul și zidul

- 5 Larg care fuse durat spre a fi adăpost de corăbii,
Ba întărit și cu șanț, că n-au fost aduse zeimii
Jertfe de sute de boi; deci nu se zidise cu voia
Zeilor nemuritori, de aceea-i fu șubred temeiul.
Cît era Hector în viață și-Ahile zăcaș de minie
- 10 Și neclintită rămase a craiului Priam cetate,
Stete și marele zid al aheilor oblu-n picioare;
Dar după moartea vitejilor cei mai de frunte din Troia,
După ce parte căzuseră, parte scăpaser-aheii,
Iar în al zecelea an cuceriră orașul lui Priam
- 15 Și după asta cu stolul de vase se-ntoarseră-n țară,
Zeul Poseidon atunci și Apolon își puseră-n minte
Zidul să surpe și-aduseră toată puterea de ape

?-? Versurile corespunzătoare din original (un hexametrul și jumătate) au fost omise de Murnu; se impune inserarea lor în tălmăcire și modificarea corespunzătoare a numerotației versurilor: (v. 7) *Jertfe de sute de boi; căci vruseră-a fi apărute* / (v. 8) *Iușile năvi și multa-le pradă-năuntru ticsită*; / (v. 9) *Dar de la zei fără voie clădit îi fu șubred temeiul*.

- Care coboară din Ida, din munte, și curge spre mare, Rîul Caresos și Rodiu, apoi Heptaporos și Resos
- 20 Și minunatul Scamandru, Esepos, Granicos, Simois, Și le porniră pe unde picaseră-n pulbere multe Paveze, coifuri, bărbați jumătate-de-zei. Înspre acolo Gurile atîtor puhoaiem-preună le-ntoarse Apolon Și năvăliră spre ziduri, de curseră vreme de nouă
- 25 Zile și nu-nceta Zeus să plouă voind mai în grabă Zidul să-l prăbușe-n mare. Poseidon mergea înainte Și, cu tridentul în mînă, surpa zidăria în valuri, Birne și pietre ce tare cu greu le clădiseră-aheii. Malul năvalnicei mări Helespontul obli, cu molozuri
- 30 Marea întindere a țărmului acoperi el deodată Zidul întreg risipind, și apele toate le-ntoarse Iar pe cîmpie-napoi în albia lor de-nainte.
- Asta fusese menit să o facă Poseidon și-Apolon După război, iar acum era-n toi îmbulzeala și lupta
- 35 Lîngă temeinicul zid. Trosneau dup-olaltă izbite Grinzile turnului-nalt. Bătuți de urgia lui Zeus, Se-nghesuiau încolțiți la boltite corăbii aheii, Teamă fiindu-le foarte de fiul viteazului Priam Care și-acum ca-nainte lupta cu tărie de vifor.
- 40 Cum uneori un mistreț sau un leu bizuindu-se-n sine Printre bărbați vînători și haite de cîini se rotește; Ei se înșiră cu toții, se-ndeașă, fac zid de-apărare Și-naintează-mpotrivă-i și-aruncă o droaie de suliți Fiara țintind; ea nici nu se tulbură, nici nu se teme
- 45 Și ține piept, ci la urmă neteama i-aduce pieirea; Dă rotocoale și-ncearcă să rup-a bărbaților rînduri Și-oriîncotro-i năpădește, ușor le tot sparge șiragul;

12-20 Dintre cele opt hidronime, în antichitate erau cunoscute și apar atestate în izvoarele literare doar trei: *Skamandros*, *Simoeis* și *Grenikos* (lat. *Granicus*), pentru care cf. Plinius, *Naturalis Historia*, 5, 30 (în *ed. cit.*, vol. I, 1906, p. 413). Este posibil, după opinia lui P. Mazon, *ed. cit.*, pp. 146-147, ca informațiile din perioada antichității medii și tardive să provină, prin intermediul lui Strabon, din opera geografică pierdută a unui erudit alexandrin din sec. al II-lea î.e.n., Demetrios din Skepsis, a cărui lucrare dedicată „lumii troiene” conținea probleme de geo-topografie microasiatică regăsite în textul *Iliadei*.

- Tocmai așa în duium se învolbură Hector zorindu-și Armia șanțul să sară, dar caii cei repezi cu carul
- 50** Nu cutezau, ci pe marginea șanțului stau îndărătnici
Și speriați nechezau îndrăcit, căci lat era șanțul
Și era greu de trecut și greu a-l sări dintr-o dată,
Tare teșite fiind de-o parte și alta de-a lungul
Coastele lui și deasupra, pe multe, mai stau împlintate
- 55** Șiruri de pari țuguiați; îi bătuser-acolo danaii
Parii, tot mari și-ndesiți, stăvilă la potrivnici să fie.
Un telegar anevoie putea să răzbată cu carul
Bine-nrotat, de aceea dau zor ca să treacă pedestrii.
- Dar Polidamas aleargă la Hector și astfel îi zice:
- 60** „Hector și voi căpetenii troieni și tovarăși de arme,
I-o nebunie pe șanțul acesta să trecem cu caii,
Prea este greu de trecut. Tu nu vezi că bătute-s pe
dînsul
- Rînduri de pari țuguiați și alături e zidul ahaic.
Nu-i chip aici coborîndu-ne luptă să ducem în care,
- 65** Locul e-ngust și mi-e teamă să nu o pățim la-ncercare.
Dacă, pe-ahei dușmănind, e gata să-i sfarme cu totul
Cel care tună-n văzduh și numai pe noi să ne ajute,
Numaidecît aș vrea asta și eu să se-ntîmple, să piară
Josnic aheii pe-aici, departe de Argos. Dar dacă
- 70** Ei s-or întoarce-napoi și iară porni-se-va goana
Dinspre corăbii și-n șanț nimeri-vom luînd-o la fugă,
Mi-e că, de-ahei îmbulziți după asta, niciunul de-ai
noștri
- Nu va putea să se-ntoarne, de veste să dea în cetate.
Hai dar mai bine să facem cu toții cum eu vă voi
spune:
- 75** Caii să-i ție pe marginea șanțului hățuitorii,
Noi ca pedestri ceilalți să mergem în urma lui Hector
Gloată cu toții-narmați. Dușmanii atunci împotriva
N-or mai ținea, dacă stă să-i înădușe ștreangul pieirii.”
- Asta vorbi, și lui Hector plăcu sănătoasa povață.

⁶² Pentru a înlătura din fraza care începe cu al doilea hemistih al acestui vers intonația interogativă (absentă, de altfel, în original), propunem înlocuirea pronumelui și a negației („tu nu”) prin doar: *Prea este greu de trecut; doar vezi că bătute-s pe dînsul ș.a.m.d.*

- 80** El înarmat se coboară deodată din chelna telegii;
Dar și troienii ceilalți, care stau adunați în cotige,
Toți s-aruncară din car înarmați după pilda lui Hector.
La vizitiu fiecare dă sfatul apoi să-și înfrine
Caii pe-aproape de șanț și bine în rinduri să-i ție.
- 85** Ei se împart după asta și orînduindu-se-n pîlcuri
Cinci, pregătiți de bătaie, pornesc dup-a lor căpetenii.
Parte cu Hector se duc și cu bunul oștean Polidamas;
Cei mai dihai și mai mulți sînt ei și se-ndeamnă mai
tare
Zidul din față să spargă și luptă să dea la corăbii.
- 90** Și Chebrione venea după ei, că pe altul lăsase
Hector în urmă, pe unul mai slab, ca să-i ție teleaga.
Paris ducea înglotirea cealalt-Alcatou și Agenor,
Și pe-a treia doi frați, ai lui Priam feciori, Deifobos
Cel ca un zeu și Helenos. Mergea împreună și Asiu
- 95** Hirtacianul, pe care de mult l-aduseseră roibii
Aprigi și mari din Arisba, venind de la riul Seleis.
Pîlcul al patrulea-n frunte-i avea pe Eneas, viteazul
Cel din Anhise născut; îl urmau Arheloh și Acamas,
Antenorizii știuți amîndoi în tot felul de lupte
- 100** Iar pe-ajutoarele lor le mîna înainte Sarpedon,
Glaucos alături îi sta și războinicul Asteropeos.
El și-i alese ca soți, că mai ortomani decît alții
Ei după sine-i păreau, căci el era cel mai de frunte.
După ce-apoi laolaltă cu scuturi de piei se-nnădiră,
- 105** Merșeră drept înainte, căci ei socoteau că danaii
N-o să mai ție la zid, ei fugi-vor curînd la corăbii.
Toți cei din Troia și ai lor soți s-au luat după sfatul
Lui Polidamas, doar un căpitan al troienilor, Asiu,
N-a vrut acolo să-și lase pe loc vizitiul și cail,
- 110** Ci s-a grăbit să ia drumul de-a dreptul cu ei spre
corăbii.
Nesocotitul, el n-avea să-nconjure moartea cea crudă,
Mîndru de cai și teleagă teafăr-napoi să se-ntoarne

⁹²⁻⁹³ Deoarece v. 92 nu oferă o semnificație clară, datorită unei tîlmăcirii mai îndepărtate de original, considerăm oportună modificarea fragmentului astfel: *Paris și-Alcatou și-Agenor duceau mulțimea a doua / Iar pe a treia ș.a.m.d.*

De la corăbii la Troia, vîntoasa cetate; ursita

L-a-nvăluit înainte sub lancea lui Idomeneus.

- 115** El a pornit spre corăbii la stînga, pe unde aheii
Se înturnau de pe cîmp cu carele lor, cu jugarii;
Cailor el pe aici le-a dat goană, găsise doar poarta
Încă ne-nchisă și încă netras pe canaturi zăvorul;
Ei țineau poarta deschisă-nadins ca să scape tot insul
- 120** Care fugea de război și căta adăpost la corăbii.
Dete de-a dreptul pe-acolo semet, și venea după dînsul
Oastea-i vîrtos chiuind, căci ei socoteau că danaii
N-au să se ație la zid și-n tabăra lor vor ajunge,
Niște nebuni! Dar la poartă găsiră doi oameni de frunte,
- 125** Pui de războinici lapiți, amîndoi fără teamă și preget,
Unul era Polipoite voinicul, al lui Piritoos
Fiu, iar celalt Leonteus, aidoma crîncenul Ares.
Dînșii la poarta cea-naltă stătur-amîndoi înainte.
Cum stau adese pe munte stejarii cu creștete-nalte,
- 130** Care-nceșteate-n adîncuri avînd rădăcinile-ntinse
Rabdă și ziua și noaptea bătaia de ploi și de vînturi;
Tocmai așa-ntemeiați în tăria de mîni și de suflet,
Stau de l-adastă pe trupeșul Asiu și n-o iau la fugă.
Dar spre temeinicul zid se avîntă troienii cu scuturi
- 135** Sus ridicate, cu strigăte tari, și urmează pe Asiu,
Care-i mai-marele lor și pe fiul lui Asiu, Adamas,
Și pe Orest, pe Iamenos, pe Toon și pe Enomaos.
Cîtăva vreme lapiții chemau pe tovarăși să vie
Unde stau ei pe sub poartă să-și apere stolul de vase.
- 140** Cum însă dînșii văzură că vin cu grăbire troienii
Tiva spre zid și danaii tot țipă fugind spre corăbii,
Iute azvîrlindu-se afară, se-ncaieră-n fața intrării.
Seamănă tocmai cu niște mistreți care-adese pe munte
Dau de-armălaia de haite și oameni ce vin înspre dînșii
- 145** Și, pe delături zbughind-o, dărapănă-n preajmă tufișul
Din rădăcină smucindu-l și crișcă sălbatic cu dinții

¹²⁵ În legătură cu originea lapiților — descendenți ai unui mitic Lapithes, fiul lui Apollon și străvechi locuitori ai Tesaliei —, precum și despre cîteva din episoadele cele mai cunoscute ale legendei lor, vezi 1, 261—266: eroii de față, Polypoites și Leonteus, sînt urmașii direcți ai participanților la lupta cu centaurii, pricinuită de căsătoria lui Peirithoos, regele lapit, cu Hippodameia.

- Pină ce un vînător, chitindu-i cu lancea, i-omoară;
 Astfel, pălită de suliți, a platoșei lucie aramă
 Sună pe pieptul lapiților, care dau vajnică luptă
- 150** Plini de încredere-n sine și-n oastea de sus, de la turnuri
 Bine-zidite, de unde ea-mproașcă cu pietre dușmanii,
 Viața să-și apere vrînd ei și tabăra și-a lor corăbii.
 Cum pe cîmpie cad fulgi de ninsoare, puzderii se lasă
 Duse de silnicul vînt, care vînzole norii cei negri;
- 155** Astfel, de-o parte și alta, curgeau loviturile dese.
 Coifuri și paveze atunci, plesnite fiind de pietroaie,
 Surd răsunau. Gemu dar și-n coapse izbîndu-se Asiu
 Hirtacianul huli ca un om care-și iese din fire:
 „Prea țe-ai făcut și tu, Zeus, acum iubitor de
 minciună.
- 160** Nu mai credeam că voinicii ahei o să poată să-nfrunte
 Iureșul nostru, loviriile brațelor noastre cumplite.
 Parcă sînt niște-albine sau viespi îndoioase la mijloc,
 Care pe-o coastă rîpoasă de drum acuindu-și viesparul
 Nu vor să-și lase căsuța scobită, ci stau îndîrjite
- 165** Puii să-și apere de vînătorii ce vin împotrivă.
 Astfel acum și aheii, măcar că sînt doi, de la poartă
 Nu se dau duși pîn' ce ei ne-or înfrînge ori noi i-om
 răpune.”
- Zice, dar vorbele-i nu mai înduplecă mintea lui
 Zeus,
- El fiind gata de-acum să dea izbîndire lui Hector.
- 170** Alții se-ncaieră atunci zorînd la o altă intrare.
 Dacă eu nu sînt o Muză, anevoie-i să spun despre toate.
 Se întetise doar focu-mprejur pe la zidul de piatră
 Și de nevoie siliți, cu toată mîhnirea, danaii
 Pentru corăbii luptau, și triști erau zeii cu toții
- 175** Care ajutau la bătaie pe-ahei. Într-aceea lapiții
 Se încheștară și crîncen-a fost bătălia. Feciorul
 Lui Piritou, Polipoite călitul, în ferecătura
 Chiverei pe un troian, pe Damasos, cu lancea-i împunse.
 Nu-l feri coiful pe el; țuguil de-aramă-i pătrunse
- 180** Chivăra, țeasta i-o sparse, cu sînge-i stropi înăuntru
 Creieru-ntreg, și căzu toropit repezitul Damasos.
 Tot Polipoite trînti pe Ormenos, apoi și pe Pilon,
 Iar Leonteu, o mlădiță a lui Ares, răpuse pe fiul
 Lui Antimah Hipomahos cu sulița-n brîu nimerindu-l.

- 185 Smulse pe urmă din teacă el sabia-i bine-ascuțită
 Și azvîrlindu-se-n toi, de-aproape i-a dat lovitură
 Lui Antifates întîi și așa-l răbufni el pe spate,
 Și năpădind după asta pe Menon, pe Orest, pe Iamenos,
 Repede acolo pe rînd pe tustrei îi lungi pe țărîină.
- 190 Pînă să prade pe morți de armele lucii lapiții,
 Vine spre el Polidamas și Hector urmați de feciorii
 Cei mai aleși și mai mulți, și aprinși sînt cu toții și
 gata
 Zidul pe loc să răzbată, să ducă pîrjol la corăbii.
 Însă deodată s-opriră la șanț și stătură pe gînduri,
- 195 Se pomeniră cu-o piază, cînd ei erau gata să treacă:
 Oastea din stînga tăind, se ivise-nainte un vultur
 Sus zburător care-n gheare purta sîngerat un balaur;
 El se zbătea încă viu și tot se smunceea între gheare
 Pînă ce șarpele capul sucind înapoi înspre pieptul
- 200 Pajurei o mursecă la grumaz. De durere pătrunsă,
 Ea de la sine-l zvîrli, de căzu pe la mijlocul oastei;
 Pasărea dusă de vînt după-aceea cu țipete zboară.
 Se îngroziră troienii, privindu-l cum zace-n tre dinșii
 Șarpele cel îpestrit, semn rău ce trimisu-le-a Zeus.
- 205 Zise lui Hector atunci aproape venind Polidamas:
 „Hector, într-una mă cerți dacă eu la-ntrunirile
 noastre
 Dau vreun sfat de folos, că doar nicidecum nu se cade

195-202 Acest fragment celebru al *Iliadei* a fost deseori comentat, interpretat și parafrazat de-a lungul antichității. Într-un context referitor la absența obiectului specific în arta rapsodică, drept urmare a multiplicității cunoștințelor de natură diferită în raport cu cea strict poetică pe care este obligat să le conțină poemul epic, Platon a citat acest fragment în dialogul *Ion*, 9, 539 C (în ediția *Platonis Dialogi secundum Thrasylli Tetralogias dispositi*. Ex recognitione Caroli Friderici Hermannii. Vol. III. Leipzig — Berlin. „Teubner“, 1923, p. 434). Cicero traduce și parafrazează fragmentul homeric în poemul *Marius*, incluzîndu-l în tratatul *De diuinatione*, consacrat artei profetice în antichitate (cf. *De diuinatione* 1, 47, 106, în ediția *M. Tulli Ciceronis scripta quae manserunt omnia*. Fasc. 46. *De diuinatione. De fato. Timaeus*. Edidit Remo Giomini. Leipzig, „Teubner“, 1975, p. 61; W.W. Ewbank, *The Poems of Cicero*. London, 1933, p. 78). La rîndul lui, Vergilius a preluat alegoria, cu modificarea finalului, în *Aen.* 11, 751 — 756.

- S-aibă vreo altă părere un om din popor și la sfaturi
 Și-n băătălii, ci mereu să te ajute sporindu-ți puterea.
- 210 Iată eu spune-voi totuși ce euget că este mai bine:
 Noi la corăbii să nu mai pășim în război cu danaii.
 Astfel mă tem că va fi și cu noi, dacă drept e că semnul
 Nouă ne-a fost arătat, când noi era șanțul să trecem.
 Vulturu-n slăvi zburător care, oastea tăind de la stînga,
- 215 Viu încă-n ghearele sale ducea sîngerat un balaur,
 Dar îl zvîrli înaintea sosirii la cuib și dorința
 Nu-și izbîndi aducîndu-și-l puilor hrană. Tot astfel
 Dacă și noi vom răzbate cu toată năvala oștirii
 Poarta și zidul ahaic și-aheii-napoi se vor trage,
- 220 N-o să ne-ntoarcem acasă cu bine pe drumul acesta
 De la corăbii, căci prea de tot mulți o să cadă de-ai
 noștri
 Astăzi uciși de dușmani care-și apără viața-n corăbii.
 Astfel ar fi tileuit un proroc care orișice piază
 Lîmpe de o știe ceti și de care poporul ascultă."
- 225 Clatină Hector din coif și așa se încruntă la
 dinsul:
 „Nu-mi place mie de fel ce-mi spui tu acum,
 Polidamas,
 Doar te pricepi și la alte povețe mai bine gîndite.
 Dacă-ntr-aieve tu însă spui asta cu tot înadînsul,
 Zeii atunci negreșit luatu-ți-au mîntea, de-mi vii tu
- 230 Azi să mă-nveți ca să nu mai ții seama de vrerea lui
 Zeus
 Și să mă iau după zborul de pasări cu aripi întinse.
 Nu vreau de ele să știu, nu-mi pasă de zboară la
 dreapta
 Spre răsărit ori la stînga spre-apus; noi știm numai de
 voia
 Marelui zeu domnitor peste toți muritorii și zeii.
- 235 Una-i porunca mai sfîntă de sus, să te bați pentru țară,
 Și-apoi de ce te mai temi tu de harță și cruntă bătaie?
 Dacă ne-or bate doar astăzi aheii pe noi și cădea-vom
 Toți la corăbii, nu trebuie tu să duci grijă de moarte;
 Nu ești din fire viteaz și bun să ții piept cu dușmanul.
- 240 Dacă tu însă cumva vei dosi-o din toi și pe altul
 De la război îl vei face cu vorbele acum să s-abată,

Eu cu-a mea lance pe loc te străpung și ți-i viața
pierdută."

- Asta grăi și purcese-nainte, l urmară troienii
Toți cu un chiot nespūs. Deodată și fulgerătorul
245 Zeus din Ida, din munți, porni vijelie ce-aduse
Nouri de colb la corăbii; orbi țe ahei și cu asta
Dete lui Hector atunci și troienilor toată mărirea.
Ei bizuindu-se-n sine și-n semnele bune din slavă,
Tot se căzneau să răzbată, să năruie zidul ahaic.
250 Zimții rupeau de la turnuri, surpau metereze și stîlpii
Ce răsăreau de la zid, proptele de turnuri ce-aheii
Le-ntemeiară-n pămînt, cu pîrghii cătau să le salte
Și le trăgeau socotind că malul de zid îl vor sparge.
Nu se dau însă în lături danaii. Cu scuturi de piele
255 Ei meterezele și le-ngrădeau și de sus, de pe ele,
Tot îi pocneau pe dușmani care dau de sub zid să se
urce.

Aias atunci amîndoi umblau pretutindeni pe
turnuri,

- Povățuind pe ahei, și trezindu-le inimoșia;
Ei cu blîndețe pe unul certau, iar pe altul mai aspru,
260 Dacă vedeau pe-oarecine că prea se lăsa de bătaie:
„Dragilor mei, înainte voi toți laolaltă, mai

- vrednici
Ori mijlocii ori mai slabi, că doar oamenii nu pot să fie
Toți la un fel în război. Fiecare acum are de lucru,
Doar o cunoașteți și voi. Să nu mai ia fuga spre vase
265 Nimenea, de-nfricoșări să nu mai asculte nici-unul,
Ci năzuiți înainte și dați-vă-ndemn laolaltă,
Poate ajuta-ne-va Cel care tună și fulgeră-n slavă
Focul s-abatem, să-i dăm pe dușmani înapoi spre
cetate."

- Cum cîteodată din cer puzderii tot cad și s-alungă
270 Fulgii de nea într-o zi, dacă-i iarnă geroasă și-ncepe
Cerul să ningă, vădind omenirii săgețile-i albe;
Orice-adiere adormind, tot toarnă și-acopere-ntr-una

269-269 Între aceste versuri în original se afla un altul (277), pe care
G. Murnu l-a omis. Se impune a fi intercalat în tălmăcire,
redat după cum urmează: *Astfel tare strigînd așîfiau pe ahei
la bătaie.*

- Crestele munților mari și înaltele plaiuri din față
 Și înverzitele șesuri și negrele țărini mănoase,
- 275** Umple de-omăt și-ale mării albastre limanuri și maluri.
 Valul e însă ferit și numai uscatul oriunde
 E-nzăpezit, dacă Ceru-și descarcă urgia ninsorii;
 Astfel ticsite plouau și pietroaiile atunci aruncate
 Neîncetat de troieni și ahei într-a lor bătălie
- 280** Și bubuia peste tot zidăria de bocne poenită.
 N-ar fi putut nicidecum troienii și falnicul Hector
 Poarta să spargă la zid și lungul zăvor de la poartă,
 Dacă viteazul Sarpedon, împins de părintele-i Zeus,
 Nu tăbăra peste-ahei ca un leu peste o mare circadă.
- 285** Iute-nainte-și-ntinse el scutul rotund ca o roată,
 Luciu, de-aramă frumos ciocănită de meșterul faur,
 Care cususe întâi pielăria de bou înăuntru
 Și-l ferecase de jur împrejur în vergele de aur.
 Scutul nainte ținând și rotind o pereche de sulți,
- 290** El o ia razna ca leul ce vine din plai, când de carne
 Nu se înfruptă de mult și-l înghesuie apriga-i fire,
 Ca în oborul cel bine-ngrădit după oi să se-ndese;
 Chiar dacă-ntîmpin-acolo păstori care-și apără turma
 Sulți asupra-î zvrîlind și hait-asmuțind după dînsul,
- 295** Nu vrea pe neîncercate să plece-napoi de la strungă
 Pînă ce ori se repede și pradă din turmă ori cade
 De la-nceput el ucis de vreo sulță iute azvrîlită;
 Tocmai așa îl înghesuie inim-atunci pe Sarpedon
 Cel ca un zeu să s-arunce la zid, să dea jos meterezul.
- 300** De-asta și zise grăbit lui Glaucos Hipolohianul:
 „Glaucos, de ce pe noi doi într-atîta cînstescu-ne-ai
 noștri
 Și ne dau locul întâi pe la mese, fripturi și pocale
 Pline și-n țară se uită la noi ca la zei licienii?
 Oare de ce ni-i dat nouă s-avem lîngă apa lui Xantos
- 305** Mare și mîndră moșie cu pomi și răsaduri și holde?
 Deci se cuvine ca noi totdeauna să mergem în capul
 Cetelor noastre amîndoi și în foc s-apucăm înainte.
 Zice-vor dar licienii cei bine-narmați după asta:
 Licia n-o cîrmuiesc ca niște nevrednici ai noștri
- 310** Domni amîndoi. În deșert ei nu se hrănesc cu oi grase
 Și beau vin dulce pe-ales, sînt doar inimoși și
 puternici,

- Luptă-nainte mereu în fruntea ostașilor noștri.
 Dacă, fîrtate, noi teferi scăpați din războiul acesta,
 Dat ne-ar fi fost să trăim tot tineri și fără de moarte,
- 315** Nu mai păseam totdeauna nici eu înaintea oștirii,
 Nici nu mai stam să te-nflacă pe tine la lupta mării.
 Însă fiindcă pe noi într-o mie de feluri ne paște
 Moartea, de care nu-i chip să ne scape nimica și nimeni,
 Haidem, și fie ce-o fi: înfrîngere ori biruință."
- 320** Zice Sarpedon, iar Glaucos pe el îl ascultă și-i
 gata;
 Deci amîndoi o pornese înainte cu marea-nglotire
 A licienilor. Se-nfioară-naintea lor fiul
 Lui Peteon, Menesteu. Spre dînsul doar vine, spre
 turnu-i,
 Pacostea. Caută el între-ahei pe la zid ca să vadă
- 325** Vr'un căpitan să-i ajute-n primejdie. Și pe aproape
 Vede pe Aias cei doi, voinicii de-a pururi la arme
 Neobosiți, și pe Teucru venit de curînd de la corturi.
 Strigătu-i îns-anevoie putea să răzbată la dînșii,
 Prea era clocotul mult; părea că la cer ajunsese
- 330** Vuietul, cînd se izbiră și scuturi și coifuri crestate,
 Ziduri, canaturi de porți care-nchise erau, și troienii
 Din răspuțeri căutau să le spargă, să intre pe ele.
 Iute trimise la Aias pe crainicul său, pe Tootes:
 „Du-te, Tootes, aleargă și cheamă-l încoace pe
 Aias,
- 335** Ba ei să vie amîndoi, căci asta ar fi mai bine,
 Iată pe-aici ne-amenință primejdia cea mai grozavă,
 C-au năpădit licienii și-n frunte cu dînșii vin craii
 Líciei, oameni năvalnici ca vîforu-n luptele crunte.
 Dacă și ei au de lucru pe-acolo și aprinsă-i bătaia,
- 340** Vie încoace la noi măcar Aias Telamonianul,
 El împreună cu Teucru, arcașul dibaci ca niciunul."
 Zise și crainicul, cum l-auzi, se supuse și dete
 Fuga pe zidul aheilor cei îmbrăcați în aramă
 Și-apropiindu-se el îndată și spuse lui Aias:
- 345** „Voi, căpitanilor Aias, vă roagă să mergeți la
 dînsul
 Craiul Atenei să-i dați oarecare ajutor, dar nu unul,
 Ci să veniți amîndoi, căci asta ar fi mai bine,

- Doar ne-amenință pe-acolo primejdia cea mai grozavă,
C-au năpădit licienii și-n frunte cu dinșii vin craii
- 350 Liciei, oameni năvalnici ca viforu-n luptele crunte.
Dacă-i zor mare și-aici și e grea bătălia ce duceți,
Unul să vie din voi, măcar Aias Telamonianul,
El împreună cu Teucru, arcașul dibaci ca nici unul."
- Zice, și Aias Telamonianul ascultă chemarea,
- 355 Se-napoiază spre Aias Oilidul și astfel demîndă:
„Aias și tu Licomede voinice, voi țineți-mi locul
Bine pe-aici și zoriți pe ahei vitejește să lupte.
Eu mă reped pîn' la ei și acolo iau parte la harță;
Cum voi fi dat ajutor, eu vin la voi repede iară."
- 360 Asta rostindu-le, Aias Telamonianul se duse;
Merse și fratele-i Teucru născut din același părinte,
Arcu-i alături de ei căra Pandion și la turnul
Lui Menesteus sosiră cînd fu mai simțită nevoia.
Vajnicii Domni licieni, ivindu-se-n fruntea oștirii,
- 365 La metereze suiau întocmai ca viforul negru,
Și se încinse pîrjol între ei și-ncepu înceștarea.
Aias ucise-nainte pe al lui Sarpedon tovarăș
Mult-inimos, pe Epicles, asupra-i zvîrlind cu putere
Un ascuțit bolovan, cogeamite stei care-acolo
- 370 La meterez se afla pe deasupra de tot. Să-l ridice
N-ar fi putut nici un om din ziua de azi cu-amîndouă
Mîinile, cît ar fi el de vînjos. Apucînd bolovanul,
Aias de sus îl trînti și coiful îi sparse și țeasta
I-o țânduri. De pe turnul înalt el asemenea unui
- 375 Cufundător se dă tumba și viața-i se curmă din oase.
Teucru apoi după el cu săgeata împunse pe Glaucos
La repezirea-i spre turn, și rană-i făcu el în brațul,
Unde-l văzu dezvelit, și astfel îl scoase din luptă.
Glaucos sări înapoi pe furiș de la zid să nu-l vază
- 380 Vreun dușman că-i rănit și să-și facă el laudă mare.
Cum luă seama Sarpedon, îndată ce Glaucos se trase,
Mare necazul i-a fost, dar nu părăsi bătălia,
Ci pe Alcmaon, fecior al lui Testor, cu sulița-mpunse.
Smulse-apoi arma din el. De suliță tras cu putere,
- 385 Cade Alcmaon pe brînci, și zornăie arama pe dînsul.
Însă cu mîni oțelite smucînd meterezul Sarpedon
Și zguduindu-l, întreg îl răstoarnă, descopere zidul

Și pe deasupra pe el deschide mulțimii cărare.

- Teuceru și Aias atunci se iau cu Sarpedon. Cu arcu
390 Teuceru-l ochi pe la piept în chinga cea lucie, brîul
Scutului ocrotitor, dar Zeus de moarte-și ferește
Fiul Sarpedon, căci nu vrea să cadă ucis la corăbii.
Sare și Aias la el și în scut îl ajunge cu lancea;
Făr-a-l străbate deplin, îl împinse-napoi la năvală.
395 El se dă-n lături puțin părăsind meterezul. Cu totul
Nu vru să plece, că el credea-n biruință. De aceea
Spre licienii cei mari se întoarse și prinse să strige:
„Ce vă codiți, licieni, și nu dați îndată năvală?
Nu pot, vedeți că mi-e greu, oricît oi fi eu de puternic,
400 Singur aci să răzbesc și cale să-mi fac spre corăbii.
Hai după mine, nu poate doar unul ce poate mulțimea.”
Zise, iar dînșii, temîndu-se atunci de a Domnului
gură,
Se-nghesuiau mai aprins pe lîngă măritul lor sfetnic.
Dar împotrivă și-aheii-năuntru la mur întăriră
405 Cetele lor, își dau seama de strașnica trudă cu toții.
Nici licienii cei tari nu puteau așa lesne să rupă
Zidul ahaic și drum să deschidă spre mal la corăbii,
Nici luptătorii danai înapoi de la zid să respingă
Pe licieni, de cînd ei vîrtos se-nnădiser-acolo.
410 Cum pe la țară doi inși se încaieră pentru hotare
Și cu măsurile-n mînă pe-a lor devălmașă moșie
Stau într-o palmă de loc și se ceartă să-și facă
dreptate —
Tocmai așa și pe ei numai creasta de zid îi desparte
Cînd laolaltă își dau lovituri pe la piept în rotunde
415 Paveze țapene mari și în scuturi mai mici aripate.
Și se sfișie-ntre ei cu-arama cea neîndurată
Mulți, dacă spatele descoperit la întors le rămîne
Sau li-e scutul străpuns de vreo suliță. Și pretutindeni
Și metereze și turnuri erau înroșite de sînge,
420 Care din rană-mproșca de la unii și alții, și totuși
Nu puteau încă pe-aheii de la zid să-i alunge troienii
Și s-ațineau deopotrivă. Precum o femeie de treabă
Lîna-ntr-un taler puind, greutatea într-altul, ridică
Cumpăna drept ca din biata-i simbrie să creasc-a ei
ploduri;

- 425 Tocmai așa într-o cumpănă dreaptă stătu bătaia,
Pînă ce Zeus a dat precădere mai mare lui Hector
Și a putut să răzbătă prin zidul ahaic întiul.
El a strigat la oștire cu toată puterea, s-auză:
„Iureș 'nainte, troieni, suiți-vă repede, spargeți
430 Zidul aheilor, puneți tăciunii aprinși la corăbii.“
Dînsul așa îndemna pe troieni. Auzindu-l, în dese
Rînduri ei toți-naintară spre mur, și cu lăncile-n mînă
La metereze pe zid se urcau în răpez ei de-a valma.
Hector luă de la poartă, din față, o stană de piatră
435 Groasă de tot dedesubt, ascuțită deasupra — doi
oameni
Cît de voinici din popor anevoie ar putea s-o ridice
Astăzi asemenea piatră de jos ca să-ncarce-o căruță —
Lesne-o putea învîrți el și singur, că fiul lui Cronos,
Marele Zeus, în mînă-i făcuse ușor bolovanul.
440 Cum la tunsoare ia lesne ciobanul în mînă și cară
Lîna berbecelui tuns și abia el îi simte povara,
Duce pietroiul tot astfel și Hector întins spre ale
porții
Nalte canaturi de lemn și trainice bine-mbucate,
Strînse cu două zăvoare și-nchise c-o singură cheie;
445 Merse pe-aproape și se proțăpi în picioare, se-ntinse,
Din răsputere, și-n urmă izbi pe la mijlocul porții;
Rupse zăvoarele ei, iar piatra bufni înăuntru
Greu la pămînt, de trosniră grozav cele două canaturi,
Drugii se sparseră, țandări încoace și-ncolo zburară
450 Lungile scînduri izbite de stei. S-azvîrli înăuntru
Falnicul Hector noptatic la chip, dar în haina de aramă
El fulgera îngrozitor, mînuind două sulii cu pumnul.
Nimeni, afară de-un zeu, să-l împiedice-n cale pe dînsul
N-ar fi putut, cînd pe poartă a sărit cu privirea-nfocată
455 Și se roti înspre-ai lui, mulțimea zorind să-l urmeze,
Busta să dea peste zid. Iar ei l-ascultară și grabnic
Unii trecură pe sus, iar alții potop năvăliră
Chiar și pe poartă sub zid. Danaii la fugă porniră
Toți spre corăbii-napoi și larma huia necurmată.

CÎNTUL XIII

Luptele continuă (1—227). Faptele de vitejie ale lui Idomeneu (228—434). Abecă restabilesc echilibrul pe cîmpul de luptă (435—816).

După ce duce pe Hector și oastea-i așa spre corăbii
Zeus îi lasă pe ei să-și poarte necazul și greul
Luptei apoi, iar el cată cu ochi luminoși mai departe
Țări și noroade să vază, pe traci care-nstrună sirepii,
5 Pe hipemolgii slăviți, băutorii de lapte, pe mizii
Care de aproape se bat și pe abii cei plini de dreptate.

4-6 Îndepărtarea aparentă și de scurtă durată față de înclăștarea luptelor, într-un moment dramatic pentru soarta însăși a războiului, are loc urmărind o direcție nord-vestică precisă în raport cu Troia: Zeus își abate privirea de la cîmpul de luptă așintind-o spre ținuturile situate din ce în ce mai mult către miazănoapte, ajungînd pînă în tărîmurile fabulosului. El cuprinde, astfel, cu vederea, ținuturile locuite de traci și situate cel mai aproape de locurile bătăliei, dincolo de Helespont; regiunea imediat următoare către nord este cuprinsă între Munții Haemus și Dunăre, fiind teritoriul locuit de *Mysoi*, „misienii” (numiți ulterior de romani *Moesi*), unul din numeroasele triburi trace, îndeaproape înrudiți cu dacii (cf. I.I. Russu, *Limba traco-dacilor*, pp. 21—22); peste Dunăre, undeva în nord-vestul Mării Negre, locuiesc hipemolgii, populație de stepă, nomadă, probabil de origine scitică; în sfîrșit, într-o zonă aflată la confinele miraculosului tărîm nordic, *abii* (gr. *Ábioi*), de asemenea de sorginte scitică (după mărturiile glosografilor), despre care întîlnim mențiuni la Eschil, *Prometeu eliberat* (*Promētheys lyómenos*), frg. 110 (196), 3 (în ediția *Aeschylus. Agamemnon. Libation-Bearers. Eumenides. Fragments. The Appendix*, by H. Weir Smyth, H. Lloyd-

Nu mai vrea el nicidecum să întoarcă privirea la
Troia;
Nici nu prepune că poate vr'un zeu să mai vie pe acolo
Sprijin să dea vr'unei taberi. Într-asta nu doarme-m-
păratul

- 10 Mărilor, zeul Cutremur, ci neadormit priveghează.
El la război și la crîncena valmă mirat se tot uită
Din Samotrace, de sus, din cea mai înaltă silhuie
Culme-n ostrov, de pe unde se vede tot muntele Ida,
Marea cetate-a lui Priam și vasele-ahee. Pe-acolo,
- 15 El din adîncuri ieșind, de milă căina pe aheii
Cei cotropiți de troieni și mocnea de minie pe Zeus.
Și pogorîndu-se-ndată din muntele cel prăvălatic,
Iute la vale porni. Sub tălpile-i nemuritoare,
Cînd se mișca, tremurau răsăritele plaiuri și codrii.
- 20 Zeul trei pași a făcut și-n al patrulea fost-a la Eghe,
Unde sub mare, la fund, mărețele-i dalbe palate
Stau neclintite pe veci și străluce-n podoabe de aur.
Cum a sosit, a-nhămat el doi zmei cu copite
de-aramă,
Repezi în zbor și pe coardă cu plete tufoase de aur,
- 25 Haina de aur și-a pus și luatu-și-a biciul de aur,
Bine-mpletit, și pe urmă suindu-se-n chelna telegii,
El peste valuri mîna. Din scorburi săltau pretutindeni

Jones. London, 1963, p. 451) și Q. Curtius Rufus, *De rebus gestis Alexandri Magni* (Istoria lui Alexandru cel Mare), 76, în ediția G. Lesage, Paris, 1868. După ipoteza cercetătoarei Lileta Stoianovici — Donat, în *Mitul vîrstei de aur în literatura greacă*. Craiova, 1981, pp. 37—40, avînd în vedere faptul că pentru hipemolgi și abii homerici apare dificil de realizat localizarea geografică și de stabilit apartenența etnică, mențiunea acestor populații dobîndește în epos un rol strict convențional, limitat la „întruchiparea fantastică a idealului de dreptate” (p. 39) — în cazul abiiilor — și, în general, la conțurarea unei lumi utopice, a fericirii și abundenței specifice „vîrstei de aur”. Prin referire la aceste comunități utopice — la care se adaugă, în egală măsură, și etiopienii din *Iliada*, syrenii și feacienii din *Odiseea* — eposul homeric dă seama, după autoarea citată (cf. pp. 43—45), despre influența exercitată de mythos-ul oriental de sorginte sumero-mesopotamiană asupra „folclorului” ionian, din materia căruia s-au zămislit viitoarele geste homerice.

Fiarele mării, căci ele simțiră că trece stăpînul;
Apele-n lături se dau bucuroși, și ca vîntul de iute

- 30 Căii în trap de minune zburau; îl duceau la corăbii
Fără ca osia cea de aramă sub dinșii să-și ude.

S-află la fundul noianului mării o peșteră largă
Între Tenedos și Imbros, ostrovul cu maluri stîlcoase:
Căii acolo-și oprește Poseidon, Cutremurul lumii,

- 35 Și de la car îi deshamă și-ambrozică hrană le-aruncă,
Iar la picioare le leagă-mprejur niște piedici de aur
Nedesfăcute, nerupte pe veci, ca pe loc să rămîie
Căii, cînd el va fi dus; apoi merse în tabără-ahce.

Roinici troienii atunci, în chip de pîrjol și de
vîfor,

- 40 Toți se luau după Hector cu chiote tari și cu huiet
Și cu-nfocare nespūsă; credeau că pe stolul de vase
Mîn-au să puie strivind a vitejilor floare. Dar zeul,
Cum se ivi din talaz, pe-ahcei se porni să-i îndemne,
Chipul lui Calhas luînd, și cu glasul-i virtos dup-aceea
45 Zise voinicilor Aias, deși amîndoi erau gata:

„Aias, voi doi ne-ați putea fi acuma scăpare și
pază,

Dacă v-ați bate-nadins și n-ați mai dosi-o de groază.
Nu mă tem eu de troieni, oriunde mi-ar sta gloată
Și mi-ar sări peste zid; tăria lor vajnică toată

- 50 Ști-vor s-o-mpiedice-ahceii. Ci teamă mi-e foarte
Nu cumva răul să vie la noi din o singură parte,
Unde ca focul turbat Priamidul în frunte s-avîntă,
Zice fălos că se trage din Zeus, putere ne-nfrîntă.
Dar să v-ajute vr'un zeu și un cuget în piept să vă
pună,

- 55 Voi să siliți și pe alții și voi să dați luptă nebună.
Oricît o fi el de aprig și dacă-l aprinde chiar Zeus,
Tot îl veți da înapoi de la vase.“ Grăi și cu sceptrul

⁴⁴ Datorită dificultății de scindare a acestui vers, propunem
augmentarea lui cu două cuvinte monosilabe, care îi redau
astfel forma de hexametrul: *Nu mă tem eu de troieni, oriunde
mi-ar sta ei în gloată.*

⁴⁵ O modificare nesemnificativă pentru înțelesul contextului
poate reda versului (la Murnu, un pentametrul) forma cores-
punzătoare: *Ști-vor s-o-mpiedice-ahceii. Dar teamă îmi este ne-
spusă etc.*

- Numai i-atinse pe ei și îndată-i umplu de vîrtute,
 Și mai ușoare le-au fost și brațe și trup și picioare.
- 60 Zeul apoi dă o raită. Cum zboară un repede uliu,
 Care de sus năvălind, de pe stîncă cea-naltă și ruptă,
 Glonte se lasă gonind vreo pasăre jos pe cîmpie,
 Zboară tot astfel, și zeul de-acolo. Înțelese întîiul
 Aias Oilidul că-i zeul și zise lui Aias Telamonianul:
- 65 „Aias, un zeu din Olimp s-ascunde sub chipul
 lui Calhas
 Și ne dă zor să ne batem la vase, că nu-i ghicitorul
 Calhas acela; văzui după mersul măreț, după felul
 Pulpilor lui, cînd s-a dus, că-i lesne pe zei a cunoaște.
 Iată că inima-n mine dă ghes și mă-ncinge mai tare
- 70 Luptă să dau, cu dușmanii pe loc să mă iau la bătaie,
 Gata sînt brațele-mi sus și picioarele-mi jos să
 s-avînte“.

- Aias Telamonianul răspunse lui Aias Oilidul:
 „Ard deopotrivă pe suliți și mînile-mi nebiruite,
 Crește în sine-mi vîrtutea, picioarele mele amîndouă
- 75 Stau să dea iureș și singur îmi e să mă-mpieptui cu
 Hector,
 Oricît ar fi el de aprig și nepotolit la năvală.“
- Astfel atunci amîndoi ortomanii vorbeau înde-sine
 Veseli de vraga cea multă ce zeul în piept le trezise.
 Grabnic într-asta Poseidon din urmă silea pe
 aheii

- 80 Care stăteau în răgaz să răsufle puțin la corăbii,
 Nu mai puteau, că sleiți erau ei de amarnică trudă
 Și otrăviți de mîhnire; vedeau că, din față, troienii
 Vin peste ei înglotiți aburcîndu-le zidul cel mare.
 Ei se uitau spre dușmani cu suspinuri și plinsete-amare,
- 85 N-aveau nădejde să scape de moarte. De-aceea Poseidon,
 Fuga prin oaste răzbind, îmboldea neslăbitele cete.
 Zeul întîi se grăbi să încinte pe Teucru, pe Leitos,
 Pe Deipiros, pe Toas, pe-alesul voinic Penelaos,
 Pe Merione și pe Antiloh, cei doi meșteri ai luptei.

“ Versul este un heptametru; el poate fi redus la forma normală înlocuind (din necesități metrice) pe „Telamonianul“ cu un cuvînt mai redus ca dimensiuni. Astfel: *Aias Oilidul că-i zeul și-i zise lui Aias fîrtatul*:

- 90 La-neăierare i-aprinde cu vorbe ce zboară: „Rușine, Tineri feciori din Ahaia! Sînt sigur că dacă v-ați bate, Vasele ne-ați mîntui. Dacă voi părăsiți bătălia, Astăzi e ziua cînd noi pieri-vom de arme dușmane. Valei, ce mare minune văzut-am cu ochii mei însumi,
- 95 Groaznic! Eu nu socoteam că va fi cu putință și asta: Pînă la vase s-ajungă troienii, cînd ei înainte Se speriau cum se sperie cerbii de fug în pădure, Unde-o iau razna, și slabi ei fiind și netrainici la harță, Pînă ce-astîmpără foamea la lupi, la șacali și la pardoși.
- 100 Nu cutezau înainte o clipă troienii să-nfrunte Pieptul și brațele noastre, o clipă să stea împotrivă; Iată-i acum, departe de ziduri, s-așin la corăbii. Slab ni-i pesemne cîrmaciul și moale, neharnică oastea, Care-nciudată pe el se lasă și nu vrea să lupte
- 105 Pentru corăbii, ci sîngeră-acolo și moare strivită, Chiar dacă e-n adevăr cu totul de vin-Agamemnon, Marele Domn și viteaz, că el rușină pe Ahile, Tot nu se cade ca noi să fugim părăsind bătălia. Minte să prindem curînd, cei buni se tîmăduie lesne.
- 110 Nu vă stă vouă frumos să v-abateți din toiu-nceștării, Voi, care cei mai bărbați în armie sînteți cu toții. Nu mă pun eu c-un mișel care lasă de frică bătaia, Ciudă mi-e numai pe voi. Iubiților, pregetul vostru Are să fie-n curînd un izvor de năpastă mai mare.
- 115 Nu uitați voi ce rușine ne-așteaptă, ce grea defăimare! Crîncenă-i lupta de-acum, e vorba de viață și moarte. Hector aici la corăbii se bate ca leu-n putere, Poarta și lungu-i zăvor ni le sparse și iată-l aproape.” Astfel într-una silind pe ahei înteeța la bătaie.
- 120 Cete puternice atunci se puser-alături de Aias. Palas Atena și Ares venind să le vadă tîria, N-ar fi avut ce cîrți. S-aleseră cei mai războinici Gata cu pieptul să-nfrunte potopul troian și pe Hector. Lance cu lance-ngrădind și scutul de scut răzimîndu-și,

115 Sensul originalului este următorul: *ci-n suflet puneți-vă fiecare rușinea și simțul onoarei*. Versul se poate modifica, în conformitate cu acest sens, după cum urmează: *Fie-vă deci rușine în suflet și simț de onoare!*

- 125** Coiful în coif și bărbat de bărbat laolaltă-n oștire
Se-nghesuiau, că la orice mișcare din cap, pe deasupra
Coifului, ei s-atingeau de coama de cal lucitoare.
Astfel erau îndesiți, și a lor sulți rotind cu putere
Le-mpăturau și dau buzna cu toții setoși după goană.
- 130** Dar se iviră-ngloliți și troienii. -Naintea lor aprig
Hector venea peste ei. Cum stana de piatră rotundă,
De pe o stîncă fiind dezlipită sub seluri de ploaie,
Zboară și saltă de sus și în cale-i pocnește copacii,
Dar nestăvită ea-ntr-una se duce de-a dura la vale
- 135** Pînă la șes, unde stă-nțepenită, cu toată iuteala-i;
Astfel și Hector întii amenință ușor să răzbată
Printre corăbii și corturi, pe-ahei doborînd, și s-ajungă
Pînă la mare; dar cînd se izbi de-nglotirea cea deasă
Stete pe loc stăvilit. Ieșindu-i-nainte danaii
- 140** L-au prididit cu tăișul de săbii și sulți boldite
Și l-au respins de la ei. Iar el șovăind se dă-n lături,
Chiuie din răspuțeri și-ntartă pe-ai săi cu glas mare:
„Voi lieieni și troieni și dardani care bateți
de-aproape,
Stați fără preget; nu pot îndelung să mă-mpiedice-aheii,
- 145** Oricît de bine-ncheiate or fi cetele lor în șiraguri.
Ei vor dosi-o bătuți, dacă-i drept că pe-aici mă trimise
Zeul mai mare-n Olimp, al Herei bărbat, Tunătorul“.
Asta vorbi și trezi el în toți vitejia și-avîntul.
Fiul lui Priam întii, Deifob, naintă cu trufie.
- 150** Scutul în față-i avînd și cu stînga ținîndu-l într-una,
Merge cu pasul ușor sub pază de scut înainte.
Dar Merione chitîndu-l cu sulța-n scut îl împunse,
Nu-l străbătu, că-i se frînse al lăncii cotor înainte
Cînd Deifob, speriat de sulța lui Merione,
- 155** Scutul din piele de taur departe-l ținu de la sine,
Iar Merione, nșelat în nădejde, cînd arma-i fu ruptă,
Se furișă între-ai săi, în desime, cu ciudă grozavă
Și luă fuga de-acolo prin tabără pîn' la corăbii
Alta să-și ia de la cort, o lance lăsată de dînsul.
- 160** Tot mai dau luptă ceilalți și larma era necurmată.
Teuceru Telamonianul ucise întii pe voinicul
Fiu al lui Mentor, pe Imbriu avutul în stave de iepe.
El, înainte să vie danaii, trăia în Pedeon.
Se însoțise cu Medesicaste, a lui Priam copilă,

- 165 Fată din flori; dar cînd au venit în corăbii aheii,
El se întoarce la Troia de a fost pe-acolo cu vază.
Priam acasă-l primise, căci drag îi era ca și fiii.
Teucru-l ajunse pe el cu sulița pe sub ureche,
Trase apoi arma-napoi și Imbriu căzu ca un frasin
- 170 Care tăiat pe la munte, pe-o culme departe văzută,
Cade grămadă pe jos cu mîndreța-i de fragedă frunză.
Astfel și Imbriu, de-i zornăie asupra-i podoaba
de-aramă.
Teucru s-aruncă la el voind armătura să prade;
Hector asupra-i îndreaptă o suliță scinteietoare.
- 175 Teucru, în față-i zărind-o, se trage puțin de la țintă,
Sulița-n locu-i atinse la inimă pe-al lui Cteatos
Fiu Amfimah, al lui Actor nepot repezit la bătaie;
El se prăvale bufnind și zuruie-arama pe dinsul.
Hector aleargă spre mort și stă să-l despoaie de coiful
- 180 Bine-ncheiat pe la tîmple. Dar Aias îl vede și-ndată
Spre năpustitul războinic răpede o lance, dar arma
Nu-l înțepă nicăierea, căci trupu-i în ferec de aramă
Fuse deplin înarmat; numai scutu-n buric îl împunse
Și-l zgudui cu putere nespusă. Deci Hector se trage
- 185 De la cei doi răposai și aheii pun mîna pe dinșii;
Pe Amfimah Menesteu și Stihiu îl cară, fruntașii
Atenieni, iar pe Imbriu îl poartă năvalnicii Aias.
Cum de la cîinii colțoși doi lei, cînd răpiră o
capră,
Poartă povara cu ei mai încolo prin dese tufișuri
- 190 Și încolțită o țin între fălci spre pămînt atîrnată;
Astfel și Aias cei doi pe sus țineau leșul lui Imbriu
Și-l despoiau. Mînios de pierderea lui Amfimahos,
Aias Oilidul tăie cu-a lui sabie capul lui Imbriu
Și-l azvirli ca pe-o minge, de merse de-a dura prin
gloată
- 195 Pînă ce-ajunse prin colb la picioarele marelui Hector.
Zeul Poseidon atunci se înfurie peste măsură
Cum pe nepotu-i și-l vede lungit pe cîmpia de sînge,
Tabără printre ahei la corăbii, ajută, ia parte
Și dă imbold tuturor și troienilor pagub-aduse.
- 200 Idomeneu îl brodi la venirea-i spre el de la soțul
Care, rănit în genunchi, abia se-ntorsese din luptă;

- Îl aduseser-ai lui, dar vracilor el încrezându-l,
Iute plecă de la cort, căci Idomeneu era încă
Dornic de încăierare. Iar zeu-ncepu să-l întrebe,
205 Glasul și chipul hînd de la Toas Andremonianul,
Care domnea-n Calidonul înalt și în toată Plevrona
Peste etoli și era socotit ca un zeu între dinșii:
„Frunte-a cretanilor, Idomeneu, oare unde-i
mîndria
Care-i făcea pe ahei s-amenințe oșăimea din Troia?”
210 Domnul cretanilor numaidecît a răspuns lui Poseidon:
„De-nvinuit nu e nimeni acuma de-ai noștri, o,
Toas,
După cît știu; ne pricepem noi toți cînd e vorba de
arme,
Nimenea nu stă de frică-nghețat și nu pregetă nimeni,
Nici nu se lasă-n război, ci așa o fi voia lui Zeus,
215 Jalnic aicea, departe de Argos, să piară danaii.
Hai dar încoace, o, Toas, tu care te-mpieptui de-a
pururi
Și îmboldești pe oricine, de-l vezi că-i codit și se lasă,
Nu înceta să te bați și să-nflacări pe toți la bătaie.”
Zice lui Idomeneu Poseidon, Cutremurul lumii:
220 „Nu mai ajungă-napoi în țară la el de la Troia,
Ci pe aicea să cadă și cînilor hrană să fie,
Cine în ziua de azi va dosi-o din valmă pe vrute.
Haide, ia-ți arma și vino curînd să ne punem la lucru;
Poate, deși sîntem doi, vom fi de folos împreună;
225 Unde-i unire sînt tari și cei mai lipsiți de tărie,
Însă noi doi și cu oameni viteji am putea să ne punem.”
Zeul, acestea rostind se întoarse la zorul oștirii.
Idomeneu după asta, sosind pe la cortu-i, încinse
Arme frumoase pe el, luă și-o pereche de sulii,
230 Repede apoi o porni ca un fulger pe care apucîndu-l
Din luminosul Olimp îl aiaptă pămîntului Zeus
Piază la oameni vădind, iar razele-i sînt vederoase;
Tochmai așa fulgera și pe Idomeneu armătura.
Vrednicu-i soț Merione dădu peste dînsul în cale
235 Încă pe-aproape de cort, mergea să-și aducă o lance.
Zise cretanul la el: „Tovarășe scump Merione,
Ce vii încoace și lași bătălia, vultoarea cea cruntă?

Nu cumva tu ești rănit și te chinuie-nfiptă țepușă
Din zburătură? Sau vii după mine să-mi dai poate o
știre?

240 Nu șed nici eu doar în cort, ci-mi arde mereu
de-avîntare.“

Dar Merione, cumintele fiu al lui Mol, îi răspunse:
„Idomeneu luminate, tu sfetnice-al oastei cretane,
Vin să mai iau de la cort vreo lance lăsată de tine;
Care cu mine am avut-o se frînse izbită de scutul

245 Lui Deifob.“ Iar Domnul cretanilor astfel îi zise:
„Suliți de vrei tu și una și chiar douăzeci, o să
afli

Colea prin cort unde stau la peretele luciu proptite;
Le-am ridicat de la leșuri troiene, căci eu, cum mi-e
felul,

Nu din departe, ci tot din aproape mă bat cu troienii:
250 De-asta și am eu la mine o grămadă de lănci și de
scuturi

Nu mai puține și coifuri și platoșe scînteietoare.“
Iar Merione-i răspunse: „Și eu am la cort și la navă
Arme prădate o mulțime, ci-i greu să le aduc de departe.
Dar mi se pare că nu uit și eu să-mi arăt vitejia;

255 Ba dimpotrivă, stau veșnic în frunte pe cîmpul mării.
Dintre ahei poate nimenea asta n-o știe mai bine.
Cum o știi tu negreșit ce harță duc eu cu dușmanii.“
Domnul cretanilor lui Merione din nou îi răspunse:
„Cît ești de vrednic, o știu; de ce mi-o spui mie
zadarnic?

260 Dacă pe-alese noi cei mai bărbați la corăbii cu toții
Ne-am aținea unde azi mai mult vitejia s-arată
Și se descoperă cine-i fricosul și cine-i bărbatul,
Unde mișelul naintea primejdiei schimbă la fețe,
Firea nu-l lasă să stea liniștit, ci se-ndoaie de șele

265 Și se tot farmă și stă pe picioare, pe unul, pe altul,
Înima-i bocăne-n pieptu-i grozav, i se pare că vede

²⁵⁵ Tălmăcitorul a omis aproape un vers întreg al originalului (v. 271), care urmează imediat și poate fi restituit astfel, modificînd punctuația la sfîrșitul versului 255, precum și numerotarea: *Ba dimpotrivă, stau veșnic în frunte pe cîmpul mării, / De cum se-nalță și larma și vuietul luptei se-ncinge.*

- Moartea spre sine venind și-i clănțâne dinții de groază.
Cine-i levint, dimpotrivă, de loc nu se schimbă la față.
Nici nu se tulbură cum își ia loc în șirag și s-aține,
- 270** Și-n fiorosul pîrjol el e gata să sară mai iute.
Nimeni acolo nu poate să-i scadă curajul și fapta.
Dacă doar fi-vei rănit, de departe de-o fi ori
de-aproape,
Nu vei primi lovitura-n cerbice și nici pe la spate,
Numai în piept de te-ajunge cumva ori te spintecă
arma,
- 275** Pentru că stărui-nainte mereu ca vitejii din frunte.
Dar, o, prietene, haidem! Să nu stăm aici ca copiii
Sporovăind, ca să nu se-nciudeze pe noi oarecine.
Du-te mai repede-n cort și înșfacă o țapănă lance.“
Zise, și atunci Merione, leit viforaticul Ares,
- 280** Repede-n cortu-i s-a dus și luîndu-și o lance de-acolo,
Fuga porni după crai și mare-i fu grija luptării.
După cum Ares, al lumii călău, la război se pornește,
Și e-nsoțit de fecioru-i, cumplit în curaj și putere,
Zeul ce sperie pînă și sufletul cel mai războinic,
- 285** Dacă ei doi se-narmează și-n Tracia merg să se bată
Cu inimoșii flegii sau efiri. În zadar amîndouă
Oștile-i roagă pe ei, căci uneia-i dau biruința
Astfel atunci, Merione și Idomeneu împreună
S-au năpustit la război în arme de lucie aramă.
- 290** Zise lui Idomeneu întîiul pe drum Merione:
„Tu, Deucalion, pe unde socoți în duium să
pătrundem?
Vrei s-apucăm pe la aripa dreaptă, s-o-ntindem la
mijloc
Ori pe la stînga? Mă tem că niciunde nu-i astfel nevoia
De ajutorare alor noștri.“ Iar Idomeneu îi răspunse:
- 295** „Șirul de vase la mijloc îl apără bine și alții,
Aias cei doi și cu Teucru, areăș fără seamăn de meșter
- ²⁸⁵ Sensul frazei este ușor modificat în tălmăcire: Ares și fiul său, Phobos (întruchiparea derutei în luptă) pleacă din Tracia spre sud, în ținutul Tesaliei, locuit de cele două populații menționate, despre care ne informează, succint, și seoliile la textul lui Strabon, 9, 5, 21 (în *ed. cit.*, vol. II, p. 393). Versul va trebui modificat, în consecință, astfel: *Ei amîndoi se-narmează, din Tracia merg să se bată ș.a.m.d.*

- Între ahei care-i bun și în hartă piepțișă. Pe Hector
 Ei l-or opri-ndejuns, oricît ar fi el de puternic
 Și de apucat la război. Și are să-i fie anevoie,
 300 Cît o fi el de turbat, să le biruie avîntul și brațul
 Neînfricoșat, să dea foc la corăbii, de n-o fi chiar Zeus
 Care tăciunele-aprins în corăbii cumva să-l arunce.
 N-o să-l abată pe Aias cel mare Telamonianul
 Nici un bărbat muritor, hrănit cu bucatele țării,
 305 Care ar putea fi răpus cu o sulită ori cu o piatră;
 Nu l-ar învinge nici însuși Ahil, răzbitorul de cete,
 Dacă s-ar bate-ntre ei și nu s-ar întrece din fugă.
 Noi s-apucăm pe la stînga, pe-aici să vedem mai
 degrabă,
 Da-vom noi altuia slava ori altul acum ne-o dă nouă.”
 310 Asta i-a zis. Merione purcesese-nainte ca Ares
 Repede pînă ce-ajunseră-n partea dorită prin oaste.
 Cum îl văzură pe Idomeneu în putere ca focul
 Și laolaltă cu el pe soțu-i în falnice arme,
 Gloată zorindu-se atunci troienii pășiră spre dînsul,
 315 Și-mpreunată bătaia se-ncinse pe lingă corăbii.
 Cum dacă vin vîjiind vîntoasele vijelioase
 Ziua, cînd vrafuri de praf se aștern îmbîcsite pe
 drumuri;
 Nouri de pulbere atunci răscoală și-nvolbură vîntul —
 Astfel ei toți laolaltă se-nghesuie-acum și stau gata
 320 Unii pe alții să zvînte cu armele lor ascuțite.
 Și bătălia cea cruntă părea o pădure de sulți
 Spintecătoare, prelungi, și ochii-ți lua scăpărarea
 Multelor coifuri de-aramă, de platoșe abia sclivisite,
 Paveze scînteietoare, cînd gloata mergea la-nclăștar.
 325 Suflet de piatr-ar fi fost oricine, privind acest zbucium,
 Nu s-ar fi înduioșat. Pricin-au fost fiii lui Cronos:
 Ei, dezuniți amîndoi, dau oștilor patimi amare.
 Zeus din parte-i voia să învingă troienii și Hector
 Ca să-l înalțe pe-Ahile, dar fără să piară cu totul
 330 Armia cea din Ahaia-naintea cetății troiene,
 Numai pe Tetis cîstînd și pe fiul său plin de vîrte.
 Tot se ivea pe ascuns și Poseidon din apele mării
 Și-mbărbăta pe ahei. Mîhnit era foarte că-i vede
 Tot cotropiți de troieni și mare-i fu ciuda pe Zeus.

- 335 Dinșii erau, ce e drept, amîndoi de un neam și de-un tată,
 Numai că Zeus era mai trecut și mai plin de știință;
 De-asta și fratele său se ferea să dea sprijin pe față,
 Și pe furiș ca un om el oștirea trezea la bătaie.
 Zeii pe rînd amîndoi au zvîrlit peste armii arcanul
- 340 Nedesfăcut și nerupt de încaier și luptă fierbinte,
 Crîncenă care pe mulți slăbi în genunchi toropindu-i.
 Idomeneu, deși sur, întetînd pe danai într-aceea
 Dete năvală-n troieni și spaimă lăți cînd ucise
 Pe un fruntaș din Cabezos cu numele Otrioneus,
- 345 Care abia după slavă de arme venise la Troia
 Și fără daruri de nuntă ceru pe Casandra, copila
 Cea mai chipoas-a lui Priam; în schimb jurui o minune,
 C-care să bată pe-ahei și să curețe Troia de dinșii.
 Priam îndată cuvîntu-i primi și căzu la tocmeală
- 350 Fata să-i dea, iar el se lupta bizuindu-se-ntr-asta.
 Idomeneu îns-atunci îl chiti cu o lance pe dînsul
 Și-l nimeri pe cînd el cu fală pășea între alții.
 Platoșa nu-l mai păzi și în pîntec arama-i se-nfipse
 Și-l răbufni la pămînt. Făbindu-se zise cretanul:
- 355 „Otrioneu, mai pe sus de oricine pe lume te-aș crede,
 Dacă-mplini-vei aieve ce tu juruit-ai lui Priam
 Dardanianul, cînd el învoindu-se fata-i ți-o dete.
 Doară și noi am putea împlini o-nvoială ca asta,
 Și de revastă ți-am da pe o fată de-a lui Agamemnon,
- 360 Cea mai frumoasă, aducînd-o din Argos, de vrei, tu
 Zidul temeinic să surpi cu noi împreună la Troia.
 Vino dar, vin' să vorbim la corăbii de-a ta căsnicie;
 Ne-om învoi, că doar nu sîntem socri-ahtiați după zestre.”
- Zise și-l trase din toi, de glezne apucîndu-l viteazul
- 365 Idomeneu. Însă Asiu veni să-l ajute, pedestru,
 Caii în urmă lăsîndu-și; acolo, struniți de tovarăș
 Ei sforăiau pe la spatele lor. Și ardea să-l doboare
 Asiu pe Idomeneu, dar el'nainte-l împunse
 Rău sub bărbie-n grumaz, și acolo-l răzbi ascuțișul.
- 370 Cade voinicul atunci întocmai cum cade stejarul,
 Plopul bălan ori un brad ce cu bine ascuțite topoare

Taie lemnarii pe munte gătind cherestea de corăbii;
Astfel naintea telegii și-a cailor lui se întinse
Asiu scrișnind și mușea din țărina cea udă de sînge.

375 Stă uluit vizitiu-i în față și cumpătu-și pierde.

Nici nu cutează să fugă din mîna vrăjmașilor dinsul,
Caii-napoi hătuind. Pe la mijloc atunci îl ajunge
Sulița lui Antiloh; zadarnic pe el îl ferise
Platoșa-i tare de-aramă, căci fu sfîrtecat și deodată

380 El gîfiind a căzut istovit de pe dalba-i teleagă.

Caii luînd al lui Nestor fecior, Antiloh, le-a dat drumul
De la troieni spre ahei. Dar trist de picirea lui Asiu
Vine spre Idomeneu Deifob ca să-și vîntuie lancea;
Idomeneu îns-o vede și scapă ferindu-se-n lături,

385 Iute s-ascunde sub pavăza cea covățită, rotundă,

Toată din blană de bou ferecată-n strălucie aramă,
Și-are o pereche de toarte, de unde cu brațul o ține.
El se îndoaie sub dînsa și sulița zboară deasupra,
Pavăza-i zăngăne atunci în treacăt de suliț-atînsă.

390 Totuși, zadarnică nu-i fu chitirea; din mîna-i vînjoasă,

Ea nimeri pe un bun căpitan de oștire, Ipsenor;
Rău îl lovi la ficat și acolo pe loc îl ucise.

Chiuie lung Deifobos și zice cu mare mîndrie:

„Asiu muri răzbunat, și astfel socot că viteazul,

395 Chiar coborîndu-se acuma în noaptea din lumea

cealaltă,
Vesel va merge pe drum, căci datu-i-am eu un tovarăș.”

Zice, și-i doare pe-ahei făloasele vorbe auzindu-i,
Însă mai tare-i atins voinicul fecior al lui Nestor.

Oricît de mare-i durerea, nu uită de mortul tovarăș,

400 Ci se aruncă la el și-l acoperă bine cu scutul,

Pînă ce doi mai de aproape ortaci pe Ipsenor luîndu-l,

Fiul lui Ehiu Meciste și dumnezeiescul Alastor,

Iute spre tabără-l cară, cînd el încă geme din suflet.

Idomeneu însă furia nu-și mai alină, se saltă,

⁴⁰³ „cînd el încă geme din suflet”: traducere inexactă și contravenind sensului de context, întrucît Asios era deja mort (cf. v. 399); gemetele pentru dispariția eroului se referă la cei doi ahei care îl scot din luptă, astfel încît se impune modificarea versului: *Iute spre tabără-l cară, gemînd amîndoi de durere.*

- 405 Gata-i măcar pe-un dușman să-nvăluie-n noaptea
pierzării,
Ori, pe ahei ca să scape de pacoste, însuși să cadă.
Dînsul atunci a ochit pe novacul Alcatos, feciorul
Lui Esiete măritul, un ginere de-al lui Anhise;
El din copilele lui alesese pe cea mai în vîrstă,
- 410 Pe Ipodamia care era de părinți mai iubită,
Cea mai iubită în casele lor, că nici-una din fete
N-o întrecea de frumoasă, de harnică și pricepută;
De-ast-a luat-o din Troia soție bărbatul de frunte,
Care cu arma lui Idomeneu fu ucis de Poseidon:
- 415 Parcă-i orbiseră ochii și-n lanț îi legaseră trupul,
Nu mai putu să ia fuga și nici să mai scape de moarte.
Idomeneu, cînd Alcatos ca pomul înalt ori ca stîlpul
Sta neurnit, înainte-i dă proașcă la el și deodată
Lancea-i împlîntă la piept și-i rupe pieptarul de-aramă,
- 420 Care-l feri pîn-atunci de pieire; răzbită de lance
Platoșa-i zăngăne surd, iar el amețit de lovire
Cade cu bufnet, în inimă avînd strămurarea înfiptă;
Inima, încă zvîcnind, al lăncii cotor îl mai mișcă
Pînă ce duhul războinic avan îi adoarme tăria.
- 425 Chiuipe Idomeneu prelung și grozav se fălește:
„Trei pentru unul uciși! Nu-ți pare de-ajuns
răzbunarea
Pentru ai mei, Deifob? Zadarnic te-ai pus să te lauzi,
Biete. Dar vino și tu să te măsuiri cu mine; vedea-vei
Cine sînt eu, care aici am venit ca nepot al lui Zeus;
- 430 Fiu al lui Zeus era domnitorul cretanilor Minos,
Iar lăudatul fecior al lui Minos a fost Deucalion,
Care mi-e tată și Domn m-a lăsat peste țara cea mare,
Creta, de unde venit-am aici să aduc pe corăbii
Pacostea ta și a părintelui tău și a neamului vostru.”
- 435 Astfel se laudă, iar Deifob stă în cumpene-o clipă,
Sau să se dea înapoi să-și aducă ajutor pe vreunul
Dintre voinicii tovarăși, ori singur să-și cerce norocul.
Asta în sine gîndind, îi pare c-ar fi mai cu cale
După Eneas s-alerge la capătul oastei, și-l află

- 440 Unde tot stă supărat; el nu vrea să-l ierte pe Priam
Că-l nesocoate pe el, măcar că e vrednic în arme.
Merse la dinsul aproape și-i zise cuvinte ce zboară:
„Tu al troienilor sfetnic, Eneas, dator ești să-ți
Cît mai degrabă cumnatul, de-ți pasă cunva de
rudeni.
- 445 Hai, s-ajutăm pe Alcatos. Tu știi cu ce drag într-o
vreme,
Cind erai prunc, ca pe-o rudă-ngrijitu-te-a-n casă pe
tine;
Idomeneu îl ucise.“ Se tulbură el auzindu-l
Și-nsetoșat de răzbun spre Idomeneu se răpede.
Nu se dă însă cretanul napoi sperios ca copilul,
- 450 Ci îndârjit îl așteaptă și stă ca mistrețul la munte,
Care se bizuie-n sine și-mpieptuie zarva ce vine
Și-l urmărește-n coclauri: zburlescu-se cîlții pe spate,
Ochii ca focul îi ard sub pleoape și colții-și ascute
Gata să sară să-și apere pielea de oameni și haită —
- 455 Astfel și Idomeneu adăsta neurnit pe Eneas,
Care venea-nspulberat. Cu ochii întorși spre tovarăși,
Tare striga să-l urmeze Afareu, Ascalaf, Merione
Și Deipir și Antiloh, toți lei-paralei la războaie.
El îi chema pe șoimani zicîndu-le: „Haideți, prieteni,

440-441 Așa cum subliniază comentatorii (A. Pierron, *ed. cit.*, vol. II, p. 29; P. Mazon, *ed. cit.*, vol. LII, 1938, pp. 21-22), între Priam și Aineias (Aeneas, în forma latinească mai cunoscută) relațiile sînt de rivalitate (cf. și *infra*, 20, 173-174; 296-298), pricinuită fie de refuzul inițial al lui Aineias de a sprijini pe troieni în lupta cu aheii (după comentariul lui Aristarkhos la text), fie de ascendența divină a eroului, pe baza căreia Aineias ar fi fost cel mai în drept să urmeze la tron lui Priam, deși nu făcea parte din familia acestuia. În afară de mențiunea însăși din *Iliada* (20, 296-298), aluzii la această variantă a mitului, în conformitate cu care — spre deosebire de întreaga construcție mitologică adoptată de romani și oficializată prin epopeea vergiliană — Aineias ar fi domnit, împreună cu urmașii lui, în Troia după cucerirea ahee, întîlnim în *Imnul către Afrodita* atribuit lui Homer, vv. 196-197 (în ediția *Homer. Imnuri. Războiul șoarecilor cu broaștele. Poeme apocrife*. Traducere, prefată și note de Ion Acsan. București, 1971, p. 96).

460 Iute să-mi dați ajutor, sînt singur și prea mi-este
teamă.

Iată, s-apropie-neoace venind ca un fulger Eneas,
Care destoinic e foarte să fulgere-n luptă bărbății.

Dînsul e tînăr în floare, cînd omul e-n culmea puteril
Hei, de-aș fi fost eu de-o seamă cu el și cu inima asta,

465 Repede unul din doi putea cîștiga biruința.“

Asta le zise, iar ei cu un suflet alcargă spre dînsul
Și-l împresoară de aproape cu paveze-ntinse pe umăr.

Dar și Eneas la rîndu-i a prins a chema pe tovarăși,
Spre Deifobos privind, spre mîndrul Agenor, spre Paris

470 Toți căpitani ca și el; iar oastea-i urma cum urmează
Turma de oi un berbece, cînd ele, lăsînd pășunatul,

Fug să s-adape, de stă veselindu-se-n sine păstorul;

Vesel în sine tot astfel a fost căpitanul Eneas

Cum a văzut pe troieni grămadă venind după dînsul.

475 Ei înconjoară pe-Alcatos cu sulite lungi, și năvalnici
Luptă de aproape, și-auzi cum platea ce pieptul

le-ncinge

Zăngăne-nfiorător, cînd unii pe alții în valmă

Se încolțesc. Dar doi mai pe sus de ceilalți la războaie,
Idomeneu și Eneas, asemenea zeului Ares,

480 Caut-acum înde-ei să se sfișie fără de milă.

Lancea spre Idomeneu întii și-o răpede Eneas,

Dînsul o vede-nainte venind și se dă la o parte;

Arma clătindu-se atunci se lasă pe jos sclipitoare;

Astfel ea scapă-n deșert zvîrlită de mîna-i vînjoasă.

485 Idomeneu nimerește în pîntece pe Enomaos,

Plătoșa-i rupe și prin măruntaie-l împunge cu lancea;

El se prăvale prin colb și apucă țărîna cu pumnul.

Sulița lungă și-o smulge viteazul cretan de pe dînsul,

Însă nu poate și-a mortului dalb-armătură să prade;

490 E prididit de o ploaie de lănci, și, așa cum e-n vîrstă,

Nu mai e tare de ajuns ca el să mai poată s-alerge,

Nici să se ia după lance și nici să se-ndoaie sub dînsa,

Numa-n bătaie de-aproape mai poate să-și apere viața,

Însă la fuga din luptă cu greu îl ajută genunchii.

495 Cum el la pas o pornește-napoi, îl atîntă cu boldul

Scinteietor Deifob, care tot avea ciudă pe dînsul,

Dar și acum dădu greș, iar lancea-i lovi pe-Ascalafos,

- Fiul lui Ares, și-n spate-i virtos îl pătrunse țuguil.
Dînsul în colb prăvălit cu pumnul apucă pămîntul.
- 500** Nu știa încă nimic răcnitorul, puternicul Ares,
Despre căderea feciorului său în amestecul crîncen;
Sus pe sub norii de aur, pe culmea Olimpului, zeul
Sta din porunca lui Zeus oprit, și cu el deopotrivă
Stau depărtați de la arme și zeii ceilalți. Luptătorii
- 505** Spre Ascalaf se răped și încep să se bată de aproape.
Chivăra lucie a lui Ascalaf, Deifob o răpește,
Dar Merione, ca Ares de iute, s-aruncă la dînsul,
Brațul îi seacă cu lancea, de-i scapă din mîna frumosul
Coif cel cu ochiuri și creastă-mpătrită, și zuruie coiful
- 510** Jos tăvălit. El s-avîntă din nou ca vultanul la dînsul,
Trage de sus de la braț în afară năprasnica-i lance,
Și se dă-n lături apoi între oamenii săi. Iar Polite,
Fratele lui Deifob, îl apucă pe-acesta de mijloc,
Grabnic îl scoate din zarva cea groaznică-a luptei și-l
duce
- 515** Spre telegarii cei iuți. Ei stau după cîmpul bătăii,
Și-un vizitiu îi strunește la caru-nflorat în aramă;
Caii îl duc spre cetate, cînd el, schingiuit de durere,
Geme din suflet, iar sîngele-i curge din mîna rănită.
Dar se tot luptă ceilalți și huietul nu se mai curmă.
- 520** Tabără spre Afareu cel născut din Caletor Eneas,
Arma-i înfige-n grumaz, cînd el se întoarce spre dînsul,
Cade voinicul și capu-i se lasă deoparte și coiful,
Scutul la fel; îl învăluie moartea și-i taie răsufllul.
Fiul lui Nestor cum vede pe Toon, la-ntorsu-i spre
fugă
- 525** Zboară la el și, lovindu-l, întreagă i-o spintecă vîna,
Care se-nșiră de-a lungul în spate și ajunge la ceafă.
Cum i-o retează, pe spate deodată prin colb se răstoarnă
Toon cu brațele-ntinse spre-ai săi. Dar fiul lui Nestor
Iute dă fuga la el și stă să-l despoaie de arme,
- 530** Ochii în juru-i rotind. Într-asta din preajmă troienii
Care de care-l însuliță-n pavăza-i mare-mpestrită,
Nimeni sub pavăză însă nu poate să-i scrijile trupul
Tînăr, vînjos și rotund, căci zeul Cutremur Poseidon
Apără pe Antiloh de ploaia cea deasă de sulți;

- 535 Nu-l mai slăbese doar o clipă din preajmă dușmanii,
și-ntr-una
El se dă roată-ntre ei și nu-și mai astîmpără boldul,
Ci-l răsucește mereu, și pururi stă gata cu gîndul
Ba să dea țintă cu sulita, ba să dea piept cu dușmanii.
Tocmai cum sta el chitind, îl vede prin armie
Adamas.
- 540 Fiul lui Asiu. S-apropie-n grabă și-n scut pe la mijloc
El îl pătrunde vîrtos, dar zilele-i cruță Poseidon
Cel cu albastrele plete, tocind a troianului lance.
Arma-i ca parul cel ars, o bucată rămase în scutul
Lui Antiloh, iară alta pe țarnă se lasă ciuntită;
- 545 Viața ferindu-și atunci se-nlătur-Adamas prin gloate,
Dar Merione se ia după el și-l ajunge cu boldul
Jos sub buric la rușine, prin locul pe unde-i amarnic
Bieților oameni în luptă lovitul: acolo-i apasă
Suliț-adînc, iar Adamas sub armă se zvîrcole jalnic
- 550 Tot gîfîind ca un taur, pe care văcarii pe munte
Sîlnic, cu funii legat, îl duc după dînșii la vale;
Gîfîie-ntocmai Adamas lovit, însă vreme puțină,
Pînă ce-aproape de dînsul venind și smuncînd Merione
Lancea-i din trup, întunericul morții i-acoperă ochii.
- 555 Pe Deipir mai încolo Helenos cu-o sabie mare
Tracică-n tîmplă de-aproape ochindu-l și țeasta-i
despică
Coiful îi zboară departe și acolo-i alunecă-n glie
Pînă ce-ahiei-l ridică de unde le stă la picioare
Rostogolit, pe cînd lui întuneric pe ochi i se lasă.
- 560 Asta-l atinge și-l doare pe războitorul Menelau
Și spre viteazul Helenos s-avîntă și-l tot amenință,
Sulita-n mină-nvîrtind, dar tînarul areul întinse.
Cînd amîndoi se apropie, unul stă gata să-ndrepte
Lancea cu vîrf ascuțit, celalt o săgeată din strună.
- 565 Fiul lui Priam atunci țintește din arc, săgetează
Platoșa-n piept, ci răsaltă departe agerita săgeată.
Cum uncori din lopata cea mare-ntr-o arie-ntinsă
Boabele negre de bob ori de mazăre sar cînd le bato
Vîntul cu veșnicu-i freamăt și vînturătorul puternic;
- 570 Astfel izbită de platoșa celui născut din Atreus
Saltă săgeat-abătută și zboară departe de dînsul.

- Craiu! Menelau atunci cu boldul ochind îi rănește
Mina, cu care ținuse ale arcului netede coarne;
Trece sâmceaua de-aramă prin mînă și-n arc îi pătrunde;
575 Deci, ca să scape, o dosește prin gloată Helenos și pierce
Mina ținind atîrnată, cu lancea de frasin înfiptă,
Însă din rană i-o trage pe loc inimosul Agenor,
Mina pe urmă i-o leagă cu lina cea toarsă de oaie,
Smulsă din praștia soțului său, mînătorul telegii.
- 580** Dar spre Menelau atunci întins o apucă Pisandru.
Nenorocirea, săracul de el, îl împinse spre tine
Vrînd, o Menelau, ca tu să-l dobori în bătaia cea cruntă.
Cum se apropie unul de altul, se-neaieră dinșii,
Nu-l nimerește Atrid, ci-i alunecă sulita-n lături.
- 585** Dar îl chitește la rîndu-i Pisandru, în scut îl împunge,
Sulita însă nu-i poate răzbate-nvelișul de-aramă
Și, la izbirea-i de marele scut, i se frînge cotorul,
Totuși se bucură bietul și trage nădejdea izbîndei.
Spada țintată-n argint și-o smulge Atrid și s-aruncă
- 590** Drept la Pisandru, dar el de sub scut își apucă baltagul
Luciu și bine oțelit, cu lungă frumos netezită
Coadă din lemn de măsline, și tabără unul la altul,
Însă Pisandru-l ajunge pe creasta din coif, pe sub tufa
Deasă din coadă de cal; celalt îl lovește sub frunte
- 595** Între sprîncene pe nas, de-i zdrumică țeasta, și ochii
Cad sîngerăți la picioare-i în colb. Se încovăie dînsul
Și se prăvale trăsînit. Cu călcîiul în piept îl apasă
Și despoindu-l atunci Menelau mîndrindu-se zice:
„Numai așa părăsi-veți pe veci ale noastre corăbii,
- 600** Sleahtă de oameni semeți și de-a pururea dați la
măceluri.
Nu v-a fost vouă de-ajuns rușinea și ocara ce mie,
Eftelor, voi mi-ați făcut, și nu v-ați temut de urgia
Groaznic-a Celui-de-sus, care fulgeră-n cel care-și bate
Joc de-ospeție, și care o să surpe la urmă și Troia;
- 605** Pentru că voi mi-ați răpit pe soția-mi cu multa-i avere
Fără de vină și drept, cînd ea v-a primit ca pe oaspeți.
Ba mai umblați și acuma să-mi puneți tăciuni în
corăbii
Și să le ardeți, apoi pe voinicii ahei să-i uciideți.
Iată cum v-astîmpărați voi odată nesățul de lupte.

- 610 Zeus Părinte, se crede că-ntreci cu a ta-nțelepciune
Oameni și zei, dar eu văd nedreptatea venind de la
tine:
Cum poți fi oare tu bun cu troienii cei plini de trufie,
Veșnic cu gândul la nelegiuiri; care, răi și nemernici,
Nu se mai pot sătura de război, de vărsare de sînge.
- 615 Totul pe lume urmat e de saț, și iubirea și somnul,
Cîntecul desfătător și falnicul joc de la horă,
Care sînt toate mai mult ca războiul rîvnite pe lume
Numai troienii nu-și satură pofta de hără vreodată.”
- Asta grăi, și luînd de la mort sîngeratele arme,
- 620 Dînsul le dă la ai săi, și cu toată mîndrețea-i bărbată
Vine-napoi și ia parte din nou în șiragul din frunte.
Tabăr-asupră-i al lui Pîlemenec fecior Harpalion,
Care veni să se bată la Troia urmîndu-și pe tata,
Un căpitan, dar el nu se întoarce-n iubita sa țară.
- 625 El pe Menelau de aproape în scut îl plesnește la mijloc,
Sulița-i însă nu-i poate răzbi învelișul de aramă;
De asta se trage-ndărăt la ai săi și, fugind de picire,
Ochii își plimbă roțiș temîndu-se de-o lovitură.
Dar Merione, cînd el se dă-n lături, l-ațintă cu arcul
- 630 Și-l săgetează în bucă la dreapta. Intrîndu-i acolo,
Trece săgeata-i de aramă sub os și bășica-i străpunge.
Stă Harpalion în loc și în brațele soților dîndu-și
Sufletul, lat se întinde și zace pe jos ca un vierme;
Șuruie singele-i negru din rană și udă pămîntul.
- 635 Vrednici tovarăși de-ai lui, paflagonii-ngrijiră de dînsul;
Plini de mîhnire luîndu-l în car îl porniră la Troia.
Tata-i cu fața brăzdată de lacrimi pășea între dînșii,
Însă cu plînsul el nu mai putea să-și învie feciorul.
- Paris se supără foarte de-a lui Harpalion cădere,
- 640 Fuse doar în Paflagonia adeseori oaspe la dînsul,
Și-nvinețit de necaz se aține și trage cu arcul.
Fost-a de neam și bogat, născut din Polid ghicitorul,

¹¹ Interpretarea dată de Murnu celei de-a doua părți a hexametrlui nu este conformă cu sensul din original, unde se afirmă că de la Zeus își află toate (faptele) de acest fel sfîrșitul și începutul, de la el provine totul. Vom restitui, prin urmare, înțelesul adecvat al fragmentului sub forma: *Zeus Părinte, se crede că-ntreci cu a ta-nțelepciune / Oameni și zei: în tine izvor și liman își au toate.*

- Unul cu casa-n Corint, Euhenor. Știa el că-i fuse
 Scris ca să cadă-n război, dar totuși plecase la Troia,
- 645** Pentru c-adesea bătrînul său tată-l vestise zicîndu-i,
 Dacă rămîne pe-acasă, muri-va de-o boală haină;
 Dacă el pleacă-n corăbii, ucis o să fie la Troia.
 Dar se feri de ponosul aheilor și de lingoare,
 Teamă fiindu-i de chin, și se duse. Dar iat-acum Paris.
- 650** L-a săgetat sub ureche prin falcă: în clipă, a lui vlagă,
 Din mădulări i s-a stors și pe ochi i se scurse-ntuneric.
 Astfel de o parte și alta se tot războiau ca pîrjolul.
 Hector, nimic nu știa într-aceea și nici auzise,
 Că-nghesuiți de danai în aripa stîngă, troienii
- 655** Cad cotropiți de mulțime și gata sînt chiar să le lase
 Și biruința; așa-i ajutase pe-ahei cu îndemnul,
 Ba și el însuși zorind cu armele, zeul Poseidon.
 Hector sta încă pe unde sărind peste zid și pe
 poartă
- El năvălise, cînd sparse ale aheilor cete-ndesite,
- 660** Unde s-aflau a lui Aias și Protesilaos corăbii
 Trase pe marginea mării albastre, și seund era foarte
 Zidul pe-aproape, mai sus. Pe-acolo mai tare-ncleștată,
 Crîncenă e războirea-ntre ei în telegi și pedestri,
 Luptă ionii acei cu strai lung și beoții alături,
- 665** Locrii, ftienii, epeii cei falnici și tot spre corăbii
 Calea furtunii lui Hector atîin. Dar cu toată trudirea
 Nu-l pot abate pe el care vine năprasnic ca focul.
 Atenienii-i țin piept, tot oameni aleși sub porunca
 Lui Menesteu, care acolo se bate ajutat de frunțașii
- 670** Fidas și Stihiu și Bias destoinicul. Stau și epeii
 Toți sub porunca lui Drakiu, Amfion și Meges Filidul,
 Medon e capul ftienilor și războiosul Podarches,
 Frate cu Aias cel iute, dar nu dintr-o mamă e Medon
 Cel din Oileus născut. Din țară-i plecat el departe,
- 675** Casa și-avea în Filache, căci el omorîse pe unul
 Frate de-al Eriopidei, al vitregei mame a lui Medon;
 Filacianul Ificle i-a fost lui Podarches părinte.
 Dînșii cu armele-n capul oștirii viteze din Ftia,
 Vasele lor străjuind, dau piept cu beoții alături.
- 680** Aias cel bun de picior, Oilidul, stă veșnic pe lîngă
 Aias Telamonianul și nu-l părăsește o clipă.

Cum în pământ țelinos, la fel opintindu-se, plugul
Trainic îl trag doi murgani, de le curge-ntr-o coarne pe
frunte

- Rîu de sudori, și nimic nu-i desparte pe ei fără numai
685 Jugul cel bine cioplit, cînd umblă pereche pe brazdă,
Țarina-ntr-una cu fierul tăind-o, tot astfel voinicii
Stau îndirjiți amîndoi și-alătura luptă de-a pururi.
Aias cel mare urmat e de-o mîna de vrednici tovarăși,
Care pe rînd îi tot poartă, pe spate luînd, uriaș-a
690 Pavază, cînd e la harță topit de sudori și de trudă,
Aias Oilidul sta singur și n-avea pe locri cu dînsul,
Nu-i erau doară ostașii făcuți pe bătaie de aproape,
N-aveau nici coifuri de acioaie cu creste de tuiuri, nici
scuturi

- Tari și frumos cercuite, nici suliți durate din frasin;
695 Dînșii veniseră-n Troia cu el bizuindu-se-n arcuri
Și-n răsucitele prăștii din lînă de oaie, cu care
Locrii mereu azvîrlind, spărgeau a troienilor rînduri.
Oastea lui Aias cel mare cu armele bine lucrate,
Se-ncăiera cu troienii în față, ba chiar și cu Hector,
700 Locrii în urmă stăteau și chiteau pe furiș, iar troienii,
De lovitori buimăciți, abia mai puteau să se miște
Și rușinos în risipă fugind de la vase și corturi,
Ei s-ar fi dat înapoi spre troiana, vîntoasa cetate,
Dar a venit Polidamas și-a zis avîntosului Hector:
705 „Hei, că pe tine de fel nu te-nduplecă-ndemnul și
vorba.

- Oare fiindcă făcutu-te-au zeii mai vrednic în arme,
Vrei tu să-ntreci pe ceilalți cu priceperea ta și cu sfatul?
Nu vei putea nicidecum să le ai împreună pe toate,
Zeii meniră ca unul să fie mai bun de războaie,
710 Altul la jocul de horă și altul la viers și-alăută,
Și altuia Zeus atotvăzătorul i-a dat judecată,
Care la mulți folosește și multor-aduce scăpare,
Și-ndeosebi prețuită-i de oricine-i cu darul acesta.
Eu îți voi spune deschis ce socot că e foarte cu cale:
715 Jur împrejur ca o roată de foc te încinge războiul,
Iar inimoșii troieni, de cînd peste zid năvăliră,
Unii cu armele stau deoparte, iar alții se luptă
Tot mai puțini cu mai mulți, fiind risipiți la corăbii.
Du-te tu însă-napoi și cheamă pe-aici căpitani,

720 Toți să ne punem la sfat, să luăm hotărîre deplină;
Da-vom noi oare pe loc năvală spre-ahei la corăbii,
Dacă prii-ne-vor zeii; ori fără de pierdere, teferi
De la corăbii ne-om da înapoi. Eu mă tem că danaii
Vor înadins să răzbune bătaia ce ieri suferiră.

725 Văd că pe-aproape de vase stă tot alțiat după luptă
Unul de-ai lor, care n-o să se lase cu una cu două.“

Zice, iar Hector, primindu-i voios sănătoasa povață,
Repede sare din chelnă cu toat-armătura pe dinsul
Și se grăbește spre el, rostindu-i cuvinte ce zboară:

730 „Tu, Polidamas, oprește-mi aicea pe toți căpitanii.
Eu mă voi duce pe acolo și parte-oi lua la bătaie;
Pune-voi totul la cale și iute mă-ntorc după-accea.“

Zice, și-nalt ca un munte noros se răpede viteazul,
Strigă și zboară-ntre oștile lui și-ajutoarele-i multe.

735 Cum auziră al lui glas, zoriră să vie cu toții
Spre Polidamas bărbatul, odrasl-a lui Pantus.

Iar Hector

Merge și caută printre oștenii din frunte, să afle
Pe Deifob și pe fiul voinic al lui Priam, Helenos
Și pe-Asiades Adamas și pe-Asios Hirtacianul.

740 Parte-i găsi el răniți și pe alții uciși la bătaie,
Unde căzuseră-n harțele lui cu danaii, și-acuma
Fără suflare zăceau înaintea la vasele-ahee;
Parte stăteau în cetate răniți de săgeți și de suliți.
Hector îndată la stînga bătăii dădu peste Paris,

745 Viță de zei, Alexandru, bărbatul frumoasei Elena;
Oastea el și-o-mbărbăta și o tot îndemna la bătaie.
Merse pe-aproape de el și-i zise cuvinte de ocară:

„Paris, nevrednice, tu, numai chipu-i de tine,
muierce!

Unde ni-s frații acum, Deifob și voinicul Helenos,

750 Și Asiades Adamas și Asios Hirtacianul?

Unde ni-i Otrioneu? Din Troia cea-naltă de-acuma
Praf și cenușă s-alege, și tu vei pieri de năprasună.“

Cel mai frumos al lui Priam fecior Alexandru-i

răspunse:

„Hector, învinui ușor pe un om care n-are vreo

vină;

- 755** Poate cîndva oi fi fost lăsător și codit la bătaie,
Nu m-a făcut însă maica de tot nerăzboinic pe mine.
Iată, de cînd spre corăbii la lupt-ai minat pe ai noștri,
N-am pregetat nici o clipă, ba tot ne-am bătut cu
vrăjmașii.
- Însă căzura vitejii acci după care tu umbli,
- 760** Doar Deifob și Helenos sînt teferi; s-au dus spre cetate,
După ce fură din lance răniți amîndoi pe la mînă;
Dinșii avură norocul să-i apere mila din slavă.
Hai, tu pornește-nainte, pe unde ți-i voia și-ndemnul;
Grabnic urma-te-vom noi, și fii tu pe pace că nimeni
- 765** Nu va slăbi din opint, ci după puteri ne vom bate;
Peste putere să lupți zadarnic îți este încordul.”
Fratelui asta rostind, ușor îl înduplecă Paris.
Dinșii pornesc dup-aceea pe unde e-n toi bătălia,
Unde luptă Chebrione și-alesul bărbat Polidamas,
- 770** Falke, Orteu și alături de el ca un zeu Polifete,
Moris, Ascaniu și Palmis, odraslele lui Hipotion;
Numai de-o zi din Ascania dinșii veniseră-n Troia
Altora locul să ia, și-acum Zeus în valmă-i împinse.
Toți laolaltă porneau ca un vișor de aprige vînturi
- 775** Care, de tunet silite, se lasă de sus pe cîmpie
Și-nfricoșat vișînd s-aruncă pe mare și-acolo
Mii de talazuri în clocot se-nalță din vuietul mării,
Spumegă și se boltesc și rînduri gonesc după rînduri;
Astfel acuma lucind în arme de-aramă troienii
- 780** Unii tot vin înglotiți după alții urmînd căpitanii.
Vijelios ca și Ares, al lumii călău, înaintea
Gloatei troiene dă Hector năvală țiindu-și în față
Scutul rotat cel de piele de bou ferecată-n aramă;
Chivăra lucie groaznic îi tot tremura pe la tîmple.
- 785** El pretutindenî umbla ispitind pe dușmani ca să vadă
Nu cumva s-or speria, dacă el le răsare cu scutul,
Totuși netulburi de teamă, steteau înainte-i aheii.
Aias întiul mergea cu pași mari și-l chema la bătaie:
„Vin’ mai aproape, tu, Hector. Sărace de tine, ce
cauți
- 790** Geaba pe noi să ne sperii? Nu sîntem copii la războaie;
Nu ne-a bătut fără numai amarnicul bici al lui Zeus.
Poate te-i fi mîngîind cu nădejdea că vasele noastre

Vei potopi, dar și noi avem brațe spre-a lor apărare.
Ba mai curînd mi se pare că bine-zidita cetate

- 795 Noi vom lua, de pe fața pămîntului noi o vom șterge.
Deci te vestesc că s-apropie vremea cînd tu, luînd fuga,
Rugă fierbinte roști-vei cereștilor zei tuturora,
Mult mai ușori decît șoimii să-ți faci la drum telegarii,
Care într-un nour de praf de pe cîmp te vor duce la
Troia."

- 800 Asta i-a zis, iar la dreapta deasupra-i o pasăre
zboară,

Vultur în slăvi rotitor, și chiuc veseli aheii,
Piaza cea bună zărînd. Iar falnicul Hector răspunde:

„Aias, flecarule, lăudărosule! Ce fel grăit-ai?

Dacă-ntr-atît aș fi eu dumerit că sînt fiul lui Zeus

- 805 Cel viforos și că mamă mi-e doamna-i, ca-n zilele toate
Cinste din partea mulțimii să am ca și Atena și Febos;
Cum ca lumina-i de limpede azi că pieri-vor aheii
Toți de istov și tu însuși alături de ei, de te bizui
Sulița-mi lungă să-nfrunți. O să-ți sfîșie neteda piele
810 Și, răsturnat la corăbii, cu carnea-ți curînd și cu seul
Tu sătura-vei vultanii și corbii și cîinii din Troia."

Asta striga, și-nainte pornind îl urmară cu vuiet

Strașnic ai lui împrejur, și gloata urla după dinșii;

Dar chioteau și danaii și nu mai slăbeau în putere,

- 815 Ci așteptau să dea piept cu vitejii din Troia, și vuiet
Groaznic de o parte și alta ajungea în văzduh pînă-n
slavă.

CÎNTUL XIV

Noua propunere a lui Agamemnon de părăsire a bătăliei (1—131). Intervenția lui Poseidon (132—148). Zeus înșelat (149—345). Aheii preiau, cu ajutorul lui Poseidon, din nou ofensiva (346—515).

Tipătul celor învinși ia Nestor aminte din cortu-i,
Unde stătea la băut cu Mahaon, și-acestui-a-i zice:

„Spune, mărite Mahaon, ce poate să fie acest vuiet?

Tipă voinicii mereu tot mai întetît la corăbii,

- 5 Șezi tu aicea pe loc și-n tihnă bea-ți vinul din cupă
Pînă ce apa-n căldare-ncropi-va pe foc Hecamedea
Cea sprincenată și are să-ți spele scursura de sînge;
Eu mă duc iute cu ochii să dau un ocol să văd ce e.“

Zice și-apucă din cortu-i o pavăză meșteșugită,

- 10 Scînteietoare de aramă; e pavăza lui Trasimede,
Fiul său bun călăreț, că el pe-a lui Nestor o luase.

Prinde și țapăna lance cu vîrf ascuțit de aramă

Și se răpede din cort și-ndată-i s-arată tot răul:

Vede pe-aheii că se vîntură și pe troieni după dinșii

- 15 Falnici în iureșul lor, și-o năruitură tot zidul.

Cum se întunecă, lin încrețîndu-se, întinderea mării

Dacă ea simte că vine și vijlie vîntul furtunii;

Nu se tălăzuie-ncoace și-ncolo, ci stă neurnită,

Pînă ce nu se dezlănțuie vîntul deplin de la Zeus;

- 20 Astfel a stat socotind, cu mintea-i în două-mpărțită.

Nestor atunci se gîndi dacă-i bine s-apuce prin oaste

Ori să dea fuga de-a dreptul la craiul Atrid Agamemnon.

Astfel în sine gîndind, la urmă găsi mai cu cale

El s-o apuce spre-Atrid. Într-asta pe cîmp luptătorii

- 25 Se omorau, zăngăneau armăturile lor ferecate,

Groaznic pălite de săbii și sulii cu capete două.

Dau peste Nestor atunci venind de la tabără craii
Care fusese răniți, Agamemnon, Tidid și Ulise,
Vasele lor fiind trase pe marginea mării albastre

30 Mult mai departe de luptă, iar cele dintii spre cîmpie
Date cu dosul erau și zidul venea dup-aceea.

Cît era malul de larg, el tot nu putea să le-ncapă
Vasele toate, și oastea pe-acolo era strîmtorată
De-asta și ei le trăsese-ră-n șiruri de trepte și-umplură

35 Gura cea lungă de mal între două musele cuprinsă.
Craii, proptindu-se-n lănci, se duceau împreună să vadă
Ce-o fi cu țipătul de la război, că de-aceea și dînșii
Tare erau necăjiți, cînd iată cu Nestor în cale
Se întîlniră și, cum îl văzură, de teamă-nlemniră.

40 Dar mai întii Agamemnon așa începu să-l întrebe:

„Tu Neleiene moș Nestor, a neamului mare mîndrie,
Ce-ai părăsit bătălia și vii tu încoă spre corăbii?
Doamne, mi-e teamă să nu se întîmple ce eu auzit-am.
Cică la sfatul ce Hector avu oarecînd cu troienii

45 S-a lăudat că el n-o să se-ntoarcă-napoi în cetate
Pînă ce nu ne doboară și vasele nu ni le arde.

Asta le-a zis lor atunci și iată-mplinescu-se toate.
Vai mie, vai! Îmi dau seama, se vede c-ai noștri
Prinseră ciudă pe mine la fel ca Ahile, și nu vor

50 Piept să mai ție pe-aici la corăbii.“ Răspunse moș

Nestor:

„Ceea ce spui e făcut și e gata. De acuma nici Zeus
Cel care bubuie-n nouri nimica nu poate să schimbe,
Iată surpat este zidul ce noi îl crezusem cu toții
Vaselor noastre și nouă un sigur liman de scăpare,

55 Și la corăbii troienii se luptă cu toată-ndîrjirea
Neîncetat, și zadarnic iei seama, că nu poți ști bine
Unde-s anume răzbiți, de se vîntură valmeș aheii,
Cad pretutindeni și țipătul lor pînă-n slavă răzbate.
Dar să vedem între noi ce trebuie acuma să facem,

60 Poate ajuta-ne-va mintea. Din parte-mi eu nu-s de

părere

Noi să mai mergem în toi, doar nu pot să lupte răniții.“

Dar Agamemnon Atrid răspunde bătrînuhii astfel:

„Dacă troienii, moș Nestor, acuma se bat la corăbii
Și-ntru nimic nu ne-a fost în tabără zidul și șanțul,

- 65 Oricît de mult ne trădîrăm și-avurăm nădejde-așa
mare
C-au să ne fie adăpost și nouă și vaselor noastre,
Asta-i pesemne c-așa este data de sus, de la Zeus,
Jalnic să piară pe-aici aheii, departe de țară.
Știu doar că el înainte sta gata mereu să ne ajute:
- 70 Văd îns-acuma că cinste dă numai dușmanilor noștri
Parc-ar fi zei și ne ferecă nouă și brațul și-avîntul.
Hai dar cu toții să facem în felul cum eu vă voi spune:
Vasele toate ce s-află șirag înainte la mare,
Noi să le dăm peste prund și să le împingem în apă
- 75 Și sub cătușe la larg să le ținem tot gata de fugă
Pînă la noapte, cînd poate-napoi se vor trage troienii
Și vom putea de pe mal să dăm drumul și celor rămase;
Nu-i doar rușine să fugi la primejdie nici peste noapte:
Scapă cu fuga mai bine decît să te ajungă nevoia."
- 80 Aspru se uită la el și zice istetul Ulise:
„Ce fel de grai ți-a scăpat din stavila gurii, Atride?
Nenorocite, mai bine domneai peste niște nevolnici,
Nu peste oameni ca noi, căror dat ni-i din partea lui
Zeus
Din tinerețe și pîn'la adînci bătrînețe să ducem
- 85 Grele războaie mereu pîn'ce noi fiecare ne-om stînge.
Vrei tu să lași înadîns necuprînsă a lui Priam cetate
După ce noi pentru asta așa îndelung pătîmirăm?
Taci, nu cumva să te-auză pe-aicea vr'un altul de-ai
noștri.
Nu putea vorbă ca asta să-i vie vreodată pe buze
- 90 Unui bărbat care știe grăi cumsecade și poartă
Sceptru ca Domn, și de care mulțime de oameni ascultă,
Nenumărați luptători, cum e oastea ce-ți stă sub
peruncă.
De asta și eu mă ridic împotriva și tare te mustru,
Dacă ne povățuiești în vreme ce fierbe războiul
- 95 Vasele să le pornim spre mare fugind ca să facem
Voia troienilor, tocmai cînd ei începură a ne-nfrînge,
Și fioros să ne fie sfîrșitul. Aheii, vezi bine,
N-o să mai stea să se bată, cînd vaselor noi vom da
drumul,
Ci vor căta pe de lături s-o ia, să se fure din luptă;

100 Sfatu-ți, o Doamne, vedea-vei atunci cît poate să
strice.“

Dar Agamemnon Atrid, al oastei păstor, îi răspunse:

„Prea mă jigni dojenirea ta necruțătoare, Ulise.
Iată, eu nu mai silesc pe ahei să dea drumul pe mare
Vaselor bine-podite. Poftească un altul, oricine,

105 Tînăr, bătrîn, mi-e totuna, să dea o povață mai bună;
Eu aş primi-o voios.“ Luă Diomede cuvîntul:

„Iat-acel altul aici. Să nu mai umblăm după dînsul,
Dac-ați voi s-auziți, și să nu vă uitați cu mînie,
De sînt mai tînăr cumva între voi rostitorii de sfaturi.

110 Pot să mă laud și eu că sînt os de viteaz, din Tideus,
Care la Teba-a murit și acolo l-acoperă țărna.

Trei fii avut-a Porteu și toți erau unul și unul,
Și-n Calidonul înalt locuiau și-n cetatea Plevrona.

Doi erau Agriu și Melas, al treilea Oineu călărețul,

115 Tatăl părintelui meu, iar el era cel mai puternic.

Dînsul acolo rămase, dar tata fugar pribegit-a

Pină ce-n Argos ajunse, c-așa vrură soarta și zeii.

Craiul Adrastos-i dăduse pe-o fiică și casa-i fu plină

De avuție și rost, avea el destule pămînturi.

120 Țarini mănoase de grîu și multe pometuri și turme

Și întrecea pe ahei de dibaci în bătaia cu sulii.

Veți și știind-o și voi că e drept, că și voi auzirăți.

De-asta voi nu puteți zice că nu sînt de neam și om
vrednic

Pentru ca vorba să-mi nesocotiți și să-mi faceți rușine.

125 Hai să grăbim la război, e zor și nevoie. Să mergem

Chiar și răniți, numai noi să neaținem deoparte, să
nu fim

Ținta lovirii, ca nu cumva vr'unul rănit să mai fie.

Doar să silim ca să intre-n bătaie ceilalți care întruna

S-au abătut și s-abat după voie și nu stau să lupte.“

130 Zise, iar dînșii voios după asta povața primindu-i

Merseră călăuziți de craiul Atrid Agamemnon.

Nu în zadar priveghea într-aceea slăvitul Poseidon.

Zeul, în chip de bătrîn, la dînșii veni și de mîna

Dreapt-apucînd pe Agamemnon, așa începu să-l întrebe:

135 „Crai Agamemnon, acumă pesemne hainul Ahile

Tare se bucură-n sinc, cînd vede omorul și fuga

Oștilor noastre, căci n-are el minte nici cit un grăunte
Ducă-se dar pe pustii, ori zeii orbi-l-ar mai bine!

Nu ești tu încă cu totul de zei oropsit, că mai este

- 140** Dat încă celor din Troia, frunțașilor și ostășimii,
Prاف să mai bată pe șes. Tu însuși vedea-vei cum dinșii
Au să-și ia talpa-napoi de la vase de-aici spre cetate.”

Asta vorbi și cu strigăte mari năvăli pe cîmpie.
Cît de vîrtos la război dau chiot vreo nouă sau zece

- 145** Mii de bărbați, dacă-ncepe-nceștarea turbată de arme;
Tare tot astfel a fost și al zeului chiot, cu care
Dînsul în pieptul aheilor puse putere-nzecită
Și-i întirta la război ca să nu înceteze din arme.

Hera din tronu-i de aur căta într-aceste la vale

- 150** De pe un pise din Olimp, și mare i-a fost bucuria
Cînd a văzut pe cumnatul, pe fratele ei între rînduri
Pentru ahei ostenindu-se-n lupta ce-naltă bărbații.
Hera vedea și pe Zeus în creștetul muntelui Ida
Cel nesecat în izvoare, și silă simțea la vedere-i.

- 155** Sta chibzuindu-se atunci ochioasa velita zeiță
Cum ar putea adormi privegherea lui Zeus momindu-l.
Astfel în cele din urmă zeița găsi mai cu cale,
Bine gătită să plece ea însăși la muntele Ida,
Dragostea-n el să deștepte ca ei să adoarmă-mpreună,

- 160** Cînd o prielnică lină-ațipire ar putea să reverse
Peste-ale zeului pleoape și peste-nțeleapta lui minte.
Deci o luă spre iatacul, pe care Hefest îl zidise
Meșteru-i fiu, potrivit cu usciorii vîrtoase canaturi,
Și cu o tainică încuietore ce n-o știe altul.

- 165** Ziua se furișă acolo și ușa cea lucie-nchide.
Trupul de farmece plin și-l curăță-ntîi cu un balsam,
Necurăția-i spălînd, și-l unge turnîndu-și oleiul
Dumnezeiesc de plăcut și plin de mireasmă ce-mbată,
Carc, fiind răspîndit în pridvorul de-aram-al lui Zeus,

¹⁶⁹ Tălmăcitorul a omis un hemistih al originalului (v. 172), avînd
sensul: *(balsam) al cărui parfum era dinadins pentru ea răs-
pîndit*. În consecință, considerăm că se impune modificarea,
în forma următoare, a versului în contextul: (167) *Necurăția-i
spălînd, și-l unge turnîndu-și oleiul* / (168) *Plin de aromă
aleasă, mireasmă doar ei rostuită, ș.a.m.d.*

- 170 Umple cu dulce miros departe pământul și cerul.
După ce trupu-i frumos și-l unge și-și piaptână părul,
Ea-și împletește cu mîna cosițele-i strălucitoare,
Mîndre și dumnezeiești din capu-i cel fără de moarte,
Pune pe urmă și-o haină măiastră, țesută de însăși
- 175 Palas Atena cu mult meșteșug și cu multe podoabe;
Haina și-o ncheie la sinu-i cu sponci lucitoare de aur.
Mijlocu-ncinge sub briu dichisit cu o sută de ciucuri.
Iar la urechea străpunsă și-anină cercei cu trei pietre
Meșter lucrați și din care selipea frumusețe nespusă.
- 180 Capul și-acopere apoi a zeițelor frunte cu vălu-i
Mîndru țesut de curînd și alb ca lumina de soare,
Iar pe picioarele dalbe și-nnoadă frumoase sandale.
După ce-și pune pe ea cîte una podoabele toate,
Lasă iatacul și cheamă la ea pe zeița Afrodita
- 185 Și, la o parte de zeii ceilalți, începe s-o-ntrebe:
„Face-vei oare ce eu îți voi spune, iubită copilă?
Ori vei respinge rugarea, fiind supărată pe mine
Pentru c-ajut pe danai, iar tu pe troieni?” Ea răspunse:
„Hero-nălțată zeiță, născuto din marele Cronos,
- 190 Spune-mi tu mie ce vrei; sînt gata să fac ce vei cere,
Dacă putea-voi s-o fac și ar fi cu putință-a se face.”
Hera cu gîndul viclean începu după asta s-o roage:
„Dă-mi a iubirii putere și dorul cu care tu birui
Totul în lume, pe zeii cei nemuritori și pe oameni;

179 Tălmăcirea exactă a acestor versuri a suscitat numeroase controverse. Interpretarea cea mai plauzibilă — confirmată de datele arheologice — a epitetelor hom. *triglēna* și *moróenta* (care caracterizează numele obiectului propriu-zis, *hērmata* „cercei, pandantive auriculare”) impune următoarea reprezentare: cerceii erau prevăzuți fie cu trei deschideri simetric dispuse, în formă orbiculară (de dimensiunea globului ochilor), fie, mai curînd, cu trei pietre prețioase (briliante sau turnate în aur) rotunde, de forma ochilor (hom. *glēnē*, *glēnos*), măiestrit confecționate (*moróenta*) sau împrăștiind reflexe strălucitoare. Mai puțin plauzibilă este interpretarea, acceptată de P. Mazon, D.M. Pippidi ș.a., în conformitate cu care epitetul *moróenta* se referă la forma sau grosimea bobitelor „asemănătoare cu murele”. Cf. G.Ch. Crusius — E.E. Seiler, *Vollständiges Griechisch-Deutsches Wörterbuch über die Gedichte des Homeros und der Homeriden*. Leipzig, 1857, s.v. *triglēna*, *moróenta*; A. Pierron, *ed. cit.* p. 62; P. Mazon, *ed. cit.*, p. 47; D.M. Pippidi, *ed. cit.*, p. 267.

195 Pin'la hotarul pământului vreau să mă duc spre vederea
Lui Ocheanos, al zeilor tată, și-a mamei lor Tethys.
Dinșii acasă la ei m-au ținut și crescutu-m-au bine,
Cînd m-au primit de la Rea, cînd Zeus pe tatăl său
Cronos

L-a repezit sub pămînt și sub mare pe lumea cealaltă,
200 Merg pe la dinșii să-i văd și să curm a lor veșnică sfadă.
Doar e destul de cînd ei tot stau învrăjbiți și de ciudă
Nu se apropie unul de altul, nici dorm împreună.

¹⁹⁵ „Ocheanos, al zeilor tată”: în grecește, *theôn génesin* „originea zeilor”. Se afirmă aici, ca și mai jos, vv. 240—241, 296, o ipostază cosmogonică net diferită de aceea întilnită la Hesiod, *Theogonia*, v. 133 (în *ed. cit.*, p. 29): *Iar, din unirea cu Cerul, / [Gaia, N.N.] nascu pe-nspumatul Oceanos*, unde rolul divinității primordiale revine Pământului (Gaia), și nicidecum lui Okeanos. Ipostaza homerică a lui Okeanos — apa ca matcă fundamentală a universului — pare a fi mai veche decît mitologema hesiodică mai sus citată, așa cum afirmă diferiți exegeți (spre exemplu, P. Mazon, *ibidem*). Pe de altă parte, Okeanos însuși apare ca o divinitate cu statut mitologic propriu: el este soțul lui Tethys și strămoșul tuturor divinităților acvatice (rîuri, lacuri, mări, nimfe etc.). O interpretare ingenioasă a lui A. Pierron, *ed. cit.*, vol. II, p. 63 statuează în mod definitiv originea numelui și rolul zeiței Tethys: deși ea locuiește în zonele adînci submarine (cf. 1, 355—356; 530), și aceasta datorită faptului că este soția lui Okeanos, Tethys nu reprezintă, în mitologia homerică, personificarea adîncurilor mării, deci personificarea mării înseși, ci a pământului, în conformitate cu originea numelui ei, *Tethys* fiind pus în legătură cu substantivul v. gr. *tēthē* „bunică”; deoarece la Homer marea nu este niciodată caracterizată prin „hrănitore, roditoare, care oferă hrană etc.”, ci, dimpotrivă, este „sterilă, nerodnică” (*atrygetos*), rezultă că Tethys reprezintă personificarea originară a rodniciei pământului. În favoarea simbolismului marin al divinității Tethys pledează însă Adelina Piatkowski, care aduce spre comparație o mitologemă similară mesopotamiană despre împreunarea apelor dulci (*Apsu*) cu cele sărate ale mării (*Tiamat*), considerînd posibilă o influență a străvechilor concepții cosmo-tegonice din Orientul antic asupra mythos-ului grec. Cf. *Filosofia greacă pînă la Platon*. I. Partea 1. Redactori-coordonatori A. Piatkowski și I. Banu. București, 1979, p. 23. După Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, p. 456, Okeanos și Tethys incorporau cele două principii fundamentale, heterosexuale, ale Apei primordiale, „perechea originară din care au ieșit zeii și întreaga realitate” (*ibid.*).

Dacă voi face cu vorbele mele amîndoi să m-asculte
Și să s-apropie iară cu dragoste ca și-nainte,

205 O să mă bucur din parte-le-n veci de iubire și cînsté.“

Asta ea zise, iar galeșa zîină Afrodita-i răspunse:
„Nu se cuvine și nici că se poate să nu-ți fac pe voie,
Tu ești soția lui Zeus, a zeului cel mai puternic.“

Cum a grăit, Afrodit-a și scos de sub pieptu-i
colanul

210 Cel înflorat și pestriț, în care stau vrăjile toate,
Dragoste, dor împreună cu dulci tăinuiri de iubire
Și-ademenirea ce pînă și mintea-nțelepților fură.

Ea îl întinse zeiței rostindu-i cuvintele aceste:

„Ține colanul acesta la sîn tănuiește-ți-l bine,

215 Vrăjile toate-s în el, și crede că nu te-i întoarce
Fără să-ți fi împlinit înainté dorința și gîndul.“

Astfel îi zise, iar Hera-i zîmbi mulțumită privind-o,
Și bucuroasă la sîn își ascunse pe urmă colanul.

Cînd Afrodita, copila lui Zeus, acasă se-ntoarce,

220 Hera, Olimpul lăsînd și sărînd de pe culme la vale,
Trece-n Pieria și prin Ematia cea desfătată

Peste-nălțîmile munților plini de ninsoare din plaiul
Tracilor, buni călăreți; ea nici nu atinge pămîntul.

Iar de pe muntele Atos dă fuga pe undele mării

225 Pînă sosește la Lemnos, orașul măritului Toas.

Ea întîlnîndu-se acolo cu fratele morții, cu Somnul,
Prietenos îl apucă de mină și-ncepe să-l roage:

„Somnule, care domnești peste toți muritorii și zei,
Dacă vreodată-mplinitu-mi-ai ruga, m-ascultă și
astăzi,

²²⁵ Prezența tocmai în Lemnos a Somnului (hom. *Hýpnos*), conceput ca o divinitate de sine stătătoare, probabil personificarea divinizată a forței de neevitat și—in instanță extremă—tanatice existente prin somn, a suscitat controverse încă din antichitate. Interpretarea criticilor alexandrini pornea de la un detaliu mitologic: Somnul era îndrăgostit de una din Grații, iar Hephaistos — zeul venerat în mod special în Lemnos — era căsătorit, după o versiune mitologică, cu Kharis, soră a Grațiilor (cf. *infra*, 48, 372), de unde apropierea de Lemnos a zeului somnului; această explicație, plauzibilă în sine, omite faptul că Hephaistos locuia, dimpreună cu ceilalți zei, în Olimp și nu în Lemnos. O altă interpretare, aparținînd scoliastilor, care au introdus chiar în text un vers confectionat

- 230** Eu o să-ți fiu după asta de-a pururea multumitoare,
Ochii cei mari luminoși ai lui Zeus tu fă-mi-i s-adoarmă
Iute cînd eu mă voi pune cu dragoste alături de dînsul.
Darul ce tu vei primi de la mine-i un scaun de aur,
Mindru și nemuritor; îl va face fecioru-mi Hefestos,
- 235** Meșter vestit, și va pune la poalele tale, sub tine,
Un scaunăș, ca pe el să-ți razemi picioarele dalbe,
Cînd la ospăț o să stai.“ Iar molcomul Somn îi răspunse:
„Hero-nălțată zeiță, născuto din marele Cronos,
Pe-altul, oricare să fie din zeii cei fără de moarte,
- 240** Lesne aş putea să-l adorm, chiar apele lui Ocheanos,
Rîul din care cu toții noi zeii ne tragem ființa.
Însă de fiul lui Cronos eu nu pot de loc să m-apropii
Necum pe el să-l adorm, de nu-mi dă el însuși poruncă.
De-nvățătură mi-a fost rugăminteă ce tu mi-ai făcut-o
- 245** Mie-ntr-o zi mai demult, cînd Hercule, ne-nfricoșatul
Fiu al lui Zeus, venea de la Troia, pe care-o prădase,
Eu adormit-am atunci pe soțul tău bine-narmatul,
Dulce adumbrindu-l în somn. Tu ai vrut a lui Hercule
moarte
Și la plutirea-i pe mare stîrnit-ai un vifor de vînturi
- 250** Groaznice și l-ai răznit dup-aceea spre insula Coos,
Singur, departe de-ai lui. Trezindu-se atunci, de minie

ad hoc, presupune că Somnul se afla întîmplător în Lemnos, unde descinsese din Hades. Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, pp. 65—66. În sfîrșit, este de semnalat ipoteza lui Paul Mazon, *ed. cit.*, vol. III, p. 49, n. 2, în conformitate cu care la Lemnos exista un cult străvechi al somnului, despre a cărui mențiune nu a rămas însă nici o urmă arheologică sau narativă.

- 250—251** Peripețiile întoarcerii acasă a lui Herakles, primul cuceritor al Troiei, alcătuiau, după cum se poate reconstitui din aceste sumare indicații, subiectul unui ciclu epic aparte, un *Nostos* (*Poem al întoarcerii*) extrem de vechi, similar, probabil, ca factură poemului ciclic ulterior al *Întoarcerilor* (*Nostoi*), unde se relatau episoadele diverselor rătăcirii pe mare și pe uscat prin care au trecut aheii după cucerirea cetății lui Priam. Așa cum judicios presupune Paul Mazon, *ed. cit.*, pp. 50—51, n. 1, *nostos*-ul heracleic trebuie inclus într-un poem epic mai vast, o *Heracleidă* conținînd: nașterea eroului și dușmănia Herei (cf. *infra*, vv. 317—319 și 19, 95—97); lupta lui Herakles cu monstrul marin de la Troia (20, 137—141); muncile eroului aflat în subordinea lui Eurystheus și ajutat de Atena (8, 355—358; 15, 631); cucerirea Troiei lui Laomedon (5, 626—630);

- Zeus pe zei îmbrincea în palat și umbla după mine
 Mai ahtiat să m-arunce din cer în prăpastia mării;
 Mă izbăvi însă Noaptea ce oameni și zei potolește,
- 255 Eu am sosit-o din fugă, iar lui i-a trecut supărarea,
 Doar se temu să nu vatăme Noaptea fugară. Și-acuma
 Stăruie tu iar să fac eu ceva care-i peste putință?“
 „Nalta zeiță ochioasă urmă mai departe din gură:
 „Somnule, ce te-ngrijești tu de asta? De loc să nu-ți
 pese
- 260 Oare-ți închipui că Cel care bubuie-n nouri acuma
 Va ajuta pe troieni ca pe fiu-său Hercule odată?
 Vino, căci am să te-nsor cu una din zânele Grații
 Tinără-n floare, și-a ta o să fie pe veci ca nevastă
 Tocmai aceea pe care mereu o dorești, Pasitea.“
- 265 Asta ea zise. El fu bucuros și îndată-i răspunse:
 „Repede jură-mi atunci pe apele Stixului negru
 Nedezlegat jurămint și atinge cu dreapta pământul,
 Lucia mare cu stînga și martori să fie toți zeii
 De pe tărîmul celalt care stau împreună cu Cronos,
- 270 Jură că-mi dai de soție pe una din zânele Grații,
 Numai pe care am dorit-o de-a pururea, pe Pasitea.“
 Asta el zice, iar Hera-l ascultă și după dorința
 Somnului strigă pe nume și jură-se tare pe zeii
 Care se cheamă Titani și-și au în Tartar locuința.
- 275 După ce ea jurămintul rosti, amîndoi părăsiră
 Imbros și Lemnos și grabnic se călătoriră prin nouri
 Pînă sosiră pe muntele plin de dihăanii și ape,
 Ida. Din mare, la Lectos ieșind pe uscat apucară
 Și sub picioarele lor se mișcau ale codrilor vîrfuri.
- 280 Somnul aici a rămas. Înainte ca Zeus să-l vadă,
 El se sui pe un brad ce-n pădure pe Ida crescuse
 Peste măsură de-nalt și la cer ajunsese prin nouri.
 Se îndosise pe-acolo-ntre crengile bradului Somnul
 Și era tocmai ca pasărea cea cu viers dulce din plaiuri,

reîntoarcerea (14, 248—251; 15, 25—29); rănirea (pedep-
 sirea?) Herei și a lui Hades, într-un război (sau în mai multe
 lupte separate) la care se fac aluzii în cursul *Iliadei* (5, 382—
 393; aluzii la aceste episoade în 11, 671—675 și 8, 360—362).

285 Halchis numită de zei, de oameni numită Chimindis.
Grabnică Hera urcă după asta Gargaros, țuguil
Marelui munte. Dar cum o zări nouraticul Zeus,
Pofta iubirii deodată-i întunecă mintea-nțeleaptă
Tocmai ca-n oara dintii când odată, luîndu-se-n brațe,

290 S-au drăgostit pe ascuns și fără să știe părinții.
Zeul de Hera s-apropie,-i zice pe nume și-ntreabă:
„Hero,-ncotro ai pornit așa din Olimp repezită?
N-ai doar teleaga și caii să sui spre-a te duce oriunde.”
Hera zeița, cu gânduri viclene, răspunse lui Zeus:

295 „Tocmai la capul pămîntului am să mă duc spre
vederea
Lui Ocheanos, al zeilor tată, și-a mamei lor Tethys;
Dinșii acasă la ei m-au ținut și crescutu-m-au bine.
De-asta voi merge să-i văd și să curm a lor veșnică sfadă,
Doar e destul de cînd ei tot stau învrăjbiți, și de ciudă
300 Nu se apropie unul de altul, nici dorm împreună.
Caii m-așteaptă la poalele muntelui Ida, de unde
Au să mă poarte-n cotigă zburînd pe uscat și pe ape,
Dar am venit din Olimp de dragul tău numai; mi-e
doară
Nu cumva tu să te superi apoi, dacă-n taină m-oi duce

295 Identificarea ornitologică rămîne, în ciuda tuturor eforturilor
întreprinse în această direcție încă din antichitate (vezi, spre
exemplu, Plinius Major, *Naturalis Historia*, 10, 8 apud A. Pier-
ron, *ed. cit.*, p. 69), imposibil de efectuat. Se remarcă dubla
denominație a păsării, atribuită „limbajului” divin (recte,
„sacru”) și celui comun, fapt de altfel întâlnit în cuprinsul
epopeii (vezi, spre exemplu, I, 401). Această dihotomie (vezi
și *supra*, 5, 333 și urm.), este explicată de Victor Bérard
(apud Aram M. Frenkian, *Le monde homérique. Essai de pro-
tophilosophie grecque*. Paris, 1934, p. 46) prin reminiscențele
semitice pe care epopeea homerică le conține în virtutea unei
ipoteze de origini orientale a acesteia.

300 Asupra unor dezvăluiri de acest fel, precum și asupra unor
fragmente similare celor care urmează (*infra*, 321—322;
340—345) și-a îndreptat critica acerbă Platon în *Statul (Poli-
teia)*, 3, 390 c (în ediția *Platon. Oeuvres complètes*. Tome VI.
La République. Livres I—III. Texte établi et traduit par
Émile Chambry. Paris, „Les Belles Lettres”, 1970, p. 98),
acuzînd poezia în genere, și cea homerică, în mod special,
de impudicitate și irreverențiozitate față de zei.

305 La Ocheanos acasă, la riul cu albie-afundă.“
Se-mpotrivi însă Cel care-nvolbură norii și zise:
„Hero, nu-i grabă, pe-acolo te poți repezi mai pe urmă.

Haide mai bine la dragoste aici să ne dăm laolaltă,
Nici de-o zeiță vreodată și nici de-o femeie pe lume

310 Nu mă-ndrăgii cu o astfel de patimă, nici de nevasta
Lui Ixion, maica lui Piritou cel cuminte ca zeii;

Nici de subțirea în glezne Danae, sulegeta fiică
A lui Acrisiu, din care născutu-s-a-n urmă Perseus,
Fiul meu cel mai de pomină dintre vitejii din lume;

315 Nici de frumoasa Europa, copila vestitului Fenix,
Care pe Minos născu și pe cel ca un zeu Radamantis,
Nici pe la Teba cândva de Semela și-Alcmena, din care
Una pe Bachus născu și cu el veselile lumii,

Iară cealaltă pe Hercule, fiul meu cel mai puternic,

320 Nici de zeița crăiasă Demetra cu mîndrele plete,
Nici de slăvita Leto; nici Hero, de tine vreodată
Cum după tine acum ard și mă biruie farmecul dulce.“

Dar îl deszise pe el zeița cu gînduri viclene:

„Ce fel de vorbă ai rostit, tu vajnice fiu al lui
Cronos?

325 Dacă poștești să te culci din dragoste acum cu mine
Tochmai aicea pe-o culme de plai unde totul se vede,
Ce-are să fie cînd, Doamne ferește, vreun zeu de departe
O să ne vadă-mpreună și-apoi se va duce s-o spuie
Zeilor? Eu după asta, desprinsă din brațele tale,

330 Nu mai pot pragul să-ți calc, din parte-mi ar fi o rușine.
Dacă vrei tu înadins și inima ta o dorește,
Ai un iatac, e zidit de fiul tău meșter Hefestos,
Și-are o trainică ușă-ntărită vîrtos cu usciorii,
Haidem acolo-mpreună să stăm, dacă asta ți-e vrerea.“

335 Dar viforaticul Zeus din nou împotriva răspunse:

„Hero, să n-ai nici o grijă că poate cumva să te
vadă

³⁰⁵ „riul“: în original, această precizare lipsește, deși Okeanos apare, în concepția homerică, drept un „riu“, un curs de apă deosebit de mare, care înconjură pămîntul de jur împrejur (a se vedea 18, 388; 594—595). El se identifică, în cele patru puncte cardinale, cu limita, „hotarul“ pămîntului locuit (cf.,

Vreun muritor ori un zeu, căci am să te-acopăr c-un
nour

Mare de aur, de nu va putea să te vadă chiar însuși
Soarele, a cărui lumină e cea mai afund răzbitoare.”

340 Zise Olimpianul și-n brațe soția-și cuprinse.

Glia cea sfântă sub ei dă fragedă iarbă din sinu-i,
Proaspăt trifoi parcă umed de rouă, șofran și zambilă,
Și pe-acest moale așternut de iarbă și flori îndesite,
Peste pământ se culcară și se-nvăluiră c-un nour

345 Plin de lumină aurie, iar roua pica sclipitoare.

Astfel în tihnă dormea pe Gargaros părintele Zeus,
Dragostea, somnu-l învinse ținându-și în brațe soția.
Somnul ușor după asta dă fuga pe loc la corăbii,
Vestea s-aducă la zeul Poseidon Cutremurătorul.

350 Dinsul în față-i oprindu-se, zise cuvinte ce zboară:

„Repede ajută pe-ahei, prieste-le bine, Poseidon.
Dă-le o clipă măcar să biruie pînă ce Zeus
Doarme, căci eu am putut să-l îmbrobod în moale
somnia,

După ce Hera-l smomise pe el să se culce-mpreună.”

355 Asta cuvîntă și pleacă spre alte vestite noroade.

Zeul, mai tare-ntețit, pornește pe-ahei să-i ajute;
Deci se răpede-naintea oștirii și strigă zorind-o:

„Oare și astăzi, argii, vom lăsa noi să biruie Hector,
Vasele el să ne ia și să capete-naltă mărire?

supra, vv. 195—196; *Od.* 4, 563 — original —): la răsărit, din Okeanos apar zorile (*Ēōs*), soarele (*Ēēlios*) și stelele (cf. 7, 410—411; 19, 1—2; *Od.* 22, 197 — original —); la asfințit, aceleași astre se cufundă tot în Okeanos (8, 478); la limita de miazăzi locuiesc pigmeii asaltați mereu de cocori o dată cu venirea iernii în ținuturile aflate la polul opus (3, 3—7); pentru marginea cea mai îndepărtată dinspre miazănoapte, constelația Ursei este aceea care nu coboară niciodată dedesubtul orizontului sau, cum afirmă textul, „nu scapătă-n apele lui Ocheanos” (18, 478; *Od.* 5, 275 — original —). După unele detalii din *Odissea*, de o parte a lui Okeanos, dincolo de limita pământului locuit, se află, la asfințit, Hades-ul (*Od.* 10, 508 — original), iar de cealaltă parte cîmpia fericirilor, *Ēlysion pedion* (*Od.* 4, 563—569, original). Cf. G. Ch. Crusius — E.E. Seiler, *Vollständiges griechisch-deutsches Wörterbuch über die Gedichte des Homeros und der Homeriden*, s.v. *Ōkeanós*.

360 Singur o spune și-și face o laudă, pentru c-Ahile
Stă pironit la corăbii cu inima neîmpăcată.
Mare nevoie de-Ahile noi nu vom avea, dacă-n luptă
Toți ne-om sili înde-noi și-apăra-ne-vom unii pe alții.
Hai dar să facem cu toții în felul cum eu vă voi spune:

365 Umerii s-acoperim cu cele mai mari și mai bune
Paveze, capul s-ascundem sub chivere lucii, s-alegem
Lâncile cele mai lungi și cutezători să purcedem.
Eu voi pași înainte și-am toată nădejdea că Hector
Nu va putea să mai ție, oricît o fi el de năvalnic.

370 Cine-i voinic și cu pavază mică pe umăr, s-o deie
Altuia care-i mai șubred, iar el să ia una mai mare."

Zise, și ei auzindu-l, voios după el se luară.
Armia-și-o întocmîră, răniți cum erau căpitani,
Unul, Ulise, pe aici, mai încolo Tidid și-Agamemnon,

375 Ei la tot insul grăbind dau arme și schimbul făcură;
Bune cei buni de război, cei slabi luau arme mai proaste,
După ce-apoi se gătiră cu paloșe lucii de aramă,
Iute purceseră. Zeul Poseidon pășea înainte
Și-avea-n mîna-i vinjoasă o sabie strașnic de lungă,

380 Care lucea ca un fulger. De el să s-apropie nimeni
Nu cuteza nicidecum; fioru-l prindea pe oricine.

Oastea și-orînduie atunci din parte-i și falnicul
Hector

Și se sumet amîndoi, Poseidon albastru-mpletatul
Și al lui Priam fecior, la luptă din cele mai crunte,

385 Unul pe-ahei sprijinind, celalt pe troieni, iar noianul
Mării spre tabăr-aheilor clocotitor se revarsă.

Oștile atunci laolaltă c-un strigăt nebun năvăliră.
Nu e nimic mai grozav nici vîietul undelor mării,
Cînd le izbește de mal suflîndu-le amarnicul Crivăț,

390 Nici bubuitul pîrjolului cînd pe o vale de munte
Focu-și întinde văpaia și-ncepe să arză pădurea;
Nici vîjiitul de vișor, cînd el cu înversun și muget
Îngrozitor amenință stejarii cei nalți să-i doboare,
Cum a fost groaznicul chiot al oștilor la năvălire.

395 Falnicul Hector întîiul chiti cu o lance pe Aias,
Care sta-n față-i întors, și nu-i dădu greș lovitura,
Ci-i nimeri pe la piept cele două curele aninate,

- Cea de la spada ținută-n argint, de la scut cecalaltă;
 Ele feritu-i-au fragedul trup. Și-i fu ciudă lui Hector,
400 Dacă văzu că din mină zadarnică-i fu lovitura
 Și o dosi în duium ocolindu-și primejdia vieții.
 Dar la fugire-i, de jos luind Aias Telamonianul
 Un bolovan din grămada ce sta ca proptele la vase
 Și-ntr-o picioare se rostogoleau, și trântind bolovanul,
405 Spatele el îi pocni peste pavăz-aproape de ceafă;
 Hector, izbit de pietroi, rotitu-s-a-n jur ca sfârleaza.
 Cum, de un trăsnet ajuns, se prăbușe din rădăcină
 Rupt un stejar și împrăstie strașnic miros de pucioasă,
 De-ncremenește oricine se află pe-aproape, cînd vede
410 Cît de hain este fulgerul marelui Zeus; tot astfel
 Repede-n colb a căzut și aprigul Hector, și lancea
 I se desprinse din mâini, și scutul și coiful asupra-i,
 Și-a zuruit peste el la cădere armătura de-aramă.
 Iute alergară spre dînsul dînd chiot aheii; crezură
415 Toți că pînă pe Hector; ca ploaia cădeau azvîrlite
 Lăncile asupra-i, dar nimenea n-avu noroc să-l înțepe
 Nici să s-atingă de el, căci repede-l împresurară
 Cei mai de frunte troieni, Polidamas, Eneas, Agenor
 Și-al licienilor Domn Sarpedon și Glaucos alesul.
420 Nici luptătorii ceilalți nu steteră, ci se grăbiră
 Spre apărare ținînd în față-i rotundele scuturi,
 Soții lui Hector din toi, luîndu-l pe brațe, l purtară
 Pînă la caii cei iuți care acolo, feriți de bătaie,
 Stau la o parte cu-al lor vizitiu și cu carul. De-acolo
425 Ei spre cetate-l porniră, iar Hector gema de durere.
 Cînd au sosit pe la vadul frumos-curgătorului Xantos
 Cel cu vîrteje de ape obîrșite din veșnica slavă,
 Descălecară din car și îndată cu apă-l stropiră;
 Hector în fire-și veni după asta și ochii deschise
430 Și, sprijinit în genunchi, vărsă un cheag negru de sînge,
 Dar se lăsă el în spate din nou și pe ochii-i se-ntinse
 Noaptea durerii, căci tot îl ținea pironit lovitura.
 Cum văd aheii că Hector acum e departe de-ncaier,
 Toți la troieni se îndeasă mai tare setoși de bătaie.
435 Tabăr-asupra lui Satnios iutele Aias Oilidul
 Cel mai întîi, și-l împunge cu lancea pe Satnios, care
 Fuse născut lui Enop de o gîngașă zîină de ape

- La Satniois pe mal, cînd el păstorea o cireadă.
 Aias, trăgaci iscusit, în coaste-l înțeapă de-aproape,
- 440 El se răstoarnă pe jos și-n juru-i troienii și-aheii
 Prind să se-nhațe la luptă pe viață și moarte. Și-acolo
 Sare la mijloc atunci al lui Pantus fecior, Polidamas,
 Lancea rotind, și însuliță-n umăr la dreapta pe fiul
 Lui Areilie Protoenor, și acolo prin umăr îi trece
- 445 Vajnica lance. El cade bufnind și împumnă țărîna;
 Chiuie din răsputeri și strigă fălos Polidamas:
 „Iată ce poate feciorul lui Pantus! Vezi bine că
 lancea
 Nu i-a zburat în zadar din mîna-i vînjoasă. O poartă
 Prinsă de trup un dușman. Bag-seama, toiaș o să-i fie
- 450 Ca să se sprijine el la mersu-i pe lumea cealaltă.“
 Zise, iar lauda lui pe ahei îi mîhni, și mai tare
 Scoase din fire pe Aias, pe fiul cel mare și vrednic
 Al lui Telamon, fiindcă pe-aproape, căzu Protoenor.
 De-asta, cînd el o pornise, cu lucie suliță Aias
- 455 Iute-l ochi. De năpastă ușor se feri Polidamas
 Dindu-se-n lături. În locu-i primi Arheloh lovitura
 Al lui Antenor fecior, căci moartea-i ursiseră zcii.
 Arma-l ajunge sub coif unde capul cu ceafa se-mbină,
 Tocmai în șira spinării, și coardele-i taie amîndouă,
- 460 Capul și gura-i și nările-ntii s-au atins de țărîna
 Și dup-aceea genunchii cu pulpele lui la cădere.
 Strigă și Aias atunci oșteanului bun Polidamas:
 „Vezi, Polidamas, și spune-mi tu mie curat adevărul,
 Nu ne-o răstoarce de-ajuns acesta cu moartea-i pieirea
- 465 Lui Protoenor? De rînd nu-mi pare nici el, nici părinții.
 Ba după chip bănuiese că-i frate ori fiu lui Antenor,
 Bun la strunitul de cai; că prea mult și-aduce cu dînsul.“
 Zise și bine ghici. Îi duru pe troieni, iar Acamas,
 Fratelui dînd ocrotire, cu lancea lovi pe Promahos
- 470 Beoțianul, cînd el tîra pe-Arheloh de picioare;
 De-asta și chiuie Acamas și-argiilor strigă cu fală:
 „Voi cci cu arcu viteji, care faceți mereu pe grozavii
 Nu numai noi îndelung ne vom duce necazul și greul,
 Fi-veți și voi doar odată striviți ca voinicul acesta,

- 475** Uite cum doarme Promahos acum toropit de-a mea lance,
Dar trebuia răzbunată de mine mai repede moartea
Fratelui meu, că de aceea și poate între oameni oricine
S-aibă un frate cu el, ca omoru-i apoi să răzbune."
- Zise, iar lauda-i asta umplu pe argii de mîhnire
- 480** Și mai cu seamă-ndirji pe al oastei vultan Penelaos,
De năvăli spre Acamas. Dar nu sta acesta să-nfrunte
Furia lui Penelaos, și-n locu-i căzu al lui Forbas
Fiu Iliones, avutul în turme, iubitul de Hermes,
Zeul averii, de aceea și zeul îi dase destul-avuție.
- 485** Forbas avu un fecior, unul singur, pe acest Iliones;
Dar Penelaos acuma pe el îl ochi sub sprîncene,
Tochmai la ochi, și tișnit îi fu ochiul, că lancea-l împunse
Și-i răsări în cerbice. Căzu Iliones și-n țărână
Ștete cu brațe lungite. Dar scoase pe loc Penelaos
- 490** Spada tăioasă și-n ceafă-l izbi; împreună cu coiful
Capu-i pocni la pămînt. Sta încă năstrușnica lance
Întepenită în ochi. Ca pe-o floare de mac ridicîndu-i
Țeasta, zicea la troieni Penelaos fălindu-se astfel:
„Mergeți acuma să spuneți, troienilor voi, la părinții
- 495** Bietului Domn Iliones să-și plîngă feciorul acasă,
Doar și femeia voinicului nostru Promahos, răsadul
Lui Alegenor, destul va jeli pe bărbatu-i în țară,
Cînd de la Troia-napoi s-or întoarce-n corăbii aheii."
Asta el zise, iar dinșii pătrunși de fiori-ngrozirii,
- 500** Care-ncotro se uitau ca să scape de groaznică moarte.
Muzelor olimpiene, voi spuneți-mi cine e-ntîiul
Care-ntre-ahei avu parte de pleanuri udate de sînge,
Cînd a războiului cumpănă-ntoarse slăvitul Poseidon?
Aias cel mare întîiul cu arma ucise pe Hirtiu,
- 505** Fiul lui Girt, căpetenia mizilor tari de vîrtute
Iar Antilohos pe Mermeros îl încolți și pe Falche
Și Merione pe doi, pe Moris și pe Hipotion,
Iar Perifet și Protoon căzură sub arma lui Teucru;
Pe Hiperenor, un cap de oștire, îl lovi în deșerturi
- 510** Craiul Menelau, cu sulita prin măruntaie-l străpunse,
Sufletul lui Hiperenor prin rana-i deschisă deodată
Se mistui și a ochilor zare-i se stinse sub pleoape.
Sprintenul Aias Oilidul răpuse o mulțime, căci nimeni
Nu era vrednic ca el și bun de picior la gonirea
- 515** Cetelor de luptători, cînd ele luau fuga de spaimă.

Zeus refăce puterile lui Hector și sporește năvala troienilor (1—275). Luptele ajung la corăbii (276—643). Hector încearcă să le dea foc (643—731).

Cînd după asta troienii trecură părcaul și șanțul
Fuga luînd și-o grămadă pieriră de minile-ahce,
Numai aproape de care opriră și-acolo stătură
Galbeni de teamă, năuci. Dar Zeus din somn se
deșteaptă

- 5 Lîngă soția-i, zeița cu tronul de aur, pe culmea
Idei, se scoală-ntr-un cot, spre tabără ochii și-aruncă,
Vede-n risipă fugari pe troieni, și gonindu-i din urmă
Vede pe-ahei și pe zeul Poseidon alături de dinșii,
Iar pe cîmpie sta Hector întins, ocolit de tovarăși;
- 10 Firea-și pierduse, cu greu mai putea să răsufle, din gură
Sînge vărsa, că doar nu-i fuse dată lovirea din mîna
Celui din urmă dușman. Îi fu milă lui Zeus de dînsul
Și, pe sub gene sălbatic privind, așa către Hera
Zise: „Abrașo, desigur a ta-i uneltirea vicleană,
- 15 Care pe Hector îl scoase din toi și-a pus oastea-i pe fugă.
Nu știu de nu vei fi tu cea dintîi să te bucuri de rodul
Astei haine urzeli, dacă nu te voi bate cu biciul.
Oare-ai uitat cum ai fost tu de sus spînzurată? Prinsesem
Cîte-un ilău de picioarele tale și-n lanțuri de aur
- 20 Brațele ți le-neordasem pe veci. În senin și prin nouri
Tu atîrnai, iară sus pe Olimp obidiți erau zeii;
Nu putea nimeni atunci să s-apropie să te dezlege,
Cum l-apucam de picior pe oricine-l zburam peste
pragul
Cerului, de ajungea leșinat la pămînt. Dar eu totuși

- 25 Nu fui în stare să-mi năduș necazul că tu peste fiu-mi
Hercule cu ajutor de la Crivăț, stîrnit-ai furtuna
Și ca să-l pierzi pe viteaz i-ai dat drumul pe marea pustie.
- Și l-ai zvîrlit pe la Coos, ostrovul cel bun de ședere.
Eu însă l-am izbăvit și adusu-l-am iarăși în Argos,
- 30 Țara pășunii de cai, după multele trude și cazne.
Asta-ți aduc eu aminte ca tu să te lași de amăgire
Și să pricepi că de loc nu te-ajută iubirea, cu care
M-ai înșelat, părăsind cu gînduri viclene Olimpul.”
- Asta grăi el atunci. Dar zise zeița-ngrozită:
- 35 „Martor iau cerul de sus, iau martor pămîntul acesta,
Jur și pe Stixul, șuvoiul din iad, care e jurămîntul
Cel mai înalt și mai strașnic al zeilor cei fără moarte,
Jur și pe capul tău sfînt și pe patul ce ne împreună,
Și pe acesta zadarnic eu nu m-aș jura niciodată,
- 40 Nu cu a mea învoire Poseidon, Cutremurul lumii,
Strică lui Hector și armiei lui și ajut-aheimea,
Ci de la sine o face cum inima-l povățuiește,
Prinse doar milă de-ahei, că-i vede cum pier la corăbil.
Las’că-l înduplec pe el s-apuce-ncotro ți-e porunca,
- 45 Tu Înnourate.” Zimbînd răspunse părintele lumii:
„Dacă mărita mea Doamnă, tu, Hero, de acum
înainte
Una cu mine-ai gîndi și alături mi-ai sta în divanul
Zeilor, cred că Poseidon, chiar altfel de ar vrea el să fie,
Repede, așa cum vrem noi amîndoi, o să-și schimbe
purtarea.
- 50 Dacă tu drept ai grăit și cu tot înadinsul la mine,
Du-te la zei chiar acuma și cheamă pe Iris încoace
Și pe Apolon, arcașul slăvit, ca îndată să meargă
Iris la tabără-aheilor cei înarmați în aramă
Și împăratului mării să-i spuie să lase războiul
- 55 Nezăbovind și să plece la dînsul acasă, iar zeul
Febos Apolon atunci la harță să-ndemne pe Hector
Și să-i insufle tărie, să-și uite durerea, de care
Suferă încă și-acum, și așa să dea piept cu aheii
Ca să-i înfrîngă din nou, la mișelnică fugă silindu-l.
- 60 Ei risipindu-se atunci, năvală vor da la corăbii
Unde tot colcăie-Ahile, iar el va oști pe Patroclu,

Dragu-i prieten, pe care-nainte sub ziduri la Troia
Hector apoi o să-l culce, în vreme ce el va răpune
Droaie de tineri voinici între care va fi și Sarpedon,

65 Fiul meu. Și infuriat va ucide pe Hector Ahile,
Iar după asta eu face-voi neîncetat să urmez
Dinspre corăbii dosirea troienilor pînă ce-aceii
Troia cea-naltă lua-vor apoi după sfatul Atenei.
Totuși eu n-o să-mi astîmpăr mînia și n-o să dau voie

70 Nici unui zeu ca să vie să apere oastea danea
Pînă ce n-oi împăca pe Ahile-mplinindu-i dorința
Cum juruit-am întîi și m-am învoit aplecîndu-mi
Capul, în ziua cînd Tetis zeița-mi căzu la picioare
Și mă ruga să-l înalț pe euceritorul Ahile.“

75 Zise, iar Hera zeița, plecată la voia lui Zeus,
Merse, din Ida pornind, pe marele munte Olimpul.
Tocmai ca gîndul în zbor, cînd omu-i umblat și cînd
minte-a-i,

Țări cîte toate știind, gîndește temeinic și zice:
„Duce-m-aș colo sau colo“ și-apucă tot felul de cale,

80 Iute tot astfel atunci zbură în văzduh și zeița
Pînă sosi în Olimp. Acolo se duse la sfatul
Zeilor cei adunați laolaltă-n palatul lui Zeus.
Cum o văzură, săriră ei toți cu pocalele-ntinse.
Dinsa, lăsînd pe ceilalți, pocalul primi de la Temis

85 Cea-ambujorată, căci Temis întîia-i ieșise-nainte
Și începu s-o întrebe pe dinsa cu vorbe ce zboară:
„Hero, de ce ne vii oare așa speriată? Pesemne
Prea ai fost înfricoșată de soțul tău, fiul lui Cronos.“
Hera, crăiasa brațalbă, răspunse mîhnită zeiței:

90 „Nu mă-ntreba tu de asta, o Temis, că doară și
tu știi

Cît de avan este el și plin de trufie. Ci haide,
Vin'la bogatul ospăț, așază-te-n frunte cu zeii,
Și ai s-auzi împreună cu zeii ceilalți cîte chinuri
Ne mai așteaptă din partea lui Zeus. Și-mi pare că
de-asta

95 N-o să se bucure oamenii toți deopotrivă și zeii,
Chiar dacă unii mai stau pe aici la petrecere veselă.“
Asta vorbindu-le, zîna șezu. Auzindu-i vorbirea,

- Zei ostară-n palatul lui Zeus. Cu zîmbet pe buze
Hera stătu între ei, dar nu și cu fruntea senină
- 100** Peste sprîncenele-i negre, și zise cu ciudă la dînșii:
„Ce nerozie, ne tot supărăm ca nebunii pe Zeus
Și năzuim să ne punem cu el și din grai ori cu sila
Să-l potolim pe tiran. Dar unde stă el, de departe
Nu vrea să știe de noi, nu-i pasă, căci el în putere
- 105** Și-n vitejie se crede-apriat mai presus de oricine.
De asta răbdați-i tot răul ce el fiecărui trimite.
Mi-e chiar acuma să nu-l fi lovit nenorocul pe Ares,
Doar a căzut la război Ascalaf, care-i fuse-ntre oameni
Cel mai iubit, și de care se zice că el i-ar fi tată.”
- 110** Asta ea spuse, și Ares cu mînilor-ntinse de jale
Bate-se-n coapsele-i tari, se vaietă și cuvîntează:
„Zeilor olimpieni, să nu vă-nciudați voi acuma
Dacă mă duc la război. Eu voi să răzbun numai moartea
Fiului meu; nu-mi pasă nici chiar de mă fulgeră Zeus
- 115** Și mi-o fi scris între leșuri, în sînge și-n praf să-mi
dau duhul.”

Asta rostind, a zorit apoi Groaza și Spaima
să-nhame

- Caii, iar el s-a încins cu armele-i scînteietoare.
Mai îndelung-ar fi fost și mai îndrăcită pornirea
Și-nverșunarea lui Zeus atunci, dacă Palas Atena
- 120** Nu-și lăsa tronul, pe care ședea, și dînd fuga prin tindă
Nu se lua după Ares. Ea scutu-i răpi de pe umăr,
Coiful din cap îi smuci și din pumnul lui zdravăn
luîndu-i
- Lancea, o puse deoparte și-așa se răsti dojenindu-l:
„Ares turbate, nebune, ești dus de pe lume.

Zadarnic

- 125** Ai tu urechi de-auzit; pierdutu-ți-ai capul, rușinea.
N-auzi ce-acuma ne zise vestindu-ne Hera, zeița
Care de-abia a venit de la Zeus, din muntele Ida?
Nu cumva vrei tu să fii copleșit de o groază de amaruri
Și să te-ntorci pe Olimp cu de-a sila, zdrobit de mîhnire,
- 130** Iar pe noi toți, care sîntem aici, să ne-ajungă potopul?
El în curînd va lăsa pe troieni și pe-ahei și-o să vie
Înverșunat pe Olimp; năpustindu-se asupră-ne dînsul

O să ne-apuče pe rînd, pe toți, vinovați, fără vină.
Te sfătuiesc dar să lași supărarea iscată de moartea
135 Fiului tău, că și alții mai buni și mai tari de vîrte
Cad și-o să cadă mereu cît e lumea. Și-apoi i-anevoie
Viața la orișice neam și odraslă de oameni să mîntui.“
Zise și-ndată pe tron îl duse pe Ares să șadă.

Hera, din sală ieșind, chemă pe arcașul Apolon

140 Ca și pe Iris, a zeilor nemuritori vestitoare,
Și-amînduror le grăi după-aceea cuvinte ce zboară:
„Mergeți pe Ida mai iute, c-așa e porunca lui Zeus.
Cum veți ajunge pe-acolo și da-veți cu ochii de dînsul,
Faceți întocmai cum el de la voi va pofti și va cere.“

145 Asta rostindu-le, Hera se-ntoarse-napoi și în scaun
Se așeză. Amîndoi însă ei într-o clipă zburară
Pînă sosiră pe muntele plin de izvoare și fiare,
Unde găsiră pe Zeus departe privind de pe-o culme,
Sus pe Gargaros; un nor cu miresme plutea împrejurii.
150 Ei se opriră-naintea înnoratului fiu al lui Cronos,
Care-i văzu bucuros și n-avu mînie pe dinșii,
Doar se grăbiră amîndoi să asculte de spusele Herei.
El către Iris întii așa începu să cuvînte:

„Du-te tu repede, Iris, vestește-mpăratului mării

155 Tot ce din parte-mi demînd, nimic nu scorni de la tine,
Povățuiește-l să lase războiul, să curme bătaia,
Și să se ducă-napoi între zei ori la dînsul în mare.
Dacă el nu vrea s-asculte și sfatul meu nesocoti-va,
Seama să ia și să chibzuie bine, căci poate

160 N-o să se bizuie, cînd o să tabăr la el, să mă-nfrunte,
Oricît o fi de voinic, eu tot sînt cu mult mai puternic
Și mai în vîrstă ca el, și totuși se-neumet-a crede
C-ar fi totuna cu mine, de care au frică și alții.“

Asta el zice, iar vînșea zîn-aripată-l ascultă

165 Și de pe Ida din munte ea zboară de-a dreptul la Troia.
Cum repezită din nouri ninsoarea sau grindina rece
Zboară suflată de crivățul care-nșenină văzduhul,

¹⁵⁹ Hexametrul poate fi refăcut prin completarea cu o unitate metrică: *Seama să ia și să chibzuie bine, căci poate el singur ș.a.m.d.*

¹⁶⁷ „care-nșenină văzduhul“: în original, sub vîltoarea lui Boreas cel izvorît din văzduh. Tălmăcirea poate fi modificată în felul următor: *Zboară suflată de crivățul ce din văzduh izvorăște.*

- Repede-aşa se coboară şi Iris la vale; s-abate
Pe la slăvitul Poseidon, Cutremurul lumii, şi-i zice:
- 170** „Tu cel cu plete albastrii, care-ncercui pământul,
Poseidon,
Vin să-ţi aduc o solie din partea-narmatului Zeus.
Roagă-te el să te laşi de război, să te tragi din bătaie;
Şi să te duci înapoi între zei ori în mare la tine.
Dacă tu n-o să-l asculţi şi nesocoti-vei rugarea,
- 175** El ameninţă că vine pe-aici să se bată cu tine,
Gata fiind de război. De aceea şi te sfătuieşte
Armele să-i ocoleşti; el zice că-i mult mai puternic
Şi mai în vîrstă ca tine; tu totuşi te-ncumeţi a crede
C-ai fi totuna cu dînsul, de care au teamă şi alţii.”
- 180** Dar mîniindu-se foarte, Cutremurul lumii
răspunse:
„Vai că semeţ mai vorbeşte, deşi e voinic, dacă
silnic
Vrea să mă-nstrune pe mine, un Domn deopotrivă cu
dînsul.
Fiii lui Cronos sînt trei, şi toţi avem mamă pe Rea,
Zeus şi eu şi al morţilor stăpînitor care-i Hades.
- 185** Lumea în trei fu-mpărţită, şi-o parte primi fiecare;
Marea cărunţă de spume ca veşnică sălăşluire
Mie la sort mi-a căzut, lui Hades a iadului beznă,
Cerul întins i-a fost dat, cu norii şi slava, lui Zeus;
Naltul Olimp şi pământul de-a valm-au rămas tuturora.
- 190** De asta eu n-am să mă iau după Zeus, deşi este tare,
Dar liniştit el ca Domn să-şi cate de-a treia lui parte
Şi cu tăria de arme să nu mă mai înfricoşeze
Ca pe-un famen. Mai bine cu straşnice vorbe să-şi
mustre
Fiii şi fetele-i care-s datori să-i asculte porunca.”
- 195** Iris cea iute ca vîntul aşa lui Poseidon îi zise:
„Tu cel cu plete-albastrii, care-ncercui pământul,
prea aspru
Şi duşmănos ţi-i răspunsul; să-l duc eu aşa chiar lui
Zeus?
N-o să-ţi iei seama cumva? Se mlădie firea cea bună,
Ştii că zăcaşele Furii se dau după cine-i mai mare.”

200 Zeul al lumii cutremur la asta zeiței răspuns:
„Tare frumos e ce-ai spus tu din partea ta, Iris
zeiță,

Bine-i când un vestitor e cuminte și știe măsura,
Însă mă doare grozav, că tocmăi pe unul ca mine,
Domn deopotrivă cu el după cum ne-a fost partea și
scrisa,

205 Zeus e gata să-l mustre cu vorbe din pizmă pornite;
Eu însă acum mă supun și-năduș în mine năduful.
Dar încă una-ți mai spun și-așa-l ameninț; dacă dînsul
N-ar ținea seamă de mine, de Palas Atena, de Hera
Și de Hefest și de Hermes, și are să cruțe cetatea

210 Troia cu zidu-i înalt și n-o să mai vrea el s-o darne
Și aheimii cu asta să dea izbîndire deplină,
Una să știe, că n-o să ne-mpace pe noi cît e lumea.“

Asta Poseidon rostind, din tabără-aheilor pleacă
Și se cufundă în mare, de plîng după dînsul aheii.

215 Zise lui Febos Apolon atunci nouraticul Zeus;
„Fiule, du-te la Hector, viteazu-narmat în aramă;
Fratele meu care zguduie și împresoară pămîntul
Iată că-n mare s-a dus și așa s-a ferit de mînia-mi
Înfricoșată, căci armele noastre puteau să răsune

220 Pînă la zeii din iad, care stau împreună cu Cronos.
Dar pentru mine și el mai bine-i că mi se supune,
Furia sa potolind, căci altfel pe neasudate
N-ar fi putut negreșit la bun capăt cu mine s-ajungă.
Ia dar tu pavăza cea-mpodobită cu ciucuri și zdravăn

225 Clatin-o și pe ahei dă în lături și pune-i pe fugă.
Poartă tu însuși, Arcașule, grijă de Hector; însuflă-i
Toată puterea și focul avîntului pînă ce-aheii,
Spre Helespont fugăriți, sosi-vor napoi la corăbii.
Dar mai departe-ngrijii-voi eu însumi cu fapta și graiul,

219-220 Sensul acestui fragment nu corespunde întocmai celui din original, unde se afirmă că zeii — respectiv, Titanii — ce se aflau în acel moment în Hades, datorită răzvrătirii lor împotriva dinastiei Olimpienilor, aflaseră ce înseamnă a se pune în contra puterii și voinței lui Zeus. Se impune, după opinia noastră, următoarea modificare a tălmăcirii: *Înfricoșată, căci lupta aflat-au ce-nseamnă, prea bine / Zeii cei care în lumea de jos dimpreună-s cu Cronos.*

- 230** Ca după trudă și-nfrângere-aheii din nou să se-ntreacă.
 Zise și Apolon voios auzi părinteasca poruncă
 Și de pe Ida din munte zbură ca vîntosul erete,
 Pasărea neîntrecută la zbor, care-omoară porumbii.
 Zeu-l găsi pe feciorul lui Priam șezînd pe cîmpie,
- 235** Nu mai zăcea el întins. Din nou își venise în fire
 Și cunoștea pe ai săi împrejur. Încetase sudoarea-i
 Și horcăitul din el, așa vru puternicul Zeus.
 S-apropie de viteaz și-i zise țintașul Apolon:
 „Ce șezi tu, Hector, aici cu inima împuținată
- 240** Singur, departe de toți? Te-ajunse vreo nenorocire?“
 Hector lui Febos atunci cu glas leșinat îi răspunse:
 „Cine, preabunule zeu, ești tu care-mi faci
 întrebare?
 Nu știi pesemne că-n tabăra aheilor pe la corăbii
 Vajnicul Aias, cînd eu omoram pe ai lui, cu o piatră
- 245** Mă nimeri și izbindu-mă-n piept, mă opri la năvală?
 M-am și temut eu atunci să nu mă cobor în locașul
 Mortilor, mi se tăiase doar numaidecît răsufflarea.“
 Zise lui Hector din nou la asta țintașul Apolon:
 „Inimă prinde, căci iată pe cine tovarăș de arme
- 250** Zeus din Ida-ți trimite să-ți dea ajutor și proptire.
 Febos Apolon sînt eu care pururi cu paloș de aur
 V-am ocrotit deopotrivă, pe tine și-nalta cetate.
 Hai dar, silește-ți acuma oștirea ce luptă din care,
 Caii să mîne spre tabăr-aheilor drept la corăbii.
- 255** Eu înainte pășind, întreg netezi-le-voi drumul
 Cailor, și pe vitejii ahei fugări-voi la vale.“
 Astfel zicînd îi dă mare putere păstorului oastei.
 Cum odihnindu-se-n grajd, cînd orzul îi este
 nutrețul,
 Rupe căpăstrul un cal și-n tropot s-așterne cîmpiei,
- 260** Unde el este deprins la rîu curgător să se scalde;
 Capul cu fală și-l poartă pe sus, iar peste umăr
 Flutură coama-i în vînt, și mîndru de-a sa frumusețe
 Sprinten își saltă genunchii spre cai la pășunea-i știută;
 Repede astfel și Hector își mișcă genunchii și aleargă,

265 Oastea din care silind după vorba ce zeul îi spuse.
Cum dacă haita de câini și oamenii cei de la țară
Hăituie cerbul cornaci ori capra sălbatică-n munte,
Dar seminarea și-umbrosul desiș al pădurilor scapă
Sălbătăciunea, că tot nu-i fusese sortită pieirea

270 Însă la zgomotul haitei îndată le iese bărbosul
Leu și din cale pe toți, cu toat-a lor grabă,-i abate;
Astfel'nainte într-una se tot avîntaser-aheii

275 Se-nfricoșară și inim-atunci le căzu la picioare.
De asta și-ndată vorbitu-le-a Toas Andremonianul,
Cel mai șoiman din etoli, un meșter la ținta cu suliți,
Bun și la-ncăier pieptiș, de puțini biruit în știința
Vorbei, cînd tinerii la vorbiri se-ntreceau în Ahaia.

280 Bine priindu-le, dînsul așa începu cuvîntarea:
„Doamne, ce văd eu în față-mi cu ochii-i o mare
minune.
Cum a putut să învie din nou și să scape de moarte
Hector! Ne tot legănam fiecare din noi cu nădejdea
C-are să moară de mîna lui Aias Telamonianul,

285 Dar vreun zeu l-a ferit și-l are sub pază pe Hector,
Care zdrobi pe-o mulțime de-ai noștri și iarăși de acum
Poate va face la fel, doar nu peste voia lui Zeus,
Detunătorul, cu atîta-nfocare stă Hector'nainte.
Hai dar, să facem cu toții cum eu vă voi spune:

290 Gloatelor să poruncim să se dea înapoi la corăbii
Și numai noi care sîntem în tabără cei mai de frunte
Tare să stăm, să ne-așinem cu lăncile-n față-i întinse
Și să-l înfrîngem pe el. Cît o fi de-ambulzit și de grabnic,
Poate s-ar teme cumva să se-ndese-ntre cetele noastre.”

295 Zise, iar ei auzind voios îi primiră cuvîntul.
Soții lui Aias atunci și-ai craiului Idomeneus,
Și Merione și Teucru și Meges, potrivea lui Ares,
Toți cu ai lor, colăcînd pe cei mai viteji, se gătiră
De-ncăierare cu Hector, cu armia lui. Într-aceea

289 Se impune redarea formei de hexamtru a versului prin adău-
garea unui picior metric: *Hai dar, să facem cu toții cum eu vă
voi spune acum* ș.a.m.d.

- 300 Gloatele-ahailor se-napoiară curînd la corăbii.
Cete porniră-nainte troienii. În fruntea lor Hector
Înainta cu pași mari, cu umere-ascunse prin neguri;
Febos Apolon în față-i mergea și avea el în mînă
Groaznicul, îneciuratul și falnicul scut, care-l dete
- 305 Meșterul faur Hefest lui Zeus să-mprăștie spaimă
Printre bărbați. Cu scutul acesta pășea el'nainte,
Stau îns-argiii vîrtos. Și iată, de o parte și alta
Strigăte mari izbucniră, zburară săgeți de pe coarde
Și o grămadă de sulți din sigure mîni vîjiură,
- 310 Unele se împlintară în trupul voinicilor, multe
Înțepeniră pe drum în pămînt; de pielea cea albă
Nu se atinseră, și erau totuși flămînde de carne.
Cît a umblat liniștit cu pavăza Febos Apolon
Ei își dau crunte loviri, cădeau dintr-o parte și alta;
- 315 Cum însă el înaintea danailor cei din cotige
Prinse să-și vîntuie arma dînd țipete îngrozitoare,
Ei amortură de spaimă și-ndată slăbiră-n vîrtute.
Și ea o turmă de oi sau cireadă de vite ce două
Fiare le sperie noaptea-n amurg undeva pe la țară,
- 320 Neașteptate venind, cînd nu e de față păstorul,
Astfel aheii de spaimă fugeau, că-i pusese pe goană
Febos Apolon pe ei și-nvingerea-i dete lui Hector.
Lupta se-mprăștie acum și unul doboară pe altul
Hector pe Stihiu întîi și pe-Arcesilaos ucise,
- 325 Unul era căpitan la beoți, celălalt un prieten
Bun al oșteanului cel inimos Menesteus. Pe alții
Doi mai ucise Eneas cu arma, pe Medon și Iasos,
Medon, un frate al lui Aias. Născut era el de Oileus
Nelegiuit, ci trăia în Filache, departe de casa
- 330 Tatălui său, că-și făcuse păcat cu o rudă de-a mamei
Vitregă a lui, Eriopis, pe care-o luase Oileus.
Iasos era căpetenia celor veniți din Atena
Și cunoscut ca fecior al unuia Sfel Bucolidul.
Iar Polidamas strivi pe Meciste, Polites pe Ehiu
- 335 La îmbulzirea din frunte, și-Agenor ucise pe Cloniu;
Paris ochi pe Deioh în șirul întîi și din fugă
Umăru-n colț de la spate pîlindu-l, cu lancea-i străpunse.
Pînă ce biruitorii pe morți să despoaie de arme,
Peste părcan și pe șanț aheii-napoi o zbughiră

- 340** Care-ncotro și s-ascunser-acolo sub zid, de nevoie.
Hector atuncea răcnind, pe-ai săi începu să-i
îndemne:
„Iureș, voinici, la corăbii; lăsați sîngeratele
pleanuri.
Cum voi vedea pe-oarecine prin lături departe de vase,
Eu pedepsi-l-voi cu moartea și nu-i vor da cîntea din
urmă
- 345** Rudele lui să-i îngroape cenușa, ei cîinii și corbii
Au să se-ndoaie din trupu-i zvîrlit înaintea cetății.”
Zise și-ndată cu biciul plesni telegarii pe umăr.
Cetele sale pe rînd înteți și le aprinse. Troienii
Toți își mînau asmuțind cu strașnice chiote caii
- 350** Cei purtători de telegi. Nainte apucîndu-le Febos
Marginea șanțului o năruî ușor cu piciorul
Și, prăbușind-o prin șanț, pe acolo podi el o cale
Lată și lungă doar numai cît bate o lance-aruncată
De un bărbat care-ncearcă la jocuri să-și vadă tăria;
- 355** Tabără-ntîns pe acolo troienii glotiș, iar Apolon
Merge-nainte cu pavăza-i cea scîlpitoare și surpă
Zidul aheilor lesne de tot. Cum aproape de mare
Un copilaș, cînd se joacă și-și face din prund jucărele,
Iar le răstoarnă din joacă cu mîinile și cu piciorul
- 360** Astfel, Apolon, tu irosit-ai ușor stăvilarul
Muncă și trudă făcută de-ahei și-nlesnitu-le-ai fuga.
Dinșii abia la corăbii, oprindu-se, s-adăpostiră.
Se îndemnau înde-ei și cucernic cu brațe-nălțate
Zeilor tare cu glas se rugau tuturor fiecare;
- 365** Și mai fierbinte era rugăciunea rostită de Nestor,
Turnul ahaic. El zise, spre ceru-nstelat ridicîndu-și
Brațele: „Dacă vreodată în Argos mînosul, noi,
Doamne,
Pentru întorsul acasă, rugîndu-te arsu-ți-am buturi
Grase de bou sau berbec, iar tu ne-ai dat semn
de-nvoire,
- 370** Adu-ți aminte de noi și-nlătură ceasul pieirii;
Nu lăsa, Doamne, pe ahei cumva să-i doboare troienii.”
Ast-a zis el, și e-un tunet cumplit bubui înțeleptul
Zeus din nori țîind seamă de ruga bătrînului Nestor.
Cînd auziră troienii acest bubuit al lui Zeus,

- 375** Mai cu-nfocare spre-ahei, de hartă setoși, năvăliră.
Cum un talaz uriaș pe largile căi ale mării
Peste pereții corăbiei cotropitor se revarsă,
Cînd e săltat de furtuna ce-nalță mai vajnice valuri;
Tocmai așa, chiuind, pe zid se urcară troienii,
- 380** Caii-năuntru-și mînară și-n dos la corăbii din sulii
Se încheștară. Ei lupta duceau din telegi, iar aheii
Se apărau de pe vasele negre cu felul de arme
Care pe-acolo le-aveau de slujit în războiul pe mare,
Înmănunchete prăjini cu ciocuri de aram-ascuțite.
- 385** Cît mai ținu bătălia la ziduri, departe de vase,
La Evripilos în cort Patroclu stătu și cu vorba
L-învioră și mai puse pe rana-i cea grea buruiene,
Leacuri ce-alină durerile amare, iar cînd mai pe urmă
Zidul văzu năruit de dușmani și-auzi de departe
- 390** Tipătul înfricoșat al aheilor, tropotul fugii,
Scoase Patroclu un gemet atunci și cu palmele-n coapse
El se băt看 de necaz și îndată rănitului zise:
„Nu pot aici să mai stau, oricît ai nevoie de mine,
Tu, Evripile, căci mare-i pîrjolul ce-acuma se-ncinse;
- 395** Las' să te mîngîie unul de-ai tăi și să cate de tine.
Eu mă răped la Ahile și am să-l grăbesc să ia parte
Ne'ntîrziat la război, căci poate vr'un zeu să-mi ajute
Și-am să-l înduplec, e bun doar îndemnul ce vine
De la prieteni.“ El zice și-o ia la picior. Iar aheii
- 400** Stau îndirjiți la năpada troienilor. Nu puteau însă
De la corăbii pe ei, deși mai puțini, să-i abată.
Dar și troienii cu carele nu izbuteau să răzbată
Cetele-aheilor și să pătrundă la stolul de vase.
Ca un dreptar ce-l întinde la birnele unei corăbii
- 405** Meșterul cel iscusit care, povățuit de Atena,
Tot meșteșugul și-l știe deplin la clăditul de vase,
Astfel în dreaptă măsură-ncordată stătu bătălia.
Unii pe aici s-opinteau, ceilalți pe la alte corăbii.
Hector atunci se ivi înaintea slăvitului Aias,

³⁹⁸ Versul redevine hexamtru admitînd următorul adaos necesar din punct de vedere metric: *Și-am să-l înduplec, e bun doar îndemnul ce vine de-alături* etc.

- 410** Ci în zadar la un vas amîndoi se căzneau, că nici Hector
Nu izbutea să-l alunge și vasul s-aprindă, nici Aias,
Să-l depărteze pe el, fiindu-i pe alătura zeul.
Numai pe unul Caletor, fecior al lui Clitiu, cînd merge
Vasul să ardă, cu sulița Aias în piept îl împunge,
- 415** Cade Caletor bufnind și tăciunele-i scapă din mînă.
Hector, îndată ce vărul și-l vede de-aproape cu ochii
Astfel în colb tăvălit înaintea corăbiei negre,
Strigă virtos la troieni și la oaste-ajutoare zorindu-i:
„Hei, licieni și troieni, dardani luptători din
aproape,
- 420** Nu vă mai dați înapoi, oricît e strîmtoarea de mare.
Voi pe Caletor păziți, ca să nu mi-l despoaie dușmanii;
El a căzut chiar acum în tabără, aici la corăbii.”
Zise și luciul bold chiti el asupra lui Aias,
Nu-l nimeri pe viteaz, ci pe fiul lui Mastor Licofron,
- 425** Soț de-al lui Aias, venit din Citera la dinsul acasă,
Cînd omorîse pe unul în țara cea sfîntă-a Citerii,
Peste ureche la cap cu aram-ascuțită-l ajunsese
Unde stătea lîngă Aias și-n praf el pe spate din coada
Vasului s-a răsturnat cu trupul sleit de putere.
- 430** Cum îl văzu, nfiorat, se întoarse la frate-său Aias:
„Dragul meu Teuceru, nu vezi? Ucis ni-e bunul
tovarăș,
Fiul lui Mastor, pe care amîndoi, cînd veni din Citera,
Ca pe un tată-l ciasteam în casa părinților noștri.
Hector acum îl răpuse pe el. Dar unde ți-i arcul
- 435** Repede ucigător care ți-e dăruit de Apolon?”
Zice, iar Teuceru ia seama și aleargă pe-aproape
de Aias;
Arcul își ține strunit, de săgeți îi e doldoră tolba,
Prinde să tragă-n troieni și-o ia repede. Pe-al lui
Pisenor
Fiu arătos nimeri, unul Cleitos, anume ortacul
- 440** Lui Polidamas, slăvitul fecior al oșteanului Pantus.
Frinele avea el în mînă, căci el îi era vizitiul
Și, ca să placă lui Hector, mînase teleaga pe unde
Forfota de înglotire mai deasă era și-l ajunsese
Răul de care, cu toată dorința, să-l apere nimeni

- 445 Nu mai putu, căci amar în ceafă-l pătrunse săgeata
 Și-alunecă el din car. Se traseră caii și carul
 Gol hurui. Ci îndată văzu Polidamas și-n fața
 Cailor se repezi și, apucându-i de hățuri, îi dăte
 Lui Astinoos, fecior al unui viteaz Protiaon,
- 450 Și-i porunci înadins să-i ție pe-aproape, cu ochii
 Țintă la el; apoi iară se duse prin oastea din frunte.
 Teucru o altă săgeată și-asupra-narmatului Hector
 Mai aținti și ar fi fost isprăvit la corăbii războiul
 Dacă, lui Hector atunci i-ar fi dat lovitura de moarte.
- 455 Dar luă seama pe loc temeinica minte-a lui Zeus,
 Ocrotitorul lui Hector, și nu da lui Teucru mărirea;
 Struna cea bine sucită, când Teucru o trase pe arcul
 Cel minunat, el i-o rupse și dăte-ntr-aiurea săgeata
 Cea-ngreuiată de aramă. Lui Teucru-i căzu atunci arcul
- 460 Și înfiorându-se, el se plinse la frate-său Aias:
 „Vai, negreșit că un zeu ne face cu totul deșcartă
 Ținta; el arcul din mină-mi smuci și îmi rupse și
 struna
 Cea de curînd răsucită, mănădită chiar azi dimineată
 Ca să mai ție, oricîte săgeți ar zbura de pe dînsa.”
- 465 Aias Telamonianul îndată lui Teucru răspunse:
 „Dragul meu, lasă deoparte săgețile tale și arcul,
 Ți l-a vrăjit vreun zeu pizmuindu-ne soarta și neamul.
 Haide, ia sulita lungă și pavăza-ți pune pe umăr,
 Bate-te-așa cu troienii și ia tu la zor și pe alții.
- 470 Chiar dacă biruie dînșii, să nu ne ia vasele-ncalte
 Fără de caznă și greu. La luptă dar fie-ne gîndul.”
 Astfel îi zise, și Teucru se duse și-n cort lăsă arcul,
 Puse pe umăr un scut din straturi de piele vr'o patru,
 Puse și-n capu-i vîrtos o chivără bine lucrată
- 475 Și cu o coadă de cal care-n vînt flutura-ngrozitoare,
 Și luînd țapăna lance cu vîrf ascuțit de aramă,
 Teucru se duse-apoi iute și stete cu Aias alături.
 Hector, îndată ce vede stricat meșteșugul lui Teucru,
 Strigă prelung la troieni și la soții de arme-mboldindu-i:
- 480 „Hei, licieni și troieni, dardani care bateți
 de-aproape,
 Fiți, o, prieteni, bărbați. V-aduceți aminte de-al vostru
 Aprig năvalnic îndemn acum la corăbii. Cu ochii

- Mei am văzut nimicite de Zeus săgețile unui
Mare viteaz. Și e lesne-a cunoaște puterea lui Zeus,
- 485 Fie că dăruie el biruința și-naltă pe oameni
Ori i-oropsește de tot și nu vrea să-i ia-n apărare;
Astfel acuma el scade pe-ahei, iar pe noi ne ajută.
Hai dar, vă bateți gloriu la corăbii. Iar dacă vreunul
Are să cadă lovit sau împuns, după cum i-a fost scrisa,
- 490 Poate să moară; frumos e cînd mori apărîndu-ți moșia,
Doar îți rămîn după tine nevasta și fiii tăi teferi,
Casa și averea-ți vor fi neatinse, de-ndată ce-aheii
Au să ia calea-napoi la corăbii spre scumpa lor țară.”
Asta grăindu-le însufleți și-aprinse ostirea.
- 495 Aias așijderea oamenii și-mbărbăta: „Să vă fie
Vouă rușine, argii! Ori astăzi murim la corăbii
Ori le scăpăm de primejdia focului ce le-amenință.
Vă-nchipuți, dacă vasele fi-vor în mîna lui Hector,
C-ați mai ajunge pedestri în țara părinților voștri?
- 500 N-auziți oare cum armia-ntreagă-și înflacăra Hector
Și-nversunat e, turbat să dea foc și pîrjol la corăbii?
Nu-și cheamă doară la horă el tabăra, ci la bătaie,
Sfatul mai bun de urmare din parte-ne e numai unul,
Toată virtutea să punem, cu toții pieptiș să ne batem,
- 505 Dar e mai bine odată să știm ce ne-așteaptă, potopul
Ori mîntuirea, decît noi să fim iroșiți într-o hartă
Crîncen-așa la corăbii de alții mai slabi în putere.”
Asta vorbindu-le, însufleți și aprinse ostirea.
Hector ucise pe Schediu, fruntașul focilor, fiul
- 510 Lui Perimede. Străpuns de Aias, căzu Laodamas,
Falnicul Antenorid, căpetenie a celor pedestri.
Iar Polidamas ucise pe Domnul epeilor Otos
Cilenianul, prieten și soț de război al lui Meges,
Care ațintindu-l, aleargă, ci-n lături se dă Polidamas,

490 În original: *nu-i o rușine-a muri pentru cel ce patria-și apără*. Horatius a parafrazat, într-un vers celebru, apoteoză home-rică destinată a deveni, prin forma și dimensiunile ei, emblema liricii patriotice universale: *Dulce et decorum est pro patria mori*. „E dulce, mîndră moartea cînd pentru țară mori” (*Ode* 3, 2, 13; trad. C.D. Ollanescu, în ediția *Q. Horatius Flaccus. Opera omnia*. Ediție critică, studiu introductiv, note și indici de Mihai Nichita. București, „Univers”, 1980, vol. I, p. 185.)

515 Și lovitura-i dă greș. Nu lasă doar Febos să piară
Fiul lui Pantus în cleștetul armiei celor din frunte.
Lancea lui Meges atunci se-nfige în pieptul lui Cresmos,
Care și cade bufnind, iar el îl despoaie de arme.
Tabăar-asupră-i Dolop, dibaciul în sulți, feciorul

520 Celui mai bun luptător, al unuia Lampos, răsadul
Lui Laomedon, om prea încercat în avîntul războinic;
Și pe la mijloc în pavăză-mpunge cu lancea pe Meges
El în răpezu-i atunci, dar îl scapă pe Meges ferindu-l
Plăcile de la pieptarul adus de-al lui tată Fileus

525 Dar prețuit din Efira cîndva, de la riul Seleis.
Lui i-l dăduse un Domn Eufetes, fiind al lui oaspe,
Veșnic în luptă s-o poarte ca pază de arme dușmane
Cum de primejdie acuma păzi pe fecioru-i. Pe urmă
Meges chiti pe Dolop cu sulța-n coiful de-aramă

530 Sus, chiar în creștet, sub coada tufoasă de cal, și
de-acolo

Rupse el tufa de păr, și ruptă ea-i cade întreagă
Mindră pe țarnă lucind în noua vopsea de porfiră.

Cînd mai lupta încă Meges și-avea el nădejde
să-nvingă,

Iată veni să-l ajute Menelau cel aprig în arme

535 Și furișîndu-se el pe lingă Dolop, de la spate
Umărul lui nimerind cu lancea-nainte avîntată
Pieptu-i străpunge; pe brînci deodată Dolop se prăvale
Și peste el se arunc-amîndoi ca să-l prade de arme.

Fraților săi tuturor dă zor acum Hector să lupte

540 Mai cu-nadins. Întîi ocărăște pe-al lui Hichetaon
Vladnic fecior, Melanip, care,-n vreme ce încă
dușmanii

Nu se iviseră, boii chiloși păstorea în Percote,
Dar la venirea danailor pe-ncovoiate corăbii
Iar mai veni el la Troia, ședea la palatul lui Priam,

⁵²¹ Se restabilește hexametru eliminînd o unitate metrică superfluă și modificînd ușor tălmăcirea: *Laomedonic, om prea încercat în avîntul războinic.*

⁵²⁴ Eroul poartă o platoșă formată din două plăci convexe, atașate în față și în spate, care se unesc la gît și în zona toracelui. Este vorba, așadar, de o cuirasă metalică dublă, a cărei descriere — în textul original — se află numai aici.

545 Care-l iubea ca pe-un fiu, și era între oameni acolo
Unul din cei mai cu vază. La el se răstoa dejenindu-l
Hector: „Așa fără păs ne-om lăsa, Melanipe? Se poate
Ție de bietul Dolop, de vărul tău mort, să nu-ți pese?
Nu vezi cum umblă la el și cată să-l prade dușmanii?

550 Hai după mine, căci trebuie noi să ne batem
de-aproape
Pin-om zdrobi pe dușmani ori ei ne vor sparge cetatea
Din temelii și ucide-vor locuitorii.“ Cum zise
Și-nainta el grăbit, ca un zeu îl urmă Melanipos.

555 Marele Aias atunci zorea pe argii la încaier:
„Fiți, o, prieteni, bărbați! Păziți-vă numele, cinstea
Și-ntreolaltă rușinea în toiu-nceștării cumplite.
Scapă mai mulți decît mor, cînd oamenii nu-și pierd
rușinea;

Dacă ei însă iau fuga,-i așteaptă-njosirea și moartea.“
Asta vorbi și argiții sileau între ei să s-ajute.

560 Graiul aminte-i luară, cu garduri de aramă-ngrădîră
Vasele lor, cînd Zeus mîna pe troieni la bătaie.

Lui Antiloh îi da zor Menelau într-asta zicîndu-i:

„Nu e nici unul de-ai noștri mai tînăr ca tine,
voinice,

Nici de picioare mai bun și nici mai cu vlagă la harță,

565 Hei, dac-ai vrea să te arunci cu arma să culci
pe-oarecine!“

Zise și-n urmă-i se dete. Antiloh, întetît, de la șirul
Celor dintii răsări și-mprejur aruncînd o privire
Sulița și-o repezi. În lături feriră troienii,
Arma-i lucioasă zărind. Dar nu-i fu zadarnică ținta,

570 Ci nimeri pe al lui Hichetaon fecior Melanipos,
Care mergea spre bătaie, și-n piept îl pări pe la sînu-i;
Cade viteazul bufnind și moartea-i acoperă ochii.
Sare la el Antiloh. Precum un copoi năpădește
Puiul de ciută, pe care, cînd iese din cuibu-i,

575 Un vînător îl ochește-nainte și-i seacă tăria;
Astfel sări, Melanipe, la tine cu suflet sălbatic

⁸⁷⁴ Absența din tălmăcire a unui epitet homeric îngreunează
scandarea corectă a versului (la Murnu rămas doar penta-
metru); se impune introducerea lui în contextul: *Puiul de*
ciută rănit, pe care, cînd iese din cuibu-i, ș.a.m.d.

Ca să te prade-Antiloh. Dar Hector ia seama și-aleargă,
Iese-nainte,-l întîmpină unde e-ncinsă bătaia.

Cît e de sprinten oștean, nu-i chip să-l înfrunte al lui
Nestor

580 Fin, o tulsește sfios cum fiara de rău făcătoare,
După ce sfișie un cîne sau pe un văcar la cireadă,
Fuge-nainte ca leota de oameni să vie-nglotită;
Astfel și el o zbughi. Da țipete strașnice Hector,
Armia lui după el, și asupra-i lovirile plouă.

585 Cum el sosi între ai lui, se-ntoarse și stete-ntre rînduri.
Dar luptătorii troieni ca leii cei lacomi de carne
După povața lui Zeus se-nspulber-acum spre corăbii.
Zeul mereu le dă-mbold și inima-nflacă-ră-ntr-inșii,
Moaie, smintește pe-ahei și le ia biruința din mînă.

590 Numai lui Hector vrea el să-i dea izbîndire și slavă,
El în corăbii s-arunce văpaia de foc care arde
Neobosit, să-mplinească rugarea pustie-a zeiței
Tetis, căci nu-aștepta înțeleptul, puternicul Zeus,
Flacăra unei corăbii aprinse să vadă cu ochii.

595 Și după asta voia pe troieni să-i alunge danaii
De la corăbii spre ziduri și lor să le dea biruința.
Asta gîndind, el împinge pe fiul lui Priam spre vase,
Dar de la sine și el fioros se dă-n vînt, se răpede
Parcă-i turbat ca și Ares cînd arma rotește, ca focul

600 Pustiitor ce s-aprinde pe plai în desișul pădurii.
Gura-i de furie-i spumegă, ochii sub crunte sprîncene
Flacări revarsă din ei și groaznic pe tîmple-i se zbate
Chivăra la-ncăierare. Din ceru-i îl apără însuși
Zeus și lui dă mărîre și cinste, și lui numai unul

605 Singur acolo-ntre mulți, că date-i sînt zile puține,
Moartea-i apropie Atena, zdrobit o să fie de Ahile.

Luptă viteazul acuma să spargă bărbatele rînduri,
Cearcă oriunde e gloată mai multă și arme mai bune.
Totuși nu poate răzbi, cu toată rîvnirea, și-aheii

610 Tot mai țin piept, înglotire-ncheiată vîrtos ca o stîncă
Naltă pe malul ripos care stăruie tot neclintită,
Nu vrea să știe cînd vin vîjîind viforoasele vînturi
Și o izbesc clocotind ale undelor namile negre;
Astfel în fața troienilor stau neclintiți și aheii.

615 Dar în desime s-aruncă, lucind în aramă ca focul,
Hector. Cum tabără valul, de viitor hrănit, furtunatic
Peste-o corabie și-o cotropește cu spuma, iar vîntul
Urlă-n vintrele năprasnic, de tremură corăbierii
Bieții de spaimă cuprinși, îi paște doar moartea de
aproape;

620 Astfel și inim-aheilor se zbuciuma îngrozită.

Cum năvălește năprasnic un leu în cireada de vite,
Care cu miile pasc pe o luncă la balta cea mare,
Stă între ele păstorul, căci nu se pricepe cu fiara
Luptă să dea și să mîntuie vita cornace; de-aceea

625 Dînsul alcargă mereu laolaltă cu boii din frunte
Ori cu ceilalți mai zăbavnici, iar leul la mijlocul turmei
Sare și-ngheară un taur și vitele fug speriate;
Astfel aheii, de groaza lui Hector și-a tatălui Zeus,
Se-mpărăștiară cu toții. Iar Hector ucise pe unul,

630 Zis Perifet din Micena, voinicul născut din Copreus,
Care lui Hereule vești aducea de la crai Euristeus.
Mai puțin vrednic a fost părintele-i care-l făcuse
Mult mai destoinic pe el; de sprinten ce-a fost, de
cuminte

Și de războinic era un fruntaș în Micena. Și tocmai

635 El se brodișe lui Hector să dăruie o fală mai mare.
Cum el coti să ia fuga, pe multe izbit îi fu scutul
Cel pîn'la poale de lung, opreliștea țintei dușmane;
Și-mpiedicat el atunci pe loc se răstoarnă și coiful
Zăngăne-nfricoșător pe la tîmplele lui la cădere.

640 Hector îl vede lungit, dă proașcă la el, și cu lancea
Pieptu-i răzbate și lingă tovarășii lui îl omoară;
Nu mai putea să-l ajute nici unul, cu toată mîhnirea,
Toți aveau groază de Hector. Și iată că-n față-le acuma
Vasele-aheii aveau, înapoi s-așineau după șirul

645 Vaselor trase-nainte, c-aici năvăliră troienii,
Și de nevoie se daser-aheii-napoi de la-ntîiul
Rînd de corăbii și aici stătură posmol lingă corturi.
Nu se răzniră prin tabără, și frica-i oprea și rușinea
Și necurmatul îndemn care ei și-l dădeau laolaltă.

650 Dar mai presus de oricine, ncepu să se roage moș Nestor,
Veghea danailor, de fiecare amintindu-i părinții:

„Fiți, o, prieteni, bărbați! Păstrați-vă-n sine

rușinea

Față de oameni și toți să v-aduceți aminte de-avutul
Vostru de-acasă, de-ai voștri părinți, de copii și neveste,

- 655 Fie că ei vă trăiesc ori poate sînt duși de pe lume,
Eu vă precad și vă rog, de dragul iubitelor voștri
Stați vitejește și nu vă întoarceți la fugă nici unul.“

Asta le zice și-nflacăra inima fieștecărui.

Palas Atena le ia de pe ochi un zăbranie de ceață

- 660 Dată de un zeu, și limpede acuma văzură danaii
Stolul de vase de-o parte, de alta băteștiștea cruntă
Și pe vultanul de Hector și armia lui de ajutoare
Și pe acei care stau înapoi în răgaz pe de lături
Și pe acei care tot mai luptau pe la repezi corăbii.

- 665 Nu mai voia de acum Aias să stea la odihnă cu alții,
Ci se purta cu pași mari, umbla pe podele de vase
Beldia mare-nvîrtind și bună de luptă-n corăbii,
Lungă de coți douăzeci și-n aramă vîrtos blehuită.
Tochmai ca un călăreț care știe deplin călăritul,

- 670 După ce-adună din stavă vreo patru fugari, le dă
drumul

Și de la șes îi alungă pe șleaul spre marea cetate;
Lumea, bărbați și femei, se uită cum sprinten și sigur
De la un cal la celalt de-a rîndul el sare pe fugă;
Astfel și Aias pe multe podele de repezi corăbii

- 675 Tot se purta cu pași mari și glasul-i huiă pîn'la nourî.
Tot mai silea pe danai cu răcnet-avan să vegheze
Pentru corăbii și corturi. Dar n-avea odihnă nici Hector
Unde se afla în duium prin oastea-i cea bine-narmată,
Ci ca și vulturul murg, cînd zboară ca fulgeru-n stolul

- 680 Înaripat care paște pe maluri de rîu cîteodată,
Gîște, cucoare sau lebede albe gîtoase; tot astfel
Hector dă drept înainte și năzuie-ntr-una spre vasul
Care-i cu ciocul cernit; cu mîna-i puternică Zeus
Tot îl împinge din urmă și oastea-mpreună cu dînsul.

- 685 Și-o bătație-nfocată s-aprinse din nou la corăbii.
Parcă de data dintii veneau să se-ntîmpine oameni
Proaspeți și neobosiți, așa era harța de-aprinsă.
Numai un cuget aveau ei acum: pe de o parte danaii

Nu mai vedeau izbăvire de rău decât numai prin
moarte,

690 Iar pe de alta troienii credeau că vâsetul vor arde
Și vor ucide pe-ahei și așa se-ndesau laolaltă.

Hector ajunsese din spate o corabie atunci: era vasul
Mindru pe mare plutet, ce-adusese pe Protesilaos
Odinioară la Troia, dar nu-l mai întoarse în țară.

695 Și pe acolo-mprejur s-apucară troienii și-aheii,
La-ncăierare de moarte. Ei nu stau departe s-aștepte
Zborul de lănci și săgeți, ci de-aproape și numai c-un
suflet.

Ei se băteau cu securi, cu baltage, cu lănci și cu săbii,
Paloșe multe frumoase-mbinate cu toarte în negru

700 Ba de la umăr cădeau la pământ, ba din mâinile celor
Care luptau, și cîmpia era potopită de sînge.

Hector o dată de vas apucîndu-se, nu-l mai slăbise,
Zdravăn de creastă țîind striga la troieni îndemnîndu-i,
„Repede aduceți-mi foc, veniți și voi droaie, dați
buzna!

705 Astăzi e ziua de plată, ni-i dată de Zeus să punem
Mîna pe vasele care pe-aici au venit fără voia
Zeilor și ne-au adus o groază de amaruri din vina
Sfatului dat de mai-mari, care nu mă lăsară pe mine
Lupta să dau la corăbii, cu toată a mea vrere și-a oastei.

710 Dacă pe-atunci ne orbise pe noi Tunătorul din nouri,
Iarăși acuma tot el ne-mbărbată mereu și ne nălță.”

Zise, și ei spre argii dau iureș mai tare. Iar Aias
Nu sta, fiind nevoit de loviri, ci de teamă se trase
Mai la o parte spre lavița lungă de șapte picioare,

715 Podul de vas părăsind, și-acolo-ncepu să s-ație
Și de la vase cu arma înlătura pe oricine,
Care-ndrăzneă să aducă spre el în corabie focul
Și cu un strigăt avan pe ahei întărta la bătaie:

„Dragilor mei, ortomani din Ahaia, tovarăși
de arme,

720 Fiți, o, prieteni, bărbați și nu vă lăsați pe tînjală.
Oare putem noi să zicem c-avem ajutoare la spate
Ori vr'un mai bun stăvilar să ne apere de potopire?
N-avem aproape de noi o cetate-ntărită cu turnuri,
Unde să fim apărați, și vreo altă putere de oameni,

725 Ci-nghesuiți de troienii cei bine-narmați pe cîmpie
Stăm lingă mare pe aici departe de țară. Nădejdea
Toată în arme ne stă și în vajnica noastră luptare."
Zice. Și tot mai vifornic zvînta mai departe cu
lancea.

Și pe oricare troian, care după porunca lui Hector
730 Foc aducea la corăbii, cu țeapa-l primea și-i da plesnet
Și din aproape lovind, lăți pe vreo zece dintr-înzii.

CÎNTUL XVI

Rugămintea lui Patroklos (1—98). Foc la corăbii (99—125). Pregătirea mirmidonilor pentru luptă (126—266). Patrocliada (267—751). Moartea eroului (752—832).

Astfel luptau împrejurul corăbiei bine podite
Cînd, la Ahile veni și-i stătu înaintea Patroclu
Trist și cu lacrimi fierbinți și plînsu-i cura ca izvorul
Care-și prelinge pe-o coastă de stîncă cernite șiroaie.

- 5 Cum îl văzu pe prieten Ahile,-i fu milă de dînsul
Și glăsui către el rostindu-i cuvinte ce zboară:
„Ce ți-e, Patrocle, de plîngi asemenea unei fete,
Care se ține de maică-sa-n drum, îi dă zor s-o ia-n
brațe

Și de pulpan-apucînd-o, o tot stingherește din fugă

- 10 Și se tot uită cu lacrimi în ochi și se roagă s-o ieie?
Tocmai așa, o Patrocle, verși picuri de fragede lacrimi.
Ai tu ceva de vestit mirmidonilor poate sau mie?
Ori numai tu auzit-ai vreo știre sosită din țară?
Tată-tău, fiul lui Actor, s-aude că tot mai viează

- 15 Și-ntre ai săi mirmidoni mai viețuie tata-mi Peleus,
Singurii care, de mor, ne vor umple de jale nespusă.
Ori mi te doare pe tine că-n tabăra lor la corăbii
Seceră moartea pe-ai noștri plătindu-le nelegiuirea?
Spune și nu-mi tăinuie, să o știu împreună cu tine.”

- 20 Tu suspinat-ai din greu și ai zis, călărește Patrocle:
„Scumpe prietene Ahile, tu, fruntea vitejilor noștri,
Nu-mi bănuie, că prea-i mult necazul ce sufer-aheii.
Toți căpitanii danai, care fost-au în capul oștirii,
Zac la corăbii răniți din suljiță ori din săgeată.

- 25 E săgetat Diomede și-nsulițat e Ulise
 Și Agamemnon, și-n coapsă-i lovit de un arc Evripilos.
 Leacuri destule știu vracii, de-aceea și cată de dinșii
 Ranele lor lecuind. Dar tu ești sălbatic, Ahile.
 Doamne ferește vreodată și eu să mă supăr ca tine!
- 30 Tu al pierzării viteaz, la ce vei fi bun mai pe urmă,
 Dacă nu-i aperi acum pe-ai noștri de-a morții urgie?
 Neîndurate, desigur că nu ți-a fost tată Peleus,
 Nu ți-a fost mamă nici Tetis, din valuri născutu-te-a
 marea,
 Stînca din cremenea ei, așa împietrit ești la fire.
- 35 Dacă cumva te ferești de vreo prorocie știută,
 Dacă a ta mumă cinstită vreo taină ți-a spus de la Zeus,
 Hai și trimite-mă-nealte pe mine cu oaste de-a noastră;
 Poate s-aduc vreun bine danailor, poate să-i mîntui.
 Dă-mi mie armele tale să-ncing și să par la vedere
- 40 Tocmai ca tine, că poate dușmanii pe loc se vor trage
 Și vor putea să răsufle voinicii feciori din Ahaia,
 Cei cotropiți, și avea-vor un pic de răgaz la bătaie.
 Noi odihniți pe urmă putea-vom ușor să respingem
 Pe obosiții troieni departe de vase și corturi."
- 45 Astfel smintitul se roagă de Ahile, menit doar ți
 fuse
 Singur să-și ceară prilejul de moarte și nenorocire.
 Dar se împizmuie-Ahile cel iute ca șoimul și zice:
 „Valei, ce vorbă mi-ai spus, Patrocle, tu viță din
 Zeus?
 Mie nu-mi pasă de vreo prorocie pe care-aș cunoaște-o,
- 50 Nici de la Zeus îmi spuse vreo taină cinstita mea mamă,
 Ci numai una mă doare grozav și mă chinuie-ntr-una,
 Că mi-a luat înapoi răsplata trudirilor mele,
 El care-i Domn mai puternic, măcar că-i de o seamă
 cu mine;
 Asta mă doare cumplit, că mult pătimii pentru dînsa.

⁴² Textul afirmă, cu valoare apoftegmatică, o constatare firească în împrejurările de față: războiul în bătălie este de scurtă durată. Considerăm necesară modificarea tălmăcirii în conformitate cu acest înțeles: *Cei cotropiți: căci odihna în luptă puțin este dată.*

- 55 Tocmai pe-aceea ce-aheii pe-ales ca răsplată-mi dădură
 Și-am cîștigat-o cu arma, cînd eu cucerit-am Lirnesos,
 Fără rușine Agamemnon pe ea mi-a răpit-o din mîină
 Parcă-aș fi fost venetic, un nemernic și vîntură-lume.
 Dar să lăsăm la o parte ce-a fost, că doar nu-i chip
 în tine
- 60 Veșnic mînia să porți. Și-apoi am și spus-o-nainte:
 Focul eu nu-mi potolese pînă nu va ajunge la mine
 Lîngă corăbii puhoiul. Încinge dar armele mele,
 Pune-te-n frunte și du pe ai noștri șoimani la bătaie,
 Dacă e drept că un nor de troieni s-a lăsat la corăbii
- 65 Cotropitor și aheii pe țărnul bătut de talazuri
 Stau încolțiți și abia o bucată de loc le rămîne
 Și-naintează spre ei cu toate puterile-i Troia
 Cutezătoare. Hei, Doamne, că nu-mi vād de aproape
 ei fața
 Coifului meu strălucind! Ce iute ar fugi și cu trupuri
- 70 Gropile ar mai bucși, dacă astăzi Atrid Agamemnon
 N-ar fi cu mine-nvrăjbit. Ei tabăr-acum
 ne-o-mpresoară,
 Moarte-amenință pe-ahei și nimeni nu-i apără. Lancea,
 Lui Diomede Tidid nu mai fulger-acum căpiată
 Nici mai aud de departe cu greață un strigăt din gură
- 75 Lui Agamemnon Atrid, răsună doar glasul lui Hector
 Crîncenul tot mai zorînd pe ai lui, care acum cu chiot
 Șesul întreg îl cuprind și biruie-n luptă pe-ai noștri.
 Dacă, Patrocle, tu vrei de la vase năpasta să-nlături,
 Tabără din răsputeri ca nu cumva ei să ne-nserume
- 80 Vasele și să ne ieie puțința de-ntoarcere acasă.
 Ia îns-aminte și ascultă-mă, eu îți dau sfatul din urmă:
 Dacă din partea danailor vrei să mă bucur de-o mare
 Cînte și vază, și-Atrid să-mi aducă-napoi pe Briseis,
 Floarea mîndreții, ba chiar însoțită cu daruri bogate,
- 85 Cum de la vase-i alungi, întoarnă-te, chiar dacă Zeus
 Cel care bubuie-n nouri te-ajută să capeți mărire;
 Singur tu nu căuta fără mine să lupți cu troienii
 Și bătălia să-nchei, că mare necinste mi-ai face.
 Nici, bucuros de război, cînd tu pe troieni o să-i
 zdrumeci

- 90 Armia comănduind, s-o duci înaintea cetății;
Mi-e nu cumva din Olimp la tine-mpotrivă să vie
Unul din pururii zei, că prea-i este drag lui Apolon
Neamul din Troia. Deci dă-te-napoi, dacă vasele mîntui;
Las'pe cîmpie ceilalți mai departe să-și ducă războiul.
- 95 Zeus părinte, tu Palas Atena și Febos Apolon,
Fie ca nici un troian să nu scape de moarte, nici unul
Dintre ahei, numai noi amîndoi să fim teferi, ca astfel
Troia cu ziduri cu tot să fie de noi pustită."
Astfel atunci amîndoi cuvîntară în vreme ce Aias
- 100 Sub lovitură începuse să șovăie-n luptă, îl frînse
Voia lui Zeus și arma dușmanilor tot ațintindu-l,
Luciul său coif, întruna plesnit pe la tîmple, da sunet
Strașnic și-o ploaie de sulii întruna îi curgea peste
creasta
Coifului său măiestrit. Iar umăru-i stîng obosise
- 105 Tapăn mereu ținînd scutul pestriț, și măcar că troienii
Nu-i dau o clipă răgaz cu armele, nu-l zguduiră.
Tot gîfîia el din greu opintind; un pîriu de sudoare
Î se scurgea de pe trup și abia mai putea să răsufle,
Singular în harță fiind și încercuit de primejdii.
- 110 Muzelor, spuneți-mi voi, a'Olimpului locuitoare,
Cum au dat foc la corăbii troienii și-au vrut să le ardă?
Hector aproape de Aias venind cu o sabie mare
Lancea-i de frasin izbi pe sub vîrfu-i de aramă și-o
rupse.

28 Originalul atestă aici o metaforă a cărei structură se regăsește — cu anumite modificări — numai în 2, 115: cetatea se aseamănă unei fecioare a cărei frunte este acoperită, în semn de pudoare, cu un vâl; cucerirea cetății echivalează cu smulgerea brutală a vâlului sacru. Se poate reconstitui în vers imaginea homerică după cum urmează: *ca astfel / Tîmplelor Troiei să smulgem vâlul prea sfînt de podoabă*. După cum indică P. Mazon, *ed. cit.*, pp. 103—104, imaginea face parte dintr-o recuzită poetică de tip homeric și homerizant, fiind regăsită în *Od.* 13, 388 (original), în *Imnul către zeii Demetra*, v. 151 și urm. (în ediția *Homer. Imnuri*, pp. 12—13) și în *Scutul lui Herakles*, v. 105 (în *ed. cit.*, p. 90).

100-109 Turnus, un alter Aias vergilian, este evocat de autorul *Eneidei* cu același dinamism al imaginii vizuale și în contexte similare modelului homeric. (*Aen.* 9, 806—813).

- Aias roti numai lancea ştirbită; departe de dinsul
- 115** Virful de aramă se rostogoli zuruind la cădere.
 Inima lui de viteaz deodată cu spaimă-nţelese
 C-asta-i de sus, de la zei, şi că Zeus înalt-tunătorul
 Cazna-i făcu de prisos voinde pe troieni să-i înalţe,
 Aias se trase din toi, şi ei în corabie focul
- 120** Puseră, şi în curînd se lăţi vîlvătaie nestinsă
 Coada corăbiei prinse să ardă-mprejur. Iar Ahile
 Seama luă şi cu palmele-şi dete în coapse şi zise:
 „Sai, o mărite Patrocle, te suie-n teleagă şi zboară.
 Iată, văd focul duşman la corăbii, văd flacăr-aprinsă,
- 125** Vasele mi-e să nu pierdem, că nu ne mai scapă nici
 fuga.“

- Asta el zice. Patroclu se ferecă-n lucie aramă,
 Pulpele-nfăşură-n dalbe pulpare întii şi le prinde
 Cu cheutori de argint. La pieptu-i pe urmă-şi-nceinge
 Platoşa cea înstelată,-nflorată-a nepotului sprinten
- 130** Al lui Eac şi pe umăr şi-aruncă un paloş de-aramă
 Şi bolduit în argint şi o pavază vajnică mare,
 Pune şi-n capu-i vînjos o chivără bine lucrată,
 Sus cu o coadă de cal, cu creastă ce filfiie groaznic.
 Ia două ţapene lănci şi bine le-mpumn-amîndouă.
- 135** Suliţa soţului său, care-i grea, oţelită şi mare
 N-o ia Patroclu, nu poate doar altul să umble cu dînsa,
 Numai Ahile-ntre-ahei îşi putea învîrţi fioroasa
 Lance de frasinul din Pelion dăruită de Hiron
 Tatălui său oarecînd spre a fi a vitejilor moarte.
- 140** Pe-Automedonte zori să-i înhame mai repede caii,
 El dup-Ahile i-a fost tovarăş mai vrednic de cînte,
 Cel mai statornic fiind fără preget să-i stea la poruncă.
 Automedonte îndat-a-njugat telegarii cei repezi,
 Şargul şi Breazul, doi zmei ce zburau pe cîmpie ca
 vîntul.

¹²⁵ După acest vers urma încă unul (omis de Murnu), pe care încercăm a-l tălmăci astfel: *Iute încinge-te-n arme, căci oastea-am să-adun deîndată.*

145 Harpia cea-nspulberată pe ei lui Zefir îi fătase
 La pășunat pe o luncă spre apele lui Ocheanos.
 El mai alătur-apoi la cotigă pe mîndrul Pedasos,
 Cal dobîndit de Ahile la spargerea Tebei, și-i sprinten
 Calul; deși-i muritor, se întrece cu cei fără moarte.

150 Armia cutreierînd, Ahile o-narmează la corturi.
 Toemai ca lupii din carne hrăniți și grozavi în putere,
 Care la munți răpuind înhață și sfișie cerbul
 Mare cornaci și au falcile roșii de sînge cu toții
 Și dup-aceea în haită se duc la izvorul cu apa

155 Întunecată și apa limpesc cu o limbă subțire
 Doar pe deasupra și varsă tot sîngele supt și li-i pieptul
 Tare și ne-nfiorat, că plin e hrănitul lor pîntec;
 Astfel pe lingă Patroclu se tot sîrguiau căpitanii
 Cei mirmidoni. Între ei stăruia și da zor Peleianul,

160 Caii cu carele lor și oamenii gata să fie.

Repezi corăbii cin'zeci fuseser-aduse de-Ahile,
 Dragul lui Zeus, la Troia; și avea fiecare din ele
 Cîte cin'zeci de bărbați, dibaci la vîslitul pe laviți.
 El rînduise vr'o cinci să fie mai mari peste oaste,

¹⁴⁵ „Harpia cea-nspulberată”: G. Murnu a înlocuit numele propriu al Harpiei — *Podargē* — cu o echivalență a acestuia; propriu-zis, *Podarge* semnifică „iute de picior”. La Homer (în *Iliada* inițial una singură numită: *he Hárpyia*, în *Odiseea* mai multe: *hai Hárpyiai*) avem de a face cu divinități ce reprezintă personificarea furtunilor distrugătoare, ca instrumente ale morții. Creația mitografică ulterioară (Apollodoros, *Bibliothēke*, 1, 2, 6, în ediția Immanuel Bekker, Lipsiae, „Teubner”, 1854, p. 5) le-a atribuit o formă de pasăre cu chip de femeie. În pasajul de față, *Podarge* nu poate reprezenta, totuși, numai personificarea furtunii sau a vîntului care aduce furtuna. Așa cum judicios presupune A. Pierron, *ed. cit.*, p. 140, reprezentarea homerică primitivă a Harpiei este aici precisă și concretă, și anume sub forma unei iepe „cu picioare iuți” (*Pod-arge*), iubită de Zephyros, cel mai nimicitor dintre vînturile descrise de Homer. Numai astfel se poate explica faptul că *Podarge* dă naștere unor cai, la rîndul lor iuți precum vîntul și furtuna, și, de asemenea, numai astfel se poate justifica o tradiție antică extrem de veche, de sorginte indo-europeană probabil, în conformitate cu care iepele pot purta în pîntece rodul vînturilor (cf. Vergilius, *Georgice*, 3, 266—275, în ediția T. Naum și D. Murărașu, București, 1967, p. 101).

165 Oameni de-ai lui, credinceri, care-i fuseră lui sub
peruncă.

Una din cete o mîna la război căpitanul Menestiu,
Fiul cerescului rîu Sperheos și al Polidorei
Cea din Peleus născută, frumoasă la chip, muritoare
Împreună c-un zeu, cu neobositul Sperheos;

170 Dar după nume părinte-i fu Boros, al lui Perieres
Fiu, care dînd sumedenii de daruri ca zestre de nuntă
Pe Polidor a luat. O ceată era sub Eudoros
Fiul copilei lui Filas, o fată, mîndrețe la horă,
Care-i zicea Polimela. Pe ea ucigașul lui Argos

175 O îndrăgise văzînd-o cu fetele prinsă la jocul
Zînei vîzatului cea înarmată cu arcul de aur,
Și în cămara de sus furișîndu-se repede Hermes
Izbăvitorul, cu ea se uni și născu pe Eudoros
Cel arătos, alergaci ca nealtul și vrednic în arme.

180 Cînd Ilitia, zeița ce-ajută la nașteri, pe dînsul
Teafăr în lume l-a scos și văzu el lumina de soare,
Fiul voinic al lui Actor, Ehecle, a luat de soție
Pe Polimela dînd zestre la nuntă o groază de daruri,
Iar pe Eudoros moș Filas acasă-l crescînd îngrijindu-l

185 Și-i era drag ca un fiu. Venea după asta din gloată
Pîlcul al treilea dus de Pisandru, feciorul războinic
Al lui Memal, care-a fost mai tare ca toți mirmidonii
La mînuitul de lănci, dar nu-l ajungea pe Patroclu.
Iar înglotirea a patra în capu-i avea pe moș Fenix, a
cincea

190 Pe-al lui Laerches fecior, pe falnicul Alchimedonte.
După ce-Ahile pe toți, sub mîndrele lor căpetenii,
I-orîndui pe deplin, le ținea cuvîntare bărbată:

„Nu uitați voi, mirmidoni, ce vorbe rosteați la
corăbii

Și-nfricoșați pe dușmani fălindu-vă, cînd de minie

195 Încă eram stăpînit. Mă mustra fiecare zicîndu-mi:
Rău mai ești tu, Peleiene, cu fiere hrănit-te-a mama,
Om fără suflet ce ești, la corăbii ne ții cu de-a sila;

¹⁸⁹ Propunem modificarea acestui vers care la Murnu apare ca heptametrul: *Iar pe a cincea-Alchimedon viteazul, feciorul lui Lerches.*

Haide mai bine-napoi să ne-ntoarcem acasă pe mare,
Dacă ți-e inim-așa copleșită de pizmă și ciudă.

- 200** Astfel cîrteați adunîndu-v-adese. Dar iat-acum ziua
Faptelor mari de război, după care oștiți înaintea.
Hai dar, oricine-i bărbat să lupte vîrtos cu troienii!"

Asta grăindu-le, el le spori vitejia și-avîntul;
Ei auzindu-și pe Domnul, mai tare-ndesiră a lör
rînduri.

- 205** Ca și un zid ce la casa cea-naltă zidaru-l încheie
Piatră cu piatră zidind, de înfruntă turbatele vînturi
Se îndesară tot astfel și coifuri și scuturi boltite,
Paveze, chivăre, oameni se tot răzinau înde-sine
Și s-atingeau încomatele coifuri de crestele lucii

- 210** La o clintire din capete, că așa era multă desimea.
Dar mai întîi înaintea oștirii întregi se gătiră
Automedonte și Meneșianul, erau cu un suflet
Gata-nainte-a porni la război. După asta Ahile
Merse la cort și luînd capacul deschise un sipet

- 215** Împodobit și frumos; i-l pusesese-n corabie Tetis,
Mama-i cu talp-argintie; ticsindu-l cu haine, cu mantii
Nerăzbătute de vînt, cu cergi și coveare mișoase.
Printre veșminte era și o mîndrețe de cupă, din care
Nici un bărbat nu băuse vr'odată-n afară de dînsul,

- 220** Nici închinase la zei, la nici unul, afară de Zeus:
Cupa din sipet luînd, o curăță el cu pucioasă
Și după asta o spală cu limpede apă, el însuși
Spală-se-n urmă pe mîini și toarnă în cupă vin negru,
Și în ogradă la mijloc, în vreme ce-nehină el paos,

- 225** Roagă-se-n slavă privind, îl aude de sus Tunătorul:
„Zeus tu cel de departe, al Dodonei stăpîne pelasgie,
Domn al Dodonei, iernatică țară, pe unde se culcă
Preoții, Selii, pe jos cu picioarele-n veci nelăute;

229-228. Numele corporației religioase din zona Dodonei (în nordul Greciei, în ținutul Thesprotis) era cunoscut încă din antichitate, după mărturia lui Aristarkhos, sub o formă dublă: *Selloi* și *Helloi*. Aceste nume își aveau originea, se pare, într-un antroponim *Sellós* sau *Hellós*, numele unui tăietor de lemne din pădurea Dodonei, primul locuitor de acolo care ar fi fost inițiat în tainele oracolului. Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 145. Urmașii acestuia, reușiți într-o corporație avînd misiunea de a interpreta voința exclusiv a lui Zeus, se supuneau unor res-

Dacă vreodată, cînd eu m-am rugat, auzitu-mi-ai
graiul,

230 Iarăși ascultă-m-acuma și ruga din nou împlinește-mi.
Eu am să stau încă aici la staniștea vaselor noastre,
Dar pe prietenul meu îl trimit la război cu-o mulțime
De mirmidoni. Dă-i slavă, tu Cel care bubui în ceruri.
Inima i-o îmbărbată și fă tu ca Hector să știe,

235 Dacă, el singur fiind, e meșter cumva la bătaie
Bunul tovarăș al meu, sau numai atunci neatinse
Fulgeră brațele lui, cînd și eu sînt alături de dînsul.
După ce alungă potopul și focul departe de vase,
Fă-mi-l să vie-napoi în tabăr-aici la corăbii

240 Nevătămat cu oștenii ceilalți și cu armele toate.“

Astfel în rugă-i a zis. Auzitu-l-a Zeus mintosul,
Parte din rug-a primit, iar parte a respins-o; anume
S-a învoit de la vase, din lagăr, s-abată războiul,
S-a-mpotrivit la urarea întoarcerii lui de la luptă.

245 După ce ruga rosti și făcu închinare lui Zeus,
Merse la dînsul în cort și-n sipet își puse paharul;
El după asta ieșind, pe la ușă stătu înainte
Vrînd de acolo să vadă cu ochii încaierul crîncen
Dintre ahei și troieni. Purceser-atunci mirmidonii

250 Toți înarmați și stoliți, și în urmă cu toată dîrzia
Se năpustiră-n troieni. Cum roiul de viespi de pe cale,
Cînd sturlubatici copii, după cum li-i năravul și firea,
Le necăjesc și le-ntartă-n viesparul din latura căii,
Niște nebuni, că la mulți li se trage din asta și moartea,

255 Dacă pe-acolo cumva un drumet se întîmplă să treacă
Și pe nevrute le-atinge, deodată răsar îndrăznețe,
Zboară-ndîrjite la el fiecare să-și apere pui;

tricții rituale riguroase și probabil, extrem de vechi, așa cum indică epitetul „pelasgic“ (zeu al pelasgilor, *Pelasgikê*) atribuit lui Zeus: interpretii oracolelor, numiți de Strabon 1, 2, 20 (în *ed. cit.*, vol. I, p. 178) *tómoyroi* și considerați de același drept primii locuitori ai Dodonei (*ibid.*), practicau o serie de ritualuri (regăsite și în cadrul altor culte din antichitate) despre care ne furnizează informații și Sofocle, în *Trakhiniai* (*Trahinienele*, în ediția G. Dindorf, Leipzig, „Teubner“, 1908, p. 309), vv. 1166–1168 și Euripide, în *Erechtheus*, fr. 355 (în ediția *Euripidis opera omnia*. Volumen septimum. Glasgow, 1821, pp. 606–615).

Toemai așa îndirjiți și cutezători mirmidonii
De la corăbii porniră, și larma era necurmată.

260 Menețianul cu strigăte povățuia pe tovarăși:

„Voi, mirmidonilor, ai lui Ahile tovarăși de arme,
Fiți, o, prieteni, bărbați și începeți năvala spre cinstea
Domnului vostru mărit care-i cel mai viteaz la corăbii
Printre argii, când alături stați voi luptători din
aproape,

265 Și ca să-și vadă și-Atrid Agamemnon acuma păcatul
Ce l-a făcut necinstind pe întiul viteaz din Ahaia.”

Asta rostindu-le, i-a-nflăcărat, și în trîmbe deodată
S-au repezit la troieni, și grozav răsunară de chiot
Vasele jur împrejur. Dar cum au văzut pe Patroclu

270 Și pe minaru-i lucind în arme de aramă, troienii
S-au tulburat și-ncepeau înglotiri de-ale lor să se-ndoaie,
Cutremurate gîndind că poate șoimanul Ahile
S-a împăcat cu ai săi potolindu-și minia; de-accea
Și căuta ficcare-ncotro să ia fuga să scape.

275 Sulița lucie-ntîi răpede Patroclu pe unde
Cetele mai îndesate roiau pe aproape la vasul
Craiului Protesilaos, și-acolo brodi pe Pirehmes,
Care-adusese-n telegi pe oștenii peoni din Amidon,
Nalta cetate așezată pe marginea rîului Axiu.

280 Umărul drept îi răzbi, și în spate căzu pe țărînă
Jalnic Pirehmes gemînd. Peonii din juru-i deodată
S-au rășchirat sperîindu-se toți de Patroclu la moartea
Domnului lor, care fuse fruntaș la războaie. Și astfel
El de la vase înlătură focul și-i stinge văpaia;

285 Arsă rămase pe loc jumătate de vas, iar troienii
Fug într-un huiet avan și asupra-le-aheii s-aruncă
Printre boltite corăbii și valma era-ngrozitoare.

Cum de pe creștetu-nalt la o matahală de munte,
Norii cei deși risipind iubitorul de fulgere Zeus,

290 Ies la iveală zănoagele, culmile, văile toate,
Nețarmurit se dezvăluie atuncea seninul în slavă;
Astfel pustiul pîrjol gonind de la vase, danaii
Mai răsufală puțin. Dar nu conteni bătaia;
Tot cotropiți de-ahei, încă nu se clintiră troienii

295 De la corăbii, n-o rupseră încă la fugă spre ziduri;
Tot mai țineau încă piept și în lături se dau de nevoie.

- Lupta se-ntinse pe câmp și un căpitan singuratic
Culcă pe altul lovind. Voinicul Patroclu, întâiul,
Cînd o zbughi Areilie, în coapsă cu boldul-i impunse,
- 300** Osul i-l sparse răzbindu-l, iar el, amețit peste iarbă
Lat se prăvale pe brînci. Menelau ațintă pe Toas,
Pieptu-i fiind dezgolit de pavăza lui, și-l doboară.
Aprig Filide, cum vede în față-i grăbit pe Amficios,
Iute-i apucă-nainte și-l arde la șold, unde mușchiul
- 305** Omului e mai vînjos și acolo cu lancea-i despică
Vinele, cade Amficios și noapte pe ochi i se lasă.
Bine cu-o lance chitește pe-Atimniu atunci al lui Nestor
Fiu Antiloh, în coaste-i pătrunde țuguilul și-Atimniul
Pică-nainte zdrobit. Dar iată că Maris, de moartea
- 310** Fratelui său mîniat se răpede cu lancea-naintea
Mortului gat-a strivi pe-Antiloh, dar sare al lui Nestor
Fiu Trasimed ca un zeu, înainte-i apucă și-n umăr
Fără de greș îl ajunge, tăișul de mușchi îi jupoaic
Brațul în partea de sus și ciolanul îi sfarmă cu totul;
- 315** Cade voinicul bufnind și noaptea-i acoperă ochii.
Duși au fost, astfel uciși, în beznă tovarășii vrednici
Ai lui Sarpedon, perechea de frați, luptătorii
Sprinteni la sulii, copiii lui Amisodar, hrănitorul
Iesmei turbate Himera, prăpădul atîtora-n lume.
- 320** La Cleobul, care fuse luat de vîrtej, se răpede
Aias Oilidul și-l prinde, și-ndată pe urmă cu spada
Cea cu frumosul mîner îi trage-n grumaz și-l omoară;
Sabia se înfierbîntă întreagă de sînge, iar moartea
Cea mohorîtă și silnica soartă întunecă ochii
- 325** Lui Cleobul. Penelau se-neaieră alături cu Licon,
Lăncile însă dau greș, zadarnic le deteră drumul,
Prind a se bate din săbii. Îi spintecă Licon în creastă
Coiful cu coamă de cal, dar sabia lui în plăsele
Sfarmă-se. Atunci Penelau în grumaz sub ureche-l
înjunghie,
- 330** Sabia-i toată se-nfuge, și numai de piele se ține
Capu-i acum atîrnat, și dusă fu viața lui Licon.
Iar Merione fugaci de picior îl ajunge pe-Acamas
Tocmai în clipa cînd el se suie-n teleagă, și-i seacă
Umărul drept; iar el cade și ceața-i învăluie ochii.

- 335** Idomeneu cu-arama cea crudă la gură-l împunse
Pe Erimant și la creștet sub creierul lui ascuțișul
I-a răzbătut mai la vale și oasele-i fură stropșite,
Dinții din gură-i țîșniră și-n sînge-i se stinseră ochii
Și izbucni șuruindu-i, din nări și din gura-i căscată
- 340** Sîngele, iar peste el se lăți întunericul morții.
Astfel pe cite-un troian-naintașii danai toropiră
Tocmai ca lupii prădaci care adulmecă mieii ori iezii
Și de la turmă răpesc pe acei care-i lasă negrija
Unui păstor să ia razna la munte; și cum îi văd lupii,
- 345** Sar și în colții lor sfarmă nămaiele neputincioase;
Repede-așa la troieni dau proașcă danaii, iar dinșii
Fuga luară țipînd; uitaseră arma din mînă.
Aias cel mare cu lancea mereu s-aținea după Hector
Cel ferecat în aramă, dar el, iscusitul în harță,
- 350** Tot se păzea, auzind vijîit de săgeți și de bolduri,
Bine știa că de acum biruința e-n partea cealaltă,
Totuși el sta neclintit și tot și-apăra pe tovarăși.
Cum de pe culmea Olimpului norii în slavă se-nalță
Din strălucitul senin, cînd vine furtuna, tot astfel
- 355** Vuietul fugii se-nalță și țipătul de la corăbii,
Nu mai bat calea-nturnată troienii pe rînd și pe Hector
Repede caii îl duc înapoi înarmat; părăsise
Oștile-i care la trecerea șanțului se-mpiedică; ș
Șanțul în pripă sārînd, o mulțime de cai de la care
- 360** Sparseră osia lor și roatele acolo-și lăsară.
Zornic pe-ahei îmboldind s-aține din urmă Patroclu
Moarte țintind la troieni. Cu chiote-n fugă de spaimă
Umplu ei căile toate răznindu-se; pînă la nouri
Valburi de colb se ureau și-n trap înapoi spre cetate
- 365** Caii fugari trepădau mai departe de vase și corturi.
Carul cu strigăte-și mînă Patroclu oriunde troienii
Stau laolaltă posmol. La fugă bărbații sub osii
Cad de pe care pe brînci și carele-acolo se-mburdă.
Șanțul îl sare Patroclu-n teleaga ce-o trag după dinșii
- 370** Zmeii cei nemuritori, de zei dăruiți lui Peleus,
Și-naintează mereu. Aprins după Hector s-avîntă,
Vrea să-l doboare pe el, dar caii pe Hector îl scapă.
Cum se îngreue negru pămîntul întreg pe furtună
Toamna, în ziua cînd cerul purcede să-și verse potopul,

- 375 Cînd e aume pornit și are necaz pe bărbații
Cei care judecă strîmb și umblă cu răul și sila,
Calcă-n județe dreptatea și-nfruntă cereasca urgie;
De-asta și apele curg din toate crescutele rîuri,
Taie și-ncing o grămadă de dealuri zăpoarele repezi,
- 380 Care de sus de la munți spre marea cernită-și-ndrumă
Gemetul greu și dărapăn-averile lumii; tot astfel
Greu era gemetul cailor care goneau pe cîmpie.
După ce trîmbele cele din față le rupse, Patroclu
Iute-le-mpinse-napoi la corăbii și-acolo pe cîmpul
- 385 Dintre cetate, corăbii și rîu, se aruncă și zvîntă
El pe troieni și răzbună pe mulți. Pe Pronoos
Pune-nainte la țintă cu sulița scînteietoare,
Pieptu-i străpunge, fiindu-i de scut nepăzit, iar Pronoos
Cade pe țărână bufnind. Spre Testor, un fiu al lui Enop,
- 390 Zboară-n al doilea rînd Patroclu, în vreme ce Testor
Sta ghemuit în cotigă, smintit el fiind și cu hățuri
Alunecate din mîini. Cu lancea de aproape plesnindu-l,
Dînsul la dreapta-n obraz îi smacina dinții, pe urmă
Trage din lance și-l dă peste car. Cum adese pescarul
- 395 Cînd, așezat pe o stîncă ieșită pe mal, în cîrligul
Unditei prinde un pește vioi și din mare-l azvîrlă;
Astfel din car îl aruncă pe Testor cu gura căscată
Meneșianul; el cade în bot și lumina-i se stinge.
Cînd Erilau se învifor-asupra-i, cu-o piatră Patroclu
- 400 Teasta-i la mijloc pocnind, i-o sparge în două sub coiful
Nerăzbătut. Și el astfel cu fața prin pulberea țărîii
Cade și-ndată-l învăluie pacostea vieților, moartea.
Pe Amfoter în curînd după asta și pe-al lui
Damastor
Fiu Tlepolem, pe Epalt, pe Erimas, pe Ehiu și Piris
- 405 Și pe Evip, pe Ifeus și pe Polimel Argeadul,
Care se-ndeașă spre el, pe toți îi doboară viteazul.
Cum pe tovarășii săi cu platoșe neatîrnate
Vede Sarpedon uciși de Patroclu, începe să-ncinte
Pe licieni și să-i certe răsîndu-se astfel: „Rușine
- 410 Vouă, bărbați licieni! Încotro apucarați? Acuma
Fiți mai cu inimă. Eu am să-l iau în primire pe-acela
Și voi vedea cine-i el care biruie așa și prin oaste
Pagubă multă ne-aduse, topi doar pe mulți și pe-alese.”
Zice și sare din caru-i cu armele; dar și Patroclu

- 415** Sare din chelnă la fel. Ca doi vulturi cu căngi și cu pliscul
Încovoiat, care croncăne și se înhață pe-o stîncă;
Astfel cu țipăt și ei s-arunc-amîndoi laolaltă.
Fiul lui Cronos se-ndură văzîndu-i și zice soției:
„Vai mie, fiul meu cel mai iubit de pe lume, Sarpedon,
- 420** Are să-mi fie răpus de Patroclu și stau îndoielnic:
Oare să-l iau pe ascuns, cît el este viu, din războiul
Cel lăcrimos și să-l mîntui în Licia, țara cea grasă?
Ori în bătaie de acuma să-l las să-l omoare Patroclu?“
Hera răspunse: „Ce spui, tu vajnice fiu al lui Cronos?
- 425** Pe-unul născut muritor, de mult osîndit de ursită,
Vrei tu cumva să-l desprinzi din brațele morții
cumplite?
Fă-o. Noi zeii ceilalți la asta nu-ți dăm învoire.
Dar îți mai spun încă una, ia seama tu bine și-ascultă:
Dacă tu viu îl trimiți pe Sarpedon acasă la dînsul,
- 430** Poate și altul o fi între noi, care vrea să dea drumul
Fiului său cel iubit din crîncena încăierare,
Doar o grămadă de fii de-ai zeilor după-a lui Priam
Mare cetate se bat și tare-ndîrji-se-vor zeii.
De asta, măcar că feciorul ți-i drag și ți-i jale de dînsul,
- 435** Las' să-l omoare pe el în valma cea cruntă Patroclu;
Numai cînd are să fie lipsit de viață și suflet,
Moartea și Somnul blajin trimitе să-l ia și să-l care
Pînă sosi-vor în Licia, țara întinsă. Pe-acolo
Frații și rudele într-un mormînt după-aceea sub piatră
- 440** Au să-l îngroape pe el, că asta-i a morților parte.“
Zise zeița și n-o mai deszise părintele lumii.
Ploaie de sînge stropi pe pămînt după asta în cîntea
Fiului său cel iubit care fuse menit să-l omoare
Meneșianul la Troia, departe de scumpa lui țară.
- 445** Cum ei pășind împotrivă s-apropie unul de altul,
Pe Trasimel îl ațintă Patroclu, pe bunul tovarăș
Al lui Sarpedon, lovindu-l îl spintecă și-l toropește.
Zboară Sarpedon la el o suliță scînteietoare,
Dar lovitura-i dă greș și ajunge la calul Pedasos,
- 450** Umăru-i drept sfîșîind; Pedasos nechează, se zbate,
Cade și horcăie-n praf și acolo-i se curmă suflarea.
Caii ceilalți de la car se dezbină și troznește hamul

- Frinele se încîlcesc, cînd roibul în praf se răstoarnă.
 Automedonte, dibaci vizitiu, telegarii descurcă
- 455 Sabia-i mare apucînd de la coapsa-i vînjoasă și plină
 Și repezindu-se, taie frînghia, de care legat e
 Calul Pedasos, și caii se-ndreaptă și trag din curele.
- Iar se măsoară vitejii în vrajba cea răpuitoare,
 Iarăși Sarpedon dă greș cu sulîța-i fulgerătoare,
- 460 Ea pe la stînga prin umăr îi trece ușor lui Patroclu
 Făr-a-l atinge de fel. Dar cînd se izbi după asta
 Menețianul, nu dete cu mîna-n zadar lovitura,
 Ci-l nemeri pe la prapuri, pe unde stă inima tare.
- Cade Sarpedon atunci cum cade stejarul ori plopul
- 465 Sau răsăritul molid care meșterii-l taie la munte
 Cu ascuțite topoare gătind cherestea de corăbii;
 Tocmai așa se prăvale-naintea telegii Sarpedon,
 Spumegă, crișcă și-mpumnă țărîna cea udă de sînge.
- Cum în cireadă de-a buzna un leu răbufnește un taur,
- 470 Taurul rage cînd moare sub fălcile leului, astfel
 Și-al licienilor crai, cînd e prăbușit de Patroclu,
 Geme, se zbate nebun și strigă pe bunul tovarăș:
 „Glaucos, iubite prieten, tu care te bați cu vitejii,
 Fii mai bărbat ca oricînd și arată ce poți la războaie.
- 475 Una de acum să dorești, încleștarea să fie cumplită,
 Dacă ești bun de picior. Cutreieră oastea și-aprinde
 Pieptul întîi la cei mari să apere-aici pe Sarpedon,
 Vino și luptă-te-apoi și tu și să-mi iei apărarea.
 Numele pe totdeauna-ți va fi de rușine și-ocară,
- 480 Dacă danaii mă pradă pe mine căzut la corăbii,
 Deci mi te-aține vîrtos și oștile-nghesuie-ncoace.”
- Astfel îi zice Sarpedon și moartea-i acoperă ochii,
 Nările lui. Patroclu îl calcă pe piept și apăsîndu-l,
 Sulîța-și trage din el, o dată cu sufletul; astfel

464-466 Cf. *supra*, 13, 370-372.

494-485 Descrierea morții lui Sarpedon este realizată cu ajutorul unor termeni concreți, cu identificare precisă în realitatea fizică: Patroklos smulge, o dată cu lancea, nu „sufletul” eroului, ci diafragma (pericardul) în care pătrunsese vârful ascuțit al lîncii, de aceea mișcarea inversă se face cu efort, viscerele cadavrului opunînd rezistență; abia după ce a smulsă lancea dispăre și viața („sufletul”, hom. *psykhē*) din trup. Considerăm necesară modificarea versiunii, avînd în vedere, în plus, faptul

- 485 Smulge și arma și viața dintr-însul. I-opriră
 Căii cei sforăitori la caru-i pe loc mirmidonii,
 Gata de fugă fiind, cînd ei rămăseseră singuri.
 Strigătul lui auzind, simți negrăită durere
 Glaucos. Se tot frămînta că nu poate sări la Sarpedon.
- 490 Brațul luîndu-și cu mîna, și-l strînse:-l durea încă rana
 Pricinuită de Teucru în clipa cînd el se urcase
 Grabnic pe zidul înalt de năpastă să-și apere soții.
 Roagă-se Glaucos atunci lui Febos Apolon țințașul:
 „Doamne, tu care domnești peste Licia, țara cea
 grasă,
- 495 Ori pe la Troia, m-ascultă, doar poți auzi de oriunde
 Jalea mîhnitului suflet, așa cum i-al meu oropsitul.
 Afurisită e rana ce am și în jurul ei brațul
 Mi-e sfredelit de dureri ascuțite, iar sîngele-mi nu vrea
 Să înceteze și-ngreuiat îmi e umărul de amorțire,
- 500 Nu mai pot lancea să port cu tărie și nici cu dușmanii
 Piept să mai dau. A pierit prietenul meu ortomanul,
 Fiul lui Zeus Sarpedon și Zeus nu-și apără fiul.
 Dar lecuiește-mă-n calte tu, Doamne, de rana-ndrăcită
 Chinul alină-mi și adu-mă-n stare să pot pe tovarăși,
- 505 Pe licieni, să mi-i chem, pe toți să-i împinten la arme,
 Chiar și eu însumi în prețmetul mortului să mă încaier.“
 Asta rugîndu-se zice, și ruga-i Apolon i-ascultă,
 Chinul îndată-i-alină și-i seacă din rana-i haină
 Sîngele negru și-nduhoie-n pieptu-i vîrtutea dorită.
- 510 Simte în sine viteazul, se bucură-n sine că ruga-i
 Fu împlinită în grabă de zeul cel mare. Și oastea
 El și-o cutreieră-ntîi, îmbărbată pe toți căpitanii
 Pentru Sarpedon să lupte și după troieni apoi merge
 Repede, după Eneas și după Agenor și Hector
- 515 Și Polidamas. S-apropie acolo de Hector și zice:
 „Hector, uitat-ai cu totul acum de-ajutoarele tale
 Care de dragul tău numai, departe de-ai lor și de țară,

că v. 485 apare în tălmăcire numai ca pentametrul: (483) [...] *Patroclu îl calcă pe piept și-apăsîndu-l,* / (484) *Sulița-și trage din el, rărunchii îi smulge și astfel* / (485) *Smulge o dată cu arma și viața dintr-însul. I-opriră* etc.

- 499 Se impune transformarea heptametrelui prin eliminarea unui picior metric superfluu: *Să înceteze, și umărul greu amorțit m-e-n durere*, ș.a.m.d.

Viața-și-ngroapă pe-aici. Tu nu vrei pe noi să ne
sprijini.

Zace Sarpedon căzut, căpetenia oștilor noastre,

520 Razimul țării cu brațu-n război, cu dreptatea în pace;
El fu ucis de Patroclu cu mîna de fier a lui Ares.

Hai dar, prieteni, aproape de el, aprinși de minie,
Armele pot mirmidonii să-i ia și să facă de ocară
Leșul acum de necaz, că mulți mai căzură prin luptă

525 Tineri de-ai lor care fură de noi năpădiți la corăbii.“

Cum el grăi, pe troieni deodată-i cuprinse durere
Crîncenă, copleșitoare, fusese doar craiul Sarpedon
Zid de-apărare-a cetății, deși un străin, și-avea multă
Oaste cu el, și însuși era un viteaz la războaie.

530 Plini de văpaie troienii din nou spre danai năvăliră;
Hector în frunte mergea-ndurerat că pierise Sarpedon.
Dar și Patroclu-nteți pe danai care au fost sub porunca
Tijilor Aias întii, deși erau gata și dinșii, le zise:

„Aias, voinicilor, voi vă puneți tot sufletu-n arme,

535 Ca și-nainte în rîndul vitejilor sau și mai bine,
Mort e Sarpedon acel care-ntiul răzbise și sparse
Zidul aheilor. Hei, ce mare noroc dac-am pune
Mîna pe el și pe armele lui și l-am face de ocară
Și-am doborî pe vreunul de-al lui care-i apără trupul.“

540 Asta le-a zis, dar și dinșii doreau pe dușmani să-i
alunge.

După ce trîmbe-ntăriră de-o parte și alta, troienii
Și licienii și toți mirmidonii și-aheii în jurul
Mortului înaintară-mpotrivă și harța porniră
Și-ngrozitor era chiotul lor, zăngănitul de arme.

545 Peste bătaia cea crîncenă Zeus întinse o noapte
Plină de amar, ca amarnică trudă să fie-mprejurul
Fiului său. La-nceput pe ahei îmbrînciră troienii,
Pe un viteaz mirmidon răniseră dinșii, pe fiul
Lui Agacleu inimosul, bărbatul de neam Epigeus,

550 Care-nainte domnea în orașul temeinic Budeion,
Dar omorînd pe un văr al său bun, el se duse de acolo
După adăpost la Peleu și la Tetis, iar ei îl porniră
Parte să ia la război urmînd pe Ahile la Troia.

Cînd Epigeus de leș se atinse, chitindu-l în țeastă,

- 555** Hector cu un bolovan îi smicură țeasta sub coiful
 Greu oțelit de virtos, și cade pe brînci Epigeus
 Peste căzutul Sarpedon și moartea-i înădușă duhul.
 Vede pe soțu-i pierdut și de ciudă s-aprinde
 Patroclu,
- Otov-apucă-naintea oștirii și-acolo s-arată
- 560** Iute ca șoimul în zbor, cînd sperie gaiți și grauri;
 Astfel atunci și Patroclu o-ntinse cu caii de-a dreptul
 Spre licieni și troieni, și-acolo pe-al lui Itemenes
 Fiu Stenelau în cerbice-l poeni cu o piatră și-i rupse
 Coardele; înaintașii se deteră-n lături cu Hector.
- 565** Cît este locul ce bate o lance departe aruncată
 De un bărbat care-ncearcă să-și vadă puterea la jocuri
 Sau în război cu dușmanii cei necruțători de viață,
 Toemai atîta-napoi fură-mpinși de-ahei și troienii.
 Dar căpetenia oastei din Licia, Glaucos, întîiul
- 570** Se înturnă și ucise pe mărinimosul Baticle,
 Fiul iubit al lui Halcon, un locuitor din Helada,
 Care-ntrecea în avere și-n rosturi pe toți mirmidonii.
 Glaucos în piept îl împunse cu lancea pe dînsul în clipa
 Cînd de năprasună rotindu-se-l prinse din goană. Cu
 bufnut
- 575** El se prăvale, și-i doare grozav pe ahei de pieirea
 Bunului soț luptător. Se bucură foarte troienii
 Și-l înconjoară posmol pe Glaucos sărînd. Dar aheii
 Se-mpotrivesc și dau drept cu toată virtutea la dînșii.
 Țîntuie-atunci Merione pe-alesul oștean Laogonos,
- 580** Al lui Onetor fecior, Onetor cucernic în Troia
 Preot slăvit ca un zeu în slujba lui Zeus din Ida.
 El pe sub falcă-l lovi dedesubtul urechii, și-ndată
 Viața-i se scurse din trup și jalnică noapte-l cuprinse,
 Însă cu-o suliță pe Merione-l ațîntă Encas,
- 585** Care cu pavăza vine și crede că poate să-l culce,
 Dar Merione, zărindu-l în față-i, se pleacă-nainte
 Și se ferește ușor, iar sulița dincolo-i cade

561-562 Datorită unei interpretări inadecvate a textului homeric, precum și unor omisiuni care alterează semnificația fragmentului în ansamblu, considerăm necesară modificarea tălmăcirii după cum urmează: *Astfel, Patrocle și tu ai întins-o cu caii de-a dreptul / Spre licieni și troieni, întărtat într-atîta de moartea / Soțului tău luptător; și-acolo pe-al lui Itemenes etc.*

- Și se înfige-n pământ, dar încă-i zvîcnește cotorul
 Pină ce-n urmă s-alină încordul mișcării dintr-însul.
- 590 Strigă Eneas fiind de ciudă cuprins după asta:
 „Hei, Merione, la joc ești îndemînat, dar dacă
 Te nimeream, eu jocului tău puneam capăt
 Numaidecît.” A răspuns lui Eneas atunci Merione:
 „Nu e ușor nicidecum, cît ești tu de zdravăn, Eneas,
- 595 Flacăra vieții să stingi oricărui bărbat care asupra-ți,
 Vine cu arma dușman, și tu muritor ești din fire,
 Dacă și eu te-aș ajunge pe tine cu boldul de-aramă,
 Cît ești de tare și-n mină te bizui, pe loc mi-ai da mie
 Slavă și sufletul tău îl vei da călărețului Hades.”
- 600 Zise, dar Menețianul începe să-l certe pe dînsul:
 „Ce-i gura asta la tine, cînd tu ești bărbat, Merione?
 Dragul meu, nu cu ocări de la leș vom putea să-i
 împingem
 Noi pe troieni, pămîntu-nainte-nghiți-va pe vreunul.
 Biruie brațu-n război și numai la sfaturi cuvîntul,
- 605 Vorba-i zadarnic-aici, ne-ajută pe noi doar cu arma.”
 Zice-nainte pășind, ca un zeu Merione-l urmează.
 Tocmai ca vuietul care-i făcut de topoare cînd taie
 Arbori pe-o vale la munți de s-aude departe, tot astfel
 Vuie-n bătește cruntă pe largul pămînt și răsună
- 610 Picile binefăcutelor și ferecatelor scuturi,
 Cînd le răzguduie săbii și sulți cu capete două.
 Cît ar fi fost de chitaci, pe craiul Sarpedon nici-unul
 Nu l-ar mai fi cunoscut; săgețile, sîngele, praful
 L-acoperiseră-ntreg de la creștet și pîn' la picioare.
- 615 Tot mișunau împrejur-i oștenii ca roiul de muște,
 Cînd primăvara pe lîngă ciuberele pline de lapte
 Zumzăie adese la stîină, tot astfel și dinșii. Iar Zeus
 Nu vrea să-și ia de la tabără ochii cei plini de lumină,
 Ci într-acolo-i tot ține boldiți. Că el tot la omorul
- 620 Menețianului cugetă cu dinadîns; se socoate
 Dacă nu-i bine, în zbuciumul erunt de război și pe
 dînsul,
 Peste Sarpedon acum să-l prăbușe falnieul Hector

539 Acestui vers îi urmau în textul original încă două, omise de
 tălmăcire, pe care le redăm în felul următor: *Astfel pierdută
 e lancea, zadarnic în țurnă înfiptă, / Mîna oînjoasă zadarnic
 prin aer zburînd a trimis-o.*

Și de pe umeri apoi să-i prade vestit-armătură,
Ori să pricinuie el încă multora nenorocirea.

625 Zeus, așa chibzuind, mai bine-i păru ca Patroclu
Tot spre cetate să dea înapoi pe troieni și pe Hector
Cel înarmat în aramă și acolo pe mulți să omoare.
De-asta și-ntîi a făcut să se moaie virtutea lui Hector,
Care și-n car se răpede, ia fuga și-ndeamnă la fugă

630 Și pe tovarăși, știuse doar cumpăna sfînt-a lui Zeus.
Nici licienii viteji nu mai stăruie acum, ci cu toții
Fug speriați, dacă văd că ne-nsuflețit în mormantul
Morților zace al lor crai, căzuseră doar peste dînsul
Mulți după crîncena încăierare pornită de Zeus.

635 Biruitorii pe mort îl jăfuie de armătura-i
Cea sclipitoare de aramă; luînd-o, Patroclu o-ncrede
Soților săi ca s-o care ca pradă cu ei la corăbii.

Zise lui Febos Apolon, așa furtunaticul Zeus:
„Du-te, iubitul meu fiu, și curăț-acum lui Sarpedon

640 Trupul de sîngele negru țîșnit de la răni. După asta
Ia-l tu și du-l mai departe, în undele rîului spală-l,
Unge-l cu balsam zeiesc și în haine zieiști îl îmbracă
Și după-aceea trimite-l cu însoțitorii cei repezi,
Gemenii frați care-s Somnul și Moartea, că ei o să-l
care

645 Grabnic în Licia, țara cea lată și grasă, pe unde
Frații și rudele lor îndată-n mormînt pe sub piatră
Au să-l astruce pe el, că asta-i a morților parte.“

Zice și Apolon voios părintelui său se supune,
Pleacă din Ida, din plai, spre valma cea cruntă
și-ndată

650 Leșul îl ia de pe cîmp din toiul zvîrlitelor arme
Și mai departe ducîndu-l, îl spală-n Scamandru și-l
unge

Bine cu balsam zeiesc și în haine zieiști îl îmbracă
Și după-aceea-l trimite cu însoțitorii cei repezi,
Gemenii frați, care sînt Somnul și Moartea, iar ei se
grăbîră

654 Versul redevine hexametrul admitînd cîteva modificări ne-
nificative în ansamblul contextului: *Gemenii frați, ce-s Somnul
și Moartea; ei se grăbîră* etc.

- 655** Trupul să ducă în Licia, țara cea lată și grasă.
Caii din gură zorind și pe Automedonte, Patroclu
Tot alunga pe troieni și pe licieni, parcă fuse
Bietul orbit. Dacă el păzea cu sfințenie sfatul
Dat de Ahile, scăpa negreșit de noptatica moarte,
- 660** Biruie însă pe-a omului pururea voia lui Zeus,
Care silește la fugă și pe un viteaz și-l despoaie
Lesne de slavă, măcar că el însuși la arme-l împinge;
Astfel acuma tot el în foc pe Patroclu-l împinse.

Oare pe cine întâi și pe cine la urmă răpus-ai,

- 665** Menețiene, când zeii au vrut să te ducă spre moarte?
Pe Autonoos întâi, pe Adrastos, pe unul Eheclos
Și pe Perimos Megad, pe Epistor și pe Melanipos
Iar mai apoi pe Pilart, pe Muliu și chiar pe Elastos
El îi lăți la pământ; ceilalți o tuliră de-a fuga.

- 670** Troia cu-naltele-i porți erau s-o cuprindă danaii
Duși de Patroclu fiind în lupta-i turbată cu lancea
Dacă de sus, de pe zid, de pe turnul temeinic Apolon
Nu-i ocrotea pe troieni și nu-l prigonea pe Patroclu.

Menețianul atunci de trei ori se saltă spre colțul

- 675** Zidului-nalt, ci în lături îl dete de trei ori Apolon,
Luciul scut nemerindu-i cu mânile-i nemuritoare.
Însă de-a patra când el spre zid ca un zeu se răpede,
Zice cu groaznică voce răstindu-se-Apolon: „În lături,
Menețiene, doar nu-ți este dat să iei Troia, nici ție,

- 680** Nici lui Ahile, deși el e mult mai de seamă ca tine.“

Asta grăi, iar Patroclu de teamă se trase încolo
Și se feri de mînia țintașului Febos Apolon.

Hector la Poarta Scheiană-și opri telegarii din fugă
Și se-ndoi: să mai intre în clocot din nou să se bată

- 685** Ori să dea glas și s-adune oștirea sub zid? Și cum dinsul
Stă cumpănindu-se acolo, grăbit i s-apropie zeul
Febos Apolon, la chip ca un tînăr în floare, voinicul
Unchi al lui Hector și fratele mamei lui Hector, anume
Asiu, feciorul lui Dimas, un locuitor de pe malul

- 690** Riului cel frigian Sangariu, și-i zice Apolon:

„Hector, de ce te-ai lăsat? Dar nu se cuvine din
parte-ți.

Hei, de-aș fi eu mai viteaz pe cît tu ești mai tare ca
mine!

- Greu ai fi ispășit-o retragerea ta din bătaie.
Nu pregeta, ci cu caii tu ia-o întins la Patroclu,
- 695** Poate la urmă să-l bați și Apolon să-ți dea biruință.”
Asta zicîndu-i aleargă din nou la opintul oștirii.
Lui Chebrione-i dă zor călitul și falnicul Hector,
Caii să biciuie spre bătălie. Dar cum în duiumul
Oștilor merse Apolon, făcu tulburare cumplită
- 700** Printre argii, înlesnind biruitul oștirii troiene.
Hector lăsa pe ceilalți și nu omora pe nici unul,
Doar spre Patroclu mîna telegarii cei tari de copită.
Ci din cotigă deodată sări el la Hector, în stînga
Suliț-avînd, și cu dreapta de jos luînd repede o piatră
- 705** Mare, sticloasă, muchiată, și după ce bine o cuprinse
Și-o-nțepeni, i-a dat drumul. Ea merse deodată la
țintă
Și nemeri pe bărbat, pocni pe-al lui Hector tovarăș,
Pe Chebrione, copilul din flori al lui Priam, în clipa
Unde-și mîna telegarii: în frunte-l izbi bolovanul
- 710** Aspru muchiat, amîndouă sprîncenele-i rupse; nici osul
Nu mai ținu la izbit, și-n pulbere ochii-i picară
Jos la picioarele lui. Ca un cufundător Chebrione
Cade din carul frumos, iar vloga-i se scurse din oase.
Batjocorindu-l atunci, ai zis, călărește Patrocle:
- 715** „Vai, ce om sprinten, ce lesne se dă peste cap!
Dacă dînsul
Într-adevăr ar fi fost pe marea cea plină de pește,
Cum s-ar fi dat din corabie afund după stridii,
Chiar pe furtună, și-ar fi săturat o mulțime de oameni!
Uite că și la troieni sînt cufundători de cei meșteri.”
- 720** Astfel Patroclu grăind, spre oșteanul căzut se
repede
Tocmai ca leul în salt, cînd el pustiind vreun staul,
Cade cu sulița-n pieptu-i înfiptă și-l pierde curajul;
Grabnic așa după mort năvălit-ai și tu, o Patrocle.
Sare din caru-i și Hector, și iată-l aproape. În jurul
- 725** Lui Chebrione amîndoi se iau la bătaie ca lei
Care, de foame lihniți, se încaieră hulpavi în jurul
- 727** Adăugarea unui picior metric necesar din punct de vedere
prosodic asigură fluența hexametrelui: *Cum s-ar fi dat din
corabie-afund după stridii în mare, ș.a.m.d.*

Cerbului pradă căzut undeva pe vreo culme de munte;
Astfel alături de leș amîndoi cei mai meșteri în luptă,
Meneșianul Patroclu și falnicul fiu al lui Priam,

- 730** Gem ahtiați să se zvînte cu arma cea crudă de-aramă.
Hector îl prinde de țeastă, îl strînge și nu-l mai destrună,
Dar și celalt îl înșfacă de jos la picior. Și pe-alături
Sîngeră-n harță nebună troienii ceilalți și aheii.

Cum pe o vale la munte, cînd stau de se-neaieră
două

- 735** Vinturi, munteanul și-austrul, de zguduie greu din
adîncuri

Codrul de fagi și de frasini și cornii cu netedă coajă,
Lungile ramuri se bat. Și auzi cum în codru răsună
Freemătul îngrozitor și trosnetul crengilor frînte;
Astfel aheii atunci și troienii, busnind laolaltă,

- 740** Se potopeau, și nici una din tabere nu se da-n lături.
Cine să numere lăncile care se-nfipseră-n trupul
Lui Chebrione, săgețile care zburară din coarde,
Cîte pietroaie și stane pocnite în pavăza celor
Care-mprejuru-i luptau! Dar, cît era dînsul de mare,

- 745** Sta în vîrtejul de colb; uitase de tot hățuitul.
Pînă ce soarele-n cruce de-o parte și alta s-ajungă,
Vajnic plouau lovituri și mulți mai picau din grămadă.
Dar la chindie spre amurg, cînd boii la plug se dejugă,
Biruitori s-arătară danaii-n pofida menirii,

- 750** Pe Chebrione-l răpiră din mijlocul înghesuiei
Oastei troiene, din toi, și pe loc îl goliră de arme.

Moarte țintind la dușmani se învultură iarăși
Patroclu

Aprig s-avîntă de trei ori ca Ares de iute, c-un chiot
Înfricoșat, și de trei ori doboară bărbați cîte nouă.

- 755** Însă de-a patra, cînd el se saltă-n putere ca zeii,
Iată că-n față atunci al vieții hotar i s-arată
Zeul Apolon îi iese-nainte năprasnic în focul

756-757 În acest fragment, relatarea începută în v. 755 cu persoana a treia continuă cu o adresare directă a naratorului către erou, fără să fie vorba — așa cum au afirmat-o comentatorii încă din antichitate — de un anacolut, ci mai degrabă de expresia

- Înviferării, dar nu-i simte umbletul dinsul în valmă,
Zeul fiind tănuuit sub negură deasă. La spate
- 760** Stă după el și-ntre umere late-l pălește cu palma;
Menețianul la el se înhoalbă privirea rotindu-și
Coiful i-apucă și-l leapădă zeul din capu-i pe țarnă,
Printre copite sub car se rostogolește cu zornet
Mîndra-i podoabă crestată și acolo de colb și de sînge
- 765** Coamele-i fură mînjite. Niciînd nu iertaseră zeii
Chivăra asta cu tuiuri să fie-ntinată; ea pururi
Capul și fruntea cea dalb-a viteazului falnic Ahile
Acoperise; dar Zeus o dăruie astăzi lui Hector
Ca să o poarte de-acum, și așa-i fu grăbită pieirea.
- 770** Sfarmă-se-n mîinile Menețianului sulîta lungă,
Mare, puternică, grea, ferecată și în pulbere-i cade
Scutul lui bine tîvit cu curele cu tot de la umăr;
Platoșa-n urmă-i desprinde născutul lui Zeus, Apolon,
Cumpătu-și pierde viteazul, în piept se descoardă,
se moaie
- 775** Și se oprește ametit, și atunci de la spate, de-aproape,
Lancea-i înfige-n spinare un tînăr dardan, al lui Pantus
Fiu Euforb, care n-avea potrivă pe-atunci la răpezul
Suliței și la mînatul sirepilor și-n repejune.
El douăzeci de bărbați de pe car doborîse-ntr-o vreme,
- 780** Cînd la deprinderea luptei întîi luă parte cu carul.
El te răzbi mai întîi, călărește Patrocle, pe tine,
Nu te zdrobi însă el, ci după ce lancea-i de frasin
Trase-napoi, o dosi în mulțime, că nu era-n stare
Piept lui Patroclu să ție, deși nearmat era dinsul.
- 785** Dar zguduit de lovirea ce-i dete Euforb și Apolon,
El o porni înapoi ca să scape de cîngile morții.
Hector îndată ce vede rănit și fugind pe Patroclu,
Merge pe-aproape de tot și-i împlîntă sub pîntece-n
vintre
Suliț-adînc și-l spintecă așa cu tăișul de-aramă,

gramatical fidelă a unei treceri rapide în context narativ de la un plan de referință la altul. Vom prefera, în consecință, o tălmăcire conformă acestor semnificații de ansamblu: (755) *Însă de-a patra, cînd el se saltă-n putere ca zeii,* / (756) *Iată că-n fașă, Patrocle, al vieții hotar ți s-arată* / (757) *Zeul Apolon ți iese-nainte năprasnic în focul* / (758) *Înviferării etc.*

- 790 Cade Patroclu bufnind. Și jalea pe-abei e cumplită.
Cum în coclauri pe munte un vier neînfrint și sălbatic
E încolțit de un leu și se-nhaț-amîndoi cu dirzie
Pentru răritul izvor, din care vor ei să s-adape,
Pînă ce leul răstoarnă mistrețul ce grohăie-ntr-una;
- 795 Tocmai așa pe viteaz, dup-atîtea isprăvi ce făcuse,
L-a prăbușit la pămînt feciorul lui Priam răzbindu-l.
El dup-aceea la dînsul așa cuvînta cu mîndrie:
„Tu socoteai că cetatea ne vei pustii, o, Patrocle,
Și pe femeile noastre din Troia luate-n robie
- 800 Ni le vei duce-n corăbii departe, în țară la tine;
Șui mai erai. Pentru ele doar caii-naintea lui Hector
Luptă și-n grabă se-ntind; apoi și eu însumi cu lancea
Printre vitejii troieni mă înalț să le apăr de ziua
Prăpăstuirii. Dar tu pe aici vei fi pradă la vulturi.
- 805 Biete, nu-ți fu de folos, cu toată virtutea-i, Ahile,
Care, pe loc rămîind, te tot sfătuia la corăbii:
Nu mi te-ntoarce pe aici pînă nu vei răzbate, Patrocle,
Platoșa-n pieptul lui Hector cu sulița plină de sînge.
Asta ți-a spus negreșit, și mintea-ți tehuie crezuse.”
- 810 Dar tu abia răsufliînd, răspuns-ai așa, o, Patrocle:
„Hector, fălește-te acuma cît poți. Biruința de astăzi
Zeus ți-a dat-o și-Apolon. Ei singuri ușor îmi scurtară
Zilele, ei de pe umerii mei armătura-mi prădară.
Dacă-nainte-mi ieșeau douăzeci de războinici ca tine,
- 815 Ei, de-a mea lance străpunși, aicea pe loc își dau duhul.
Dar mă ucise ursita cea neagră și Febos Apolon
Și-un muritor, Euforb; tu al treilea fuși la lovire.
Eu îți mai spun încă una, ia seama: nici tu după mine
Nu vei trăi îndelung, se apropie doar și de tine
- 820 Moartea și soarta cea crudă; strivi-te-va mîndrul
Ahile.”
Astfel el zise murind. Spre lumea cealaltă-și ia
zborul
Sufletu-i din mădulări și se mistuie-n sine bocindu-și
Nenorocirea, pieri doar în floare și-n plină putere.
Dar mai adaugă Hector și mortului astfel
răspunde:
- 825 „Ce mi-ai menit, o, Patrocle, amară și grabnică moarte?
Ce știi, de n-o fi Ahile, feciorul pletoasei zeițe,

Care, cu lancea de mine străpuns, o să piară mai iute!"

Hector acestea rostind, pe mort își îndeasă călcîiul,
Arma din rană-i smucind, și trupul i-l dă peste spate.

830 Tabăr-apoi să doboare cu lancea și pe vizitiul
Automedonte din car, ci-l poartă pe el telegarii
Nemuritori, care fură de zei dăruîți lui Peleus.

CÎNTUL XVII

Lupte în jurul cadavrului lui Patroklos (1—379). Zeus apără caii lui Ahile (380—432). Leșul lui Patroklos este dus la corăbii (433—722).

Află Menelau îndată că-n luptă căzuse Patroclu
Și prin oștirea din față răzbate lucind în aramă
Și-l ia în pază pe mort. Precum și-ocolește vițelul
Muma-i cu jale scîncind, dacă ea-ntîia oară fătase,

- 5 Astfel înconjură mortul cu jale bălanul Menelau,
Sulița-asupra-i întinde și pavăza-i cea rotilată,
Gata să culce pe-oricine ar veni să s-atingă de dînsul.
Dar și-al lui Pantus fecior, în suliți chitaci, luă
seama

Cînd a căzut lăudatul Patroclu; stătu el aproape

- 10 Și începu pe Menelau așa s-amenințe din gură:
„Tu căpitane din viță mărită, Menelau Atride,
Trage-te, lasă pe mort cu armele ude de sînge.
Nici un troian de ai noștri, nici unul din soții de arme
Nu-l nimerise în toi pe Patroclu-nainte de mine.
- 15 Las'dar ca eu între-ai mei să mă bucur de-această
mărire;
Hai, că de nu, te străpung și dusă ți-i dulcea ta viață.”
Gur-auzindu-i, așa se răsti roșcovanul Menelau:
„Doamne, ce rău e cînd prea se întrece trufindu-se
omul!
- Nu se mîndrește nici pardosul aprig atîta, nici leul,
20 Nu se mîndrește nici vierul sălbatic, dihania care
Nu-și mai încape în piele de-atîta curaj și virtute,
Cum se încumetă fiii cu lănci înarmați ai lui Pantus.

Vezi că nici fratele tău, strunitorul de cai, Hiperenor,
 Nu-și mai trăi tinerețea, cînd el îndrăzni să mă-nfrunte
25 Și mă jigni între ahei și-mi zise că-s cel mai de ocară
 Între oșteni. Ci îmi pare că nu s-a întors pe picioare
 Înveselindu-și acasă cinstiții părinți și nevastă.
 Eu îți pun capul și ție la fel, dacă-n față-mi te bizui.
 De-asta un sfat îți dau eu: ia-ți talpa de-aicea mai iute,
30 Cară-te acolo-n duium și nu adăsta pîn'te-ajunge
 Pacostea. Fii mai cu cap, cu pățanii se-nvață doar
 prostul."

Nu vru să știe de vorbă și astfel Euforb îi răspunse:
 „Hei, tu, mărite Menelau, plăti-vei chiar astăzi
 omorul

Fratelui meu Hiperenor, de care vorbești cu mîndrie;
35 I-ai văduvit în cămara cea nouă de mire femeia
 Și-ai cufundat pe părinți în obidă și-n jale nespusă.
 Pentru sărmanii de ei ușurarea le-ar fi numai una,
 Dacă eu armele tale și capul luîndu-le acasă
 Da-le-voi tatălui meu, lui Pantus și mamei Frontida.
40 Nu mai e însă de stat, ci-i aici între noi pe cercate
 Și pe luptat ca să știm cine biruie, cine o dosește."
 Asta grăi, și în scutul rotat îl chiti, însă arma
 Nu fu răzbită de el, că suliț-a dat de tăria
 Scutului și s-a strîmbat. Se întinde cu lancea la rîndu-l
45 Cel din Atreus născut cu un Doamne-ajută spre dînsul.
 Cînd se dă-n lături Euforb, el plin de încredere-n mîna-l
 Vajnică înțepenindu-se-n sine, vîrtos îl împunge
 Sub beregată, de trece prin fraga-da-i ceafă tuguil.
 Cade cu bufnut Euforb și zuruie-arama pe dînsul;
50 Singele-i udă tot părul și pletele-i cîrlionțate,
 Parcă-mpletite de Grații și prinse-n argint și în aur.
 Ca o mlădiță de verde măslin, care-i bine-ngrijită
 Singură-n loc osebit, unde șuieră ape destule,
 Și legănată de line-adieri de tot felul se-nalță
55 Mîndră, ticsită-n podoaba ei verde și-n florile-i albe;
 Dar de năprasună venind cu vifor cumplit vijelia
 Din rădăcină o smulge pe loc și o eulcă pe glie;
 Toemai așa pe dibaciul în lănci Euforb, pe-al lui Pantus
 Fiu, îl doboară Menelau și stă să-l despoaie de arme.
60 Cum, increzut în putere, un leu care crește pe plaiuri,
 De la pășune din turmă răpește pe cea mai aleasă

Juncă-apucînd-o cu colții tăioși el apoi o sugrumă
Și, spîrcuind-o, înfulic-a ei măruntaie și sînge,
Latră în juru-i dulăii și chiuie, țipă haidăii

65 Și-l tot huieste de departe mereu, ei să-ntîmpine fiara
Nimenea nu vrea, căci sta galben de teamă cuprins;
tot astfel

Nimenea nu cuteza să dea piept cu slăvitul Atride.

Și-ar fi avut el podoabele lui Euforb, dac-Apolon

Nu-l pizmuia întetînd pe Hector să tabere asînpă-;

70 Sprinten ca Ares. La față ca Domnul ciconilor Mentis
Merse la dînsul Apolon și-i zise: „Zadarnic, o, Hector,
Fugi după caii ce-i are de zestre Peleu. Anevoie-i
Poate struni și mîna vre-altul afară de-Ahile,
Fiul zeiței. Menelau, păzind pe ucisul Patroclu,

75 Iată răpuse-ntre acestea pe-un mare fruntaș dintre-ai
noștri,
Pe Euforb al lui Pantus și-i frînse puterea năvalei.“

Asta zicîndu-i, se duce din nou unde-i zorul oștirii.

Vestea pe Hector amarnic îl doare, se-ntunecă-n suflet,
Cătă prin șiruri și iute zărește pe-Atrid cum ridică

80 Armele lui Euforb, care zace lungit pe țărînă,
Negru de sîngele-i curs șiroaie din rana-i deschisă.
Hector cu armele-n mînă răzbate prin oastea din frunte
Aprig ca focul și țipă cumplit. Îl aude Menelau,
Geme de ciudă pe el și cugetă-n sine-a-i bărbată,

85 „Vai mie, dacă eu las frumusețea de arme și trupul
Soțului care-a căzut pe aici spre a mea răzbunare;
Au să mă vadă danaii și ciudă pe mine-au să prindă.
Iar dacă eu de rușine mă bat cu troienii, cu Hector,
Singur aicea fiind, eu pot fi cotropit de mulțime;

90 Uite că Hector încoace-și îndreaptă tot greul oștirii.
Ce să mai stau socotind? Dacă vrei împotriva ursitei
Luptă să dai cu vreunul la care țin zeii, te-ajunge
Repede-o pacoste mare. De-accea nici-unul de-ai noștri
Nu va cîrți, de mă vede fugind de-naîntea lui Hector;

95 El ajutat e de-un zeu. De-ar fi s-aud glasul lui Aias!
Noi am sări amîndoi și ne-am pune din nou la năvală.

Fie-mpotrivă și-un zeu, am smulge dușmanilor mortul
Și lui Ahile l-am duce și jalea i-ar fi mai ușoară.“

Pînă ce asta să cugete-n sine Menelau, troienii

100 Grabnic în cete tot vin, s-apropie-n frunte cu Hector.
El se dă-n lături atunci, pe mort părăsind, și privirea
Tot își rotea înapoi ferindu-se-ntocmai ca leul

Cînd de la staul zăvozi și păstori îl alungă cu gura

Și cu răpezul de lănci. Cu toată netemerea-i fiara

105 Tot o sfeclește și de la ocol își ia talpa cu sila;
Tocmai așa de la mort a plecat și Menelau. Ci-ndată,
Cum el sosi în duium, se opri și se-ntoarse cu fața
Și căuta între armii pe Aias Telamonianul.

El îl zări mai încolo, în aripa stîng-a bătăii,

110 Unde da suflet și zor la tovarășii lui ca să ție
Piept la vînzol, că prea-i îngrozise pe dinșii Apolon.
Deci se răpede la el, s-apropie-ndată și-l cheamă:

„Repede vino, prietene-ncoace, că mort e Patroclu,
Fuga la el să ne batem. Măcar despoiat de l-am duce

115 Noi lui Ahile, căci toată armătura e-n mîna lui Hector.“

Asta el zise. Și Aias se tulbură cum îl aude,

Iese-naintea oștirii urmat de bălanul Menelau.

Hector acum pe Patroclu, de mîndrele-i arme golindu-l,

Prinse să-l tragă de jos și capul era să-i răteze,

120 Trupu-i apoi tăvălind să-l arunce la cîinii din Troia.

Aias s-apropie însă cu pavăza-i mare ca turnul;

Hector în caru-i sări și pe loc o zbughi în duiumul

Soților săi, iar podoaba de arme o dete s-o ducă

Oamenii lui în cetate spre marea-i nespusa mărire.

125 Leșul, în urmă-i lăsat, îl acoperă Aias cu scutul

Stîndu-i-nainte. Precum o leoaică își apără puii

Cînd și-i aduce-n pădure și-acolo o-ntîmpină-n cale

Potera de vînători, dar plină de fala vîrtoșii

Ea tot coboară sprîncenele, ochii-și-nvăluie cruntă;

130 Astfel într-una se poartă și Aias pe lingă Patroclu.

Stă și Menelau alături cu inima ruptă de jale.

Glaucos, al Liciei Domn, Hipolohianul, de ciudă

118-120 Prin aceste versuri, critica alexandrină a încercat să justifice
— așa cum notează scoliile (Eustathius) —, chiar să disculpe
atitudinea plină de cruzime cu care Ahile (cf. 22, 385-394)
s-a răzbunat, batjocorind cadavrul lui Hector, pentru uciderea
celui mai bun prieten al său. Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 189

Cată la Hector pieziș și astfel amarnic îl muștră:

„Hector, la chip ești viteaz, departe-i să fii și aieve,

- 135** Faima ta merge zadarnic, tu știi să dai bir cu fugiții.
Chibzuie cum ai să aperi acuma cetatea și-orașul
Numai cu oamenii tăi fără noi, ajutoarele tale;
Nici un ostaș lician nu vrea cu danaii să lupte
Pentru cetate, căci n-a fost din parte-vă vr'o mulțumire

- 140** Față de-ai noștri, cînd noi cu dușmanii ne tot
războirăm.

Cum ai să mîntui, tu măre, pe cine-i mai slab la bătaie
Cînd pe Sarpedon, prieten al tău și tovarăș de arme,
Tu l-ai lăsat de izbeliște, jaful dușmanilor noștri,
El care-n viață de mare folos a fost țării și ție

- 145** Și-azi după moarte tu nu poți să-i aperi nici trupul
de colții

Cinilor! De-asta și dacă m-ascultă cumva licienii,
Mergem acasă la noi, și-n curînd va fi jăriște Troia.
Dacă troienii acuma dau zor fără preget și teamă,
Plini de pornire ca oameni datori ca să-și apere țara,

- 150** Repede noi de pe-aici în Troia-l tîram pe Patroclu.
Dacă din toi îl scoteam și acum îl aveam în cetate,
Iute danaii puteau să ne deie în schimb armătura
Scumpului nostru Sarpedon, doar fuse Patroclu prieten
Celui mai mare viteaz cu armia lui la corăbii.

- 155** Dar tu abia l-ai văzut în valma dușmană pe Aias
Și te-ai temut să dai față cu el, să te-ncaieri de-a dreptul
C-unul mai zdravăn ca tine.“ Dar crunt se răsti atunci
Hector:

„Cum ai putut să vorbești, tu, o, Glaucos, așa fără
cumpăt?

Vai, și credeam că ești cel mai cuminte bărbat de prin
țara

- 160** Rodnică unde domnești. Dar prea judeci prost după
vorba

Care mi-ai spus, că eu nu mă pot prinde cu namilul
Aias.

Mie de loc nu mi-e teamă de tropot de cai și de arme,
Dar mai presus de a omului vrere e voia lui Zeus,
Care silește la fugă și pe un viteaz și din mînă

- 165** Repede-i ia biruința, deși el la arme-l împinge.
 Hai dar, prietene, vino cu mine și vezi ce pot face:
 Dacă eu am să mă port cât e ziua, cum zici, ca mișelul,
 Ori voi opri pe dușman, cu toată-înfocarea-i la luptă
 Pentru Patroclu, viteazul căzut pe cîmpie adineauri.”
- 170** Asta zicîndu-i, dă chiot prelung și troienilor strigă:
 „Hei, licieni și troieni, dardanî care bateti
 de-aproape,
 Fiți, o, prieteni, bărbați și zoriți-vă toți și dați iureș
 Pînă ce eu îmi pun armele-aceste purtate de-Ahile,
 Dalba comoară ce mi-agonisii răpuind pe Patroclu.”
- 175** Asta rostind el se duce din toi într-o fugă și-ajunge
 Numai decît mai încolo, pe drum spre cetate, pe-aceia
 Care duceau armătura cea falnică a lui Ahile.
 Stă mai deoparte de valma cea plină de-amar și se
 schimbă,
 Armele sale descinse le dă să le care la Troia
- 180** Oamenii lui înarmați și-ncinge armătura slăvită
 A lui Ahil, care zeii cerești o dădură de zestre
 Tatălui său, lui Peleus, iar el o dădu lui Ahile
 La bătrînețe, dar nu-mbătrîni și fecioru-i cu ele.
 Cînd nouraticul Zeus văzu de departe pe Hector
- 185** Cum se schimbase cu armele celui născut din Peleus,
 Dete cu jale din capu-i și astfel oftă el în sine:
 „Hei, tu sărmane, nu-ți trece prin minte măcar
 nenorocul
 Care te paște de-aproape. Pui armele nemuritoare
 Ale viteazului care și altora-i spaimă și groază.”
- 190** Tu i-ai ucis pe prietenul bun și voinic, și pe urmă
 L-ai despoiat rușinos de podoaba-i din cap, de pe umeri,
 Totuși de-o mare izbîndă și acuma voi face s-ai parte,
 Ca o răsplată să-ți fie că n-o să te-ntorci de la luptă,
 Nici va primi de la tine Andromaha mîndreța de arme.”
- 195** Zice și spre întărire coboară sprîncenele-i negre.
 Stă armătura turnată pe Hector. Se furișă-ntr-însul
 Duhul războinic, avan. De vîrtute, de vlagă-i se umple
 Trupu-i întreg. După aceea, vîrtos chiuind, el apucă
 Spre lăudații tovarăși străini, tuturora s-arată
- 200** Strălucitor în podoaba de arme ce-Ahile purtase.
 Intră pe-acolo-ntre cete și mină pe oricine cu vorba

Mină pe Mestle, pe Glaucos, pe Medon și pe Orsilohos,
Pe-Asteropeos, apoi pe Disenor și pe Hipotoos
Ca și pe Forchis, pe Hromiu și pe ghicitorul Enomos.

205 La încăierare-i întartă pe toți și așa le cuvîntă:

„Hei, auziți, ajutoare de-o sută de neamuri vecine,
N-am căutat eu mulțimea de oameni și nu de nevoie
Pe fiecare la mine v-adun din orașele voastre,
Ci doar ca voi pe femeile noastre, copiii și pruncii

210 Să-i apărați bucuros de-aheii cei dornici de arme.

De-asta norodul îmi storc, iau dări de la dînsul și hrană
Și vă hrănesc și v-adaog puterea și inimioșia.

Pas dar oricine de-a dreptul, nu-i pese de moare sau
scapă

Nevătămat de dușmani, căci asta e dat la războaie.

215 Cine-l va duce spre tabăr-acuma vintriș pe Patroclu
Are din plean jumătate din parte-mi, eu am jumătate
Și-are să aibă pe urmă de-a pururi mărire ca mine.“

Zice, iar ei spre danai cu toată greimea porniră
Lăncile-nalte țîind, aveau doar prea mare nădejde

220 Mortul acuma tăvală să-l ia de sub scutul lui Aias,
Niște nebuni, că pe mulți deasupra-i răpuse viteazul.

Aias zicea lui Menelau: „Hei, dragul meu, gata-i
de-acuma,

Nici măcar noi mi se pare că nu ieșim teferi din luptă.
Nu mi-e atîta de mort, care poate-o să sature aicea

225 Corbii și cînii, mi-e numai de noi să nu dăm de păcate;
Iată că vine un năr de război care-acoperă totul,

Hector, și iară e cumpănă mare. Deci repede strigă
După ai noștri mai-mari, că poate auzi-te-va vr'unul.“

Asta-i grăi el atunci. Menelau cuvîntu-i ascultă,

²⁰² „Orsilohos“: majoritatea edițiilor dau — pe baza atestărilor
manuscrise — forma *Thersilokhos*, de altfel extrem de ușor
confundabilă paleografie cu prima; în ambele cazuri, eroul
rămîne, practic, necunoscut.

²¹⁵ Prin eliminarea cite unui hemistih din original (vv. 229—230),
G. Murnu a realizat o sinteză clară, însă puțin fidelă textului
homerice. Reluînd cele două hemistihuri, putem reda hexa-
metrul omis în următorul context: *Cine-l va duce spre tabăr-a-
cuma vintriș pe Patroclu, / Care deja este mort, și-l face pe
Aias să fugă etc.*

- 230** Chiuiе din răsputeri și strigă danailor astfel:
 „Voi, căpetenii și Domni ai oștirii din Argos,
 prieteni,
 Toți care alături de noi, de-Agagemonnon și mine, cu
 cinste
 Beți la ospete din vinul obșteșe și aveți sub poruncă
 Oaste, fiindu-vă dată de Zeus domnia și slava,
- 235** Greu mi-i să vă osebesc, căci tare se-ncinse bătaia,
 Singuri încoace veniți. Să vă fie păcat și rușine,
 Dacă lăsați pe Patroclu mîncare la cîni și la pasări.”
 Zice și iutele Aias Oilidul îndată-l aude,
 El mai întii se răpede prin oaste, răzbate și vine,
- 240** Idomeneu după el și-al lui vizitiu, Merione
 Cel deopotrivă cu Ares, călăul bărbaților. Cine
 Poate numi pe ceilalți care acuma, urmîndu-le pilda,
 Au început a zori la război înarmat-aheime?
 Dar năvăliră posmol și troienii cu Hector în frunte.
- 245** Cum la o gură de rîu, care-n mare se varsă, mpotriva
 Curgerii vuie puternicul val, de răsună pe-alături
 Tărmul înalt, peste care se-mproașcă talazul în spume;
 Astfel troienii atunci năvalnici vuiau. Dar aheii
 Steteră toți cu un suflet de jur împrejur la Patroclu,
- 250** Bine-ngrădindu-se sub ferecatele scuturi. O ceață
 Zeus lăți peste ei pe deasupra lucioaselor coifuri,
 Pentru că drag îi fusese și lui răposatul Patroclu
 Cît a trăit ca prieten și soț cu Ahile; de-aceea
 Nu-ngădui să ajungă el haitelor hrană la Troia
- 255** Și îmboldi pe danai să-l apere în bătălie.
 Dar mai întii îmbrînciră pe-aheii cei ageri troienii;
 Ei părăsiră pe mort, în lături ferind. Pe nici unul
 Nu-l sfîrtecără, cu toat-ahtiarea, troienii, ci numai
 Leșu-l dădură spre ei. Dar vreme puțină danaii
- 260** Se-ndepărtară de el, căci iute-i întoarse pe dînșii
 Aias, întîiu-ntre ahei de chipos și voinic dup-Ahile,
 Rupse-nainte șiragul și dete de-a dreptul asemeni
 Unui mistreț care-mpărăștie-n grabă pe munte copoii
 Și pe hăitașii voinicii, cînd el dă vîrtej într-o vale;
- 265** Tocmai așa îndîrjindu-se, mîndrul și marele Aias
 Iute răschiră, luînd în răspăr, a troienilor cete
 Care-nspre mort năzuiau și tot mai credeau că, luîndu-l,

L-or tăvăli spre cetate și-avea-vor rîvnita mărire.

Cînd Hipotoos, fălosul fecior al pelasgului Letos,
270 Prinse de jos de-un picior să-l tragă prin valma cea
cruntă

După ce-i trece cureaua și-l leagă-ntre vine la glezne,
Numai de dragul troienilor și al lui Hector, îndată

Moartea-l ajunge; nu-i sare nici unul, cu toată dorința;
275 Aias năvalnic atunci prin gloată s-aruncă la dînsul
Și din aproape-l împunge în chivăra-i cea ferecată
Și-mpodobită cu coamă de cal, și-o-nțândură toată
Lancea trîntită cu mîna-i cea grea, și al lui Hipotoos
Creier cu sînge-mpreună țîșnește din rană-i la țeava
Suliței și Hipotoos e dus, i se curmă suflarea

280 Și înșfăcatul picior din mînă-i alunecă-n glie
Și pe aproape de mort el însuși pe brînci se prăvale;
Moare departe de țara-i mînoasă a Larisei și hrana
Dată de dragii părinți el nu-și mai plăti, că-i fu veacul
Scurt și prea tînăr se stinse sub arma novacului Aias.

285 Vintuie Hector atunci o suliță scinteietoare,
Aias o vede-nainte, puțin se încoveaie și scapă,
Suliț-apucă spre al lui Ifitos fecior, unul Schediu,
Domnul focilor, care pe vremuri stătea pe la curtea
Lui Panopeus vestitul, stăpîn pe-o mulțime de oameni.
290 Și-l nimerește-n undrea pe la umăr. Cu boldu-i străpunge
Umăru-n partea de sus. Lovitura-i de moarte, și Schediu
Cade pe loc răbufnind și zuruie arama pe dînsul.

Aias la rîndu-i, cînd Forchis, un fiu încercat al lui
Fenops,

Lui Hipotou dă ocol, îl țintește la mijlocul burții,
295 Sparge pieptarul de-aramă și spintec-a lui măruntaie,
Și prăvălindu-se Forchis cu pumnul apucă pămîntul.

²⁸⁹ „lui Panopeus”: acest nume nu reprezintă un antroponim, ci, așa cum rezultă din contextul original, un nume topic, respectiv numele unui oraș situat în ținutul Phokis (Focida) din Grecia centrală, pe malurile riului Kephissos, la hotarul cu Beotia. Cf. și *supra*, 2, 520 (în original). Propunem, în consecință, modificarea corespunzătoare a tălmăcirii: (288) *Domnul focilor, ce stăpînea înainte-n cetatea /* (289) *Panopeus vestitul, domnind pe-o mulțime de oameni*. În legătură cu identificarea toponimului propusă de Strabon (9, 2, 42 și 9, 3, 14), vezi comentariul apud F. Vanț-Ștef la Strabon, *ed. cit.*, vol. II, p. 694 (nota 221).

De-te-se-n lături atunci oștirea din față cu Hector
Și chiuiră danaii și traseră morții spre sine,
Pe Hipotou și pe Forchis, și-acolo-i prădară de arme.

300 Iarăși troienii acum, siliți de dușmanii războinici,
S-ar fi suit în cetate, slăbind în virtute cu totul,
Și cu puterea, cu-a lor vitejie era izbîndire
S-aibă danaii în butul lui Zeus, dar Febos Apolon
Iute stîrni pe Eneas, la chip el fiind ca Perifas

305 Epitianul, un crainic ce-alături de-Anhise bătrînul
A-mbătrînit crăinicind ca meșter la sfaturi plăcute.
Fătul lui Zeus, Apolon, așa i-a vorbit lui Eneas:

„Cum ați putea s-apărați de primejdie Troia
cea-naltă,
Chiar dacă n-ar vrea un zeu? Așa cum văzui că și alții

310 Bîruie-n luptă fiind, se bîzuie doar în tăria
Și-n sufleția și-n numărul lor, dac-ar fi chiar o mină
De luptători. Apoi Zeus mai bine vrea noi să învingem,
Voi însă prea vă mai temeți și n-aveți curaj să vă bateți.”

Zise. În față-i privind, Eneas simți că-i Apolon

315 Și cuvîntă la troieni și din răspuțeri da un strigăt:
„Hector și voi căpetenii de oaste, troieni și-ajutoare,
Vai, ce rușine-i acum să ne-alunge dușmanii războinici!
Și ca mișei slăbind să fugim înapoi în cetate!
Mie mi-a spus doar un zeu care-mi stete pe-aproape, că
Zeus,

320 Capul puterii lumești, ne sprijină încă-n bătaie.
Hai dar cu toții năval, să nu dăm răgaz aheimii
Pe îndelete să-și ducă de-aicea pe mort la corăbii.”

Zise, apoi repezindu-se merse-naintea oștirii.
Se-napoiară troienii și-aheilor se-mpotriviră.

325 Grabnic Eneas atunci însuliță pe-al lui Arisbas
Fiu Leocrit, un vrednic tovarăș de-al lui Licomede.
Dar Licomede vînjosul, de milă cuprins la vederea
Celui căzut, azvîrli la Eneas, de-aproape, o lance,
Dar nimeri în ficat cu o suliță pe-al lui Hipasos

330 Fiu, Apisaon, un Domn, și-i frîns deodată genunchii.
El din Peonia cea roditoare venise la Troia
Și-a vitejit la peoni dup-Asteropeos întîiul.
Asteropeos, văzîndu-l căzut, avu milă de dînsul
Și fără preget șoimanul sări la danai să se bată;

- 335** Trudă deșartă, căci ei împrejur la ucisul Patroclu
Se îmbulziră sub scuturi cu lăncile-ntinse-nainte.
Aias umbla pe la toți și tot le da zor să se ție
Grapă,-napoi de la mort să nu se mai deie nici-unul
Nici să se bată-nainte, ieșind în afară de rînduri,
- 340** Ci împrejur-u-i să steie virtos și să lupte de-aproape.
Astfel îndeamnă zaplanul de Aias. Și udă pămîntul
Singele cel porfiriu și peste olaltă grămadă
Cad și troienii și soții lor cei înfocați și aheii,
Care și ei se tot bat cu vărsare de sînge, cu pierderi,
- 345** Mor însă mult mai puțini, căci ei, înstoliți laolaltă,
Cătă mereu de la ei să înlătore crîncena moarte.
Astfel, în chip de vîlvori se trudeau și credeai că pe
lume
Nu mai e soare deasupra pămîntului, nu mai e lună,
Negura-i acoperise la valmă pe toți ortomanii
- 350** Care stăteau împrejur la întepenitul Patroclu,
Dar pe sub limpede slavă troienii ceilalți și aheii
Volnici se încăierau. În aripa asta lumină
Vie curgea de la soare, și nu vedeaî nouri pe munte,
Nici pe pămîntul întreg. Ei harța duceau mai departe,
- 355** Ci mai cruțau uneori loviturile amare-ntre dînșii,
Zbuciumul lor contenind. Dar cei de la mijloc, vitejii,
Toți sufereau în desimea de ceață, de lănci nemiloase.
Nu obliciseră încă vultanii cei doi, Trasimede
Și Antiloh, că Patroclu murise; credeau că viteazul
- 360** Viețuie încă și luptă în valma dintii cu troienii.
Dînșii, măcar că văzuser-a soților moarte și fugă,
Toți țineau piept mai încolo cum fuse porunca lui Nestor
Cînd de la negre corăbii pe ei i-a trimis la bătaie.
Cît a fost ziua de mare ținu necurmată-nceștarea,
- 365** Înfricoșatul măcel. De zor și sudoare prin colbul
Cîmpului toți pe picioare și sus pe genunchi și pe pulpe
Și pe obraz și pe mîni ei tot se mînjeau de măcșeală
La-ncăierarea-nfocată din jur și pe lingă Patroclu.
Cum dacă un tăbăcar dînd calfelor sale să-ntindă
- 370** Blana cea mare de bou, care fuse muiată-n unsoare,
Dînșii, primind-o, fac roată-mprejur și o trag de
se-ntinde,
Și umezeala se duce pe loc și răzbește grăsimеa,

Dacă trag pielea mai mulți de rămîne cu totul destinsă;
Astfel de-o parte și alta, pe locul puțin de la mijloc,
375 Leșul trăgeau înspre ei cu toții, credeau că putea-vor
Unii să-l ducă la Troia, ceilalți la corăbii, și-n jurul
Leșului, crunt și sălbatic se-ncinge vînzolul de arme.
N-ar fi avut ce cîrți la vedere-i chiar Ares, al gloatei
Răscolitor, și Atena, oricît ar fi fost de pornită.

380 Astfel în ziua de-atunci de sus a fost dat urgisitul
Zbucium de oști și de cai după bietul Patroclu, de care
Încă nimic nu știuse marelui prieten Ahile,
Lupta lătită fiind de la repezi corăbii departe
Pînă sub zidul troian. El nici măcar nu bănuise

385 C-are să moară Patroclu, ba tot aștepta să se-ntoarne
După ce-ajunge la porți; el nu putea crede că singur,
Fără de Ahile, lua-va cetatea, ba nici chiar cu dînsul:
Ast-auzise adeseori și o știa de la Tetis,
Care-l vestea pe ascuns ce cugetă marele Zeus;

390 Nu-i spuse mama-i atunci și groaznica nenorocire
Care-l lovise pe el, că mort îi e scumpul tovarăș.

Se încolțeau împrejurii oștenii cu lănci ascuțite
Și căpiați cu-ndîrjire, ei moarte-și făceau între dînșii.
Și mai striga între ei oarecine: „Rușine-i, prieteni,

395 Noi să ne dăm spre corăbii. Mai bine pe toți să
ne-nghită

Negrul pămînt! E de o sută de ori mai cu cale
Asta decît să lăsăm noi pe mort să ni-l ia în cetate
Și să ne biruie acum și fală să-și facă troienii.“
Dar și din oastea troiană auzeai că striga oarecine:

400 „Chiar dacă-aici lîngă mort, prieteni, o fi
deopotrivă
Scriș tuturor să pierim, să nu se dea-n lături nici unul!“

Asta zicea oarecine și însuflețea pe tovarăși.

Astfel era bătălia, și vuietul tare ca fierul

Tot răsuna în văzduhul pustiu pîn'la cerul de-aramă.

405 Stau mai deoparte de luptă jălind telegarii cei
falnici

Ai lui Ahile, cînd ei auziser-acuma că zace

Mort căpitanul în colb sub arma lui Hector. Zadarnic

Automedonte-i mîna și tot i-asmuțea în tot chipul,

Ori cu plesnirea din bici, cu binele, ba cu mustrarea,

- 410** Nu se urneau spre corăbii și nici la război cu troienii.
Steteră țapeni așa ca un stilp care stă pe mormîntul
Unui bărbat răposat ori al unei femei răposate.
Și-unde stăteau neurniți lingă dalba măiastră teleagă,
Plini de mîhnire-ncepură din pleoape să verse șiroaie
- 415** Lacrimi fierbinți, și pătau mîndrețe de coamă stufoasă
Care la ham de sub perne căzuse de-o parte și alta.
Cum le văzu tînguirea, Părintele lumii din slavă
Dete cu milă din cap și în sinea lui astfel le zise:
„Bieții mei cai, de ce oare v-am dat lui Peleu
domnitorul,
- 420** Un muritor, pe voi doi care nu știți de vreme și moarte?
Ori s-aveți parte și voi de durerea sărmanilor oameni?
Doară din tot ce pe lume e viață, răsuflă și mișcă,
Nu e nimic mai de plîns și mai necăjit decît omul.
Totuși să n-aveți voi grijă, că Hector în car niciodată
- 425** Nu va putea să vă-nstrune pe voi, că eu n-o să-i dau
voie,
Nu e destul c-a pus mîna pe arme și-i mîndru de asta?
Eu vă voi pune-n picioare și-n pieptu-vă toată vîrteala
Teafăr din luptă să-l duceți la tabără pe-Automedonte.
Dar o să las pe troieni să mai biruie și să omoare
- 430** Pînă ce ei vor sosi la corăbii și pînă ce-n urmă
Soarele va asfinți și-o să vie amurgul de seară.“
Zice și-nduhuite-ndată sirepilor mare vîrteală.
Caii apoi, scuturînd din coamă țărîna și colbul,
Caru-ntre-ahei și troieni și-l poartă ca vîntul de iute
- 435** Și-Automedonte din chelnă se bate, că-l doare de
moartea
Soțului său și s-avîntă cu caii ca-n stolul de gîște
Vulturul și de prin valul troienilor lesne se smulge
Și-ndemînat s-aruncă la goană prin deasa mulțime.
Dar în zadar se repede, nu poate răzbi pe nici unul,
- 440** Singur în chelnă fiind; e peste putință c-o mînă
Lancea s-accepte deodată și caii cu alta să-nfrîne.
Dar mai tîrziu îl văzu un prieten al său înainte,
- ⁴¹⁰ „de sub perne“: coama cailor se revarsă peste un așa-numit „gitar“ (hom. *zeiglē*) care încheie partea superioară a jugului; gîtul cailor, atașat dedesubtul acestui gitar, era legat de el prin intermediul unor curelușe, astfel încît coama atîrna de o parte și alta a jugului.

- Alchimedonte, nepot al lui Emon și fiul puternic
 Al lui Laerches, și el după caru-i oprindu-se-i zice:
 445 „Spune-mi, tu Automedonte, ce zeu ți-o fi dat oare
 ție
 Gîndul acesta deșert și te scoase din minte cu totul,
 Singur așa să te bați cu troienii în toiul din frunte?
 Vezi că ți-i soțul răpus și armătura purtată de-Ahile
 Hector avînd-o pe el, se bucură și se făleşte.”
- 450 Automedonte răspunse: „Prietene, cine ca tine
 Poate struni acești cai? O putea doar Patroclu, potriva
 Zeilor, cît a trăit. Ci el bietul e azi în puterea
 Soartei și-a morții. Tu frînele ia de la mine și biciul,
 Eu mă dau jos din cotigă, pedestru mă prind cu
 dușmanii.”
- 455 Asta el zice. Și-n caru-i suindu-se, Alchimedonte
 Repede biciul înhață și stringe lucioasele hățuri,
 Automedonte din car se coboară. Dar Hector în față
 Cum îl zări, lui Eneas fiindu-i aproape, îi zise:
 „Sfetnice-al nostru, Eneas, eu văd telegarii cei
 falnici
- 460 Ai lui Ahile, vin iarăși în toi, ci ne-ndemînatici
 Oameni i-aleargă. De vrei cu-nadinsul, eu cred că vom
 pune
 Mîna pe ei, că îndată ce asupra-le noi năvăli-vom,
 N-o să cuteze nici unul din ei să ne stea împotrivă.”
 Astfel îi zise, și el voios se luă după Hector
- 465 Și amîndoi o porniră cu umăru-n pază de scuturi
 Tapene, piei argăsite și bine-nvăscute-n aramă.
 Merse-alături de dînșii tovarășii, unul Aretos,
 Mare ca zeii și Hromiu, căci nu se-ndoiau că pe-aceia
 Au să-i omoare și pradă cădea-vor în mîna lor caii.
- 470 Minte de prunci, că pe nesîingerate doar Automedonte
 N-avea să-i lase la-ntors. Prin ruga rostită lui Zeus
 Pieptul lui Automedonte se umple de-avînt și tărie,
 Zice voinicul atunci ortacului său din telegă:
 „Alchimedonte, să nu ții tu caii departe de mine,
 475 Lasă-i la spate să-mi sforăie aproape; mă tem doar
 că Hector
 N-o să-și potoale-nversunul pînă ce caii cei falnici
 Ai lui Ahile luîndu-ne, n-o să ne-omoare și oastea

N-o să ne-alunge spre mal ori el naintaş o să cadă.“

Asta el zice şi cheamă pe Aias cei doi şi pe-Atride:

- 480** „Iute, Menelau şi voi, căpitani ai argiilor Aias,
Mortul încredeţi-l altora, celor mai tari de virtute,
Ei să-l ia-n pază, să dea pe duşman la o parte şi-n locul
Mortului viaţ-apăraţi-ne nouă, primejdia vine,
Tabără-ncoace prin toi cu Eneas şi Hector, vitejii
485 Cei mai aleşi la troieni. De zei cîrmuit e războiul,
Iată, m-oi bate şi eu, şi facă-se voia lui Zeus.“

Zise şi lancea rotind pe loc o şi zboară şi-n scutul
Cel rotilat îl împunge pe-Aretos. Şi ne-mpiedică
Suliţa trece prin scut şi în brîu se înfige sub pîntec.

- 490** Cum uneori un flăcău c-o tăioasă secure izbeşte
Pe după creştet sub coarne un bou de la ţară şi-ndată
Coardele-i taie, iar boul se saltă şi-apoi se răstoarnă;
Astfel Aretos se saltă şi cade pe spate; ascuţişul
Prin măruntaie răzbind şi clătindu-se-i curmă
sufiarca.

- 495** Hector însuliţ-atunci asupra lui Automedonte;
Vede el lancea-nainte şi-n faţă-i plecîndu-se, scapă
De lovitură uşor, şi dincolo arma cea lungă

⁴⁸⁵ „De zei cîrmuit e războiul“: în original, *totul sălăşluieşte pe genunchii zeilor*, expresie proverbială de origine popular-religioasă, întrucît, așa cum arată A. Pierron, *ed. cit.*, p. 210, ofrandele aduse unei divinităţi pentru împlinirea dorinţelor erau depuse pe genunchii statuii zeului reprezentat, aproape întotdeauna, în poziţie şezîndă (hom. *en goýnasi*). Cea mai celebră statuie dăltuită în vreun templu grec se afla la Olympia şi era opera lui Pheidias. Despre această impresionantă realizare ne-a lăsat Strabon următoarea mărturie: *Dar cea mai mreaţă din toate a fost statuia lui Zeus pe care Phidias atenianul [...] a făurit-o din fildeş, de dimensiuni atît de uriaşe încît, cu toată înălţimea excesivă a templului, pare că maestrul a scăpat din vedere proporţiile; într-adevăr, deşi statuia înfăţişează pe Zeus şezînd, ea aproape că atinge cu creştetul capului tavanul, încît lasă impresia că, dacă s-ar ridica în picioare, ar sparge acoperişul templului [...]* Se povesteşte că Phidias, întrebat [...] după ce model are de gînd să creeze chipul lui Zeus, i-a răspuns că după acela descris de Homer în următoarele versuri: „Zise şi semn de-nvoire făcu din sprîncenele-i negre; / Pletele-i dumnezeieşti din creştetul cel fără moarte / S-au revărsat pe obraz, şi-a vuit de cutremur Olimpul“. (Geografia, 8, 3, 30; traducerea aparţine Feliciei Vanţ-Ştef, în *ed. cit.*, vol. II, pp. 272—273).

- Cade cu boldu-n pământ; i se clatină încă cotorul
Pînă ce-acolo năprasnicul Ares tăria-i înfringe.
- 500** Dinșii acuma stau gata să tragă din săbii de-aproape,
Îns-alergară la ei și-i opriră din harță împreună
Aias din gloată venind, căci fură chemați de tovarăși.
Cum îi văzură pe ei, de teamă-napoi se dădură
Hector, Eneas și Hromiu, un zeu în făptură. Pe-Aretos
- 505** Ei îl lăsară pe jos tăvălit și cu inima ruptă.
Automedonte, asemenea iutelui Ares, s-aruncă
Și dezarmează pe mort și zice așa cu mîndrie:
„Sufletul, cît de puțin, mi-l simt ușurat de necazul
Ce-am suferit după bietul Patroclu, măcar că ucisul
- 510** Este cu mult mai prejos.“ În car apoi prăzile puse,
Armele-i crunte, și el se sui, și-avînd roșii de sînge
Mini și picioare părea ca un leu care-mbucă un taur.
Lîngă Patroclu din nou se încinse bătaie nebună,
Vajnică, plină de-amar, trezită de Palas Atena,
- 515** Care venise din cer. Ea fuse de Zeus trimisă
Ca să încinte pe-ahei, că el vrerea de-acum își mutase.
Cum porfiriu împestrit arcuind curcubeu-l întinde
Zeus din slavă pe cer ca un semn de război sau de vreme
Viscolitoare de iarnă, de-și curmă cu sila plugarii
- 520** Muncile lor de la cîmp și vitele stau toropite;
Tochmai așa porfiriu era norul sub care pătrunse
Zîna-ntre ahei. Și-acolo-ncepu să dea zor fiecărui.
Ea-nsufleți mai întîi pe Menelau, fiindu-i aproape,
Chipul lui Fenix luînd și glasul cel plin de tărie:
- 525** „Ce înjosire și-ocară, Menelau, te-așteaptă pe tine,
Dacă sub zidul troian preabunul, slăvitul prieten
Al lui Ahile o să fie mîncat de dulăi și de vulturi!
Fii dar la luptă bărbat și împintenă-ți armia toată.“
Zise Menelau Atrid cel de-a pururi războinic:
- 530** „Tată, moș Fenix mărite, de-ar vrea să-mi dea mie
putere
Palas Atena să lupt și ar da la o parte din cale-mi
Ploaia de lănci și săgeți, aș sta lîngă el ca să-l străjui.

⁵²⁹ Datorită absenței unui picior metric, versul apare deficitar în privința scândării sale firești, impunîndu-se modificarea corespunzătoare: *Zise Menelau Atrid, bărbatul de-a pururi războinic* etc.

Nu știi ce mult m-a mișcat, ce grea lovitură-mi fu
moartea-i.

Dar e cumplită pornirea lui Hector întocmai ca focul.

535 Arma-i tot face pîrjol și cerul îi dă biruință.“

Asta el zice, se bucur-Atena, căci el îi rostise

Numele ei mai întîi la rugare; de aceea și dînsa

Umerii i-a întărit și genunchii, i-a dat cutezarea

Muștei, că musca, oricît de la trupul de om o înlături,

540 Tot vrea să muște din el, că la sînge de om lăcomește;

Astfel i-a fost și cutezul ce-n inimă-i puse zeița.

Merse Menelau spre mort și trase-n dușmani cu o lance.

Fost-a la neamul troian unul Podes, al lui Aetion

Fiu, om bogat și voinic care-a fost al lui Hector prieten,

545 Cel mai iubit din popor, că-i fuse tovarăș de-ospețe.

El fu rănit de Menelau, țuguicul de-aramă-l străpunse

Și-l sdupui la pămînt. Pe mort după asta Menelau

De la troieni tăvălindu-l, îl duse-n duium spre tovarăși.

Vine la Hector atunci, din gură-l îndeamnă Apolon

550 Chipul lui Fenops luînd, al lui Asiu fecior, care-i fuse

Tare iubit ca tovarăș pe cînd locuia în Abidos:

„Care dușman se va teme de tine, o, Hector, acum,

Dacă te sperii și fugi de Menelau Atrid care-i pururi

Slab și codaci luptător? Nu vezi că se duse el singur

555 Leșul luînd de la noi, că ucise pe-al lui Aetion

Fiu, un prieten al tău credincios și fruntaș la războaie.“

Astfel îi zise și bezna durerii-l cuprinse pe Hector,

El înarmat în aramă ieși înaintea oștirii.

Zeus, în furie atunci, ia pavăza-i scînteietoare

560 Și-nciucurată și muntele Ida-l învăluie-n nourî,

Fulgeră, tună și bubuie groaznic și vîntură scutul,

Pune pe fugă pe-ahei și troienilor dă biruință.

Beoțianul întîi, Penelaos, purcede la fugă,

Cum el da drept înainte, fusese doar sus pe la umăr

565 Însulițat pe deasupra și pînă la os îl ajunse

Sulița lui Polidamas, căci el mai de-aproape-l ochise;

Hector în mînă la os îl impunse pe Leitos, vlăstarul

Dirzului Alectrion, și-l scoase din arme. Cu teamă,

Leitos în juru-i privind se retrase, că n-avea nădejde

570 Lancea cu mîna să ție, să poată lupta cu troienii.

Idomeneu într-aceea, cînd Hector fugea după

Leitos,

Trase cu boldul în el; îl lovi pe la sân, dar cotorul
Suliței lungi i se frânse; aoliră de spaimă troienii.

Hector ochi după asta pe Idomeneu, pe al Cretei
575 Crai, care sta în cotigă, dar arma-i trecu pe de lături
Și pe tovarășul lui Merione-l brodi, pe Chiranos,
Care ca soț-minător din Creta-l urma, de la Lictos,
Bine-ziditul oraș. De la vase, venise pedestru
Craiul și-o mare izbînd-ar fi dat la troieni cu-a lui
moarte,

580 Dacă Chiranos zorindu-și mai repede caii spre dînsul
Nu-i aducea mîntuirea și nu-i depărta nenorocul.

Îns-a pierit vizitiul atunci, că pe el îl impunse
Hector cu boldul în falcă, n ureche și-i sparse cu lancea
Dinții din gură și limba-i tăie de la mijloc, și bietul

585 Fu prăvălit de pe car și frînele i-alunecară.
Dar Merione plecîndu-se-ndată de jos le culese
Și începu să îndemne pe Idomeneu după aceea:

„Biciuie caii și fugi la corăbii acuma de-a dreptul,
Vezi și tu singur că nu se mai poate să biruie-aheii.”

590 Zise, și Idomeneu cu biciul gonea spre corăbii
Caii cei mîndri comoși, că în sufletu-i spaima intrase.
Și înțelese Menelau și Aias acuma că Zeus
Dase învingerea cea schimbătoare troienilor. Zise
Aias Telamonianul atunci lui Menelau: „Vai nouă,

595 Chiar un copil ar pricepe de-acuma că Zeus el însuși,
Tatăl ceresc, pe dușmani îi ajută; nici unul dintr-înșii
Bun sau nevrednic în arme nu dă lovitură greșită,
Cînd ne chitește, pesemne le-ndreaptă săgețile Zeus,
Iar ale noastre zadarnice cad la pămînt fără țintă.

600 Hai măcar noi să gîndim cum este mai bine să tragem
Mortul încoace spre noi și să facem așa bucurie,
Soșilor noștri la-ntors. Nu vezi cum se uită cu jale

900-602 În original, Aias reflectă la singura alternativă posibilă: a apăra în continuare leșul lui Patroklos, trăgîndu-l cît mai mult înspre corăbii, sau a-l abandona, îndreptîndu-se spre grosul trupelor aheene și apărîndu-le, astfel, de pericolul unui nou incendiu la corăbii. Se impune, credem, modificarea corespunzătoare a punctuației și contextului tălmăcirii: *Hai măcar noi să gîndim, cum este mai bine: să tragem / Mortul încoace spre noi, sau să facem, plecînd, bucurie / Soșilor noștri la-ntors etc.*

- Bieții la noi! Ei se tem că nu vom putea să mai ținem
Piept fioreaselor mîni și cumplitii mîinii a lui Hector
- 605** Și că noi toți vom cădea la corăbii. De-aceia să plece
Repede vreun tovarăș să dea lui Ahile de știre
Cît mai devreme; pesemne că nu sosi încă la dînsul
Vestea cea tristă că nu mai trăiește iubitul prieten.
Caut zadarnic, eu nu pot vedea între-ahei pe nici unul
- 610** Vrednic de asta, căci negur-acoperă oastea și caii.
Zeus, părinte ceresc, înlătură ceața din oaste,
Fă să răsară seninul și limpede ochii să vadă
Și la lumină măcar să pierim, dacă astfel ți-i voia.”
Zice, iar tatăl ceresc se îndură, cînd lacrima-i vede,
- 615** Iute răsfire-ntunicul, negura dă la o parte,
Soarele iar luminează și cîmpul de sînge s-arată.
Aias grăi lui Menelau: „Iar uite de nu dai cu ochii
De Antiloh; dacă viu mai e fiul măritului Nestor,
Du-te la el și grăbește-l să dea mai curînd lui Ahile
- 620** Jalnica știre că-i mort iubitul prieten Patroclu.”
Astfel îi zice, și Atride voios îl ascultă și pleacă
Iute-napoi ca un leu de la staulul unde sînt vite,
Cînd obosit el stirnind păstori și zăvozi care nu-i dau
Pas să se-nfrupte din carnea cea grasă de boi peste
noapte
- 625** Tot priveghind, și flămînd cum e leul se-ndeasă, dar
truda
E în zadar, că tot zboară-mpotriva-i din mîni oțelite
Suliți și facle mereu; se teme, dar fiara slăbește
Și cu mîhnire se trage-napoi dimineata; tot astfel
De la Patroclu Menelau purcede-napoi fără voie,
- 630** Teamă fiindu-i grozav ca nu cumva soții să-l lase
Pradă vrăjmașilor și să ia fuga de spaimă cumplită,
De asta și mult se mai roagă de Aias și de Merione:
„Tu Merione și Aias, să nu uitați voi niciodată
Cît era bietul Patroclu de bun și drăguț ca prieten,
- 635** Față de toți a știut el să fie blajin ca un frate
Cît a trăit, dar acu e-n puterea ursitei și-a morții.”
Asta le zice și pleacă de-acolo bălanul Menelau
Ochii rotind împrejur ca vulturul care-i, se zice,
Ager la ochi ca nici una din toate-ale cerului pasări

- 640 Și că din slăvile-nalte ochește un iepure sprinten.
 Chiar dacă e îndosit undeva în tufiș, și asupra-i
 Tabără el, îl apucă deodată și-i zdrumecă viața;
 Tocmai așa, o, Menelau, și tu îți roteai pretutindeni
 Ochii tăi licăritori prin multa desime-a oștirii,
- 645 Doar ai putea să mai vezi încă viu pe feciorul lui Nestor.
 El într-o clipă îl zări între pilcuri în aripa stîngă;
 Armia-și-o-mbărbăta și-o tot mai mîna spre bătaie.
 S-apropie de voinic și-i zise bălanul Menelau:
 „Hai mai încoace, Antiloh, mai repede vino să afli
- 650 Vestea cea plină de-amar ce bine ar fi fost să nu fie!
 Cred că și tu vezi acuma și-o știi de la tine că zeii
 Deteră mare năpastă danailor, și biruință
 Numai vrăjmașilor noștri. Viteazul de frunte al oștirii,
 Menețianul e mort și lăsatu-ne-a jale nespusă.
- 655 Du-te mai repede, fugi la corăbii să spui lui Ahile
 Cît mai devreme de poate să vie să-i mîntuie trupul
 Gol de-armătură, căci armele-i s-află în mîna lui
 Hector.“

Astfel îi zise. Antiloh stătu-ncremenit de cutremur;
 Cîtăva vreme amuțise și ochii de lacrimi deodată

- 660 I se umplură și verdele glas i s-oprise pe buze,
 Nu zăbovi însă el să asculte ce-i spuse Menelau
 Și o luă la picior, ci după ce armele-și dete
 Lui Laodocos, soț bun, care aproape-i mîna telegarii.
 El părăsi bătălia cu plîns și suspinuri să ducă
- 665 Repede trista solie. Dar nu vru s-ajute Menelau
 Cetelor înghesuite, de unde plecase al lui Nestor
 Fiu Antiloh, după care oftau acum toți pilienii.
 Puse pe fratele lui să comînduie, pe Trasimede
 Și se întoarse la locul pe unde căzuse Patroclu,
- 670 Ștete din fugă pe drum și celor doi Aias le zise:
 „După Ahile-am trimis la corăbii pe fiul lui Nestor,
 Nu cred să vie-acum el, cu toată mînia-i pe Hector;
 Neavînd arme, nu poate lupta cu troienii. De-aceea
 Însine să chibzuim în ce chip mai bine să smulgem
- 675 Leșul încoace că teferi și noi am scăpa de la moarte
 Și am fugi de troieni.“ Iar Aias Telamon răspunse:

674-676 Ca și *supra*, 600—602, în original se afirmă o disjuncție dubitativ-interogativă, pe care tălmăcirea se impune a o reda corespunzător.

„Zilele tale, o, slăvite Menelau, sînt bune și drepte,
 Hai și plecați-vă voi, Merione și tu, cît mai iute
 Și ridicăți-l pe mort și scoateți-l din bătălie.

680 Aias, noi doi vom răzbi pe troieni, ne vom bate cu
 Hector.

Cum ne e numele-așa și vîrtutea ni-i una și sta-vom
 Tari ca-nainte amîndoi alături în lupta cea cruntă.“

Zise, iar ei de pe jos apucară cu brațele mortul
 Și-l ridicară pe sus. Dar cum îi văzură troienii
 685 Leșul luînd și fugind, deodată-ncepură să țipe
 Și-a năvăli după ei ca ogarii cînd sar înaintea
 Unor voinici vînători la mistrețul rănit; ei aleargă
 Cîtăva vreme-ahtiați cu colții să sfișie fiara,
 Dar mai pe urmă cînd ea bizuindu-se-n sine se-ntoarnă

690 Cîinii în lături iau fuga și care-ncotro se răschiră;
 Astfel o vreme glotiș se tot năpustiră troienii
 După fugarii ahei încolțindu-i cu săbii, cu sulii;
 Cum însă Aias cei doi se întoarseră și împotriva
 Steteră, fețe schimbară troienii atunci și nici unul
 695 Nu îndrăzni după mort să mai-nainteze, să lupte.

Astfel ei aprigi atunci de-acolo cărau spre corăbii
 Leșul luat din război, și-n urmă se-ncinse bătaie
 Cruntă, sălbatică-ntocmai ca focul ce-aprins de
 năprasnă

Arde-o cetate și casele cad mistuite de flăcări

700 Mari pîn'la nouri și duduie focu-ntețit de un vîfor
 Vișitor; tot astfel huia necurmat-armălaie,
 Zarva de oameni și cai după cei care au rupt-o la fugă.
 Cum pe la munte doi muli, cu toată-ncordarea vîrtuții,
 Trag după ei pe poteca pietroasă la vale o grindă

705 Sau un buștean uriaș, cherestea de corăbii și zornic
 Tot-naaintează, măcar că sînt rupți de sudoare și trudă,
 Harnici tot astfel și ei duceau mortul în vreme ce-n
 urmă

punzător: *Înșine să chibzuim, în ce chip mai bine-i: să smul-
 gem / Leșul încoace, sau teferi fugind din prăpădul troianic /
 Moartea să o ocolim.*“ Iar Aias Telamon răspunse: „ș.a.m.d..

677 Tălmăcirea se îndepărtează de sensul propriu al originalului,
 unde Aias apreciază, pur și simplu, justetea propunerii lui
 Menelau. Considerăm, de aceea, mai fidelă următoarea ver-
 siune: „Tot ce-ai grăit, o, Menelau slăvite, cu cale grăit-ai; etc.

Aias cei doi pe năvalnici în loc îi țineau cum puhoiul
E stăvilat de un deal păduros care taie cîmpia

- 710 Și potopirea de ape pornite din valnice rîuri
Tot o iezește și repede-abate pe șes viitura,
Care-n zadar cu tăria-i se zbate să-i spargă zăgazul;
Astfel și Aias năprasnic se puseră de-a curmezișul
715 Și-mpiedicau pe troieni, dar ei se țineau încă grăpă
Și mai dihai însă doi, Eneas și falnicul Hector.

Cum se împrăstie stolul de gaiți și grauri și țipă
Strașnic de spaimă fugind, dacă văd de departe că
vine

Uliul care-i gelatul sărmanelor mici păsărele;
Toemai așa, urmăriți de Eneas și Hector, aheii

- 720 Fug și tot țipă grozav și uit-a se bate, și-n urmă
Multe podoabe de arme tot cad de la ei împrejurul
Șanțului cînd o zbughesc, și încaierul nu se mai curmă,

CÎNTUL XVIII

Tinguirea lui Ahile (1—133). Prima sa intervenție în luptă (134—233). Sfatul de noapte troian (234—304). Privegherea la căpățiul lui Patroklos (304—356). Noi arme pentru Ahile (357—603).

Astfel în chip de pîrjol ei tot se trudeau în bătaie;
Repede-ntr-asta veni Antiloh să dea glas lui Ahile
Și-l nimeri înainte la vase cu ciocuri înalte,
Unde stătea-ngrijorat nu cumva să i se-ntîmple

ce-acuma

5 Se întîmplase. Ofta și zicea el în sine-a-i bărbată:

„Vai mie, vai! Oare ce-i că pletoșii feciori din Ahaia
Se îmbulzese la corăbii și tot o zbughesc pe cîmpie?
Zeii feri-m-ar să nu mi se-ntîmple năpasta ce mama
Mi-a prorocit oarecînd. Ea mie mi-a zis că odată

10 Cel mai voinic mirmidon, cînd eu voi fi încă pe lume,
Fi-va lovit de troieni și va pierde lumina de soare.
Ah, fără doară s-a dus șoimanul Patroclu, abrașul!
Și-l sfătuisem ca după ce focul dușman va respinge
Calea s-apuce-napoi și să nu se mai prindă cu Hector.“

15 Pînă ce-Ahile cu mintea și inim-așa se frămîntă,
Iată, cu lacrimi fierbinți se apropie fiul lui Nestor
Și glăsuiește la el și aduce otrăvita solie:

„Vai mie, Ahile, tu fiu de viteaz, auzi-vei din

gură-mi

Veste de jale cumplită, ce bine ar fi fost să nu fie!

20 Bietul Patroclu e mort și acum e bătaie-mprejurul
Trupului gol, fiind armele-i toate în mîna lui Hector.“

Astfel i-a zis, iar pe el îl acoperă norul durerii,

Neagră cenușă împumnă și-o-mprăstie-n capu-i
sluțindu-și

Mindrul obraz și se umple de ea strălucita lui haină,

- 25 Însuși în pulbere apoi, cît este de mare, se-ntinde,
Părul și-l smulge cu mînile schimonosindu-l.
Roabele cele luate-n război de Patroclu și-Ahile
Deteră țipăt avan cu suflet durut și din corturi
Toate săriră la el și-n piept își dau pumni, că genunchil
- 30 Li se tăiase. Cu vaiet și plîns Antiloh de a lui mîna
Tot îl ținea pe viteaz care-ofta din slăvitul lui suflet,
Teamă fiindu-i ca nu cumva el să se-njunghie cu fierul.
Groaznic Ahile a gemut. Îl aude cinstita lui mamă
Din Ocheanos, din fund, de pe lingă bătrînul ei tată,
- 35 Și izbucnește în hohot de plîns, de s-adună-mprejuru-i
Toate surorile ei, Nereidele, zînele mării.
Talia, Glauc-a venit, de asemenea și Cimodoce,
Speo și Toe și Halia cea cu ochi mari și Nescia
Și Cimotoc, Actea, Lemnoria și Amfitoe
- 40 Și după ele au venit și Iera, Melita, Agave,
Doto și Proto-mpreună, apoi Dinamene, Ferusa
Și Dexamene cu ea, Amfinoma și Calianera
Și Galatea vestită de mîndră, Panopa și Doris,
Ba și Nemertes, apoi și Apseude și Calianasa,

²⁶ Versul apare ca pentametrul și se impune modificarea lui corespunzătoare, prin adăugarea unui picior metric: *Părul și-l smulge apoi cu mînile schimonosindu-l.*

³⁷⁻⁴⁷ Catalogul Nereidelor reprezintă, se pare, o interpolare tardivă, posthimerică, efectuată după catalogul similar din *Theogonia*, vv. 240—262 (în ediția *Hésiode. Théogonie. Les travaux et les jours, Le Bouclier. Texte établi et traduit par Paul Mazon*, Paris. „Les belles lettres”, 1928, pp. 40—41), al cărui rezumat îl reprezintă și pe care uneori (cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 227) îl reproduce textual. Critica alexandrină — Zenodotos, în primul rînd, urmat de Aristarkhos și Aristofan din Bizanț — a suspectat, pe baza unei serii de argumente, acest fragment de neautenticitate, fără ca, totuși, să-l elimine din text. În legătură cu semnificația numelor și structurarea lor în interiorul catalogului, la Hesiod și Homer, vezi P. Mazon, *Théogonie (ed. cit.)*, pp. 40—41, n. 3. O imitație homero-hesiodică a acestui tip de catalog, bazat pe simpla enumerare nominală și caracterizarea prin intermediul epitetelor, se recunoaște la Vergilius, *Georgice* 4, 336—346 (în *ed. cit.*, p. 123).

- 45 Maira, pe urmă Climena, Oritia și Ianasa
 Și Ianera și cea cu frumoasele plete Amatea
 Și celelalte zeițe din fundul noianului mării.
 Peștera cea argintie îndată fu plină de ele,
 Toate în piept se băteau, iar Tetis porni tînguitul:
- 50 „Scumpe surori Nereide, auziți dacă vreți să
 cunoașteți
 Ce-amărăciune, ce caznă sărmanul meu suflet îndură.
 Vai mie, mamă de plîns a viteazului cel mai de frunte!
 După ce biata născut-am un fiu arătos și puternic,
 Steagul voinicilor, și-mi răsărea ca o verde mlădiță,
- 55 Doar îl creșcui bucuros ca un pom care crește-n
 grădină,
 Eu cu un stol de corăbii trimisu-l-am tocmai la Troia
 Și la război cu troienii. Dar vai că pe dînsul acum
 N-o să-l primesc de la Troia-napoi la Peleus acasă,
 Iar cîtă vreme viază și vede lumină de soare,
- 60 Suferă bietul și nu pot măcar să-l ajut la nevoie.
 Totuși voi merge să-mi caut copilul iubit și să afl
 Ce supărare l-ajunse, deși stă departe de luptă.”
 Zice și-ndată din peșteră pleacă și-alături de dînsa
 Zinele plînsese pornesc. Despică-se-n preajma lor valul
- 65 Apelor. Cînd pe mănnoasa cîmpie troiană sosiră,
 Ele de-a rîndul pe mal suindu-se toate stătură,
 Unde pe-aproape de ahei stau dese-nșirate corăbii.
 Dînsul ofta dureros, cînd mama-i cînstită venindu-i
 Tipă și-n hohot de plîns îi cuprinde cu brațele capul
- 70 Și, tînguindu-se amar, îi zice cuvinte ce zboară:
 „Ce plîngi, tu fătul meu scump? Ce rău și ce jale
 te-apasă,
 Spune și nu-mi tăinui. Împlinit e din partea lui Zeus
 Tot ce-ai poftit înainte, cînd brațe ai-nălțat și fierbinte
 Tu l-ai rugat să dea-n lături pe-ahei la corăbii,
- 75 Pînă tu n-ai să-i ajuți, și să sufere amarnice-nfrîngeri.”
 Dar din adînc suspină și răspunse șoimanul Ahile:
 „Mamă iubită, e drept că pe voie făcutu-mi-a Zeus;

⁷⁷ „de ahei”: în original, *de Ahile cel iute* (v. 69).

⁷⁸ Se impune redarea formei de hexametrul: *Tu l-ai rugat să dea în lături pe-ahei la corăbii, ș.a.m.d.*

Ce-mi folosește de-acum dacă dus îmi e scumpul
tovarăș,
Bunul Patroclu, la care țineam ca la nici un prieten,
80 Ba ca pe sine-l iubeam. Mi-e dus, l-a ucis acum Hector
Și l-a prădat de acea grozăvie, minune de arme,
Mindrele odoare, primite în dar de la zei de-al meu
tată,

Cînd unui biet muritor pe tine te-au dat de soție.
Bine-ar fi fost dacă tu rămîneai între zinele mării

85 Și-ar fi luat de femeie părintele-mi pe-o muritoare.
N-aveai să suferi acuma durerea nespusă de mare
După căderea feciorului tău, că pe el de la Troia
N-o să-l primești napoi, căci mie mi-e silă de viață.
Nici nu mai vreau între oameni să fiu pîn'ce n-are să-mi
cadă

90 Hector 'nainte sub lance zdrobit, cu viața plătindu-și
Moartea firtatului meu!“ Bocindu-se mama-i răspunse:

„Fiule, dacă-i cum spui, puține sînt zilele tale,
Doar și pe tine te ajunge veleatu-n curînd după
Hector.“

Tare se-nversun-atunci și zice șoimanul Ahile:

95 „Ah, de-aș muri chiar acum, dacă nu mi-a fost dat să
mi-l apăr

Soțul de moarte. El, bietul, se stîNSE departe de țară,
Vai, și de mine avea tocmai nevoie să-nlătur blăstemul.
Iată-mă dar osîndit, eu nu mai văd scumpa mea țară,
Nu l-am scăpat pe Patroclu și nici pe ceilalți, pe ortacii

100 Mei de război care droaie pieriră de mîna lui Hector,
Ci la corăbii stau lipcă, netrebnic-a țărni poveră,
Eu care printre ahei în tabără cel mai destoinic
Sînt și am fost la război, că la sfaturi mai buni sînt și
alții.

Piară-ntre zei și-ntre oameni dihonie și învrăjbirea,

105 Piară mînia ce scoate din fire chiar oameni cu minte,
Patima care-i mai dulce ca mierea cînd picură-n

pieptul

Omului, tot se strecoară și-n sinea lui crește ca fumul;
Astfel pe mine m-aprinse necazul pe-Atrid Agamemnon.
Dar să lăsăm la o parte trecutul, măcar că ne doare,

- 110** Și să supunem a inimii noastre pornire cu sila.
Eu mă voi duce pe loc să dau față cu Hector, călăul
Celei mai scumpe ființe. Sînt gat-a primi lovitura
Morții, oricînd va vrea Zeus și zeii ceilalți să mi-o deie.
Nu fu de moarte scutit nici Hercule nebiruitul,
- 115** Care iubit era foarte de tatăl său Zeus. Ursita
Capăt îi puse și lui și pizma cea vajnic-a Herei.
Astfel și eu care-am parte de-o soartă totuna cu dînsul
M-oi odihni, dacă mor. Deci înaltă mărire vreau astăzi,
Vreau ca troienele toate, dardanele mîndru-gătite
- 120** Lacrimi să ștergă cu mîinile lor de pe-obrajii lor tineri
Și din prisos să ofteze, să știe că vreme-ndelungă
N-am mai fost eu în război. Deci nu mă opri de la
luptă,

114-116 Aflăm de aici, *in nuce*, originea unui tipar literar-filosofic practicat pe larg în literatura antichității, cu precădere în aceea latină: consolația. Avîndu-și izvorul în materia poetică propriu-zisă — după cum atestă aceste versuri ale epopeii —, consolația a fost, practic, transferată și utilizată secole de-a rîndul în interiorul paradigmei genului retoric, ajungînd să dezvolte, după o bogată experiență elenistică, norme și tehnici specifice suasoanelor latine. Revenirea în domeniul poetic are loc către sfîrșitul Republicii și la debutul Imperiului, prin opera lui Lucretius (a se vedea, spre exemplu, prototipul literar-filosofic al consolației de tip epicureic din cartea a treia, vv. 1045—1070, în ediția *Titus Lucretius Carus. Poemul naturii*. Traducere, prefață și note de D. Murărașu, București, 1981, p. 126), a lui Horatius, *Ode* 1, 28, 7—16 (în *ed. cit.*, vol. 1, pp. 118—119) și Ovidius, prin *Heroides* și, mai ales, *Remedia amoris* („Leacurile iubirii”). O dată cu Seneca, statornicirea consolației în tărîmul dezbaterilor filosofice se impune definitiv. Cf. Eugen Cizek, *Seneca*. București, 1972, pp. 18—21; 39—40; *idem*, cap. *Seneca* din volumul *Istoria literaturii latine (14—117 e.n.)*, III (lucrare colectivă; coordonator, E. Cizek), București, 1982, p. 167 et pass.

121-122 După calculele efectuate încă din epoca alexandrină, pe care diverse studii moderne recente le confirmă în general și, uneori, chiar în detalii, răstimpul ce a coincis cu așteptarea obstinată a lui Ahile pentru a i se face dreptate în urma jignirii aduse de Agamemnon nu a depășit cincisprezece zile. Aristarkhos, după mărturia lui Eustathios, lua în calcul cele douăsprezece zile de absență ale lui Zeus plecat la ospățul etiopilor (vezi 1, 421—423), la care adăuga cele trei zile de lupte efective, descrise pînă în acest moment de autorul epopeii.

Cît mă iubești, că tu n-ai să mă-ndupleci“. Iar Tetis
răspunse:
„Fiule, drept este tot ce mi-ai spus. E frumos să dai
mîna

125 De ajutor la prieteni, de cruntă pieire să-i aperi,
Dar strălucitele-ți arme frumos măiestrite-n aramă
S-află în mîna dușmanilor. Hector le poartă el însuși
Și se mîndrește cu ele, ci lauda-i și bucuria
N-are să dăinuie mult, că-l adulmecă moartea
de-aproape.

130 Stai la o parte, nu te grăbi să te arunci în bătaie
Pînă ce nu vezi cu ochii sosirea-mi aicea la tine,
Mîne chiar pe mînecate la zeul Hefest mă voi duce
Și-o să-ți aduc o mîndrețe de arme lucrate de dînsul.“
După ce asta vorbi, de la fiul ei pleacă zeița

135 Și la întoarcere zice surorilor, zînelor mării:
„Voi afundați-vă acum în adîncul albastrelor ape,

Mergeți acasă la tata, vedeți pe bătrînul Nereus,
Căruia spuneți-i tot, că eu mă răped la vestitul
Meșter Hefest pe Olimp să-l rog să mai dea lui Ahile
140 Falnice arme strălucii“. Iar ele, la vorbele zînei,
Toate se deter-afund și-n mare pe loc asfințiră.
Ea o porni spre Olimp s-aducă armătura cea dalbă.
Iute picioarele ei spre culmi o purtau. Iar aheii,
Tot urmăriți de dușmani fugeau încă tot mai departe

145 Spre Helespont și grozav aolind ajungeau la corăbii.
Nu-ndepărtaseră încă pe mort din bătaia de arme
Iar îl sosise din urmă-nglotirea cu caii și Hector,
Fiul lui Priam, ca focul de neobosit în putere,
Leșul de trei ori atunci îl apucă de talpă viteazul

150 Gata să-l ia înapoi și tare striga la tovarăși,
Însă de trei ori pe el de la leș îl împinseră Aias
Vijelioși amîndoi, dar el bizuindu-se-n sine,
Tapăn aci se aruncă prin clocot, aci se aține,
Chiuie din răsputeri, dar nu se dă-n lături o clipă,

155 Cum pe la țară păstorii nu-i chip de la vita răpusă
Leul cel roib să-l alunge, cînd fiara-i lihnită de foame;
Astfel pe fiul lui Priam acum și războinicii Aias
Nu pot să-l sperie, nici de la mort să-l abată de-o palmă.
Hector era să ia trupul și s-aibă învingere mare,

- 160 Dar a venit la Ahile în zbor din Olimp să-i dea veste
Vinteşa Iris, să-l mîne la arme, ci fără să ştie
Zeus şi zeii ceilalţi. Ea fuse trimisă de Hera,
S-apropie şi aşa începu pe viteaz să-l îndemne:
„Scoală-te, Ahile tu cel mai năprasnic oştean de
pe lume,
- 165 Scapă pe mort, pe prietenul tău, după care se-ncinse
Lîngă corăbii încaier cumplit. Se omoară-ntre dinşii
Unii în juru-i sărind să-şi mîntuie-n tabără mortul,
Alţii să-l ducă la Troia, bătuta de vînturi; dau buzna
Toţi se îndeasă tehui, dar Hector avan ca nici unul
- 170 Cată să-l ducă spre-ai lui şi stă să-l înjunghie şi-n ţeapă
Capul să-i puie. Deci nu sta, ci sai, dacă nu vrei
s-ajungă
Haitelor pradă Patroclu la Troia. Pe tine te-aşteaptă
Hulă, ruşine pe veci dacă el schilăvit o să-ţi vie.”
Dar Peleianul atunci o-ntrecabă pe Iris: „Zeită,
- 175 Care din zei te-a trimis să-mi dai ştire?” Iar Iris
răspunse:
„Eu sînt trimisă de Hera, nechinata soţie a lui Zeus,
Fără s-o ştie-al ei soţ în slavă-ntronatul şi zeii
Nemuritori care şed pe-a Olimpului culmi troienite.”
Zise zeiţei atunci şoimanul Ahile: „Dar spune-mi
- 180 Cum pot să intru-n război? Duşmanii au armele mele
Şi-altele acuma să-ncing nu lasă iubita mea mamă
Pînă ce n-o văd cu ochii pe dînsa sosită la mine.
De la Hefestos ea-mi spune că arme frumoase
mi-aduce;
Arme măreţe la fel eu nici nu cunosc de la altul
- 185 Bune pe mine de pus, afară de scutul lui Aias
Telamonidul. Dar el socot că-naintea oştirii
Stăruie acum şi dă moarte cu sulita pentru Patroclu.”
Dar lui Ahile răspunse aripata şi sprintena Iris:
„Bine cunoaştem şi noi că alţii au armele tale,
- 190 Du-te tu însă aşa pe la şant, să te vadă troienii.
Poate cumva, sperîindu-se, ei se vor trage din luptă
Şi vor putea să răsufle voinicii feciori din Ahaia

¹⁸³ Ca şi în 16, 42, apoftegma homerică *oligē dé t'anápneusis polémoio* „e scurtă odihna în timpul luptei” se impune a fi reprodusă în termeni aproximativ echivalenţi; propunem, în

Și vor avea după caznă un pic de răgaz la bătaie.⁴

Asta rostindu-i, se mistuie Iris. Ahile se scoală,

- 195** Scutul cu ciucuri de aur Atena i-aruncă pe spate
Și-l încunună c-un nour de aur pe cap și-aprinde
Străluminoasa văpaie din creștetul lui. Cum adese
Fumul pornit din orașul încins pînă-n ceruri ajunge
În depărtatul ostrov, pe unde vrăjmașii sub ziduri
- 200** Luptă-mprejur, iar ceilalți tot ies de la ei din cetate
Ziua și-ntr-una se bat, ci în urmă, cînd soarele-apune,
Focuri de facile pe zidul cetății aprind și luminează
Multă se-nalță-n văzduh ca să vadă și locuitorii
Cei dimprejur să-i ajute cu vasele, să-ndepărteze
- 205** Cumpăn-așa lui Ahile din capu-i răsare văpaia
Pînă la cer. Dînd fuga la șanț după zid el s-așine
Mai la o parte de-ahei urmînd chibzuita povață
Dată de Tetis, și țipă de-acolo vîrtos. De departe
Strigă și Palas și-nsuflă troienilor spaimă de moarte.
- 210** Cum este sunetul pătrunzător ce răsună din gura
Trîmbiței, cînd nemiloșii dușmani o cetate-mpresoară,
Tare tot astfel a fost și strigătul dat de Ahile.
Cum i-auziră puternicul glas de aramă, cu toții
Se îngroziră troienii, iar caii comoși începură
- 215** Carele a-ntoarce-napoi, simțiră că nu este-a bine
Și vizitiii-și pierduseră cumpătul, dacă văzură
Para cumplită ce tot îi arde lui Ahile în creștet
Nepotolită, năprasnic aprinsă de Palas Atena.
Tare de trei ori atunci da strigăt la șanț și de trei ori
- 220** Valmeș fugiră troienii cu soții de arme, și-n valmă
Douăsprezece vieți pieriră-ntre roate și sulii,
Oameni viteji și de frunte cu toții. Voios după asta
Scoaser-aheii din toi, îl luară la ei pe Patroclu
Și pe năsălii-l purtau. În juru-i jălind s-adunară

acest scop, următoarea variantă: *Căci după caznă un pic de răgaz e nevoie-n bătaie.*

- 211** Așa cum semnalează comentatorii (spre exemplu A. Pierron, *ed. cit.*, p. 237), sîntem în prezența singurului loc din epopeea homerică în general, unde este atestată folosirea trompetei de metal (aici, în luptă), hom. *salpinx*. Comentariul lui Aristarkhos notează un fapt semnificativ și — pare-se — credibil: epoca „eroică” nu cunoștea trîmbița de luptă; sunetele care însoțeau atacurile sporind elanul luptătorilor se emiteau dintr-un soi de cochilii de melei marini.

- 225 Iute tovarăși de-ai lui. Între dinșii veni și Ahile;
Dus și cu lacrimi fierbinți căuta la iubitul prieten,
Care, de sulți străpuns, zăcea fără viață pe targă;
El la război îl trimise cu cai, cu telegi, și pe dînsul
Nu-l mai primi înapoi și mort i se-ntoarse din luptă.
- 230 Hera, zeîța-nchinată, dădu într-aceea poruncă
Neostenitului soare mai iute-n Ocean să apuie.
Soarele apuse-n curînd și mîndrii ahei încetară
Sîngerătorul încaier, războiul amar tuturoră.
- Se-ndepărtară troienii la fel de pe cîmpul de sîngiuri
- 235 Și telegarii buiaci de la carele lor sloboziră
Și s-adunară la sfat înainte ca ei să cineze.
Oblu ei stau în picioare, nu poate să șadă nici unul,
Groaza-i cuprinse pe toți, că Ahile din nou se ivise
După ce el încetase de mult să ia parte-n bătaie.
- 240 Fiul lui Pantus întîiul se scoală-ntre ei, Polidamas
Cel chibzuit, care singur vedea înapoi și-nainte,
Soțul lui Hector, o dată născut într-o noapte cu dînsul,
Dar biruia Polidamas în sfat și cu armele Hector;
Binevoindu-le dînsul așa începu sfătuirea:
- 245 „Dați-vă seama temeinic, prieteni. Povața din
parte-mi
E s-apucăm spre cetate, să nu așteptăm pînă mine
Lîngă corăbii pe cîmp, departe ni-i doară cetatea.
Cît avu ciudă pe-Atrid Agamemnon dușmanul acela,
Mult mai ușor ne-a fost nouă să batem război cu aheii.
- 250 Mă bucuram eu de masul oștirii pe lîngă corăbii,
Plin de nădejde fiind că pune-vom mîna pe vase:
Lucrul se schimbă de-acuma, mi-e teamă grozav de
Ahile,
Fiară de aprig fiind, el n-o să mai stea pe cîmpie,
Unde troienii și-aheii-și-mpart deopotrivă la mijloc,
- 255 Între corăbii și deal, războinica înverșunare;
Ținta-i acum o să fie orașul, femeile noastre,
Hai dar 'napoi în cetate; ascultați-m,-așa o să fie;
Numa-ntunericul nopții acum îl opri pe Ahile.
Dacă și mine, cînd el înarmat o să tabere-ncoace,
- 260 Ne-ar nîmeri pe aici, cunoaște-va bine tot insul
Cine-i Ahile și-ar fi bucuros dacă scapă cu fuga
Teafăr în Troia, căci mulți din oștenii troieni o s-ajungă

Hrană la cini și la vulturi, ferească-ne auzul de asta!
Însă de-om face cum eu spun, cu toate că greu ne-ar fi
nouă,

265 Noaptea ținea-vom puterea-ntrunită-n oraș, și păzită
Fi-va cetatea cu zidul, cu porțile-nalte de scînduri
Bine cioplite și lungi, cu zăvoare virtos zăvorîte;

Iar dimineața din zori înarmîndu-ne noi ne vom pune
Strajă la turnuri, și vai de dușman, dacă de la corăbii
270 Vine spre noi să ne-ncercuie zidul. Spre tabără dînsul
Are să plece-napoi cu caii sătui de alergare
Și de purtat pe sub zid. În cetate să intre, s-o surpe
N-o să se-ncumete el, mai iute mînca-l-vor dulăii.“

Clatină Hector din coif, se încruntă și-ndată-i

răspunde:

275 „Hei, Polidamas, nu-mi place vorbirea rostită de
tine,

Dacă ne-nveți s-apucăm înapoi și-n oraș să ne-nchidem,
Nu vi-i destul cît ați stat ca-n temniț-acolo sub
ziduri?

Vestea mergea mai demult și lumea zicea că orașul
Tatălui meu este cel mai bogat în aramă și-n aur.

280 S-au irosit îns-acum de la case-avuțiile mîndre,
Parte trecură ca schimb în Meonia, țara plăcută,
Parte în Frigia numai de cînd oropsitu-ne-a Zeus,
Însă de-acuma cînd el, împăratul olimpic, îmi dete
Slavă și bat la corăbii pe-ahei și-i înfund pe la mare,

285 Nesocotite, să nu mai ții obștii așa cuvîntare.
N-o să te asculte nici unul de-ai noștri, că n-o să dau
voie,

Haide mai bine să facem cu toții cum eu vă voi spune:
Cina luați-v-acuma prin tabără printre șiraguri
Și căutați dup-aceea de pază, vegheați fiecare;

290 Dacă de-avutu-i cumva e prea îngrijat oarecine,
Las' să-l aducă să-l dea în folosul obștească al oștirii;
Asta mai bine-i și nu să se bucure-aheii de dînsul.
Iar dimineața din zori, înarmîndu-ne noi să începem
Mai viforoasă bătaie pe lîngă corăbii. Și dacă

295 E cumva drept că Ahile în tabără iar se ridică,
Lui o să-i fie mai rău, de se bizuie-ncoace să vie.
Nu voi fugi de la crîncena harță, ba chiar mă voi pune

Mai cu temei pînă biruie dînsul ori eu voi învinge:
Nici nu alege războiul și cade chiar cine amenință."

- 300** Asta le zise și spusa-i cu chiot primiră troienii,
Nesocotiții, că Palas Atena-i scosese din minte
Și lăudară povața cu totul greșit-a lui Hector
Și defăimară vorbirea temeinic-a lui Polidamas.
Ei dup-aceea prin oaste la cină s-au pus. Iar aheii
305 Stau la priveghi cît e noaptea bocind și jălind pe
Patroclu.

Bocetul jalnic al lor îl începe-ntre dînșii Ahile.

- El ucigașele mîni pe pieptul ortacului pune,
Geme și-oftează mereu. Cum leul frumos-încomatul,
Cînd vînătorul de cerbi din negrul bunget îi răpește
310 Puii prin peșteră ascunși, iar el dup-aceea cînd vine,
Văile plin de necaz cutreier,-adulmecă-ntr-una,
Doar va găsi pe dușman și geme turbat de mînie;
Astfel, Ahile din greu suspinînd, mirmidonilor zice:
„Vai mie, vorbă deșartă grăit-am în ziua aceea
315 Cînd pe Menețiu voiam să-l mîngîi acasă la dînsul
Și pe fecioru-i slăvit îi spuneam că-i aduc la Opunta
După ce năruie Troia și capătă parte din pradă.
Însă nu-s toate dorințele noastre-mplinite de Zeus;
Seris ne-a fost nouă același pămînt de la Troia cu sînge
320 Să înroșim amîndoi. Nici eu doar acasă la mine
N-o să mă-ntorn, și de tata bătrînul Peleu și de mama
N-o să mai fiu eu primit; pe-aici o să-mi fie mormîntul.
Iar dacă eu am să intru-n pămînt după tine, Patrocle,
N-o să te pun în mormînt pînă nu-ți voi aduce-nainte
325 Capul și armele aceluia, care-ndrăzni să te-omoare,
Șase perechi de troieni, toți oameni aleși, înaintea
Rugului am să-i înjunghii ca eu să răzbun a ta moarte.
Tu ai să stai îns-aicea întins pîn-atunci la corăbii,
Unde o să șadă-mprejur și te-or plînge și noaptea și
ziua

- 330** Roabe troiene, dardane, cu arma de noi dobîndite
Cînd cucerirăm orașe bogate, ticsite de oameni."

Astfel Ahile grăi și îndată zori pe tovarăși
Mare căldare cu apă să puie pe foc ca să spele
Neamînat pe Patroclu, să-i curețe cheagul de sînge.

- 335** Puseră dînșii cazanul pe focul aprins, după asta
Apă turnară și lemne pe sub pirostii grămădiră,

- Flacăară aprinse să-mpresure repede vasul și apa
 Se încălzi. Și cînd fierse în vasul de aramă, spălară
 Trupul și-l unseră apoi cu olei și cu balsam de nouă
- 340** Ani, i-astupară pe urmă mulțimea de proaspete rane
 Și-l așezară-ntr-un pat. Și întreg, de la cap la picioare,
 Leșu-mpînziră și puseră asupra-i o mantie albă.
 Împrejurînd după asta pe-Ahile stăteau mirmidonii
 Toți laolaltă cu gemete noaptea jălind pe Patroclu.
- 345** Zeus atunci a grăit soției și soru-sei Hera:
 „Iată dar, ai izbutit, mărita mea doamnă, tu, **Hero**,
 L-ai ridicat la corăbii pe-Ahile cel iute ca șoimul,
 Parcă sînt ploduri de-a tale pletosii feciori din Ahaia.”
 Hera-nălțată din grai așa se iuți către Zeus:
- 350** „Ce fel de vorbă-mi spui mie, tu vajnice fiu al lui
 Cronos?

Dacă și-un biet muritor lipsit de priceperea noastră
 Poate să vie de hac unui alt muritor de pe lume,
 Dar'mite eu care sînt mai presus de oricare zeiță
 Și după neam și fiindcă ți-s doară femeie, soția

- 355** Celui mai mare-ntre zei și de care toți zeii ascultă,
 Nu era eu să-mi răzbun, dușmanilor eu să fac răul?”
 Asta vorbeau amîndoi între dînșii, în vreme ce
 Tetis

Cea cu picioare-argintii sosi la Hefestos, în casa-i
 Cea înstelată, cu veșnice ziduri de aramă, și aleasă

360 Printre palate zeiești, durate de șchiopul Hefestos,
 Ea îl găsi nădușind și harnic rotindu-se-n preajma
 Foilor, unde găta douăzeci de căldări cu picioare
 Vrînd la pereți să le-așeze în sala cea bine-zidită.
 El fiecăreia-i puse sub talpă o roată de aur,

- 365** Ca la divanul zeiesc de la sine să poată să intre
 Și să se-ntoarcă-napoi, o minune de măiestritură.

461-366 Trepiedele confecționate de Hephaistos, avînd menirea de a-i purta pe zei în adunare fără nici un efort fizic din partea acestora, reprezintă, după L. Stoianovici — Donat, *op. cit.*, p. 55, o aluzie la tema mitică a „vîrstei de aur”, în măsura în care ideea generoasă a uneltelor cu mișcare automată implica dispensarea de munca manuală și fizică în general; această simplă aspirație își va face loc, după autoarea citată (*ibidem*), abia în sec. al IV-lea î.e.n. în gîndirea social-politică și filosofică greacă, sub forma renunțării la munca sclavilor prin înlocuirea

- Ele mai gata erau, numai toartele meșteșugite,
Nu le lipise și ținte bătea și voia să le prindă.
Meșterul tocmai la asta lucra în minuta cînd Tetis
- 370** Cea cu picioare-argintii veni pe la dînsul acasă.
Cum a văzut-o, sub vâl sclipitor i-a ieșit înaintea
Haris cea plină de farmec, soția vestitului meșter,
Mîna i-o strînse cu drag și așa începu s-o întrebe:
„Cum de vii oare la noi, cînstito și draga mea Tetis,
- 375** Îmbrobodită-n strai lung? Tu n-ai prea venit înaintea,
Haide-năuntru, vei fi ospătată frumos ca un oaspe.“
Asta zicîndu-i, o duse în casă pe zîna cea dalbă
Și o pofti pe un jeț. Cu ținte de-argint era jețul
Cel făurit și frumos și avea scăunaș de picioare.
- 380** Dînsa dă fuga pe urmă și cheamă pe marele meșter:
„Vino încoace, Hefestos, te caută Tetis pe tine.“
Meșterul prealăudatul beteag, îi răspunse zeiței:
„Vrednică de-nchinăciune și cînsti-i zeița din casă,
Ea mă feri de primejdie, mă izbăvi la-nfricoșata-mi
cădere,
- 385** Cînd de rușine cîinoasa mea mamă voia să m-ascundă,
Eu fiind schiop. Ce caznă și chin era bietul să sufăr!
Dar în al mării noian la sinu-i primitu-m-a Tetis
Și Evrinoma, copila Oceanului, riul vîrtelnic,
Unde cu ele stătui nouă ani meșterind la podoabe,

lor cu ustensile acționînd automat. După A. Frenkian, în *L'épopée de Gilgamesh et les poèmes homériques*, București, 1960, p. 271, atît aceste trepiede, cît și slujitoarele menționate *infra*, vv. 406—411, precum și cîinii de aur și argint de la curtea regelui Alkinoos (*Od.* 7, 91 și urm., în original) reprezintă obiecte „de fabricație divină“, deoarece au posibilitatea de a realiza mișcări spontane în virtutea unei inteligențe (hom. *phrênes*) proprii. Autorul citat — eliminînd *de plano* influența sumero-akkadiană asupra eposului homeric — aduce în discuție un fragment din tăblița a X-a a epopeii lui Gilgamesh, unde eroul distruge niște „obiecte de piatră“ ce aveau menirea de a-i conduce barca, dincolo de mare, în „apele morții“.

- 388** „riul vîrtelnic“. Epitetul utilizat — o creație murniană deosebit de plastică — reproduce adjectivul homeric *apsórroos* cu înțelesul de „(apa) al cărei sens se întoarce la punctul de pornire“; este vorba, așadar, după interpretarea dată de scolii, de un fluviu circular, ce înconjură pămîntul, interpretare confirmată de altfel și de un pasaj din Eschil, *Prometeu înlănțuit*,

- 390** La-ncolăcite brățări, cheutori și verige și salbe.
 Stam într-o peșteră-n fund. Cu murmur de spume
 Oceanul
 Jur împrejur îmi huia fioros, dar nimeni acolo
 Nu mă știa tănuit, nici zeii, nici oamenii; numai
 Ele știură zețele, mîntuitoarele mele.
- 395** Tetis acum e la noi; de-aceea dator mă simt foarte
 Binele tot să-i plătesc zeței cu plete de aur.
 Tu ca pe-un oaspe primește-o și dă-i bunătățile toate
 Pînă ce foii așez la o parte și sculele mele.”
 Zise, și de la ilău giftînd uriașul se scoală,
- 400** Șchiop el fiind; picioarele-și deapănă slabe sub dînsul,
 Lasă el foii deoparte de foc și uneltele toate
 Și le culege-ntr-o ladă de argint și luînd un burete
 Ud, el își șterge obrații și mîinile-i negre amîndouă,
 Șterge vînjosu-i grumaz și pieptul păros și îmbracă
- 405** Haina, ia grosul toiag și șovilecînd după asta
 Iese pe ușă. Sub el, tropăind mărunt îl ajută
 Fete durate din aur, dar vii ca fecioarele aieve;
 Au deopotrivă cu dînsule minte și glas și tărie
 Și-nvățătură la lucru de mînă deprins de la zîne,
- 410** Ele se străduie alături de bunul stăpîn care trudnic
 Merge și-aproape de Tetis pe tron strălucit se așază.
 Prietenos o apucă de mînă și-ncepe s-o-ntrebe:
 „Cum de vii oare la noi, cinstita și scumpa mea
 Tetis
 Îmbrobodită-n strai lung? Tu n-ai prea venit înainte.
- 415** Spune-ne păsul întreg, sînt gata să fac ce vei cere,
 Numai în mînă să-mi stea și să fie cumva cu putință.”
 Tetis, de plins podidită, așa lui Hefest îi răspunse:
 „Oare mai e în Olimp, Hefeste, vr'o altă zeiță
 Care-avu parte de chinuri mai multe, mai grele ca mine

vv. 138—140 (în ediția *Aeschylus. Prometheus bound. With introduction and notes by A.O. Prickard. Oxford, 1907, p. 7*). Cf., *supra*, nota la 14, 305. Originea concepției platonice despre Okeanos ca sursă primordială a mișcării universale (a se vedea, spre exemplu, dialogul *Theaitetos*, 152 E, în ediția *Platon. Oeuvres complètes. Tome VIII. 2 partie. Théétète. Texte établi et traduit par Auguste Diès*) pare a se găsi aici, după cum indică diferiți comentatori, în legătură cu care cf. *Filosofia greacă pînă la Platon*, vol. cit., p. 23.

- 420 Singur-aşa între zeiţe menită de Zeus să sufăr?
Dintre zeiţele mării pe mine m-a dat ca soţie
Unui bărbat muritor, lui Peleus, pe care cu totul
Fără de voie-l luai în căsătorie. El jalnic
Zace pe-acasă topit de bătrîn. Şi-acum alta pe capu-mi!
- 425 După ce biata născut-am fecior arătos şi puternic,
Steagul voinicilor, şi-mi răsărea ca o verde mlădiţă,
Doar îl creşcui bucuros ca un pom care creşte-n
grădină,
Eu cu un stol de corăbii trimisu-l-am tocmai la Troia
Şi la război cu troienii. Dar vai, că de-acolo pe dinsul
- 430 N-o să-l primesc înapoi la tata-i Peleus, acasă,
Iar cîtă vreme viază şi vede lumină de soare
Suferă bietul şi nu pot măcar să-l ajut la nevoie.
Fata pe care pe-ales, ca răsplată-i dăduser-aheii,
Craiul Atrid i-a luat-o cu sila-napoi, iar Ahile
- 435 Sta după dinsa tînjind. Dar iată că-n urmă danail
Fură-nfundaţi de troieni la corăbii, aşa că de-acolo
Nu era chip să mai mişte. Trimiser-atunci dup-Ahile
Oameni de frunte să-i numere lui sumedenii de daruri,
Totuşi el nu vru să-i scape de cumpăna asta pe dînşii,
- 440 Dar mai pe urmă cu armele lui a-narmat pe Patroclă
Şi l-a trimis la bătaie-nsoţindu-l cu armie multă.
Ei s-au bătut cît e ziua de mare la Porţile Schea
Şi pînă-n seară oraşul era cucerit, dacă Febos
Nu da mărire lui Hector şi nu-l omora pe Patroclu
- 445 Unde lupta el în frunte, cînd mare pîrjol le făcuse.
De-asta eu rogu-te acuma, feciorului meu, care bietul
Are puţin de trăit, tu iară să-i dai armătură,
Pavăză, platoşă, coif şi bine-ncheiate pulpare.
Armele şi le-a pierdut cu prietenul său împreună,
- 450 De-asta şi zace pe jos şi de jale se mistuie-Ahile.”
Meşterul cel năzdrăvan Hefest îi răspunse zeiţei
„Fii liniştită, tu Tetis, de asta să n-ai nici o grijă,
Hei, dac-atît de uşor aş putea să ţi-l scap de la moartea
Cea blestemată pe el, cînd bietul în gheare-o să-i cadă,
- 455 Cît de uşor o să aibă frumoasele arme, de care
Iar minuna-se-vor mulţi, cînd au să le vadă pe dinsul!”
Astfel îi zice şi-acolo lăsînd-o, la foi se grăbeşte,
Foi întoarce spre foc şi începe cu dînşii să umble.
În douăzeci de cuptoare pornesc dintr-o dată să sufle

- 460 Foi cu toții și focul aprind cu suflarea-n tot chipul
 După dorita măsură, mai repede sau mai alene
 Cum socotește Hefest și după cum cere și lucrul.
 El cositor în jăratie aruncă, bucăți de aramă
 Tare, scump aur gălbui și argint. Pe-un trunchi
 dup-accea
- 465 Pune o mare și grea nicovală și iute-ntr-o mînă
 Ia un ciocan barosan și-n mîna cealaltă un clește
 Și-ntruchipează întîi o năprasnică pavază mare.
 O-mpodobește-mprejur, cu un cerc întreit o încinge
 Strălucitor de metal. Cureaua-n argint e lucrată,
- 470 Arma-i făcută din cinci metalice straturi. Deasupra
 El cu priceperea lui închipuie multe podoabe.
 La început făurește pămîntul și cerul și marea,
 Soarele-n veci călător și luna rotată și plină,
 Stelele toate, ale cerului zodii și mîndra-i cunună,
- 475 Cloșca cu puii, pe urmă Hiadele și Orionul
 Cel luminos, ba și Ursa, ce-i zice și Carul cel mare,
 Care, ochind Orionul, pe loc în văzduh se rotește,
 Singurul care nu scapătă-n apele lui Ocheanos.
 Plăsmuie două frumoase cetăți locuite de oameni,
- 480 Unde se văd niște nunți și chef de nuntași și ospete,
 Și-unde sub zarea de facile miresele ies din iatacuri
 Și sînt pornite-n oraș. Și cîntec de nuntă răsună
 Tare, la horă se prind jucăușii și-acolo-ntre dinșii
 Fluiere și alăute țin hangul. Femei grămădite
- 485 Stau în picioare la porți și alaiul privesc cu mirare.
 Gloata s-adună-ntr-un loc în sobor, între doi e o
 sfadă,
 Dinșii se judecă pentru răsplata, cu care să fie
 Răscumpărat un omor. I-asigură unul că dase
 Plata, o spune-n vileag, celalt că nimic nu primise;
- 490 De-asta ei vor amîndoi ca județul s-aleagă ce crede,
 Oamenii strigă, fac gură, fiind pentru unul sau altul,
 Crainicii însă-i opresc și fac liniște. Judecătorii
 Sed la județul lor sfînt pe trepte de netedă piatră,
 Ia fiecare în mînă toiagul strigacilor crainici
- 495 Și se ridică-n picioare și judecă după olaltă.
 Stau între dinșii talanții, doi bulgări de aur, răsplata
 Judelui, care, rostind judecata, mai drept o să fie.

- Iată și orașul celalt. În arme lucind două taberi
 Zidu-nmpresoară și au fiecare osebită părere,
- 500** Unii să darme orașul ori numai în două să-mpartă
 Toat-avuția din dalba cetate. Dar locuitorii
 Nu se-nvoiră și-n taină-narmați se gătiră de-o cursă.
 După ce tineri băieți și femei de-ale lor se suiră
 La metereze și stau cu bătrînii de pază la ziduri,
- 505** Ei o porniră, și-n frunte purceseră Palas și Ares,
 Care din aur erau și numai cu straiul de aramă,
 Mari și frumoși în podoabe de arme cum zeii s-arată
 Și vederoși între ei. Mai scundă-n făptură-i oștirea.
 Cînd după asta sosiră la locul ce lor li se pare
- 510** Bun de pîndire la riul, din care beau vitele apă,
 Dînșii s-ascunseră acolo cu armele lucii de aramă,
 Iar mai încolo departe se puseră doi să dea veste
 Cum ar vedea că s-apropie boii și oile albe.
 Turmele vin în curînd, și cîntă din nai după ele
- 515** Veseli doi tineri păstori care nu bănuiau viclenia.
 Asta văzînd, cei ascunși răsar și dau goană deodată
 Mîndrelor turme de oi și de vite, și-omoară păstorii.
 Oștile atunci auzind, de unde stăteau adunate,
 Zgomotul asurzitor de la turme, pe cai s-aruncară
- 520** După dușmani o porniră și îndată-i ajunseră acolo.
 Se înșirară pe mal și se înțeleștară-ntre dînșii
 Și începură a se bate cu lănci ascuțite de aramă,
 Vrajba ia parte și Valma și Zarva și Iasma pieirii,
 Care, pe umăr avînd o haină-mproșcată cu sînge,
- 525** Ba pe răniți îi apucă prin tabără, ba pe cei teferi,
 Ba pe un mort, de-i duce tîrîș de picioare prin luptă.
 Oamenii parcă sînt vii, se încaieră și se învalmă
 Și se muncesc, și deoparte și alta, să-și mîntuie morții.
 Zeul închipuie apoi un mare ogor cu pămîntul
- 530** Moale și gras și de trei ori brăzdat și pe dînsul cum ară
 Mulți arători și jugari și-i mîină-ntr-o parte și alta.
 Iar la întors înapoi, îndată ce-ajung la răzoare
 Vine un om după ei și le-ntinde cu mîna paharul
 Și le dă vin desfătos. După asta se-ntoarnă la brazdă
- 535** Dînșii, din nou se încoardă să-și ducă la capăt aratul.
 Glia, măcar că-i de aur, în urmă-i negrește și pare
 Ca un pămînt răscolit. Și-aceasta fu mare minune.

Mai izvodește și-o holdă frumos răsărită, pe unde
Seceri tăioase fiind tot seceră lanul argații,

- 540 Dese poloagele cad și s-aștern rînduite pe brazde;
Altele malduri le-adună, fac snopi și le leagă cu paie,
Trei legători se tot străduie la maldurit. După aceea
Vin copilandri, mănunchiuri le strîng și pe brațe le cară
Și la legat le predau, iar la mijloc tăcut e stăpinul;
- 545 Stă cu toiagul pe-o brazdă și caută vesel la dinșii.
Sub un stejar la o parte vătafii-ngrijesc de mîncare,
După ce-njunghie un bou încălat; iar femeile alături
Mestecă albă făină gătindu-le-argaților prînzul.

Mai făurește-o mîndrețe de vie, ncărcată de
struguri,

- 550 Vița, butucii-s de aur, ciorchinele toate sînt negre.
Și în haragi de argint se sprijină vița prin vie,
Face un șanț de oțel împrejur și un gard după asta
Din cositor. Numai una-i cărarea ce duce spre vie,
Drumul bătut la cules de toți purtătorii de struguri,
- 555 Fetele acolo, flăcăii fac haz și tot zburdă și cară
Poama măscată și dulce-adunată-n panere-mpletite;
Stă pe la mijlocul lor și din sunătoare-alăută
Farmecă un băietan, cu viers mlădetic, subțire
Zicîc cîntarea lui Linos. Și ei îl ascultă-nsoțindu-l,
- 560 Chiuić, cîntă și țupăie toți și frămîntă pămîntul.

Face și-o ciurdă de boi cu țapeșe coarne, cum boii,

559-560 „Cîntarea lui Linos”: numele eroului, care a dat și numele
cîntului specific (*linos sau álinos*), dimpreună cu legenda
proprie se regăsește, după mărturiile antice (Herodot 2, 7, 9,
în ediția *Herodot. Istorii*. Vol. I. Traducere, notițe istorice și
note de Felicia Vanț-Ștef, București, 1961; Pausanias, 9, 29,
7, în ediția *Pausanias. Călătorie în Grecia*. II. Traducere, note,
indice de Maria Marinescu-Himu, București, 1982, pp. 232—
233) și în Orientul antic, respectiv în Egipt, Fenicia și chiar
Palestina, de unde e posibil să fi provenit. Prelucrările mito-
grafice ulterioare (Pausanias, 9, 29, 6 în *ed. cit.*, p. 233;
Teocrit, 24, 105 în ediția *Bucoliques grecs. Tome I. Théocrite*.
Texte établis et traduits par Ph. É. Legrand, Paris, „Les belles
lettres”, 1925, p. 174; Apollodoros, 2, 4, 9 în ediția *Mytho-
graphi Graeci. Volumen I. Apollodori Bibliotheca* [...] Edidit
Richardus Wagner, „B.G. Teubner”, Lipsiae, 1894, pp. 51—52)
au contribuit la alcătuirea unor variante biografice sensibil
diferite, dintre care se desprinde aceea a uciderii lui Linos,
fiul lui Apollon, de către propriul bunic al copilului prin inter-

Unii de aur și alții din alb cositor, o iau razna
Dintr-un ocol și, mugind, o întind la pășune spre malul
Riului cel vuitor unde cresc îndoioasele trestii.

- 565** Patru păstori, și tuspătru de aur, pășesc după vite,
Nouă zăvozi după ei se dau repezi. 'Naintea cirezii
Groaznici s-arată doi lei, care-nhață cu colții un taur
Mare, răgaci, iară el, fiind tăvălit de dihanii,
Muge năprasnic. Din urmă, vin iute voinicii cu haita;
570 Sfișie lei atunci puternicul taur și, lacomi,
Sorb măruntaiele, singele-i negru. Zadarnic păstorii
Fiarele-alungă și-asmuță zăvozii să sară la dinșii,
Cinii se dau la o parte și nu se îndeamnă să-i muște,
Numai s-apropie, latră și iară se-mprăstie-n lături.
575 Meșterul faur vestit mai face pe o vale frumoasă
Pajiște mare pe unde-s pășunile oilor albe,
Și-acoperite colibe și staule și saivane.

Mai făurește pe scut el meșterul încă și-o horă
Tochmai ca hora ce-n marea cetate la Cnosos odată

- 580** Pentru pletoas-Ariadna vestitul Dedal a făcut-o.
Tineri acolo și fete bogate în boi o mulțime
Joacă-mpreună în cerc și cu minile prinse deolaltă,
Fetele toate au gingașe rochii de in și flăcăii
Bine țesute veșminte ce scînteie blînd ca oleiul,
585 Ele au conciuri pe cap, frumoasă podoabă de aur,
Dinșii au săbii de aur la chingă de argint atîrnate,
Joacă ei toți. Și aci-ndemînatîci și iute s-avîntă

mediul unor ciini, în amintirea acestei triste întîmplări instituindu-se o sărbătoare la care se sacrificau ciini și se intonau melodii triste. După Athenaios, 14, 619 C, melodia purtînd numele eroului cunoștea și variante vesele, așa cum pare a fi și cea intonată la culcul vici, în fragmentul homeric de față. Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 258; G. Ch. Crusius — E.E. Seiler, *op. cit.*, s.v. *linos*.

- ⁵⁸⁰ După cum indică diverși comentatori (A. Pierron, *ed. cit.*, p. 260; P. Mazon, *ed. cit.*, p. 190, n. 2; D.M. Pippidi, în ediția definitivă a *Iliadei*, București, 1967, p. 363), dansul avea loc pe o platformă de piatră special construită pentru celebrarea anuală în Creta a victoriei lui Tezeu asupra Minotaurului, obținută cu ajutorul Ariadnei; despre originile acestui dans și perpetuarea lui ne furnizează informații Plutarh în *Viața lui Theseus*, cap. 21 (în ediția Plutarh, *Vieți paralele*. I. Studiu introductiv, traducere și note de N.I. Barbu, București, 1960, p. 28) și Pausanias 9, 40 (în *ed. cit.*, pp. 255—256).

Hora învîrtind ca o roată ce-o mișcă de-o-ncearcă cu
mîna-i

Meșter olarul, aci în șiraguri se saltă-mpotrivă.

- 590** Lumea-ndesită înconjură hora cea plină de farmec
Și se desfată privind. De zei luminat cîntărețul
Zice din liră-ntre ei. Și-n vreme ce cîntecul sună,
Se învîrtesc doi ghiduși, se dau tumba în mijlocul gloatei.
Zeul pe margini la scut ca chenar mai închipuie riul
- 595** Mare, grozav, Oceanul, noian care-ncege pămîntul.
Cum isprăvește cu marele, trainicul scut, iscusitul
Faur lucrează și-o platoșă mai luminoasă ca para
Focului, face și-o chivără bine-ncheiată la tîmple,
Tare și împodobită, și-i pune o creastă de aur;
- 600** Din cositor îndoiș mai făcu el și două pulpare.

⁶⁰⁰ Descrierea armelor lui Ahile ocupă un loc deosebit în economia acestui cînt și în ansamblul epopeii. Proportia între elementele componente ale descrierii este însă net deplasată în favoarea reprezentării scutului, care ocupă 130 de versuri în original, față de cele numai 4 consacrate armelor propriu-zise. Explicația acestui fapt trebuie căutată, desigur, în complexitatea materialului figurativ pe care îl deținea scutul în raport cu celelalte arme, de unde posibilitatea — practic nelimitată, deschisă — a organizării elementelor reprezentării în funcție de o anumită structură și de scopul eminentamente estetic urmărit. Din capul locului se impune observația că poetul nu a reproduș ca atare un anume model toreutic existent în mod real, ci l-a plăsmuit în întregime — subsumînd, poate, trăsăturile specifice unor anumite tipare toreutice —, de aici rezultînd și imposibilitatea de a descoperi similitudini directe cu tipurile de scuturi grecești atestate pe cale arheologică. În ciuda acestui fapt, analiza detaliat-structurală a elementelor figurate pe scutul homeric ne îndreptățește constatarea că reunirea tuturor acestor elemente nu a avut loc arbitrar și aleatoriu, în afara oricăror legi ale organizării materiei artistice. Vom propune, succint, „radiografia“ acestui model imaginar, în sensul configurării lui după normele imaginației subiective mai degrabă decît după cele ale unei (sau unor) toreutici reale.

Elementele constitutive apar organizate în funcție de o reprezentare triptică a realului: I elementul uman (cele două cetăți); II elementul natural-cosmic supus umanizării (ogorul); III elementul uman apoteozat prin dans (apoteoza dansului). Între cele trei mari secțiuni se stabilesc relații de simetrie, reciprocitate și corespondență, subliniate de o suită de elemente care asigură coerența și unitatea de ansamblu a modelului toreutic imaginat. În interiorul fiecărei secțiuni se pot ana-

Cînd era gata cu sculele toate, luîndu-le zeul
 Meșter le-aduse zeiței. Primindu-le Tetis le duse
 Din troienitul Olimp în zbor ca un uliu la vale.

liza diverse secvențe, unele realizate simetric, altele contra-
 punctic. Astfel, prima secțiune opune o cetate pașnică alteia
 în stare de asediu și război: motivul „cetate pașnică” apare
 însă subdivizat în două secvențe, *nunta și sfada pentru plata*
omorului; motivul „cetatea în asediu” include, la rîndul ei,
 trei secvențe, pe care le numim convențional *apărarea, atacul*
și lupta. A doua secțiune cuprinde patru subdiviziuni esen-
 țiale, probabil corespunzătoare în linii mari celor patru ano-
 timpuri universale: „aratul”, „seceratul”, „culesul roadelor
 (în vie)” și „vînătoarea”. În sfîrșit, a treia secțiune este con-
 sacrată în exclusivitate dansului, al cărui preludiu se reali-
 zează în secvența a treia din secțiunea precedentă („culesul
 roadelor în vie”). În mod remarcabil, întreaga reprezentare
 figurată beneficiază de o încadrare decorativă a elementelor
 prin cîteva simboluri cu valoare cosmică, sugerînd, dincolo
 de litera textului, perenitatea existenței în general, a celei
 umane cu precădere. Este vorba, la începutul descrierii scu-
 lului (vv. 472—478), de elementele astrale, uranice, opuse
 și diferențiate manifest de elementul teluric, iar în finalul
 descrierii (vv. 594—595) de elementul (acvatic) contiguu,
 de altfel, celui teluric, și anume „oceanul” (hom. *Okeanos*),
 briul imens al apelor pămîntului. Nu în ultimul rînd, sugerăm
 unei analize ulterioare a semnificațiilor de profunzime conți-
 nute în acest faimos text homeric posibilitatea descoperirii
 criteriilor de ordonare a elementelor după principiul alternanței
 contrastive pace-război, rodnicie-sărăcie, bucurie-tristețe, liniș-
 te-zgomot etc., principiu regăsit de altfel și în reprezentări
 figurate incluse în alte mitologii indo-europene (*Rig-Veda*,
Ramâyāna etc.).

*01-803

G. Murnu comprimă textul original, așa cum procedează de
 altfel constant în cursul tălmăcirii. Se impune, după opinia
 noastră, restituirea fragmentului după cum urmează: *Cînd*
era gata cu sculele toate, luîndu-le, zeul / Meșter le-aduse zeiței.
Iar Tetis cu sine le duse / Din troienitul Olimp în zbor ca un
uliu la vale, / Strălucitoarele arme purtindu-le de la Hephaistos.

Thetis aduce noile arme (1—39). Împăcarea lui Ahile cu Agamemnon (40—273).
Ultima priveghere (274—353). Ahile se înarmează (353—420).

Cînd Aurora în vâl șofranu începuse să răsară
Din Ocean, ca lumina la zei și la oameni s-aducă,
Tetis sosi la corăbii și-aduse-ale zeului daruri;
Lîngă prietenul mort îl găsi ea trîntit pe Ahile

- 5 Jalnic în hohot plîngînd. Și-alături ai lui o grămadă
Stau deopotrivă jălind, cînd iată la mijloc zeița
Vine, cu drag îl apucă pe-Ahile de mîină și-i zice:

„Fiul meu, lasă-l pe el, în odihnă, măcar că ne
doare,

Dacă-i o dată răpus și astfel îi scriseră zeii,

- 10 Tu de la zeul Hefest primește mîndreța de arme
Nemaipurtate vreodată de alt muritor de pe lume“.

Astfel zeița grăi lui Ahile și-n față-i așterne
Armele-aduse, dar zornăie groaznic podoabele toate
Și se cutremură toți mirmidonii. Nici unul la ele

- 15 Nesperiat nu le poate privi. Numai el, Peleianul,
Cum le văzu, de minie s-aprinde mai tare, și ochii
Ca o lumină-i străfulgeră înfiorători sub pleoape.
El se desfată țiindu-le-n mîină mărețele daruri;
După ce-și satură ochii privind bucuros la odoare,

- 20 Glăsuie îndată și zice lui Tetis cuvinte ce zboară:

„Mamă, vād bine că armele sînt de un zeu dăruite,
Lucrul e vrednic de zei, căci nimeni pe lume nu-l face,
Eu mă-narmez și mă duc, dar foarte mi-e-n grijă de
una;

Cît oi fi eu la război, să nu dea de mort și să intre

25 Muștele-n ranele pricinuite de suliți, să nască
Viermi rozători și să-l facă batjocură, schimonosindu-l
Trupul de viață lipsit și putred s-ajungă cu totul.
Zina picioare-de-argint așa lui Ahile-i răspunse:

„Dragul meu, fii liniștit și să n-ai nici o grijă de
asta,

30 Eu am să-l apăr pe el de necruțătoarele goange,
Muștele care se-ndoapă din cei care cad la războaie,
Chiar dacă zace pe aici de izbeliște pînă la anul,
Nevătămat va fi el de-a pururea ori și mai bine,
Cheamă tu însă pe fiii aheilor la sfătuire

35 Și te dezminic-acolo pe craiul Atrid Agamemnon;
Iute gătește-te-apoi de bătaie și-ncinge puterea.“
Astfel îi zice și-i pune în piept cutezare nebună,
Iar lui Patroclu pe nări se grăbește să-i picure-ndată
Balsam și roșu nectar, ca trupul neputred să-i steie.

40 Merge într-asta la marginea mării; dă strigăt Ahile
Îngrozitor și-aheii se pun în mișcare, s-adună
Chiar și acei care stau pîn-atunci odihnind la corăbii,
Toți, și acei care umblă cu cîrma la vase, cîrmacii,
Și-ngrijitorii de oaste ce stau de merinde și hrană

45 Vin să ia parte la sfaturi acuma și ei, căci Ahile
Iar se ivi la război după lungă ședere la corturi.
Vin șovăind amîndoi închinății lui Ares, Ulise
Și Diomedede, se sprijină-n suliți, că-i chinuie încă
Ranele; acolo sosind, la locul de frunte se așază,

50 Cel mai în urmă veni al oștirii păstor Agamemnon,
Fuse și el doar rănit, că în valma cea crîncenă Coon
Antenoridul cu sulița îl nimerise pe dinsul.

După ce-aheii cu toții în tabără se-ntrulocară,
Scoală-se Ahile-ntre ei și astfel rosti cuvîntarea:

55 „Vezi, Agamemnon, că amîndurora ni-i nouă mai
bine

Astfel decît mai-nainte cînd noi supărați pînă-n suflet
Pentru-o femeie am ajuns la cuțite și-n vrajbă de
moarte,

Doamne, de ce n-a trăsnit-o zeu-Artemida cu arcul,
Cînd am robît-o pe ea la surparea cetății Lirnesos!

60 Nu mai mușcau din pămînt la război cu duiumul ai
noștri

Măcelăriți de dușmani cît eu aveam ciudă pe tine;

- Cine-a putut folosi fără numai troienii și Hector.
 Nu cred ahei să uite curînd de a noastră sfădire;
 Dar să lăsăm la o parte trecutul, măcar că ne doare,
- 65** Și neînvînsei nevoi să supunem pornirile noastre.
 Iată, de astăzi pun capăt miniei, căci nu se cuvine
 Neîmpăcat să rămîn, să am ciudă de-a pururi. Deci
 haide,
- Mină pe-ahei la bătaie, ca iar să dau piept cu troienii
 Și să-i încere de mai stăruie încă pe-aici la corăbii.
- 70** Ba eu socot că voios la odihnă pleca-și-va genunchii
 Cine se mîntuie teafăr de sulita noastră-n bătaie."
- Asta vorbi în sobor. Auzindu-i ahei vorbirea,
 Se-nveseliră că pizma din ciudă-i trecu lui Ahile.
 Ia dup-aceea cuvîntul și craiul Atrid Agamemnon
- 75** Și de pe seaunul său, fără a merge la mijloc, începe:
 „Voi slujitorii lui Ares, prieteni, viteji din Ahaia,
 Bine-i la sfaturi s-ascuți pe un vorbitor. Cuvîntarea
 Nu se cuvine să-i curmî, că-l tulbură, chiar dacă-i
 meșter;
- Dacă fac gură prea mulți, cum poate vorbi oarecine
- 80** Ori auzi pe ceilalți? Nu-i chip să răzbată nici glasul
 Celui mai bun vorbitor. Eu față de-Ahile dau seama,
 Iar fiecare din noi să asculte, să prindă tot graiul.
 Mă-nvinuiră de multe ori și mă muștrară danaii,
 Că de la mine-i tot răul. Nu eu sînt de vină, ci numai
- 85** Zeus, Ursita și Furia, iasma hoinară prin umbră,
 Care-n sobor mă făcură din minte să-mi ies ca nebunii
 Și să răpesc lui Ahile răsplata ce obștea-i dăduse,
 Ce puteam eu împotriva? O zîină le pune la cale
 Toate, fiica mai mare a lui Zeus, Orbirea dușmană,
- 90** Care smintește pe toți. Ea, meale-n picioare, nu calcă
 Jos pe pămînt, ci în creștetul nostru tot umblă și-adeso
 Tulbură creierul nostru, ba pune pe unii și gheara.
 Ea, bunăoară, de mult îl scosese din minți și pe Zeus,
 Care-ntre zei și-ntre oameni se crede a fi mai cuminte.
- 95** Dar îl smomi și pe el, vicleană fiind ca femeie,
 Hera în ziua cînd fuse să nască Alcmena pe Hercul,
 Fala vîrtoșii, în Teba cea bine-ntărită cu ziduri.
 Zeilor veseli atunci le zise născutul din Cronos:
 „Dați ascultare, voi zeilor toți și zeițelor toate,

- 100 Am să vă spun ceva nou cum inima-mi vrea și mă-nvață.
Moașa Ilitia scoate-va azi la lumină pe unul
Care, cînd fi-va bărbat, va supune pe toți megieșii,
El e din neamul bărbaților care purced de la mine.“
Hera-nălțata, cu mintea vicleană, răspunse lui Zeus:
- 105 „Numai să nu ne amăgești și s-aduci la-mplinire
cuvîntul;
De-asta eu rogu-te, Olimpianule, acum cu tărie
Tu să te juri, că pe toți megieșii ca domn va supune
Cel care-n ziua de azi o să fie născut de-o femeie,
Unul din neamul bărbaților care purced de la tine“.
- 110 Zice, și Zeus nu simte de loc violenția și jură
Greu jurămînt, și din asta-i se trase orbirea pe urmă.
Hera, plecînd dup-aceea din piscul Olimpului, merse
Repede-n Argos acasă-ntre ahei la bărbata femeie
A lui Stenclos, eroul purces din Perseus; de șapte
- 115 Luni era ea-ngreunată, dar Hera a scos la lumină
Pruncul nainte de vreme și a împiedicat să se nască
Hercule atunci de Alcmena, oprindu-i pe zînele moașe.
Hera pe urmă se duse cu vestea la Zeus și-i zise:
„Fulgerătorule, Zeus părinte, ți-aduc bucurie,
- 120 Iată născut e feciorul ales care-odată domni-va
Peste argii, Euristeu: al lui tată-i Stenel Persianul,
Singele tău, și cuvine-se el să domnească în Argos“.
Zice, și-n inim-adîncă durere-l pătrunde pe Zeus
Și-n supărarea-i grozavă pe zîna orbirii el iute
- 125 O și înșfacă de pletele-i lucii din cap și se jură
Strașnic atunci că-n Olimp și în ceru-nstelat și albastru
N-o să-i mai calce haina ce-ntunecă mințile toate.
Asta jurînd și cu mîna-nvîrtind-o,-i dă drumul din cerul
Cel înstelat, de ajunge curînd pe ogoarele lumii.
- 130 Dar își tot plinse orbirea văzîndu-și pe Hercule fiul
Cum se muncea înjosit la poruncile lui Euristeus.
Astfel a fost și cu mine pe vremea cînd marele Hector
Armia ne-o pustia lîngă tabără pe la corăbii;
Nu mă putui dezbara de smintirea în care căzusem.
- 135 Pentru că eu am greșit și mintea luatu-mi-a Zeus,
Vreau să te-mbun și să-ți dau sumedenii de daruri.
Dar vino
Grabnic și tu la război, îmbărbată și cetele tale.

Eu mă-ndator la-ndemînă să-ți pun cîte-alaltăieri
noaptea

Ți-a juruit de la mine Ulise venind pe la corturi.

- 140 Ci mai adastă, de vrei, și nu te pripi să te-ncaieri,
Pînă ce-ai mei juruitele daruri aduc de la mine,
De la corăbii, să vezi ce odoare și bunuri îți dăruî.“
Lui Agamemnon Atrid răspunde șoimanul Ahile:
„Tu, preamărite mai-mare-al oștirii, Atrid

Agamemnon,

- 145 Poți la-ndemînă să-mi pui, dacă vrei, cuvenitele daruri,
Poți să le ții, mi-e totuna. Ci haide mai iute să-nceingem
Armele, lupta să-ncepem, să n-o mai lungim și să
pierdem

Vremea pe-aici, că neisprăvită ni-i truda cea mare.

Vreau să mai vadă pe-Ahile oricine cum seceră-n
fruntea

- 150 Oastei cu sulita trîmbe dușmane. Tot astfel începeți
Fieștecare din voi cu cîte-un dușman a vă bate.“

Dar iscusitul Ulise se scoală și zice-mpotrivă:

„Cît ești pe arme făcut, tu cel arătos ca și zeii,
Nu îndemna, o, Ahile, pe-ahei înaintea cetății

- 155 Lupta să-nceapă flămînzi, că mult o să ție războiul
Azi, dacă s-or încheșta între ele a bărbaților cete
Și-nduhui-va un zeu într-însele înverșunarea.

Deci sfătuiește pe ahei la corăbii cu vin și cu pîne

Toți să se sature-ntii căci hrana-i curaj și putere.

- 160 Cel nebăut și flămînd nu poate să ție la harță
„Cît este ziua de mare și pînă ce soarele-apune.
Oricîtu-i el de-ahtiat și se-mpizmuie la războire,
Trupu-i se-ngreuie pe nesimțite și brațu-i amurte,
Setea și foamea îl moaie și-n mers i se taie genunchii.

- 165 Dar un ostaș, care-odată-i sătul de băut și mîncare,
Ține vrăjmașilor piept și cît este ziua de mare
Plin de curaj se învalmă și nu mai slăbește-n tărie
Armele-n mină țiind pînă nu stau din luptă cu toții.
Hai și dă drumul oștirii să stea la prînzit înainte.

- 170 Iar Agamemnon îndată să-ndrume pe-ai lui după daruri
Ca să le-aducă la mijloc aici, să le vadă cu ochii
Fieștecare din noi și-n inimă tu să te bucuri.
Față de-ahei după asta, sculîndu-se-Atrid, să se jure
Cum că el nu s-a atins de Briseis și n-a fost cu dînsa

- 175 Cum este data să fie-mpreună bărbat cu femeie.
Fii și tu însuți din inimă prietenos, o, Ahile,
El dup-aceea la cort să te-mpace c-o masă bogată,
Ca întru totul să fii mulțumit și să-ți faci dreptate.
Numai așa, Agamemnon, vei fi tu mai drept și în ochii
- 180 Altora în viitor, căci nu e rușine să cauți
Pe un fruntaș să-l îmbuni, dacă tu l-ai jignit înainte.“
Zise-Agamemnon atunci lui Ulise: „Sint vesel,
Laertiene, că vorbele-aceste le-aud de la tine;
Toate tu le-ai cumpănit și le-ai spus după cum se cuvine.
- 185 Gata sînt eu să mă jur, curatul meu cuget o cere,
Nu voi minți doar în numele zeilor. Dar să mai steie
Încă Ahile pe-aici, măcar că-i zorit de nevoie.
Stați și voi toți în sobor pînă cînd de la cort o să vie
Datele daruri și-oi pune prin jertfă temei împăcării.
- 190 Ție din parte-mi îți dau o poruncă și-o sarcin-alege-ți
Din aheime o mîină de tineri voinici și cu dinșii
Adu-ne de la corabia mea cîte eu lui Ahile
Am juruit, împreună s-aduci și femeile roabe.
Crainicul nostru Taltibiu în tabără iute să-mi puie
- 195 Gata un vier de jertfire lui Zeus și zeului Soare.“
La și din parte-i cuvîntul Ahile cel bun de picioarei
„Tu preamărite mai-mare al oștirii Atrid
Agamemnon,
Lasă tu grijile-aceste pe ziua de mîne-poimîne,
Cînd o s-avem oarecare răgaz la război și cînd poate
- 200 Nu va fi sufletul meu așa de pornit spre bătaie.
Zac sfișiati pe cîmpie ostașii pe care-i ucise
Fiul lui Priam, atunci cînd Zeus îi dase mărire.
Dinșii zac morți și voi vă poftiți la băut și mîncare?
Eu aș sili chiar acum pe ahei să s-apuce de harță
- 205 Pe nemîncate, flămînzi, și numai spre seară să facem
Cină mai mare, îndată ce-om șterge rușinea pătită.
Mie încalte nu-mi poate tihni nicidecum înainte
Nici băutură, nici hrană, căci mort mi-e prietenul, zace
Bietul în cortul întins cu tălpile-ntoarse spre ușă

¹⁸² Este necesară redarea formei de hexamtru a versului, astfel:
Zise-Agamemnon atunci lui Ulise la rindu-i: „Sint vesel,
ș.a.m.d.

- 210** Și sfredelit îi e trupul de lănci, și în juru-i stau soții
 Și-l tînguiesc. De aceea și mie nu-mi arde de alta,
 Gîndul mi-e numai măcel și sînge și vaier de moarte.”
 Dar lui Ahile așa iscusitul Ulise-i răspunse:
 „Dragul meu, tu, Peleiene, viteazul vitejilor noștri,
- 215** Tu ești mai tare ca mine și mult mai dibaci la răpezul
 Lăncii, dar eu te-aș întrece cu mult, dacă-i vorba de
 sfaturi,
 Sînt mai în vîrstă ca tine și mai știutor de-ale lumii;
 Deci păsuiește puțin și ascultă povețele mele.
 Oamenii iute se lehametesc de bătaie, cînd arma
- 220** Prinde să-i culce pe jos ca spicele-n lan pologindu-i.
 Mor cu grămada și totuși folosul puțin la-ncheierea
 Luptei din partea lui Zeus, cîrmaciul războaielor lumii.
 Nu pot cu foame pe morți să-i plîngă jălindu-i ahcii,
 Cad peste zi așa mulți și repede după olaltă.
- 225** Cum să răsufle de truda și zbuciumul încăierării?
 De-asta noi trebuie, cînd oarecine se-ntîmplă să moară,
 Numai o zi să-l jălim și pe urmă cu inima tare
 Să-l îngropăm, iar ceilalți, care teferi rămîn după luptă,
 Toți să-și astîmpere setea și foamea, ca astfel mai bine
- 230** Arme de-aramă luînd, să ne batem apoi și de-a pururi
 Neobosiți să dăm piept. De aceea să nu mai stea nimeni,
 Nimeni să nu mai aștepte vr'o altă chemare la arme
 Vai și amar de oricine de-acum mai așteaptă chemarea
 Stînd la corăbii-napoi. Cu toții uniți să dăm iureș,
- 235** Și între noi și troieni s-aprindem vulvoare cumplită.”
 Zise, și-alese tovarăși pe fiii slăvitului Nestor,
 Pe Merione, pe Toas, pe Meges, feciorii lui Files,
 Pe Melanip și apoi pe-al lui Creon fecior Licomede.
 Ei împreună se duseră-n cort la Atrid Agamemnon,
- 240** Unde, o dată cu vorba, și fapta le fu împlinită.
 Șapte tripede, căldări cu picioare, ridică de-acolo
 Cai douăzeci și cazane la fel și femei lucrătoare
 Șapte la număr, a opta era-mbujorata Briseis,
 Și-aur apoi cîntărind de zece talanți, se întoarnă
- 245** Craiul Ulise urmat de tovarășii tineri cu daruri,
 Și pe la mijlocul sfatului le rînduiesc. De pe scaun

²⁴² „cai douăzeci și cazane la fel”: în original, *douăzeci de cazane strălucitoare și doisprezece cai* (v. 244).

Scoală-se Atrid și Taltibiu cu glasul de zeu între crainici
Sta lângă el și cu mâinile ține un vier spre jertfire.

- Scoate-Agamemnon atunci cu mâna din teacă jungherul,
250 Care-i stătea totdeauna atârnat lângă paloșul mare,
Taie din părul mistrețului, minile-nalță spre rugă
Tatălui Zeus apoi. Aheii ceilalți pe tăcute
Stau împrejur curioși și ascultă cu toții rugarea
Craiului lor, care ochii și-așintă spre cer și se roagă:
255 „Zeus mi-e martor întâi, că e cel mai puternic și
mare,

Martor mi-e Soarele apoi, Pământul și zînele Furii

- Ce pedepsesc sub pământ pe oamenii care se jură
Fără temei. Eu mă jur că nu am silit pe Briseis
Nici să se culce cu mine și nici pentru altă nevoie,
260 Și a rămas neatinsă cît stete la mine în corturi.
Dacă mă jur pe nedrept, Cei-de-sus să mă bată cu toate
Relele care le dau păcătoșilor la jurăminte.”

Asta grăi, și înjunghie cu arma tăioasă mistrețul,
Care pe urmă-n adîncea genune a mării albastre

- 265** Peștilor hrană-i zvîrlit de Taltibiu. Atunci se ridică
Între ceilalți și le zice așa cu suspinuri Ahile:

„Doamne, că mari sînt păcatele care le dai omenirii!
N-ar fi putut Agamemnon nicicînd să mă scoată din
fire

- Și să mă tulbure atîta, nici roabă să-mi ia cu de-a sila
270 Și cu pornirea-i așa să rămie ne-nfrînt, dacă Zeus
N-ar fi voit ca o așa mare mulțime de-ai noștri să
moară.

Mergeți acuma și vă ospățați ca să-ncepem apoi
bătălia.”

Asta rostind, el închide-adunarea ce îndată se
sparge.

Toți se rășchiră și merg la corabia lor fiecare.

- 275** Unii oșteni mirmidoni au grijă de datele daruri,
Dinșii le iau și le duc la corabie, la Peleianul,
Unde prin corturi le pun și dau drumul femeilor roabe;

²⁷¹⁻²⁷² Versiunea lui G. Murnu este imperfectă din unghi de vedere
prosodic, fiind necesară eliminarea cîte unui picior metric:
*N-ar fi voit ca o mare mulțime de-ai noștri să moară. / Mergeți
acum și vă ospățați, bătălia să-ncepem.*“

Caii de-acolo spre stavă i-alungă voinicii tovarăși.
Fiica lui Brises atunci, frumoasă ca zîna bălaie

- 280** A frumuseții, cum vede de suliți străpuns pe Patroclu,
Cade cu brațele asupra-i, dă țipăt de jale și-și rupe
Sînul și fragedu-i gingaș grumaz și obrajii cei rumeni
Și-l căinează femeia și astfel îi zice bocindu-l:

„Scumpe prieten al inimii mele, sărmane Patrocle,

- 285** Cînd mă dusei de la cort, te lăsaî sînătos și cu viață,
Dar la întoarcere-acuma, tu stîlp al oștirii, te aflu
Nensufletit. Cum vine de-a pururi un rău după altul!
Vai, pe bărbatul pe care mi-l daseră tata și mama
Mort îl văzui și străpuns de suliți-naintea cetății.

- 290** Trei mi-au fost frații iubiți, tustrei din o singură mamă.
Dar și pe dîșii asemenea ziua pieirii i-ajunse.

Însă tu, bun și milos, cînd șoimanul Ahile-mi răpuse
Soțul meu drag și mărit, pe Mines, și-i sparse cetatea,
Nu mă lăsaî să mai plîng, ci tot îmi spuneai că Ahile

- 295** O să mă ia de nevastă ducîndu-mă-n Ftia pe mare.
Și că pe-acolo-ntre-ai lui o să prăznuie ospățul de nuntă
De-asta mi-e jale nespus că murit-ai, tu blîndul de-a
pururi.“

Astfel îl plînse Briseis, și jalnic femeile roabe,
Chip că boceau pe Patroclu, nevoia-și plîngeau fiecare.

- 300** Iar căpitanii ahei înconjoară pe-Ahile și-l roagă
Să ospăteze. El nu vrea, suspină și zice-mpotrivă:

„De mă iubiți și de vreți, o, prieteni, să-mi faceți
pe voie,

Rogu-vă, nu mă siliți să m-așez la băut și la masă,
Inima-mi să-ndestulez, că nemărginit mi-e amarul:

- 305** Pînă deseară eu nu-mbuc nimic și tot o voi duce“.

Astfel Ahile grăind, se împrășteie toți căpitanii.
Numai Atrizii rămîn, cu-Ahile, Ulise și Nestor,
Idomeneu și moș Fenix, dibaci mînător al telegii,
Ca să-i aline-mpietrita durere, dar nu se-nsenină

- 310** El pînă n-are să intre în toiul de foc și de sînge.
Tot la prieten gîndind, icnește din suflet și strigă:

„Nenorocite, prea scumpe prietene, cum cîteodată
Însuți în cortu-mi și tu-mi pregăteai bunătate de masă
Harnic și sîrguitor, în vreme ce grabnic aheii

- 315 Stau să s-apuce de lupta cea plină de-amar cu troienii!
 Dar tu acum zaci mort de suliți străpuns, și de jale
 Inima-mi nu vrea să guste măcar băutură și hrană,
 Și-am eu de toate prin cort. Mai grea lovitură ca asta
 Nu putea alta să-mi fie, nici chiar de-auzeam de moartea
- 320 Tatălui meu, care-n Ftia tînjește și plînge de dorul
 Unui asemenea fiu, care-n țară străină, departe,
 Pentru Elena-nciumata mai bate război cu troienii;
 Nici dacă eu auzeam că murise chiar Neoptolemos,
 Fiul meu cel ca un zeu de frumos care crește în Schiros.
- 325 Eu înainte mă tot înșelam cu nădejdea că dacă
 Singur pieri-voi aicea la Troia, departe de Argos
 Cel cu pășune de cai, barem tu te-i întoarce în Ftia
 Și pe-o corabie neagră și iute din Schiros acasă
 Ai să-mi aduci pe copil și toate-ale mele arăta-i-vei,
- 330 Oamenii mei și avutul și casa-mi cea mare și-naltă.
 Tata Peleus acum ori poate se stinse cu totul
 Ori, de mai are vr'un pic de viață, amărit e de greul
 Zilelor triste bătrîne și pururi așteaptă să-i vie
 Știrea cea plină de jale că-i fiul său dus de pe lume."
- 335 Asta zicea el cu plîns: oftau împreună frunțașii,
 Fieștecare gîndind la tot ce lăsase pe-acasă.
 Zeus cum vede că ei se mai jeluie,-ndată se-ndură
 Și cuvîntează așa către fiică-sa Palas Atena:
 „Palas copilo, tu l-ai oropsit pe Ahile cu totul.
- 340 Numai vrei oare să știi, de loc nu-ți mai pasă de dînsul?
 Nu vezi cum el înainte la vase cu ciocuri înalte
 Stă și se vaietă după prieten și-n vreme ce alții
 Merseră la ospătat, el rabdă de sete și foame.
 Du-te dar fuga la el și picură-n pieptu-i nectarul
- 345 Și ambrozie suavă ca nu cumva foame să-i fie."
 Zise și-ndeamnă pe-Atena, dar ca și-nainte-a fost
 gata.
 Și ca un vultur cu glas ascuțit și cu aripi lățite
 Zîna din cer prin senin își ia zborul. Și-n vreme ce-ahiei
 Repede se înarmau prin tabără, ea lui Ahile-i

³¹⁵ Și aici, hexametrul poate fi refăcut prin adăugarea unei unități metrice: *Nu putea alta să-mi fie, nici chiar de-auzeam eu de moartea* ș.a.m.d.

- 350 Toamnă în piept picături de nectar și plăcut-ambrozie,
Hrană de zei, ca să nu-i ia tăria genunchilor foamea
Nesuferită, și pleacă-napoi spre Olimp, la palatul
Tatălui ei preaputernic. Într-asta curgeau de la vase
Oștile. Cum îndesiți tot zboară din cer înghețaii
- 355 Fulgi, dacă vijiiie crivățul care-nsenină văzduhul:
Multe și dese, tot astfel, răsar de la vase ale oștii
Chivăre scînteietoare și paveze mari gurguiate,
Platoșe bine-ncheiate și suliți de frasin: le-ajunge
Pînă la cer strălucirea și rîde pămîntul de-atîta
- 360 Scîlpet de-aramă a oștirii și duduie de tropăitul
Pașilor. Iar Peleianul în tabără se înarmează
Și ca o fiară tot crișcă cu dinții: sub umbra de gene
Ochii jăratie îi ard: nu poate să rabde necazul
Care-i pătrunse-n adînc. Turbat pe troieni, își îmbracă
- 365 Armele ce-i dăruise Hefestos, al Olimpului faur.
Pulpile-ntii înfășoară în dalbe pulpare-ncheiate
Cu cheutori de argint. După asta pe piept și pe spate
Pune el platoș, anină de umăr și pal-ascuțită
Lungă de-aramă, cu ținte de argint, și ia pavăza-i mare,
- 370 Nerăzbătută ce-ntocmai ca luna străluce departe.
Cum luminos li s-arată pe mare năierilor focul
Unui jăratie aprins în față pe-o coastă de munte
La stăuină, cînd viforul vijiiitor îi desparte
Silnic de-ai lor și pe marea cea plină de pește-i tot poartă;
- 375 Astfel și pavăza lui, măiestrită minune, străluce.
Și strălucirea-i ajunge la cer. El în cap își mai pune
Chivăra grea de metal; ca luceafăru-n creștet îi luce
Coiful cu tuiul de cal și-i flutură-n jur de pe creastă
Coam-aurie stufoasă, nnădită de zeul Hefestos.
- 380 Armele-Ahile pe urmă-și-ncearcă pe sine să vadă
Dacă-i șed bine și lesne le poartă pe mîni și picioare:
Ca și turnate-s pe el; sînt aripi ce parcă-l înalță.
Trage din tocul părintelui său după asta și boldul
Mare și țapăn și greu; nu poate să-l clatine nimeni
- 385 Dintre ahei; unul singur, Ahile, răsuce cu mîna
Sulița-i, frasinul din Pelion. Ea fusese de Hiron
Dată părintelui său ca să fie a bărbaților moarte.

355 Modificarea teonimului poate reda — credem — forma hexa-
metrului: *Armele ce-i dăruise Hefest, al Olimpului faur.*

Automedonte și-Alchimos se tot hărnicesc

la-nhămatul

Cailor, trec peste dinșii curelele,-nstrună-n zăbale

- 390 Fâlcile lor și-napoi spre cotiga cea bine-ntocmită
Frînele-ntind. După aceea deodată luînd sclipitorul
Bici, care-i stă la-ndemînă-n teleagă, s-avîntă voinicul
Automedonte,-armat se răpede în chelnă și-Ahile
Strălucitor în podoabe ca soarele-n bolta senină.

- 395 Strigă pe urmă la caii părintelui său și-i asmute:

„Breazule și tu Bălane, prăsilă vestit-a zmeoaicei,
Seama luați și în tabără voi înapoi să-l aduceți
Teafăr pe al vostru mînar, cînd fi-vom sătui de bătaie;
Nu mă lăsați voi acolo să mor ca pe bietul Patroclu“.

- 400 Dar de sub ham lui Ahile-i răspunde Bălanul cel vintez
Capul plecîndu-și în jos, de-i cade la vale sub perna
Jugului coama stufoasă ce pîn'la pămînt îi ajunge;
Hera-i dă rost de vorbire și astfel îi zice Bălanul:

„Ba te-om scăpa noi și-acuma pe tine, puternice-
Ahile,

- 405 Dar ți s-apropie ceasul și vina doar nu este a noastră,
Ci o vrea Zeul cel mare și neabătuta menire.
Nu pregetarea, nici lenea din parte-ne fură de vină,
Cînd pe Patroclu de arme putură să-l prade troienii;
Cel mai dihai între zei, feciorul zeiței pletoase

- 410 Leto-l ucise pe el și-i dete mărire lui Hector.
Chiar dacă noi am zbură ca Zefirul de iute,-adierea
Care-i mai repede-n zbor, tu n-ai vr'un folos, că și ție
Ți-este menit să te-omoare un zeu și un om cu putere.“
Asta vorbi, și de Furii pe loc năbușit îi fu glasul.

³⁹⁶ „prăsilă vestit-a zmeoaicei“: în legătură cu semnificația numelui iepei („zmeoaicei“) din care provin caii lui Ahile, cf. nota la 16, 145.

⁴¹⁴ Intervenția Furiilor (hom. *hai Erinýes, Erinýs*) se explică avînd în vedere că mentalitatea homerică și, în general, arhaică, perpetuată probabil din faza comună a mythos-ului de tip indo-european, atribuia Furiilor readucerea la dimensiunile firești a oricărui act, inclusiv de ordin cosmic, ce depășește limitele naturalului, această fază a gîndirii mitice fiind, cu certitudine, anterioară ipostazei moral-vindicative specifică acestor divinități și cristalizată în epoca clasică: *Soarele nu-și va depăși măsura; altfel Erinyle, ajutoarele dreptății, l-ar des-*

415 Însă la asta răspunse deodată-nciudat Peleianul:
„Ce-mi prevestești tu, Bălane, pieirea? Doar nu e nevoie

Știu și eu bine c-aici îmi este sortit să-mi dau duhul;
Bietul, departe de dragii părinți. Dar nu mă las totuși
Pînă ce eu pe troieni nu-i satur acum de războaie.”

420 Zise și-n fruntea oștirii cu chiot mîna telegarii.

*coperi. (Heraclit apud Plutarh, De exilio, 11, 604 A, în
volumul Filosofia greacă pînă la Platon. I. Partea a II-a.
București, 1979, p. 362). Cf. și A. Pierron, ed. cit., p. 283.*

CÎNTUL XX

Sfatul zeilor (1—72). Zeii urmăresc de aproape bătălia (73—140). Ahile dezlănșuit în luptă (149—487).

Astfel în jurul tău, nesățioase războinic Ahile,
Oștile se înarmară în tabăra lor la corăbii;
Se înarmau și troienii la fel pe tăpșanul cîmpiei.
Zeus trimise pe Temis atunci din Olimp, de pe plaiul
5 Cel jghebuross ca să cheme pe zei, la divan să-i adune.
Ea pretutindeni umbla și-i poftea la palatul lui Zeus.
Fură de față cu toții, și zeii de ape, -n afară
De Ocean și de zîcele care petrec și viază
Pe la izvoare, prin mîndre dumbrăvi și pe lunci
inverzite.

10 Cum au sosit la locașul lui Zeus, ei toți laolaltă
S-au așezat în pridvoare de netedă piatră, zidite
Tatălui său de Hefest cu șart și pricepere multă.
S-au adunat la divanul lui Zeus. De-a zînei chemare
Seamă ținu și Poseidon. Veni între dînșii din mare

15 Și, de la mijloc, așa începu să-l întrebe pe Zeus:
„Ce ne-ai chemat la divan, tu cel care fulgeri din
nouri?

Umbli să pui doar la cale ceva cu troienii și-aheii?
Văd că purcede-n curînd și arde din nou bătălia.”

Fratelui său îi răspunse din scaun așa împăratul

20 Norilor, Zeus: „Poseidon, ghicitu-mi-ai cugetul care
Azi m-a făcut să vă chem. Îmi e de troieni care-acuma
Sînt potopiți. Eu sta-voi aici în Olimp pe o culme
Și voi petrece privind. Voi zeii ceilalți după voie
Mergeți la Troia pe cîmp unde luptă troienii și-aheii,

- 25 Volnie e-oricine cum vrea să-i ajute pe unii sau pe-alții.
Chiar dacă singur Ahile s-ar pune cumva cu troienii,
N-ar putea dînșii cu el să se ție pe loc o clipită.
Se-nfiorau la vederea viteazului și înainte,
Dar'mite acuma cînd el e turbat că-i uciseră soțul;
- 30 Mi-e să nu surpe în ciuda ursitei chiar zidul cetății."
Asta vorbi Cel-de-sus și aprinse nestînsă-nfocare.
Zeii îndată pornesc la război împărțindu-se-n două;
Merge la tabăr-aheilor Hera și Palas Atena,
Zeul Cutremur Poseidon și dăruitorul de bunuri
- 35 Hermes, isteț ca nici unul. Fălos de putere, Hefestos
Vine șoldiș după ei și-și deapănă slabe picioare.
Ares, din coif strălucind, s-a dus la troieni și pletosul
Febos Apolon cu el și Artemida cu tolba, cu arcu,
Leto și Xantos în urmă și galeșa zîn-Afrodita.
- 40 Pînă ce zeii stătură departe de tabără, aheii
Nu mai puteau de mîndrie cu toții că leul Ahile
Iar se ivi la război după-așa îndelungă ședere.
Dar pe troieni îi cuprinse un tremur grozav; fiecare
Tot se uita cu uimire cum iutele-Ahile în arme
- 45 Străfulgera între-ahei caurgia bărbaților Ares.
Dar mai pe urmă cînd olimpienii iau parte la luptă,
'Naltă-se Vrajba cumplită ce-ntartă mulțimea, și tipă
Groaznic Atena ba-neoace la șanț, după zidul ahaic,
Ba pe la țărnuțul bătut de talazuri dă chiot puternic.
- 50 Urlă și Ares în față-i asemenea negrului vifor,
Ba pe troieni îmboldind cu țipete de pe cetate,
Ba de pe Dealul Frumos da fuga spre rîul Simois.
Astfel, acuma de-o parte și alta zoreau fericirii
Zei să se bată; chiar ei înde-ei își dau crîncenă harță.
- 55 Bubuie strașnic în nouri al lumii și-al zeilor tată
Sus din Olimp; Poseidon răzguduie jos în adîncuri
Nemărginitul pămînt și munții cu piscuri înalte,
Tremură poalele, crestele toate-ale muntelui Ida,
Vasele-aheilor și se cutremură-ntreg Ilionul.
- 60 Tremură Pluton în iad, al umbrelor Domn, și de spaimă
Țipă și sare din tron ca nu cumva zeul Cutremur
Cu zguduirea-i de sus deasupra-i să crape pămîntul
Și pămîntenii și zeii să-i vază cu ochii locașul
Muced și negru, scîrbit și de zei; așa larmă făcură

- 65 Zeii, cînd se încheștară-ntre ei pe cîmpie. Naintea Domnului mării Poseidon stătu cu săgețile-Apolon; Palas, din ochi scînteind, stătu împotriva lui Ares, Față de Hera se puse-Artemida cu arcu de aur, Sora lui Febos, arcașă ce-mprăstie zarvă prin codri,
- 70 Zeul cîștigului, haidosul Hermes, se prinse cu Leto, Iar cu Hefest se ia rîul cel mare cu sorburi afunde, Căruia Xantos îi zic muritorii și zeii Scamandru. Astfel s-aprinseră zeii la harță-ntre ei, iar Ahile Dornic era să dea piept în valmeșă gloată cu Hector,
- 75 Tare-i ardea să îmbuibe cu sîngele-i pe neînvinsul Ares, al luptelor zeu. Dar Febos Apolon, al gloatei Asmuțător, lui Eneas îi dete avînt și tărie Și spre Ahile-l împinse-nainte. Grăind ca Licaon, Fiu al lui Priam, așa lui Eneas îi zise Țintașul:
- 80 „Unde ți-e fala și gura, tu sfetnic al nostru Eneas? Te lăudai într-ai noștri la Troia, cînd beai la ospete, C-ai să te pui la război cu Ahile.” Eneas răspunse:
„Fiu al lui Priam, Licaon, de ce mă silești, pe
nevrute
- Singur acum să mă prind cu ne-nfricoșatul Ahile?
- 85 Nu voi sta astăzi de data dintîi ca potrivnic'naintea Celui născut de Peleu. S-a luat după mine pe Ida Încă o dată, cînd el peste noi la cireadă venise Și pustii cele două orașe Lirnes și Pedasos. Dar mă feri Cel-de-sus, că-mi dete curaj și iuțeală,
- 90 Altfel acolo cădeam zdrobit de Ahile și Palas, Care pe el l-apăra înaintea-i pășind și zorindu-l Peste lelegi și troieni să zboare cu lancea, să-i zvînte; De-asta nici unul nu poate cu arma să-nfrunte pe-Ahile, Veșnic e-alături de el un zeu care zilele-i cruță.
- 95 Dar și așa lovitura-i dă drept și el nu contenește Pînă ce nu te răzbate prin carne. Dar dacă măsură Dreaptă ne-ar face-o un zeu, nu-mi vine cu una, cu două
- Dînsul acuma de hac, de-ar fi chiar întreg din aramă.”
- Dar lui Eneas așa-i cuvîntează silindu-l Apolon:
- 100 „Haide, viteze, nainte. Te roagă și tu să te-ajute Nemuritorii cerești. Tu ai mamă pe fiica lui Zeus

- Pe Afrodita, iar el e născut de-o zeiță mai mică.
 Una e fiica lui Zeus și a lui moș Nereus cealaltă.
 Hai dar'nainte, dă drept cu arme-oțelite, nu-ți pese
- 105** De-nfricoșări nicidecum, de vorbele mari și deșerte."
 Zice și inimă multă-i insuflă păstorului oastei.
 Dînsul în frunte răsare în lucii veșminte de-aramă.
 Hera brațulba văzu că Eneas păși spre Ahile
 La-nghesuirea bărbaților, strînse pe zei și le zise:
- 110** „Frate Poseidon, și Palas, gîndiți și voi
 înșiv-acuma
 Cum e mai bine să fie. Eneas cu arme de aramă
 Merge să-adaste pe-Ahile împins de arcașul Apolon.
 Hai împreună pe el de-acolo să-l dăm la o parte
 Ori să s-alătore unul din noi lui Ahile să-i deie
- 115** Mare curaj și putere deplină, să știe că zeii
 Cei mai de frunte-l iubesc și netrebnici sînt nemuritorii
 Care-ocrotesc pe troieni la război și la harțele crunte.
 Doar am venit dinadins noi toți din Olimp să ne batem
 Și s-apărăm de troieni pe viteaz ca să nu i se-ntîmple
- 120** Lui vreun rău; mai în urmă el poate să-ndure ce soarta
 Torsu-i-a la căpătii, cînd mama-l născu. Dacă dînsul
 N-o va ști asta cumva din a zeilor gură, de teamă
 Poate să șovăie, cînd vreun zeu o să-i vie potrivnic
 La bătălie, și-amarnici sînt zeii cînd lumii s-arată."
- 125** Zeul Cutremur-pămînt îndată-i răspunse zeiței:
 „Nu-ți mai ieși din sărite, o, Hero, căci nu ți se cade.
 N-aș vrea cu unul la-ntrecere noi să ne punem,
 să-ncepem
 Luptă cu zeii ceilalți, sîntem doar cu mult mai
 puternici.
 Haide mai bine din cale deoparte pe deal să ne-abatem
- 130** Și să privim, și lasă-ntre ei să se lupte bărbații.
 Dacă va-ncepe cumva bătălia sau Ares sau Febos
 Sau stingheri-vor pe-Ahile și nu-l vor lăsa să se bată,
 Numaidecît va urma și din parte-ne încăierarea.
 Dar eu socot că ei foarte curînd părăsi-vor bătaia
- 135** Și-o vor lua spre Olimp cu zeii ceilalți să s-adune,
 După ce fi-vor învinși în urma lovirilor noastre."

- Asta vorbi cel cu plete albăstirii și se duse spre zidul
Nalt răsărit care fuse durat de troieni și de Palas
Dumnezeiescului Hercule mai de demult, ca în dosul
- 140** Zidului adăpostit el însuși să scape de chitul,
Care, din valuri ieșind, de pe mal îl goni pe cîmpie.
Steter-acolo Poseidon și zeii ceilalți; nepătrunsă
Negură-i îmbrobodi. Și zeii dușmani de la Troia
Se așezară pe-o muchie din Dealul Frumos lângă tine,
- 145** Febos Apolon, și lângăurgia cetăților Ares.
Zeii așa împotrivă pe gânduri ședeau fiecare,
Nu cutezau să s-apuce nici unui din ei de războiul
Plin de durere, măcar c-aveau voie de-acum de la Zeus.
Cîmpul gемеа de oșteni și de cai, și luceau
pretutindeni
- 150** Arme de-aramă, vuia sub picioare pămîntul la mersul
Celor porniți în duium. Între tabere înaintară
Gata de-ncingere doi luptători și războinici de frunte,
Cel din Anhise născut și măritul Ahile. Eneas
Pasul întîi a făcut și-a prins s-amenințe clătindu-și
- 155** Creasta virtosului coif și-n față la pieptu-i de-aproape
Scutul ținînd și rotind o țapănă lance de-aramă.
Cum îl văzu, se izbi și Ahile la rîndu-i ca leul
Sfîșietor, cînd pe el năzuiesc să-l omoare bărbații,
Liota-nglotită, ținutul întreg. Întîi leul tot vine
- 160** Nesocotindu-i, dar cum îl chitește cu lancea vreun tînăr
Bun de virtute, el cascade, se-ncoardă și spumegă-n jurul
Colților, urlă cu toată puterea din sinea-i grozavă
Și de mînie din coadă se biciuie-n coapse și-n coastă
Iute la stînga, la dreapta și singur se saltă la luptă
- 165** Și cu privire-nfocată dă drept să doboare pe unul
Din vînători sau el însuși să cadă la-ntîia-mbulzeală;
Astfel cu inima plină de flacără și bărbăție
Burzuluindu-se tabără-atunci spre Eneas, Ahile.
Cum împotrivă pășind s-apropie unul de altul,
- 170** Cel mai-nainte apucîndu-i Ahile deodată-l întreabă:
„Ce vii, Eneas, tu singur așa-ndepărtat de oștire?
Inima oare te-mpinge cu mine-nadîns să te măsure,

¹³⁷⁻¹⁴¹ Legenda se regăsește, în detaliu, la Apollodoros, *Bibliotheka*,
2, 5, 9 (în ed. cit., pp. 52—53).

Poate-nșelat de nădejde că tu vei putea după Priam
Peste troieni să domnești? Dar chiar dacă tu mă dai
gata,

- 175** N-o să-ți dea Priam în mână plocon pentru asta domnia;
Are moșneagul feciori și nu e nevolnic ori tuieș.
Ori poate-ți dăruie ție troienii aleasă moșie,
Niște mîndrețe de vii, de livezi și mănoase ogoare,
Dacă tu viața-mi răpui? Dar asta cu greu o vei face,
- 180** Doar te-am mai pus eu odată cu lancea pe tine la fugă.
Oare-ai uitat cînd erai la cireadă tu singur și-acolo,
Cum te brodii, începui să-ți dau goană pe muntele Ida
Grabnic că-n fugă nici capul tu nu-l mai întoarșeși spre
mine?

Te-ai furișat de acolo-n Lirnesos, iar eu cu-ajutorul

- 185** Celui-de-sus și-al zeiței Atena surpat-am orașul
Și de pe-acolo femeii am robii și luat-le-am pradă.
Zeus și zeii ceilalți pe-atunci te cruțară pe tine,
Însă eu nu cred acum să te mîntuie cum îți închipui.
De-asta un sfat îți dau eu de la mine: ia-ți talpa-nainte,
- 190** Cară-te-n gloată și nu adăsta pînă cînd te-ar ajunge
Pacostea. Fii mai cu cap, cu pățanii se-nvață doar
prostul."

Dar lui Ahile în sine-ncrezut îi răspunse Eneas:

„Nu socoti, Peleiene, că poți să mă sperii cu vorba
Ca pe un prunc. Și eu îndeajuns mă pricep și mi-e lesne

- 195** Să te pînesc cu ocări și să tai la palavre ca tine;
Noi amîndoi ne cunoaștem și neamul, ne știm și părinții.
Am auzit-o demult de la unul, și altul, cu ochii
Nu i-ai văzut pe ai mei, nici eu pe ai tăi vreodată.
Cică părinte ți-e craiul Peleu lăudatul și mamă
- 200** Tetis, zeiță de mare, dar eu sînt de viță mai-naltă,
Tata fiindu-mi Anhise și mama zeiț-Afrodita.
Unii dintr-înșii acum, ai mei ori ai tăi, au să plîngă
Pierderea fiului lor, căci nu-nfricoșări de-alde astea
Copilărești ne vor face pe noi să-ncheiem bătălia.

- 205** Însă de vrei să mai fii lămurit și să știi mai de-aproape
Care mi-e neamul, ți-o spun, deși mulți îl cunosc după
nume:

Cel care bubuie-n nori născut-a întâi pe Dardanos,
Care cetatea Dardania întemeiase cînd Troia
Nu se zidise pe cîmp și nu-i era vatr-ășezată;

210 Ei locuiau pîn-atunci la poalele muntelui Ida.
Craiul Dardanos născut-a un fiu, domnitor Erihtoniu,
Care era mai bogat decît toți muritorii din lume.
Stavă de iepe trei mii de-ale lui pășunau într-o luncă
Și fiecare era bucuroasă de mînzul ei tînăr.

215 Crivățul, cum le-a văzut prin pajiște bine nutrite,
Le îndrăgi și în chip de comos armăsar cu mai multe
S-a-mpreunat și fătară vreo doispre'ce mînzi de la
dînsul.

Cînd apucau pe mănoasa cîmpie buiace să zburde,
Ele zburau peste lanuri și nici nu frîngeau măcar
spicul;

220 Ori de porneau încurarea pe largile spete-ale mării,
Ele ușor se săltau peste creasta spumoaselor valuri.
Pe domnitorul troian, pe Tros l-a născut Erihtoniu.
Trei au fost fiii lui Tros, luceferi cu toții în Troia:
Ilos, apoi Asaracos și cel ca un zeu Ganimede,

225 Tînărul cel mai frumos de pe lume; de-aceea și zeii
L-au înălțat în Olimp ca să fie paharnic lui Zeus,
Numai de dragul mîndrețelor lui între ei să rămînă.
Ilos avut-a un fiu întru toate ales, Laomedon;
Din Laomedon acesta, Titionos și Priam se trage

230 Lampos și Clitiu, apoi Hichetaon, vlăstar al lui Ares,
Din Asaracos fu Capis născut și din Capis Anhise,
Care-i părintele meu cum e Priam părinte-al lui Hector.
Iată, din astfel de neam și de viță sînt eu și sînt mîndru.
Dar pe putere ni-i Zeus stăpîn; o sporește și-o scade

235 După cum vrea și-i abate, căci nimeni nu-i tare ca
dînsul.

Însă cu vorba destul, să nu mai stăm noi ca copiii
Sporovăind, nu-i vremea și locul în mijlocul luptei,
Lesne-i ca noi înde-noi să ne spunem ocări cîte toate,
Grele de n-ar încăpea în corabie oricît de mare,

240 Că mlădioasă-i a omului limbă și poate să-ndruge
Multe de toate și-ntins mai e cîmpul de feluri de graiuri.
După cum însă vorbești, așa-ți vor răspunde și alții.

- Care e totuși nevoia ca noi să ne ținem de sfadă
 Tot cicălindu-ne-așa între noi ca muierile-adesse,
245 Când supărate fiind și aprinse de proclata vrajbă,
 Sar și se-neaibără-n ulița mare și drum își dau gurii,
 Spun cîte sînt și nu sînt după cum le învață necazul?
 Însă cu gura tu nu-mi vei abate pornirea spre luptă,
 Armele-ntîi vor alege-ntre noi. Deci hai mai degrabă
250 Sulița sus, să cercăm amîndoi ce putem fiecare."

- Zise Eneas și dete cu țapăna suliță-n scutu-i
 Strașnic de tare, și scutul grozav zăngăni la ciocnire.
 Dar Peleianul cu mîna-i vînjoasă dădu la o parte
 Pavăza-i, înfiorat; se temu că ușor îl răzbate
255 Sulița lungă izbită de prea inimosul Eneas.
 Nesocotitul, uitase de tot că slăvitele daruri,
 Armele-i date de zeu, cu greu puteau fi dovedite
 Și mai cu greu țandurite de arme lucrate de oameni;
 De asta nici scutul acuma nu-i rupse cu boldul Eneas,
260 Aurul pus pe la mijloc în scut îi opri lovitura.
 Lancea pătru nse doar două din straturi, ci mai rămăsese
 Nestrăbătute vreo trei, căci meșterul șchiop ferecase
 Scutul în straturi vreo cinci; de aramă vreo două, și
 două

- Din cositor dedesubt și-a cincea de aur la mijloc,
265 Care opri strămurarea de frasin. Zvirli și Ahile
 Sulița și-l nimeri pe Eneas pâlindu-l în scutul
 Cel rotilat în chenar unde foarte subțire fusese
 Foaia de aramă și pielea de bou. Pe acolo pătrunse
 Frasinul din Pelion și scutul pocni la lovire;
270 Se ghemui dar Eneas temîndu-se, și de la sine
 Scutul îl dete deoparte. Zbură după el peste spate
 Sulița și în pămînt se înfipse răzbind cele două
 Cercuri, chenare de scut. Eneas, ferit de năpastă,
 Stete cu spaimă în suflet, cu ochii cuprinși de mîlnire
275 Necumpănită, căci sulița se împlîntase pe aproape.
 Pal-ascuțită și-a smuls și cu chiot sălbatic Ahile
 S-a repezit. Ci de jos Eneas luă într-o mîină
 Un bolovan așa greu, că n-ar fi putut să-l urnească
 Doi chiar în ziua de azi. El singur ușor învîrtindu-l,
280 Ar fi izbit cu pietroiul pe-Ahile dînd iureș asupra-i,
 Coiful chitindu-i ori scutul, dar el era viața să-i scape

Și Peleianul atunci l-ar fi-nșăbiat pe Eneas,
Dar luă repede seama Poseidon și zeilor zise:

„Valei, că foarte mi-e jale de bietul Eneas voinicull
285 Iată că-l zdrumec-Ahile și dus e pe lumea cealaltă,
Dacă se ia după-ndemnul arcașului Febos Apolon.
Nu știe el, un nebun, că nu-i chip să-l scape de moarte?
Însă de ce să mai suferă nevinovatul Eneas
Patimi străine plătind, dacă dînsul ne-nchină de-a
pururi

290 Daruri plăcute. Dar haide să-l smulgem pieirii;
Tare mi-e nu cumva Zeus să prindă necaz, dac-Ahile
Are să-l culce pe el care este menit să rămîie
Teafăr, ca nu cumva fără sămînță și urmă să piară
Neamul dardan care-i place lui Zeus mai mult decît
altul

295 Dintre acei care-i are născuți din femei muritoare.
Dînsul urăște de-acum seminția lui Priam. De-aceea
Peste troieni după el domni-va Eneas și fiii
Fiilor lui.“ Iar Hera ochioasa,-nchinata, răspunse:

„Cugetă singur al mării tu zeu, de-i bine să-l mîntui
300 Ori lui Ahile să-l lași pe Eneas să-l culce, măcar că-i
Vrednic și el. Că noi două, Atena și eu, înaintea
Zeilor nemuritori ne jurarăm ades, ca în ziua
Lor de restriște să nu-i apărăm pe troieni cît e lumea,
Chiar dacă Troia va fi să se mistuie-ntreagă-n vulvoarea

305 Focului lacom, aprins de voinicii feciori din Ahaia.“
Cum auzi cele spuse de Hera, porni spre bătaie
Zeul Cutremur, pătrunse în valma cea mare de sulii
Pînă sosi unde stau la încaier Eneas și-Ahile,
Și întuneric pe ochi deodată-i lăți lui Ahile,

310 Frasinul cel ferecat din mînă-i smuci lui Eneas
Și la picioare-l trînti la Ahile și-n urmă deodată
El repezi pe Eneas, de jos ridicîndu-l în aer.
Peste mulțimea de pîlcuri, de cai și de care
Zboară Eneas săltat de a zeului mînă și-ajunge

²⁹⁰ Se impune refacerea hexametruului (în tălmăcire, pentametrul) prin adăugarea unei unități metrice: *Daruri plăcute. Dar haide atunci să-l smulgem pieirii;*

³¹³ Este necesară adăugarea unei unități metrice în vederea redării formei de hexametrul a versului: *Peste mulțimea de pîlcuri, de cai și de care deodată etc.*

- 315** Tocmai la capătul înviforatului zbucium de arme,
Unde stăteau cauconii și se înarmau. Pin-acolo
Merge Poseidon aproape de el și așa-i cuvîntează:
„Care din zei te orbi, o, Eneas, pe tine într-atîta
Ca să te apuci în război cu nepregetatul Ahile,
- 320** Care și zeilor este mai drag și te bate pe tine?
Dă-te-napoi, dacă-l vei întîlni, ca să n-ajungi în casa
Zeului de sub pămînt cumva împotriva ursitei.
Cum va veni însă moartea și nenorocirea pe-Ahile,
Tu să te bizui atunci cu cei mai viteji să te-ncaieri;
- 325** Nu mai e nici un dușman care-apoi ~~ar~~ putea să
te-omoare.“
Zeul așa-l dumeri, apoi pleacă lăsîndu-l acolo,
Iar de pe ochi lui Ahile-i împrăstie repede ceața
Dată de sus. Și Ahile, cînd face ochi mari și se uită,
Vede și plin de necaz se mîngie-n sinea-i bărbat:
- 330** „Vai, că o mare minune-mi văd ochii mei astăzi în
față!
Sulița-mi iat-azvîrlită pe jos, nicăirea nu-i însă
Omul spre care o țintii, din suflet dorind a-l ucide.
Zei cei nemuritori pesemne că țin și la dînsul
Și cugetam că zadarnic o laudă-și face din asta.
- 335** Ducă-se dar pe pustii, că n-o să-i mai vie lui pofta
Iar să s-apuce cu mine, cînd el și acum de la moarte
S-a strecurat bucuros. Dar hai să-mi înflacăr la hartă
Aprigii mei luptători și să iau în primire pe alții.“
Zice și zboară-ntre cete și-ndeamnă pe fieștecare:
- 340** „Nu mai slăbiți pe troieni, danailor, viță slăvită,
Mergeți și nu pregetați bărbat cu bărbat să vă bateți.
Cît oi fi eu de viteaz, mi-e greu să mă iau pretutindeni

¹¹⁰ Menționați anterior în 10, 415, dar omiși din *Catalogul vaselor* (cîntul al doilea), cauconii (hom. *hoi Kaŷkōnes*) reprezentau o populație microasiatică non-helenică, situată în vecinătatea Paflagoniei, aproximativ pe teritoriul locuit în epocă istorică de bitini; se pare că în epoca lui Strabon ei fuseseră asimilați de mediul alogen. De o populație omonimă, dar situată în Grecia continentală, se amintește în *Od.* 3, 336. Alte informații (cauconii, un rest al substratului lui etnic prehelenic?) la Herodot 1, 146 și Strabon 8, 3, 17 (în edițiile citate). Cf. G. Ch. Crusius — E.E. Seiler, *op. cit.*, s.v. *Kaŷkōnes*.

Dup-acest roi de oșteni și cu toți să mă-ncaier eu
singur.

Ares chiar el, că-i un zeu, și Palas Atena ca însăși

- 345 N-ar dovedi într-o astfel de-nviforare cumplită,
Dar pe cît brațele-mi pot, picioarele-mi și vîrtoșia,
N-o să mă las de război și n-oi șovăi nici o clipă,
Ci voi răzbate oștirea dușmană și cred că nici unul
N-o să se bucure, cînd o să-mi vie pe-aproape de lance.“

- 350 Astfel îndemnul i-a fost. Cu strigăt și falnicul Hector
Povătuia pe troieni zorind să-l înfrunte pe-Ahile:

„Nu vă mai temeți de el, vitejilor, chiar de-i Ahile,
Lesne cu gura și eu tot ca dînsul m-aș prinde cu zeii,
Însă cu arma din greu, căci ei sînt cu mult mai
puternici.

- 355 Nu tot ce spune putea-va-implini Peleianul, ci parte
Va izbîndi, însă parte lăsa-le-va neisprăvite.
De-asta mă duc să-l împieptui, măcar de i-ar fi ca văpaia
Brațele, inima-ntocmai de neînfrînt ca și fierul.“

Astfel mîna pe troieni. Ei lăncile sus ridicară,

- 360 Se încleștară din nou și iar se încinse pîrjolul.
Febos venind pe la Hector, așa începu să-l învețe:
„Hector, să nu te mai pui cu-Ahile-naintea oștirii,
Ia-l în primire din mijlocul gloatei și valmei; mi-e teamă
Lancea-i să nu te ajungă ori sabia lui mai de-aproape.“

- 365 Zise, iar Hector din nou se trase-n duiumul oștirii
Înfiorat auzind povața din gura lui Febos.

Dar năvăli la troieni cu piept ferecat în putere
Strașnic Ahile răcnind. Întîi el doboară cu arma
Pe-al lui Otrinte fecior, Ifition, stăpînul pe multă

- 370 Armie, cel de o zîină Naiadă născut și de-Otrinte
Cuceritorul la poalele ninsului Tmolos, în Hida
Cea cu pămînt roditor. Ahile dînd buzna la dînsul,
Teasta cu lancea-i păli pe la mijloc și-o sparse în două;
Și răbufnindu-l pe el, îi zise fălindu-se-Ahile:

- 375 „Iată că zaci la pămînt, Ifition tu cel mai năprasnic
Dintre oșteni. Pe aici ți-a fost moartea, departe de locul
Nașterii tale, de-a ta părintească moșie de lîngă
Lacul Gigeic, vultorea pescosului Hilos și Hermos.“

Zise fălos, și el moare, pe ochi i se lasă-ntuneric,

- 330 Trupu-i zobesc telegarii sub roțile lor la întâiul
 Șir al bății. Pe urmă mai tabăr-Ahile și-asupra
 Lui Demoleon Antenorianul, bun meșter în arme,
 Și pe la tîmple-l ajunge prin chivăra cea oțelită,
 Și neoprită de-aramă prin chivără bate de-a dreptul
- 335 Sulița, osul îi rupe și-ndată-i stropește cu sînge
 Creierul tot, de rămase voinicul secăt de a sa vlagă.
 Pe Hipodamas, cînd el din chelna cotigii sărise,
 Și o zbughise-nainte, îl arde prin spate cu lancea;
 Duhul își dă Hipodamas și geme grozav ca un taur
- 390 Silnic mînat de feciori ca să fie jertfit pe altarul
 Domnului cel din Heliche, și-i vesel de asta Poseidon.
 Geme tot astfel și el cînd viața-i se stoarce din oase.
 Merge pe urmă cu suliț-Ahile spre fiul lui Priam
 Cel ca un zeu, Polidoros, pe care-l oprea de la luptă
- 395 Tatăl său Priam, căci prea mult pe el îl iubea, ca mai
 tînăr
 Dintre copii și fiindcă din fugă-ntrecea pe oricine.
 Vrînd să arate ce-i pot picioarele-atunci, din prostie,
 Se năpusti el în frunte și moartea-și găsi, că pe-acolo
 Iutele-Ahile, cînd el o rupse de fugă, cu lancea,
- 400 L-a nimerit pe la spate, pe unde-n cheutoare de aur
 Briul se-ncheie și platoșa e-mpăturită în două;
 Boldul în spate-i pătrunde și lingă buric îi răsare.
 Geme și cade-n genunchi, de beznă cuprins e flăcăul
 După ce-apucă și ține spre el măruntaiele sale.
- 405 Hector îndată ce vede pe fratele său Polidoros
 Cu măruntaiele-n pumni, aplecat spre pămînt de durere,
 Ceață-i se lasă pe ochi și-și iese din mînte, nu-l rabdă
 Inima mult să mai deie tîrcoale departe. De-aceea,
 Lancea rotind, la Ahile sări repezit ca văpaia.
- 410 Cum îns-Ahile-l văzu, tresări și în sinea lui zise:
 „Iată-l, aci e dușmanul meu ce mă zdrobi sufletește,
 El îmi ucise prietenul scump. Să nu mai stăm dară
 Unul de altul ferindu-ne aci la bătaie-ntre rînduri.“
 Crunt după asta privind, așa-l amenință pe Hector:
- 415 „Vin mai încoa, dacă vrei ca năpasta pe loc să
 te-ajungă.“
 Clatină Hector din coif și nesperiat îi răspunde:
 „Nu socoti, Peleiene, că ai să mă sperii cu gura

Ca pe-un copil, că și eu mă pricep îndestul de la mine
Să iscodesc și să spun la ocări și necuviințe.

- 420** Știu că ești mare viteaz și eu mai puțin decît tine.
Dar stă în mîinile zeilor ca să te zdumic cu arma,
Chiar dacă tu mă întreci, că și sulîța mea-i ascuțită.”

Zice și arma rotind o zboară, dar Palas Atena
Lin a suflat-o și dinspre Ahile a-ntors-o la Hector,

- 425** Unde-a căzut la picioarele lui. Aprins după asta
S-a năpustit Peleianul dorind să-l omoare, dînd chioț
Îngrozitor, ci Apolon răpi pe feciorul lui Priam
Lesne de tot ca un zeu și-n negură deasă-l ascunse.
Dar năvăli după el de trei ori șoimanul Ahile,

- 430** Lancea de-aramă zvîrlind, de trei ori el ceața străpunse.
Cînd mai pe urmă de-a patra sări ca un zeu de puternic,
Dete un strigăt avan și astfel îi zice lui Hector:

„Iar de la moarte scăpatu-mi-ai, cîne. Și-acolo

pe-aproape

- Ți-a fost prăpăstuirea. Păzit ai fost iar de Apolon,
435 Căruia poți să te rogi la plecarea ta-n lupta cu sulîți.
Las'că noi iar ne vedem și atunci isprăvi-voi cu tine,
Dacă mi-ajută și mie vreun zeu. Dar acuma-mpotriva
Altora o să pornesc și spulber pe cine brodi-voi.”

Zise, și-n ceafă la mijloc pe unul, Driop, îl împunge;

- 440** El la picioare-naintea lui cade, ci-l lasă pe dînsul
Și pe Demuhos Filetorianul, om vrednic și mare,
Bine-l ochește-n genunchi și-l țintuie acolo; pe urmă,
C-o lovitură de sabie-Ahile suflarea i-o curmă.

Pe Laogonos apoi, pe dardan, al lui Bias lăstar,

- 445** El năpădind îi prăvale din car pe-amîndoi, cu o lance
Pe unul din ei nimerind, pe celalt cu un paloș

de-aproape.

Troos Alastorianul, ieșindu-i-nainte, deodată
Cade-n genunchi și se roagă să-l cruțe și viu să-i dea
drumul,

Milă să aibă de el ca fiind de o vîrstă cu dînsul.

- 450** Nu-și da el seama smintitul că nu-l va muia pe Ahile,
N-a fost el doară blajin, cu firea mîloasă și blindă,
Ci pățimaș și zăcaș. De-aceea cînd Troos precade
Ca să se roage de el, în pieptu-i afundă cuțitul
Pin'la ficat, de-i răsare ficatul și sînul i-l umple

- 455 Sîngele negru țîșnind. Se-ntunecă ochii lui Troos,
Viața-i răpusă fiind. Și de Muliu s-apropie Ahile,
Lancea sloboade la el și pe el îl chitește-n ureche
Și i-o străpunge de tot. Cu sabia trage-n Eheclos
Cel din Agenor născut și țeasta-i despică în două,
- 460 Sabia înfierbîntată-i întreagă de sînge, iar moartea
Cea-ntunecată și soarta cea crudă-i învăluie ochii.
Lui Deucalion afund îi dă lovitură,-i înfige
La-ncheietur-ascuțișul în braț unde-i cotul, prin vine,
Iar Deucalion rămîne-nlemnit și cu mîn-amorțită
- 465 Moartea-i în față privind. Ahile cu spada-l înjunghie,
Capu-i retează și-ncolo-l răpede-neoifat, iar voinicul
Cade lungit la pămînt cu măduva scursă-n spinare.
Repede-Ahile purcede spre fiul fălos al lui Pires
Rigmos, bărbatul venit din a Traciei rodnică țară,
- 470 Și-l nimerește la mijloc, arama-n plămîni îi pătrunde
Și-l răbufnește din car. Dă zor Areitou vizitiul
Caii să-ntoarcă-napoi, ci în spate-l însuliț-Ahile
Și se prăvale și el, de se-nvalmeșă roibii de spaimă.
Cum e cînd focul pustiu ia razna pe văile afunde,
- 475 Prin uscătura din plai, și încinge desișul pădurii,
Para suflată de vînt se învolbur-arzînd pretutindeni;
Astfel Ahile cu lancea trăsînd pretutindeni dă moarte
Parcă-i un zeu în vîrtute, și sîngele scaldă pămîntul.
Cum dacă boii frunțoși oarecine-și-njugă și-ncepe
- 480 Treierul orzului alb în aria bine-ntocmită,
Spicele-ndată se farmă călcate fiind de jugarii
Cei mugitori, tot astfel și caii ce poartă pe-Ahile
Calcă deodată și scuturi și morți și udată-i de sînge
Osia toată sub car și chelna deasupra-i stropită
- 485 Ba de copitele cailor, ba de obezi de la roate.
Iar Peleianul s-avîntă setos de mărire, și-n mersu-i
Sîngele-mproașcă în pulbere mînilor-i nebiruite.

CÎNTUL XXI

Ahile în luptă (1—209). Xanthos împotriva lui Ahile (210—380). Lupta se încinge între zei (381—504). Ahile înaintea Troiei (505—596).

- Cum au sosit pe la vadul frumos curgătorului Xantos
Rîu cu vultori, care-și trage ființa din cer, de la Zeus,
El pe troieni îi dezbină și parte pe cîmp îi alungă,
Drumul luînd spre cetate, pe unde e-o zi înainte
- 5 Plini de cutremur danaii fugeau de mînia lui Hector,
Ei cu duiumul spre-acolo iau fuga, dar Hera din față
Negură deasă lăînd îi împiedică; iar jumătate
Se-ngrămădesc pe la rîu și-n cursoare argintie se-afundă
Cad pleoscăînd zgomotos, al undelor clocot răsună,
- 10 Vuietă malul cu vuiet prelung și troienii cu țipăt
Unde și unde înoată și-n apă se zbat la vârtejuri.
Cum speriate de foc pe cîmpie lăcustele zboară,
Cătă la rîu adăpost, cînd focul iscat de năprasnă
Vulvuie nepotolit, și cad și se pitulă-n apă,
- 15 Astfel goniți de Ahile, de-a valma oștenii și caii
Cad și ticsesc clocotitoarele sorburi afunde din Xantos.
Sulița-și lasă viteazul acolo pe mal, răzîmată
De un tufos tamarisc, și numai e-o sabie-n mină,
El ca un zeu se aruncă și macină gînduri avane,
- 20 Taie la dreapta, la stînga și gem și se vaietă groaznic
Toți cei de sabie-atînsi, iar apa-nroșită-i de sînge.
Tochmai ca peștii cînd fug urmăriți de delfinul cel mare

¹⁰ Pentru a reda forma de hexametrul a versului, considerăm necesară refacerea versiunii Murnu: *Cad afundîndu-se-n clocotitoarele sorburi din Xanthos.*

Și-umplu limanul tihnit și la maluri se-ndeașă-n
cotloane

Care cum pot, că se tem că-i înghite apucându-i delfinul;

25 Astfel troienii atunci iau fuga prin valul năvalnic
Și pe sub rîpe s-ascund. Ahile obosindu-și în urmă
Brațul de-atîta măcel și-alege vr'o doispre'ce tineri
Vii de la rîu să răzbune cu ei pe ucisul Patroclu.
Dînsul îi scoate din apă-ngroziți ca și puii de ciute,

30 Mîinile-n spate le leagă cu bine-croite curele,
Care le-avea fiecare pe hainele lor suflecate,
Și la tovarăși îi dă să-i aducă legați la corăbii
Și se răpede-napoi căpiat să tot sfarme, să zvînte.
Vede-nainte-i atunci pe fiul lui Priam, Licaon

35 Care-o tulise din rîu. Pe dînsul Ahile odată
Noaptea, cînd el de la Troia veni la livadă, robindu-l,
Silnic îl duse cu sine; ieșise să taie cu barda
Tinere crengi de sălbatic smochin ca să încercuie carul.
Neașteptat ca o pacoste-Ahile veni peste dînsul

40 Și-ntr-o corabie apoi de vînzare-l trimise la Lemnos,
Marea cetate, iar cumpărător a fost fiul lui Iason;
Dar cu o sumă de daruri îl răscumpără Aetion,
Unul din Imbros, prieten al tatălui său, și de-acolo
El îl porni la Arisba; de-aici furișîndu-se-ajunse

45 Dînsul acasă, -ntre ai lui petrecu încă unspre'ce zile
După sosirea-i din Lemnos, și-n ziua de-a douăsprezecea,
Soarta-l împinse în mînă să-neapă din nou lui Ahile,
Carele avea să-l trimită năprasnic pe lumea cealaltă.

Cum nearmat îl văzu înainte șoimanul Ahile —

50 N-avea nici lance, nici cușmă, nici pavăză; el lepădase
Orișice armă fiindcă era chinuit de sudoare
Și de-oboseală sleit, cînd prinse să fugă din ape —
Zise, de ciudă cuprins, în sine-a-i bărbată viteazul:

„Valei, că mare minune-mi văd ochii și nu-mi vine
a crede,

55 Oare-i Licaon? Atunci troienii, răpușii de mine,
Au să se scoale din bezna pămîntului și au să vie
Cum a venit cu viața cruțată și-acesta, cînd fuse
Toemai la Lemnos vîndut. Nici largul albastrelor apo
Nu i-a pus piedică lui, cînd multora piedică pune.

- 60 Hai să mi-l iau în primire, să gustе și el din amarul
Suliței mele, și-atunci să vedem de ar putea să mai vie
De pe tărîmul celalt, sau are să-l ție pămîntul
Cel roditor, care țintuie chiar și pe cel mai puternic."
Asta gîndi și stătu. Buimac îns-aleargă Licaon
- 65 Iute să-i cadă-n genunchi și să-l roage, căci prea ar vrea
dînsul
Teafăr să scape de moartea cea crudă și neagra ursită.
Suliț-asupra-i atunci ridică șoimanul Ahile
Gat-al izbi, însă el s-apleacă sub ea, se strecoară
Și-i s-aruncă-n genunchi, iar lancea-nsetată de trupul
- 70 Cel omenesc după spate-i trecu și pe țarnă se-nfipse.
Roagă-se atuncea c-o mîna luînd de genunchi pe Ahile,
Lancea cu alta țînd din toată puterea Licaon,
Vorbe ce zboară rostind, se mileuie așa lui Ahile:
„Rogu-te, Ahile,-n genunchi, aibi milă și zilele
cruță-mi,
- 75 Doar se cuvine, că iată-mă cad rugător, o, mărite,
Adu-ți aminte că eu cel întîi am fost oaspe la tine,
Pîne-am mîncat de la tine, cînd tu m-ai robit la livadă
Și m-ai trimis spre-a mă vinde Patroclu departe de
tata
Și de ai mei, pe un preț de o sută de tauri, în Lemnos.
- 80 Dacă-mi dai drumul, avea-vei de trei ori atîta. Nu-s
multe
Zile de cîndu-s la Troia; astăzi e-a douăsprezecea.
Doamne, și ce-am pătimit! În mîinile tale m-aduse
Soarta cea tristă din nou. Oropsit voi fi dară de Zeus,
Dacă din nou m-or da ție. Ah, scurt îmi e veacul ce
mama
- 85 Mi-a dăruit, Laotoe, copila bătrînului Altes,
Care domnește asupra legegilor, oameni războinici,
Și locuiește-n Pedasos, înalta cetate zidită
Pe Satniois. Pe fiica-i ținea, între altele multe,
Priam, și doi fii născu ea sărmana, ca tu să ne-njunghi
- 90 Pe amîndoi. Ai ucis cu sulița pe Polidoros
Cel arătos ca un zeu, între cei mai de frunte pedestri,

Vine și rîndul meu azi, că din mîinile tale nu cred
Viu să mai scap, dacă zeul aproape de tine m-aduse.
Dar îți mai spun încă una și judec-apoi și tu singur:

95 Nu-mi lua viața, că nu sînt eu frate de-o mamă cu
Hector,

Care ucise pe bunul tău soț, pe voinicul Patroclu.“

Asta vorbi a lui Priam odrasl,-arătosul Licaon,
Milogitor către el, dar glas fără milă-i răspunse:

„Nu-mi jurui tu răscumpăr și nu mai crîcni, o,
nebune.

100 Pînă ce încă nu dase năpasta de bietul Patroclu,
Mic-mi era mai în voie să cruț pe troieni, pîn-atuncea
Eu am pus mîna pe mulți și pe toți i-am vîndut. Dar
acuma

Nu va scăpa cu viață nici unul din cei care zeul
O să mi-i puie în mînă-naintea cetății, nici unul,

105 Oricare-o fi din ai voștri, necum feciorii lui Priam,
Mori și tu, frate, și taci, de ce te mai vaieți zadarnic?
Doar a murit și Patroclu, și ce ești tu față de dînsul?
Uită-te-neoace și vezi ce mîndru sînt eu și ce mare;
Tata mi-e domn și viteaz, iar mama-i zeiță, și totuși

110 Nu mai puțin, și pe mine m-adulmecă moartea și soarta
Ne-nduplecată pe veci. Dimineața, namiază ori seara
Are să vie o vreme, cînd unul și mie o să-mi curme
Firul vieții, cu lancea lovindu-m-aici ori cu arcu.“

Zice, iar lui i se taie genunchii, își pierde simțirea

115 Sulița lasă din mînă și cade cu brațele-ntinse.
Arma tăioasă smucind Ahile din teacă-l ajunge
Lîngă cerbice-n undrea, și întreagă-i pătrunde-năuntru
Sabia. Cade Licaon pe brînci și acolo pe țărna
Zace lungit, iar sîngele-i curge și udă pămîntul.

120 Dar de picior apucîndu-l Ahile-l zvîrli în vultoare
Și laudîndu-se așa-l prohodî în cuvînte ce zboară:
„Du-te și piei între pești, care sîngele tău de la rană
Suge-vor nepăsători, că n-o să te plîngă pe tine
Maică-ta pus pe un pat, ci o să te care Scamandru,

⁹⁵ Prin adăugarea unei silabe se întregește hexametru: *Vine și
rîndul meu azi, că din mîinile tale eu nu cred etc.*

- 155 Și-am după mine peoni, oștire cu sulii. Vreo zece
Zile sînt azi de cînd eu am venit să iau parte la Troia.
Cit despre neamul meu, află că eu sînt nepotul lui Axiu,
Rîul în albie lat și cu apele cele mai mîndre.
El a născut pe vestitul lăncer Pelegon, și acesta-i
- 160 Tata-mi se zice. Dar hai să ne batem, tu falnice-Ahile.“
Dînsul așa-l amenință, dar repede-Ahile ridică
Sulița, frasinul din Pelion. Ci deodată spre dînsul
Lăncile-ntinde peonul, căci n-a fost stingaci, și cu una
El pe Ahile-l chitește în pavază fără-a-i străpunge
- 165 Arma, fiind apărută de platea de aur dintr-însa,
Dar cu cealaltă-l julește pe el pe la cotul din stînga,
Sîngeră cotul atunci, iar sulița trece deasupra-i
Și-nțepenește-n pămînt, flămîndă de carne și sînge.
Pe-Asteropeos ochind Ahile la rîndu-i aruncă
- 170 Sulița dreaptă la zbor, și stă ahtiat să-l omoare;
Ci ea dă greș, nimerind pe-a rîului margine-naltă
Și pîn'la mijloc în mal se-înfundă. De-accea din teacă
Sabia-și trage viteazul atunci de la coapsă și sare
Fără de preget la el. Zadarnic acela din ripă
- 175 Lancea dușmanului său încearcă s-o scoată cu pumnii,
Iute de trei ori o scutură vrînd să o smulgă din țărna,
Însă de trei ori se moaie-n putere. În oara de-a patra
Cată s-o-ndoaie din nou și iar se opinte s-o rupă.
Dar îl doboară-nainte însăbiindu-l Ahile.
- 180 Cum el îl spintecă, toate ale lui măruntaie se varsă,
Și întunerie i-acoperă ochii, și-n vreme ce dînsul,
Horecăie, Ahile pe piept piciorul în pripă-i apasă,
Armele ia de pe el și fălindu-se așa-i cuvîntează:
„Astfel acolea să-mi zaci. E greu doar cu fiii lui Zeus
- 185 Cel neînvins să te lupți, măcar că un rîu ți-e bunicul.
Spusu-mi-ai tu că te tragi de la rîul cu albia lată,
Dar eu mă laud cu neamul că sînt de la marele Zeus,
Tatăl meu este Peleu, care ține sub schiptru poporul
Cel mirmidon, și bunicul Eacos, răsadul lui Zeus.
- 190 Și cum e Zeus mai tare, și mult mai presus de oricare
Rîu care-n mare se scurge, tot astfel și neamul lui Zeus
Față de cine se trage din rîu. Că doar iată e-alături
Curge nămornicul val; să te ajute, de poate. Dar nu-i
chip
Luptă cu Zeus să duci, că nu-i stă-mpotrivă nici rîul

- 195 Domn Aheloos, nici riul cel mare, puternic, Oceanul,
Vajnic noian fără fund, din care vin apele toate,
Marea, tot felul de riuri și puturi adinci și izvoare;
Tremură doar și el de fulgerul și de cumplitul
Tunet al marelui Zeus, când bubuie-n slavă și tună.”
- 200 Zice și-ndată din mal el lancea de-aramă și-o smulge.
Lasă pe Asteropeos lipsit de viață pe locul
Unde bătat e pe prund de a râului apă negrie;
Peștii, țiparii foiesc în juru-i și-l tot împresoară
Și din grăsimea-i ciupesc irosindu-i rărunchiu. Ahile
- 205 După ce-l lasă pe el dă goană peonilor, ceata
Care-o pornise la fugă pe-aproape de rîu speriată,
Cum își văzură frunțașul ucis de-a lui sabie-n valmă,
Prăbuș-atunci pe Midon și pe Astipil și pe Eniu,
Pe Tersiloh, pe-Ofelest, pe Trasiu și-n urmă pe Mnesos.
- 210 Dintre peoni pe mal mulți ar fi toropit, dacă Riul
Cel cu vîrtejuri adinci, cuprins cum era de minie,
Nu i-ar fi zis din afundu-i ivindu-se-ntocmai ca omul:
„Nimenea nu te-ntrece-n putere și-n nelegiuire,
O, Peleiene, căci veșnic alături de tine sînt zeii.
- 215 Dac-a fost dat de la Zeus să piară prin tine troienii,
Du-te, gonește-i pe cîmp și-acolo ți-arată cruzimea.
Apele dragi ale mele sînt pline de leșuri și nu pot
Curge din pricina lor spre undele sfinte ale mării,
De-nghesuit ce mă simt, fiindcă ți-i groaznic măcelul.
- 220 Hai, contenește. Destul, că din fire m-ai scos,
căpitane.”

La-nfricoșările lui răspunse șoimanul Ahile:

„Fie cum tu ai cerut, o, Seamandre purcese din
slavă,

195 După o serie de mărturii antice, sintetizate în comentariul
lui Eustathios, hidronimul homeric *Akhelōios* era atribuit
unuia din cele mai mari cursuri de apă din lumea cunoscută,
echivalat cu Okeanos și identificat, uneori, cu simbolul apei
înseși, după cum atestă sintagma vergiliană *pocula Achelōia*
„apa acheloică; apa în general“ (*Georg.* 1, 9). În afara acestui
riu din Grecia continentală, care se vărsa în marea Ionică,
există un riu omonim în Frigia, izvorit din muntele Sipylus
și menționat *infra*, 24, 607.

210 Considerăm necesară reducerea acestui heptametru la forma
obișnuită a versului epic: *Dintre peoni pe mulți ar fi toropit*
dacă Riul ș.a.m.d.

Dar pe semetii troieni cu n-o să-ncetez a-i ucide
Pină ce nu-i impresor în cetate și nu voi da luptă

225 Dreaptă cu Hector, să văd dacă eu m-oi răpune sau
dînsul."

Zise și după troieni ca un zeu năvăli. Atunci Rîul
Cel cu vulturile adînci lui Febos Apolon îi zise:

„Vai, că tu nu mai ții seama de sfatul lui Zeus,
Apolon,

Tu cel cu arcul de-argint, uitași de porunca ce-ți dete
230 Sprijin să dai la troieni și să-i aperi de orice primejdii
Pin' ce va însera și amurgul umbri-va cîmpia."

Asta grăi, iar Ahile sări de pe mal și ajunse
Pină la mijlocul apei. Scamandru în clocot de valuri
Se năpusti răscolind șuvoiul întreg și împinse

235 Clada de morți de pe el, pe care-o făcuse Ahile,
Și-i azvîrli peste mal din apă mugind ca un taur
Și mîntui pe cei vii cari-ntr-însul pe undele lucii
Încă-notau, în bulboanele-i mari și adînci îndosindu-i.
Vajnicul val răzvătăit pe Ahile-l încinge, se-naltă

240 Și improșcîndu-l în seut, îi dă brînci și să stea în
picioare

Nu-i dă răgaz. El atunci s-apucă de-un ulm și măcar că-i
Arbore mare și oblu,-l dărapănă din rădăcină.

Rupe tot malul rîpos și acoperă toată apăria
Ulmul cu dese-le-i crengi, de parcă-i un pod peste apă

245 Cum e de-a latul căzut. Se saltă din volbura spumei
Și o ia fuga pe cîmp cu picioarele-i repezi Ahile
Înfrișat. După el doar venea furtunatic într-una
Marele zeu vîrfuind cu valu-i cernit ca să puie
Capăt viteazului și pe troieni de urgie să-i scape.

250 Zboară-napoi Peleianul cît bate o lance zvîrlită
Dintr-un avînt, și cum vulturul negru s-aruncă la
pradă,

El care-i pasărea cea mai vînjoasă și-n zbor e mai iute,
Repede-așa o porni și-Ahile și groaznic pe dînsul

Armele-i tot zuruiau; fugea pe de lături viteazul,
255 Iar după el potopind gonea cu zvon mare talazul.

Cum săpăterul de șanț, cînd el cîteodată izvorul
Întunecat îl îndreaptă s-adape grădini și răsaduri,
Umblă cu grebla și șanțul de năruitori îl desfundă,
Apa tot curge-nainte și rostogolește pietrișul

- 260** Grabnic la vale şuind pe loc prăvălat şi ajunge
Chiar şi pe cel care drum îi deschide, tot astfel Ahile,
Cît era el de fugaci, îl tot ajungea urmărindu-l
Valu-ndîrjitului rîu, fiind zeii mai tari ca bărbaţii.
Tot se izbea înapoi şi se încorda Peleianul
- 265** Rîul s-abată pieptiş şi să vadă cumva dacă zeii,
Locuitorii cereşti pe el îl alungă cu toţii;
Dar în deşert, că mereu îl plesnea pe deasupra talazul
Apei purcese din cer; de aceea şi-n sus cu putere
El se sălta obidit, că tot năbuind pe de lături
- 270** Apa-l slăbea în genunchi şi colbu-i răpea de sub talpă.
Ochii spre cer aţintind, gemu Peleianul şi zise:
„Doamne, nici unul din zei pe mine de-a rîului
goană
Nu s-a-ndurat să mă scape, măcar de-ar fi fost
dup-aceea
Chiar şi să mor în război. Din zeii cereşti însă nu e
- 275** Nimeni aşa vinovat ca mama, că ea totdeauna
M-a înşelat şi mi-a zis că eu voi muri de săgeata
Zeului Febos Apolon, sub ziduri la Troia. Mai bine
Mă ucidea acum Hector, întîiul bărbat de pe-aceia,
Şi-ucigătorul atunci un viteaz ar fi fost şi ucisul.
- 280** Dar eu acum am să mor de o moarte de plîns ruşinoasă,
Prins şi luat de puhoi ca un băietan care paşte
Porcii şi trece pe o vale cînd vine năprasnic puhoiul.“
Asta zicea tînguios şi îndată-n făptură de oameni
S-apropriară de el Poseidon şi Palas Atena
- 285** Şi-l liniştiră din grai, cu mîna luîndu-l de mîină.
Gura deschise întîi cutremurătorul Poseidon:
„Nu fi aşa-ngrijorat şi nu tremura, Peleiene,
Iată că noi te-ajutăm, doi zei dintre cei mai puternici,
Eu şi cu Palas Atena, şi-avem învoirea lui Zeus.
- 290** Nu ţi-este ţie sortit ca un rîu să te poată răpune;
Se va stăvi el curînd, vedea-vei acuma tu însuţi.
Dacă tu vrei să ne-ascuţi, îţi vom da o povaţă
cuminte:
Nu te lăsa de război, de biciul amar tuturoră,
Pînă ce oastea troiană ce-o fi să mai scape cu fuga
- 295** N-ai să o-nghesui în cercul măreţelor ziduri; dar după
Moartea lui Hector întorcete-n tabără, noi te vom face
Biruator.“ După vorbele aceste spre Olimp o porniră

Ei amîndoi; iar Ahile, grozav întezit de îndemnul Zeilor, merse pe cîmp. Dar plin era cîmpul de apa

300 Cea revărsată, deasupra pluteau o grămadă de hoituri
Și-arme de tineri uciși. Sărind peste apă el însuși
Da din picioare mereu și nu-l stingherea viitura
Sforului lat curgător, căci mare putere-i dăduse
Palas. Dar n-avea astîmpăr Scamandru, pe-Ahile

305 Se înciudase mai mult. Țîșnind în văzduh și ca turnul
Mătăhălindu-se el striga și chema pe Simois:

„Vino și hai, frățioare, noi doi împreună să punem
Piedic-acestui puternic oștean care acum o să darme
Marea cetate, a lui Priam, că nu-i stau în eale troienii.

310 Sai mai în grabă de-acolo și ajută-mă, umple cu apă
Albia-ți de la izvoare, sporește pîraiele toate.
Naltă un val uriaș cu pietroaie și trunchiuri, dă vuiet
Îngrozitor să-nfruntăm pe bărbatul acesta sălbatic,
Care tot biruie-acum și se ține de-o seamă cu zeii.

315 Cred că puțința-i atunci, mîndreța-i de chip și de arme
Nu-i vor sluji la nimic, ba armele-i fi-vor în baltă
Împotmolite la fund și pe el îl acoper-acolo
Sub un morman de nisip și o mare grămadă de pietre
Torn peste el și-l ascund, de nu vor putea să-i adune

320 Oasele-aheii, atîta nămol voi ticsi peste dinsul.
Și-are să-i fie mormîntul acolo; nu trebuie-aheii
Altă movilă de morți să-i înalțe, cînd au să-l îngroape.“

Zice și valmeș atunci se învîforă peste Ahile
Spumegător clocotind în amestec de sînge și hoituri,

325 Și-nvolburatul talaz al apei din cer obîrșite
Naltă-se oblu-n văzduh și trage la vale pe-Ahile.
Hera dă țipăt atunci de spaimă ca nu cumva Rîul
Mare, șuvinic, afund să-l ia pe viteaz, să-l înece.
De-asta și fiului ei, lui Hefestos, dă strigăt zeița:

330 „Scoală-te, fiule scump beteag de picioare; pe tine
Te socotim ca mai bun să stai împotriva lui Xantos.
Fuga mai repede, ajută, sloboadă pîrjol de văpaie.

³⁰⁴ Apare necesară adăugarea unei unități metrice în vederea restabilirii formei obișnuite a versului: *Palas. Dar n-avea astîmpăr Scamandru, pe-Ahile atunci etc.*

Eu de la mare mă duc să răscol o furtună grozavă
Vinturi chemînd, pe munteanul și-austrul ce-aduce
seninul

335 Flacăra peste troieni s-o sufle să mistuie trupuri
Și armături de-ale lor. Tu tabără-asupra lui Xantos,
Arde-i copacii pe mal, cu-a ta pălălaie cuprinde-l,
Nu șovăi nicidecum la vorbele-i blinde ori aspre,
Furia-ți nu potoli fără numai cînd eu voi da strigăt

340 Și te-oi vesti; tu atunci pe loc s-astîmperi nestinsa
văpaie."

Zice și zeul Hefestos năprasnicul foc își aprinde.
Flacăra-ntîi pe cîmpie lăîndu-se, mistuie morții
Care pluteau cu grămada, troienii uciși de Ahile,
Șesul întreg e secăt, iezite sînt apele lucii.

345 Cum după ploaie curînd se usucă o vie, cînd bate
Toamna Boreas și tare se bucură culegătorul;
Iute tot astfel secăt e și cîmpul de ape și morții
Sînt mistuiți și spre rîu luminoasă porni vîlvătaia,
Sălcii și ulmi începură să ardă, stufișuri de cătini,

350 Și obligează și lotos și papura și pipirigul,
Care crescuseră îmbelșugate la marginea apei.
Prinser-atunci a se zbate țiparii și peștii prin valuri,
Unde și unde prin apă săreau dogoriți de văpaia
Focului care pornea de la mult iscusitul Hefestos.

355 Rîul, cuprins de vulvori, slăbi în putere și-i zise:

„Nu-i cu putință vr' un zeu să se puie cu tine,
Hefestos,

Nu pot nici eu să țin piept șuvoaielor tale-arzătoare.
Curmă bătaia și las'din cetate să-i măture-Ahile
Ne'ntîrziat pe troieni; de ce să mă zbat și să-i sprijin?"

360 Zice, -nfocat și cu apele tot clăbucînd de dogoare.
Cum, priddit de văpaie, începe să fiarbă cazanul,
Unde-i topită osînza-ngrășatului vier, cînd pe vatră
Lemne uscate s-aprind și cazanul întreg forfotește;
Astfel să forfote-a prins și apăria din rîu dogorită

340 Propunem refacerea hexametrelui (aici, un heptametrul) după cum urmează: *Și te-oi vesti; tu atunci s-astîmperi nestinsa văpaie*."

- 365** Nu mai curgea înainte, ci sta zbuciumată de para
Focului ce riura de la iscoditorul Hefestos.
Roagă-se Riul atunci fierbinte de Hera și zice:
„Hero, de ce al tău fiu se înghesuie în apele mele
Și mă dărapănă numai pe mine? Eu nu sînt de vînă
- 370** Tocmai ca zeii ceilalți care ajută oștirea troiană.
Iată, eu unul mă las de război, dac-așa ți-e porunca,
Dar să se lase și el. Mă jur că eu n-o să mai caut
Sprijin să dau la troieni, de ziua pieirii să-i apăr,
Chiar dacă-ntreaga cetate cădea-va-nserumată-n
pîrjolul
- 375** Focului lacom aprins de voinicii oșteni din Ahaia.“
Hera auzindu-l, îndată grăi lui Hefestos: „Ia seama,
Fiule prea lăudat; pe un zeu doar să chinui tu astfel.
Nu se cuvine din parte-ți de dragul supușilor morții.“
Asta zeița i-a zis, iar zeul își stinse atunci focul
- 380** Pustiitor și din nou purcese prin albie valul.
După ce Xantos a fost potolit, cu Hefest împreună
S-astîmpărară din voia zeiței, cu toată mînia-i;
Dar între zeii ceilalți, care nu se-mbunau între dinșii,
Grea, pătimașă e harța ce-acuma se-ncinse. Dau buzna
- 385** Unii la alții cu larmă nespūsă și geme pămîntul.
Glas ca de trîmbiță sună din cerul întîns, îl aude
Zeus de sus din Olimp și rîde cu poftă din suflet,
Vesel cînd vede pe zei împreună pășind la bătaie.
Unii de alții departe ei nu mai stătură. Deodată
- 390** Ares întîiul porni ahtiat și cu sulița-n mînă
El, răzbitorul de scuturi, sări înaintea surorii
Palas Atena și iute începu s-o înfrunte din gură:
„Muscă de cine, de ce-i silești iară pe zei la bătaie
Cu bizuire nebună, cu aprigă înverșunare?
- 395** Nu-ți mai aduci tu aminte cum ai întefit pe Tidide
Spre a mă lovi? Cum tu înșfăcatu-i-ai lancea vădită
Și-ai repezit-o tu singură-n mine și neteda piele
Mi-a jerpelit? Îmi plătești păcatul acum, mi se pare.“
Zice și-o-nsuliță în pavăza cea fioroasă cu ciucuri,
- 400** Care nu poate s-o spargă nici fulgerul marelui Zeus.
Palas, în lături ferînd, cu mîna puternică-nșfacă

Un bolovan ce pe cîmp sta mare și aspru și negru,
Care fusese demult așezat ca hotar unei țarini;
Și în cerbice-l poacă, de-l seacă pe crîncenul Ares,

- 405** Care pe jos prăvălit cuprinde vr'o sută de stînjeni;
Coama-i se umple de colb și armele zornăie asupra-i.

Rîde zeița și așa lăudîndu-se zice lui Ares:

„Șuiule, încă tu nu ți-ai dat seama cît eu în vîrte
Pot să te-ntrec, dacă tu în război te pui tocmai cu mine.

- 410** Bine-i așa să te bată pe tine blestemele mamei,
Care e foc supărată, te paște și nu te mai iartă
Că-ai părăsit pe ahei și ajuți pe trufașii din Troia.”

Zise și ochii ei strălucinoși și-i întoarse; pe Ares
Iute de mîna-l luă Afrodita și-l duse cu sine;

- 415** El suspină din adînc și-abia mai putea să răsufle.
Hera cea albă zărind cum ea o pornise cu dînsul,
Repede-Atenei grăi: „Ateno, tu fiica lui Zeus
Nebiruită, nu vezi cum obraznica-l duce pe Ares
Din bătălie prin durdură? Fugi după ea.” Bucuroasă

- 420** Palas în urmă-i sărind și sosind-o, cu pumnii îi cară
Una la piept, că deodată slăbi în genunchi istovită,
Și se lungiră pe jos amîndoi, Afrodita și Ares.
Palas se laud-atunci și glăsuie: „Așa să le fie
Celor ce-ajută troieni și se pun cu danaii să lupte,

- 425** Cutezători și grozavi să fie ca zîn-Afrodita
Cînd a venit să mă-nfrunte pe mine, s-ajute pe Ares.
Hei, că de mult noi atunci am fi isprăvit cu războiul,
Troia luam noi demult.” Și Hera zîmbi mulțumită.
Zeul Poseidon Cutremurul lumii i-a zis lui Apolon:

- 430** „Febos, de ce stăm departe de tabără? Nu se cuvine,
Dacă-ncepură ceilalți. Rușine-i-napoi să ne-ntoarcem
Pe neluptate-n Olimp, la casa de-aram-a lui Zeus.
Fă începutul, că tu ești mai tînăr, și nu mi se cade
Mie să-ncep ca mai vechi și în arme mai meșter ca tine.

- 435** Nesocotitul, așa de uituc ești tu oare, e-aminte
Nu-ți mai aduci de neazul ce-am pățimit pe la Troia
Numai noi doi între zei? La craiul semeț Laomedon
Noi, din îndemnului Zeus, ne-am pus pe o plată

anumită,

Vreme de-un an să-i slujim și el ne da nouă poruncă.

- 440 Eu am durat împrejurul oraşului Troia tot zidul
 Lat şi aşa de frumos spre a fi nerăzbită cetatea.
 Tu într-acecea pe coastele muntelui Ida-n poiene
 Şi prin păduri şi pe văi ca văcar îi păşteai o cireadă
 Dar mai pe urmă, când Horele, a vremilor vesele zîne,
- 445 Ziua de plată au adus, opritu-ne-a toată simbria
 Craiul avan Laomedon şi năpăstuiţi ne da drumul
 Şi-ameninţa că pe tine te leagă de mâni şi picioare
 Şi te trimite ca rob de vînzare departe-n ostroave;
 Ba ne zicea că ne taie urechile amîndurora.
- 450 Noi de la dînsul atunci cuprinşi de minie plecarăm;
 Ne supărasem că nu s-a ținut de tocmeală la plată.
 Şi tu acuma norodului său îi faci bine şi nu vrei
 Nouă-n război să ne-ajuti ca să fie stîrpiţi fără milă
 Neobrăzaţii troieni cu femeile lor şi cu pruncii?“
- 455 Zeului mării atunci răspunde țintaşul Apolon:
 „M-ai socoti de nebun, de m-aş bate cu tine,
 Poseidon,
 Numai de dragu-unor bieţi muritori care-acum în
 puterea
 Vieţii ca frunzele-n codru-nfloresc pe pămînt, dac-au
 hrană,
 Rodul cîmpiei, acuma slăbind se destramă ca umbra.
- 460 Hai să-ncetăm noi cu armele iute şi las'să se bată
 Ei înde-ei.“ Şi cum zise, purcese-napoi. Artemida,
 Sora-i, zeiţa cîmpeană, crăiasa puternică peste
 Sălbăticiuni, îl certa şi aşa se răsti dojenindu-l:
 „Vezi, cum iei fuga-napoi, Arcaşule, şi lui Poseidon
- 465 Toată izbînd-ai lăsat-o şi datu-i-ai ieftină slavă
 Nesocotite, de ce mai porţi arcul aşa de pomană?
 Hei, mai poşteşte de-acum să te lauzi acasă la tata
 Cum te făleai între zei înainte, că poţi şi cu zeul
 Mărilor să te măsoari.“ Iar Febos nimic nu răspunse.

⁴⁶¹ Tălmăcitorul a omis mai mult de un hexametrul din original, fragment situat între plecarea lui Apollon şi intervenţia Artemidei. Pasajul se poate restitui astfel: [...] *las' să se bată / Ei înde-ei*“. Şi cum zice, *purcese-napoi, căci potrive / Fratelui tatălui său să lupte nu vrea. Artemida, ş.a.m.d.*

- 470 Dar supărată de asta soția-nchinat-a lui Zeus
 Vorbe de-ocară rostind, mustra pe zeița arcașă:
 „Cum mai cutezi înaintea să-mi ieși și să-mi stai, tu,
 ființă
 Nerușinată? Cu greu vei putea să dai față cu mine,
 Chiar dacă ești purtătoare de arc și făcutu-te-a Zeus
- 475 Printre femei să fii leu și să poți omori pe oricare.
 Ți-e mai ușor să dobori ale munților fiare și cerbii
 Codrilor, nu să te pui cu alții mai zdraveni ca tine.
 Dacă vrei tu să te bați, poftim, dumirește-te odată
 Și află cât eu te întrec, fiindcă te-ncaieri cu mine.“
- 480 Astfel îi zice și minile-i prinde cu stînga de podul
 Palmei și arcu îl smuce cu dreapta din spate și-ncepe
 Veselă după urechi să o bată cu el pe Artemida,
 Care se zbate-n zadar, săgețile-i scapă din tolbă.
 Zîna cu lacrimi în ochi la urmă fugi ca hulubul.
- 485 Care, gonit de un uliu, se furișă în scobitura
 Stîncii și afl-adăpost, căci n-a fost să fie-nșfăcată
 Pasărea; astfel fugi și zeița și arcu acolo
 Și-l părăsi. Vorbi către Leto atunci olăcarul
 Hermes: „Eu nu mai dau luptă cu tine. Cum văd,
 i-anevoie
- 490 Luptă să dau cu femeile înnouratului Zeus.
 Du-te voioasă la zei și acolo mîndrește-te acumă,
 Leto, că tu m-ai învins și m-ai dovedit în putere.“
 Asta grăise Hermes, iar Leto de jos își culese
 Arcu, săgețile care prin pulbere stau răsîndite.
- 495 Armele fiicei luînd, se întoarse la zei; Artemida
 Merse mîhnită-n Olimp, la casa de-aram-a lui Zeus,
 Și lăcrimînd a căzut la picioarele tatălui. Rochia-i
 Cea măiestrită pe ea tremura, iar părintele olimpic
 Fiica cu drag își cuprinse și rîse cu poftă și zise:
- 500 „Care din zeii cerești făcutu-ți-a asta, copilo,
 Numai așa, pe nedrept, parc-ai face tu răul pe față?“
 Zîna-nstemată și lărmuitoare a vînatului zise:
 „Iată, soția ta Hera mi-a dat lovituri fără milă,
 Ea care veșnic aprinde pe zei la-nvrăjbire și sfadă.“
- 505 Asta vorbiră-ntre ei părintele Zeus cu fata-i.
 Febos Apolon atunci intră în cetate de teamă,
 Nu cumva ea pînă-n seară-mpotriva ursitei să cadă.

- Nemuritorii ceilalți pe-naltul Olimp se suiră,
Unii aprinși de mînie, iar alții făloși de învingeri,
510 Și s-așezară alături de Zeus. Ahile-ntr-accea
Moarte lătea, omora pe troieni laolaltă cu caii.
Cum citeodată, cînd arde-n cetate și fumul se urcă
Pînă la cerul întins; vîlvătaia, cerească urgie,
Zbuciumă lumea-n oraș cășunîndu-le multora jale;
515 Astfel îi fierbe și-i vînzole-amar pe troieni și Ahile.
Sta peste poartă la turn moș Priam alunei și
de-acolo
El l-a văzut pe novacul Ahile. Din față-i troienii
Iute fugeau îmbulzindu-se, nu cutezau să s-ație
După viteaz. Și craiul, gemînd, de la turn coboară
520 Și dă poruncă vestiților paznici ai porții: „Deschideți
Poarta să intre fugarii-n cetate, Ahile i-alungă.
Uite că vine, mă tem că îndată ne-ajunge potopul.
Cum o să-neapă sub zid îmbulzindu-se și-au să răsufle
Cetele, poarta să-nehideți și bine să trageți zăvorul.“
525 Zice. Străjerii rătezul împing și dau drum la
canaturi,
Vraște-i poarta, se mîntuie oștirea fugară, iar Febos
Grabnic ieși înainte-i s-o străjuie de potopire.
Ei prăfuiți și setoși dau buzna spre zid pe la poartă
Fuga veneau de pe cîmp și căutau adăpost în cetate.
530 Aprig Ahile cu arma-i gonea și cumplită turbare
Sinea lui toată-i cuprinse și dornic era de mărire;
Și ar fi fost cucerit-acum Troia de-ahei, dacă Febos
Nu stăruia să ia parte la luptă mărețul Agenor,
Al lui Antenor fecior, fără seamăn viteaz și puternic.
Inima-n pieptu-i spori și alături de dînsul Apolon
535 Stete proptit de stejar, îndosit într-o negură deasă,
Gata de-acolo să-l apere el de primejdia morții.
Cum îl văzu îns-Agenor pe cuceritorul Ahile,
- 519** Prin adăugarea unei unități metrice se restituie forma de hexametrul a versului: *După viteaz. Și craiul, gemînd, de la turn se coboară* etc.
- 524** După acest vers urma, în original, un alt hexametrul, omis de autorul tălmăcirii. Propunem introducerea lui în text prin următoarea echivalență: *Frică mi-e groaznicul om cu-un salt să n-ajungă-năuntru*.

Stete în loc să-l aștepte cu mintea bătută de gânduri
Și suspină de necaz și zise în sine-a-i bărbată:

540 „Vai mie! Dacă-mă să-necere eu să fug de cumplitul
Ahile

Și-am să iau drumul pe unde ceilalți o iau razna de
spaimă,

Tot mă va prinde și acolo mă va junghia ca pe-un
famen,

Ori eu să las pe ai noștri la goană-mbulziți de Ahile
Și de cetate departe s-o iau la picior pe cîmpie,

545 Coastele Idei să urc, să mă tupil acolo-n tufișuri
Și pe-nnoptate la rîu să mă scald și așa de sudoare
Bine fiind răcorit, aș putea să mă furiș la Troia...
Însă de ce stau pe gânduri și așa socotindu-mă-n
sine-mi?

Poate cumva să mă vadă fugind de la zid pe cîmpie

550 Și năvălind după mine pe drum, să m-apuce din fugă,
Orice nădejde s-a dus după asta, eu nu scap de moarte.
El e viteaz și puternic, se știe că n-are potrivă.
Dacă eu tot l-aș lua în primire-naintea cetății?
Doară și trupu-i se poate răni cu tăișul de aramă

554 După cum indică majoritatea comentariilor homerice (cf., spre exemplu, A. Pierron, *ed. cit.*, p. 355; P. Mazon, *ed. cit.*, vol. IV, p. 68, n. 1; D.M. Pippidi, *ed. cit.*, p. 409 etc.), din acest vers rezultă limpede că legenda invulnerabilității corpului lui Ahile (cu excepția călcîiului, de care a fost ținut de Thetis la cufundarea în Styx sau la călirea prin foc) reprezintă o mitologemă ulterioară în raport cu textul homeric. Ocupîndu-se de analiza comparativ-istorică a mitemului centaurilor în familia popoarelor vechi și neo-indo-europene, Georges Dumézil, în *Le problème des Centaures. Étude de mythologie comparée indo-européenne*. Paris, 1929, pp. 184—185, constată că anumite aspecte ale legendelor vechi grecești pot fi interpretate ca mituri de tip special, explicînd originea diferitelor rituri. Este cazul, în special, al relației Peleus-Thetis: căsătoria lor are loc într-o „lume a centaurilor“ (p. 184); din această unire rezultă un copil care suportă proba focului, fiind „abandonat“ de tatăl sau de mama sa în foc; același copil este dat spre îngrijire unui centaur, care îl educă întocmai ca un centaur etc. Supozițiile de mai sus sînt confirmate de practica identică a ritualurilor eleusine, care cuprindeau aceeași probă inițiativă a focului. Există, pe de altă parte, o variantă mitologică foarte răspîndită (atestări apud Dumézil, *ibid.*, p. 185, n. 3), în conformitate cu care primii șase copii

- 555 Și-are un suflet și el și oamenii spun că și dînsul
 E muritor și că Zeus îi dăruie lui biruința.”
 Zice și-acolo-ncordat stătu să-l aștepte pe-Ahile;
 Firea-i vitează-i da zor să stea la bătaie cu dînsul.
 Cum din adîncul pădurii un pardos se saltă-naintea
- 560 Unui bărbat vînător și nici nu se sperie fiara,
 Nici nu tulește-napoi, cu toate că-aude lătratul:
 Chiar dacă ar nimeri-o vr'o sulită sau vr'o săgeată
 Și ar străpunge-o în coaste, ea tot nu se lasă, ci luptă
 Pînă ce ori pe dușman îl înhață, ori cade zdrobită;
- 565 Astfel Agenor atunci stă țapăn și nu vrea să fugă
 Pînă ce nu se măsoară cu neîntrecutul Ahile.
 Scutul rotat înainte țindu-și la piept și cu lancea-i
 Ager ochind pe viteaz, cu strigăte așa-l amenință:
 „Tare mai crezi tu, Ahile, că astăzi pui mîna pe
 Troia.
- 570 Nesocotite, dar încă te-așteaptă-mprejuru-i atîta
 Caznă și-obidă, că mulți mai sîntem în cetate vitejii
 Care cu armele pentru copii și părinți și neveste
 Țar-apărăm și de-aceea tu moartea pe-aicea găsi-vei
 Oricît ai fi de șoiman și cutezător la bătaie.”
- 575 Zice și zboară la el cu mîna cea zdravănă boldul
 Și sub genunchi îl ajunge la pulpă și-acolo pulparul
 Cel de curînd făurit din alb cositor la ciocnire
 Zăngăne îngrozitor, dar nu e răzbit, ci răsaltă
 Lancea departe de el și-n cale i-o-mpiedică darul

ai cuplului Thetis-Peleus nu supraviețuiseră probei focului, în vreme ce al șaptelea (numărul este, cum se observă, simbolic), Ahile, reușise să scape numai datorită tipătului (ritual?) al tatălui său, dar, cu toate acestea, călcîiul îi fusese deja ars; Peleus i l-a înlocuit apoi cu un alt călcîi, aparținînd unui uriaș care mergea foarte repede; astfel s-ar explica originea și frecvența epitetului homeric (*Ahile*) *cel iute de picior*. Un episod asemănător se regăsește, așa cum propune Dumézil (vezi și pp. 79—80), în mitemul iranice al lui Gandarava, eroul cu un călcîi de aur, personaj central al miturilor privind reînnoirea anului (*ibid.*, pp. 64—70). În sfîrșit, după Mircea Eliade (*Istoria*, p. 301 și *Naissances mystiques. Essai sur quelques types d'initiation*. Paris, 1975, pp. 227—229), creșterea lui Ahile în pădure, de către „maștri mascați”, trecerea lui prin foc și apă (*Styx*), viețuirea temporară printre fete și îmbrăcat ca o fată reprezintă tot atîtea aspecte clasice ale ritualului inițierii, mai precis ale anumitor inițieri arhaice de pubertate.

- 580** Zeului. Tabăr-atunci pe dumnezeiescul Agenor
 Și Peleianul, dar nu-i dă mărirea izbîndei Apolon,
 Ci pe Agenor răpind, în negură deasă-l ascunde
 Și adăpostindu-l așa, îi dă drumul să plece din luptă,
 Și pe Ahile departe de oaste-l abate smomindu-l.
- 585** Zeul aidom-Agenor la față fiind, lui Ahile
 Tot îi răsare-nainte, iar el se tot ia după dinsul
 Pașii grăbind, și în vreme ce-acolo pe șes îl alungă
 Printre ogoare de grîu, pe lîngă Scamandru pornindu-l,
 Zeul era la doi pași și-l tot amăgea pe Ahile
- 590** Dîndu-i nădejde mereu că-l poate sosi din picioare,
 Iute troienii ceilalți, fugarii, voioși în cetate
 Se năpustiră glotiș. Se umple de-oștire orașul.
 Nu cutezau să s-aștepte oștenii afară la poartă
 Unii pe alții, să vadă în armie cine scăpase,
- 595** Cîne murise-n război, ei toți care-avură picioare
 Bune de fugă, pe poartă roind ei buluc năvăliră.

CÎNTUL XXII

Hector îl așteaptă pe Ahile în fața porților Troiei (1—125). Moartea lui Hector (129—393). Deznădejdea cuprinde Troia (394—504).

După ce astfel ca pui de ciute-o zbughiră-n cetate,
Stau în frumoasele lor metereze culcați, răcorindu-și
Trupul de-arsură și setea din ei potolind. Iar aheii
S-apropiară de zid și pe umere-ntinseră scuturi.

5 Numai pe Hector îl prinse în cursă năprasnica soartă
Și-l împietri înaintea cetății la Porțile Schee.

Febos Apolon atunci așa cuvînta lui Ahile:

„Ce mă gonești, Peleiene, cu toată iuteala pe mine
Cel fără moarte tu un muritor? Dar încă, se vede,

10 N-ai priceput că-s un zeu și degeaba te-mpizmui.

Pesemne

Nu-ți este ție să lupți cu oștirea gonită de tine;

Ea se închise-n cetate și tu te-ai luat după mine.

Nu poți tu moarte să-mi dai, că eu nu sînt supusul
ursitei.“

Plin de necaz a răspuns Ahile cel iute ca șoimul:

15 „M-ai abătut de la zid rătăcindu-mă-ncoace, tu zeul
Cel mai avan între zei, tu care țințești de departe.

Ce de troieni mai cădeau și mușcau la cădere pămîntul
Pînă s-ajungă la Troia! Tu m-ai despoiat de mărire

Lesne ferindu-i pe ei, căci nu te-ai temut de urmare.

20 Crede-mă, eu ți-o plăteam, dacă mie-mi era în putință.“

Asta vorbi și semeț o luă înapoi spre cetate.

Repede ca telegarul cel biruitor cu teleaga,

Care s-asterne la fugă pe cîmp și ca vîntul aleargă,

Iute la fel și Ahile mișca din genunchi, din picioare.

25 Priam întâi de la turn pe el îl văzu pe cîmpie
Strălucitor la năvală. Precum în senin luminează
Toamna luceafărul care cu razele lui sclipitoare
Noaptea, cînd vine-ntunerice, s-arată-ntre multele stele
Și poreclit e luceafărul al Orionului cîne;

30 Mai luminos este el, dar nu e semn bun arătarea-i,
Arșiță doar și zăduf le aduce sărmanilor oameni;
Astfel Ahile la mers înarmat strălucea în aramă.
Scoase un gemet bătrînul și mîinile prinse să-nalțe
Și peste cap da cu pumnul, gema și striga cu putere

35 Și se ruga de fecior care singur stătea înaintea
Porților, peste măsură voind să dea piept cu Ahile.
Brațele-ntinse spre el și așa începu să se roage:

„Hector, iubitul meu fiu, lipsit de oștire tu singur
Nu-l aștepta pe dușman, să nu dai cumva de năpastă,
40 Dacă te biruie-Ahile, fiindcă e mult mai puternic.
Prokletul, de-ar fi el drag și zeilor cît mi-este mie,
Iute ar cădea toropit, mînca-l-ar vultanii și cînii,
Numai așa mi s-ar duce cumplitul amar de pe suflet.
M-a sărăcit de-o mulțime de fii, și tot unul și unul,

45 Pe-unii-i ucise, pe alții-i vîndu în ostroave departe.
Iată, și-acuma pe doi, pe Licaon și pe Polidoros,
Fii-mi născuți de crăiasa între femei Laotoe,
Nu-i văd aci între cetele care intrară-n cetate.
Dacă mai viețuie încă prin tabără, am să-i răscumpăr

50 De la dușman pe aramă și aur, căci am eu acasă,
Dete doar fie-si zestre destulă vestitul moș Altes.
Dacă ei însă muriră și duși sînt pe lumea cealaltă,
Rău o să fie de mine și maică-sa, care-i nascurăm.
Dar pentru obște durerea ar fi mai puțină și răul

55 Mai trecător, dacă n-ai muri tu-nsăbiat de Ahile.
Vino dar, fiule, vino-n cetate și mîntuie Troia,
Mîntuie neamul troian, să nu dai cumva lui Ahile
Naltă mărire de arme cu pierderea zilelor tale.
Hai și te-ndură de mine sărmanul, cît eu mai sînt țiefăr,

60 Nenorocitul, căci altfel ursit e pe al bătrîneții
Prag în răstriște să pier, fiind martor în ceasul din urmă
Multelor nenorociri ce cădea-vor pe mine; răpite
Fi-vor copilele mele, copiii răpuși, pustiite
Casele, pruncii trîntiți la pămînt fără milă în toiul

- 65 Luptei, nurorile-mi duse, smucite de-ahei spre robie.
 Dar și pe mine la urmă fișii înghiți-mă-vor cinii
 Lacomî de carne-nainte la poartă, cînd fi-voi de-o lance
 Ori de-o săgeată lovit și zăcea-voi lipsit de suflare;
 Cinii ce-acasă-i hrăneam la mesele mele, străjerii
 70 Porții, sorbi-vor din singele meu și-amețiți dup-aceea
 S-or tolăni pe la porți. Unui tînăr îi șade tot bine,
 Chiar dacă zace străpuns de sulită la-neăierare,
 Oricum s-arată, chiar mort, frumos e în toate și mîndru,
 Dar cînd capul cel alb și barba cea albă și trupul
 75 Gol al bătrînului mort le fac de batjocură cinii,
 Asta e cea mai amară ursit-a sărmanilor oameni.“
 Astfel grăiește bătrînul și smocuri din pletele-i albe
 Smulge din capu-i cu mîna, ci tot nu se-nduplecă

Hector.

- Mama-i se vaiet-asemenea și lăcrimează; cu-o mîna
 80 Ea se desface la piept și sînul cu alta-și-mbie
 Și, podidită de plîns, se milcuie așa rugătoare:
 „Hector copile, cinstește acest sîn și aibi milă de
 mine,
 Dacă vreodată eu sînu-mbiind alinatu-ți-am păsul,
 Fătul meu, adu-ți aminte și fugi de vrășmașul acela,
 85 Vino-năuntru sub zid și nu te mai pune cu dînsul.
 Vai, blestematul, mă tem că te-omoară și nu te vom
 plînge
 Eu cu femeia-ți cea plină de daruri în patu-ți acasă
 Scumpul meu dulce vlăstar, departe de noi, ah departe
 Au să te sfîșie cinii pe tine zvîrlit la corăbii.“
 90 Astfel ei plîng amîndoi, cuvîntează și-și cheamă
 feciorul
 Și se tot roagă de el, dar nu se înduplecă Hector,
 Ci mi-l adastă pe-Ahile cînd vine spre el uriașul.
 Cum un balaur pe munți, îndopat de otravă, pîndește
 Din văgăună pe-un om și prins de cumplită mînie
 95 Cată la el fioros și se tot zvîrcolește prin bortă;
 Astfel și Hector, în furia-i nepotolită, l-adastă

71-76 Fragmentul a inspirat poetului liric Tyrtaios o meditație gravă asupra condiției umane supuse, în orice prag de vîrstă, morții (vezi *Elegia I*, 17-28, în *Antologie lirică greacă*. București, 1970, p. 20).

După ce-și razimă scutul de turnul ieșit de la poartă.
Geme din pieptu-i atunci și cugetă-n sine-a-i bărbată:
„Vai mie, dacă mă furîș pe poartă și-oi sta după
ziduri,

- 100** Cum o să sară întîiul la mine aprins Polidamas
Și-o să mă mustre, că el sfătui să duc oastea-n cetate
Chiar în pustia astă-noapte, decînd e Ahile-n picioare.
Nu vrui pe el să-l ascult, mai bine-i dam lui ascultare.
Iată că oastea-mi pierdui din nechibzuință și-acuma
- 105** Tare mi-e teamă de-ai noștri, bărbăți și femei din cetate,
Poate să zică vreunul din ei, care nu-i de-a mea seamă:
Hector oștirea-și pierdu bizuindu-se numai pe sine.
Asta va zice, și-atunci mai bine ar fi una din două:
Ori să dau piept cu Ahile, să stau pînă eu l-oi răpune
- 110** Sau înaintea cetății să cad cu mărire. Dar dacă
Scutul lăsa-voi pe jos și coiful asemeni și lancea
Mi-oi răzima-o de zid și ieșindu-i apoi înainte
Voi jurui lui Ahile că-i dau pe Elena și averea-i
Toată ce-aduse-n corăbii adîncate din Argos la Troia
- 115** Fratele-mi Paris, de unde veni între noi învrăjbirea,
Și-oi împăca pe Atrizi și voi da la ai lor ca adaos
Și-alte avuții care s-află la noi în oraș tănuite,
După ce-oî face ca sfetnicii noștri pe față să jure
Teji, că nimic n-o să cate s-ascundă, ci-n
două-mpărți-vor
- 120** Toate comorile noastre ascunse la noi în cetate...
Însă de ce stau pe gînduri și cuget aceasta zadarnic?
Doamne ferește de el să m-apropii, că n-o să mă cruce,
N-o să mă ierte că sînt rugător, ci așa fără arme,
Ca pe o biată femeie zdrobi-mă-va el fără milă.
- 125** Nu se mai poate de-acuma de vorbă să stăm împreună
Și s-o luăm de la capăt ca fata cînd stă cu flăcăul.
Hai să dăm lupta mai bine amîndoi, să vedem mai în
grabă

Căruia tatăl cerese îi va da biruință și slavă.“

Asta cu mîntea el țese așteptînd. Se apropie-Ahile

- 130** Parcă e zeul războiului căruia-i flutură creasta;
El peste umărul drept își vîntuie strașnica lance
Și armătura pe el străfulgeră-n jur ca lumina
Focului, ca răsăritul de soare. Pe Hector îl prinse
Tremurul, cum îl văzu, și nu îndrăzni să mai steie

- 135** Locului; poarta lăasă înapoi și o rupse la fugă;
 Dar, în iuteală-nerezut, se luă după dînsul Ahile.
 Cum pe la munte un șoim, la zbor fără seamăn de iute,
 După sfiosul porumb s-avîntă ușor, și porumbul
 Scapă din gheară-i cotind, dar țiuie șoimul de-aproape,
- 140** Zboară mereu după el și-i gata din zbor să-l înhațe;
 Zboară tot astfel Ahile de-a dreptul asupra-i, iar Hector
 Fuge sub zidul troian și grabnic îl poartă genunchii.
 Dînșii aleargă sub deal, pe lingă smochinul sălbatic,
 Hojma pe-alături de zid, pe calea bătută de care,
- 145** Trece pe la apa cea limpede a două fîntini curgătoare,
 Unde izvoare țîșnesc de unde purcede Scamandrul.
 Șuruie apă-necropită dintr-unul și iese de-acolo
 Abure-ntocmai ca fumul ce iese cînd focul s-aprinde;
 Chiar peste vară celalt e întocmai ca grîndina rece
- 150** Ori ca omătul pe munte, ba chiar și ca apă-nghetată.
 Lîngă izvoare sînt puse sub șipote îgheaburi de piatră
 Largi și frumoase, în care spălau frumusețe de straie
 Fetele mîndre din Troia, femeile odinioară
 Cît a fost pace și nu începuse războiul cu aheii.
- 155** Trece pe-alătură Hector fugind și Ahile gonindu-l,
 Și fugăritu-i viteaz, dar mult mai viteaz gonitorul.
 Repede alearg-amîndoi, că învingerea nu e răsplata
 Jocului de la-ncurare, o blană de bou ori o vită,
 Ci este vorba de-acum chiar de însăși viața lui Hector.
- 160** Cum la întrecere cail cei biruitori pe la jocuri
 Repede-nconjură ținta, cînd jocul e dat întru cinstea
 Unui bărbat răposat și-i mare răsplata, o roabă
 Ori un tripodiu; tot astfel ei doi oculiră de trei ori
 Murul cetății lui Priam, iar zeii stau martori cu toții.
- 165** Zise-ntre dînșii Părintele zeilor și-al omenirii:
 „Vai mie, ce văd cu ochii? Iubitul meu Hector în
 jurul
 Zidului e fugărit. Ah, bietul, mi-e jale de dînsul,
 Care pe-altarul meu arse-o mulțime de buturi de tauri
 Și-n cetățuie la templu și-n creștetul muntelui Ida;
170 Iată-l acum urmărit de Ahile-mprejurul cetății.
 Hai dar, o zeilor, vă sfătuiți și vedeți dacă-i bine
 Noi de primejdie să-l izbăvim. Ori voiți lui Ahile
 Voie să-i dăm să-l ucidă, măcar că viteaz e și dînsul.”
 Zise lui Zeus atunci cea cu ochii albaștri, Atena:

- 175 „Ce fel ai spus, nouratice, fulgerătorule tată?
Pe-unul născut muritor, de mult osîndit de ursită,
Vrei tu cumva să-l desprinzi din brațele morții amare?
Fă-o, noi, zeii ceilalți, la asta nu-ți dăm învoire.”
- Fiul lui Cronos răspunse: „Tu, fata mea, fii liniștită,
- 180 Nu spun cu totu-nadins, vreau bun să fiu față de tine.
Fă tu așa cum socoți și nu sta pe gînduri o clipă.”
- Asta el zise, și-ndată, mai tare stîrnită zeița
Se repezi de pe vîrfurile Olimpului țintă la Troia.
- Tot mai departe zorind Ahile da goană lui Hector.
- 185 Cum un ogar pe la munte zgornind vreun pui de cerboaică,
De la culcuș, după el dă proașcă pe văi în coclauri,
Chiar dacă urma i-o pierde, cînd puiul se tupilă-n tufe,
Cînele aleargă mereu și-l adulmecă pînă ce-l prinde;
Tochmai așa lui Ahile nu poate să-i scape nici Hector.
- 190 Bietul, de cîte ori a încercat să dea drept înaintea
Porții Dardane, să stea sub temeinicul zid al cetății,
Unde să-l apere cu zburături cei de sus de la tăbii,
Tot de atîtea ori i-a apucat înainte Ahile
Și l-a cîrmit spre cîmpie, luînd-o spre partea cetății.
- 195 Cum e în vis cînd un om pe un altul zadarnic alungă,
Nu poate unul să scape și nici celălalt să-l ajungă;
Astfel Ahile nu-i chip să-l apuce, nici Hector să scape.
Cum putea Hector de moarte să fie ferit, dacă Febos
Nu-i sta prielnic alături și nu-i da în oara din urmă
- 200 Inimă aprigă-n piept și repeziciune-n picioare?
Semne făcea el din cap, șoimanul Ahile, spre oaste
Și-o-mpiedica să îndrepte săgeata de moarte lui Hector,
Nu cumva altul să aibă mărirea-nainte lovindu-l.
Cînd la al patrulea-nconjur sosir-amîndoi la fîntînă,
- 205 Cumpăna-i mare de aur întinse cerescul părinte,
Puse în talgere două din sortile morții amare,
Una fu soarta lui Hector, și a lui Ahile cealaltă,
Și cumpăni el apoi. Pe loc s-aplecă a lui Hector
Soartă și-ajunse în iad; el fu părăsit de Apolon.
- 210 Iar la Ahile sosind zeița cu ochii albaștri,
Palas Atena, de-aproape-i vorbi în cuvinte ce zboară:

- „Cred că de-acuma, iubite-al lui Zeus,
mărețule-Ahile,
Da-vom aheilor de la corăbii noi doi biruință
Mare, cu arma strivind pe Hector în veci ahtiatul
- 215 După război, că doar nu mai e chip să ne scape din
mină,
Oricît Apolon s-ar zbate și-ncoace și-ncolo de milă
S-ar tăvăli rugător la picioarele tatălui Zeus.”
- Astfel îi zice și el o ascultă, se bucură-n sine
Și se oprește în loc, se sprijină în lancea-i de-aramă.
- 220 Lasă pe-Ahile zeița și iese-naintea lui Hector;
Ea după chip, după glasul puternic s-aseamănă-ntocmai
Cu Deifob, și zice de-aproape viteazului: „Frate,
Prea mi-te-nghesuie-Ahile din urmă sub Troia, ei
haidem
Noi împotriva să-i stăm apărîndu-ne-aicea cu arma.”
- 225 Hector i-a zis: „Deifob, mai drag îmi erai și-nainte
Tu decît frații ceilalți de un singe cu mine, ai lui Priam
Și ai Hecubei feciori; acuma văd eu că-mi ești mie
Frate mai bun, că tu iată te bizui să ieși după mine,
Cum m-ai văzut, cînd ceilalți stau nepăsători în cetate.”
- 230 Tot prefăcută, din nou l-agrăi cea cu ochii albaștri:
„Nu știi tu, frate, ce mult în genunchi se rugară de
mine
Tata și mama și-ai noștri să nu plec, să stau în cetate
Eu cu ceilalți, că atîta cutremur pe toți îi cuprinse.
Dar mi-era jale grozav și-anevoie puteam să mai sufăr.
- 235 Hai dar acum să dăm buzna cu suflet aprins, să ne
batem,
Suliți să nu mai cruțăm, să vedem, va putea să
ne-omnoare
El pe amîndoi și să ia-nsîngeratele arme ale noastre
Pradă la vasele lui, ori lancea ta o să-l doboare.”
- Astfel îi zise și merse-nainte-amăgindu-l Atena.

217 Acest vers este urmat, în original, de încă două (vv. 222—223), omise inexplicabil de G. Murnu. Se impune integrarea lor în context, după cum urmează: *Stai tu acuma pe loc, răsuflă, căci eu mă voi duce / Să îl îndemn pentru luptă fâșișă de-acuma încolo.*

- 240 Când au ajuns mai aproape amîndoi și stau gata de
luptă,
Hector a zis: „Peleiene, nu tremur și nu fug de tine
Ca înainte cînd eu ocolit-am cetatea de trei ori
Neîndrăznind să te-aștept, căci iată-mi dă inima mie
Zor împotriva să-ți stau, să înving ori să cad în bătaie.
- 245 Dar o-nvoială să facem, pe zei să chemăm, că doar ei
sînt
Martorii noștri mai buni și mai siguri chezași ai
tocmelii.
Nu te voi face de ocară pe tine, de-o fi să-mi dea Zeus
Slavă să birui și capul să-ți pun. Numai armele tale
Am să le prad, o, Ahile, și da-voi aheilor trupul.
- 250 Fă și tu astfel cu mine.“ Se-ncruntă și glăsuie Ahile:
„Nu mai vorbi de învoială-ntre noi amîndoi,
blestемate.
Cum între oameni și lei nu-i chip legătură să fie,
Nici nu se-mpacă vr'odată cu inima lupii și mieii,
Ci dușmănie pe veci îi desparte pe unii de alții;
- 255 Tocmai așa între mine și tine nu-ncape-nfrățire,
Dragoste și legături pînă unul din noi o să cadă
Și-are să-mbuipe cu sînge pe zeul setos de războaie.
Pune-ți dar toată știința de arme. Tu trebuie-acuma
Meșter în lance să fii și ne-nfricoșat la bătaie.
- 260 Nu se mai poate să-mi scapi, îndată cu sulița-mi Palas
Te va răzbi și acuma plăti-vei cu ghiotura
Soților mei cei uciși de tine, turbatul, în luptă.“
Zise, și lancea rotînd, spre el o zvîrli cu putere;
Hector în față-i privind, ușor se feri, că el iute
- 265 Se îndoi spre pămînt și arma zbură pe deasupra
Și se înfipse în țarnă. Dar fără de știrea lui Hector
Palas de jos o răpi și o dete-napoi lui Ahile.
Hector se bucur-atunci și începe-a grăi lui Ahile:
„Nu m-ai atins, Peleiene. Se vede că tu de la Zeus
- 270 N-ai știut ziua cînd eu am să mor și zadarnic
Te-ai lăudat. Șiretenie-a fost și palavre din parte-ți

261 Hexametrul poate fi refăcut prin adăugarea unei unități me-
trice: *Te va răzbi și acuma plăti-vei cu ghiotura-amarul* etc.
262 Ca și în versul din nota precedentă, absența unei unități
metrice dăunează rostirii versului ca hexametrul; el se impune

- 305 Falnice tuiuri și-i flutură jur împrejur de pe creste
Coama de aur stufoasă, durată de zeul Hefestos.
Cum scînteiază-n amurg luceafărul seara-ntre stele,
El care-i cea mai frumoasă din stelele cerului, astfel
Luce la capătu-i sulița care-o-nvîrtește cu dreapta.
- 310 Moartea lui Hector chitind Peleianul și-n grabă
ochindu-i
Trupul frumos unde-i gol și mai potrivit la lovire,
Ci învăscut este el cu mîndrele arme de-aramă
Ce le luase ca pradă, cînd el a ucis pe Patroclu.
Numai pe unde undreaua desparte grumazul de umăr
- 315 La junghietură e gol, și-aici e mai grabnică moartea.
Suliț-acolo, cînd tabără Hector, Ahile i-o-implintă
Și ascuțișul îi iese prin frageda ceafă, nu-i taie
Însă gîtlejul arama ascuțită răzbind, și de-aceea
Poate-ngăima încă Hector, ci-pulbere el se răstoarnă.
- 320 Vesel atunci chiuind, se laud-Ahile zicîndu-i:
„Hector, pesemne crezut-ai că dacă omori pe
Patroclu,
Ești mîntuit. Mă uitaseși pe mine, că n-am fost aproape,
Nesocotite, dar mai rămăsese-napoi la corăbii
Unul cu mult mai viteaz ca să poată pe el să-l răzbune,
- 325 Eu care acum te zdrobii. Pe tine mîncea-te-vor jalnic
Pasări și cîni, iar pe el tovarășii au să-l îngroape.”
Hector, abia răsufîind, se roagă de Ahile și-ngaimă:
„Rogu-te eu pe părinți, pe genunchile tale, pe viață,
Nu mă lăsa să fiu cînilor hrană cumva la corăbii
- 330 Și ca răsplată primește-o comoară de aramă și aur,
Care-ți va fi îmbiată de acasă, de mama și tata,
Și-napoiiază părinților trupul, pe rug să mi-l ardă
Și să-mi îngroape cenușa bărbați și femei din cetate.”
Cătă sub gene la el și-i zice răstindu-se-Ahile:
- 335 „Nu mă ruga pe părinți și nici pe-a mea viață, tu,
cine.
Cum nu sînt fiară eu însumi bucăți să te rup și cu poftă
Carnea ta vie s-o-nghit, să răscumpăr cruzimile tale.
De asta și nimenea n-are să-ți apere tidva de colții
Cînilor, chiar dacă daruri de zeci de ori, ba și mai multe
- 340 Mi s-ar aduce pe-aici la cîntar și mi-ar fi juruite
Și-altele, nici dacă însuși părintele-ți Priam cu aur

Trupul tău ar cumpăni ca să-l cumpere, tot nu te-ar plînge

Maică-ta, n-ai pat așezîndu-te, ca pe copilul ei dulce;
Au să te-nfulice-ntreg doar cîinii și corbii pe tine."

345 Hector în zbuciumul morții atît mai putu să îngaima:

„Felul prea bine-ți cunosc și tot bănuiam că pe tine

N-am să te moi, că tu ești ca fierul de tare la suflet.

Însă ia seama să nu mă răzbune împinși de mînie

Zeii în ziua de plată cînd Paris și Febos Apolon,

350 Cîit ai fi tu de viteaz, te-or întinde la Poarta Scheiană."

Zice și-ndată-l cuprinde pe el întunericul morții;

Sufletu-i din mădulare spre iad își ia zborul bocîndu-și

Nenorocirea; pieri doar în floare și-n toiul puterii.

„Mori", zise-Ahile, deși el murise. „Eu moartea
primi-voi

355 Cînd o să vrea Cel-de-sus și zeii ceilalți să mi-o deie."

După cuvintele aceste, smucînd de la trupul lui
Hector

Lancea, și-o puse deoparte și prinse a prăda de pe dînsul

Armele lui sîngerate. Aheii ceilalți alergară

Și se mirau de făptura și statul măreț al lui Hector.

360 Cine venea pe la el, îi da cîte un brînci de mînie.

Și-unul la altul de-aproape privind, cuvînta cu mirare:

„Doamne, ce moale și blind e-acum la atingere

Hector,
Și ce cumplit era el cînd venea să dea foc la corăbii!"
Asta grăi fiecare cu arma de ciudă pâlindu-l.

365 După ce-i scoase pe rînd armătura șoimanul Ahile

Merse pe urmă-ntre-ahei și așa cuvîntă tuturor:

„Voi căpetenii și Domni peste oastea din Argos,
prietenii,

După ce zeii mi-au dat să dobor pe vrăjmașul acesta,

Care făcu răutate cum n-au făcut toți laolaltă,

370 Să-mpresurăm și să batem cu armele noastre cetatea.

Dar să vedem mai degrabă ce cugetă încă troienii,

Vor părăsi ei orașul acum după moartea lui Hector

Ori au să stăruie-aici, cu toate că nu mai e dînsul?

Ce stau eu oare vorbindu-vă-așa, parcă n-am altă grijă?

375 Zace la corturi neplîns și neîngropat pîn-acuma

Bietul Patroclu, pe care eu n-o să-l mai uit pînă fi-voi

- Viu între vii și picioarele mele ar putea să mă poarte.
 Chiar dacă morții se uită cu totul pe lumea cealaltă,
 Eu și-ntre morți de prietenul meu mi-oî aduce aminte.
- 330** Hai îns-acuma, feciori, cîntarea de slavă să-ncepem.
 Și să ne-ntoarcem, -napoi și să ducem în tabără mortul;
 Mare ne-a fost biruința, ucis-am pe falnicul Hector,
 Căruia, ca la un zeu, se rugau în cetate troienii.“
- Zice și-ndată-i abate să-l facă de ocară pe Hector;
335 El amîndouă picioarele lui le străpunge la vine
 De la călcîi pînă-n glezne, printr-însele-i trece curele,
 Cetluie trupul de car și-l lasă să-i spînzure capul.
 Armele-i mîndre luînd și suindu-se-n chelna telegii,
 Cailor dînsul dă bici; ei repede zboară spre vase.
- 390** Colbul învolbură pe tăvălit, iar deoparte și alta
 Pletele-i negre se lasă pe jos și în țărână-i obrazul
 Plin de mîndrețe adineauri, dar care, din voia lui Zeus,
 Batjocurit de dușmani este-acuma în țară la dînsul.
 Astfel întreg i s-afundă prin pulbere capul. Iar mama-i
- 395** Părul începe să-și smulgă și-și leapădă-ncolo marama
 Cea sclipitoare și-n hohote plînge privindu-și feciorul.
 Geme cu jale și tata-i bătrînul; în juru-i norodul
 Plînge și geme și el, de umple cetatea cu plînsul.
 Mult era vaietul lor, de parcă întreg Ilionul,
- 400** Marea cetate pe deal, pierea irosindu-se-n flăcări.
 Oastea de-abia îl ținea pe bătrîn, că el de durere
 Nu mai putea; se zbătea să s-arunce pe Poarta Dardană.
 Tare de toți se ruga tăvălindu-se jos pe gunoaie
 Și cuvînta el duios și pe nume zicea fiecăruî:
- 405** „Dragii mei, nu mă opriți; lăsați-mă voi fără grijă
 Singur să ies din cetate, să merg la ahei spre corăbii,
 Vreau să mă rog de păgînul și nelegiuitul acela,
 Poate-o să aibă rușine de anii mei, poate se-ndură
 De bătrînețele mele. Și el are tată ca mine,
- 410** Craiul Peleu, care viața-i dădu și-l crescă ca să fie
 Pacostea noastră, dar mie mai mult decît altora, bietul,
 Pentru c-atîția copii îmi răpuse, toți tineri în floare,
 Tare mi-e jale de toți, dar nu mi-i așa ca de Hector;
 De-asta și jalea-i amară curînd mă va duce la groapă.
- 415** Doamne, de ce n-a murit săracul în brațele mele?
 Am fi putut măcar noi, sărmana lui mamă cu mine,
 Pînă la saț împreună să-l tot tînguim și să-l plîngem.“

Asta zicea plîngînd şi-n juru-i oftau orăşenii.
Printre femei începu să se jăluie amar şi Hecuba:

- 420 „Vai mie, fătul meu! Biata cum eu aşa greu
încercată
Pot vieţui cînd eşti mort? Tu fală-mi erai în cetate
Ziua şi noaptea, fiind tot binele şi ajutorul
Celor din Troia, bărbaţi şi femei, care-adesea pe tine
Ca pe un zeu te primeau, că şi lor le-ai fost mare
mîndrie
425 Cît ai trăit, acum iată-te-n mîna ursitei şi-a morţii.”

Asta ea zise plîngînd. Dar încă nimic n-auzise
Buna soţie-a lui Hector, că nimenea nu o vestise
Cum era drept, că afară de poartă-i rămase bărbatul.
Ea la palat înăuntru şedea şi ţesea la o pînză

- 430 Roşie, largă-ndoită, cu alesături de tot felul.
Roabele cîrlionţate striga să aşeze în vatră
Pe pirostie o mare căldare să-i fie de baie
Caldă lui Hector îndată ce el se va-ntoarce din luptă.
Biata, ea nici prepunea că departe de scaldă-l ucise

- 435 Palas Atena pe Hector cu lancea izbită de-Ahile.
Dar de la turn auzind tînguit şi bocit, ea începe
Toată să tremure-atunci, îi cade suveica din mînă
Şi cuvîntează la roabele cele frumos pieptănate:

„Haide cu mine voi două să văd oare ce-i? Auzit-am

- 440 Țipătul soacră-mi, inima-mi tremură şi mi se zbate
Gata să-mi sară din piept şi vai, mi-amorţiră
genunchii;

Vreo răutate s-apropie acuma de fiii lui Priam,
Doamne, fereşte-mi auzul de-o astfel de ştire! Dar tare
Mi-e să nu-l rupă din oaste la-ntoarcere-Ahile pe Hector,

- 445 Cutezător cum e el, şi departe de zid să-l alunge
Singur pe cîmp şi să-i curme pe veci cutezarea nebună,
Izvoditoare de rău, că el nu stă-napoi cu mulţimea,
Ci se răpede-nainte şi nu vrea să ştie de nimeni.”

Asta grăi şi ea scoasă din minte dă fuga din casă,

- 450 Inima-i zvocote-n piept. Ea merge de şerbe-nsotită.
Cînd după asta la turn prin gloata de oameni ajunse,
Stete privind pe zid şi-ndată văzu ea de-acolo
Leşu-naintea cetăţii cum tot îl duceau telegarii,
Repede fără de milă-l tirau spre ahei la corăbii,

- 455 Noaptea ea bezna de neagră pe loc îi întunecă ochii
 Și ea trăsniță ea cade pe spate și-și pierde simțirea.
 Sar răvășite departe ale pletelor mîndre podoabe,
 Conciul, apoi un tulpan, legăturile bine-impletite,
 Bațul, zovon care-i dase Afrodita, zeița de aur,
 460 Cînd a luat-o mireasă din casele craiului Vultur,
 Hector în schimb aducîndu-i puzderii de daruri de
 zestre.

- Dar la cădere-i pe ea o-mpresoară cumnatele-i multe
 Și o ridică-ntre ele pe biata-nlemnită de groază.
 Cînd după asta ea prinde răsuflet și-i dezmeticită,
 465 Zice cu hohot de plîns femeilor care-o-nconjoară:
 „Hector, ah biata de mine! Amîndoi ne-am născut
 în aceeași
 Zodiac, tu te-ai născut la palatul lui Priam în Troia,
 Eu sub pădurile muntelui Placos la Teba-n palatul
 Craiului Vultur. Sărmanul pe-o nenorocită ca mine
 470 El de copil m-a crescut. Să nu-mi fi dat viața mai bine!
 Vai, tu pe lumea cealaltă sub bolta pămîntului negru
 Astăzi te duci și pe mine în veșnică jale, pustie,
 Văduv-acasă mă lași și încă un prunc ni-i copilul
 Care de noi e născut. Nici tu acum, Hector, pe dînsul
 475 N-o să-l ajuți fiind mort, nici dînsul odată pe tine.
 Chiar dacă el în război din mîna dușmanilor seapă,
 Trudă și zbucium și chin o să-i fie de-a pururea traiul;
 Alții lua-i-vor ogorul și au să-l despoaie de-avere.
 Cum e orfan un copil, se duc și tovarăși și jocuri;
 480 Merge cu capul plecat și lacrimi îi șiruie-n față.
 El la prietenii tatălui umblă cerșind de nevoie,

458-459 Obiectele de podoabă (hom. *tá dēsmata*) menționate aici
 cuprind: bentița care, înconjurînd capul, strîngea părul la
 timples și pe frunte, asemenea unei diademe (hom. *ampyx*); o
 rețea de plasă care menținea părul astfel strîns și pieptănat
 într-o anumită poziție (hom. *kekryphalos*); un voal de dimen-
 siuni mai mari, care de obicei cădea pe umeri și cu care se
 putea acoperi, la nevoie, fața (hom. *krēdemnon*). Acești ter-
 meni strict tehnici, dintre care doi se întilnesc doar o singură
 dată în epopeea homerică în general, au fost echivalați în tăl-
 măcire prin *conci*, *tulpan* și *baț* (*zovon*), ilustrîndu-se, o dată
 mai mult, efortul de cuprindere a realităților homerice într-un
 spațiu comun balcanic, conservator al unor tradiții și inter-re-
 lații etnice multimilenare.

- Pe-unul îl trage de mantie, pe-altul îl trage de haină.
Poate vreunul milos îi întinde și lui păhăruțul,
Buzele-și udă cu el, dar bietul nu-și udă și cerul
- 485 Gurii, pe cînd un copil cu părinți îl alungă pe dînsul
De la ospăț, îi dă palme și-l bruftuie și-l probozește:
«Cară-te! Tatăl tău nu stă la masă cu noi împreună».
Și-nlăcrimat se întoarce sărmanul la văduva-i mamă,
Biet Astianax! El care-nainte în brațe la tata
- 490 Nu se hrănea fără numai din măduvă și din grăsimea
Cărnii de oi. Dacă somnu-i venea și-nceta să mai zburde,
El adormea în pătuc fără grijă pe brațele doicii,
Pe așternutul lui moale, sătul de tot felul de bunuri.
Mult o să sufere acuma de tată lipsit, Astianax,
- 495 «Domnul cetății», porecla ce-i daser-ai noștri, căci
Hector,
Tu le-apărai și înaltele ziduri și porțile singur.
Dar la corăbii acum, departe de noi, te vor roade
Viermii roind și de trupul tău gol săturase-vor cîinii,
Biete bărbat, cînd acasă păstrate sînt hainele tale
- 500 Gingașe, dalbe, de mîna femeilor bine țesute.
Dar cu le-oi strînge pe toate, în foc le-oi zvîrli și le-oi arde
Nemaifiind de folos, că tu n-ai să le porți și pe tine
Au să te laude-atunci bărbați și femei în cetate.”
Asta ea zise plîngînd și femeile oftau după dînsa.

495 Numele dat de Hector copilului era *Skamándrios*, în vreme ce *Astýanax*, „domnul cetății“, reprezenta „porecla“ acordată, în semn de cinste, de către troieni fiului conducătorului militar al Troiei. Cf. și *supra*, 6, 400.

CÎNTUL XXIII

Patroklos îi apare în via lui Ahile (1—106). Însmormintarea lui Patroklos (107—254). Jocuri funebre în cinstea eroului (254—373).

Astfel cu toții plingeau în cetate. Între acestea danail
La Helespontos ajunseră-n tabăra lor și acolo
Se-mprăștiară, apucînd spre corabia lui fiecare.
Numai Ahile, nevrînd să dea mirmidonilor drumul,

5 Zise oprindu-și tovarășii cei bucuroși de războaie:
„Soților mei preaiubiți, voi repezi în lupta cu carul,
Noi telegarii acuma să nu-i deshămăm de la care,
Ci mai încoace în carele voastre veniți ca să plîngem
Și să jelim pe Patroclu, căci asta-i a morților parte.

10 După ce sufletul ne-om răcori cu jălanie amară,
Căii apoi slobozînd, să ne punem la praznic cu toții.”

Zise și toți după el începură-mpreună bocitul;
Mortul de trei ori jălînd în carele lor ocoliră.

Tetis stătea între ei stîrnindu-le-ndemnul bocirii;

15 Prundul udau ei cu lacrimi pe mal, își udau armătura
Cea de pe ei din părere de rău după Menețianul,
Groaza dușmanilor. Bocetu-ncepe-ntre dinșii Ahile
După ce-și pune pe pieptul ortacului mîinile crunte:

„Și în al morții locaș mi te bucură, scumpe Patrocle,

20 Iată c-aduc la-mplinire ce eu juruisem; pe Hector,
După ce-ncoa-l adusei, îl dau cînilor crud să-l înghită
Și o să-njunghi la mormîntu-ți vlăstare dușmane
Douăsprezece pe-ales și am să răzbun a ta moarte.”
Zise și iar i-abătu să-i facă necinste lui Hector.

- 25 Trupu-i trînti el cu fața prin pulbere aproape de patul
Unde Patroclu sta mort. Descinseră atunci de pe dinșii
Armele lucii de aramă, apoi sloboziră sirepii
Nechezători și cu miile se așezară spre vasul
Domnului lor, că un praznic Ahile găti după voie.
- 30 Tauri bălani horecăiau, cu fierul tăiați, o grămadă
Și se zbăteau înjunghiate mulțime de oi și de capre
Mecăietoare și vieri o grămadă, colțați, de grăsime
Doldora, ntiși la frigare erau pîrjoliți de văpaie.
Astfel în prejmetul mortului sîngele curse pîraie.
- 35 Dar căpitanii aheilor s-apropiară de-Ahile
Și se grăbiră să-l ducă la craiul Atrid Agamemnon,
Însă d-abia îl porniră, că tot mai jălea pe prieten.
Cum ei ajunser-acolo la cort, la Atrid Agamemnon,
Numaidecît porunciră strigacilor crainici să puie
- 40 Apă pe foc într-o mare căldare, că poate vor face
Ei pe Ahile în baie să-și spele măcșala de sînge,
Ci el stătea neclintit, se jura și zicea împotriva:
„Nu, nicidecum, și vă rog pe cel mai puternic, mai
mare
Zeu care-i Zeus, păcat e s-apropii de capul meu baia
- 45 Pînă nu-l punem pe rug și nu-l astrucăm pe Patroclu,
Pînă eu chica nu-mi tund, ca așa, cît am parte de viață,
Nenorocire ca asta să nu-mi fie dat să mai sufăr.
Dar ne supunem acum la nevoia ospățului jalnic;
Mine pe urmă din zori tu crai Agamemnon, trimite,
- 50 Oameni să care la lemne, să facă ce trebuie-n cinstea
Mortului, pentru ca el să coboare în lumea noptie;
Trupul să-i mistuie aprigul foc și mai iute din fața
Ochilor noștri să piară, ca oastea să-și cate de lucru.”
Zise și ei bucuros îi făcură pe voie-auzindu-l.
- 55 Grabnic comîndul gătind, fiecare se puse la masă
Și ospăta din belșug; aveau parte totuna cu toții.
Dar mai în urmă, cînd foamea și setea de tot și-alinară,
Ei la odihnă spre corturi se duseră și se culcară.
Sta și Ahile culcat între cetele-i multe pe locul
- 60 Gol de corăbii, la marginea mării, pe unde bat valuri
Și este vuietul mult, și ofta cu durere din suflet.
Cum ațipi mai tîrziu și somnul, topîndu-i necazul,
Dulce-l cuprinse pe el, că dalbele lui mădulare
Prea-și obosise gonind după Hector 'naintea cetății,

- 65 Iată-i s-apropie sufletul, bietul prieten Patroclu,
Însuși leit după stat, după fața cu ochii cei mindri
Și după glas, după port. La creștet îi stete și-i zise:
„Dormi și de mine uitat-ai cu totul, Ahile? Eu nu
sînt
Printre cei vii, ci sînt mort și-i păcat că de mine nu-ți
pasă.
- 70 Pune-mă-n groapă curînd, ca așa să pot trece pe poarta
Iadului. Umbrele morților, dusele suflete, acolo
Calea mi-așin peste rîu și-ncă nu mă primesc între ele;
De-asta zadarnic mă vîntur la poartă pe lumea cealaltă,
Mina-ți întinde-mi s-o strîng. Vai mie, de-acolo, din
noapte
- 75 Nu mai viu eu înapoi dacă trupul pe rug îmi veți arde,
N-o să mai stăm împreună noi vii ca prieteni deoparte
Sfat între noi sfătuind, că moarte cumplită pe mine
M-a înghițit după cum de la naștere-mi fuse osînda.
Dar, o, Ahile, și ție, măcar că te-asemeni cu zeii,
- 80 Dat e sub zidul cetății la Troia să-ți fie sfîrșitul.
De-asta eu rogu-te, încă și cer să-mi ascuți rugămîntea:
Oasele mele să nu le pui tu osebit de-ale tale,
Ci împreună să fie cum furăm acasă la tine,
Cînd de la noi, din Opunta, d-abia un copil, m-adusese
- 85 Tata Menețiu la voi, după moartea de om ce făcusem;
Știi că pe-al lui Amfidamas fecior am ucis din prostie,
Dar pe nevrute, fiind supărat după jocul de-arșice.
Bine primindu-mă acasă la el călărețul Peleus,
M-a îngrijit părintește și ție m-a dat ca tovarăș.
- 90 Fie-nsotite și oasele noastre-n ulciorul de aur,
Vasul cu gemene torți dăruit de-a ta mamă cinstită.“
Dar lui Patroclu îndată-i răspunse șoimantul Ahile:
„Dragul meu, suflete scump, de ce vii la mine
și-aceste
Tu mi le spui și pe rînd mi le ceri cîte una? Eu toate
- 95 Ți le voi face deplin după cum ți-i dorința și voia.
Dar mi te-apropie, vino să stăm împreună o clipă
Îmbrățișați amîndoi ostoindu-ne jalea și plînsul.“

Asta i-a zis și s-a-ntins cu brațele el, ci pe dinsul
 Nu-l putu strînge, că sufletul, tocmai ca fumul, sub glie
 100 S-a risipit țîrîind. Uimit dar Ahile se scoală,
 Bate din mîni și mirîndu-se, așa între ai lui cuvîntează:
 „Doamne, e drept că aieve pe lumea cealaltă mai este
 Sufletul, umbra de om, dar neîntrupt e cu totul.
 Chiar astă-noapte văzui cum stete la capul meu umbra

99 Din perspectiva mitologiei homerice, conceptul de *psykhê* se raportează la două semnificații fundamentale, antinomice și simultan dependente. Ca dat esențial al vieții, *psykhê* reprezintă, propriu-zis, răsufllarea fizică, respirația ca semn manifest al viului, așadar se suprapune noțiunii înseși de „putere a, vieții“, „viață“; la acest nivel al conceperii principiului vital, *psykhê* era percepută ca o substanță fizică, un suflu material dispărînd, o dată cu moartea, de obicei prin „stavila gurii“ (cf., *supra*, 9, 403), dar uneori și printr-o simplă rană (cf., *supra*, 14, 511—512; 16, 484—485). În opoziție cu acest sens esențialmente vital, conceptul de *psykhê* a fost raportat simultan la domeniul antagonic al morții; aici, el semnifică puterea înlăturată, despărțită, distrusă a vieții prin moarte, chintesența spirituală a omului, dublarea sa non-corporală, deși păstrînd (cum rezultă din versurile precedente, 65—67) ne-schimbată forma din viață; această fantasmă e o umbră lipsită de consistență, de nepipăit ca și aerul, o plăsmuire vană (hom. *éidōlon*), ca în v. 103. Cf. *Filosofia greacă pînă la Platon*, vol. I, p. 25. Dihotomia suflet-trup (*psykhê-sōma*) se conturează ulterior și începe să se accentueze abia în cursul sec. V—IV î.e.n., devenind, prin concepția ce stă la baza operei lui Platon (cu precădere în dialogurile *Phaidon* și *Phaidros*), o relație antagonică și de subordonare, de unde au izvorit de altfel principalele dogme ale filosofiilor soteriologice și ale teologiilor ulterioare. Cf. Erwin Rohde, *Psychê. Le culte de l'âme chez les grecs et leur croyance à l'immortalité*. Edition française par Auguste Reymond. Paris, 1928, cap. *L'âme dans les poèmes homériques. Culte rendu aux âmes*, pp. 1—55; (vezi, acum, și Erwin Rohde, *Psychê*. Traducere și cuvînt înainte de Mircea Popescu. București, 1985, pp. 15—67); A. Frenkian, *Le monde homérique*, pp. 61—66; 105—109; J. Coman, *L'immortalité chez les Thraco-Géto-Daces*, în ACIT, vol. III, pp. 254—255; M. Nasta, *Les rites d'immortalité dans la religion de Zalmoxis: syncrétisme et / ou contamination*, în ACIT, vol. III, pp. 345—347. În legătură cu originea conceptului arhaic de „suflet“ (la Homer și în civilizațiile sumero-babiloniene), tableta a XII-a, col. a III-a a textului asirian al *Epopiei lui Gilgamesh* oferă un important punct de sprijin, prin comparația acestuia cu o „(ră)sufflare“: „spiritul lui Enkidu, ca o suflare“ (cf. A. Frenkian, *art. cit.*, p. 275, n. 1).

- 105 Bietului nostru Patroclu și cum el cu plins și cu gemet
Mult mă ruga cite toate; la chip era-tocmai ca dinul.
Zise și jale stîrni tuturor și se tot văietară,
Pînă ce rumene zori îi găsiră jălind pe la trupul
Mortului vrednic de plîns. Din corturi atunci, de
oriunde,
- 110 Oameni și muli a trimis Agamemnon Atrid după lemne;
Grijă purta Merione, voinicul ales, vizitiul
Craiului Idomeneu. Ei toți cu topoare, cu funii
Bine sucite mergeau, și mulii păseau înainte
Cale-ndelungă la vale, la deal și cotiș și de-a dreptul.
- 115 Cum ei pe coastele apoaselor plaiuri din Ida sosiră,
Repede-nalții stejari începură să taie cu-arama
Lung-ascuțită, de zor; trosnind cu putere copacii
Se prăbușeau, iar aheii îi tot despicau și de vite
Trunchiuri de lemne legau înapoi năzuind spre cîmpie,
- 120 Mulii țărîna scurmuau cu copita prin dese stufiguri.
Și la sosire lemnarii — buștenii cărau după-ndemnul
Lui Merione, ortacul lui Idomeneus bărbatul,
Și-i așezară pe rînd grămadă la mal unde-Ahile
Vru să ridice un mare mormînt lui Patroclu și sieși.
- 125 După ce-alături făcură-o cogeamite cladă de lemne,
Oastea pe-acolo șezînd pe-ndelete aștepta, iar Ahile
Dete poruncă la toți mirmidonii cei dimprejuru-i,

În ciuda opiniei lui Frenkian, după care comparația între cele două reprezentări ale (pre-) conceptului la Homer și în eposul sumero-akkadian nu este semnificativă în sensul descoperirii unor elemente comune, considerăm că tocmai în acest scurt fragment al tabletei a XII-a se regăsesc puncte de contact pentru susținerea ipotezei unei concepții similare, dar independente, asupra sufletului în reprezentarea primitivă: căci, inițial, *psykhê* reprezenta, în virtutea etimologiei sale, tocmai „sufletul”, „respirația vitală”, sens pe care epopeea homerică îl aleasă sub forma unor reminiscențe extrem de vechi. Cf. A. Frenkian, *Le monde homérique*, pp. 63, 81, 86, 106. O mai nouă interpretare a conceptului homeric de *psykhê* în raport cu alți termeni similari utilizați (*thymós*, *noûs*, *phrénés* etc.) și, mai ales, din perspectiva receptării și reconsiderării plurivalente a textului homeric în antichitatea helenică posterioară oferă Félix Buffière, *Les mythes d'Homère et la pensée grecque*. Paris, „Les belles lettres”, 1956, cap. *Les trois parties de l'âme. Accords et discordances*, pp. 257—278, în special pp. 257—265 (subcap. *Psychologie d'Homère*).

Armele-ndată să-și puie și caii să-nhame la care.

Ei se seulară de jos și armele și le-mbrăcară

130 Și se suiră-n telegi războiniciei și minătorii

Toți, călărimea-nainte, în urmă un nor de pedestri,
Mii de bărbați, și-ntre ei Patroclu-i purtat de prieteni
Și-acoperit i-a fost trupul de smocuri din plete tăiate
Și presărate de ei. Ahile din urmă, ținându-i

135 Capul, pășește obidit, că pe lumea cealaltă-și petrece
Marele soț. Și sosind la locul ales de Ahile,

Mortul ei puseră jos și un munte de rug înălțară,
Și-alta, gândindu-se-atunci, în minte-i veni lui Ahile:
Stînd mai deoparte de stivă își tunse el coama bălaie,

140 Părul crescut înadins ea să fie-nchinat lui Sperheos

Rîul, și zise cu gemet privind către apele mării:

„Vai, că zadarnic în ruga-i părintele meu, o,
Sperheos,

Ți-a juruit că la-ntorsu-mi acasă la mine în țară
Pletele-mi ție am să-nchin și face-voi jertfa cea mare

145 Și înjunghia-voi acolo cincizeci de berbeci la izvoare,
Unde ți-i sfînta dambravă și purarea-ți fumeg-altarul.
Asta rugarea i-a fost, dar, Doamne, tu n-ai împlinit-o.

Dacă eu nu mă întorc înapoi în iubita mea țară,
Iată eu pletele-mi dau să le ducă cu el răposatul.“

150 Asta viteazul rostind, în minile mortului puse

Pletele sale și toți din adînc suspinau de durere
Și tînguindu-se-acolo s-ar fi pomenit ei cu noaptea.
Dar la Atride s-a dus și de-aproape i-a zis Pelcianul:
„Crai Agamemnon Atride, că tu ești mai mare
și-ahcii

155 Ție mai mult se supun, destul cu bocitul și plînsul.
Armia-mprăstie acum de la rug și trimite-o să-și cate
De ospătat, că de mort îngriji-ne-vom noi, mirmidonii.
El doar ni-i nouă mai scump, numai Domnii cu noi să
rămîie.“

Zisele lui auzind mai-marele Domn Agamemnon

160 Iute făcu să se-mprăstie armia pe la corăbii;
Locului steteră ai mortului îngrijitori și clădiră
Cu lemnăria un rug în pătrat de o sută picioare;
Puseră apoi cu mîhnire în creștetul rugului trupul.
Multe oi grase și tauri greoi și cornaci înaintea

- 165 Rugului ei jupuiră și bucătăriră. Grăsimea
Jertfelor toate luînd, înveli pe de-a-ntregul Ahile
Mortul într-însa, în juru-i tiesi jupuitele cărnuri
Și răzîmă de-a lui raclă mai multe ulcioare cu miere
Și mirodenii, trînti el pripit și cu gemet din suflet
- 170 Încă vr'o patru sirepi cu coarde-nălțate și mîndre.
Cîinii ce-i stau pe la masă erau numai nouă; dintr-însii
Doi înjunghiindu-i pe loc i-azvîrli peste rug; pe deasupra
Doispre'ce tineri voinici, feciori de frunțași de la Troia,
El cu arama-i jertfi, cruzime cumplită, și-n urmă
- 175 Focul aprinse, ca vajnica-i pară să mistuie totul.
Și dup-aceea cu vaiet zicea și chema pe prieten:
„Chiar și pe lumea cealaltă te bucură, scumpe
Patrocle!
- Iat-am adus la-mplinire ce eu juruisem'nainte,
Doispre'ce tineri voinici, feciori de frunțași de la Troia,
- 180 Focul îi arde-mpreună cu tine pe rug, dar pe Hector
Nu-l dau să-l mistuie focul, pe el o să-l sfișie cîinii.”
Astfel Ahile amenință, dar trupul lui Hector dulăii
Nu-l dумicară; îl păzi înadins Afrodita și-l unse
Ziua și noaptea ea însăși cu mir de minune, cu balsam
- 185 De trandafiri, ca de pietre cumva scrijelit să nu fie
Cînd va mai fi tăvălit, și aduse din cer pe cîmpie
Febos un nour umbros și acoperi-mprejurimea
Unde sta leșul întins, ca să nu-i mai usuce devreme
Arșița soarelui carnea la vine și la mădulare.
- 190 Dar lemnăria cu mortul asupra-i din lips-adierii
Nu se aprinse, și alta în minte-i veni lui Ahile:
Stînd mai deoparte de rug începu să se roage de două

184-175 Profuziunea sacrificiului funerar în cinstea eroului își des-
coperă un echivalent doar în riturile funebre vechi indiene și
scitice, despre ultimele furnizînd mărturie Herodot, 4, 71-72
(în *ed. cit.*, vol. I, pp. 335-337). Ritualurile funerare scitice
s-au perpetuat, o dată cu legendele conexe de tip iranic și
indo-european, pînă azi la popoarele caucaziene, în special la
osetini. Despre caracterul extrem de vechi al acestor cutume
și analogiile posibile în plan comparat indo-european, o analiză
detaliată oferă Georges Dumézil, în *Légendes sur les Nartes
ruivies de cinq notes mythologiques*. Paris, 1930, pp. 158-161;
idem, în *Romans de Scythie et d'alentour*. Paris, 1978, cap.
La mort et les morts. Rituels funéraires, pp. 249-261.

- Vînturi, Munteanul și Crivățul. Jertfe frumoase
 Le juruia și stropind din cupa de aur să vie
- 195 El îi ruga și mai iute să ardă mormanul de trupuri,
 Stiva de lemne s-aprindă curînd. Auzindu-i rugarea,
 Iris, zeîț-aripată, s-a dus să dea de veste la Vînturi.
 Ele-mpreună adunate stăteau la ospaț, în locașul
 Vîntului vîjiitor Munteanul. Venind repezită
- 200 Stete pe pragul de piatră zeîța. Și cum o văzură
 Toți se sculară grăbiți și-ncepură s-o-îmbie la masă,
 Însă ea nu vru să șadă și zise cuvintele aceste:
 „Nu pot să șed, că mă-ntorc înapoi la Ocean în
 tinutul
- Etiopenilor, unde sînt jertfe mărețe-nchinat
- 205 Zeilor și-o să iau parte și eu între ei la ospete.
 Roagă-se-Ahile fierbinte de Crivățul și de Munteanul
 Cel vuitor ca să vie, și juruie dalbe prinoase
 Focul suflînd să-l aprindeți, să mistuie rugul, pe care
 Zace Patroclu jălit de întrecaga oștire danae“.
- 210 Asta vorbi și se duse zeîța, iar ei se ridică
 C-un vîjiit fioros și din față-le mătură norii.
 Iute pe mare sosesc șuierînd, cu suflare de vișor
 Undele tot răscolesc, se lasă pe șesul din Troia,
 Suflă năvalnic în stivă și vulvuiе vajnic văpaia.
- 215 Bat cît e noaptea amîndoi și vulvori înteteșc împreună
 Tot vîjiînd. Peste noapte și iutele-Ahile veghează.
 Toarnă din cană de aur în cupă cu două mînere
 Vin și închină la zei și stropește țărîna și cheamă
 Suflatul bietului dus. Și cum un părinte cu vaiet
- 220 Plînge, cînd arde-osămintele fiului său, care-i tînăr
 Însurățel și murînd după dînsul își lasă părinții
 Plîni de răstriște; tot astfel Ahile jălea pe prieten
 Leșul arzîndu-i și-aproape de rug se tîra de durere
 Greu suspînînd. În urmă, cînd zarea-și trimite pe lume
- 225 Solul luminii, luceafărul, și se revarsă pe mare
 Zorile-apoi, ațipi atunci focul, se stinse văpaia.
 Iute se-ntoarser-acasă grozavele vînturi pe marea

193 Versul redevine hexametru admitînd adăugarea unei unități
 metrice în final: *Vînturi, Munteanul și Crivățul. Jertfe fru-*
moase-ntru totul etc.

Tracică și clocotind gemeau răscolitele valuri.

Dar ostenit Peleianul se trase deoparte de-arsură

- 230 Și se culcase pe acolo și dulce-adormise, când iată
Oamenii toți laolaltă se strinser-alături de-Atride
Și se trezi după larma și tropotul lor Peleianul,
Care sculîndu-se-atunci așa începu să-i îndemne:

„Tu, Agamemnon, și voi celelalte mai mari

căpetenii,

- 235 Stingeți acuma jăraticul tot pînă unde se-ntinse
Focul, vin negru turnînd, și noi să culegem pe urmă
Oasele de la cenușa iubitului nostru Patroclu
Bine-osebindu-le; ele doar lesne pot fi cunoscute,
Dînsul era pe la mijlocul rugului, și pe la margini
240 Arseră-n lături ceilalți, de-a valma bărbații cu caii.
Oasele apoi, îndoit învelite în prapuri, le punem
Într-o ulcică de aur și-acolo să stea pîn-n ziua
Cînd răposa-voi și eu. Să nu-i fie mare mormîntul,
Ci potrivit înălțat. După moartea mea numai, prieteni,
245 Faceți-l mare și-nalt, voi toți care atunci după mine
Veți mai trăi la corăbii.“ Și-ndemnul i-ascultă cu toții.
Toarnă vin negru și curmă jăraticul tot pînă unde
El se lățise și-un mare morman de cenușă se lasă
Și din cenușă aleg osemintele albe ale celui
250 Dîs, neuitatul tovarăș, le-nfășură-n prapuri, le-așază
Într-o ulcică de aur și adăpostesc pe la corturi
Vasul frumos împînzit. Și sapă un crug împrejurul
Rugului și-ntemeiază mormîntul, și-ndată din țarnă
Nalță movilă și pleacă pe urmă-napoi. Iar Ahile
255 Ține oștirea pe loc și-o rînduie-n larg-adunare,
Jocul deschide, din tabără aduce răsplată la jocuri,
Scumpe tripeduri, cazane și cai și vîrtoși în cerbice
Tauri și fier vinețiu și femei cu mîndrețe de bete.

Pune în șirul întîi pentru cine se-ncurcă cu caii,

- 260 Dalbă răsplată, o șerbă măiastră la lucru de mînă
Celui mai meșter la joc și-un tripodiu cu toarte, de două
Și douăzeci de măsuri, iar celui de-al doilea o iapă
Îngreunată și nedomolită, de ani numai șase.
Celui de-al treilea-i dă o mîndrețe de sculă, căldare
265 Neîncercată la foc de patru măsuri încăpere;
Celui de-al patrulea-i dă doi talanți, amîndoi sînt de

aur,

Celui de-al cincilea-i dă o tingire cu două minere
Încă nearsă, și-n urmă sculindu-se-aheilor zice:

„Crai Agamemnon, aheilor, voi cei cu mîndre

pulpare,

- 270** Iată răsplata ce-așteaptă pe cine se-ncură cu caii.
Dacă întrecerea asta de-acum s-ar fi dat întru cinstea
Altuia, cu negreșit de înția răsplat-aveam parte.
Caii mei, cum o știți bine, sînt neîntrecuți în putere,
Fără de moarte sînt ei; Poseidon i-a dat lui Peleus,
- 275** Tatălui meu, de la care primitu-i-am eu moștenire.
Dar de la joc eu mă dau la o parte-mpreună cu caii,
Care-și pierdură pe vrednicul hățuitor, pe slăvitul
Bunul Patroclu, c-adesiori după ce-n apele albe
El îi scălda, și ulei curgător le turna peste coame.
- 280** De-asta-l jălesc amîndoi în picioare și-și lasă atîrnate
Coamele pîn'la pămînt și stau nemișcați de mîhnire.
Dar pregătiți-vă voi și ieșiți înaintea cu toții
Care vă-ncredeți în cai și-n tăria telegilor voastre.”
Asta vorbi și se strînseseră toți minătorii cei repezi.
- 285** Cel mai înții răsări căpitanul de oaste Eumelos
Admetianul, un meșter de nimeni ajuns la strunitul
Cailor. Iar după el se sculă Diomedee voinicul,
Roibii și-i duse la ham, sirepii troieni ce-i luase
De la Eneas, cînd Febos odată pe-acesta-l scăpase.
- 290** Sare de jos după asta la joc și Menelau bălanul,
Craiul din viță de zei, și-ncepe doi zmei să înhame:
Murga-i a fratelui său Agamemnon și-al lui pintenogul;
Anhisiaid Ehepol în dar mai demult i-o dăduse
Lui Agamemnon, de teamă să nu-l ia cu oastea la Troia,
- 295** Vrînd de-avuția cea dată de zei să se bucure-n tihnă
Dînsul acasă-n orașul bogat în pămînt, Siciona.
Iapa Menelau înhamă, ea zburdă dorită s-alerge,
Caii făloși cu păr lins începe a-și găti și-Antilohos,
Mîndrul fecior al lui Nestor, bătrînul născut de Neleus,
- 300** Mare de suflet în veci. În Pilos născuți erau caii
Care teleaga-i purtau. Părintele alături îi stete
Și-l învâța numai bine, deși priceput era fiul:
„Fătul meu, tu Antiloh, te iubiră Poseidon și Zeus
Tînăr cum ești și te învățară-n tot chipul strunitul

- 305 Cailor și-nvățătură mai bună nu-ți trebuie alta.
Ținta să-nconjuri tu știi de minune, dar ai telegarii
Cei mai nesprinteni la fugă și mi-e c-ai să dai de păcate.
Caii acestor-aleargă mai iute, dar cei care-i mînă,
Nu sînt cu mult mai isteți și îndemînatoci ca tine.
- 310 Fiule, pune-ți în sinea ta toată priceperea minții,
Dacă tu nu vrei să-ți scape din mînă răsplata izbînzii,
Face cu mintea mai mult decît cu puterea lemnarul,
Pe-ntunecatul noian cu mintea-și îndreaptă cîrmaciul
Vasul cel iute la mers, cînd este bătut de furtună:
- 315 Bîruiie și-un mînător de teleagă tot astfel pe altul,
Cine la goană se bizuie numai în cai și în care,
Și o ia razna bezmetici rotindu-se-ncoace și-ncolo,
Caii nu-și poate struni și-n băтелиște dinșii bat cîmpii.
Cine-i dibaci însă, chiar dacă hățuie cai mai nevolnici,
- 320 Ținta de-a pururi ochind, o tot ocolește de-aproape
Și ca-nainte spre țel cu grijă din hățuri o-ntinde
Sigur și fără ocol și cată la cine-l întrece.
Ținta-i vădită, ți-o spun eu cum este și n-o să te-nșele
Cît e brățatul de-naltă răsare din brazdă și este
- 325 Lemn de stejar sau de brad ce nu putrezește de ploaie.
Albe, de-o parte și alta, mai stau două pietre proptite
La cotitura de drum: încolo e neted tot cîmpul.
Lemnul e poate un semn ce-arăta un mormînt în
vechime
Ori la asemenea-ntreceri fusese-nainte de oameni
- 330 Pus ca o țintă cum el i-așezat și acuma de Ahile.
Tu într-acolo răpede-ți sirepii cu carul aproape,
Însă ia seama, cînd treci, și în chelna cea bine-impletită
Pleacă-te-n partea cea stîngă puțin și asmute,-mboldește
Calul din dreapta mereu, slăbește-i cu mîinile friul,
- 335 Mînă și-nghesuie atunci cu totul aproape de țintă
Calul din stînga, să pară că zbuciumul roatei strujite
Stă să se-atingă de semn, dar cată să nu dai de piatră,
Caii să nu ți-i izbești și carul să-nțânduri, ca astfel
Să-nveselești pe ceilalți, iar tu să rămîi de rușine.
- 340 Fii dar cuminte, iubitul meu fiu, și păzește-te bine.
Una să știi, dacă cu caii vei trece de țintă,
Nimenea nu te va prinde din urmă și nu te va-ntrece,
Chiar dacă s-ar aținea după tine un zmeu, Arionul,
Calul mînat de Adrast, prăsilă din zei, ori sirepii

- 345 Lui Laomedon, acei șoimuleni care-n Troia crescură.”
 Zise bătrînul așa și se dete-napoi să-și ia locul,
 După ce-i spuse feciorului tot ce era mai de seamă.
 Și Merione al cincilea caii-și găti la cotigă.
 Ei se suiră-n telegi și sorții apoi aruncară.
- 350 Sorții Ahile-i clăti și din chivără-ntiul răsare
 Sorțul cu numele lui Antiloh, lui Eumelos îi cade
 După feciorul lui Nestor, apoi lui Menelau Atride;
 Vin după el Merione și cel mai din urmă-i Tidide,
 Care e neîntrecut de dibaci la mînatul telegii.
- 355 Toți s-așezară la rînd după cum le fu sorțul. Ahile
 Țint-arăta de departe pe netedul cîmp, unde puse
 Ca veghetor pe scutarul părintelui său, pe moș Fenix,
 Seamă să ție de toat-alergarea, să spuie-adevărul.
 Toți mînătorii deodată dau cailor pocnet din bice,
- 360 Șfichiuite caii plesnind, fac gură și-i tot amenință
 Nepregetați. Telegarii îndată s-aștern pe cîmpie
 Repezi departe de vase. Se-nalță de jos pe sub pieptul
 Cailor praful lătit ca un vișor de iute, ca norul.
 Coamele flutură-n vînt; ba huruie atunci pe cîmpie
- 365 Carele, ba în văzduh se tot saltă, ci drept în picioare
 Stau mînătorii-n telegi și inima tot li se bate
 Dornică de biruintă, și asmută cu țipete caii
 Care tot răpăie-n fugă și zboară și-nspulberă cîmpul.
 Cînd telegarii ca vîntul în partea din urmă se-ncură
- 370 Obļu spre mare-napoi, fiecare-și arată vîrteala;
 Repede caii se-ncoardă la drum și dau goană nebună.
 Iepele vînteșe atunci Eumelos și-avîntă-nainte,
 Dar după ele Tidide-și-aținte armăsarii din Troia,
 Nu le slăbește prea mult, ci din urmă de scurt le tot
 ține;
- 375 Caii se-ndeașă, de parcă stau gata să sară-n teleagă,
 Și cu suflarea în umere late încălzesc pe Eumelos,
 Botul așa ei la fug-amîndoi își băgaseră-ntr-însul.
 Și Diomede cu caii l-ar fi întrecut pe Eumelos
 Ori s-arăta deopotrivă cu el, dacă Febos Apolon
- 380 N-avea minie pe el și nu-i zbură biciul din mînă.
 Lacrimi din ochi, de necaz, i se scurseră lui Diomede,
 Dacă văzu el că iepete aleargă mai iute-nainte
 Și că-i slăbiră la fug-armăsarii, lipsindu-le biciul.

- Palas Atena ia seama cum renghiul Apolon îi joacă
- 385 Lui Diomede Tidid şi grabnic ea merse la dînsul,
Bieciul îi dă înapoi şi-i încintă la fug-armăsarii.
După Eumelos aleargă pe urmă pornită zeita,
Iepelor hamul le sfarmă, iar ele la dreapta, la stînga
Sar speriate amîndouă şi oiştea cade pe ţărnă
- 390 Şi se prăvale din chelnă Eumelos alături de reată.
Sîngeră pielea-i julită la gură, la nas şi la coate,
Sîngeră pe la sprincene şi fruntea-i jupită, şi plînsul
Îl podideşte pe ochi şi glasul-i virtos i se stinge.
Caii pe-alături cotind şi-i asmute Tidid şi departe
- 395 Lasă îndărăt pe ceilalţi, că Palas Atena-i îmboldeşte
Căii la drum şi pe el îl ajută să-ncingă mărirea.
După viteazul Tidid mîna roşcovanul Menelau,
Însă din urm-Antiloh silea telegarii lui Nestor:
„Daţi înşinate şi voi, v-aşterneţi cu toată iuteala,
- 400 Nu vă dau zor năidecum să vă-ntreceţi la goană cu caii
Lui Diomede Tidid, căci Palas Atena, ea însăşi
Văd că le dă repejune şi-ajută să biruie dînsul.
Caii mînaţi de Menelau încalte sosiţi-i din urmă
Repede nu vă lăsaţi să vă faşă cumva de ruşine
- 405 Murga, o iapă fiind, pe voi mai şihai în putere.
Eu de-nainte vă spun şi spusa mea fi-va-mplinită:
N-o să vrea tata să ştie de voi şi pe loc vă omoară,
Dacă veţi fi lăsători şi avea-vom răsplată mai mică.
Hai dar vă daţi dup-Atrid şi să sprinteniţi mai în grabă.
- 410 Voi dibăci şi eu una din parte-mi acum, o să caut
Fără de greş să mă furîş pe-alături de el la strîmtoare.”
Zise, iar caii de gura stăpînului lor se temură
Şi o bucat-alergară mai iute, cînd iată-naainte-i
Fătul lui Nestor în cale văzu o strîmtoare adîncată,
- 415 Unde slătutele ape ale iernii mîncară pămîntul
Şi-l desfunderă şi-ntreg îl scobiră de ajuns-o rovină.
Fuga-şi-ncetină acolo Menelau de teama ciocnirii;
Fiul lui Nestor atunci coteşte puţin cu teleaga
Dîndu-se-n lături din drum şi apoi năvăleşte-naainte.
- 420 Asta pe-Atrid l-înspăimîntă şi-ncepe cu gura la dînsul:
„Nu mai mîna nebuneşte,-Antiloh, mai agale,
opreşte.

Calea e-ngustă; poți trece-nainte la larg mai încolo,
Vezi să nu dăm de bucluc, dacă vii peste mine cu carul."

- Astfel îi strigă, dar el dă tot mai vîrtos înainte
- 425 Caii cu biciul grăbind, și se face că nici nu-l aude.
Tocmai cînt bate un disc aruncat peste umăr de tineri
La încercarea puterii, atît a fugit înainte
Și Antiloh, și-n urmă rămase Menelau cu carul,
Fuga slăbi dinadins el însuși ca nu cumva caii
- 430 Să se izbească pe drum și carele să se răstoarne
Și el să cadă prin colb în pîrpa ce-aveau de-a-se-ntrece.
Craiul Menelau atunci se răsti la feciorul lui Nestor:
„Mai ticălos, Antiloh, nu-i nimenea altul ca tine.
Cară-te, piei! Pe nedrept te țineam de cuminte cu toții
- 435 Dar și așa nu iai plata ce vrei, jurămîntul alege."
Astfel îi zice și-ncepe cu strigăte caii să-și mîne:
„Caii mei, nu zăboviți și nu stați pe loc demîhnire;
Mai înainte ca voi i-or cădea de genunchi și picioare
Caii ce v-au întrecut, că-s doar niște gloabe bătrîne."
- 440 Asta grăi, și de teama stăpînului ei alergară
Și mai de zor și ajunseră aproape de roibii lui Nestor.
Stau la privesc aheii și toți urmăreau alergarea
Cailor, care zburau și colb ridicau pe cîmpie.
Idomeneu mai întîi zări telegarii de unde
- 445 Sta singuratic mai sus de ceilalți, pe-o nălțime.
Strigătul celui dinții de departe auzi și de-acolo
El cunoseu pe Tidid și-un cal arătos înainte;
Calul întreg era roib, avea însă-n mijlocul frunții
Alb și rotat ca și luna un semn. El sculîndu-se, zise:
- 450 „Scumpilor mei căpitani și Domni peste oastea din
Argos,
Oare zăresc numai eu? Ori și voi deslușiți telegarii?
Pare că-s alții acei care acuma ieșiră-nainte
Și mînătorul se pare că-i altul; de-o piedică poate
Deteră iepele care-adînceauri erau mai în frunte,
- 455 Doar le văzusem atunci cînd trunchiul de lemn oculiră,
Nu pot acum să le văd, deși eu le caut cu ochii
Peste tot cîmpul troian; ele nu se zăresc nicăirea.
I-o fi scăpat mînătorului frîul la-ncunjurul țintei,
N-o fi putut să le-nfrunte și n-avu noroc la cotire,
- 460 Și-o fi căzut el acolo și carul izbit i se sparse,
Iepele apoi, luînd razna, s-ar fi abătut pe cîmpie.

Dar vă sculați și-aruncați o privire și voi, că din
parte-mi

Nu sînt de tot dumerit. Mi se pare că este bărbatul
Etolian, căpitanul el însuși, viteazul Tidide.“

465 Aias Oilidul atunci sări cu ocară la dînsul:

„Idomeneu, oare ce te grăbești să ne torni la palavre?
Iată că iepele-n zbor tot vin de pe cîmp, de departe.
Nici cel mai tînăr nu ești în rîndul argiilor noștri,
Nici nu ți-s ochii cu mult mai ageri cumva la vedere,

470 Numai în dodii din gură tot dondăi și nu se cuvine
Gureș să fii, că sînt oameni pe-aici mai de seamă ca
tine.“

Îns-al cretanilor Domn zborșindu-se-așa i-a plătit-o:

„Răutăciosule, veșnic întîiul la sfezi, dar în toate
Cel mai din urmă-ntre-ahei, că ești inimă acră din fire.

475 Hai dacă vrei să ne prindem pe-un vas, un triped, o
căldare,

Și să ne judece pe amîndoi Agamemnon, să spuie
Care sînt caii dintii ca s-o știi și să fii păgubașul.“

Zice, și iutele Aias Oilidul pe loc se ridică
Plin de mînie și-i gat-a răspunde cu vorbe mai grele.

480 Ar fi ținut încă mult cicălire-a-ntre ei dacă-ndată
Nu se scula să-i împace luîndu-i cu binele Ahile:

„Aias și Idomeneu, cu grele cuvinte de-ocară
Nu vă mai batjocuriți; destul dar, că nu vi se cade.
Voi și pe altul ați fi supărați, dacă astfel ar face.

485 Stați la privesște-aici și cu noi urmăriți alergarea
Cailor; doar în curînd veni-vor încoace ei singuri
Dornici să biruie toți, și atunci o să vadă oricine
Care sînt caii din față și care sînt cei mai din urmă.“

Zice. Și-n goană de dînșii s-apropie atunci Diomede,

490 Caii mereu biciuind peste umăr, încît se tot saltă
Sus amîndoi și sînt gata mai repede cu alergarea,
Praful țîșnea de pe cîmp, îl tot improșca pe Tidide
Și huruia după cai teleaga-i leită în aur
Și-n cositor, și abia-n prăfăria mărunță făgașul

⁴²¹ Nu apar în tălmăcire două versuri din original (480—481),
pe care le-am echivalat după cum urmează: *Caii aceiași în
frunte sînt, cum erau și-înainte, / Ai lui Eumelos, și sus îi mină
din friu în telegă.*

- 495 Roatele și-l tipăreau, de zburau parcă roibii la fugă.
 Lîng-adunare la mijloc îndată-i opri și sudoarea
 Tot rîura de pe pieptul și coamele cailor. Iute
 Se azvîrli Diomede din scînteietoarea-i teleagă;
 Biciul de jug își propti. Stenelos, voinicul tovarăș,
- 500 Nu se codi, ci se duse grăbit să-i aducă răsplată.
 Dete femeia precum și tripedul cu torți să le ducă
 Oamenii lui inimoși, iar el slobozi telegarii.
 După Tidide veni al lui Nestor fecior, care numai
 Cu violența și nu cu iuțeala-ntrecu pe Menelau,
- 505 Totuși Menelau ținea telegarii pe-aproape de dinsul,
 Cît de aproape-i de roată un cal care-și duce stăpînul
 Într-o teleagă și-o-ntinde pe cîmp; cu părul din coadă
 Mînzul obezile-atinge și aproape-i de tot, de rămîne
 Prea puțin loc între ei, cînd el bate de-a lungul cîmpia;
- 510 Tocmai așa de puțin a rămas mai în urmă Menelau
 Față de fiul lui Nestor; măcar că-i trecuse-nainte
 El de-o bătaie de disc, doar iute-l ajunsese, căci murga
 Lui Agamemnon avîntul în goană grozav își mărise.
 Dacă era cu ceva mai departe s-alerge-mpreună,
- 515 El i-apuca înainte și nu lăsa lucru-ndoielnic.
 Soțul lui Idomeneu, Merione, rămîne și dinsul
 Ca de-o bătaie de sulită după slăvitul Menelau;
 Prea-ntîrzielnici i-au fost și caii cei mîndri la coame,
 Prea nedestoinic și el ca să mîne teleaga la jocuri.
- 520 Cel mai în urmă de tot a sosit Eumelos; c-o mină
 Luciul car își tîra și cu alta zorea telegarii.
 Cînd îl văzu Peleianul în față-i, i fu milă de dinsul,
 Merse și stete-ntre ahei și așa le grăi tuturoră:
 „Cel mai dibaci minător sositu-ne-a cel mai în urmă,
- 525 Hai să-i dăm totuși cîștigul al doilea, cum se cuvine
 Bietului. Cel mai întîi ca răsplată să-l ia Diomede.”
 Asta le zise, și zisa-i voios o primiră cu toții.
 Iapa era să i-o dea lui Eumelos cu voia mulțimii,
 Dar Antiloh a sărit la Ahile cerîndu-i dreptate:
- 530 „Tare mă supăr pe tine, o, Ahile, de-ndată ce-i face
 Una ca asta, că tu ai să iei de la mine răsplată
 Ca s-o dai lui, socotind că de vină-i sînt caii cu carul,
 C-au zăbovit, și nu el, care-i bun. Trebuia să se roage
 Însă de zei, că el n-ar fi rămas cel din urmă la fugă.

- 535 Dacă de dinsul ai milă și drag este inimii tale,
Ai o mulțime de aur în cort și-aramă destulă.
Ai și oi multe și cai și robite femei o grămadă.
Ia din acestea și dă-i de la tine-o răsplată mai mare
Chiar decît asta de-aici, dacă vrei să te laude-acheii.
- 540 Iapa eu n-o dau-napoi; ba pentru a ei stăpînire
Vie oricine pe-aici să-și încerce puterea cu mine."
Astfel îi zise voinicul, zîmbi însă iutele-Ahile
Vesel de vorbele lui, căci drag îi era ca prieten,
De-asta și dinsul așa în cuvinte ce zboară răspunse:
- 545 „Dacă tu-mi ceri lui Eumelos să-i dau de la mine
de acasă,
Dragul meu, și-altă răsplată, eu și-asta voios o voi face;
Am să-i dau platoșa cea de aramă a lui Asteropeos,
Care-i prădată de mine și-i jur împrejur ferecată
În alburii cositor, și scumpă ea are să-i fie."
- 550 Zise și-ndată porni pe tovarășul Automedonte
Platca s-aducă din cort, și dinsul grăbit o aduse
Și lui Eumelos o dete, iar el o primi cu plăcere.
Dar supărat se sculă între ei și Menelau de ciuda-l
Peste măsură ce-avea pe feciorul lui Nestor; un crainic
- 555 Sceptra îi puse în mînă și-apoi porunci tuturor
Molcom să tacă-n sobor. Și-așa începu el, mărîtul:
„Ce mi-ai făcut, Antiloh? Și noi te crezusem
cuminte.
M-ai rușinat cu purtarea, opritu-mi-ai caii din fugă
Și-ai repezit înainte pe-ai tăi, căzăturile tale.
- 560 Rogu-vă însă pe voi, căpitani și fruntași din Ahaii,
Judecători să ne fiți și să țineți voi cumpănă dreaptă,
Doar ca să nu vă defaime vrcodată danaii, să zică:
„Pe Antiloh cu minciuna la joc îl învinse Menelau
Și cu cîștigul s-alese, căci mult mai prejos i-au fost caii
- 565 Alergători, însă el întrecea prin putere și vază."
De-asta să-l judec eu însumi, am toată nădejdea că
nimeni
Nu va cîrți împotriva-mi, căci dreaptă-mi va fi judecata.
Vino încoace-Antiloh, și stai înaintea telegii
Și-a telegarilor tăi după datină, ține în mînă

570 Și mlădiosul tău bici, cu care-ai mînat adineauri,
Pune și-o mîină pe cai și jură pe zeul Poseidon
Că stingherindu-mă-n mers tu n-ai vrut să umbli cu
șoaldă“.

Dar lui Menelau răspunse istețul fecior al lui Nestor:

„Iartă și n-ai nici o grijă, că eu sînt mai tînăr ca tine,
575 Doamne Menelau, iar tu ești mai mare de ani și mai
vrednic.

Știi cum ia cîmpii adese și-și face de cap un om tînăr,
Pentru că e mai pripit și judecă doar pe deasupra.

Mai păsuiește și tu. Răsplata ce mi-am cîștigat-o,

Eu ți-o voi da bucuros. Și chiar de la mine de-ai cere

580 Și alta mai mare, și-aceea cu toată plăcerea ți-aș da-o
Ție pe loc, o, mărite, decît să fiu inimii tale
Pe totdeauna străin și față de zei cu păcate.“

Zise și iapa luînd, o predă lui Menelau feciorul
Mărinimosului Nestor. Cum spicele ude de rouă

585 Se-nviorcă-ntr-o holdă ce crește bogat răsărită,

S-a-nviorat și Menelau în sufletu-i de bucurie.

Și mulțumit după asta grăi în cuvinte ce zboară:

„Iată de-acuma și eu mă împac, o, voinice, cu tine;
Las supărarea, căci n-ai fost nainte vreodată
zburdalnic,

590 Nechibzuit, iar acuma te-a scos tinerețea din fire.

Însă ia seama și nu mai umbra cu momeli altă dată

Față de oameni mai mari. C-un altul afară de tine

Lesne cu nu mă-mpăcam, că tu multe-ai pățit și
luptat-ai

Mult ca și bunul tău tată și fratele tău pentru mine.

595 De-asta rugarea ți-ascult și, deși e cîștigul meu iapa,

Ți-o dăruiesc inadins, ca toți cei de față să știe

Cum că eu nu sînt la inimă rău și orbit de trufie.“

Zice și lui Noemon, prietenul lui Antilohos,

Iapa-i încrede s-o ducă, iar el își păstrează cazanul.

600 Și, ca al patrulea încureător, Merione primește

Plată talanții de aur. Rămase tingirea cu două

Toarte, cîștigul din urmă, și-Ahile o dete lui Nestor.

În adunare aducînd-o, stătu el aproape și-i zise:

„Ia și tu asta, moș Nestor, odor de-amintire din ziua

605 Jalnică a-nmormîntării sărmanului nostru Patroclu.

N-ai să-l mai vezi între noi. Îți dau de pomană răsplata

Asta, căci n-ai să iei parte la lupta cu pumnii, la trîntă,
N-ai să te-ndeși la răpezul de lance și nici la iuțeala
Mersului n-ai să te-ntreci; bătrînețele grele te-apasă."

- 610 Zice și vasu-i dă-n mîină, iar Nestor cu drag îl primește
Și mulțumind lui Ahile, răspunde cu graiuri ce zboară:
„Fătul meu, tot ce din parte-ți mi-ai spus este drept

și cu cale,
Nu-mi fac picioarele, slab îmi e trupul, iar brațele mele
Nu se mai mlădie atît de ușor de la umăr la vale.

- 615 Hei, de-aș fi fost eu acuma tot june și plin de vîrte
Ca mai demult, cînd epeii cu jocuri serbau în Buprasiu
Moartea lui Amarinceu și răsplată la joc i-au pus fiii!
N-a fost atuncea ca mine de vrednic în luptă nici unul
Dintre etoli și epei, ba nici între ai noștri din Pilos.

- 620 La pumnuire am bătut pe-al lui Enop fecior Clitomede
Și pe Angheu din Plevrona la trîntă, cînd el mă
chemase,
Și-am întrecut din picior pe Ificlos, cu toată
iuțeala-i,

Iară din lance pe doi, pe Fileus și pe Polidoros;
Numai cu caii-mi trecură pe-alături feciorii lui Actor.

- 625 Dînșii, la număr mai tari, din pizmă pe mine-nainte
S-au năpustit, că și prețul pe asta fusese mai mare.
Gemeni voinicii erau; strunea telegarii de hățuri
Unul și zdravăn mîina, iar celalt le da goană cu biciul.
Astfel am fost eu demult. De-acum să s-apuce de astea

- 630 Tinerii; eu de nevoie sînt bietul supus bătrîneții;
Dusă e vremea cînd Nestor a fost a vitejilor fală.
Vezi-ți tu însă de lupte cîstindu-ți așa pe prieten.
Darul acesta cu drag îl primesc și mă bucur că veșnic
Cugeți la mine, prietenul tău, și nu uiți vr'odată

- 635 Cîntea, de care-ntre-ahei să am parte și eu se cuvine.
Deci mulțumesc, și din plin acest bine plătească-ți-l zeii".

Asta-i vorbi, iar Ahile se duse-ntre gloatele multe,
După ce lauda toată auzi de la Nestor. Pe urmă
Puse cîștiguri la vajnicul joc al izbirii cu pumnul.

- 640 Dînsul aduce-n sobor și leagă un mul ca de șase
Ani, răbduriu, sălbatic, prea de tot greu la-mblînzire;

⁶²⁰ Versul se impune a fi refăcut ca hexametru: *La pumnuire-am bătut pe Clitomede-Enopianul ș.a.m.d.*

Celui învins îi păstrează o cupă cu gemene toarte.
Scoală-se apoi în picioare și-aheilor astfel le zice:

„Voi, căpetenii Atrizi, ahei cu frumoase pulpare,
645 Pentru ciștigul de față poftim să se bată cu pumnii
Doi mai voinici bătauși. Și care din doi izbîndi-va
Cu ajutorul lui Febos, de-ndată ce toți vor cunoaște-o,
Mulul robaci ca răsplată primind să și-l ducă la corturi,
Iar luptătorul învins o să capete o cupă-ndoită.“

650 Zice, și iață colea un gligan de bărbat și răsare,
Pumnuitor iscusit ca nici-unul, Epeos, răsadul
Lui Panopeu, care mulul înșfacă și-ncepe să zbiere:
„Haide, poftească oricine vrea cupa să ia ca răsplată.
Nimenia altul nu poate să biruie-n harța cu pumnii

655 Și să mi-l ia acest mul, mă cred doar în asta mai tare.
Nu e destul că sînt eu mai pe jos, dacă-i vorba de arme?
Că întru toate destoinic nu poate să fie nici-unul.
Una știu însă și-o spun apriat și pe loc o voi face:
Eu pe potrivnic îl rup cu ghiontul și oasele-i zdrumec.

660 De-asta să steie pe-aici prietenii lui laolaltă,
Trupul să-i care strivit de pumnii și brațele mele.“
Zise, și molcom ceilalți tăcură cu toții, cînd iață
Singur atunci ca un zeu răsărit Evrial se ridică,
Fiul viteazului Domn, fecior lui Talaos, Meciste,

665 Care la Teb-a mai fost, la serbarea de mort, cînd pierise
Craiul Edip, și învinse la jocuri pe toți cadmeenii.

665-666 Aceste versuri au fost îndelung comentate în antichitate, cum ne stau mărturie comentariile criticilor alexandrini și ale glosografilor. Din fragment rezultă în mod limpede că moartea lui Oedip și ceremonia înmormîntării au avut loc la Theba și nu la Colona, în apropierea templului Eumenidelor, așa cum cunoaștem din celebra tragedie sofocleană, care acreditează o variantă mitologică se pare necunoscută de Homer. În al doilea rînd, după mărturia lui Aristarkhos care combate interpretarea dată de unii glosografi, verbul utilizat pentru desemnarea morții eroului (hom. *doypéō*) nu semnifică dispariția naturală obișnuită (ca verbul *thnēskō*, de pildă), ci o moarte violentă, de obicei prin cădere de la (o mare) înălțime; prin urmare, în interpretarea propusă de Aristarkhos, Oedip s-ar fi sinucis aruncîndu-se de pe o stîncă sau, mai puțin probabil, ar fi pierit în război. Admițînd prima variantă, a sinuciderii, apar totuși dificil de explicat onorurile cu care au fost serbate ceremoniile funebre. Cf. detalii importante în comen-

- Sirguitor se tot poartă Tidid și din grai întărește
 Inima lui Evrial, căci prea mult îi voia biruința.
 Vintrele el cu un briu i le-ncinse și dete pe urmă
- 670** Bine-croite curele din piele de taur sălbatic.
 După ce-așa bătaușii se-ncing, naintează la mijloc,
 Zdravene brațe-și-ntind amîndoi și se dau împotrivă,
 Se încheștează și-ncep a pocni loviturile grele,
 Groaznic ei crișcă din dinți și curge sudoarea șiroaie
- 675** Din mădularele lor. Dar cînd Evrial i s-așine,
 Tabăr-asupră-i Epeos și-l pumnue-n față, iar dînsul
 Nu mai stă mult în picioare și trupu-i măreț se răstoarnă,
 Cum citeodată se saltă pe malul ierbos de la mare
 Peștele, cînd de Boreu e suflat și-l îngroapă talazul;
- 680** Astfel se saltă și cade izbit Evrial. Iar Epeos
 Cel oțelit în putere pe brațe de jos îl ridică,
 Soții aleargă la el și-l cară vintriș de picioare,
 Spînzură capu-i la vale și scuipă el cheaguri de sînge.
 După ce-l iau între-ai lor și pe jos leșinat îl așază,
- 685** Dînșii mai dau înc-o raită și-aduc din băтелиște cupa.
 Repede Ahile mai scoate și alte osebite cîștiguri
 Pentru al treilea joc, e vorba de-amarnica trîntă.
 Dăruie, oricui va învinge un vas încercat de jeratie,
 Mare tripod, socotit după preț ca de doispre'ce tauri,
- 690** Pentru bărbatul învins, la mijloc aduce-o femeie
 Meșteră mare la lucru de mină, în preț ca de patru
 Boi prețuită; și-apoi sculindu-se, aheilor zice:
 „Vie și cei care vor la jocul acesta să-ncearcă”.
 Marele Aias atunci și Ulise mehenghiul se scoală,
- 695** Bine se-ncing și pășind în faț-adunării la mijloc
 Dînșii cu zdravene brînci se înșfacă brățiș laolaltă.
 Tare, de parcă sînt grînzile caselor mari, căpriorii
 Care-ncheiați cu temei de-un meșter, înfruntă furtuna,
 Ei se înhață de spete, se-ncoardă, se trag cu putere,
- 700** Spetele strînse trosnesc și sudoarea le curge pîraie,
 Lă se bășică într-una pe coaste, pe umere pielea
 Roșie toată de sînge, dar ei mai dau hartă-nainte

tarul erudit al lui A. Pierron, *ed. cit.*, p. 433, precum și
 P. Mazon, *ed. cit.*, p. 124 (care admite varianta morții în război
 a lui Oedip).

- Dornici să biruie și făuritul tripod să ciștige.
 Nici pe departe Ulise nu-și poate trînti pe potrivnic
705 Lesne, nici Aias pe el, căci tare-i de vină Ulise.
 Însă la urmă, cînd prinser-aheii să-și piardă răbdarea
 Aias îi zice: „Mărite și mult iscusite Ulise,
 Saltă-mă-n sus ori te salt, și fie ce-o fi de la Zeus.“
 Zice și-l umflă pe sus. Șiret cum e însă Ulise,
710 Iute din spate-l izbi sub genunchi, și slăbind în putere
 Aias atunci se răstoarnă pe spate și asupra-i Ulise
 Lat se prăvale pieptiș și lumea se miră privindu-i.
 Cearcă-n al doilea rînd să ridice pe Aias Ulise,
 Însă abia el din loc îl urnește, nu poate să-l salte,
715 Piedică-i pune-n genunchi; și unul de altul aproape,
 Cad amîndoi la pămînt și praful le-ntină tot trupul.
 Sar și-n al treilea rînd ei stau să s-apuce la trîntă,
 Dar se ridică de jos și-i împiedică însuși Ahile:
 „Nu vă mai puneți din nou și nu vă spetiți cu bătaia,
720 Voi ați învins amîndoi, luați dar aceeași răsplată
 Și depărtați-v-acum ca să vie și alții la luptă.“
 Asta le zise, iar dinșii voios îi făcură pe voie,
 Praful își șterseră apoi de pe ei și-mbrăcară veșmîntul.
 Și-alte ciștiguri Ahile mai puse la-ntrecere-n fugă.
725 Scoase o cană de argint, de șase măsuri încăpere,
 Sculă ce n-avea pereche de meșteșugită pe lume.
 O-mpodobiseră meșterii mari de podoabe din Sidon,
 Fenicienii apoi o purtară pe vinăta mare
 Și pe la Schele venind, plocon o făcură lui Toas.
730 Iar al lui Iason fecior, Euneu, o dădu lui Patroclu
 Răscumpărînd pe feciorul iubit al lui Priam Licaon.
 Pentru prieten Ahile și-odorul acesta și-l pune
 Jos ca răsplată bărbatului cel mai ușor de picioare,
 Pentru al doilea pune un bou încălat și puternic
735 Și-o jumătate talant de aur dă celui din urmă.
 Gata cu ele fiind, se scoală și-aheilor zice:
 „Vie și cei care vor să încerce la jocul acesta.“
 Iutele Aias Oïlidul atunci se ridică deodată
 Și iscusitul Ulise, apoi Antiloh, al lui Nestor
740 Fiu, care-ntrece din fuga picioarelor tot tineretul.
 Ei se înșiră, și țînt-alergării Ahile le-arată.
 Drumul se-ntinde departe de semn. Se avîntă-nainte

Sprinten Oilidul întâi. Pornind și Ulise, se ține
Foarte pe-aproape de el. Precum la țesut o femeie

- 745** Gingaș încinsă, la stative stînd, cu suveica
Umblă cînd firul în rost își aruncă lucrînd, și suveica
Ține pe-aproape de piept; tot astfel aproape de Aias
Fuge Ulise și-i calcă pe urme-nainte ca praful,
Care-i de el răscolit, să s-aștearnă din nou pe cîmpie.
750 Repede tot alergînd după el, cu suflarea-l ajunge
Pe după creștet pe Aias. Dau chiot aheii văzîndu-l
Cum năzuiește să-nvingă și-avîntu-i sporesc cu

strigarea,

Dar în minuta cînd ei isprăveau alergarea din urmă,
Craiul Ulise în sine-i așa se ruga de Atena:

- 755** „Fii priitoare, o, zeiță și vino, ajută-mă-n fugă.”
Astfel Ulise se roagă și Palas Atena-l ascultă,
Sprintene-i face deodată picioarele, brațele, trupul.
Iar mai încolo, cînd ei se aruncă s-apuce răsplata,
Aias alunecă împiedicat de zeiță și cade

- 760** Peste mormanul de proaspăt gunoi adunat de la boii
Cei mugitori care fură jertfiți lui Patroclu de-Ahile,
Și de gunoiu-i se umple și nasul și gura lui Aias.
Vasul cîștigă și-l ia încercatul, măritul Ulise,
El înainte sosind, și boul îl capătă Aias.

- 765** Boul la țară crescut de corn apucîndu-l Oilidul
Seuipă din gură gunoiul și zice aheilor astfel:

„Alei, păcatele mele, că piedică-mi puse zeița,
Care ca mamă-i tot sare și-alături îi stă lui Ulise.”
Asta vorbi, iar aheii rîdeau să leșine de dînsul.

- 770** Fiul lui Nestor luă după aceea răsplata din urmă
Și-n adunare privind cu zîmbet aheilor zise:

„Vouă v-o spun, o, prieteni, măcar că o știți, că și
astăzi

Zeiii mai mult îi cinstesc pe oamenii cei mai în vîrstă.
Aias aci bunăoară-i oleacă mai mare ca mine,

- 775** Dar mai trecut și din alt neam de oameni e craiul Ulise,
Însă e verde bătrînul, că iat-anevoie la fugă
Pot să se prindă cu dînsul danaii, afară de-Ahile.”

⁷⁴⁵ Versul, aici un pentametrul, poate fi refăcut prin inversarea
topicii și adăugarea unei unități metrice: *Gingaș, încinsă,*
stînd la stative, mereu cu suveica etc.

- Asta el spune spre lauda celui născut de Peleus,
 Care, auzindu-l, așa îl întâmpină-ndată din gură:
- 780** „Nerăsplătit-, Antiloh, nu-i lauda spusă de tine,
 O jumătate talant de aur îți dau pe deasupra.”
- Zice și-n mînă i-o-ntinde, iar el o primi cu plăcere.
 Dar Peleianul aduse și puse la joc după asta
 Și-alte cîștiguri, un coif și un scut și o sulită lungă,
- 785** Armele lui Sarpedon prădate de însuși Patroclu.
 Scoală-se-apoi între ahei și astfel Ahile le zice:
 „Doi luptători mai poftim, pe cei mai
 destoinici din oaste
 Care-narmați amîndoi cu arme tăioase de aramă
 Pentru răsplata de față să lupte-naintea mulțimii.
- 790** Cine pe altul în trupul frumos nimeri-va întîiul
 Și-l va pătrunde prin platoșă-n carne și-n singele negru,
 Are să aibă din parte-mi această podoabă de paloș
 Tracic cu ținte de-argint care-a fost al lui Asteropeos.
 Și-armele aceste de-aici să le-mpartă amîndoi
 deopotrivă;
- 795** Le mai întindem apoi și-o masă bogată la corturi.”
 Zice, și scoală-se Aias cel mare Telamonianul,
 Și după el se ridică voinicul Tidid Diomede.
 După ce ei se-narmează de-o parte și alt-a mulțimii,
 Gata de luptă la mijloc pășesc amîndoi și cu ochii
- 800** Groaznic așa se privesc, că-ngheață de spaimă danaii.
 Cum împotriva pășind s-apropie unul de altul,
 Dîșii dau buzna de trei ori, se-ndeașă de trei ori
 navalnici.
- Aias atunci pe Tidid în scutul rotat îl împunge,
 Nu-l nimerește în carne, că platoșa i-apără trupul,
- 805** Dar Diomede tot umblă cu lance ascuțită de-aramă
 Peste năprasnicul scut la grumaz să-l împungă pe Aias;
 De-asta temîndu-se atunci de viața lui Aias, aheii
 Cer să-nceteze bătaia, la fel să le fie răsplata.
 Lui Diomede-i mai dăruie-Ahile o sabie mare
- 810** Pusă-ntr-o teacă și prinsă de bine-croite curele.
 Vine apoi altă răsplată, mai scoate un disc,
 turnătură
 Neprelucrată de fier. Zvîrlit era discu'nainte

⁷⁸⁵ Cf., *supra*, 16, 445—487.

De Action deliul, pe el îns-Ahile-l ucise
Și la corăbii l-aduse cu toate-ale lui rotocoluri.

815 Scoală-se-apoi Peleianul și astfel aheilor zice:

„Vie și cine mai vrea la jocul acesta să-ncerce,
Chiar dacă-și are departe de tot de cetate, ogorul,
Are cu discul acesta destul la nevoile sale
Vreme mai mult de cinci ani; păstorul la el și
plugarul

820 Nu va mai merge-n oraș după fier, va avea de la
dînsul.“

Repede atunci se ridică de jos Polipoite luptaciul
Și Leonteu după el, ca un zeu de măreț și puternic,
Aias Telamonianul și-n urmă Epeos măritul.

Se înșirară tuspătru. Ia discul în mînă Epeos

825 Și învîrtind îl aruncă cu ne-ndemînare și-aheii
Rîseră toți. În al doilea rînd Leonteu îl răpede,
Iar în al treilea rînd cu mîna-i cea zdravănă Aias
Discul apucă de jos și-l zboară cu mult mai departe.
Dar mai în urmă îl ia de pe jos și-i dă vînt Polipoite.

830 Cît de departe văcarul pe cîmp își-aruncă ciomagul,
Care și zboară roțiș după vite și cade prin turmă,
Toemai cu atîta-i întrece și el pe ceilalți; de mirare
Chiuie aheii, iar oamenii lui Polipoite iau discul
Plata stăpînului lor, și-l duseră-n cort la corăbii.

835 Pentru arcași după asta viteazul mai scoate unelte
Multe de fier brumăriu, un număr de zece topoare,
Și-altele zece cu două tășuri, și-implîntă pe prundul
Mării departe-un catarg pe care c-o sfoară subțire
De un picior e legat un sfielnic porumb, apoi zice:

840 „Ținta săgeților fie! Acel care atinge porumbul
Capăt-acum cele zece topoare cu două tășuri;
Cine-ar lovi numa-n sfoară, dar pasărea n-ar nimeri-o,
El, mai stîngaci ochitor, va primi celelalte topoare.“
Repede Teucru fruntașul în toată vîrtutea-i răsare

845 Și după el Merione, soț bun al lui Idomeneus.
Sorti își aruncă și-i scutură-n coif de aramă, și iese
Sortul lui Teucru întîi. Deci el, juruind lui Apolon

⁸⁴⁷ Spre deosebire de Meriones, Teukros nu a făgăduit zeului
arcaș o hecatombă, de unde și lipsa de sprijin în ochire din
partea lui Apollon. În conformitate cu textul homeric (v. 863),

- Jertfă măreață de mici timpurii, cu tărie deodată
 Trage săgeata dar nu dă în pasăre, pentru c-Apolon
 850 Nu i-a priit, ci atinge doar sfoara, de care-i legată
 Pasărea de un picior și o taie cu totul săgeata.
 Zboară hulubul spre cer și sfoara cea ruptă se lasă
 Jos la pământ, iar aheii dau strigăte de-nmînare.
 Arcul înșfacă de zor Merione din mîna lui Teucru,
 855 Pune săgeata ce-o ține în mină de mult, de cînd Teucru
 Arcu-ndreptase, și juruie-ndată lui Febos Apolon
 Jertfă măreață de mici timpurii, și în clipa cînd vede
 Sus pe sub nori porumbița rotindu-se-n zbor, Merione
 Trage din arc, o brodește sub aripă tocmai la mijloc
 860 Și o străpunge de tot; săgeata se-ntoarce și-n fața
 Lui Merione se-nfige-n pământ, iar porumbul se lasă
 Sus pe catargul corăbiei negre la cioc și acolo
 Gușa-i rămase atîrnată și-aripele-i fură pleoștite,
 Iute viața-i se duse, pe urmă departe de acolo
 865 Dînsul căzu și la asta privea uluită mulțimea.

Dar mai aduse viteazul o sulită lungă și-o puse
 Jos și în preț de un bou o căldare-nflorată-n podoabe;
 Încă pe vatră nepusă. Trăgacii mai meșteri în suliti
 Vin să ia parte la joc. Întîiul i-Atrid Agamemnon

- 870 Și după el Merione, ortacul lui Idomeneus.
 Iar Peleianul apoi așa cuvîntează la dînșii:

„Știm, Agamemnon Atride, că ești mai presus de
 oricare,

Neîntrecut de vînjos și bun la zvîrlitul de suliti,
 Ia ca răsplată căldarea și du-ți-o în cort la corăbii,

tălmăcirea trebuie să redea acest detaliu, prin modificarea
 variantei lui Murnu: *Sorțul lui Teucru întii. Dar nejurînd el
 lui Apolon etc.*

- 865 După acest vers urmează, în original, încă două (882—883),
 omise de tălmăcitor. Ele pot fi reproduse astfel: *zece topoare
 cu două tășuri luă deci Merion, / Iar la corăbii scobite le duse
 pe cel'alte Teucru.* Uimitoarea performanță a lui Meriones nu
 este întîmplător atribuită scutierului regelui cretan Idomeneus.
 Creta minoică a cunoscut — după cum atestă mărturiile artei
 sale — o dezvoltare intensă a vînătorii în genere și, după ipo-
 teza lui P. Faure (*op. cit.*, p. 433), a ochirii cu arcul în special.
 De altfel, autorii epocii clasice afirmă, după autorul citat,
 drept „sport național” al cretanilor și întîietate în materie
 tragerea cu arcul.

375 Lui Merione-i dăm lancea, de vrei; i-o dorință din
parte-mi.“

Asta el zise, și se învoi Agamemnon. Ahile
Dete voinicului lancea; întinse și el lui Taltibiu,
Crainicul, vasul frumos de minune să-l ducă la corturi.

878 Originea jocurilor atletice — desfășurate aici în împrejurări
speciale — este extrem de veche. Întreceri sportive diverse,
dintre care unele cu un vădit caracter ritual-inițiativ,
datează din epocă minoică, așa cum atestă numeroase relice
arheologice (picturi, fragmente ceramice, desene etc.) desco-
perite în Creta (cf. P. Faure, *ibid.*, pp. 430—433). După opinia
autorului citat, aceste întreceri au fost preluate de către mize-
nieni, iar prin intermediul micenienilor s-au moștenit ca ele-
mente definitorii ale culturii și civilizației grecești. Despre
aspectele educative și semnificațiile morale ale practicării
întrecerilor gimnice în epoca arhaică, ulterior clasică a eleni-
tății, cf. Stela Petecel, *Prefață* la antologia *Antichitatea greco-
romană despre sport*. București, 1980, pp. 6—12 (în special,
p. 9).

CÎNTUL XXIV

Zeus decide răscumpărarea trupului lui Hector (1—182). Priam condus de Hermes la Ahile (183—461). Ahile și Priam (462—683). Funeraliile lui Hector (684—793).

Luptele gata fiind, se împrăștie oastea și merge
Fieștecare la cort. Și-n vreme ce toți la corăbii
Cată de cină și somn, el singur Ahile veghează,
Plinge-amintindu-și de dragul prieten și nu-l mai
cuprinde

5 Somnul atotdomnitor. Se suce-ntr-o parte și-ntr-alta,
Cugetă ce inimos și bărbat mai fusese Patroclu,
Bietul, prin câte trecură-mpreună și câte necazuri
Mai pătimiră-n război și la trudnice drumuri pe mare.
El și-amintește de toate și varsă șiroaie de lacrimi

10 Tot zvîrcolindu-se-n pat, se culcă pe spate, pe dungă,
Ba câteodată pieptiș, la urmă se scoală-n picioare,
Umblă pe mal rătăcind și treapadă pîn'ce acolo
Se pomenește cu zori revărsate pe țărm și pe mare.
Caii cei repezi atunci Ahile și-nhamă și leagă

15 Leșul lui Hector, începe să-l tragăne-n dosul telegii
Și movilitul mormînt de trei ori așa ocolindu-l,
Stă odihnindu-se-n cort și cu fața prin pulbere lasă
Trupul lui Hector lungit. Avea însă milă de Hector
Zeul Apolon și trupul, chiar mort, îl feri de slujire,

20 L-acoperi peste tot c-o pavăză mare de aur,
Numai ca nu cumva pielea să-i scrijile la tăvălire.

Astfel Ahile pornit, își da drumul miniei pe Hector.
Zei văzură din slavă și prinseră milă de dînsul
Și porunciră pîndețului Hermes să meargă să-l fure.

- 25 Asta plăcu tuturor, numai trei împotriva stătură,
Hera, Poseidon și Palas, din ura cea veche pe Troia
Și pe al lui Priam norod, și asta din vina lui Paris,
Care jignise pe zine, când ele la staul veniră,
Și măguli pe-Afrodita în schimb cu-o amară plăcere.
- 30 Zile vr'o douăsprezece se scurseră, când la divanul
Zeilor Febos Apolon sculindu-se, astfel le zise:

„Zeilor, ce pătimași și zăcași mai sînteți! Oare

Hector

Nu v-a jertfit oarecînd nici tauri pe-alese, nici capre?

Nu vă-ndurați măcar mort să-l faceți scăpat ca să fie

- 35 Dus între-ai săi și să-l vadă soția-i și mama și fiul,
Tată-său Priam și oamenii lor, ca îndată să-i puie
Trupul pe rug și să-i dea răposatului cinstea din urmă,
Ci ajutați pe hainul de-Ahile, bărbat fără lege
Și la simțire-mpietrit. Sălbatic și crud e ca leul

- 40 Care-n trufie și-n multa-i putere-ncrezut, după hrană
Tabără-n turmele bieților oameni. Tot astfel

Mila din suflet Ahile-și pierdu și-i lipsit de rușine,

Simțul de care legat e tot răul și binele lumii.

Altul își pierde pe unul mai drag, pe un frate de-o

mamă

- 45 Sau și pe-un fiu și se lasă de plîns și jelire, e-așa e
Dat de la soartă ca omul să-ndure și s-aibă răbdare.
Dar Peleianu-i neom; după moartea lui Hector, fi

leagă

Trupul de cai și în jurul mormîntului mi-l tăvălește
Batjocorindu-l, și nu e frumos și nici bine din parte-i.

- 50 Ba să ia scama, cît e de viteaz, el să nu ne întarte
Orb de minie-njosind țărîna cea fără simțire.“

Hera brațulba-nciudată pe loc lui Apolon răspunse:

„Tu cel cu arcul de argint, cuvintele tale ar fi

drepte,

Numai de-ați pune pe-Ahile pe-o treaptă de cînte

cu Hector

- 55 Ci muritor a fost Hector și-a supt de la sîn de muiere,
Iar pe Ahile-l născu o zeiță, pe care-am hrănit-o
Și am crescut-o eu însămi, ba chiar i-am ales și bărbatul

⁴¹ Versul se impune a fi refăcut ca hexametrul după cum urmează: *Tabără-n turmele bieților oameni. Tot astfel acum etc.*

Care, cum știi, e Peleu cel iubit de noi toți ca
nici unul,

Parte luarăți cu toții la nuntă, ba fost-ai la masă,

- 60 Din alăută zicînd, și tu cel în veci nestatornic
Și înhăitat cu cei răi." Dar Zeus răspunse zeiței:

„Hero, fă bine și nu fi pe zei așa tare pornită.
Drept e că nu sînt aceia de-o teap-amîndoi, dar și

Hector
Drag ne-a fost nouă, mai drag decît oricare altul în
Troia,

- 65 Mie încăi mi-era scump, că nu m-a lipsit de prinoase
Dragi și altaru-ncărcat îmi era cu tot felul de bunuri
Și de fripturi și de vin, care nouă ne sînt cuvenite.
Totuși eu nu mă-nvoiesc în taină să-i smulgem lui

Hector.

Nu-i chip s-o facem pe-ascuns, Ahile va prinde de veste,

- 70 Pentru c-alătura mama-i veghează și ziua și noaptea.
Meargă mai bine un zeu să poștească pe Tetis la mine;
Vreau să-i dau sfat înțelept, ca Ahile să ia de la Priam
Daruri aduse la cort și să-napoieze pe Hector."

Zise, iar vînșea Iris dă fuga din cer ca s-o cheme

- 75 Și între Samos și Imbros, ostrovul cu stînci prăvălate,
Zina s-afundă-n noian și clocote marea negrie.

Dînsa se dă în afund întocmai precum se dă plumbul
Undiței care atîrnată de cornul de bou de la țară
Merge și peștii cei lacomi de carnea momelii ucide.

- 80 Iris găsi pe sub boltă de peșteri pe Tetis. În juru-i
Zinele mării ședeau adunate. Ea sta între ele
Și-și căina pe slăvitul fecior, fiind moartea-i menită
Totmai la Troia pe cîmp, departe de scumpa lui țară.
Iris s-apropie-ndată de Tetis și astfel îi zice:

- 85 „Scoală-te, Tetis, te cheamă doar Zeus de sus,
știutorul

Nestrămutatelor gînduri." Dar Tetis întrebă pe Iris:

„Ce mă vrea oare în ceru-i puternicul zeu? Mi-e
rușine

- 86 Pentru a lămuri înțelesul versului, care vădește intenția lui
Zeus de a nu-l răpi pe Hector lui Ahile, socotim necesară modi-
ficarea următoare: *Totuși eu nu mă-nvoiesc în taină să-i smul-*
gem pe Hector.

Tristă să viu între zei, că mare, nespus mi-i amarul.
Totuși m-oi duce, că nu e zadarnic cuvîntul lui Zeus.“

90 Zise, și după ce-și puse ea fala zeitelor, vâlul
Lung și cernit ca nici unul, plecă după Iris, iar valul
Se-nlătură, de ieșiră pe mal și, zburînd amîndouă,
Iute sosiră-n Olimp la zeul cel mare. În juru-i
Stau fericiții și pururii zei împreună cu toții.

95 Tetis șezu lingă el și Atena se trase deoparte,
Hera-i întinse în mină o cupă frumoasă de aur
Și căuta cu tot felul de vorbe s-o mîngîie. Tetis
Dete potirul golit, iar fiul lui Cronos îi zise:

„Văd c-ai venit pe Olimp, o, Tetis, măcar că
ești tristă,

100 Știu doar și eu că pe tine te-apasă durere nespusă,
Totuși eu n-am încotro și ți-oi spune de ce ești poftită.
Sfadă-i acuma-ntre zei. Ei nu se unesc de vr'o nouă
Zile, și cearta e pentru Ahile și trupul lui Hector.
Dinșii voiau să trimitem pe Hermes pîndețul să fure

105 Mortul, dar eu lui Ahile doresc să-i adaug mărirea,
Vrînd să mă bucur de cîntea și dragostea ta mai
departe.

Du-te la tabără cît mai curînd și-ți astîmpără fiul,
Spune-i că zeii au ciudă pe el, și mai mult decît alții
Eu sînt pe el supărat că în furia lui mai oprește

110 Trupul lui Hector pe cîmp la corăbii și nu vrea să-l
deie.

Dar să se teamă de mine, mai repede să-l napoieze.
Eu voi trimite pe Iris să spuie măritului Priam
După răscumpărul fiului său să se ducă la corturi,
Daruri să dea lui Ahile, ca el să-l îmbune pe dînsul.“

115 Astfel orînduie Zeus, și ne-mpotrivindu-se Tetis
Cea cu picioare-argintii, de sus din Olimp se răpede,
Vine la cortul feciorului ei și acolo-l găsește
Încă din greu suspinînd, iar soții alături de dînsul
Trebăluiau pregătindu-i în cort prînzișorul cu carnea

120 De la un mare berbec, pe care-l tăiaseră dinșii.
Și-apropiindu-se atunci de Ahile cîntita lui mamă
Și netezindu-l, așa începu a-i vorbi părintește:

„Dragul meu fiu, pînă cînd cu vaietul și cu
oftatul

Ai să te mistui tînjînd și n-o să mai guști din bucate,

- 125 Nici ai să dormi? Că pe lingă odihnă și dragostea-i
bună,
Nu vei trăi doar, copilul meu, vreme-ndelungă.
De-aproape
Moartea țe paște de-acum și-a soartei neînvinsă
putere.
Ia însă grabnic aminte o veste ce-aduc de la Zeus:
Dînsul îmi spuse că zeii au ciudă pe tine și însuși
- 130 Mai decît zeii ceilalți, că tu astfel, orbit de mînie,
Trupul lui Hector îl ții la corăbii și nu-l dai acasă.
Las' să-l răscumpere-ai lui și ia cuvenitele daruri."
Iar Peleianul așa învoindu-se, mamei răspunse:
„Fie cum zici. De la mine să-l ia cine plăta
mi-aduce,
- 135 Dacă-i porunca cu tot înadinsul din partea lui Zeus."
Asta în cerc de corăbii ziceau amîndoi între
dînșil
Multe de toate. Trimite atunci Zeus pe a lui vestitoare:
„Lasă, tu Iris, Olimpul și repede du-te la vale
Pînă la Troia și-acolo-n cetate dă veste lui Priam,
- 140 Drumul să ia spre corăbii, de vrea să-și răscumpere
fiul
Și să-l împace pe-Ahile aducîndu-i o sumă de daruri,
Singur să meargă, să nu-l însoțească din Troia nici
unul.
Numai un crainic să-i fie tovarăș, un om mai în vîrstă,
Care să-i hățuie mulii și bine-nrotata-i căruță
- 145 Și să-i aducă pe fiul său mort înapoi în cetate.
N-are să-i pese de moarte, să n-aibă de asta vreo
teamă,
Călăuzit va fi el de un zeu, de feciorul meu Hermes
Pînă ce, așa însoțit, o s-ajungă pe-aproape de-Ahile.
Dus el o dată fiind în cortu-i, nici însuși Ahile
- 150 N-o să-l omoare, nici altuia dintre ai lui să-l atingă
Nu-i va da voie, căci nu e nebun ori nerod ori un
proklet,
Ba o să-l cruce mai mult, ca pe unul venit spre rugare."
Zice, iar vintea Iris purcede din cer, se coboară
Pînă la Priam și-ntîmpin-acolo doar bocet și vaier.

- 155 Stau cu părintele lor în ograda palatului fiii
 Și-udă cu lacrimi veșmintele lor. Între dinșii moș
 Priam
 Șade-nvelit pe de-a-ntregul în mantie. Capul,
 grumazul
 Craiului pline sînt încă de pulberea și de țărîna
 Care, pe jos tăvălindu-se, și le-aruncase el singur.
- 160 Fetele lui și nurorele-i stau și se vaietă-n casă
 Toate cu jale amintindu-și de mulții voinici, de
 bărbații
 Care zăceau fără viață răpuși de ahei pe cîmpie.
 Iris s-apropie-ndată de Priam și-nceet la ureche
 Vestea începe a-i șopti, iară el se cutremură-n față-i:
- 165 „Dardaniene, rămîi liniștit și să n-ai nici o
 teamă,
 Nu vin aici ca dușman la tine, n-am cugete rele,
 Vin numai binevoind. Eu sînt vestitoarea lui Zeus.
 El de departe, în marea lui milă și grijă de tine,
 Te sfătuiește să mergi pe fiul tău drag să răscumperi
- 170 Și să-l împaci pe-Ahile aducîndu-i o sumă de daruri.
 Singur să fii și să nu te-nsoțească din Troia nici-unul,
 Numai un crainic să-ți fie tovarăș, un om mai în vîrstă,
 Care să hățuie mulii și bine-nrotata căruță
 Și să-ți aducă pe fiul tău mort înapoi în cetate.
- 175 Ție de loc să nu-ți pese de moarte și nici să te sperii,
 Doar vei avea călăuză pe Hermes, odrasla lui Zeus,
 Pînă ce, așa însoțit, vei ajunge pe-aproape de-Ahile.
 Cum o să fii tu o dată în cortu-i, pe tine nici dînsul
 N-o să te-omoare, nici altuia dintre ai lui să te-atingă
- 180 N-o să-i dea voie, căci nu e nebun ori nerod ori un
 proklet,
 Ș-o să te cruțe mai mult ca pe unul venit spre rugare.“
 Asta-i cuvîntă și piere deodată din față-i zeița.
 Priam dă fiilor zor să înhame doi muli la căruța-i
 Bine-nrotată și-un coș împletit pe deasupra să lege.
- 185 Dînsul apoi se coboară-ntr-o-naltă cămară boltită,
 Toată din scînduri de chedru, bușită de dalbe odoare,
 Și pe crăiasa Hecuba o cheamă la el ca s-o-ntrebe:

„Biată nevestă, să-ți spun. Un glas mi-a venit
de la Zeus
Drumul să iau spre corăbii, de vreau să răscumpăr pe
Hector

190 Și să-l împac pe Ahile aducându-i o sumă de daruri.
Rogu-te totuși să-mi spui: Ce crezi tu de una ca asta?
Inima-mi peste măsură mă trage să merg la corăbii.“
Asta-i vorbi și femeia dînd țipăt de groază-i răspunse:
„Vai mie, unde-i a ta-nțelepciune, cu care în
lume

195 Peste hoțare și-n țară-nainte vestit te făcuseși?
Cum îți mai trece prin minte tu singur să pleci la
corăbii

Și să dai ochi c-un dușman care odată-ți răpuse
Fii așa mulți și viteji? Ești tare la suflet ca fierul.
Cum te-ar vedea el în față și pune-va mîna pe tine,
200 Fiară cum este de crud și păgîn, o să tabere asupra-ți
Fără cruțare și milă. De aceea să stănt noi acasă
Și să-l jălim de departe pe Hector. Așa i-a fost scrisa
De la-nceput, de cînd eu îl nascui, după torsul ursitei,
Cinilor hrană s-ajungă, departe de tata-i și mama,
205 Lîng-acea bală de om, din care mușcare-aș cu dinții
Inima-i neagră s-o-nghit, să pot să-mi răzbun pe
sărmanul

Hector al meu, care n-a fost mișel, ci de-a pururi în
fruntea

Neamului sta ca un turn și tot apăra pe bărbații
Și pe femeile noastre și nu se da-n lături de frică.“

210 Se-mpotrivi însă Priam și astfel Hecubei răspunse:
„Vreau să mă duc negreșit. Deci nu mă opri și ca
buha

Nu mai cobi în odaie de-a surda, că n-ai să mă clatini.
Dacă îndemnul venea de la un muritor de pe lume,
Fie chiar un ghicitor sau un zodier sau un preot,

215 Nu-i dam crezare, c-am fi socotit că puteau să se-nșele;
Dar eu în față pe zeu l-am văzut și auzitu-i-am glasul,
De-asta și-ndată voi merge, că zisele-i nu sînt deșerte.
Dacă sortit mi-i să mor prin tabăr-aheilor, iată,

Viața mi-o dau bucuros, în clipă strivească-m-Ahile,
220 Cînd mi-oi cuprinde feciorul și m-oi sătura de bocire.“
Zice, la sipete merge, deschide capacele dalbe,

Scoate din ele vr'o douăsprezece velințe frumoase,
Douăsprezece așternuturi și-atâtea covoare de pături,
Mantii și haine de pus dedesubt câte douăsprezece.

- 225 Aur apoi cîntărind de zece talanți mai ridică,
Patru lighene mai ia și-o pereche de lucii tripeduri
Ș-un giuvaer de pahar, o minune ce-i deteră tracii,
Cînd pe la dînșii fusese ca sol; nici odorul acela
Nu și-l mai cruță bătrînul oprindu-l în casă, c-atîta

- 230 Vrea să-și răscumpere fiul. Apoi începu el s-alunge
Oamenii strînși în pridvor și-i tot ocăra cu minie:
„Voi păcătoși și nemernici, cărați-vă! N-aveți

acasă
Jale și voi, de veniți să-mi aduceți necaz? Oare credeți
C-ar fi nimica durerea-mi cea dată de zei, că pierdut
mi-i

- 235 Cel mai de frunte fecior? Dar și voi în curînd veți
simți-o
Pierderea lui, că de-acuma, cînd mort este el, o să fie
Mult mai ușor să vă secere la bătălie dușmanii.

Eu însă-aș vrea să mă mistui pe lumea cealaltă, să
nu-mi văd

Troia cu ochii cumva năruită de tot și pustie.“

- 240 Zise gonind cu toiagul pe oameni. Pe poartă ieșiră
Toți alungați de bătrînul grăbit, care-apoi făcea gură;
Tot își mostra pe feciori, pe Helen, pe Agaton, pe Paris,
Pe Antifon și Pamon, pe Dionte și pe Hipotoos,
Pe Deifob, pe voinicul Polites. Acestora nouă

- 245 El le da zor și așa se răstea cu glas tare la dînșii:

„Haide, mișcați-vă, fii moleșiți și netrebnici. Mai
bine

Moartea pe voi vă cosea la corăbii în locul lui Hector.

Vai mie, nenorocitul! Avut-am în Troia feciorii

Cei mai viteji, dar nici unul din ei nu-mi trăiește; nici
Mestor

- 250 Cel deopotrivă c-un zeu, nici meșteru-n lupta din care,
Bietul Troilos, nici Hector, un zeu între oameni,

viteazul

Care părea tuturoră că nu-i fiu de om, ci al unui
Nemuritor. Au pierit în război și-mi rămase doar

pleava,
Toți mincinoșii, mișei, vitejii la horă și jocuri,

- 255 Hoții de capre și miei ai supușilor noștri din țară.
 Hai, vă urniți mai degrabă și faceți-mi gata căruța
 Și încărcati-o cu toată povara de-aici, că vreau iute
 Drumul s-apuc.“ Și temându-se dinșii de-a tatălui gură,
 Scoaser-afară din grajd căruța frumos întocmită,
- 260 Nouă de tot, sclipitoare, și coșul legară de chelnă.
 De la perete din cui după asta desprinseră jugul
 Mulilor, lemn de cîmșir cu un bumb, cu inele deasupra;
 Iute-l cărară din grajd cu pielea cea lungă de nouă
 Coți și la capătul oiștei bine-strujite pe urmă
- 265 Ei l-așezară frumos, la cui îi trecură belciugul
 Și pe de lături la bumb de trei ori cureaua legară
 Și-o înnodară la capăt și o-ntoarser-apoi la țuguinul
 Oiștei. Luînd după asta din casă mulțimea de daruri
 Pentru răscumpăr, le-aduseră-ndată și le-ngrămădiră
- 270 Toate-n căruță,-nhămară și mulii cei tari de copită,
 Harnici să tragă la drum, un dar fără preț, care fuse
 Dat de prietenii mizi lui Priam cîndva. Înămară
 Și telegarii ce-n ieslele lui lustruite bătrînul
 Însuși cu mîna-i hrănea. Și pe cînd la palat în ogradă
- 275 Priam și crainicul, oameni cu minte, cătau de gătitul
 Cărelor, iată s-apropie îndurerată Hecuba
 Și cu o cupă de aur în mînă îmbie pe soțul ei Priam
 Paos de vin să închine lui Zeus naintea plecării.
 Stete în fața telegii, apoi începu să-l îndemne:
- 280 „Ia și închină lui Zeus, te roagă de el să te-ajute
 De la dușmani să ne vii înapoi, dacă vrei la corăbii
 Numai decît să te duci, măcar că eu sînt împotrivă.
 Nu-ntîrzia să te rogi de Părintele nostru din nourî,
 Care de sus, de pe Ida, ne străjuie-ntreagă cetatea.
- 285 Cere un semn de la el, să facă pe cea mai iubită
 Și mai puternică-a lui zburătoare să-ți iasă pe dreapta,
 Singur cu ochii s-o vezi și așa, bizuindu-te-n zboru-i;
 Mai cu nădejde prin oastea dușmană să mergi la corăbii.
 Dacă se-ntîmplă ca piaza cea bună să nu ți-o trimită
- 290 Cel care tună-n văzduh, te povățuiesc cu-nadinsul,
 Oricît de mult ți-ar fi dorul, să nu pleci cumva la
 corăbii.“

²⁷⁷ Eliminarea unei unități metrice superflue restabilește forma obișnuită de hexametrul a versului: *Și cu o cupă de aur în mînă îmbie pe Priam etc.*

Zise bătrînul așa la îndemnul acest-al crăiesei:

„Am să te-ascult bucuros și ți-oi face pe plac, o, femeie;

Bine-i cu brațele-ntinse să ceri îndurarea lui Zeus.”

295 Asta bătrînul rostind, porunci unei roabe s-aducă

Apă curată să-i toarne pe mîni. Iar femeia și vine

Apă-aducînd, un ulcior și în mîna cealaltă lighecanul.

După ce craiul se spală, ia cupa din mîna soției;

Stînd dup-aceca-n ogradă, la mijloc, începe să-nchine

300 Vin și, cu ochii spre cer, își îndreaptă rugarea și zice:

„Zeus părinte, prea-nalte, slăvite stăpîn de pe Ida,

Fă să mă-ntîmpine Ahile cu prietenie și milă.

Seoate-mi în cale semn bun de la pasărea cea mai iubită

Și mai puternic-a ta zburătoare, să-mi iasă pe dreapta.

305 Însumi cu ochii s-o văd și așa, bizuindu-mă-n piază

Mai cu nădejde prin oastea dușmană să merg la corăbii.”

Asta grăi rugător. Auzindu-l, Atotînteptul

Piază mai bună din toate-i trimite degrabă, un vultur

Negru la pene, prădalnic, acel care-i zice tărcatul.

310 Cît se deschide la ușa cămării înalte din casă

Unui bogat o pereche de bine-ncheiate canaturi,

Tot așa late se-ntind și-ale pasării aripi cînd zboară

Peste cetate din dreapta. Ei, cum îl văzură, deodată

Se-nvescliră cu toții și-n inimă se-nviorară.

315 Iute bătrînul se urcă în neteda chelnă și mînă

Caii pe poarta din curte sub tinda cea răsunătoare.

Carul cu roate-mpătrite îl trag înainte jugarii

Cei îndemnați de mintosul Ideos, iar caii din urmă

Vin, îi zorește bătrînul cu biciul în mînă, de-aleargă

320 Fuga de-a lungul cetății. Ai lui cei de-acasă-l urmează

Toți și cu bocete-l plîng parcă dînsul ar merge la moarte.

Cînd se coboară de sus din cetate și-ajung pe cîmpie,

Drumul apucă-napoi și în Troia se-ntorc ai lui Priam

Gineri și fii. Iar pe ei amîndoi, cînd pe șes se iviră,

325 Zeus cu ochii cei ageri de sus îi văzu și-l cuprinse

Mila de bietul bătrîn și îndată grăi către Hermes:

„Fiul meu Hermes, tu care mai mult decît alții te buuri

Să însoțești pe un om și ruga i-ascuți după voie,
Du-te și fii călăuzul lui Priam spre-ahei la corăbii,
330 Astfel ca nimenea dintre danai să nu prindă de veste;
Nici să nu-l vadă pe el pînă nu va sosi la Ahile."

Zise. Și ucigătorul lui Argos i-ascultă porunca.
Numaidecît la picioare-și-nnoadă sandale de aur
Mindre și dumnezeiești, care-l poartă pe apele mării
335 Și pe uscatul întins fără margini, întocmai ca vîntul.
Îa după asta toiagul, cu care pe oameni i-adoarme
Ori pe-adormiți îi deșteaptă din somn după cum îi e
vrerea,

Și cu toiagul în mînă s-avîntă din cer olăcarul.
Repede spre Helespont și la Troia sosește, și-acolo
340 Merge pe drum ca un tînăr din viță domnească mărită;
Barba-i mijeste și-i farmecă-ntreagă făptura-i în floare.
Priam și crainicul, cînd au trecut de mormîntul lui Ilos,
Caii și mulii pe drum își opriră la rîu să-i adape.
Noapte era și-ntunerie atunci pe pămînt se lăsase.

345 Crainicul tot iscodind cu privirea-i pe-aproape, deodată
Vede pe Hermes și-n tremur de spaimă-i șoptește lui
Priam:

„Dardanicene, ia seama. Ne trebuie acum
chibzuință.

Uite că vine un om și mă tem că pe loc ne omoară.
Hai să fugim noi călare-napoi, să dăm drumul căruței,
350 Ori să-i cădem la picioare smeriți, să-l rugăm să ne
cruțe."

Zice, și Priam se tulbură, teamă grozavă-l cuprinde.
Se înfioară pe trup și de tot i se moaie genunchii;
Stă buimăcit, dar s-apropie zeul cel darnic în bunuri
Și pe moș Priam de mînă luînd, începu să-l întrebe:

355 „Taică, ncotro apucat-ai așa cu catîrri și caii
Noaptea prin bezna pustie, cînd oamenii dorm în
odihnă?

Cum nu te temi de ahei, care încă mai fierb de minie?
Știi că-s aici pe aproape dușmanii și răuvoitorii.

Dacă vreunul din ei ar vedea că duci aste scumpeturi
360 Pe întunerie așa, oare ce te vei face, sărmane?

Doar un moșneag e tovarășul tău și tu nu mai ești tînăr
Ca să te poți apăra, dac-ai fi încolțit înainte.

Nu-ți fac eu ție vreun rău, ba chiar te-oi lua-n apărare
Față de oricare altul, că tare te-asemeni cu tata.“

365 Zise bătrînul atunci la vorbele-aceste-a lui Hermes:

„Fiule,-ntocmai așa e cum zici, tu ai toată
dreptatea.

Dar și pe mine un zeu mă păzește și mîna-mi întinde
Spre-ajutorare, că iată-mi trimise în cale pe-un astfel
De călător cum ești tu, de minune la stat și la față,

370 Bun și cu minte; noroc de părinții cu astfel de mladă.“

Dar mai adause harnicul zeu, ucigașul lui Argos:

„Drept este, taică, ce-ai spus, că zeii te-ajută pe
tine.

Dar lămurește-mă încă, și spune-mi curat adevărul,

Duci undeva la străini departe odoarele aceste

375 Multe și neprețuite și vrei să le mîntui acolo?

Ori că de acuma de frică începeți voi Troia cu toții
S-o năpustiți, dacă mort e feciorul tău Hector, înîniul
Printre viteji, că el nu se lăsa mai pe jos de ai noștri.“

Ast-auzind, începu să-l întrebe bătrînul: „Dar
spune-mi,

380 Dragul meu, cine ești tu și din care părinți și de unde?

Tare de bine ai vorbit de fiul meu și de-a lui moarte.“

Craiului zise strădalnicul zeu, ucigașul lui Argos:

„Mă iscodești și mă-ntrebi despre Hector,
mărite moș Priam.

Eu l-am văzut, am fost martor adeseori în bătălia

385 Cea-nălțătoare și-n vremea cînd Hector, ajuns la
corăbii,

Tot secera pe ahei sfîșiindu-i cu lancea de-aramă.

Noi cu mirare stăteam de departe privind, căci Ahile

Nu ne lăsa să ne batem, c-avea el mînie pe-Atride.

Eu sînt tovarășul lui, pe mare am venit împreună,

390 Sînt mirmidon după neam, Polictor îmi este părinte.

El e bogat și-acuma-i cu pletele albe ca tine,

Are vr'o șase feciori, al șaptelea-s eu. Aruncat-am

Sorțul și mie-mi căzu la război să-l urmez pe Ahile.

De la corăbii acuma pe cîmp am ieșit, că de mine

395 Au să-mpresoare cetatea din zorile zilei ahei.

Nu mai pot ei să mai steie, că prea sînt grăbiți să
se bată,

Nici căpitanii nu-i chip să-i mai ție în loc la corăbii.“
Dar mai întreabă din nou după asta bătrînul pe

Hermes:

„Dacă faci parte din oamenii cei care ascultă
de-Ahile,

400 Rogu-te, spune-mi atunci și nu-mi tăinuî adevărul:
Oare copilul meu zace cumva la corăbii? Ori trupu-
i Fu cioprițit de Ahile și cînilor dat să-l înghită?”

Hermes, al zeilor sol, din nou îi răspunse lui Priam:

„Nu se-nfruptară din el, bătrîne, nici corbii,
nici cîinii,

405 Ci neatîns ca-nainte tot zace lungit la Ahile
Lîngă corabic-n cort și, măcar că sînt douăsprezece
Zile de cînd este mort, el tot nu e putred și nu-l rod
Viermii așa cum se-ntîmplă cu cei care cad la războaie.
Drept e că-n jurul mormîntului soțului său Patroclu

410 L-a tăvălit Pelicianul, de cum s-a făcut dimineată,
Nu l-a stropșit înșă el. Și tu l-ai vedea cu mirare,
Cum se păstrează el fraged, cu pielea spălată de sînge
Și nepătată de fel. Închise sînt ranele toate
Cîte avusese, c-a fost ciuruit de-o mulțime de suliți.

415 Iată cum zeii cei nemuritori îngrijesc de viteazul
Hector, deși el e mort, că prea le-a fost drag tuturoră.“
Asta el zice, iar Priam se bucură și-i cuvîntează:

„Fătul meu, bine-i cum vezi să dai cuvenitele
daruri
Zeilor. Fiul meu, cît a fost viu, dacă fost-a vr'odată,

420 N-a dat uitării nicicînd acasă la dînsul pe zeii
Cei din Olimp, de aceea nu-l uită nici ei după moarte.
Ia înșă darul acesta frumos, o cupă de la mine,
Și mă ferește de rău și petrece-mă cu ajutorul
Zeilor pînă sosi-voi prin tabără-n cort la Ahile.“

425 Harnicul zeu, ucigașul lui Argos, îi zice lui Priam:
„Mă ispitești ca pe unul mai tînăr, dar n-ai să
mă-ndupleci

Darul acesta, să iau de la tine, să trec peste-Ahile.

822 Acest vers se poate reduce la hexametrul prin modificarea
topicii utilizate și eliminarea unei unități metrice suplimentare:
Ia tu darul acesta frumos de la mine, o cupă ș.a.m.d.

- Mie mi-e teamă de el și cugetul prea nu mă lasă
Să-l micșorez ca să nu mi se-ntîmple vr'un rău dup-aceea.
- 430 Dar ca tovarăș de drum, și pîn'la slăvitul meu Argos
Eu te-aș petrece cu drag pe uscat și pe mare și
nimeni
Nu s-ar atinge de tine, tovarășul nesocotindu-ți."
- Asta lui Priam grăind, se suie degrabă-n teleagă
Zeul cîstigului, biciul și frînele repede-apucă
- 435 Și instrunează la mers mai tare și mulii și caii.
Cînd mai pe urmă sosesc pe la zidul și șanțul ahaic,
Dau de străjeri veghetori care-și cată de cină, dar
zeul
Somn tuturoră pe ochi picurînd, îi făcu să adoarmă
Toți, iar el poarta deschise și-mpinse zăvoarele
porții,
- 440 Duse-năuntru pe Priam și carul cu scumpele daruri.
Ei-naintară pe urmă și meraser-aproape de cortul
Cel răsărit, care Domnului lor l-au durat mirmidonii,
Scînduri de brad retezînd, și l-au învelit după aceea
Stuhul stufos secerînd de pe luncă din mlaștini de
baltă,
- 445 Pari îndesiți au bătut și făcut-au așa împrejurul
Cortului mare ogradă, și poarta era întărită
Numai c-o grindă de brad ca zăvor. La deschiderea
porții
Său la închiderea ei trei oameni umblau cu zăvorul,
Numai Ahile-ntre-ahei putea să-l împingă și singur.
- 450 Hermes acolo deschide bătrînului, intră-n ogradă
Și spre Ahile cu scumpele-i daruri îl duce pe Priam
Și din teleagă sărînd, așa-i se destăinuie dînsul:
„Află, bătrîne, că eu sînt un zeu fără moarte,
sînt Hermes.
Tata de sus mă trimise la tine să-ți fiu călăuză.
- 455 Însă eu trebuie acum să mă-ntorc înapoi. Lui Ahile
Nu voi de loc să m-arăt, că nu se cuvine ca astfel
Zei cei nemuritori să ție la oameni pe față.
Intră tu singur la el și-aruncă-te-acum la picioare,
Roagă-l în numele tatălui său și al mamei, zeița,
- 460 Și al iubitului fiu, că poate să-l moi pe Ahile."
- Hermes, acestea rostînd, pe naltul Olimp se
întoarso.

Craiul Priam atunci în pripă din car se coboară
Și pe Ideos îl lasă s-aștepte în loc și să ție
Caii și mulii de friu. El merge de-a dreptul în casă

465 Unde iubitul lui Zeus Ahile ședea, și-năuntru
El îl găsi pe viteaz. Tovarășii stau mai deoparte,
Numai Alchimos războinicul și Automedonte voinicul
Harnici umblau împrejurii. Abia contenise Ahile
Din ospătat și băut și încă sta masa gătită;

470 Marele Priam atunci se furișă-n cort și de-aproape
Cade-naintea viteazului ingenunchind și sărută
Ucigătoarele-i mâni, care așa de mulți fii i-omorîră.
Cum oarecine cînd cade-n păcate și făptuie-n țară
Moarte de om și, fugind la străini, se strecoară-n
căminul

475 Unui bogat, de se uită cu toții la el și se miră;
Astfel se miră și-Ahile uimit la vederea lui Priam
Cel ca un zeu de-arătos; ba se miră și soții și cată
Unii la alții. Iar Priam așa începu să se roage:

„Adu-ți aminte c-ai tată și tu, o, slăvitule-Ahile,

480 Și e ca mine și el pe pragul amar de necazuri
Al bătrîneții, și poate vrăjmașii vecini îl împilă,
Și-l amărăsc și nu-i nimeni să-l scape de rău și de
jale.

Dînsul încai auzind de departe că tu ești în viață,
Tot se mai bucură-n sine și trage nădejde să-și vadă

485 Fiul iubit de la Troia odată venind. Numai eu sînt
Bietul cu totul de plîns, că-n marea cetate, în Troia,
Mulți fii aleși am avut și nu-mi mai rămase nici unul.
Fost-au la număr cincizeci, cînd aheii la noi năvăliră.
Nouăsprezece din ei îmi erau din o singură mamă,

490 Iar pe ceilalți mi-i născuseră alte femei în palate.
Singurul care-a mai fost al orașului sprijin și-al
nostru,

Tu l-ai ucis mai deunăzi, cînd el se lupta pentru țară,

490 Din tălmăcire este omis versul 498 al originalului, pe care încercăm a-l introduce în text sub următoarea formă: *Vajnicul Ares acîntul în luptă multora frînse; etc.*

Scumpul meu Hector! De dragu-i venit-am aici. De
la tine
Voi să-l răscumpăr pe el și-ți aduc o grămadă de
daruri.

495 Teme-te, Ahile, de zei și de mine te-ndură amintindu-
C-ai și tu tată bătrîn. Ba eu sînt mai vrednic de mi
M-am biruit și făcut-am ce n-a făcut nimeni pe lume,
Mîna ce crud îmi ucise feciorul am dus-o la gură.“
Zise, și-un dor de părinte și-o jale-i stîrni lui

Ahile.

500 El pe moșneag apucîndu-l de mînă, domol îl împinse
Și se porniră pe plîns amîndoi. Unu-și plînge feciorul,
Plînge cu hohote lungi, întins la picioare-naîntea
Celuilalt, care iar după tată-său plînge, ba geme
După prieten și casa răsună de plîns și de vaier.

505 După ce-Ahile se satură de tînguit și suspinuri
Și de pe piept își descarcă povara de dor și de jale,
Sare din scaun îndată, de mînă ridică pe craiul
Milă fiindu-i de capul cărunt și de barba căruntă
Și-nduioșat dup-aceea lui Priam așa-i cuvîntează:

510 „Nenorocite, e drept că multe dureri te răzbiră.
Mare curaj ai avut să vii singur aici la corăbii
Și să dai ochi cu un om care-o droaie de fii îți răpuse,
Tineri cu toții voinici. Ești tare la suflet ca fierul.
Scoală și șezi, odihnește-te-acolo pe scaun, mai

bine-i

515 Să îngropăm în noi înșine-amarul, măcar că ne doare.
Bocetul cel fioros și plînsul nimic nu ne-ajută;
Asta e soarta ce zeii croiră sărmanilor oameni,
Viața să-și ducă-n durere, iar lor de nimic nu le pasă.
Două butoaie se află-n Olimp pe podeala lui Zeus,

520 Unu-i butoiul de rele, celalt e butoiul de bunuri.
Cînd un amestec din ele cuiva între oameni dă Zeus,
Nenorocirea-l așteaptă, dar are și parte de bine.

495 Antichitatea a admirat fără rezerve această cuvîntare a lui Priam, considerînd-o un model de concizie și persuasiune, utilizînd pateticul drept element esențial al convingerii prin emoție. Ecoul acestor aprecieri unanime se află într-un pasaj cunoscut din *Arta oratorică* a lui Quintilianus, 10, 1, 49–50, în *ed. cit.*, vol. III, pp. 153–154. Cf. și A. Pierron, *ed. cit.*, p. 476.

- Dacă-i dă însă neccazuri, îl face batjocura lumii,
Foamea pe sfântul pământ îl adulmecă fără de milă
- 525 Și-umblă săracul pribeag, oropsit de zei și de oameni.
Daruri frumoase din naștere-i deteră zeii tot astfel
Tatălui nostru Peleu, de n-avea potrivă pe lume
De norocos și bogat. Sub sceptru-i erau mirmidonii
Și-l însoțiseră zeii cu o zeiță pe el muritorul.
- 530 Dar și asupra-i osînda trimise un zeu ca să fie
Nemostenit de-a lui viță domnească-n palat și-n
domnie;
Singurul fiu, care-l are, menit e să moară devreme.
Nu pot eu grijă să-i port, deși bătrînețea-l ajunsese,
Prea sînt departe de el, ca să chinui pe-ai săi și pe
tine.
- 535 Odinioară auzeam că și tu aveai parte de bine
Și că din Lesbos, ostrovul domniț de Macar, pînă-n
țara
Frigiei și pînă unde se-ntinde la deal Helespontul
Nemărginit, erai tată și Domn fericit ca nici unul.
Însă din ziua cînd pacostea asta ți-aduseră zeii,
- 540 Ai împrejur la cetate tot crunte bătăi și măceluri.
Rabdă și nu-ți strica inima-n veci cu jelițul,
mîhnirea
După viteazul tău fiu, nu poate nimic să-i ajute,
N-o să-l învii, ba mai iute pe cap o să-ți vie și alta.”
Dar arătosul bătrîn așa lui Ahile-i răspunde:
- 545 „Nu mă sili să mai șed, preamărițele, pînă ce
Hector
Neîngropat e în cort, ci dă-mi-l tu mie mai bine,
Lasă cu ochii să-l văd; în schimb de la mine primește
Multele daruri ce-aduc. Dea Domnul s-ai parte de ele
Și să te-ntorci în olatul părinților tăi, căci pe mine
- 550 Tu m-ai lăsat să trăiesc, să mai văd încă raza de
soare.”

Dar, pe sub gene privind, așa se-ncruntă Pelcianul:

⁵³⁸ Personajul mitologic menționat aici, Makar, era fiul lui Aiolos (Eol), zeul stăpînitor peste vînturi, și domnea, ca și tatăl său, în insulele „aiolice” (eolice), dintre care cea mai importantă era Lesbos. Diferitele tradiții mitologice legate de biografia acestui personaj rămîn obscure. Cf. detalii numeroase la A. Pierron, *ed. cit.*, p. 480; P. Mazon, *ed. cit.*, p. 159, n. 1.

„Nu mă mai scoate din fire, bătrîne. Și cu doar
pe Hector
Tot mă socot să ți-l dau. Venitu-mi-a chiar de la
Zeus

Veste de asta prin mama, copila Bătrînului mării.

555 Bine-mi dau seama, de altfel, și nu mă înșel, că tu
fost-ai

Călăuzit de un zeu, ca teafăr s-ajungi la corăbii.

N-ar cuteza nici un om în tabăra noastră să vie,
Chiar și un tânăr voinic; nu poate să scape de strajă,
Nici nu e lesne să-mpingă zăvorul la porțile noastre.

560 De-asta fă bine și-ascultă și nu mă-nteți în durerea
Care m-apasă, de vrei tu în cort să te erui ca pe unul
Care-mi veni rugător și să nu cale porunca lui Zeus.“

Asta el zice. Bătrînul se sperie și se supune.

Repede-atunci ca un leu Ahile se saltă pe-afară,

565 Unde-l urmează pe el tovarășii cei mai de-aproape,
Automedonte bărbatul și-Alchimos, la care viteazul
După Patroclu ținea mai virtos. Ei încep să deshame
Caii curînd de la car și mulii-nhămați la căruță
Duc înăuntru pe crainicul care venise cu Priam

570 Și pe un scaun să șadă-l poftesc. După asta ridică
Multele daruri din bine-nrotata căruță și lasă
Numai vreo două mantale și-un strai țesut bine, cu
care

Leșul să fie-nvelit ca să poată să-l ia în cetate.

Cheamă pe urmă femeii și le pune să-l spele, să-l ungă,

575 Dar mai departe, ca nu cumva tatăl să-și vadă feciorul
Doar se putea ca bătrînul să nu-și înfrîneze necazul
Fiul văzîndu-și, și-Ahile să-și iasă cumva din sărite
Și să-l omoare pe el și să calce porunca lui Zeus.
După ce trupul spălară femeile și-l miruiră

580 Și-l îmbrăcă cu straiul și haina purtată deasupra,
Însuși Ahile pe brațe luîndu-l, îl duse pe-o targă
Și-oamenii lui laolaltă-l urcară pe urmă-n căruță.
Zise cu vaiet atunci, la prieten gîndindu-se Ahile:

„Nu te-nciuda, o, Patrocle, cumva dacă tu

auzi-vei

585 Chiar pe țărîmul celalt, că eu am dat leșul lui Hector
Tatălui său, luînd de la el cuvenitul răscumpăr;
Parte din daruri ți-oi face și ție precum ți se cade.”

Asta grăi și în cort se întoarse-napoi Peleianul
Și așezîndu-se el în jețu-nflorat, de la care
590 Se ridicase, pe partea cealalt-a peretelui, zise:
„Iată c-ai voie să-ți iei pe fecior cum ai vrut, o,
bătrîne.
El e pe-o targă culcat. Dimineța în zorile zilei,
Poți să ți-l vezi și să-l duci, dar acum să ne punem la
masă.”

Pofta mîncării simți mai demult și pletoasa Niobe
595 După ce douăsprezece odrasle acasă-și pierduse,
Fete și fii cîte șase, toți tineri. De ciudă pe dînsa,
Febos cu arcu-i ucise pe ei și-Artemida pe ele,
Pentru că ea se ținea deopotrivă făloasă cu mîndra
Maic-a lor, Leto, c-avea o mulțime de fii, pe cînd Leto
600 Numai cei doi, care totuși pe fiii cei mulți săgetară.
Dînșii stătuseră-n sînge scâldați după asta vr'o nouă
Zile, că nu era cine pe ei să-i îngroape, că-n stane
Zeus schimbase pe oameni, și zeii cerești într-a zecea
Zi-i astrucară pe morți. Niobe, sleită de lacrimi,
605 Pine-a poftit. Iar acum-a-i pe-o culme de stînci, pe
pustiul
Munte Sipilos, pe unde se zice că este adăpostul
Zinelor, care se-nșiră la horă pe ling-Aheloos;
Ea împietrită-și-ndură osînda ce-i deteră zeii.
Hai dar și noi să ne punem la masă, mărite bătrîne,
610 Foamea și noi s-alinăm; destul îți vei plînge feciorul,
Dus el la Troia fiind, că-i vrednic de prea multă jale.”

594-608 Mitul Niobei (în legătură cu care P. Mazon, *ed. cit.*, pp. 161—162, n. 1 presupune că în epoca redactării poemelor homerice era deja cunoscut un ciclu teban de inspirație microasiatică incluzînd gesta Niobei) se regăsește, în termenii unei narații dramatice avînd la origine epopeea homerică, la Ovidius, în *Metamorfoze* 6, 146—312 (în *ed. cit.*, p. 181). În legătură cu decodificarea mesajului epic tradițional pe calea constituirii unui nou tip de mythos (un „anti-mit”) în *Metamorfoze*, pe măsura noilor exigențe estetice vehiculate în epoca imperiului timpuriu, cf. Eugen Cizek, *Ovide et le goût littéraire de l'époque impériale*, în *Bulletin de l'Association Guillaume Budé*, 3 (1983), pp. 277—283 (aici, p. 282, n. 5).

- Zice, se scoală din scaun și-o albă oiță înjunghie;
 Oamenii lui o jupese și bine-o gătesc de friptură,
 Cu-ndeminare o taie felii și-o trec în frigare
- 615** Și rumenind-o frumos, o trag de pe foc dup-aceea.
 Automedonte bărbatul ia pînea din dalbe panere
 Și o împarte la masă, iar carnea-mpărțită-i de Ahile;
 Mîinile apoi și le-ntind la bucatele gata din față.
 După ce dinșii în cort mîncară de-ajuns și băură,
- 620** Priam întors spre Ahile stătea cu mirare privindu-l
 Cît e de falnic și mare,-i părea că e-ntocmai ca zeii;
 Dar și Ahile se tot minuna înaintea lui Priam,
 Ce arătos e bătrînul și ce înțelept e la vorbă.
 După ce ei se priviră-ndestul laolaltă, moș Priam
- 625** Zise: „Slăvitule,-acum tu fă să mă cule mai în grabă
 Ca să dormim, s-avem parte de-a somnului dulce
 odihnă.
 Nu mi se-nchiseră ochii o clipă sub pleoape din ziua
 Cînd pe feciorul meu scump îl răpuseră mîinile tale.
 Veșnic mă vaiet de-atunci și sufăr noian de durere
- 630** Și tăvălindu-mă, zac pe gunoi și pe iarba din curte.
 Numai acum am luat din bucate puțin și gîtlejul
 Mi-a răcorit băutura, nainte nimic nu gustasem.“
- Zise. Și-Ahile demîndă la oamenii lui și la roabe
 Paturi în tindă s-așeze, s-aștearnă mîndrețe de perne
- 635** Și-nvelitori porfirii, să întindă deasupra covoare
 Și peste toate să puie veșminte mai groase de lînă.
 Fetele-ndat-au ieșit din odaie cu torțele-n mînă
 Și sîrguindu-se iute-au gătit două paturi în tindă.
 Dar după asta cîrtind mai adaose șoimanul Ahile:
- 640** „Culcă-te, moșule, afară, mi-e teamă cumva
 să nu vie
 Fără de veste pe-aici un mai-mare de-ai noștri ca
 sfetnic
 Cum e-obiceiul de vin totdeauna să steie la sfaturi.
 Poate cumva să te vadă în noaptea cea neagră și iute
 Și să te spuie pe loc căpeteniei oștilor noastre
- 645** Lui Agamemnon, și are să fie amînată predarea
 Mortului. Dar încă una să-mi spui, însă drept, fără
 înconjur:
 Cît vrei să ție jelania și-ngropăciunea lui Hector,

Pentru ca eu pîn-atunci să stau și să-mpiedic oștirea?"

Priam răspunse: „De lași să fac eu îngroparea lui

Hector

- 650 Și-mi dai răgazul dorit, ce bine mi-ai face, Ahile!
Știi că sîntem în cetate închiși și că noi de departe
Lemnele-aducem, din munți, și au strașnică teamă
troienii.

Mortul acas-am putea să ni-l plîngem în vreme de nouă
Zile și să-l îngropăm într-a zecea, să-i dăm și comîndul,

- 655 Și-n următoarea să-i facem deasupra cenușii mormîntul,
Iar într-a douăsprezecea ne-om bate din nou la nevoie."
Zise la asta-nvoindu-se Ahile cel iute ca șoimul:
„Fie așa cum dorești și ceri de la mine, bătrîne,
Eu în răstimpul de tine cerut voi opri bătălia."

- 660 Astfel îi dete cuvînt și-l strînse de mîină cu

dreapta

Prietenos pe bătrîn ca să n-aibă din parte-i vr'o teamă,
Ei se culcară în tindă pe-afară și-acolo dormiră,
Priam și crainicul lui, bătrînii cumînți, iar în fundul
Cortului trainic al său se puse să doarmă și-Ahile

- 665 Și-mbujorata Briseis culcată pe alături de dînsul.
Somnul cu farmecul său în odihnă pe toți domolise,
Cît era noapte, dormeau și bărbații războinici și zeli;
Zeul cîștigului Hermes, el singur, veghea și pe gînduri
Noaptea stătea socotind cum el, amăgind pe străjerii
670 Cei de la poartă,-l va duce pe Priam napoi de la vase.
De-asta și merse la el și de aproape la creștet îi zise:
„Nu vrei bătrîne, să știi de primejdie și fără

grijă

Printre dușmani încă dormi, fiindcă-avu milă de tine
Și te scuti Peleianul. Acum, ca să poți să-ți răscumperi

- 675 Fiul, ai dat sumedenii de daruri; de trei ori atîtea
Da-vor ai voștri de-acasă ca viața să-ți fie cruțată,
Cînd Agamemnon Atrid și-aheii vor ști despre tine."
Astfel îi zice. De teamă bătrînul deșteaptă pe

crainic.

Zeul înhamă catirii și caii și-i mîină el însuși

- 680 Fuga prin tabără, fără ca vr'unul să prindă de veste.
Cînd au ajuns pe la vadul frumos-curgătorului

Xantos

Cel cu vîrtejuri adinci, care vine din cer, de la Zeus,
El, pe bătrîn părăsind, s-a întors pe-a Olimpului
culme.

Zorile-n vâl şofranu luminaseră-ntînderea lumii,

685 Iar călătorii cu plîns şi suspinuri mînau spre cetate
Căii, căruţa-ncărcată cu mortul. Şi nu-i văzu nimeni
Dintre bărbaţi şi femei fără numai Casandra domniţa,
Care, de sus din Pergam, frumoasă ca zîna de aur
A frumuseţii, zări pe părintele ei în teleagă

690 Cum el venea împreună cu crainicul său spre cetate
Şi mai văzu după asta pe mortul întins în căruţă.
Dete ea tipăt şi vaietul ei răsună în cetate:

„Repede hai să vedeţi, voi oameni din Troia, pe
Hector,

Voi care odată vă tot bucuraţi la întorsu-i din luptă

695 Cînd era viu, că doar el v-a fost bucuria cea mare.“

Asta ea zise, şi nu mai sta nici un bărbat în cetate,
Nici o femeie, căci toţi erau duşi, copleşiţi de durere:
Se-nghesuiră la poartă, ieşiră-naintea lui Priam;
Merseră-n fruntea mulţimii nevasta şi mama lui Hector.

700 Ele, nainte sărînd la căruţă, punînd mîna pe capul
Mortului, părul îşi smulg şi-n jurul lor plînge norodul.
Şi-ar fi rămas ei la poarta cetăţii din zori pînă-n
seară,

Tot tînguind şi jălînd pe Hector atunci, dacă Priam
Nu cuvînta către oameni zorindu-i aşa din teleagă:

705 „Faceţi-mi loc ca să poată străbate căruţa şi
plîngeţi

Pînă la sat, după-accea cînd duce-voi mortul acasă.“
Oamenii-n lături feriră şi loc îi făcură căruţei.

După ce-l duseră în minunatul palat, aşezară
Trupul pe patul strujit şi puseră-alături să ţie

710 Hangul bocitului doi cîntăreţi, care-ndată porniră
Cîntecul tînguitor; femeile oftau de durere.

Bocetu-ncepe întii Andromaha, soţia lui Hector,

?60 Datorită dificultăţii de a scanda acest vers, propunem următoarea modificare: *Ele, nainte sărînd la căruţă, cu mîna pe capul ş.a.m.d.*

După ce brațele-i albe-și aruncă și capu-i cuprinde:

„Tinăr te-ai dus de pe lume, bărbate, și-n casă
pe mine

715 Văduvă m-ai părăsit și mi-i încă un prunc copilul,
Care-l născutăm sărmanii de noi, și mă tem că pe dînsul
N-o să-l văd mare; -nainte-o să cadă cetatea surpată
Din temelie, căci tu ai pierit, veghetorul și turnul
Care-o păzeai, oerotînd pe-ai noștri copii și pe mame.

720 Bietele acum pe corăbii curînd vor fi duse-n robie,
Fi-voi cu ele și eu. Tu, scumpe copile, ori fi-vei
Rob laolaltă cu mine și-acolo robi-vei în slujba

Jesnie-a unui stăpîn fără suflet, ori poate pe acolo
Vreun dușman, apucîndu-te înviersunat, de pe ziduri

725 Te va trînti zdrumecîndu-te jalnic, de ciudă că Hector
I-o fi ucis la război pe un tată, un fiu ori un frate.
Pentru că Hector pe mulți îi făcuse să muște pămîntul,
N-avea doară năla părintele tău în bătaia cea cruntă;
De-asta și toți după el se vaietă acum în cetate.

730 Hector, lăsat-ai părinților jale și-obidă nespusă,
Dar mai amară-i durerea ce mie murind mi-ai lăsat-o:
Minile nu mi-ai întins din patu-ți în clipele morții,
Nu mi-ai rostit un cuvînt, o vorbă frumoasă, de care
Noaptea și ziua să-mi tot amintesc și să plîng după
tine.“

735 Astfel bocea și femeile oftau împreună cu dînsa.

Dar și Hecuba-ncepu să se jeluie amar între ele:

„Hector, iubitul meu fiu, odorul meu scump ca
nici unul,

Drag ai fost zeilor cît ai trăit pe pămînt și de-accea
Ei îngrijiră de tine păzindu-te și după moarte.

740 Fiii ceilalți, care-mi fuseră prinși la război de Ahile,
Fură de dînsul vînduți mai departe pe marea pustie,
Pe la ostroave, în Samos, în Imbros și-n Lemnos
pîclosul;

Numai pe tine, cînd el la război te răpuse, de trei ori
Te-a tăvălit împrejurul mormîntului unde-ngropase

745 El pe Patroclu ucisul de tine, dar totuși pe dînsul
Nu l-a nviat, pe cînd tu ești în casă tot fraged și
proaspăt
Parcă te-ar fi toropit cu săgețile-i blînde Apolon.“

Astfel bocindu-se,-a zis și în juru-i stîrni-a

un vaiet

Nepotolit. Și-a treia-l jeli după asta Elena:

750 „Hector, cumnațe, tu, inimii mele mai scump

ca oricare

Dintre cei mulți cumnați, că doară bărbat îmi e Paris
Care m-aduse la Troia, mai bine murcam înainte!

Iată că-i al douăzecilea an de cînd eu, oropsindu-mi
Țara părinților mei, venit-am să stau între-ai voștri,

755 Totuși tu nu mi-ai spus mie o vorbă urită și aspră;

Ba chiar, îndată ce-n casă-ncepea să mă certe vreunul

Dintre cumnați ori vreuna din mîndrele mele cumnate

Și-uncori soacra, că bun mi-a fost socrul și blînd ca

un tată,

Tu te puneai ca un frate, și prietenos și cu gîndul

760 Pășuitor și blajin îi opreai potolindu-i necazul.

De-asta din suflet pe tine te plîng și pe mine sărmana,

Nemîngîiată fiind, că nu mai e altul în Troia

Bun și prieten cu mine, căci spaimă eu sînt tuturoră.”

Astfel ea plînge și geme mulțimea cea mare

de oameni.

765 Priam bătrînul, atunci pornindu-l, norodului zice:

„Mergeți, troienilor voi, și-aduceți încoa spre

cetate

Lemne, să facem un rug. Să nu tremurați că la pîndă

Stau cumva cete de-ahei, căci Ahile îmi dete cuvîntul,

Cînd mă trimise din cort, că-nainte de-a douăsprezecea

770 Zi încheiată el n-o să ne facă vreo pagubă nouă.”

Asta le zise bătrînul, iar ei la căruță-nhămară

Mule și boi și se strînsură-n grabă-naintea cetății.

Merser-apoi în pădure și-aduseră-n vreme de nouă

Zile puzderii de trunchiuri de lemn și-n a douăsprezecea

775 Zi din odaie cu plînsete scoaseră trupul lui Hector

Și-l așezară pe rug și aprinseră clada de lemn.

774-775 În original, procesiunea funebră și incinerarea au loc în a zecea zi (cf. v. 785 al textului homeric), fapt pentru care propunem modificarea tălmăcirii după următoarea variantă: *Zile puzderii de trunchiuri de lemn și-n ziua a zecea, / Zorii mijînd, ei cu plînsete scoaseră trupul lui Hector etc.*

Iar dimineata, cind zorile trandafirii rasarira,
Obstea din Troia se strinse la rugul slavitului Hector.

Dupa ce se-ntrulocara si se inșirara cu toti,

780 Prinsera-ndata vin negru sa toarne si focul sa stinga

Pina pe unde lătit era el. Dup-aceea-ncepură

Oasele albe s-adune, prietenii, frații lui Hector,

Care cu toti jeleau si aveau fața-necată de lacrimi.

Oasele albe le puseră ei într-o raclă de aur,

785 Le înveliră în pinze subțiri porfirii și băgară

Repede racla în groapa săpată adinc; pe deasupra

Stane de piatră-ndesind, rămășițele-i acoperiră

Și moviliră pământul; în vreme ce-n jurul movei

Stau păzitorii veghind ca să nu dea năvală danaii.

790 Cind era gata mormintul, troienii napoi se-nturnară,

Și adunați, la un praznic de pomină se așternură

Și ospătară cu toti la curtea-mpăratului Priam.

Astfel a fost prăznuită de ei îngroparea lui

Hector.

A

abraș, -c, adj.: rău, aprig, nărăvaș
(15, 14; 18, 12).

aburcă, v.: a (se) urca (13, 83).

acioaic: bronz (7, 239; 11, 16;
13, 693).

acui*, v.: a pune (la foc ferit);
a ascunde; a fixa, a stabili.

adăsta, v.: a aștepta, a zăbovi;
a sta (2, 293; 5, 518; 10, 116;
12, 133; 13, 455; 17, 30;
20, 112, 190; 22, 92, 96).

agerit, -ă, adj.: ager, înaripat
(13, 566).

aiapta (aiepta), v.: a arunca
(13, 221; 17, 431).

alac: grâu de primăvară (*Triticum spelta*) (5, 193; 8, 556).

albiat, -ă*, adj.: cu albia (riului)
adîncă (2, 574).

alesătură: figură sau scenă aleasă
pentru a fi brodată pe o
țesătură (3, 126).

aman: situație grea; strimtoare,
necaz; *la ~*: într-o situație
dificilă, încurcată (8, 241).

1 Glosarul de față a fost întocmit pornind de la cel realizat în ediția definitivă din 1967. El a fost îmbogățit cu o serie de termeni ce reprezintă, de obicei, creații lexicale ale lui G. Murnu după diverse modele existente în daco- și aromână. Aceste creații lexicale sînt marcate în glosar printr-un asterisc. De asemenea, am inclus diferite lexeme de origine popular-folclorică, a căror circulație în daco-româna de azi este fie restrînsă la anumite zone, fie specializată la anumite domenii de activitate. Unii din termenii glosarului precedent au fost eliminați, în temeiul sensului manifest pe care îl conțineau. Menționăm, de asemenea, că am introdus în dreptul fiecărui termen trimiterea la numărul cîntului, respectiv al versului (versurilor), în vederea unei rapide și utile consultări a glosarului de către cititorii dornici a cunoaște mai detaliat, în context, arta unică și inegalabilă a tălmăcirii lui Murnu.

L.F.

andrea (cu var. **undrea**): clavi-
culă (5, 145, 568; 17, 290;
21, 117; 22, 314).

aoli, v.: a se vâita; a țipa (17,
573; 18, 145).

apătos, -oasă, adj.: apos; bogat
în (plin de) apă.

apriat, -ă, adj.: lămurit, clar;
curat (3, 212; 9, 41, 309; 15,
105; 23, 658).

arcan: lat; ursită (fig.) (6, 143);

astruca, v.: a clădi, a construi;
a amenaja (16, 647; 23, 45;
24, 604).

avan, -ă, adj.: impetuos, săl-
batic (6, 278; 8, 416; 11, 85,
517; 13, 424; 15, 91, 675,
717; 16, 286; 17, 197; 18,
28, 169; 20, 432; 21, 19,
446; 22, 16).

B

balț: broboadă, basma (22,
459).

bătăliște: cîmp de bătălie (5,
499; 15, 660; 23, 318, 685).

beldie: cange; prăjină de abordaj
pentru corăbii (15, 666).

blehuit, -ă, adj.: prins în legături
de metal (11, 33; 15, 667).

bold: vârful sulitei; prăjină (5,
15, 57, 74, 277; 6, 94, 134,
275; 7, 242; 8, 84; 10, 144,
11, 251; 13, 495, 536, 546,
572; 15, 422; 16, 299, 350,
597; 17, 43, 290, 498, 572,
583; 19, 383; 20, 259, 402;
21, 575); **boldit**, -ă, adj.:
ațintit, fixat (3, 215; 13,

140; 16, 619); **bolditor**: mină-
tor de cai (cu boldul); vizitiu
(4, 383); **bolduit**, -ă, adj.:
țintat, ferecat; împodobit
(16, 131).

bolfă: cocoasă, gheb (2, 262).

brățat: distanța dintre brațele
întinse (23, 324).

brățis, adv.: cu brațele (23, 696).

brodite (pe ~), loc. adv.: pe
nimerite; la întimplare, la
nimereală (11, 361).

bucși, v.: a îndesa; a umple
(pînă la refuz) (16, 70; 24,
186).

buhai: taur (2, 475).

buiac, -ă, adj.: sălbatic, nestă-
pinit; nebun (18, 235; 20,
218).

burdios, -oasă, adj.: umflat,
pîntecos (11, 5).

huricat, -ă, adj.: cu o umflă-
tură la mijloc; umflat, bom-
bat (8, 62).

busni*, v.: a da buzna (16, 739).

busta (a da ~), v.: a se repezi,
a năvăli (8, 315; 10, 472;
11, 72, 147; 12, 454).

but: 1° bucată de carne (dintr-un
animal); coapsă; carne de
animal (1, 40, 460; 8, 235;
11, 756; 15, 367; 22, 168);
2° scop, țel; voină (17, 303).

C

capîște: altar, templu (5, 437).

călarnic*: crescător și minător
de cai (10, 134).

cerbice: ceafă, grumaz (5, 160; 10, 442; 11, 174; 13, 273; 14, 488; 21, 404).

celui, v.: a lega strins (10, 429; 22, 387).

chelăriță: intendentă a casei (6, 379, 388).

chelnă: partea carului de luptă unde stăteau vizitiul și războinicul (3, 260; 5, 289, 485, 574, 597, 714, 821; 6, 103; 8, 44, 395, 410; 10, 460; 11, 210, 523; 12, 80; 13, 26, 728; 17, 435, 440; 19, 393; 20, 387, 484; 22, 388; 23, 332, 390; 24, 260, 315).

cheutoare: închizătoare; clamă (4, 131, 206; 16, 128).

chilos, -oasă, adj.: rezistent la muncă și oboseală (15, 541).

chiomb, -oambă, adj.: întunecos (la vedere), urât, diform (9, 498).

chit: pește mare; balenă (20, 140).

chitaci, -e, adj.: care ochește, țintește bine (16, 612; 17, 8).

chiup: vas mare; oală adincă (5, 378; 9, 464).

chivără: coif (3, 323; 6, 9; 7, 169; 10, 70; 11, 41, 346; 12, 180; 13, 506, 784; 14, 366; 15, 473, 602; 16, 132, 208; 766; 17, 275; 18, 598; 19, 357; 20, 383-4; 23, 350).

cimotie: rudă, neam (5, 157).

cincar, -ă, adj.: de cinci ani (2, 398; 7, 306).

ciolpan: trunchi de copac (11, 485).

cirtă: timp scurt, interval de timp foarte redus (2, 331).

ciurdă: turmă (18, 561).

cladă: morman, grămadă, vraf (21, 235; 23, 125; 24, 776).

clenci: virful săgeții (4, 147).

cleștet: încheștare; luptă înverșunată (15, 515).

clit: morman, grămadă (6, 295).

codaci, -e, adj.: codaș, care rămâne în urmă (4, 291; 17, 554).

colan: 1° apărătoare a părții de jos a trunchiului, din piele întărită cu plăci de bronz; 2° salbă; colier (5, 840; 9, 660; 14, 209, 218).

colăci, v.: a îndemna să vină (la adunare), a chema; a aduna (10, 287; 15, 297).

colțan: stîncă; colț de stîncă (2, 391).

comos, -oasă, adj.: cu o coamă bogată (5, 316; 8, 341; 11, 278; 17, 591; 18, 214; 20, 216).

conăci, v.: a poposi; a-și așeza tabăra (9, 87).

conci: obiect de vestimentație și podoabă feminină, pentru cap (18, 585; 22, 458).

cornaci, -e, adj.: cu coarne (mari) (11, 467; 15, 267, 623; 16, 153; 23, 164).

coligă: car de război; căruță (3, 29, 262; 4, 289; 5, 46, 111, 257, 315, 356, 567, 709; 10, 514; 11, 178, 197; 12, 81; 14, 302; 15, 314; 16, 147,

391, 703; 17, 454, 575; 19
390; 20, 387; 23, 348).
covășit, -ă, adj.: adîncit, săpat
(în formă de albic) (13, 385).
credîncer: slujitor, om de cre-
dință (16, 165).
crișca, v.: a serișni (11, 410;
12, 146; 16, 468; 19, 362).
crivat: pat (3, 437, 444).
cruce (a fi în ~): a fi în miezul
zilei, cînd soarele este în
înaltul cerului (16, 746).
cucură: tolbă, toc de săgeți (8,
316).
cuprins, -ă, adj.: bogat, înstărit,
avut (2, 817; 5, 535).
cure, v.: a curge (1, 246; 16, 3).

D

deliu, -e, adj.: temerar, îndrăz-
neț; nebun; trufaș (2, 647;
8, 122, 305).
demînd: cerere, rugă (1, 213;
5, 254); *demînda*, v.: a cere,
a pretinde; a ruga (3, 357;
5, 879; 9, 68; 12, 353;
15, 155; 24, 633).
destruna, v.: a slăbi, a destinde
(16, 731).
deșert, pl. -uri: abdomen (3,
356; 6, 64; 11, 374; 14, 509).
devălmaș, -ă, adj.: stăpînit în
comun (12, 409).
dihonie: dezbinare, învrăjbire
(13, 104).
dreptar: instrument de trasat
linii drepte (în îulgherie)
(15, 403).

duium: mulțime, gloată (2, 412,
612, 801; 4, 124; 5, 519;
7, 176, 179, 298; 8, 262; 9, 9;
10, 324; 11, 453; 12, 48;
13, 291; 14, 401; 15, 677;
16, 698; 17, 30, 107, 122,
548; 20, 151, 365).
durăt: ropot, tropot de luptă,
huietul bătăliei (8, 59).
durdură: învălmășeală, încleş-
tare (21, 419).

F

famen: mișel, nemernic; aducă-
tor de nenorocire; piază-rea
(3, 39; 5, 248; 8, 160; 15,
193; 21, 542).
focuriu, -e, adj.: de culoarea
flăcării, ca para focului (5,
732).
forfăi, v.: a mișuna; a zbura în
grămadă, de colo pînă colo;
a roi (2, 465).
fruntar: curea care trece peste
fruntea calului cînd i se pune
friul în cap; podoabă pentru
capetele cailor (5, 350, 707;
8, 375).
frantos, -oasă, adj.: cu frunte
lată, mare; rezistent la po-
vară (fig.) (20, 479).
fugarnic, -ă, adj.: care fuge;
sperios (8, 243).

G

gelat: specie de pasăre care se
hrănește cu muște; teroare,
groază, spaimă (fig.) (17,
718).

ghiotură (cu ~): mult, cu ridicata; din plin, îndestul (fig.) (22, 261).

gitar: cureaua coifului (3, 368).

gigan: mistreț; animal mare (11, 411; 23, 650).

grapă (a se ține ~): a sta strâns uniți, unul lângă altul; a rezista, a se împotrivi (17, 338, 714).

greime: greul oștirii, partea cea mai compactă și bine înarmată a oștirii (2, 11).

gurguiat, -ă, adj.: cu o umflătură, țuguia (6, 117).

H

haidău: văcar, păzitor de vite; sătean (17, 64).

haidos, -oasă, adj.: robust, puternic, voinic (20, 70).

hamut, pl. -e: cureaua hamului de la gitul calului (5, 718).

hățui, v.: a mîna caii din carul de luptă (5, 225; 23, 319; 24, 144, 173); **hățuit**: mînuirea hățurilor; meșteșugul de a conduce caii și de a lupta din car (4, 295; 16, 745); **hățuitor**: mînător de cai, vizitiu (23, 277).

hoagă: groapă, văgăună (4, 443).

hoaspă: pojghița boabelor de grîne, pleavă (5, 492).

hojma, adv.: mereu, neîncetat (22, 144).

hrăpăi, v.: a mesteca, a mîncea zgomotos (2, 768).

hui, v.: a chema cu glas tare (4, 272); **huiet**: vuiet, zgo-

mot (8, 154; 13, 519; 16, 286).

I

iasmă (iazmă): 1° suflu, aer; miros; 2° balaur, animal fantastic (2, 297, 775; 4, 11; 5, 729; 6, 179; 16, 319; 18, 523; 19, 85).

iezi, v.: a stăvili apa printr-un dig; a forma un iaz, o baltă (17, 711; 21, 344).

ilău: nicovală (15, 19; 18, 399).
incinta, v.: cf. *încinta*.

I

îmbrebena, v.: a împodobi, a broda (3, 125).

îmburda, v.: a se răsturna (11, 143, 150; 16, 368).

împestrit, -ă, adj.: pestriț, multicolor (4, 181, 208; 5, 234, 722; 12, 204; 13, 531; 17, 517).

împintena, v.: a da pîteni; a îmboldi; a căuta pricină de ceartă (8, 286; 16, 505; 17, 528).

încalte, adv.: măcar, cel puțin (1, 504; 8, 237; 9, 296; 15, 469; 16, 37, 503; 19, 207; 22, 294; 23, 403).

încăibăra, v.: a se înșlăca (în luptă), a se încăiera (20, 246).

încălat, -ă, adj.: bine hrănit, gras (2, 398; 7, 216; 9, 462; 18, 547; 23, 734).

încetina, v.: a stimula, a îndemna (4, 226; 13, 87; 16, 408; 17, 516; 23, 386).

încrucișit, -ă, adj.: însîngerat, înroșit de sînge (8, 527).

încura, v.: a se întrece în fugă (de cai) (11, 681; 23, 259, 270, 369); *încurare*: alergare de cai (20, 220; 22, 158); *încurător*: alergător (în cursa de cai) (23, 600).

îndoios, -oasă, adj.: care se îndoiaie, flexibil; (sinonim cu) *îndoit*, -ă (12, 162; 18, 564, 600).

înglotire: gloată, mulțime (4, 274; 5, 345; 6, 83; 10, 524; 11, 148; 12, 92, 319; 13, 138; 15, 442, 609; 16, 189, 271; 18, 147).

înrudoca, v.: a se stabili, a se așeza (19, 53; 24, 779); *înrudocat*, -ă: așezat, fixat, orînduit (9, 333).

învăscut, -ă, adj.-part.: îmbrăcat, învelit (17, 466; 22, 312).

încolta, v.: a umfla (9, 355).

învultura, v.: a se năpusti (ca vulturul), a se avînta (16, 752).

J

jăriște: jar, foc, pîrjol (17, 147).

jghebușos, -oasă, adj.: brăzdat de șuvoaie, cu multe adîncituri (20, 5).

jugar: animal de pus la jug; cal, bou (12, 116; 18, 531; 20, 481; 24, 317).

L

lăturaș, -ă, adj.: care se află la margine, lăturalnic (8, 87).

leit, -ă, adj.: poleit, turnat (8, 189; 23, 493).

levînt: oștean voinic și viteaz (13, 268).

limpi, v.: a sorbi cu limba, a lipăi (16, 155).

lîpeă, adv.: neclintit, nedeclîpît (18, 101).

M

mal (a da de ~): a nărui, a distruge (9, 46).

mas: popas îndelungat; așezare, reședință (9, 229; 10, 150, 394; 18, 250).

măcș(e)ală: sudoare amestecată cu sînge; murdărie (6, 268; 7, 414; 17, 367; 23, 41).

mășcat, -ă, adj.: umflat, mare (18, 556).

mehenghi, -e, adj.: șiret, abil, viclean (11, 423; 23, 694).

mertic: parte, porție (7, 311).

mîlcui, v.: a se milogi, a se lînguși; a implora (6, 45; 21, 73; 22, 81).

mintos, -oasă, adj.: cu mintea vicleană, perfid (4, 59).

*mînar**: cel care mină, vizitiu (1, 244; 6, 18; 16, 270; 19, 398).

mîneca, v.: a pleca (de dis-de-dimineață) (1, 422, 493; 7, 361); *pe mînecate*: de dis-de-dimineață (18, 132).

morfiș, adv. 1° de moarte; 2° (pe viață și) pe moarte (4, 180; 6, 84).

moștean: urmaș, moștenitor (5, 153).

mul: catir (1, 49; 7, 323; 17, 703; 23, 110, 113, 120, 640, 648, 652, 655; 24, 144, 173, 183, 262, 270, 343, 435, 464, 568); *mulă*: catircă (24, 772).

mur: zid (4, 369; 9, 344; 12, 402, 430; 22, 164).

murseca, v.: a mușca (12, 200); *mursicat*, -ă, adj.-part.: mușcat (2, 715).

nelăut, -ă, adj.: nespălat (6, 266; 16, 228).

nestăvit, -ă*, adj.-part.: necăpiedicat, neoprit (13, 134).
neștine, pron.: cineva; oricine; fiecare (5, 757).

nevolnic, -ă, adj.: slab, fără putere; mișel, nemernic (5, 868; 20, 176; 23, 319).

novac: nume dat în mitologia populară unui personaj închipuit ca un om bine legat și puternic; om înalt și voinic; viteaz (3, 227; 11, 318; 17, 284; 21, 517).

N

naiadă: nimfă a izvoarelor, a fîntinilor și a apelor curgătoare (6, 21).

năbui, v.: a se năpusti, a năvăli, a invada (21, 269).

năier: corăbier (19, 371).

nămaie: animal mic (în general) (16, 345).

nămornic, -ă, adj.: care întrecă (cu mult) limitele normale de volum, înălțime, putere etc.; uriaș, imens (2, 450; 11, 464; 21, 193).

năpadă: năvălire, invazie, atac (15, 399).

năprasună (de ~), loc. adv.: deodată, pe neașteptate, brusc (6, 424; 9, 5; 11, 471; 13, 752; 16, 574; 17, 56, 698; 21, 13).

năsădi, v.: a se strînge într-un loc, a se închea, a se coagula (2, 262).

O

*oarbec**: orbire (8, 475).

obadă: partea circulară a roții de lemn, peste care se montează șina (4, 476; 5, 712).

obli, v.: a lovi, a izbi, a plezni (12, 29).

oblici, v.: a prinde de veste, a-și da seama; a afla, a descoperi (5, 689; 17, 358).

obligeană: plantă erbacee cu miros plăcut, cu frunze liniare lungi și cu flori gălbui, care crește pe marginea apelor; trestie-mirositoare (*Acorus calamus*) (21, 350).

obor: staul; strungă, țarc, ocol pentru vite (5, 136; 12, 290).

obști, v.: a vesti, a înștiința; a chema (la obște, la adunare) (11, 667).

olat: regiune, ținut (2, 743; 24, 549).

olăcar: crainic, mesager, curier (21, 488; 24, 338).

*opint**: opintire, efort, luptă (5, 688; 13, 765; 16, 696).

ori (a-și veni în ~): a-și veni în fire (4, 148).

ortac: camarad, tovarăș (de drum, de muncă, de luptă etc.) (2, 534; 6, 18; 7, 161; 10, 326; 11, 576; 15, 438; 17, 473; 18, 99, 307; 23, 18, 122, 870).

ortoman, -ă, adj.: viteaz, neînfricat (4, 378; 12, 102; 13, 77; 15, 718; 16, 504; 17, 349).

oști, v.: a merge (a trimite) la oaste; a se aduna oastea; a purta război (2, 580, 809; 4, 369; 5, 540; 15, 61).

oferit, -ă, adj.: supărat; minios, furios (4, 349).

P

palan: întăritură; loc întărit pentru apărare (7, 438).

palancă: palisadă, întăritură pentru apărare (8, 336).

paos: prinos, ofrandă, libație; jertfă (constind din vin) adusă morților sau zeilor (3, 293; 4, 49; 6, 259, 267; 9, 495; 16, 224; 24, 278).

pardos: leopard, panteră (*Felis pardus*) (3, 17; 10, 24; 13, 99; 17, 19; 21, 559).

părcan: fortificație din birne, scinduri etc.; întăritură; zid de apărare (15, 1, 338).

pârnaie: oală, vas mare (3, 246).

pescos, -oasă, adj.: plin de pește, bogat în pește (20, 378).

pintenog: (despre animale, mai ales despre cai) care are pete de altă culoare (mai ales albe) de la genunchi în jos, în special în jurul gleznei, la unul sau mai multe picioare (8, 181).

piscui, v.: a ciripi, a piui (2, 307).

pituliș, adv.: pe furiș, pe ascuns, pe neobservate (8, 260).

pîrgă: prima roadă (grîne, fructe) care a început să se coacă sau care abia s-a copt; tru-fanda (9, 530).

plateă: platoșă (4, 528; 5, 100; 6, 322; 7, 243; 13, 476; 23, 551).

plean: pradă, captură de război (6, 422; 14, 502; 15, 341; 17, 216).

*pluină**: burniță, ploaie (3, 4).

pluteș, -eață, adj.: plutitor, care poate naviga (15, 692).

podî, v.: a acoperi, a căptuși (cu scinduri, cu pavele etc.), a pardosi (15, 351); *podit*, -ă: care este acoperit, căptușit etc. cu scinduri sau cu alt material; (despre corăbii) solid construit; cu postament greu, rezistent (2, 168, 606; 14, 104; 16, 1).

podîș: platformă, pardoseală (de scinduri); postament (8, 434; 11, 10).

poghiáz: expediție de pradă, incursiune (2, 770).

poiadă: staul, grajd (5, 546).

polog: mănunchi de păioase co-site sau seccate; snop, maldăr cosit (11, 69).

pologi, v.: a cosi; a așterne la pământ (5, 699; 11, 153; 19, 220).

posmol: grămadă, morman; mulțime (15, 646; 16, 367, 577; 17, 244).

pospai: praful de făină care se depune la măcinat; orice praf subțire (5, 493).

pospăi, v.: a presăra, a așterne praf (5, 880).

potricăli: a găuri, a străpunge (5, 144).

prapur: 1° nume dat unor membrane care învelesc un organ intern (peritoneu, mezenter); 2° măruntaie; 3° grăsimea măruntaielor, a viscerelor (2, 418; 11, 563; 16, 463; 23, 241, 250).

prăvălat, -ă, adj.: povîrnit, abrupt; rîpos, cu prăpăstii (6, 34; 21, 260; 24, 75); *prăvălatic*, -ă, abrupt, greu de urcat, povîrnit (13, 17).

precădea, v.: a se prosterna; a implora (15, 655; 20, 452).

prejmet: împrejmuire, preajmă; locul dimprejur (2, 553; 16, 506; 23, 34).

prêlin, -ă*, adj.: lin, care curge domol (6, 4).

proașcă (a da ~: a năvăli, a lupta cu toate puterile (8, 331; 13, 418; 15, 639; 16, 346; 22, 186).

probozi, v.: a mustra, a ocări (22, 486).

proclat, -ă, adj.: nelegiuit, nemernic; afurisit (1, 89; 3, 28, 411; 20, 245; 22, 41; 24, 151, 180).

puhoinic, -ă*, adj.: care curge în puhoie, torențial (10, 6).

pulpar, pl. -e: apărătoare metalică a pulpelor, cnemidă (1, 17; 11, 17; 18, 448, 600; 19, 366; 21, 576; 23, 269, 644).

R

Rariță: nume popular dat: 1° unui șir de trei stele din constelația Orion; 2° stelei Sirius, fixă, foarte strălucitoare, de toamnă (5, 5).

răpez: avînt, elan (16, 777; 17, 104; 23, 608).

răstoarce, v.: a (se) răzbuna (pentru o insultă, nedreptate etc.) (14, 464).

rășchira, v.: a împrăstia, a risipi (16, 282; 17, 266, 690).

rățez: zăvor, închizătoare simplă, formată dintr-o limbă de lemn sau de metal, folosită la uși, porți sau ferestre (21, 525).

răzni (*răsni*), v.: a (se) depărta, a (se) izola; a (se) rătăci, a (se) pierde (2, 342, 386; 10, 350; 14, 250; 15, 647; 16, 363).

răzuș: răzuitor, răzătoare (11, 622).

renghi: păcăleală, șiretlic, viclenia (4, 331).

riuri, v.: a curge (ca un) *riu* (21, 366; 23, 497).

robaci, -e, adj.: rezistent la muncă sau povară (23, 648).

roinic, -ă, adj.: ca roiul; care se răspîndește și umblă dintr-o parte în alta în număr mare (13, 39).

rost: gură (3, 220).

rotilat, -ă, adj.: în formă de roată; rotund, rotunzit (17, 6; 20, 267).

roțiș, adv.: prin rotire de jur împrejur, în cerc (23, 831).

rovină: groapă, adîncitură, surpătură de teren; (23, 416).

rudă: oiște (10, 489).

8

saivan: staul de nuiiele, adăpost de iarnă pentru vite (18, 577).

săbier: tunică de zale; parte componentă a armurii unui luptător (4, 130, 132, 180, 208; 11, 31).

schilăvi, v.: a schilodi, a răni (18, 173).

scutar: scutier; care ține scutul (23, 357).

scuti, v.: a apăra ca un scut; a proteja, a ocroti (4, 54).

*scutier**: cureaua care îngăduie purtarea și minuirea scutului (11, 38).

sel, pl. *seluri**: torent, șuvoi (13, 132).

*semnui**, v.: a da semne prevestitoare, a prevesti (7, 68).

seninare: 1° stîncă înaltă; 2° loc senin și luminat; luminiiș (2, 391; 15, 268).

sfeți, v.: a da la iveală; a trimite (2, 304, 313).

sfor: firul apei, curentul din mijlocul riului (21, 303).

sfruntat, -ă, adj.: nerușinat, neobrăzat (6, 343).

silhui, -e, adj.: acoperit cu o pădure deasă, de nepătruns; împădurit (13, 12).

sirep: cal sălbatic, nedomolit (2, 754; 4, 225; 8, 130; 10, 499; 13, 4; 16, 778; 17, 432; 23, 27, 170, 331, 345).

smăcina, v.: a zdrobi (16, 393).

smicura, v.: a fărîma; a (se) frînge, a zdrobi (9, 8; 16, 555).

smomi, v.: a momi, a ademeni, a amăgi (9, 371; 10, 377; 14, 354; 19, 95; 21, 584).

sodom: mulțime nenumărată, sumedenie (2, 467; 4, 214; 5, 94).

*somnie**: somn (2, 34; 7, 470; 10, 85; 14, 353).

sorb: vîrtej, vîltoare; loc adînc (al unei ape) (2, 852; 20, 71; 21, 16).

spanchiu, -e, adj.: cu ochii cruciși, sașiu (2, 213).

spîrcuî, v.: a sfişia în bucăţi, a face fărime cu dinţii (17 63).

sponcă: cataramă, copecă (3, 329; 5, 416; 10, 126; 11, 18; 14, 176).

stană: bolovan, stîncă (12, 432; 13, 131; 16, 743; 24, 602, 787).

stanişte: loc de odihnă (pentru vite); popas; tabără (16, 231).

stavă: herghelie (1, 152; 4, 195; 13, 162; 15, 669; 19, 278; 20, 213).

*stăuînă**: staul, loc de popas al oilor şi vitelor (19, 373).

stăvi, v.: a se aşeza, a se linişti, a se potoli (21, 291).

stei: bolovan mare; stîncă (5, 298; 7, 261; 12, 367, 448).

stoli, v.: a rîndui (în stoluri, în coloane); a pregăti de luptă (4, 289; 9, 700; 16, 250).

strădalnic, -ă, adj.: care călătoreşte, drumet (24, 382).

strămurare: lance; bold, vîrf ascuţit (4, 471; 5, 643; 11, 578; 13, 422; 20, 265).

strujit, -ă, adj.: cioplit, dăltuit (2, 385; 3, 388, 444; 6, 245; 11, 611; 23, 336; 24, 264, 709).

suleget, -ă, adj.: subţire; delicat, gîngaş (9, 552; 14, 312).

Ş

şarg, -ă, adj.: alb-gălbui (în special despre părul şi pielea cailor) (8, 181; 16, 144).

şarl: socoteală; pricepere, măiestrie (1, 604; 4, 108).

şerpar: chimir, briu lat de piele (5, 694; 7, 296).

şleau: 1° hăţ, ham; 2° drum bătătorit, larg (8, 86; 15, 670).

şoldiş, adv.: cu un şold ieşit în afară; (anevoie) şchiopătînd (20, 36).

şugubină: preţul singelui, despăgubirea plătită familiei victimei de către ucigaş (9, 628).

şui, -e, adj.: smintit; fără minte, nebun (3, 218; 16, 801; 21, 408).

T

tabie: întăritură, fortificaţie; (22, 192).

tăvală, adv.: tîrîş (17, 220).

tehui, -e, adj.: 1° îngrijorat; îndurerat; 2° buimăcit, ameţit; fără minte (6, 386; 16, 809; 18, 169).

teleagă: car de război; căruţă (3, 308, 310; 4, 250, 358, 476; 5, 13, 28, 107, 159, 196, 244, 222, 223, 226, 361, 485; 7, 330, 428; 8, 97, 101, 111, 122, 153, 210, 252, 382, 396, 410; *telega*: 448, 537; 9, 379; 10, 292, 486, 526; 11, 102, 129, 158, 191, 206,

210, 324, 506, 517, 521, 523,
725, 738; 12, 80, 91, 112;
13, 26, 373, 380, 579, 663;
14, 293; 15, 349, 380, 441;
16, 123, 278, 333, 369, 467;
17, 413, 473; 18, 228; 19,
308, 392; 22, 22, 388; 23
130, 283, 301, 315, 349, 354,
366, 375, 418, 493, 498, 507,
519, 568; 24, 15, 279, 433,
452, 689, 704).

telegar: cal tânăr, iute (de inhă-
mat la căruță sau car de
război) (2, 549, 762, 767;
4, 320; 5, 102, 164, 189, 193,
232, 235, 252, 256, 316, 322,
351, 360, 495, 571, 735, 742,
762, 814, 826; 7, 428; 8, 81,
102, 113, 116, 132, 175, 283,
385, 536; 10, 292, 378, 387,
459, 505, 512, 515, 522, 552;
11, 126, 159, 279, 519, 681,
721; 12, 57; 13, 515, 798;
15, 346; 16, 143, 454, 683,
702, 709, 832; 17, 405, 459,
663; 18, 235; 19, 420; 20,
380; 22, 22, 453; 23, 7, 306,
361, 369, 398, 444, 451, 502,
505, 521, 569, 627; 24, 273).

tiva: (interj.) hai, fuga! șter-
ge-o! (12, 141).

tomniu, -e, adj.: de toamnă,
tomnatic (3, 4).

torocală: mâncare sau băutură
amestecată (11, 606).

trampă: schimb în natură, troc
(6, 230).

trîmbă: mulțime, șir, ceată, oas-
te, trupe (2, 570; 5, 93; 16,
267, 383, 541; 19, 150).

tufos, -oasă, adj.: în formă de
tufă; bogat, des (21, 18).

tui: creasta coifului; panaș (de
obicei din cozi de cal) (3,
334; 10, 245; 13, 693).

tuieș, -ă, adj.: fără minte, nebun
(20, 176).

turbă: turbare, minie nepotolită
(4, 435).

T

țapeș, -ă*, adj.: înțepător, ascu-
țit (18, 561).

țânduri, v.: a face țândări; a
sfărîma (12, 372; 20, 258).

țelinos, -oasă, adj.: nelucrat,
necultivat; tare, pietros (13,
682).

țolli, v.: a chicoti; a rîde
(2, 218).

U

undrea: claviculă (5, 145, 568;
17, 290; 21, 117; 22, 314).

urgelnic, -ă* adj.: care împrăștie
urgie; groaznic, înfricoșător
(8, 342).

V

vadră: unitate de măsură a volu-
mului (circa 12—15 1/2 litri)
(7, 459).

valmă: mulțime deasă, îmbul-
zeală, învâlmășeală (1, 488;
2, 40, 94; 4, 82, 294, 445;

5, 582, 699; 7, 233; 8, 524; 9, 239; 10, 410; 11, 163, 513; 12, 431; 13, 11, 222, 477, 773; 15, 189; 16, 287, 435, 649, 758; 17, 155, 178, 270, 349, 360; 18, 220, 523; 19, 51; 20, 307, 363; 21, 207; 23, 240).

valmeș, adv.: amestecat, de-a valma (2, 802; 10, 509; 13, 340, 18, 220; 20, 74; 21, 323).

valnic, -ă*, adj.: care vine în valuri; năvalnic (17, 710; 21, 136).

vază: vedere (4, 459).

văset*: mulțime de vase, corăbii (15, 689).

vătală: piesă dreptunghiulară a războiului de țesut în care se fixează spata care bate firul (6, 486).

vederos, -oasă, adj.: frumos la vedere, chipeș (3, 169; 13, 232; 18, 508).

veleat: soroc; destin, soartă (18, 93).

velit, -ă, adj.: mare, strălucit (1, 546; 5, 708; 8, 376; 14, 155).

vinteș, -ă*, adj.: care fuge ca vîntul; iute ca vîntul (2, 778; 5, 345; 8, 402; 11, 195; 15, 164; 18, 161; 19, 400; 23, 372; 24, 74, 153).

vintre: pîntece, burtă, abdomen (4, 481; 5, 279; 7, 244; 16, 788; 23, 669).

vintriș, adv.: țîriș, pe burtă (5, 563; 17, 215; 23, 682).

vîpt: rodul pămîntului; grîne alimente, hrană pentru om (5, 491).

vîntui, v.: a face vînt (unei arme), a arunca; a repezi (5, 524; 7, 237; 13, 383; 15, 315; 17, 285; 22, 131).

vînturător: treierătorul, cel care separă boabele de pleavă (13, 569).

vîrfui, v.: a umple cu vîrf; a se revărsa (21, 248).

vlog: ploaie deasă și mărunță, care ține întruna (3, 4).

vorb*: grămadă, morman (16, 364).

volna (cu de-a ~), loc. adv.: de ajuns, din belșug (2, 378).

volnic, -ă, adj.: liber; după bunul plac, după voie (3, 66; 4, 42; 5, 704; 17, 352; 20, 25).

vîlvoare (*vulvoare*): vîlvătaie; incendiu, văpaie (2, 451; 17, 347; 19, 235; 20, 304; 21, 355; 23, 215).

Z

zaplan: om înalt, voinic, robust (5, 832; 11, 802; 17, 341).

zăbranic: veal, vâl (15, 658).

zăcaș, -ă, adj.: în care zace (răutatea, mînia etc.); plin de, cuprins de (furie, minie) (9, 692; 12, 9; 15, 199; 20, 452; 24, 32).

zănoagă: vale în munte, adîncă și prăpăstioasă (16, 290).

zăpor: puhoi, torent; revărsare de ape, viitură (4, 442; 16, 379).

zăvod: cîine mare, dulău (8, 331; 17, 623).

zdrumeca (zdrumica), v.: a zdrobi, a fărîma; a nimici, a distruge (5, 255; 8, 239; 11, 654; 13, 595; 16, 89; 17, 642; 20, 285, 421; 23, 659; 24, 725).

*zdupui (sdupui)**, v.: a trînti, a doborî (6, 7; 7, 141; 17, 547); *zdupăi*: „id.“ (5, 19).

zgerî, v.: a goni, a pune pe fugă, a alunga (22, 185).

zornic, -ă*, adj. și adv.: zorit, grăbit; iute (16, 361; 17, 705).

zovon: vâl, basma (22, 459).

zvocoti, v.: a bate cu putere (22, 450).

EDITURA : EDITURA UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI : VICTOR MĂNESCU

✱

IMP. DE STAT : ÎMPĂRIȘ. COLL. N. 1 : 34

✱

Comanda nr. 33/50
Comandamentul poliției, Casa de
Editură nr. 1 - București
Tipografia Națională Română

Lector : RADU SÂNDULESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

*

Bun de tipar : 20.09.1955. Coli tipar : 34

*

Comanda nr. 40 599
Combinatul poligrafic „Casa Scintei”
Piața Scintei nr. 1 - București,
Republica Socialistă România

Poemele homerice, a căror expresie sensibilă, lexicală și în primul rînd sintactică pare aproape perfectă, sînt totuși comparativ simple în ceea ce privește imaginea omului (...), în ceea ce privește raportul lor cu realitatea vieții. Bucuria existenței reprezintă pentru ele totul (...). Printre lupte și pasiuni, aventuri și primejdii, ni se arată vînători și oșpeți, palate și locuințe de păstori, întreceri (...). Și astfel ne farmecă și ne subjugă, încît participăm la realitatea vieții lor (...), indiferent dacă știm sau nu că totul este doar o legendă, că totul este „inventat”.

ERICH AUERBACH

Apariția ILIADEI în românește (...) constituie un moment fundamental în evoluția limbei literare (...). Marele poem clasic era în sfîrșit împămînit și putea exercita o înrîurire nemijlocită asupra conștiinței estetice (...). Termenul de „traducere” este cu totul impropriu. Epopeele homerice sînt simple basme cu materie universal cunoscută. Interpretatorul n-a tradus, ci a creat din nou poezia lor cu ajutorul cuvîntului (...). Traducătorul a avut un unghi de creație.

GEORGE CĂLINESCU

HOMER

ILIADA

HOMER

ILIADA

Epopeea are nevoie de răsturnări de situații,
de recunoașteri și de suferințe,
după cum are nevoie de gânduri alese
și de exprimare frumoasă.
Toate — însușiri puse în valoare
pentru întâia oară în chip desăvârșit
de Homer.

ARISTOTEL

EDITURA UNIVERS

EDIȚIE CRITICĂ